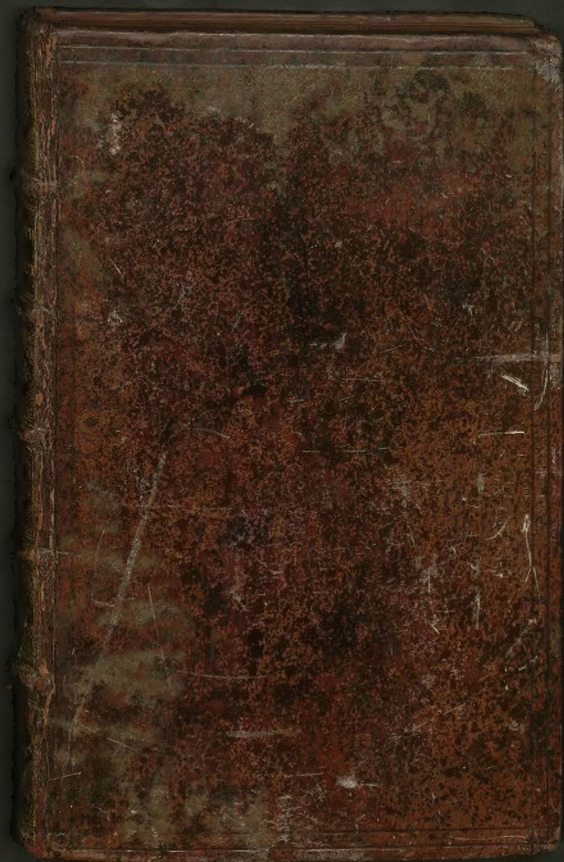

INSECTORUM SIVE Minimorum Animalium THEATRUM:

Olim ab

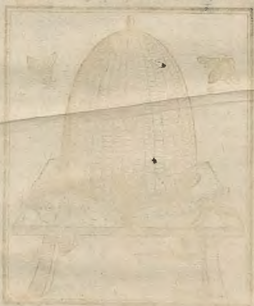
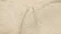
EDOARDO WOTTONO.
CONRADO GESNERO.
THOMAQUE PENNIO
inchoatum:

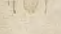
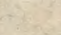
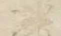
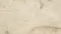
Tandem
THO. MOUFETI Londinâtis operâ sumptibusq; maximis concinnatum, auctum, perfectum:

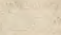
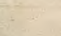
Et ad vivum expressis Iconibus suprà quingentis illustratum.

Londini ex Officinâ typographicâ *Thom. Cotes*. Et venales extant apud *Guiliel. Hope*, ad insigne Chirothecæ, prope regium Excambium. 1634.

GENEROSO VIRO, EQVITI AVRATO, ARCHIATRO Regio, D. Gulielmo Paddy:

Theodorus de Mayerne, Eques auratus, *Baro Albonæ, in Aulâ Britannicâ* Archiatrorum Comes, *S. P. D.*

NVncupaverat olim *Mouffetus* vestras, Medicæ familiæ insigne decus, vir politioris utique & solidæ literaturæ [illegible] eximius, *Elizabethæ* semper Augustæ (quæ supra sexum sapiens, fortis, ad bene regnandum nata, subditorum votis, & proprijs cœptis gestisque ad invidiam fœlicibus tot annis imperavit) opus hoc *De Insectis animalibus*, ab aliis inchoatum, ab ipso auctum, perlimatum, & ut nunc prodit ad umbilicum perductum; haud indignum ratus Naturæ miracula, in minimis maximè conspicua, maximæ *Principi* dedicare, quæ summi rerum omnium Conditoris infinitá testantur potentiam, & Principûm [illegible] mentem ad causam causarum erigunt, ut Numinis præsentiam ubique agnoscant, & beneficam manum in singulari erga ipsos directione, & electivè agente influentiâ, non minùs submisso quàm grato animo venerentur; ratione proportionûm momenta sic pensitante, ut pluris teneatur qui plus acceperit. In isto proposito, antequam votum solverit, supremum obijt diem author, dignus qui vitam protraxisset diutiús, in artis & rei literariæ compendium. Sic liber posthumus hæredi relictus, facultatibus minus amplis quàm patris ferebat nomen, poscebat meritum, & in publica commoda tot vigiliæ, tot exantlati in curandis ægris labores jure postulabant. Fortuna cæca vix nisi invita melioribus favet, quasi dissonum sit & incongruum Pluti cum Apolline Minervâ & Mercurio commercium. Fatis tunc functa *Elizabetha*, imperij Britannici habenas piè & justè

nente,atq; inter procellas totam quassantes Europâ pacificè regnante IACOBO, averruncatis sceptri maiestate,& animæ ad miraculum prudentis providentiâ monstris, quæ regni fundamentis convellendis instabant *Proditione, dolis, scelere atque libidine & irâ* Heroï non minùs doctrinâ quàm virtutum omnium [illegible] illustri, doctum opus offerre decreverunt Curatores pupilli in sicco à parente derelicti: Sed res angusta domi distulit negotium, atque subventaneo intento effectum, & fætui lucis usuram denegavit. Sic in custodiâ amicorum defuncti obscurus diutissimè hæsit liber, donec à Darnello, authoris quondam Pharmacopœo, homine sanè probo, magistri Manibus bene volente, ejusque gloriæ avido, oblatum mihi volumen, quod per aliquot annos in meo Musæo sepultum in pulvere, tineis blattisq; expositum jacuit, nullâ medius-fidius meâ, sed typographorum nummis inhiantium culpâ, qui quantum-vis in varijs regionibus à me per literas invitati, & ad suscipiendum orphanum sollicitati, detrectaverunt ingratum ut ajebant laborem, displicente ipsis artis nobilis usurâ, nisi Nauticam superaverit. O tempora, in quibus eruditorum hominum sudores ex pretio operis solvendo, & ære in charta & atramento comparandis locando, vel ex vulgi (pessimis ut plurimum applaudentis) depravato sensu, non ex rei essentia vel subjecti dignitate, aut solidâ ejusdem explanatione æstimantur! Limini tunc præfixa erat Epistola quam dedicatoriam vocant, cujus prædictorum Principum alterutrius nomen prælaturæ, post utriusque obitum, intempestiva videbatur editio. Alius forsan hanc captasset occasionē compellandi Regis CAROLI, magni patris magni filij, sub cujus fortunatissimo imperio in Regiâ personâ, virtutes omnes Regiæ quasi agmine facto concurrentes singulæ de prærogativa certant, & genibus E. M. advolutus alienum opus fucato laudum cortice velatum, vel ampullatis aulicæ eloquentiæ fumis obumbratum, sub spe alicujus remunerationis obtulisset. Sed ista non sunt mei genij, quippe licet non ingratus Principibus viris hactenus vixerim, attamen id longo didici usu, sobriè utendum ipsorum gratiâ, auribus oculisq-ve abutendum nunquam, & apud ipsos, quantumvis molles aditus & temporanoris, semper intempestivam esse importunitatem, eam præsertim quæ Musas mercenarias infami stigmate notatas ad stipem adigit. Noli credere me tantum huic operi detrahere ut ipsum indignum putem quod Regium nomen in frontispicio gestet, & sub tam ambitiosæ inscriptionis tutelâ publicatum vivat: sed parentem lustricum in alterius gratiam ultrò agere, [illegible]

quo

quo ad argumenti expositionem, in scenam producere, & sub alienis plumis in operis aditu jejunè & ineptè superbire piaculum duxi. Vt tamen numeris omnibus absolutus prodeat liber, né-ve lector consuetudinis amans Epistolam desideret, vel omissam queratur, pro more meo, (quo magnates debito quidem honore prosequor, Amicos verò unicè & constanter colo) Historiæ naturali & Medicæ, alicujus communi literatorum consensu utriusque callentis, necessitudine non vulgari mihi juncti, bonis omnibus charum, & propriis clarum dotibus nomen præfigere volui, quod reverentiæ & bonæ voluntatis officium, posteritati testetur, quo sint apud me loco viri doctrinæ multiplicis tincturâ imbuti medullitùs. Inprimis verò Artis omnium nobilissimæ quam exerceo proceres. Ita te ex multis unum selegi, qui mihi sis instar omnium, generose vir, amicissime *Paddy*, qui à sapientissimo, & nihil unquam perperàm faciente Monarcha IACOBO *censu decoratus equestri, Virtutem titulos virtutibus ornas*, ut de te ipso noster cecinit Thorius. Is es qui me post nefandum *Henrici* magni quondam Domini mei clementissimi parricidium, (atratam sæculi sui memoriam in sæcula redditurum) à Serenissimo *Jacobo* ex Aula Gallica per literas proprias, & viæ ducem ex professo in Britanniam accersitum, & immediatè dignitate Comitis Archiatrorum honoratum, non limis & invidiæ vipereo veneno turgentibus oculis aspexisti, sed candidè, & exporrectâ fronte (qualem virum generosæ originis decet,) excepisti peregrinum, contra illud Horatij, qui *penitùs toto divisos orbe Britannos*, feritatis in hospites insimulat. Deinceps verò in numerosis apud ægros congressibus, & Medica praxi, placidè consultantium opiniones auscultantem, expendentem, & pro loci mei debito, circa agenda concludentem, sine rixa vel contradicendi innato medicastris cacoëthe audivisti, & rationi consentaneam meam sæpissimè probasti sententiam. In Illustrissimo Collegio Londinensi (cui ut dignissimè semper, sic præfuisti sæpissimè) optimatûm votis tuóque inprimis calculo, in Collegarum numerum relatum, pro Regio Characterismo Spartæ meæ aulicæ, primum à Præside nostro locum obtinere libenter passus es: Addo quód varijs à me ad excellentissimos collegas nostros delatis vel petitionibus vel commendationibus, nunquam te opposuisti, sed mihi faciles aures & auxiliares manus semper præbuisti: Denique laudasti ubique absentem, & famam Momorum calumnijs impetitam, & dente Theonino vulneratam sæpiùs (quæ bonorum, imò maximorum Principum est conditio) quantum in te

fuit,

fuit, me clàm, ex inſito tibi animi prænobilis motu αὐτομάτως tutatus es, authoritate quâ polles apud tuos cujuſcunque conditionis, neque ulterius gliſcere hanc paſſus es maledicendi porriginem. Quid retribuam tibi Vir Excellentiſſime, cui ut vero Philoſopho inanis gloriolæ nulla eſt cupido, & quæ magni ſplendoris ab hominum vulgo laudantur, quæruntur, expetuntur, in præſentiarum ſordent omnia? Gratus & amoris pleniſſimus erga te animus jubet, ut in ipſius teſtimonium levidenſe hoc [illegible] tibi offeram, quod lubens volenſque accipe, & ſine ut candidâ iſtâ teſſerâ deſtruatur improbum illud καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει &c. Deus O. M. longos, & benefico ſyderum aſpectu proſperos, tibi largitus eſt annos, in civiûm tuorum ſalutem, quorum ſanitati tuendę & reſtaurandæ, per plurima luſtra hactenus invigilaſti tam efficaciter, ut non quernâ tantum coronâ, verum etiam aureâ ſtatuâ (ſi tempora noſtra hunc ferrent honorem) te dignum vixiſſe diù, jure agnituri ſint Nepotes. Nunc Dux emeritus, rude donatus Athleta, monſtrorum in hominum perniciem fæcundâ nimium ſobole quotidie naſcentiûm domitor, exſuccum corpuſculum edaci tempori placidè quotidie cedens adhuc ſuſtinente animâ, quæ nullis carceris ſui vitiata conditionibus portum videt, imò iam penè tangit; âbſtractâ ab humanæ vitæ ærumnoſis vexationibus mente, tecum habitas, & quod ſupereſt tibi temporis à divinis meditationibus, *omnem in naturam penetrans, atque abdita rerum*, per amœna [illegible] viridaria expatiaris. En tibi ex ſecretiſſimo magnæ parentis horto exquiſitiſſimum ſertum, quod non modò paſcat oculos, verùm etiam eximium, quo polles, mentis acumen, in intima ejus adyta deducat. Tu Anatomicus inſignis Inſecta ſecari poſſe ſodes experire; Magno Stagiritâ duce partes animalium rimari non dedignante, invenies in apûm Corpuſculo utrem mellis ex floribus ſucti receptaculum, crura bitumine ceram daturo tenaciter onuſta. In [illegible] corneum aculeum, vindicis veneni plenum, ad feræ nutum depromptilem, quo Rex gregis carere dicitur, quippe ſupremæ poteſtati omnia pro voluntate quando libuerit ſubverſuræ, naturaliter competit, imo debet innaſci Comitas, unde Reges proprio attributo patres ποιμένες λαῶν indigitantur. In Culicibus obſervabis canoram tubam, ſanguinis ex animalibus ſuctricem, imò per ſolidiſſimi ligni compagem, doliorum muſtum continentium exhauſtricem. Quàm placebit tibi Papilionum in Helicem continuò rediens, poſt hauſtum ex floribus alimentum, tenuiſſima proboſcis, quàm expanſæ ipſorum alæ, artifici naturæ penicillo pictæ, non imitandis pigmentis, quibus penè ceſſura Iris, *Mille ferens varios adverſo ſole colores*. Quàm Iucundo ſpectaculo, manus artifices cautè & curioſè acutiſsimum ſcalpellum & ſtylum pertenuem ducentes regentibus oculis, patebunt iſta. *Cicadarum* rore victitantium fiſtula, atque ſtriduli quem edunt ſoni per caniculæ æſtum viatorum aures importunè obtundentis organa, ſic fabrefacta ut concavus venter, ſub diaphragmate exſculptus ſit in fornicem, cui ſupertenſum ex tenuiſsima & ſicciſsima membrana operculum tympani inſtar, per obliquum ſinum aerem admittit, qui alarum & aqualiculi motu ſucceſsivo & regulari agitatus, per anguſtum foramen intrans, mox dilatatus, ad Caveæ incruſtatos parietes appellens, refractuſque ſonum format. *Scarabeorum* maiorum cornua, cervorum æmula, mucronibus acutiſsimis vulnera infligere potis, & qui ea movent ac validiſsimè conſtringunt muſculi. *In Cantharorum* genere Rhinoceros. Bombycum (qui omnium Erucarū πολυμορφῶν καὶ πολυχροιῶν ſunt anteſignani) in plures anfractus retortum materiâ ſerici tumens marſupium, in quo poſt tempus deſtinatū concoctioni pabuli, ex mori potiſsimùm foliis deprompti, gluten ſeu gelatina tenax reſervatur, donec turgente ventriculo, & geſtiente finem ſuum aſſequi naturâ, vermis ſalivam paulatim eructat, cuius ad aerem ſolideſcentis filum, rem veſtiariam Satrapis procuratura beſtiola, per ſtrictiſsimas fauces diſpenſat, & nendo capitis ac dimidij corporis motu, additâ anteriorum pedum carminatione, primò in ſtabilimenta glomeris ſui, deinde in proprium conditorium, ubi ſuam ſubeat transfigurationem diſponit, quemadmodum Arachne per infima corporis, in filum ductile excrementum egerit, unde caſſes vitæ ſuſtentandæ neceſſarios paupercula magno cum labore format, & pedibus prolixis in unguiculos peracutos deſinentibus nectit in nodos, operis reparationi ſubinde obnoxia. *In Locuſtarum* majorum viridium ſepes depaſcentium thecis ſupremis, ſquamæ duæ Corneæ præduræ, quarum mutuus attritus, per aeris mollioribus alis agitati ſubminiſtrationem, ſonum ſatis acutum creat. Omnium vero hujus generis caput armatum, poſteriora crura dura, ſicca, prælonga, quorum ad firmum obiectum impulſu, validiſsimorum tendinum ope, inſtar ſagittæ ex baliſtâ prodeuntis libratum corpus pro ſua proportione ſatis grave, vibratur in longinquum: ut pulicibus etiam cum impetu ſalientibus contingit. Sed quod maius eſt præter forſices, novacularum penetranti acie æmulas, rectum ab ore in anum ductum, cingentibus pylorum dentatis obicibus, ſibi invicem ſpinoſa quaſi [illegible] reſpondentibus, quibus arva tota voracibus inciſoriis depopulata,

populata, tanquam in pistrino moluntur, & quàm citissimè excernuntur; nunquam cessante fame, donec regio es integras vindici tonantis iræ obiectas, Divina iubente Nemesi, vile pecus absumat, & populos cœlo ridiculè minitantes excidium, in nihilum redigat. Aspicies phalangiorum os armantes cuspides, quarum vulnuscula subit virus insolens, corporis centrum intrans, medullis imis mordicus infixum, cum atrocis feræ vita in subiecto quod ipsum susceperit perdurans, certis horis periodicè sæviens, Phantasiam perturbans, quæ obiectis animali concoloribus lenitur, sed furere non desinit, donec musica provocatis choreis sudores largos cieat, & paroxysmum solvat, postero die eadem hora recursurum. *Lampyridum* intestinum ignem caudæ affixum, & *Cocuiæ*, noctilucæ Indicæ funalia, Cimmerias tenebras vincentia spectabis. Atque adeo (si conspicilia ex Crystallo [illegible] (quantumvis linceis oculis in perscrutandis atomis necessaria) sumas, miraberis Cataphractorum pulicum obscurè rubentem habitum, cum dorso setis rigente, & cruribus hispidis, & inter duas antennas prominentem tubum carnificem, amaram puellarum luem, humanæ quieti in somnis præsertim inimicissimam. *Pediculorum* oculos prominentes cernes, & cornua, crenatum corporis ambitum, totam substantiam diaphanam, per quam cordis & sanguinis tanquam in Euripo indesinenter fluctuantis motum. Patebunt tibi *petulantium pediculorum* cancriformium plana corpuscula, cum harpagonibus quibus, cutim humanam perpetuò inter pilos sic lancinantes, adhærent tenacius quam Lepades affixæ scopulis. Imò ipsi *Acari* præexiguitate indivisibiles, ex cuniculis prope aquæ lacum quos foderunt in cute, acu extracti, & ungui impositi, caput rubrum, & pedes quibus gradiuntur, ad solem prodent. Quod si à partium [illegible] animum ad Insectorum generationem & ortum revoces, & varias quas subeunt transmutationes expendas, ut vermium in muscas, Erucarum (quarum singulæ species à singulorum vegetabilium corruptione trahunt originem) in Chrysalidas, aureis velut bracteis superstratis rutilas, & papiliones, quorũ ova fætus vermiformes denuò producunt, per circulum successivè agente, & constanter motu perpetuo in se recurrente naturâ, ingredieris proculdubiò amplissimum Philosophandi campum, circa universalis spiritus tria regna (vegetabile, animale, minerale) æqualiter pererrantis, replentis, regentis, atque in Entia ad singula pertinentia, pro dispositione materiæ varias formas introducentis, potentiam & activitatem: Nec non speculationem tuam exercebit corporum omnium sublunarium inter sese commercium, quæ licet persæpe adversis frontibus

frontibus inter sese pugnare videantur, In uno tamen conveniunt, & ab invicem aliquid omnia & singula mutuantur. Imò si transmutantur & animalia & plantæ, cur idem metallis denegatum? Id quod arte se præstare posse permulti naturæ genuini ministri & legitimi adjutores, non sine ratione gloriantur: Idque solum per impedimentorum remotionem, & congruam activorum & passivorum coapplicationem, quâ factâ soli Naturæ negotium relinquit Philosophus, quæ blando calore externo, citra festinationem adjuta, internum suscitat ignem, Elixiris sanitatem & opes procuraturi opificem; ut Asinos explodam, qui in leonis exuvijs exultantes, tumultuariam & confusam instruunt ergasteriorum supellectilem, subterranea cuncta eruunt ex imis fodinis, & Veneris marito exponunt, somniorum experiendorum avidi,

——Simul & patrimonia miscent,
Arcano instantes operi & Carbonibus atris,
Qui tandem exhausti damnis, fractique labore
Inveniunt, atque inventum Nihil usque requirunt.

Ciniflonibus hisce præteritis, si altius circa insecta lubet philosophari, habebis quod te exerceat in Apûm Monarchicâ, Formicarum Democraticâ πολιτείᾳ utriusque generis Oeconomicâ providentia: Illius in colligendis & reponendis Cera & melle: Hujus in cellis replendis, & rodendis seminibus, eâ parte quâ germinant, ne labore improbo collecta, & in hyemem recondita annona, vi caloris ingeniti in subterraneo ergastulo (quod durante brumâ calet) excitati, productione præcoci tentatâ corrumpatur, & obortâ peste, unâ cum grassante fame totum gregem deleat. Neque sicco pertransibis pede Architectonicem in fingendis ex cera favorum cellulis; Mathematicê ad exactum ἑξάγωνον. In vespeti loculis; In formiceti tabulatis varijs, & anfractuosis Mæandris; In cujus compage cubilia, horrea, Xenodochia, cadaverum repositoria, præter innumeras animalculorum infatigabilium dotes, functiones, operas, vidit, & satis vel admirari, vel laudare non potuit is qui in eis contemplandis longos absumpsit dies, vitam totam in supino hocce & valdè otioso negotio transactam, operæ pretium ratus. Textricem ostendent Seres, Erucæ omnes, Aranei, muscis insidias struentes, & tendentes retia, ad comparandam escam. Cælaturam exercent oris scalpro ligna pertundentes Cossi. Pietatem erga senes, defessos, ægros, sobolem docebunt formicæ, & apes inter cætera insecta: Prolis amorem Heliocanthari Apollini sacri, qui stercoream pilulam (seminis ipsorum receptaculum)

lum) ab ortu ad occasum, Solis motum sequentes, per 28. dies versare nunquam desinunt, donec defodiendo apta fit, ad fœtus productionem, post mensis lunaris spatium, quod vermi in volucrem demum abituri formationi, & exclusioni natura assignavit. Hic marem semen prolificum sine fœminæ ope habere, & per se generare posse, intercedente putrefactione idoneæ materiæ in commodâ matrice (etiam non animali) notato. Sed (quod Christiani hominis meditationes omnes coronat, eumque sublimem rapit) perpende ut Bombyx sibi tumulum condit, textili opere intus compactiore impervium, in quo vermis in se contractus videtur emori, & prodigiosâ Metamorphosi renascitur papilio, nobilius animal, quod remigio alarum cœlum petit, quum sordidum reptile ante sepulturam, terræ affixum, & pabulo soli agglutinatum vixerit. Vide num obscura de Locustarum genere, inter arvorum stipulas, ultimâ macie confecta victitans bestiola (quam à precantis gestu Galli *Narbonenses Pregadicu* appellant) homines doceat supplices ad cœlum palmas tendere, & ritum decorum in offerendis Domino precibus observare admoneat. Quid de Cantharo majore nascicorni Indico, qui sine matre natus (more cæterorum congenerum) moritur, & ex sua putrilagine, Phænicis instar, postliminió resurgit? Denique quid de Muscis censes, quas aquâ per plures horas submersas, in calido cinere si sepelias, ad vitam denuo revocabis? Non dubito hercle quin inter serias istas cogitationes (quarum objectum cæteris hominum laruis ἀμαθέσι καὶ ἀφιλοσόφοις minùs serium videbitur) mens tua ad suam exurgat originem, cœlo defixis oculis exclames [illegible]! & cum divino Psalte canticum Naturæ authori persolvas. *Quàm magnificata sunt opera tua Domine. Omnia in sapientia fecisti. Impleta est terra possessione tuâ.* Sic erit unde mihi graruler, ex eo quod licet annorum tuorum longa series hactenus fuerit continuus philosophandi actus, attamen per polydædali hujus honorarij rarum auctarium, tibi novam non minùs solidæ & utilis, quàm jucundæ & curiosæ meditationis ansam præbuerim. Patere igitur ut doctissimi *Monffeti* fœtum, nunc tandem in lucem editum, manus amica Bibliothecæ tuæ inferat, cui locum parente & nato dignum assignato inter tot volumina, quibus instructissimos habes Musæj tui forulos. Præter enumerata bona accessura inde tibi, & horarum lecturæ operis datarum, amplissimum quod reportabis fænus, (si jocari licet) res tua etiam non carebit emolumento, ne proprium compendium hic neglectum videatur: In istis paginis invenies quæ pestem deliciarum tuarum fugent,

fugent, Musis, earumque alumnis inimicissimas feras; tineas dico librivoras, quæ ventre voraci & ferreis dentibus (corporis licet sint admodum pusilli) sæculorum integrorum lucubrationes erosas abliguriunt. Malas bestias pessima omnia naturæ iratæ deleteria malè perduint! quarum propagationem præcavere, & infamem progeniem necare, (interim dum speciem funditùs abolere satagent eruditi librorum scriptores, vel collectores seduli conabuntur,) Liber hic (quem amoris mei μνημόσυνον tibi mitto) proprio capite docebit. At satis est; Vrceus cœpit institui, cur exit amphora currente rotâ? Abripiunt me benevolentiæ ardor, & subjecti fæcunditas: de tabulâ removenda manus, nè absurdé abeat in immensum epistola, quæ jam incauté excrevit in volumen. Me tibi addictum credito, & quàm bene tibi velim & cupiam istæ lineæ in tui gratiam exaratæ loquantur Quod reliquum dierum ad decurrendum vitæ tuæ stadium, antequam cœleste βραβεῖον accipias, statuit tibi Deus, cum animi & corporis indolentiâ ut absolvas opto, & ut cum *Aristotele* testamentum scribente loquar, hîc diutius tibi ἔσται μὲν εὖ: ἐὰν δέ τι συμβαίνῃ, fœliciter ut appellas, & beatorum portum decreto tibi momento gloriosè subeas ex animo precor. Vale. *Ex meo Musæo Idibus Maij, anno reparatæ salutis humanæ,* 1634.

Index singulorum Capitum in hoc volumine comprehensorum.

Lib. 1. Caput 1.

DE *Apum nomine, descriptione & differentiis.* Pag. 1.
Cap. 2. *De politicis ethicis & œconomicis Apum virtutibus.* 5
Cap. 3. *De creatione, generatione, & propagatione Apum.* 12
Cap. 4. *De apum usu.* 21
Cap. 5. *De mellis nomine, differentia, & usu.* 24
Cap. 6. *De cera, propoli, pissocera, erythace, earumque natura & usu.* 33
Cap. 7. *De Fucis & Furibus.* 37
Cap. 8. *De Vespis.* 41
Cap. 9. *De Crabrone & Tenthredine.* 49
Cap. 10. *De Muscis.* 54
Cap. 11. *De Muscarum differentiis.* 58
Cap. 12. *De muscarum usu.* 70
Cap. 13. *De culicibus.* 80
Cap. 14. *De Papilionibus.* 89
Cap. 15. *De Cicindela.* 108
Cap. 16. *De Locustis.* 116
Cap. 17. *De Cicadis & Gryllis.* 127
Cap. 18. *De Blattis.* 137
Cap. 19. *De Bupresti & Cantharide.* 141
Cap. 20. *De Cantharide.* 144
Cap. 21. *De Scarabeis.* 147
Cap. 22. *De Scarabeis minoribus* 161
Cap. 23. *De Proscarabeo & Scarabeo Aquatico.* 162
Cap. 24. *De Gryllotalpa.* 164
Cap. 25. *De Trigeno.* 164
Cap. 26. *De Tipula.* 169
Cap. 27. *De Forficula, sive Auricularia.* 171
Cap. 28. *De Scorpio, Formica, & Pediculis*
Cap. 29. *De Cimice Sylvestri Alato.* 174

Lib. 2. Cap. 1.

DE *Erucis earumque differentiis & nominatim de Seribus & Bombycibus.* 179
Cap. 2. *De reliquis glabris Erucis.* 182
Cap. 3. *De Erucis hirsutis atque pilosis.* 185
Cap. 4. *De ortu, generatione, alimento, & Metamorphosi Erucarum.* 191
Cap. 5. *De qualitate & usu Erucarum earumque Antipharmacis.* 193
Cap. 6. *De Sphondilo.* 194
Cap. 7. *De Staphylino.* 197
Cap. 8. *De Scolopendris & Iulis.* 198
Cap. 9. *De Asellis.* 202
Cap. 10. *De Scorpiis terrestribus.* 204
Cap. 11. *De Araneorum nomine differentiisque.* 217
Cap. 12. *De Araneis noxiis sive Phalangiis.* ibid.
Cap. 13. *De Araneo cicure sive domestico.* 226
Cap. 14. *De certis quibusdam Araneorum speciebus ab authoribus observatis.* 231
Cap. 15. *De generatione, Coitu, & usu Araneorum.* 235
Cap. 16. *Formicarum Encomium, in quo differentia, Natura, ingenium, earumque usus describuntur.* 238
Cap. 17. *De Cicindela, & Meloe famina, atque Anthreno, & Asello arvensi.* 246
Cap. 18. *De Vermibus mineralibus hexapodis.* 247
Cap. 19. *De Vermibus vegetabilium hexapodis, & primum de Arboreis.* 248
Cap. 20. *De Vermibus Fructuum, leguminum, frumentorum, Vitis, Herbarum.* 253
Cap. 21. *De usu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum perdendorum ratione.* 256
Cap. 22. *De animalium vermibus hexapodis, & primùm de pediculis hominum.* 259
Cap. 23. *De Pediculis Brutorum & Plantarum.* 265
Cap. 24. *De Syronibus, Acaris, Tineisque animalium.* 266
Cap. 25. *De Cimice.* 269
Cap. 26. *De Ricino, & Reduvio.* 271
Cap. 27. *De Tinea vestivora.* 273
Cap. 28. *De Pulice.* 275
Cap. 29. *De Apodis sive Depedibus Insectis: Ac primum de Terra Intestinis.* 278
Cap. 30. *De Animalium Lumbricis.* 282
Cap. 31. *De Lumbricorum Intestinorum descriptione.* 296
Cap. 32. *De Lumbricorum Intestinorum ortu.* 298
Cap. 33. *De Signis & curatione Lumbricorum ex Gabucino.* 300
Cap. 34. *De Lumbricis extra Intestina nascentibus, & præsertim de Eulis.* 317
Cap. 35. *De Lendibus.* 318
Cap. 36. *De Aureliis & Teredine Depede.* ibid.
Cap. 37. *De Aquaticis Insectis depedibus, & primum de Squilla.* 319
Cap. 38. *De Locusta, Scorpio, Notonecta, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Cerculo, & Pediculo aquaticis.* 320
Cap. 39. *De Pulice sive Asello & Scolopendra marinis.* 322
Cap. 40. *De Insectis aquaticis Depedibus, ac primum de Oripe.* 322
Cap. 41. *De Hirudine.* 323
Cap. 42. *De Lumbricis Aquaticis.* 324

FINIS.

De Argumenti hujus susceptione, atque ejusdem dignitate & usu, Præfatio.

INsectorum historiam *summis Philosophis dignam esse, magnus ille Aristotelis, Plinii, nostriq; Wottoni in ipsis describendis labor satis ostendit. Ab eorum ætate inchoatum ab ipsis opus absolvere, Conradus Gesnerus, non sine fructu aliquo elaboravit; sed per vitæ angustias primo defecit stadio, neque concinnare illi schedas liberum fuit. In quas dum beatæ memoriæ Pennius meliore quodam fato incideret, infinitâ per quindecim annos omnium authorum lectione, & summâ Quickelbergii, Clusii, Camerarii, Thomæ Knivetí Equitis fratrisque ejus doctissimi Edmundi, Io. Iacobi, Rogerii Brounii, Briti, sed Brueri nostri inprimis, & Petri Turneri nonnullâ benignitate, historiam locupletavit. Dolendum illud, immaturâ cum quoque morte abreptum; priusquàm congestam undique materiem disposuisset, & pro hujus operis dignitate conformasset. Hinc enim factum, ut literæ ipsius lituris plenæ & dubiis characteribus confusæ, planè interiissent; nisi ego illas (fermè expostitias) segregassem, & permagnâ pecuniæ summâ* [illegible] *omnes redemissem. Malui enim de nostris fortunis, quàm de illius æstimatione aliquid detrahi, qui ipsius in Insectorum scripturâ tantum operis, in sculpturâ tot sumptus collocarat. Hujus igitur & Gesneri, Wottonique fragmentis ordine dispositis, additâ orationis luce (quâ Pennius caruit,) historiam texui, & pro meis viribus, (quæ scio quàm sunt exiguæ) tandem absolvi. Deterrebat me inprimis operis difficultas; quoniam Insecta vidi arduæ esse explicationis, tum ob materiæ ipsius insolentiam, tum majorum hac in parte sublimem quandam vel potiùs resupinam oscitantiam: restiterunt enim primo ipso aditu, & eorum naturam* ἐν παρόδῳ, *vel de limine tantùm (quod dicitur) salutârunt. Timebam quoque (id quod fortè accidit,) Ne tam exquisitæ narrationi orationis dignitas deesset; præsertim quùm hærentem hîc Pennium sæpius cernerem, atque verborum artifices variùs adirem. Tenuit me item aliquandiu causarum Insectorum examinatio; quibus incognitis, nec scribi rectè possit historia, nec ritè concipi. Objurgabant me item amici (idque acriter) Quòd alienæ architecturæ opus super inducerem crustaceum; tanquam qui in quovis mustaceo laureolam quærerem, & avidiùs quàm par esset, gloriam sitirem. Addebant denique; Quum cuique operi rectè instituto finis aliquis dignus, honestus, & utilis proponi debeat: soli huic animalium imperfectorum neutrum inesse; sed temporis, impensarum, laborisque ingens factum dispendium. His remoris veluti ad anchoras alligati, cursu paulisper destitimus; & calamo nunc arrepto, nunc abjecto, variè lusimus; donec hos animi fluctus certæ rationes sedarent, & ad velificationem vicissim quasi accenderent. Difficultati operis tentandarũ rerum arduarum gloriam opposui: recordatus, quæ novem annos inexpugnabilis Troja videbatur, eam decennali*

tentamine

tentamine esse devictam. Stili dignitatem quod attinet, non quàm bellè, sed quàm bene Insectorum naturam proderem, sani judicij homines expensuros persuasum habui: nam utcúnque vana plurimorum ingenia affectatam eloquentiam discupiunt, sobrij tamen rerum æstimatores planè respuunt. Causarum ignorantiam dilui Theophrasti responso: qui licèt earum in plantis nimiâ inquisitione succubuit, historiam nihilominus tam utilem non subiicuit. Sufficiat, Nos causas humano captu & cubito esse permensos: nam ut certam earum cognitionem polliceri (quæ sola in Deo ponitur) ambitiosi est hominis; ita nullam tenere, verè bruti. Quartum mihi scrupulum exemit Galeni exemplum. Qui licet Hippocrati pauca præter lumen orationis adderet, & contextam ab ipso medicinam solum diduceret: tamen in Medicorum secundâ classe sic ponitur, ut primâ dignissimus à plurimis censeatur. Id quod ego (libet enim verè περιαυτολογεῖν) non solùm præstiti in hoc libro, sed etiam integras historias, & centum supra quinquaginta icones inserui Gesnero, Pennioque incognitas; methodi orationisque filum correxi, & plus mille ταυτολογίας, ἀκυρολογίας, ἀκαιρολογίας expunxi. Consului quippe nauseantis hujus seculi malaciæ, non solùm cramben bis coctam, sed Ambrosiam bis appositam fastidientis. Cæterùm utcúnque levis hic meus labor videtur, (nullus enim nequit censeri;) qui periculum fecerit in re simili, is rectè nostros sudores viderit, & ne caducas veteresve ædes novâ materiâ reparet, ultrò caverit: præstitisset enim de integro novam historiam scripsisse, quàm huic tam confusæ tam laceræ opem tulisse. Gloriolam quod spectat; Tam ego eam longè à me remotam cupio, quàm hujus historiæ lucem vobis admotam. Fateor equidem ἀφιλοτιμίαν meæ & humanæ omni naturæ esse contrariam, ita tamen, ut in vitijs maximis habeam, & ineptam rebus in pusillis ostentationem æquè abjiciam. Aliter nos Socrates, Plato, Hippocrates erudierunt; qui & suis temporibus multa scipserunt, & à gloriæ ambitione longè aberant. Nescio an illi quidem inter φιλοπραγμόνων habendi sint, qui nihil de suo in publicum proferentes, opinionem imprimunt illiteratis reconditæ cujusdam eruditionis (si Dijs placet) referrent eò usque repletos, ut vel lentè admodùm, vel omnino quidem non stillent. De Insectorum dignitate (ne frustrà à Deo fieri, vel à nobis describi videantur) illud attexam: Nihil totâ hâc rerum universitate (præter hominem) esse divinius. Nam ut in speciem abjecta sordidaque sunt maximè: tamen si propiùs introspiciantur multò secùs apparebunt quàm de summa cute promiserant. Sæpe venit in mentem (inquit Gallissardus) Italorum nostrorum, qui res aut magnitudine insignes, aut insolentiâ novas ferè vehementer admirantur: contrà passim obvia atque exigua contemnunt, quanquam si rem penitùs dispiciant, in proclivi erit animadvertere, Multò sese potentius exerere in rebus humilibus vim potentiamq́; divinam, multóque ijs plus inesse miraculi, quàm quæ mundus ore diducto suspicit & admiratur. Si quis aliunde immanem onocratalum, Elephantem, Crocodilum adducat, nemo non ocyùs eò involat, quò rem videat novam & inusitatam: atque ut inspiciendi copia facta sit, magnitudinem duntaxat, colorem, & quæ sub sensus cadunt miratur. Syrones autem, Bibiones, Formiculas, Pulicésque nemo suspicit: quod nulli sint non obvia, miréque tenuia; quasi verò lusus lascivientis ebriæq; Naturæ essent; atque ea duntaxat in immanibus illis & horrendis belluis sobriè egisset. Neque Italis peculiare hoc vitium, sed & Anglis cunctóque humano generi commune: qui ut turrigeros illos bardos, Lybicum Leonem, immanem Cetum, nasicornem belluam, Vrsumq́; & Taurum spectent, longum quandoque iter Londinum suscipiunt, ac in Caveâ foros theatrali pecuniâ sibi comparant. Tamen ubi Natura magis, quàm in minimis tota est? Equidem in magnis corporibus, facilis officina sequaci materia fuit; at in his tam parvis, tam despicatis, tam nullis, quæ ratio? quanta vis? quàm indicibilis (ut cum Plinio loquar) perfectio? Prudentiam postulas?

postulas? eccam tibi formicam. Iustitiam desideras? Apem intueare. Temperantiam laudas? utramque consulas. Fortitudinem prædicas? videas Cicadarum genus. Imò culicem (dictu minus Insectulum) contempleris, exiguam & fistulosam promuscidem eò per densam leonum cutem adigentem, quo tu ense vel pilo vix aut ne vix quidem pervenias. Homini ad perforanda robora ferro est opus, quæ Teredo (sono teste) dentibus excavat, & ceu Polycleti cujusdam stilo sigilla insculpit. Si verò illorum aliquot in ædificando, pugnando, ludendo, operando, peritiam narrare vellem; fortè minimis in rebus curiosior (de quibus non curat lex) & majorum negligentior videri possim. Nunc ad usum venio, multiplicem illum quidem, & (quà Deum, quà Naturam, quà Hominem videas) permagnum. Nam si gentes ex creaturis, juxta D. Pauli sententiam, Deum cognoscant: sanè ejus omnipotentiam, majestatem, providentiam, hinc quasi è celsiore Pharo certius prospiciant. Sunt enim eorum quædam adeò minuta, ut (ceu Callicratis illæ lineæ) cerni nisi certis oculis & amplissimâ Solis luce haud possint: qualem me muscam vidisse memini Bibione longe graciliorem. Symphonistam cupis? Cicadam audi: quæ perpetuis repleta cantibus sine cibo vivit, & melodiâ quadâm suavissimâ Philomelam provocat. Tubicinem audires? Alveari aurem accommodes; audi Bombylium; auscultes paulisper Culici, cujus rostello truculentam illam & clangorosam quasi tubæ vocem, Summus ille Dædalus ingeneravit. Pediculum contemnis? Tamen quùm Magi illi Aegypti majorum animalium figuras Pharaoni obtruderent, in sola hujus tam vilis creaturæ fabrica, herbam Mosi dederunt. Rectè igitur Galenus 17. de us. partium, post pilorum mirificam generationem & usum explicatum, in hæc verba prorupit: Si *(inquit)* in tam sordidis & nullis partibus tam sit divina virtus, quantam ejusdem putandum est esse excellentiam, quæ in corde & cerebro dominatur? Sanè si quis nullæ sectæ addictus, sed liberâ sententiâ rerum considerationem inierit, conspicatus in vilissimis particulis tantam mentem habitare: conspicatus item cujusvis vel minimi animalis constructionem: is mentis, quæ homini inest, excellentiam intelliget, atque ex medicis principijs Theologiam hauriet, quæ multo est major atque præstantior totâ Medicinâ. Arbitror nullam gentem neque societatem, apud quos ulla Deorum est religio, quidquam habere Sacris Eleusinijs, aut Samothracijs simile: ea tamen Mentem rerum omnium (quam profitentur) obscurè docent, quæ in omnium animalium architecturâ satis illucet. Neque enim existimes in solo homine tantam esse opificis artem, quantam sermo superior explicuit, sed quodcunque aliud animal dissecare velis, parem in eo artem ac sapientiam reperies. Imò quæ secare omnino nequis, tanto majorem tibi admirationem excitabunt, quanto ipsa fuerint minora. Nam si cuidam sculptori nuperrimè summa laus, & meritò, oborta est; quòd in exiguo annulo Phaetonta quadrigis invectum ita formaret, ut ora, fræna, dentes, pedes sedecim, partesque omnes mirabiliter articulatas verè exprimeret: Sanè cum totum illud opus nihil pulicis crure præstantius haberet, major adhuc pulicis conditori ars virtusque inesse appareat, qui ipsam non solùm formavit, sed & nullo labore; formatamque deinceps nutriat & adaugeat. *Quare desinamus stupendæ magnitudinis Colossos amplius mirari, & cum veræ sapientiæ Antistite* à cedro ad muscum, id est, *ab altissimis arboribus, ad abjectam herbulam, vel herbarum potius venamus. Qui si herbæ minimæ historiam Rege non indignam arbitratus est, sanè quanto Animalia plantis præstantiora, tantò magis hoc opus regium patrocinium, & philosophicam contemplationem meretur. Heraclides quùm amicos in tuguriolum vocasset, loci angustiâ, vel ædium sordibus deterriti, ante fores stetisse perhibentur: Quibus ille:* Ingredimini, *inquit,* ἔνθαδε γὰρ καὶ θεοί. *Scilicet insinuans Deum esse maximum in minimis, & rebus quibuscunque abjectis Mentem inesse.*

Præfatio.

Et sanè si Insectorum fabrica divino tanto artifice digna fuerit, quid homunculorum ingeniis eorum contemplatio fuerit indigna? Inter milites Palestinos Goliam Deus (gigantem hominis) erexit sed cum pastorculi unius fundulà prostratum voluit. Inter nautas Hispanorum, proceritate corporis quot prævalent? cedunt tamen omnes pusillo Anglorum Drago, & tridentem ipsi Neptunus quodammodo submittit. Magna est quercus, & in robur immensum crescit, sed Deus ipsam exanimat pumilis hederæ complexu, ne quando per virtutem & vires superbiret. Valeant igitur tumidi magnorum animalium æstimatores, quorum ut sunt in mole Deum agnosco, ita in Parvulorum historia magis video. Plus enim hic prudentiæ, sagacitatis, artis, ingenii, & cujusdam non obscuræ divinitatis. Naturam, ordinariam Dei manum, laudare velis? Unde magis quam ab Insectis petas exordium? ubi enim sensus collocavit in Culice? ubi visum ei prætendit, (inquit Plinius) ubi odoratum inseruit? quâ subtilitate pennas annexuit? quantâ arte prælongavit pedum crura, disposuit jejunam ventris caveam, & avidam sanguinis humani sitim eo accendit? atque eo rostelli cerni nequit exilitas, ita ipsum reciprocâ geminavit arte, ut fodicando acuminatum pariter, sorbendoque fistulosum esset. Mitto Insectorum admirabilem illam [illegible] venustatem, fecunditatem; quæ [illegible] Naturæ divitias in majoribus Theatris laudant, & ubertatem quandam ejus inexhaustam nobis commendant. Homines si videas, illorum usi corporum [illegible] fere omnia (ut suo loco in historia patebit) auferunt, ita adferunt mentis varia virtutum exempla, [illegible] moribus aliisque animas instruant atque erudiant. Quare Salomon, *veræ sapientiæ inter mortales facilè princeps, ad Formicæ myrmecium inertes relegat, ad Cicadæ cohortes tumultuosos dimandat, ad domestici aranei contemplationem mortales invitat, ut ex Insectorum schola virtutem hauriamus, & ad Dei potentiam oculos, nimium ab eo alienatos, sæpiùs vertamus. Agedum, inquit Tertullianus, confidis tuis viribus, mi homo, & Deo diffidis? Atqui attendas tantùm vel minimis ipsius creaturis vim inesse, quantam nec tu ipse perferre, nec proferre unquam valueris. Imitare, si potes, subtilitatem aranei, sustine phalangii morsum, pediculorum veluti illuviem vitato, culicem gutturi inhærentem eximito, ad cimicis pulicisque iracundioris morsum dormito, ab erucis arbores illæsas servato, Curculionem, Teredinem, Thripas atque Ipas arceto. Quare ut in hoc spectatiore Insectorum artificio numen suum majus ostendit Deus, ita misericordia ejus insignis eò illucet, quod nullus fere infestatur animi corporisve morbus, quin medicinam petimus ex hoc penu, & utriusque valetudinem sanemus. Nutriendis, saginandis, curandisque nonnullis aliis animalibus, si conferre illa homines negarent; Neptunus [illegible] voces proloquerentur, ipsaque herbis vescentia bruta clarè dicerent. Quare utcunque* [illegible Greek] *atque hoc propterea opus curiositatis, Ostentationis, Inutilitatis per indoctorum ignorantiam vel malevolorum protervitam alligetur,*

> *Attamen hîc tenui rerum sub imagine, multum*
> *Naturæ fatique subest, & grandis origo*

Hortor igitur summos illos viros, de Insectorum historiâ, tam rerum, quàm iconum communicatione, optimè meritos (quos in exordio nominavi) ut quâ humanitate, Pennio mihique hactenus adfuerint, eâdem in augendo hoc opere quotidie pergant sic enim verè æstimabuntur, quod audiunt, [illegible] Deique & Naturæ gloriam amplissime efferent. Cui si ego tantum, quantum certæ mortalium utilitati consuluisse videor hoc opere; de Zoilo manum haud verterim neque enim placere omnibus unquam studui, & nihilominus rerum omnium creatori gratitudinis aliquam partem offerre, semper contendi.

Authores ex quibus hoc Opus concinnatum est.

Aaron Kimkhi.
Abinzoar.
Altuarius.
Adamus Lonicerus.
Ægesippus.
Ælianus.
Ælius Dionysius.
Æneas Silvius.
Æsopus.
Aetius.
Ægineta.
Africanus.
Agatharsis.
Aggregator.
Agricola.
Albertus magnus.
Albertus Campensis.
Alexander { *Alexandrides.* / *Aphrodysæus.* / *Benedictus.* }
Alexius.
Aloysius.
Alvearies.
Amatus Lusitanus.
Ambrosius Theologus.
Ammianus Marcellus.
Anacreon.
Andreas Bellunensis.
Andreas Libavius.
Antenor.
Antonius { *Altemarus.* / *Liberalis.* / *Pius.* }
Apion.
Apollodorus.
Apollonius.
Apodo Musæus.
Apomasar.
Apsirtus.
Aphthonius.
Apuleius.
Aquila.
Aratus.
Aratolus.
Aretæus.
Archigenes.
Ardenus.
Ardoinus.
Argenterius.
Aristophanes.
Aristophanes Scholiastes.
Aristoteles.
Arnobius.
Arnoldus de villa nova.
Arrianus.
Artemidorus.
Asclepiades.
Athenæus.
Avenzoar.
Averrhois.
Avicenna.
Avienus.
Augustinus Theologus.
Aurelianus.
Balthasar Conradinus.
Barbosa.
Bartholomeus Anglus.
Bayrus.
Basilius Theologus.
Bauhinus.
Bellonius.
Benivenius.
Bergatalus.
Beroldus.
Berosus.
Beza.
Blondus.
Boethius.
Brassavola.
Brunfelsius.
Budæus.
Cadomustus.
Cæcilius.
Cælius { *Secundus Curio.* / *Rhodius.* }
Calepinus
Callimachus.
Calvinus.
Camerarius.
Capero.
Cardanus.
Cato.
Celsus.
Cicero.
Chalcagninus.
Christopherus Probus.
Chrysostomus Theologus.
Claudianus.
Clemens Alex.
Cleopatra.
Clitarchus.
Clodius.
Clusius.
Columella.
Comestor.
Constantinus { *Afer.* / *Friburg.* }
Cordus.
Cornarius.
Corsalius.
Crantzius.
Crescentius.
Curtius.
Desiderius Erasmus.
Diazinus.
Diodorus Siculus.
Dion Cassius.
Dionysius { *Afer.* / *Milesius.* / *Uticensis.* }
Diophanus.
Dioscorides.
Dephius.
Dodonæus.
Encelius.
Erasmus Stella.
Erasistratus.
Erotis.
Eunymus.
Eustathius.
Eustathii Scholiastes.
Euthymius.
Eutropius.
Fabritius.
Fallopius.
Fernelius.
Festus.
Fioravantus.
Fiamminius.
Florentinus.
Fortius.
Franciscus Iunius.
Fresgius.
Fumanellus.
Fulgosus.
Funckius.
Gabucinus.
Galenus.
Gallesardus.
Gaza.
Gellius.
Gemma.
Gentilis.
Gesnerus.
Gilbertus Anglus.
Giraldus.
Gordonius.
Gorræus.
Grapaldus.
Grevinus.
Guaînerius.
Guillermus.

Guilielmus.

Gulliemus.
Guilielmus placentinus.
Hadrianus Iunius.
Halyabbas.
Halicarnasseus Dion.
Heraclides Ponticus.
Heresbachius.
Herodes Hoppiater.
Herodotus.
Heracles.
Hermol. Barbarus.
Hesichius.
Hesiodus.
Hieronymus Theolog.
Hieremias Martius.
Higynus.
Hildegardes.
Hippocrates.
Hollerius.
Hollery Scholiastes.
Homerus.
Horatius.
Iacobus Parmensis.
Joannes
- *Leo*
- *Damascenus.*
- *Cremonensis.*
- *De Ghaul.*

Ioannitius.
Iouius.
Isaacus Belga.
Isidorus.
Isogonus.
Iulius
- *Cesar.*
- *Obsequens.*
- *Capitolinus.*
- *Pollux*

Iubas.
Iuvenalis.
Kimhi.
Kiramiaes.
Laertius.
Landinus.
Lanfrancus.
Leo Afer.
Leo Suavius.
Leonellus Faventinus.
Leonardus de Pradapalia.
Lerius.
Levinus.
Leusnerus.
Lillius.
Linacer.
Larens.
Livius.
Lonicerus.
Lopius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.

Ludovicus Vives.
Lullus.
Luminare.
Lycophron.
Lycosthenes.
Macer.
Macrobius.
Majolus.
Malleolus venefic.
Manardus.
Mantuanus.
Marcellus
- *Empiricus.*
- *Virgilius.*
- *Sipontinus.*

Marianus Barolitanus.
Marineus Siculus.
Martialis.
Massa.
Massarius.
Matthias Michoides.
Matthiolus.
Maurinus.
Maximilianus Transil.
Megasthenes.
Meges.
Menecrates.
Mercurialis.
Mercurius Trismegistus.
Merula.
Mesue.
Mizaldus.
Modius.
Montius.
Moses.
Momingnana.
Montanus.
Montuus.
Mundella.
Munsterus.
Musa.
Myrepsus.
Natalis de Comitibus.
Nauclerus
Nemesius.
Neocles.
Nicander.
Nicandri Scholiastes.
Nicolaus
- *Florentinus.*
- *Prepositus.*
- *Venetus.*

Nigidius.
Niphus.
Nonius Marcellus.
Nonius.
Numenius.
Olaus magnus.
Onesycritus.
Oppianus.
Oribasius.

Origenes.
Orus Apollo.
Otho Frisingensis.
Ovidius Naso.
Oviedus.
Palladius.
Pamphilus.
Paracelsus.
Parmenio.
Pausanias.
Paxamus.
Pelagonius.
Perotus.
Petrus
- *Aponensis.*
- *Quickelbergius.*
- *de Albano.*

Petronius.
Peucerus.
Phavorinus.
Philetes.
Philistius.
Philo.
Philostratus.
Phlegeton.
Pierius.
Pindarus.
Platerus.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Politianus.
Pollio.
Pollux.
Polybius.
Ponsetus.
Porphyrius.
Possidonius.
Praxagoras.
Proclus Diadochus.
Propertius.
Pythagoras.
Python.
Quintilianus.
Quinqueranus.
Reglerus.
Rhasis.
Rhenius.
Rhodiginus.
Ringibergius.
Robertus Stephanus.
Ruellius.
Ruffus Ephes.
Rulandus.
Ryffius.
Sabinus.
Salomo.
Samonicus.
Samuel Quickelbergius.

Scaliger.
Scoppa.
Scribonius Largus.
Sebastianus Baro.
Seneca.
Serenus.
Servius.
Serapio.
Silvius.
Simon Sethi.
Sleidanus.
Solerius.
Solinus.
Solon.
Sophocles.
Soranus.
Sornatius.
Sostratus.
Stancarus.
Stella.
Stonr.
Strabo.
Stumsius.
Suetonius.

Suidas.
Sylvaticus.
Symphorianus.
Taraimus.
Tarentinus.
Tertullianus.
Textor.
Theocritus.
Theomnestus.
Theophrastus.
Theopompus.
Thevetus
Thomas a Viegas
Thucydides.
Thylesius Constant.
Timaeus Siculus.
Toxites.
Trallianus.
Tremelius.
Trotula.
Turnebus.
Turniserus.
Tzetzes,
Vadianus,

Valescus,
Vallesiola,
Varignana,
Varinus,
Varro,
Vegetius,
Velerandus,
Vespucius,
Vigo,
Vincentius,
Virgilius,
Vitalis,
Vitruvius,
Vrspergensis,
Vlysses Aldrovandus,
Weckerus,
Wellichius,
Wolphius,
Xylander,
Xenophon,
Zenocrates,
Zoroastes,
Zuingerus.

FINIS.

INSECTORVM SIVE, MINIMORVM ANIMALIVM THEATRVM.

Capvt I.

De Apum nomine, descriptione & differentijs.

INter Insecta omnia principatus Apibus, & jure præcipua admiratio debetur, solis ex eo genere in hominum alimentum conditis; reliquis vero ad medicinam tantum, vel oculorum voluptatem, aurium oblectationem, corporisve apparatum ornatumq; procreatis; quæ omnia hæ item abunde præstant.

Nomen

Has vocant
- Hebræi, Deborah.
- Arabes, albara Nahalea Zabar.
- Illyrici, Weziela.
- Itali, ape, api, vna sticha, moscatella, ape a scoppa, pecchi.
- Hispani, abeja.
- Galli, mousches a miel.
- Germani, ein ymme bynle.
- Angli, Bee, bees, been.
- Flandri, bie. Suec. bi
- Poloni, pztzota.
- Hiberni, camlij.

Apes apud Græcos multa sortiuntur nomina, secundum gentium, regionum & locorum diversitatem. variæ siquidem gentes varia nomina Apibus attribuerunt. Sed nomen maximè vulgare est μέλισσα (μέλια item Hesiodo) παρὰ τὸ μέλιτος ἐργάζεσθαι, ἢ παρὰ τὸ μέλι: vel potius ἀπὸ τὸ μέλι, cujus opifex est apis. μέλιτται item dicuntur, à μελετῶ, quia magis meditabundum, industrium, laborisque patiens Insectulum, nusquam comparet. ἡμερόφωνα Hesiodo est [illegible] apis: (maluit enim Gesnerus [illegible] pro [illegible] legere; quandoquidem & ξουθόπτερος cognominatur) veluti etiam ἀνθρήνη. Sed hanc Suidas, Aristoteles & alij, potius crabonem faciunt

faciunt aut vespam. Quamvis Gazæ interpretatio varia, & magna poetarum pars apem quoque appellant. Stephanus σμηνίδας apes dici memorat, unde σμηνίζω, apes alvearibus condo. Apis quædam* τόρνος dicitur Hesychio; alijs item πλάσται, à fingendo. Vocantur item a florum depopulatione ἀνθηδόνες: a colore ξανθαί, a natali solo & semine [illegible] & quod respectu vesparum obtusiores habent aculeos, [illegible] a sono stridoreque alarum in aëre vibrantium βομβυλιοί, βομβύλαι; licet non desint, qui latine apud Isocratem *Culices* interpretantur, ubi scribit quosdam βομβυλιῶν encomium scripsisse. Sed bombus proprie [illegible] item inter alias multas significationes Hesychio [illegible], quem alij fucum, Isodorus regem appellat sive castrorum Imperatorem. Sed is proprio nomine [illegible] dicitur. Respectu loci communis, [illegible] habent epithetum, respectu regionis Δαρδάνων; vti etiam Dardanus merops. Officia item & munera diversas apibus nomenclaturas dederunt; ut quidam ἡγεμόνας ab imperando, alij Σειρῆνας a suavi cantu, alij ab operis ἐργάτας, alij demque [illegible] sive Figuli inter favos fabricantes, vel alio officio emplastrico fungentes, quo apes tutæ a flatibus aut pluvijs vitam agant. Latini vno nomine *apis & apes* ista Insecta appellant. Varro autem quandoque aves, sed impropriè eas vocavit: Volucres enim sunt, Aves non sunt. Apes dici quidam putant, quia examina pedibus mutuo sibi hærent, ac firmiter sese quasi in botro tenent. Quinetiam illud nomen compositum existimant plerique ab a & pes, quod sine pedibus nasci videantur, dicente Virgilio, *Trunca pedum primo:* in quorum numero est Servius. Ex revera Nympha, (sive recens fætus) [illegible] Græcis dictus,) pedibus caret; ex quâ induratâ, tempore à natura constituto, rupto cortice, apis egreditur. Sed cum non servet analogiam *Bipes edis, Tripes, edis, compes, edis,* magis simplex judicandum est nomen; unde diminutivum *Apicula*.

Apum definitio. Apis est animal insectum, volatile, quadripenne, sepes, exangue, mellis artificio solum pollens. Nam qui Hortum sanitatis scripsit, haud parum insanè deliravit, dum apes quadrupedes audacter statueret; quatuor enim (scilicet) dedit illis natura pedes, ut rectius incederent, nec plures, ne volatum impedirent. Sed mittamus tam ineptum authorem, & utilissimum hoc prudentissimumq; insectulum fusiùs describamus. Oculi earum subcornei intus conditi sunt. Vri Apum descriptio. etiam aculeus: neq, lingua destituuntur, neq; dentibus; pennæ, sive alæ quatuor, siccæ (ut cunctis volatilibus insectis) pellucidæ, scapulis annexæ, quarum postremæ minores ne remigio obessent, imis pedunculis duo quasi digiti emergunt, quibus procellosis temporibus lapillum ad corpusculum librandum ferunt, ne ventorum adverso impetu ædibus pellantur, tantum obest ut [illegible] dici eas vel posse vel debere Luciano credam. Non respirant (Plinij venia dixerim) sed palpitant, & transpiratione refocillantur. Stomachum habent ex omnium membranarum tenuissima contextum, quo collectam melliginem non solum continent, sed concoquunt præterea & depurant. Quæ sola ratio est, cur mel apiculare aërio omni & manna diutius integrum servetur vel potiùs non omnino (ut postea dicemus) corrumpatur.

Aristoteles 9, Histor. Cap. 40. Novem apum genera esse dicit quarum

quarum sex gregales facit, Apes, Reges apum, Fucos, vespas, Crabrones, & Teredines: Tres item solitarias, Sirenem majorem, Sirenem minorem, atque Bombycem. Cujus Simius Albertus novem item recenset, sed tam horrendis atque barbaris nominibus, ut finxisse eas potiùs quam nosse videretur, lib. 8. tract. 4. cap. 2.

Differunt autem apes Materia, forma, ingenio atque officio, nec plures genuinas differentias ex infinitis (quos evolui) authoribus ego repperi. Materiam quod attinet, (si operum naturæ inquisitoribus adhibenda fides, aliæ [illegible], aliæ [illegible], aliæ [illegible], aliæ item [illegible] appellantur. Optimæ autem & vere nobiles ex leone potius habent originem, harumq, principes & reges ex ejus cerebro (divinissima corporis totius parte) stemma deducunt. haud mirum igitur, si tantulæ cum sint, ingentissima nonnunquam animalia [illegible] aggrediantur, & Leonina ferocia præditæ nil timeant. Nobilitate his proximæ ex tauro gignuntur, fortissimo item animali, & generis excellentiam toto pectore & corpore spirante. Tertium Locum vaccigenæ obtinent, industriæ illæ quidem, laboriosæ, & vtiles; sed mitioris nonnihil ingenij, & ad iram minus proclives. Vituli cadaver teneriores apes atque molliculis generat, mellis optimi coctrices, sed per teneritudinem laborum neutiquam patientes, & per materiæ imbecillitatem magis [illegible]. Nec desunt qui apes ex suis proprijs cineribus mulso aspersis, Solique aut loco tepido expositis renasci scripserunt, quas si [illegible] vocemus, per Græcos liceat. Forma apum optimarum, parua, varia, globosa, repanda; deteriores sunt oblongæ. Forma autem quatuor de causis; Natura, loco, sexu, atque ætate. Aliæ enim domesticæ magis nascuntur & cicures; aliæ omnino sunt feræ atque sylvestres, illæ familiaritate & consuetudine hominum delectantur; hæ vel omnino eam non ferunt, vel fœlicius in arboribus, speluncis, ædium parietumque ruderibus mellificinam exercent. Cicurum vicissim quædam in hortis degunt voluptuarijs, & omni herbarum genere affluentibus, magnæ, molles, pingues, ventricosæ: aliæ in Villis custoditæ, fortuitos & longius nascentes flores decerpunt; minores, hirsutiores, sed labore, operâ, ingenio magis præstantes. Vtriusque autem generis, aliæ cum aculeo nascuntur (ut veræ omnes apes) aliæ sine aculeo, ut adulterinæ, quas alvo, gutture totóque corpore grandiore & molliore videris, sed nec bonis ullis moribus, nec ingenij dotibus insignes. Ignavum hoc pecus Fucos vocant. vel quia operariæ videntur quum non sint tamen; vel quia laboris specie (ceram enim quandoque apportant, & cellas apum sedulo confingunt) mel devorant. Sunt autem colore magis nigricante cum splendore, & magnitudine corporis noscuntur. Quinetiam quædam apes ex regio & Ducum sanguine oriundæ sunt, quorum duo genera Aristoteles facit. Fuluum præstantius, & nigrum variegatum. Alij tres reges constituunt colore differentes, nigros, rubros, & varios. Menecrates varios deteriores constituit, sed cum nigredine varios, meliores. Omnes magnitudine reliquas apes duplo superant. Qui autem totius examinis Monarcha & Cæsar eligitur, præcellenti semper est forma, & duplo cæteris procerior; pennæ huic breviores, crura, recta, lacertosa, valida. Incessus celsior, vultus majestatem spirans, & in fronte macula quædam diademate candens

Formarum differentia a Natura.

 conspi-

[illegible] conspicitur, multum etiam colore a vulgo differt. Nunc autem [illegible] mam, nunc naturam locus alterat, atque sexus & ætas. [illegible] Moluccis insulis apes formicis alatis sunt similes, sed majoribus [illegible] minores ut Maximilianus Transilvanus in epistola ad episcopum [illegible] burgensem diserte refert. In America juxta Valles & [illegible] apes nostris non sunt similes, minoribus multis [illegible] tur, nequaquam majores, in arboribus excavatis manent, & favos longe majores magisque [illegible] nostræ [illegible] tates alarum narrant Oviedus & Thevetus, quæ [illegible] nent vel ablessas, quam [illegible] bicantem, & aculeis non sunt molestæ. Cera, quam conficiunt, [illegible] ginosa videtur atque picea [illegible] quædam apum in ponto Aristoteles, lib. 5. Hist. c. 22 [illegible], molle, industriam, quod bis mense mellificat [illegible] moribus placidis, soloque mellificina intentum. [illegible] gione Peru, acrioris & valde liquidi mellis confectrices [illegible], quæ fores [illegible] ut non amplior [illegible] quatur, per quem singulæ introire possint. Nostra vero [illegible] nigrescunt in [illegible], non tam ob [illegible] coctionem, quam [illegible] diætæ & densioris [illegible] tur, fuliginosaque materia intra [illegible] propterea remanet, quia apes Peruvianæ & Ponticæ ob [illegible] qua pollent [illegible] alimenti tenuitatem, facile expellunt. [illegible] diversitatem coloris, ut in ursis [illegible] naturæ. quæ varia quum ipsa fuerit & Polymorpha, [illegible] formarum [illegible] gaudens, non unius omnes coloris apes [illegible]. Vulgarium item apum (ut Columella ex Aristotele animadvertit) genera sic distinguuntur. Quædam sunt vastæ, glomerosæ, nigræ, hirsutæ. aliæ sunt minores, rotundæ, coloris [illegible] pilo. Sunt adhuc aliæ magis exiguæ, nec adeo rotundæ, sed magis obesæ, & [illegible] coloris [illegible] habentes. Sunt quædam minimæ, graciles, acutæ, quibus alvi ex aureolo variæ atque leves. Maxime autem probandæ nigricantes, parvulæ, sphæroides, leves, nitidæ, placidis moribus. *Ardentes auro & paribus lita corpora guttis*, si Virgilio credendum habentes. Nam quantò grandior apes atque obesior vel etiam longior eò peior: Si etiam sæva & Iracunda, longè pessima. Sed ira assidui custodis consortio mitigatur, atque æris solo crepitu placidiores redduntur. Apes Chalcoides dictæ in Creta insula [illegible] coloris sunt atque oblongæ, quæ admodum implacabiles & pugnaces perhibentur, aculeis cæteras omnes vincentes & acerbiùs pungentes; adeo ut [illegible] ves ex urbibus stimulis abegerint. Cujus generis [illegible] num in Ida monte favos construere atque habitare, Aelianus ex Antenore author est. Tales item Carthagenates sunt apes, [illegible] formâ repræsentantes. Apud Halizomos certe adeo mansuetas [illegible] apes scribit in Atticis Pausanias, ut cum hominibus una pabulatum exeant, ac libere vagentur, quippe quæ alvearibus nullis contineantur. Passim igitur opus faciunt, illudque ita concretum, ut mel a cera nequeas sejungere, sunt autem læves, nudæ, variegatæ, & bonis nostris apibus non dissimiles. Denique cum omnes apes naturâ sint veneni expertes, tamen longas & colliformes juxta Americanam

Cartha

Differentiæ animarum a loco.

Carthaginem, mel toxicum conficere locus urget; ubi ex arborum, ventorum, aeris, terræve ipsius contagio mel infectum colligunt, & in suas cellas, quale quale fuerit reponunt. Subterrestres item apes aliam & formam obtinent & naturam. Nam alveares & arboricolæ majores sunt, longiores, molliores, alatiores, ventre & dorso flaviores. Illæ vero sub terra in foraminibus parvis ædificant, breves, compactæ, capitibus & antennis nigræ, toto fere corpore hirsutæ, latera sola & caudam lanugo flavescens vestit, & revera plurimum exornat. Ex apibus autem aliæ sibi ædes inveniunt silvestres, aliæ stramineis corneisve tectis excipiuntur, Civiles atque urbanæ; quæ Apiarij curam cum scientia junctam non respuunt, imo quidem deosculantur & deamant. Sexum apum Philosophorum princeps confundit, sed maxima scriptorum natio distinguit; quorum alij fæminas majores esse statuunt & ἀκέντρους, alij contra minores, cum aculeo. Sanior pars (mea saltem sententia) nullos mares præter duces ac principes agnoscit, qui cæteris habiliores, majores, robustiores, domi semper propagationi incumbunt, & raro nisi toto cum examine emigrant; quippe quos natura ad signa veneris frequentes esse jussit, nec unquam a suis fæminis abesse ordinavit. Has incubare, & avium more fætus diligenter fovere, atque membrana rupta excludere experientia testatur. Ætatum discrimina corporis habitu noscuntur. Nam nuperrimæ natæ alas tenuissimas habent & tremulas: anniculares, uti etiam bimæ atque trimæ nitidæ sunt valde & tonsæ, oleiq; similitudinem & colorem gestant: Septennes vero factæ, pinguitudinem & glabritiem omnino omnem deponunt, nec quis postea è corporis cutisve figura & qualitate (ut in equis solet usuvenire,) certum ætatis annum computare potest. Seniores autem hirsutæ, duræ, rugis plenæ, strigosæ, aspectu tactuq; horridæ, oblongæ, macræ, & venerabili quadam canitie insignes: id quod nobis Iuvenibus Ducissæ Somersetiæ ostensum fuisse (sub cujus cubiculo unum idemq; examen ad tricesimum usque annum supererat) nequeo non confiteri, & Aeliano idem recensenti suffragium addere. Cæterum, ut forma horridiores videntur, sic experientia præcellunt atque industria: utpote quibus dies doctrinam auxit, & diuturnitas temporis usufque ad mellis conficiundi scientiam ipsas erudivit.

Differentia corporalis formæ a loco.

Differentia a sexu.

Ætas.

Cap. II.

De politicis ethicis & œconomicis apum virtutibus.

APes regno non tyrannide reguntur: nec regem jure proprie vocatum successione, vel sorte suscipiunt, sed judicio & prudenti electione; & quamvis sub rege libenter jugum ferunt, tamen libertatem retinent; quia prærogativam tenent judicij, regemque fide obligatum vehementer amant. Hic autem ut magnitudine & specie corporis (uti supra diximus) præcellit (ita quod in rege præcipuum est) morum mansuetudine. Habet enim aculeum, sed non utitur ad vindictam, unde reges aculeo carere nonnulli putarunt. Sunt enim leges naturæ, non literis scriptæ, sed moribus impressæ;

leniorésq;

leniores q, ad puniendum ſunt, quia poteſtate maximâ potiuntur, & quamvis ad privatas ulciſcendas injurias lentuli videntur, tamen refractarios & rebelles non dimittunt impunes, ſed aculei vulnere ſauciant atq; conficiunt. Paci vero ſic ſtudent, ut neq; volentes neque inviti moleſtiam exhibeant. Quis igitur non maximo odio Dionyſios in Sicilia, Clearchum in Heraclea, Appollodorum Caſſandrinorum prædonem proſequeretur? Quis illorum regibus ſupparaſitantium nequitiam non abhorret, qui Monarchiam nihil eſſe aliud affirmant, niſi modum voluntatis implendæ, & ſcientiam ſuppeditandæ voluptatis? id quod longiſſimè abeſſe a bono principe debet, ne homo cum eſſe videretur, vel beſtiolis hiſce alatis deteriorem ſe prodat. Atque ut vita illorum non vulgaris eſt, ita nec ortus. Haud enim regia ſoboles vermiculus naſcitur, ut reliquæ, ſed ſtatim penniger, atque inter foetus ſuos adoleſcentes, ſi quem filium inſulſum, inconcinnum, hirſutum, iracundiorem, male formatum, ingeniatumvé compererit, eum concordi reliquarum ſuffragio é medio tollendum curat, ne diſtrahantur agmina, & ſubditi partium ſtudio incenſi corrumpantur. Hic modum cæteris ſtatuit, ordinem præſcribit, alias aquare jubet, alias intùs, favos fingere, extruere, expolire, ſuggerere; alias vero ad paſtiones proficiſci: provectas ætate domi fovet, juniores laboribus & viciſſitudine munerum exercet, & quamvis ab opera mechanica immunitatem habet, tamen uſu ferente ipſe item laborat, neque unquam niſi valetudinis aut neceſſitatis gratiâ foras emigrat. Ac ſi ab ætate firmus ſit, totius exercitus dux antecedit, ſeque cunctis periculis primum objicit: nec à reliquis vehitur lubens, niſi cùm ſenio vel morbo fractus, rectus nequit incedere aut volare: Nocte appetente, ſigno per cornicinem dato, quies vulgo imperatur, vigilijſque diſpoſitis, ſe ad ſomnum quiſque accingit. Quoad rex vivit, tamdiu examen univerſum pace fruitur, omnique perturbatione carent: fuci enim ſuis cellis libenter ſe continent, ſeniores ſuis ſedibus vivunt contenti, nec natu minores in majorum lectos excurrunt. Rex ſeparatum à reliquis habitat, eminentiore laxioréque palatio, cerino ſepimento affabre facto, ceu muro quodam circumvallatus. Ab eo regia ſoboles ſeorſim juxta habitat; Patris matriſve (ut vocant) ſolo nutu acquieſcentes. Rege autem extincto, ſubditi turbantur, fuci in apum cellis pariunt, atque omnia miſcentur. Ariſtoteles plures eſſe in uno examine reges aliquando meminit, quos potius proreges dicerem aut Regulos; quandoquidem (teſte Antigono) certum ſit, examina non minus perire plures reges habentia quàm quæ nullum. *Atq; de bonis regibus hactenus:* Mali vero hirſutiores ſunt, atque magis fuſci, nigri, & varij quorum pro habitu damnabis ingenium.

> *Namq; duæ regum facies, duo corpora gentis,*
> *Alter erit maculis auro ſquallentibus ardens*
> *Et rutilis clarus ſquamis, inſignis & ore,*
> *Fœdior eſt alter multo quam pulvere abacto,*
> *Quum venit & ſicco terram ſpuit ore viator:*
> *Deſidiâ* latamqúe *trahens inglorius alvum: hunc,*
> *Dede neci, melior vacua ſine regnet in aula.*

Atque

A. que hactenus de regibus & ducibus, nunc de Vulgo apum orationem inſtituemus.

Apes nec fera nec placida animalia, ſed mediæ inter utrumque na[illegible] omnium autem officioſiſſimæ ſunt juxta & commodiſſimæ. [illegible] & vitam præbet & mortem, eo ſiquidem privatę certo [illegible]cant, præditę autem vim hoſtilem ab examine propellunt. Harum nullæ ſunt deſides, licet non omnes *[illegible]*: neque maxime inertes, moribus fucos referunt; haud enim favos corrumpunt, neq; melli [illegible], ſed ex floribus aluntur etiam ipſæ, & cum alijs evolantes compaſcuntur. Quamvis item nonnullæ mellis conficiendi & condendi induſtria carent, habent tamen ſuam quæque provinciam & artem in quâ ſe exerceant. Hæ enim aquam regi, & apibus ſenio confectis apportant. Seniores ſi valentulæ fuerint, ad regij corporis ſtipationem ſeliguntur: utpote cana fide, & debitâ rerum adminiſtratione perſpectæ. Aliæ ægrotas in medicinam [illegible] curant, & ex aniſo, croco, hyacintho, melle ipſis medicamentoſum & alimento[illegible] colligunt, conficiunt, offerunt, & propinant. Si quæ ve[illegible] vel morbo laborantes vita excidant, confluunt confeſtim [illegible] piones, quæ humeris quaſi in ſandapila cadaver efferunt, ne immunditie, putridine, ſqualore, puris favis & nitidis labem aſpergant. Neq; deſunt apibus, duces, legati, veterani, cornicines, buccinatores, tibicines, excubitores, ſpeculatores, milites, qui melleam ſupp[illegible], non ſecus, ac ſi urbecula eſſet, aſſervant, & fures ad[illegible], cuniculoſque agentes vermes meritis modis puniunt & affligunt. Ne taciti fures videantur, inter volandum murmur & bombum edunt, qui ſimul cum volatu audiri incipit & finiri, qui ſonus ſive ex ore fiat, ſive alarum motu, litigant *Ariſtoteles* atque Heſychius; nec mihi unquam ille oculus, qui rem tot involucris abditam dijudicet. Tibicines vero & cornicines *ζίγγοι* edunt Heſychio (Angli item Sing vocant) eumqúe vigiliarum, ſomni operęve ſignum & teſſeram ſtatuunt. Tanto ſui regis tuendi deſiderio tenentur, ut eum ſolum prodire non ſuſtineant, ſed utrinque diviſâ acie conglomerantes claudunt & muniunt. Quod ſi in itinere rex ipſe fortè aberrarit, vel vi tempeſtatum actus diſparuerit, omnes inquirere & odore tanquam ſagaci per[illegible]qui, donec quid de ipſo fiat certo acceperint. Volatuq, & tædio procellarum fatigatum plebs ipſa alarum vehiculo ceu in thenſa quadam geſtantes, domum portant. Si perierit, omnes diſcedunt, vel fortè aliquandiu hærentes, favos tantum conficiunt, ſed mel nullum; tandemque deſides, morboſæ, extenuatæ, ſuo uſq; tabo madentes, miſere pereunt. Eſſe utique ſine rege non poſſunt, cui ne minimam q[illegible], necem vero multo minus inferunt, niſi ipſe tyrannorum more omnia pro libidine pervertit, vel reipub. negligens, nil curat. Imo ſi ſæpius migrare ſolitus fuerit (quod facere ſine civium jacturâ haud poſſit) non eum ſtatim interimunt, ſed alis ſpoliant, rectiúſque poſtea viventem unicè colunt. Quum rex fugiendo ipſas apes reliquerit, accerſunt, & fugitivum à regno inſequuntur, odoreq; etiam veſtigijs deprehendentes (omnium quippe optimè olet rex) ad regales ædes reducunt. Nullæ item e domibus prius exire audent,

nec

nec in aliquos procedere pastus, nisi rex priùs egressus sibi vindicaverit principatum volatus. Vix enim Aristoteli assentior, regem nunquam foràs prodire, nisi cum toto examine, quod rarissimè fit. Cum vero propter regis tyrannidem migrandum est apibus, vox solitaria & peculiaris, quasi tubæ cujusdam, aliquot ante diebus mitti auditur, & biduo aut triduo ante paucæ circa alveum volant. Cum vero omnia parata sunt fugæ, collectæ avolant, & tyrannum (quem reliquerunt) si sequatur interimunt. Bonum autem regem nunquam deserunt; eoqúe peste, morbo, insidijs, senióve confecto, mœret plebs, luget senatus apum, nec cibos convehunt, nec procedunt foràs, tristi ædes murmure adimplent, & circa cadaver defuncti conglomerantes, tragicè plangunt. Posteà de multitudine subtractum, exanimem alveo exportant, lessumqúe circumcirca querulè effundunt. Neque dies luctum tollit aut minuit, sed tandem præ dolore & fame omnes expirant. Rege deprehenso, totum tenetur agmen; amisso, dilabitur, migrátque ad alios. Reges uno plures non ferunt, & usurpatorum ædes diruunt, familiamqúe excindunt. Si tamen in uno examine duo sint reges (ut quandóque contingit) pars una uni adhæret, altera alteri, & sic in uno alveo diversarum formarum favi repetiuntur: ubi ita se gerunt, ut aliæ aliarum provinciam non occupent, limites proferre non affectent, subditos allicere non cupiant, sed suo quisque regi obtemperat sine ulla contradictione, cumqúe tanto honore colunt, ut deperditum quærant, decrepitum sustentent, lassum circumferant, mortuum quasi defleant, obedientiam denique & fidem ad ultimam usque animam exhibeant: sæpe ob mellis furtum, & florum quibus ipsæ insident præreptionem, alienigenis bellum inferunt, ita ut nonnunquam justâ acie dimicatum sit. Sæpe item de focis & favis concertant, sed bellum tum plane [illegible] atque inexpiabile oritur, cum de regis vitâ res agitur & coronâ, quem pertinacissime propugnant, & ultroneo densóque corporum interiectu tela adversa quævis excipiunt: Nec solùm politicæ prudentiæ & fidelitatis sunt exemplar hominibus, sed & in multis alijs virtutibus. Nam cùm eas natura [illegible] statuit [illegible] omnia in mutuum sui usum faciunt, exceptis fucis & furibus; quos delinquentes justo supplicio afficiunt. Habent communia tecta, communes natos, communes leges, patriam communem. Quod verò œconomicas attinet virtutes, parsimoniam totius familiæ columen adhibent, æstatéque magnum mellis dynamin collectam neutiquam profundunt prodigè, sed sése eo, hyeme, idq; parcè admodum, sustentant, atque ita dum paucis cibis ijsque puris vescuntur, longam vitam, sobrietatis mercem, assequuntur. Nec adeo tamen parcæ sunt aut sordidæ; sed ubi plus mellis viderint collectum quàm suæ familiæ numerus postulat, nonnihil fucis liberaliter communicant atque impertiunt. Munditiei item argumenta hæc esse possunt, quod corporis fæces nunquam (nisi per morbum, aut cœli injuriam, ipsóque necessitatis telo coactæ) in alvearibus excernunt; quod cadavera statim efferunt, nullam carnem, rémve putridam, nullam herbam flaccescentem, nullum caducum fœtidumque florem attingunt; hostes non in alveis occidunt, aquâ nisi fluente & defæcatâ non bibunt, ædes impuras, nigras, fæculentas non incolunt; stercora operantiû, ægrotorúmve intus, extra castra congesta, primo quoq;

otio

[illegible] exportant. Neque prorsus musices impatientes videntur, ut pleraque indoctorum gens, sed Symphoniâ non parùm delectantur, modo simplex illa fuerit & inaffectata. Enimvero ad numerum saltare nequeunt, ut Elephanti; remissius autem celeriúsve volant pro æneatoris animo, qui acutè sonans eas festinare facit, lentè autem pulsans retardare cogit. Neque vero natura illas ex omnibus animalibus solû ingeniosissimas reddidit, sed & disciplinâ mansuetas & tractabiles fecit. Mellurgi quippe manum & vocem agnoscunt, eumque quod velit, facere non prohibent. Imo verberatæ ab ipso non reclamitant, neque ob favorum deprædationem quicquam [illegible]. Quis hoc non egregiæ & generosæ indolis argumentum [illegible], curatoris sui pati imperium; Alterius autem peregri[illegible] disciplinæ sese immorigeras præbere? De temperantia & castitate [illegible] mirum est quod quidam animaduertunt; Nam cùm cætera [illegible] que animalia, Elephanto excepto, in hominum conspectu coagitantur, & crabrones item non multùm specie differentes id faciunt, apes tamen coire nunquam sunt visæ, sed vel intus veneri cum modestia, vel foris sine arbitris dant operam. Nec minus fortes quam modestæ & temperantes perhibentur: *Dum corpora bello Objectant, pulchramq; petunt per vulnera mortem.* Bellum autem earum vel civile est, vel externum, illius variæ sunt causæ; nempe, multitudo ducum regi regnoqúe insidiantium, annonæ raritas; loci angustia; morum corruptela, atque desidia. Nam si duces quàm satis sit plures habeant (ut quandoqúe contingit) superfluos enecant, ne crescens illorum numerus regi vim inferat, & ad seditiones populum provocet. Necant eos præcipue, cum non ampla illis sobolis copia existit, nec habent unde mittant coloniam, favósque unà (si parati fuerint) diruunt atque discerpunt. Interimunt etiam fures atq; [illegible] non satis loci operibus est, (tenent enim aluei locum penitiorem) ipsísqúe favos & cibos unà eripiunt. Mellis item penuriâ, acerrimè inter se ipsas de succo & sanguine, digladiantur, brevesqúe longas, paruæ fucos (utpote minùs utiles, magis ac desides) dolo impetuqúe omni adoriuntur. Qua in pugnâ si breves vicerint, optimum erit examen; sin fortuna longis adfuerit, otiosæ vivunt, & nihil boni mellis unquam conficiunt. Victrices verò adeo rapinæ & ultioni sunt deditæ, ut ad incitas hostes redactos vitâ ejiciant, nullumqúe veniæ locum relinquant. Externum bellum quod attinet, nulli animalium, fortitudine & audaciâ concedunt; sed molestè interpellantibus, vexantibus, populantibus, hominibus, quadrupedibus, avibus, vespisque acriter sese opponunt, & pro viribus vulnera infligunt. Homines adulteros, unguentis delibutos, cincinnatos (ut etiam infideles & sordidos) rubrísque vestibus (colore sanguinem referentibus) indutos, odio prosequuntur extremo: uti contra heros, custodes, tutores, propugnatorésque suos impensè colunt ac diligunt, eorumque manibus insidentes, titillant potius & lambunt ludibundæ, quam tantillum aculeo lædunt atque vulnerant. Imo his liberum tutumqúe est non velatis, fervidâ æstate, examina nudis manibus colligere, tractare, disponere, exagitare, ante alueos assidere aut stare, ibidemqúe fucos, fures, vespas, crabrones bacillo tollere. Si quis vero in pugna aculeum amiserit, ceu miles abreptâ hastâ animum

abjicit

abjicit, nec diu admodum ſuperſtes præ mœrore obit. Cum migraturæ ad pugnam ſunt, ſignum manent, eóque dato, undiq; ſeſe agglomerant circa regem (ſi bonus fuerit) remque unâ acie decernunt. Inter pugnandum verò, quantam virtutem, audaciam roburque iſta animalcula oſtendunt; tum nos ipſi vidimus, tùm illi meliùs qui hominum armatorum acies apum aculeis domitas, leones verò, urſos, & equos interfectos memorant. Tamen (utcunq; feroces & pugnaces videntur) quotidiano conſortio mitigantur, & niſi irritentur, placidæ vivunt, neminemque non malitioſè ad alucaria ſtantem affligunt. Si verò illarum ingenia, artificium, laborem memoriamque fuſè explicare velimus, non ſolùm ipſis divinæ portiunculam auræ cum Virgilio concederemus, ſed etiam hauſtus mentis ætheréæ, & ingenioſiſſimi hominis (licet Pythagoricè errare) μετεμψύχωσιν. Poſtquam enim mundo alueo & dulci fuerint incluſæ, ex arboribus lachrimoſis & gummoſis (ſalice nempe, ulmo, atq; arundine) imò etiam è lapidibus gluten colligunt, craſſum illud ſane & lentum, illoque (commoſin Latini, μίτυν Græci appellitant) primum operis fundamentum, ceu cruſta prima obducunt, cui poſtea piſſoceram ſuperinducunt, atque illi propolin. Hoc ſane triplici teſtaceo artificioſè facto, non ſolùm curioſulorum oculos in ſuam rempub. & operas intentiores illudunt, ſed item a nemine conſpectæ, contra pluvias, frigora, beſtiolas, hoſtéſque ſuos omnes meliùs ſe muniunt. Tum vero favos extruunt architectonicâ tali prudentiâ, ut ſuperare Archimedem videantur. Primum enim regum principumque cellas eminentiori favi loco ædificant, laxas, pulchras, magnificas, cera puraputiſſima elaboratas; eaſque ſepimento, tanquam muro quodam, ad regiam majeſtatem tuendam circumvallant: Ac ut ætate & conditione triplici ſunt apes; ſic tripartito etiam cellas dividunt: Nam ætate grandes regiæ aulæ, (tanquam conſiliarij aut ſatellites) ædes habent contiguas; proximè abijs anniculares & novellæ adoleſcentulæ verò & ætatis corroboratæ, extimæ manent, utpote ad dimicandum pro rege & liberis habiliores. *Ariſtoteles* tamen apes primùm ſibi & nepotibus in cellarum fabricatione conſulere ſcribit, deinde regibus, ultimo loco fucis. Atq; ut in favorum fabricâ, ſecundùm loci magnitudinem & figuram formas addunt, eoſque orbiculares, oblongos, quadratos, enſiformes, pediformes, &c. pro arbitrio effingunt & ad longitudinem nonnunquam octo pedum excurrentes; ita cellulæ contrà certæ formæ & geometricæ menſuræ adſtrictæ ſunt, examuſſim, nempè ſexangulares, & pro juſtâ habitatoris magnitudine capaces. Cellæ autem & mellariæ & ſobolariæ, geminæ omnes, hoc eſt, ab utraque parte favi ſepimento quodam tenui à ſe mutuò ſepoſitæ. Compages quà parietibus favi adhærent arctiores, & melle vacuæ relinquuntur, multò item fortiores, ut reliquum onus meliùs apportent. Quibus item favis plus ceræ obduxerunt apes, in iiſdem ceu ſecuriore repoſitorio plus mellis condunt. Favus autem univerſus quatuor cellularum ordines continet, primum apes occupant, alterum fuci, tertium ſchadones, ultimus melli condendo ſtatuitur. Sunt qui fucos eodē in alveo favos fingere cum apibus aſſeverant, ſed mellificandi nullam facultatem habere, incertum an propter coporis obeſitatem, an naturâ illis inſitam deſidiam. Quodſi mellis pondere nutare favi inceperint aut corruere, erigunt

gunt ipſos, & pilis fornicatis ſuffulciant, ut ſubire (nam ad ſingulos favos via ſit expedita neceſſum eſt) munuſque inſtitutum exequi poſſint. Nonnullubi item veluti in Ponto & Amiſo urbe, in arboribus mel candidum faciunt apes ſine favis. Verùm ex reliquarum in favis artificio, artem omnem humanam ſuperante, quis non videt illud Poetæ, *Eſſe apibus partem divinæ mentis, & hauſtus Aethereos?* quis inquam phantaſiam, memoriam, & rationis cujuſdam particulam ijs negaverit? Sed hoc non diſputo, nec ſapientum, ingenioſorumque reliquorum animalium hominumve animas in apes migrare cum Pythagora ſtatuo. Verùm qui eas partiri inter ſe operas mutuas, aliaſque favos conficere, alias mella colligere, ærgthacam congerere, ædes expolire, foricas mundare, ruinoſos muros fulcire, thecas operire, medullam mellis elicere, coquere, ad cellas apportare, aquam operarijs offerre, incubantibus, infirmis, vetulis pabulum certis horis ſubminiſtrare, regem tantâ curâ defendere, araneas hoſteſque omnes exigere; cadavera (ne putreſcat opus) efferre, ad propriam quamque cellam redire, omnes denique non longè ab ædibus cibum quærere, conſumptis in proximo floribus, ſpeculatores ad pabula ulteriora emittere, in nocturnâ expeditione ſupinas ſub folijs excubare, ne alis rore madentibus, tardius craſtino revertantur; lapillo in procellis totum corpus librare; in turbine, per ulteriorem a vento ſepis partem volare diligentiùs perpenderit; næ is apibus mirabilem reipub: ordinem ultro concedit, geniumque & ingenium ipſis maximum non denegabit. Penè omiſeram naturalem illam quâ in ſuos fætus propendent στοργὴν, magnam ſane virtutem, & in hujus ſæculi parentibus rariùs viſam. Incubant enim apes favis (ubi fæturam poſuerunt) ferè avium more, nec niſi præ maximâ inediâ, vel ad paſtum emigrant, ſtatimque redeunt, acſi timerent ne diuturniore abſentia, araneæ (quod ſæpe fit) opus, cellulæ obtenderetur; vel frigore rigeſcens fætus periclitaretur. Pullos vero non delicatos habent nec molliter educant, ſed triduanos (primis nempe alis) ad penſum vocant, & ne ut tantillum otientur, accuratè cavent. Tantâ item divinatione præſtant, ut pluvias impendentes & frigora præſentiant, tumq; (naturæ ductu) non longè ab ædibus recedunt, ſed circum apiaria volantes, veluti floribus incubant. Quum vero pabulatum evolant (id quod non ſtatis ſed ſerenis diebus fit) impigre & aſſidue laborant tantâ mellis copia onuſtæ, ut ſæpe laſſis lactibus in itinere deficiant, nec ad proprios lares redire ſatis ſint, & quia per hirſutiem nonnullæ ad laborem ineptiores ſunt, illa ad lapillos reſque aſperas detritâ, glabriores ſe reddunt, ſeque ad opus ſtrenuè accingunt. Adoleſcentes foris negotium exercent, & quæ rex exigit apportant; ſeniores curant familiam, melque ipſum diſponunt à mediæ ætatis apibus collectum atque confectum. Tempore matutino omnes ſilent, donec una triplici bombo excitavit omnes; tumque in ſuam unaquæque provinciam confeſtim provolat. Veſperi ubi redierint, primum quaſi tumultuantur, paulatimque minus ſubinde ſtrepunt, dum Vigilum præfectus circumvolando ſuſurret, ceu quietem tacitè imperans, quo ſigno ita ad unum omnes murmur deponunt, ut alveari ad aurem poſito, ne quidem eas hiſcere perſentias: adeò ſuis regibus ducibuſque obnixe parent, eorumque vultu & nutu acquieſcunt.

CAP.

CAP. III.

De creatione, generatione, & propagatione Apum.

Creatio QVandoquidem apes ex putrefactione (primi peccati pœnâ) oriri philosophi tradiderunt: non desunt igitur qui eas primâ illa mundi hebdomada creatas negant. Ego quidem quæstionem illam integram alijs permitto; quamvis Theologorum aliquot authoritas, præsertim vero Dubravij & Danæi, illas cum perfectis corporibus creatas fuisse abundè affirmat. De prima apum generatione longam disputationem habet *Aristoteles*. *Generatio.* Secuti eum philosophi, earum generationem ex alterius corporis corruptione provenire, rectè mea quidem sententia constituerunt: nempe ex tauro, bove, vacca, vitulóve putrefacto (dignissimis sanè nobisq; utilissimis bestijs) quod non solum viri illustres omni exceptione majores tradunt, sed experientia rustica & vulgaris confirmat. Aiunt ex horum cerebro gigni reges & duces, ex carnibus vero apũ vulgus. Nascuntur itẽ reges ex medulla spinæ; tamen é cerebro nati, pulchritudine, magnitudine, prudentia, & robore alijs antecellunt. Primam autem transformationem carnium in hujusmodi animalia, & velut conceptum quendam inde cognosces, cum parvâ & albâ specie imperfecta hæc quasi animalcula circum bovem leonémue, &c. multiplicata videris, immobilia quidem omnia; paulatim vero augescentia, alisque sensim excrescentibus proprium colorem consecuta, circumvallantia regem & advolantia. Sed brevibus & tremulis omnino alis, propter insuetudinem volandi & membrorum debilitatem. Quæ verò regiones particulares apibus generandis conferunt, quæ nocent, postea tractatu de melle disputabimus. Generatim verò pauci in orbe loci reperiuntur, quibus (nisi solo & cœlo duriori fuerint, pabuloque illis apto caruerint) procreari haud possint apes & commodè vivere. Verùm ubi perpetuæ nives & gelu (ut in Scanzia) vel regio herbarum arborumque sterilis (ut in Thule) & calore exsuccis locis: ibi neque nascendi copia neque vivendi illis conceditur. Quinetiam deleteriam ob quandam aëris locíve proprietatem regiones nonnullas apes haud incolunt, Veluti de Mycono traditum est; quo etiam importatæ, (si Aeliano habenda fides) statim exspirant. Quòd verò Munsterus Hyberniam, Solinus, Britanniam, apibus vacuam memorant atque infestam; si non ab auritis sed oculatis testibus rem accepissent, nihil in earum villis frequentius esse scripsissent. Atque hæc de generatione apum dici sufficiant, nunc ad propagationem veniamus; de qua variè sentiunt authores.

Propagatio. Alij eas coïre & parere negant, quia nemo id oculis unquam vidit. Alij semen in floribus folijsque relictum asportari affirmant ad alveos, atque ibi fideli blandáque incubatione perfici. *Plinius* ex flore Cerinthij ipsum colligi contendit. *Aristoteles* é Calandro. *Athenæus* ex flore arundinis, quidam ex flore oleæ, atque deinde earum osculis in favos immitti, eo argumento usi, quòd annis horum florum feracibus plura prodeunt examina, quùm vero rariores proveniunt, raræ apes visuntur. Hoc tamen non animadvertunt, multis in locis fri-

gore

gore rigentibus luxuriare apes, ubi nihil horum florum colligitur, imo ne apparet quidem. Ego sane per coitum propagationem fieri existimo, marésq; esse majores, minores vero fœminas contendo, qui an gallorum more fœminas subagitantes genituram injiciant, experientia dixerit: certum tamen est, minimas tantum apes (fœmellas nempe) featuræ incubare, & rupto putamine (gallinarum more) mira & naturali obstetricatione pullos excludere.

Aristoteles contra, reges & majores apes seipsas, & deinde omnes reliquas parere affirmat, uti & illas fucos, hos vero nihil ulterius producere, nec forte sine ratione illud, cùm reges & reguli intus semper maneant, quasi nati ad sobolis generationem, nec unquam nisi cum totâ plebe aliò emigrant. Eam itidem ob causam tam unicè ab apibus diliguntur, atque ab omni opère negotioq; necessario immunes vivunt: Magnitudine item & robore præstant alijs, ac si corpus eorum ad prolem generandam sit institutum. Fuci tamen majores medium tenent, apes tam in mellificina diligentes, ut & fucos nepotes alant, & parentes regulos. Sed quod adjungit Philosophus, apes sine coitu generare, quòd fœtus tam sit exiguus: idem argumentum de muscis narrari possit, quarum aliquæ apibus majores, minores ponunt vermiculos, quibus in nympharum magnitudinem sensim adauctis, tandem muscæ erumpunt. Sunt alij, qui ex melle apes nasci arbitrantur, aut cum melle, aut ex medulla mellis sive parte præstantiore, eaque omnis putredinis experte. Sed genitale quiddam in cellis poni certum est, e quo apiculæ gignuntur. Scaliger ova eas ponere putat, quamvis apiarij vermiculos eas parere, non ova unanimiter statuunt. Taxites coire eas existimat, & apes mares esse, reges fœminas constituit, atque reges tempore constituto vermiculos per examina, ut muscæ, excludere, fucos vero incubare more serpentum, & incubando ad tempus vermiculos fovere scribit. Tunc vermes [illegible] dicti, melle purissimo & quasi mulso vescuntur, donec in nymphas abeunt, atque tunc aureliarum instar involuti, in cellis manent, nec cibo vescuntur, nec excrementa reddunt. Tandem certo die, ruptis corticibus fiunt apes, & ad suum quæque munus vix dum alis perfectis sese accingunt. Per hoc tempus apes urina delectantur, & potissimum humana, atque propterea locos ea madentes, maxime autem a pluvijs, frequentant.

Ad conservationẽ apum multa requiruntur, nempe debitus cibus, potus, *Conservatio.* somnus, vigiliæ, aër, exercitatio, habitatio, atque locus conveniens, moderatio item animi, & medicina illarum tollendis morbis idonea, de quibus sigillatim dicemus. Quod cibos attinet; nihil venantur, sed ipsæ *Venturæque hyemis memores æstate laborem Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.* Colligunt quippe & conficiunt sibi cibaria, inter quæ præcipuum est mel, quo liberalius ab apiarijs exhausto, tanquam lanterna punica translucent, & nisi aliàs illarum inediæ subveniatur, animam efflant. Sed habent item alium quo se sustentant cibum, ceraginem, cerinthum, erythacem, Sandaracham dictam. Verùm hic deterior est, & dulcedine ficum repræsentans. His deficientibus, apiarij ficus, Saccharata, uvas passas siccatas, fucos tusos, schadonum capita, lanas passo defrutove madidas, et aquam mulsam pro foribus ponunt, ne præ fame languescentes moriantur. Crudas item carnes apponi jubet Plinius, modo fuerint recentes. Generatim dulcia quæque & [illegible] etiam de longinquo appetunt, non odoris gratiâ sed pabuli genialis causa, ut masculiones vinum. Flores grati odoris & calculatos nullos recusant, unde Florilegæ Latinis [illegible] Græcis dictæ. Plantæ apibus gratissimæ, thymus albus & ruber, sertula campana, myrtus, vitex, genista, Phleus, fabæ, serpillum, viola, myrrhis, rosmarinus, coniza cerinthea, amygdali, Erica, Tamariscus, Cytisus, Melilotus, Casia, Narcissus, Asphodelus,

lus, potissimum autem citrago, de qua Macer macros hos versus cecinit.

Herbam quam Græci dixerunt Melisophyllon,
Præ cunctis apibus gratissima dicitur herbis:
Nec gaudere magis ullius flore videntur,
Berricum nostri dicunt vulgariter illam

Item hedera, consiligo, origanum, satureiæ, violæ agrestes, amaracus, hyacinthus, palma, oleaster, iris, crocus, rosa, lilium, ziziphus, pyrus, persica, terebinthus, lentiscus, cedrus, tilia, Ilex minor, chrysocome, attractylis, cumyla, flos sinapis, *Galica* spondylium, batrachium, Rhamnus, omnes arbores glandiferæ, item pomiferæ, quibus nulla amaritudo inest in floribus. Quinetiam é floribus urticæ mortuæ tum albis tum luteis cibum capiunt avidissimè, unde hæc herba Tigurinis *Bienfauge* quasi apisfugam vel apesuctum dixeris, vocatur. Potum quod attinet: si fluvius vel fons vivus & saliens in propinquo sit, quibus ligna & lapides injiciuntur (ut apes commode insideant, séque veluti in balneis abluant & abstergant) non aliundè bibunt; sin minùs, aliundè humore hausto sitim leniunt, posteáque de eodem ad intùs operatrices & reges (ut diximus) gerulæ asportant. Quicquid autem edunt bibuntve, intaminatum, purum, non fætidum esse oportet, aut putredine infectum. Imò tam mundam vitæ rationem obtinent, ut mulieris menstruatæ superventu, cibum fugere tradantur, & unguenta olentes, venerísque libidine flagrantes odio habeant acerrimo. oleosa item quævis, uti etiam fumum & fimum accuratè vitant, r. sq; talia olentes non attingunt. Deleterias item plantas, & amara, purgante, ingrata ac venenata qualitate præditas, haud gustant: iisque nominibus, Absynthium, Rhabarbarum, senam, sabinam, tithymallos, helleboros, laureolam, coccognidium, thapsias, cucumeres agrestes, taxum, rhododendron, aconita, ne primoribus quidem labris delibant. Vbi toto die laboribus, intentæ atque lassatæ fuerint, noctu eas signo dato somnum capessere memoravimus; qui varijs de causis interpellari solet, apesque hoc pacto in delirium & vigilias actæ commoriuntur. Nunc enim eas œstrus perturbat, nunc ursi clamor expavefacit, nunc hostis adventus (nempe lacertæ, aranei, rubetæ, &c.) perterritat; quæ propter, classicum canunt corcicines, totumque simul examen ad arma noctu evocant. Fulgure item & tonitru nocturno non minùs tumultuantur; acsi inter castra seditio vel pugna aliqua fatalis nasceretur; tum propter luminis eà tempestate insuetudinem, tum quia merito timent, ne aluearibus concussis favi loco excidant, vel cereis liquefactis vasculis mel defluat. Id experientia verissimum esse, nemo meipso & Pennio rectiùs dixerit: qui dum mense Augusto, anno 86. juxta Somersetiæ Ducissam, tum deploratæ ferè sanitatis viduam, cum inclytis filiabus Maria atque Elisabetha vigilias ageremus, subito (magno à tonitru) proximo sub lecto tabulato, murmur & quasi classicum tumultum audivimus, ipsamque nonnihil contignationem resonare putavimus: ignari (id quod res erat) apes intertignium incoluisse; ubi eas per triginta annos habitasse, & quotannis duas tresve colonias emisisse, postea ab oculatis testibus, iisque summa nobilitate clarissimis, certo accepimus. Sequenti die, ob inopiam somni, streperæ, tremulæ, & quasi deliræ volitabant; res à natura ipsarum alienas tangebant; ad fenestras sese misellæ allidebant; amicos, curatores, domesticos pungebant, non sine observantium admiratione. Vnde quidem jure statuimus, apes laboris diurni patientissima esse animalcula, timoris vero nocturni & vigiliarum vicissim impatientissima.

Vnde *Solisequæ* epitheton assequutæ videntur, quandoquidem cum eo simul & surgunt & quiescunt. Nulla enim earum somno indulgens die connivet, nulla noctu non arctè obdormiscit. Exercitatio apum duplex est, altera animi

animi causa, evolatio; altera necessitatis gratiâ, mechanica in ædibus operatio. Stulla (crocodilo, hirundine; merope, lacerta, araneo, alijsue foris apibus truentibus) vel ob cœli inclementiam, aut perpetes pluvias denegetur, anhelosæ, obesæ, torpentes redditæ, cacochymiam incurrant salutis oppugnatricem, & superesse diu haud solent, præsertim æstivo tempore, quo toto externa sese aeris palestra liberæ exercent. Vbi volatu nonnihil recreatæ fuerint, balnea frequentant, sordes abluunt, & levi foliorum affrictu sese detergunt, quinetiam aliquando lapillos vehunt, aquam portant, adversum ventum parvæ pusillæ penetrant, & cum maximis bestijs de gloriola imo quidem de vita concertant: Equos enim, elephantos, canes, imo quidem homines (sensit Archilochus rem ita habere atque scribo) offensiores vulnerant, aculeisque creberrimè & hostiliter infixis occidunt. Instituunt item non raro monomachiam, ludricam illam sanè & umbratilem, exercitij & recreationis causa, non lædendi animo susceptam. Colludunt item sæpissimè, atq; sese titillant invicem, & veluti columbantes deosculantur: postea coire eas certum est, sed quo tempore, loco, qua forma, Argus ille dixerit totus oculeus, qui solus elephantis [illegible] assidet, illorumque coitus cognoscit. Verùm ut animi causa, volatu, duello umbratili, [illegible] vectura, &c. sese exercent; ita magistra artium necessitas domesticis laboribus apes assuēvit, mellificina nimirum, cui naviter non ductarie incumbunt, nullúsque (si per cœlum liceat) ocio perit dies. Quamdiu autem operantur, id a soli cœliq; constitutione potissimùm pendet. Nam in frigidis regionibus ab occasu Vergiliarum ad vernum (plus minus) æquinoctium intus in alueis diletescunt; sed glirum more jejunæ, torpentes, convolutæ manent, néc se levissimè loco movent. Vnde enim aliàs tantillis animalculis, ad pruinas, nives & aquilonum flatus perferendos vires? At si anni constitutio fuerit calidior & diu talis duraverit, tardius quiescunt apes, id quod Aethiopia clarissimè probat, ubi per continuos calores, & rara frigora apes fere perpetuo operantur. In Europa autem apiculæ raro ante egrediuntur, quam florere fabæ incipiunt, teste Plinio, quas ante reliquos omnes flores herbasque degustant. Servius apes appetente bruma succo & floribus ora expleri somniat, iisque per hyemem in cellulis sedentes vivere. Aestate vero nullo feriantur die, sed perpetuis sese negotijs omnes exercent; cùm item adeo numerosam prolem genuerint, ut tot familijs unæ ædes non suffecerint, expeditionem faciunt solennem mense Maio, seque in varia examina [illegible], i. uvatim pendula distribuunt, & seniores postea, [illegible] per aerem gyris atque ambagibus, ad cibum atque aluearia revertuntur: juniores autem Coloniæ, nisi novis ædibus fuerint exceptæ, per sylvas vagantur, donec ædiles & hospitariæ apes, locum gregi aptum commodumque investigarunt. Nunc exercitatione ostensâ, ædes aggrediamùr, quas Græci [illegible] appellitant: Latini vero, aluorum, alueorum, aluearium, capsarum, mellariorum, loculamentorum, apiariorum nomine insigniunt: Circa hæc ad apum conservationem tria potissimùm requiruntur: Forma, præparatio, positio, & loci ubi ponuntur aptitudo. Vasa optima ex corticibus, & præcipuè subere construuntur, quæ nec sole æstuante candent, & frigora in hyeme facilius arcent: confecerunt illa veteres ex ligno item cavato, vel tabulis ligneis ære junctis, ex ferulis item commodè aluearia extruebant, vel opere textorio ex Ilice. Fictilia autem deterrima sunt, ut etiam è lateribus & argilla, quia æstate nimium calent, & hyeme nimium rigent. Tamen (ut audio) in Hungaria pendulas habent ollas crassas, in arboribus suspensas, & ibi apes favisicant, & justo tempore ollas auferunt. Quidam ex fimo fabricant, sed suis item incommodis non carent. Angli stramineis

tectis

tectis apes includunt affabre textis, ut nec gelu offendantur, nec æstivo calore nimium ferueſcant. Solebant veteres ex lapide ſpeculari, cornu, vitroq; alueos conficere; ut operantes intus ſpectarent. Sed prima, ſecundâ, tertiâq; cruſta (ut diximus) per apes intus ſuperinductâ, ſeſe operam oleumq; perdidiſſe ſatis viderunt. Forma alueorum talis ſit, qualis eſt ovi raſi & amputati, quum edere ipſum velimus; nempe ex duodecim circulis ſtramineis alueus conſtare debet, hoc modo contextis. Tres primi inferiores ſint unius magnitudinis, ſeſquipedem ex diametro lati: Quatuor proximè ſuperiores paulo majores eſſe convenit, & capaciores, ut favi meliùs figantur, & tutiùs pendeant: reliqui quinque circuli paulatim ad centrum ſupremum coarctentur, ut pyramidem referant; totus autem alueus ea menſura eſſe debet, ut viginti penè libras totus contineat. Ora cavearum (id eſt, oſtiola per quæ apes intrare & exire ſolent) ſint tria vel quatuor: non majora quàm ut apes melle onuſtæ liberæ immigrent: hac enim ratione, ſtellionibus, ſcarabeis, phalangijs, & blattis, mellis inſidiatricibus, aditus negabitur, & alueus minus à frigore geluque brumali afficietur. Super hæc oſtia quatuor, item faciunt feneſtras peſſulo obditas, ante atque retro duas, ut favos utrinque commodè eximant, nec tamen mellificium pecus nimium perturbent. Præparatio alueorum varia ſcribitur. Angli nova examina novis ſemper alueis excipiunt, nullâ re ſuffumigatis aut illitis. Veteres vaſa diligenter priùs purgata melliſophyllo, thymo, fœniculo intus fricabant, vel mellito, ſaccarato, aut mulſo aſpergebant; ut & citius intrarent, & diutius in ipſis remanerent. Palladius primogeniti vituli ſtercore parietes illorum intus oblevit, idque in apibus retinendis pro ſummo arcano habuit: Quinetiam circa medium alueare, tres vel quatuor ligneos bacillos tranſverſùm figere oportet, ad favorum tutelam: ſic enim nec levi agitatione cadere poſſunt, & facilius uſu ferente auferuntur. Cave item ne aliqua rimas agant, quibus a calore, frigore, puluere, aut erucis affligantur. Situm atque poſitionem quod attinet, in ſcamnis ſive podijs collocari alucaria, æquum eſt; ne ſitum contrahant a terra, atque ut à beſtiolis noxijs tutiùs degant ætatem. Scamna autem ſint ex lapidibus, calce, ulmo, vel quercu facta, ternis alta pedibus, teſtaceo & albario opere, eoque levigato ſuperinducta, ut mellivora atque apivora animalia, pedem ubi figant non habeant. Sint item anteriùs declivia, ne ſtagnans a pluvijs aqua intus penetret: quam ab cauſam (teſte Columella) in muris excíſis urbiumque porticibus collocare alueos ſolebant: ſit item bipalmaris alucarium diſtantia ab-invicem, ut vacillante mel moto uno, alterum non titubet; ſicut in conjunctis uſu ſolet venire. Porro ordines atque claſſes quod attinet; ne ſint tribus plures: quorum primus junioribus, ſecundus mediæ ætatis, ſupremus veteranis concedatur. Tam Scamna autem quàm apiaria apto ad examinum conſervationem loco ponenda ſunt: in calidis regionibus verſus Boream, in frigidioribus verò contra Auſtrum. Imò in Aethiopia ob nimium ferventes ſoles, in ædibus alucaria ſervantur, ne calore liqueſcant favi, fóramine ſatis magno (per quod egrediantur) in muro relicto. Sit etiam locus liber; æſtate non feruidus, hyeme tepidus, à ventis tranquillus, nec arboribus refertus, nec altiore palo, muróve incluſus, nec reſonanti Eccho objectus, pabulo naturali & frequenti conſitus, à cœtu hominum & pecudum remotus, qui flores tondere roremque decutere poſſunt; nullis latrinis, fimetis, cloacis, ſtagnis, ſterquilinijs, patibulis, ſepulchretis vicinus; & in ima parte vallis conſtitutus, ut apes onerariæ per declivia ad alucaria promotiùs devolent. Denique ſi quis ventus alicui regioni præ alijs fuerit infeſtus, in ea alucaria collocare ſic convenit, ut illius injurias minùs ſentiant, & oſtia cum verſis aperta neutiquàm habeant. Verum hæc apibus cicuribus diæta convenit ad vitæ

vitæ conſervationem. fugitivæ vero & ſylveſtres aliter vivunt, ſibique ipſæ ædes & eligant & exornant. In Abiſſinorum regione ſub Preſbytero Ioanne in cubiculis mechanicorum degunt Apes, ibidemque audacter volitantes favos ſuſpendunt, trabibus affixis alucaribus, nec laborantium quempiam offendunt. Quinetiam multis in Anglia locis inter cubiculorum tabulata, in arborum truncis hoſpitium ultroneum & diuturnum habuerunt, indeque veteranæ ternas quotannis acies emiſerunt. Et (quod dignum notatu eſt) hic fœliciùs vivunt & longiùs, quàm illis artificioſè contextis caſulis, tanta diligentia ſuffumigatis, tam curioſè poſitis, ordinatis, digeſtis, collocatis. Laudo tamē illorū induſtriam, qui apibus hanc moleſtiam ademerunt, ædeſq; quibus ſartæ tectæ ſerventur, non minùs ingenioſe fabricaverunt. Omnium autē maximè laudem merentur, qui animi corporiſq; illarū morbis medicinā adinvenerunt, illamq; rectè applicandi ſcientiam noverunt. Animi quibus maximè laborant pathemata, ſunt præcipue tria; ira, mæror, & timor. Difficulter enim concoquunt injurias, ſibique & ſplenem adeſſe atque bilem, frequenti pugnâ, atq; eâ quidē civili, oſtendunt. Nam in nimia prolis copia de ceſſis & ædibus tumultuantur, nec cōponi priùs his valet, donec vel mutuâ utriuſq; cæde multæ pereant, vel partium ſtudio divulſæ, alios ſibi lares ultrò quæſiverint. Quin porro caſtratis alueis, unius ejuſdemque coloniæ milites (privatas ob injurias vel Zelotypiam excandeſcentes) quandoque bellum aliæ alijs inferunt. quod Apicola diligens puluere interjecto, vel frigida per ſyphones aſperſa, vel vola manuali ſtridula & terrificâ maturè extinguit. Si enim illarum rixis habenas concederet, furerent euſq; atq; ſævirent, ut niſi ad internecionem redactæ nunquā quieſcerent. Mæſtitia atq; melancholia ipſas item apes plurimū perturbat, nunc ex regum, nunc ex prolis, nunc ex cuſtodis morte orianda, nec conceptum mærorem adimit dies: ſed imis medullis infixus corpus ſemper depaſcit, & ipſas vitæ capſulas tandem exedit. Imò nec æris tinnitus, nec quævis illas oblectat harmonia, (quæ tamen ipſas lymphaticas deliraſque redditas ſolet curare) neque ulla peſtis morbúſve ipſis lethalior dici poteſt. Timent autem potiſſimum ab araneis, lacertis, crocodilis, rubetis, phalæinis, œſtris, veſpis, crabronibus, fucorum multitudine, upupâ, paro, hirundine, merope, noctuâ, alijſque alucarium depopulatoribus. Timent ſibi item ab Echo, fulgure, tonitru, & fragore omni. quemadmodum contra, levi ſuſurro, ſibilo, murmure, tinnitu vehementer gaudent. Cum timor ipſas occupat, vagulæ oberrant, vertiginoſæ dum exeunt atque ingrediuntur apparent; mel, prolem, ægrotos parum curant, pedibus aliſque tremulis nuſquam quieſcunt. Meliturgus igitur fucos (cibo deficiente) necare, veſpas & crabrones (olla cum cruda carne impoſita) capere & deinde cremare; araneos, papiliones, teredines, erucas, interimere; telas abſtergere, muliones, culices, conopæo irretire; lacertas, crocodilos, ſcarabæos tranſfodere, phalænam & blattas candelà noctu intus poſita (quam ultro petunt) comburere; ranas per paludes venari; hirundinum, noctuarum, apiaſtrorum, meropumque nidos (præſertim in vicinia omni) diruere, paros inebriare; contra inſidiatrices beſtias & peregrinum quodque agmen pugnare debet. Quā in pugna à ſuis apibus agnoſci videtur, quæ poſt victoriam egreſſæ victum agmen adoriuntur, propugnatorem vero ſuum & vindicem non offendunt: Salvæ his modis atque liberæ a metu apes, ſolo tinnitu & quandoque Sinnenocomi ſive Mellarij ipſius voce corroborantur, & in ſuam quæq; provinciam alacres redeunt. Apes item nonnullæ alijs magis planeticæ & fugitivæ deprehunduntur, delectantur enim vagis amoribus atque complexibus, ſuarumque ædium amore nullo tenentur. Hanc animi [illegible] apiarij plauſu, æriſque ſonitu (quo plurimum gaudere apes ſcribunt, illicò emendant

dant, quamvis incertum sit an audiant & voluptate ducantur, an formidine & timore ob aëris reverberationem & tremorem (ut in tonitru fit) ad ædes redeant, nec ullam video causam cur Plinius aut Niphus hic hæsitent. Alij, ne examen aufugiat, regi medias alas obtruncant, alij vituli recens nati stercore loculorum oscula oblinunt, Præterea oleæ utriusque folijs decoctis, & circa loculos stratis, non fugient: confert item aqua mulsa, sed præsertim Melinæ herbæ inunctio, quâ (tanquam philtro quodam) fortissimè retinentur apes, ut Macer cecinit.

Quisquis apum his folijs contritis vasa perungit,
Non fugient, meliusq; facit si lac quoq; jungat:
Vnguine cultores retinent examina tali.

Pulvere é vestigio anguium collecto, sparsas apes in alveos reverti Plinius testatur. Alij chrysocomme juxtà serere consulunt, acsi nullo magis flore gauderent, locosque eodem luxuriantes nunquam desererent. Imò naturà sylvestres & erraticas apes eodem allectari, & cicurari, authores memorant. Corporis morbi varij sunt quoque apum, nempe, repletio, inanitio, siccitas, humiditas, frigus, calorque non naturalis. Repletio sive plethora fit, cum alvearia Meliturgus debitâ tempestate castrare neglexerit: tunc enim adeo se saturant atque implent, ut scabie sordibusque diffluentes, & strumosæ item factæ ægrotent; sequitur ignavia, febris, malacia, fastidium cibi, vigiliæ; quibus miseræ attritæ apiculæ, nisi ocyus subveniatur, animam efflant; quare castrare eas oportet: quo in opere duo observanda sunt: nempe tempus, atque modus conveniens, quæ pro regionum qualitate & consuetudine varia sunt: Nam in Anglia quotannis semel tantùm mel colligunt, præcipitante nimirum mense Iulio, vel Augusto primum crescente. Calidioribus in locis melleæ hujus Vindemiæ tria tempora notant; orientibus scilicet, consistentibus, noviterque occidentibus Virgilijs. Didimus in Geopomicis optimum tempus esse Plejadum scribit. Romani Majo primum mense, deinde declinante æstate, tertio circa idus Octobris alueos exenterabant. Vnde mel Vernum, horæum, & autumnale dictum. Aristoteles florescente caprifico, primam mellationem facere jubet; Secundum verò sub autumno factam commendat. Generatim verò castrare alueos oportet, quùm melle turgent; id quod subtili apum murmure dignoscitur. Nam si vacua fuerint, voces clariores altioresque emittunt, utpote aëris quàm cibi pleniores: certissimè autem inspectione id noveris (inquit Columella) scilicet per fenestras illas, utrinque positas & apertas, de quibus antea in alueorum forma fecimus mentionem. Modus castrationis hujusmodi est: Matutino tempore, dum adhuc semisomnes torpent, castrare apes oportet atque favos auferre: non enim convenit medio æstu calentes exasperare. Columella duo ferramenta in hunc usum præscribit, sesquipedali longitudine, vel paulò productiora; quorum alterum sit culter oblongus, lata utrinque acie, sed hebescente; capite adunco & acuto scalpro, quo favi eradantur: alterum planum, acutissima & ancipiti acie, quo favi succidantur. His, aperto vase, rectè totum negotium conficitur. In Anglia, atque alijs vicissim regionibus (utpote Helvetia, Germania, Belgio) non ferro, sed igne, fumo, & aqua rem aggrediuntur, quibus adultas apes de alveo in alveum abigunt, & examen pro arbitratu integrum servant. Porro in eximendis favis, pro examinis quantitate, magnitudine, & numero, tenere modum oportet. Nam copia mellis ignaviam parit, atque tam heris quàm apibus fraudi est; eo siquidem affluente, non erithace pascuntur, sed ipsâ mellis medullâ saginantur: contrà si non satis relinquitur, præ inopia cibi languescentes, animum despondent, anxiùs vivunt; & pellucentes, famelicæ, marcescentes, miserè pereunt. Præterea veteres

Corporei apum morbi eorumdemque curatio

veteres & vitiosos favos eximere oportet, non autem (quibus posteritati consulitur) [illegible] & integros, nisi minus mellis reliquum videris, quàm parentum sustentationi par fuerit. Eam scilicet proportionem serves, ut in mellis abundantia, duabus demptis partibus, tertiam relinquas, si vero mediocriter exuberet, mediam sinas, si favi fere vacui, nihil auferas. Sed hic modus non est omnibus in locis certus, quia (pro florum multitudine, pabuli frequentia, atque præstantia, & regionis natura) plus minusve tollere permittitur. Quandoquidem in Aethiopia, Syria, Palestina, sæpius totos alueos exhauriunt, qui ob pastus & roris bonitatem paucis iterum diebus adimplentur. Si vero inanitio atque fames fuerit oborta, non tam alueos castrabis quam apes ipsas, magnamque partem omnes lino, quisquilijs, galbano, vel sulphure suffito suffocabis, vel saltem aqua submerges; quo pacto item mel dulcius evadet atque purius. Inanitio autem duabus potissimum ex causis oritur, cibi nempe inopia, atque corruptela: inopia urgente, mel supponere, mulsam aspergere, uvas & ficus tusas afferre convenit, & saccharata. Plinius item gallinarum carnes apponi jubet, quamvis apes nullas carnes attingere memorant. Corruptela autem ciborum primùm malaciam, deinde diarrhœam, blapsigoniam, & tabem affert apibus; unde ex stercorum & cadaverum copia, fœtor, pestis, putredo, aliaque id genus mala nascuntur. In malacia adeo delicatulæ atque morosæ fiunt, ut stomachantes omnia, facilè aufugiant, nisi rerum gratissimi odoris suffitu, conquisitissimo tinnitu, curiosâ item munditie retineantur. Diarrhæa autem supervenit, tum ob succi ipsius corruptelam, tum ob tithymalli, hellebori, ebuli, sambuci, foliorum herbarumque purgantium delibationem. Siquidem cibi per hyberna jejunia avidæ, primo vere cupidiùs quàm tutiùs obvias herbas sine delectu gustantes, insalubri collecto melle cacochymiâ laborant, atque deinceps in alui solutionem subito incidunt.

Contra hunc morbum, Sorba cum melle (authore Plinio) apponenda, vel hominum aut boum urina conspersa: grana item mali punici vino Tamineo irrigata, conferunt. Palladius grana mali punici, & uvas passas cum rore Syriaco vel vino austero coctas & levigatas, in ligneis canalibus appositas varie commendat. Mel etiam cum Gallæ pulvere, vel siccæ rosæ, aut rosmarini in aqua mulsa decoctum infundi per syphonem jubet, vel acetabulis immitti. Quinetiam prohibere eas oportet, ne é sylvis cibum deportent, ubi plerunque æruginosi excrescunt flores, quorum acrimoniâ alui apibus moventur, nec nisi accuratâ custodis diligentiâ scientiaque sistuntur. Hinc βλαψιγονία illa sive fætus corruptio originem trahit, quippe quòd sterilitate ex inopia seminis inductâ, non generant; vel (præ imbecillitate) alere fovereque partus, & continuò incubare, vel aranearum laqueos ante cellas obductos evitare, haud possunt. Accrescente deinceps tabe atque marasmo, flores afferri iubet Higinus, rore & mulso madidos, foribusque apponi: violas item & buglossi flores commendat defruto rigatos, postea defecatis alueis, vermibus & cadaveribus amotis, fimo bovino vel vaccino suffiantur; quia tum putredinem arcet & pestem, tum demortius penè apibus (nisi Columella nos fallit) animam instillat. Scatent item pediculis, narrante Florentio, quos curat ramentis mali arboris & caprifici incensis. Hebescentem apibus oculorum aciem, ijdem origani suffitu sanant. Furfures ipsæ & scabiem, blando corporum ad chelidoniam & muros vrina infectos quasi affrictu auferunt; siccitatem balneis, & thermo potantes gutturem emendant. Humiditatis morbi sunt strumæ, hydrocephaliæ, hydropes, quos siccis herbis & rore mane decusso curant veteres, nostrique aquæ cōmunis prohibitione nonnihil diminuunt: cohibent enim illas per triduum intra alueos, quo pacto non solum

ſolum humiditas nimia abſumitur, ſed naturalis quoque comparatur. Κάρον item familiarem apibus morbum ſcribit Heſichius, non deſcribit; nec ab alijs, quis qualiſve fuerit, addiſcere potui. Frigoris morbi ſunt congelatio, ſtupor, rigor, alijque id genus: nam frigore adeo nonnunquam ſtupidas videbis, ut nec leviſſimè moveri videantur, nedum ſpirare. Caloris autem vehementia, in rabiem, ſitum, vigilias, febres, vertiginem, & delirium aguntur, imo quidem in maniam, quo tempore vel cuſtodes non agnoſcunt, & amicos aculeo nonnihil venenato feriunt. Sic igitur utraque tempeſtate ædes locare oportet, ut ne hyeme frigoris vehementia, nec æſtate arboribus nimium lædantur. Pereunt item ob defectum ſobolis in florum ubertate, dum mellificandi ſtudio ita omnes incumbunt, ut prolis veneriſque curam abjiciant, atque ſic omiſſa ſobolis reparatione, populus labore confectus totus extinguitur. Cùm verò præ indignatione & ſtomacho, vel per ædium fœtorem, aut ob peſtem in aluearibus graſſantem aufugerint; ſequi eas oportet, & illa (quam Palladius docuit) arte inventas, purgatis alueis, novis item locis excipere. Præterea ad apum conſervationem multum conferre dicit Plinius, ut legitime comparentur; dono nimirum aut emptione: nam furto ablatæ minùs fœliciter ſuccedunt, uti & ruta furtiva ægrius creſcit. Nunc ſi animalia apibus infeſta removerimus, quid amplius annectere opus erit ad ipſarum ſalutis προφυλακτικὴν & malorum medelam, non video. Primùm igitur homines ſtupro inquinatos, menſtruis vel gonorrhæa infectos, balnea, fumum, fimum, latrinam, culinamque olentes otioſè vel malitioſè pro alueorum foribus ſtantes, amoveto. Aërem ſæpe bufonum ſerpentumque halitu infectum, meliſſâ, thymo vel fæniculo incenſis purgato; ut nitidæ & molles vivant efficito; animalia prædatoria necato; & perſpectis morborum ſignis medicinam adhibeto. Signa autem invaletudinis apum, ut quoque reliquorum animalium, à tribus ſumuntur; nempe à læſa actione, externo corporum affectu, & excrementis. Nam hilaritas amiſſa, triſtitia torpens, vertiginoſus inceſſus, frequens ante fores & otioſa ſtatio, ab opere languor, florum melliſq; faſtidium, vigiliæ ſomnive profundiores, murmura inſueta, malè valere apes argumento ſunt; uti etiam ſi horridulæ, non comptæ; aſperæ, non molles; ſcabræ, non nitidæ; pellucentes non [illegible] videantur. Quinetiam ſi favi odore minùs grato inficiantur, ipſaque apium oleta liqueſcant, fœteant, vermibuſve ſcateant, cadaveraque indies ædibus exportant, nec alueos curant; certiſſimum invaletudinis morbique alicujus epidemici ſignum exhibet; quorum aliquam partem eleganter, ſed confuſè tetigit Virgilius 4. Georg. his verſibus.

Si verò (quoniam lapſus apibus quoque noſtros
Vita tulit) triſti languebunt corpora morbo,
Illud non dubijs poteris cognoſcere ſignis,
Continuò eſt ægris alius color, horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt.
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clauſis cunctantur in ædibus omnes,
Ignavæq; fame, & contracto frigore pigræ.
Tum ſonus auditur gravior, tractimq; ſuſurrant,
Frigidus ut quando ſylvis immurmurat Auſter,
Ut mare ſollicitum ſtridet refluentibus undis,
Æſtuat aut clauſis rapidus fornacibus ignis.

Atque ita perſpectis morbis apicularibus, & curatis, ad ſummam uſque vivent ætatem: quam Ariſtoteles, Theophraſtus, Plinius, Virgilius, Varro, Columella,

Columella, Cardanus, omnes denique authores, rarò ad novem annos, nunquam ſupra decem productam. Quamvis aliter Hanworthi in Duciſſæ Somerſetienſis examine magna cum voluptate ipſi vidimus, quòd ultra tres annorum decadas (adſunt in præcinctu digni, quibus credatur teſtes) eodem in loco commorantum fuerat, & quatuor penè quottannis novas acies emiſerat. Quæ me ſanè ratio inducit, ut apes eſſe credam naturâ longævas, & cum ſolo Alberto ſolus dubitem, an præ ſenio moriantur. Scio equidem illas morborum hoſtiumque impetu é medio tolli; ſed ſi omnia pro vita & ſalute neceſſaria ſemper adeſſent, contrariaque abeſſent, equidem diuturniſſimam vitam apibus concederem, ſi mortales illis vices non negarem. Solæ enim melle, immortali illo nectare, veſcuntur, eoque cælitus dimiſſo, & ex rore divino (omnium herbarum, arborum, plantarumque anima) collecto; de cujus natura, uſu, & præſtantia, ſubſequenti capite dicemus.

Cap. IIII.

De apum uſu.

Q Vùm cætera quæque in noſtrum uſum condidit Altiſſimus: tum præſertim apes non ſolum ut nobis politicæ atque œconomicæ virtutis (de qua ante diximus) veluti magiſtræ præbeant exemplar, animumque inſtruant, ſed etiam ut divinam quandam doceant ſcientiam, & tanquam vates extraordinarij, ſucceſſus & eventus rerum præmonſtrent. Nam annis, 90. 98. 113. 208. ante Chriſtum, cum magna apum examina in foro publico & boario, privatis civium ædibus, ſacelloque Martis conſiderent, hoſtiles Romæ inſidiæ tendebantur, quibus ferè capta reſpub: atque extincta. Severo imperante, apes in ſignis militaribus, & maxime in ſtativis Nigri, favos finxerunt. Varia deinceps bella inter Severianos & Nigrianos ancipites congreſſus fuerunt. Sed Severiani tandem rem obtinebant. Antonini item Pij ſtatuas in omni Hetruria poſitas examina apum repleverunt; & poſtea in caſtris Caſſij conſederunt: quid quantumque turbarum poſtea ſit ortum, Iulius Capitolinus recenſet. Quo item tempore ingens Romanorum numerus per inſidias Germanorum in Germania perijt. P. Fabio, & Q. Elio Coſſ. in caſtris Druſi examen apum in tabernaculo Hoſtilij Rutili ita conſediſſe fertur, ut funé prætendentem præfixamq; tentorio lanceam amplecteretur, M. Lepidio, Munatio Planco coſſ. Item in conſulatu L. Pauli & C. Metelli, apum advolantia examina hoſtem imminentem, (ut non malè conjecerunt augures) præſignificarunt. Pompeius item belligerans contra Cæſarem, cum amicis invitatis aciem inſtrueret, Dyrrhachium egredienti apes occurrebant, ipſaque ſigna præ multitudine nimia obſcurabant. Philiſtus & Ælianus referunt, dum equum cæno inhærentem Dionyſius fruſtra pungeret, ibidemq; commorantē relinqueret equum tandē ſuo marte liberatū, ſequutū veſtigia domini, examine apum jubæ inhærente, eoque oſtento tyrannidem in Galeotas a Dionyſio affectatam. In Helvetiorum hiſtorijs legitur anno 1385. quando Leopoldus Auſtriacus Sempachium cum exercitu proficiſci parabat, dum in itinere eſſet, convolaſſe ad oppidum apum examen, atque ibi in tilia conſediſſe: unde vulgus peregrini populi adventum rectè prædixit. Sic etiam Virgilius 7. Aeneid: adventum Aeneæ in Italiam deſcripturus loquitur: Uſus

——————Lauri
Hujus apes ſummum densè (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ,

Obſedere

Obsedere apicem, & pedibus per mutua nexis,
Examen subitò ramo frondente pependit:
Continuò Vates; externum cernimus (inquit)
Adventare virum.

Id quod etiam Herodotus, Pausanias, Dion Cassius, Plutarchus, Iulius Cæsar, Iulius Capitolinus, alijque historici majore observatione quàm ratione confirmarunt. Saon Acræphniensis cùm Trophoni oraculum invenire nequiret, ab examine apum eò volantium perductum narrat Pausanias in Boeoticis. Quinetiam nutricibus absentibus Iovem Melitæum, Hieronem Syracusanum, Platonem, Pindarum, Apium comatum, Zenophontem, & novissimè Ambrosium, melle in labia ab apibus instillato enutritos fuisse Plutarchus, Pausanias, Aelianus, Alexander Alexandrinus, Theocritus, atque Textor authores sunt: Zenophon item, in œconomicis mellificinam virtutum officinam vocat, atque ad eam matresfamilias erudiendas mittit. Poetæ se libenter cum apibus conferunt, quæ naturam tantùm magistram sequentes, artem non adhibent. Sic poëtas Plato affirmat arte nihil unquam egregium effecturos. Ideò Pindarus se gloriatur Bacchilide & Simonide superiorem a natura non arte doctum. Apes nisi irritentur innocuæ sunt, divexantibus verò aculeos, eosque acerbissimos, infligunt. Idem poëtarum ingenium est: unde ista profluxerunt Archiloci:

Qui me commovit, melius non tangere: clamo;
Flebit, & insignis toto cantabitur orbe.

Quocirca Plato in Minoe præcipit, ut qui quietis studiosi sunt, diligenter caveant, ne cum poëtis & apibus bellum gerant. Tot denique earum sunt quas imitemur virtutes, ut Aegyptij, Chaldæi, Græci, varia ab ijs hieroglyphica acceperint; nam populum regi obedientem significantes, apem frugi pinxerunt: regem erga populum benevolum ostendentes, examen apum expresserunt. Cætera id genus emblemata, a Pierio petas, nec laboris te tui pœnitebit. Rustici item aëromantiam ab ipsis didicerunt. Nam ingruentis pluviæ & ventorum adventum præsentiunt, procellasque & imbres prædicunt; quibus appetentibus, non longè evolant ab ædibus, sed suo semet succo sustentant. Quæ cùm ita sint omnia, haud mirum Aristæum, Philistrium, Aristomachum, Solensem, Menum Samnitem, & sexcentos alios apum descriptores, missis civitatum delicijs, per duodesexaginta annos sylvas incoluisse, ut earum vitam & mores rectè discerent, & posteritati in exemplum commendarent. Nec pœnituit sanè Virgilium in earum historia [illegible] quam 4. Georg. eleganter descripsit. Quid verò ipsarum corpora & opera in nostris corporibus operantur, nunc operæ pretium est recensere, ut nihil inesse apibus sciamus, quod non nobis saluti & bono cedere queat. Primum igitur

Usus Medic. corpora ipsarum statim ab alueis accepta, & contusa, & cum vino diuretico vel œnogala epota, hydropem potenter curant, calculos comminuunt, Urinæ fontes omnes aperiunt, ischuriam sanant. Apes item in melle mortuæ vomicas sanant, oculisque & auribus hebescentibus auxilio sunt. Tormina item ventris contusæ curant, atque appositæ & mel venenatum epotum, ipsæ deinceps epotæ expellunt; duriora in labijs ulcera emolliunt, carbunculum alligatæ sanant, dysenteriæ medentur, & mel ipsis imbutum cruditates stomachi, lentigines faciei emendat, ut ex Hollerio, Alexandro Bened. & præsertim Plinio videre est. Apes favis immortuas aridas tere (scribit Galenus in euporistis) misce cum melle in quo ipsa fuerint demortuæ, inunge capitis partes pilis denudatas, & renasci ipsos videbis. Plinius vicissim multas apes comburere docet, & cum oleo miscere cineres & inungere; sed cavendum ait, ne

ne partes adjacentes attingantur, imo mel mortuis apibus refectum in omnibus morbis salutare & panchrestum esse affirmat: cinerem ipsarum cum oleo tritum, ad capillorum dealbationem, Erotis varie Cap. 61. de morb. mulieb. commendat. Utiles præterea sunt apes, quia varijs animalibus in cibum cedant [illegible], urso, lacertis, ranis, serpentibus, meropi, hirundini, paro, upupæ, [illegible], araneis item & Vespis, ut Bellonius animadvertit. Venari item eas cum voluptate homines solere, docet Palladius, earumque investigandarum rationem narrat his verbis. Mense Aprili, locis apricis si apes frequentes, ad pastum vel aquam veniunt, certum est eas in propinquo mellificinam habere: si vero paucæ eò accedant, longius abesse signum est. Quum autem frequentes adsunt, hoc ingenio eorum examina invenies. Rubricâ liquidâ dorsa earum tangas, ibidemque maneas dum eâ notatæ fuerint reversæ, quòd si citò fit propè habitant; sin tardiùs, loco magis remoto ædes habent. Proximas deinde facile inveneris, ad longinque dissitas hoc modo perduceris. Cannæ unum internodium cum suis recides articulis, & in latere aperies; ibi mel exiguum vel defrutum immittas, & juxta fontem ponas. Cum ad ipsum convenerint apes, atque (odore mellis illectæ) ingressæ fuerint, apposito pollice foramen claudes, & unam tantum apem exire permittes, eam consequere quantum quantum potes certissime: & cum ulterius non poteris, aliam liberes, ea deinceps é conspectu devolante, aliam emitte, tandem his ducibus locum examinis facile investigabis, qui si in spelunca fuerit, fumo ejicietur omnis familia, & cum exierint, æris tinnitu territæ in ramulo sese uvæ modo suspendent, unde admoto vasculo recipientur. Si in arboris ramo nidificent, acutissimâ serrâ supra infraque abscindes, mundaque testa rami pars illa cooperta, ad locum quem volueris deferatur, ac inter aluearia collocetur. Atque hac arte examina in sylvis, cavernis, vel rupibus habitantia sunt invenienda: mane autem aucupium incipere oportet, ne die demortuo prædam perdas. Nec solum venatione apes homines delectant: sed etiam si quis eas per somnia invenerit (nisi Fabritius atque Artemidorus nos fallunt) si pauper fuerit, ditatur; si rex aut dives, facilem sibi populum habebit, atque morigerum. Qui verò habuisse se apes somniat, non autem habere, defluentis fortunæ signum est, et infortunij iam propè imminentis. Tanti usus sunt apes: tam variè in ipsarum virtutibus lusit, vel potius operata est rerum omnium fictrix natura. At quorsum ille (inquies) aculeus, contra cujus venenum nulla remedia novit Plinius? Equidem fateor & res ipsa docet, apum nonnunquam aculeos venenatos esse; sed rabidarum tantum, & vel nimia febre, vel ira, vel fame exæstuantiũ. Aliàs verò parum pungunt: ideóq; Dioscorides ictus apum symptomata, sicco pede prætereit, indignatum ratus ob unius apiculæ spiculũ adeò conqueri? Posteriores dolorem, ruborem, tumorem, comites observarunt; præsertim si aculeus etiamnum hæreat infixus, quo profundiùs vulnerante, mortem aliquando supervenisse scribit in Theriacis Nicander: Antiqui item (ut apum aculeos in bonum [illegible]) ob stellionatus crimina hoc supplicio [illegible] Suidas [illegible] cerunt. Reum vestibus dispoliatum, atque toto corpore melle perlitum, Soli exposuerunt, manibus & pedibus ligatis, ut ab apibus & muscis creberrime punctus, & Solis radijs afflictus, dignam vita necem subiret. Verùm si ipsarum ictus vitare, sanareque instituas; primùm mente ignaviam, impietatem, furtum, malitiam exigito; his enim vitijs fædatos libenter impetunt. Tum ne ex vestium colore sanguineus videaris, vel per venerem immundus sentiaris, oppidò caveas. Qui etiam arborei pici rastrum gestant, etiamsi examina perturbent, ab apibus non lædi, dicit Plinius. Nonnius, melissâ tritâ aculeos innoxios reddi, author est. Florentius dendromalaches succo malvam

vam masculam appellant) vindemiatorem mellis illini jubet, ut securus favos eximat. Sed cujusvis malvæ succus idem præstat; & melius, si cum oleo teratur: nam & præservat ab ictu, atque ictis remedio est. Verum esto, illarum nobis aculeum morbos inferre: atqui illos apes melle demortuæ cito curant diligenter applicatę, & venenum doloremque omnem ejiciunt. Quid dicam? Nullum animal æquè commodum, nullum minùs sumptuosum Deus creavit. Curantur perexiguo ære, vivunt fere in omnibus locis, etiam sylvestribus & montanis: pauperes æque ac divites ipsarum cultu magnum vectigal colligunt: nec propterea vel ollam vel familiam augere necessum habent. Merula refert Varronem quinis millibus pondo mellis alucaria quotannis elocasse, & in Hispania é parva villa unicum jugerum non superante, ex melle ibidem collecto dena millia sestertia lucrari solitum. Habemus item ex earum officina, ceram, mityn, sandaracham, propolim, favos, quibus nulla bene caret respub. ut virtutum exempla non repetam, quæ non minùs animæ salutaria, quàm hæc corpori vitæque rectius agendæ utilia videntur. Primum autem de Melle, succo illo immortali, nectareo, dulcissimo, saluberrimo, & omnium operum effectuumq; principe, orationem instituemus.

Cap. V.

De mellis nomine, differentia, et usu

MEllis nomen principio unum fuit, Hebraice דבש, Debasch dictum; verùm ab horrenda illa & confusa [illegible], ab Arabiæ incolis Hel, Han; a Gallis miel, Hispanis Miel, Italis Mele, Belgis Honichzeem, Germanis Honig, Anglis Honny appellabatur. Græci [illegible] dixerunt, ab insigni labore apum & cura in eo conficiendo, ut annotavit Eustachius: unde [illegible] melitellum, a [illegible] apud Porphyrium. Verùm quid illud tandem sit, inter doctos disputatur. Sunt qui salivam syderum, vel stellarum sputum esse somniant, alij aëris purgamentum, vel cœli sudorem vocant, sed rectius meo judicio Mel apum Chylum vocaveris, ex materia dulci collectū, sed in earum ventriculis consummatum, vomituque vel expuitione in cellas ejectum. Aristoteles, Plinius, Avicenna, Seneca, apes mellis non opifices, sed collectrices tantum statuerunt: sic enim scribunt. Apes mella ex rore aëris syderum quorundam ortu potissimum & arcus cœlestis concubitu colligunt; siquidem favos faciunt non mel. Galenus item lib. 3. de Alim. fac. hæc verba habet. Memini (inquit) aliquando, æstate super arborum folia mel quam plurimum a nobis collectum fuisse, & tum agricolas velut ludentes cecinisse, *Iuppiter melle pluit*. Præcesserat autem nox (ut per æstatem) valde frigida, cujus vi dulces halitus & vapores diurno calore Solis sublati concreverant. Apud nos verò id rarò accidit: in monte autem Libano quotannis. Itaq; coria supra terram extendentes, & arbores excutientes, defluens mel aerium ollis excipiunt, & in fictilibus reponunt. Differt autem mel, ut cætera quælibet corpora, substantiâ & accidente. Respectu substantiæ sive materię, aliud mel aërium est, aliud terreum. Quippe mense Maio, Iunio & Iulio, ambrosia quædam cælestis (melleum rorem vocant, ego melliginem appello) in plantarum folia delabitur, gustu suavissima, liquida, pura, & ipsum contra saccharum non ingrata. hanc collectam & imbibitam apes maturare concedo, mutare constanter nego, nisi forte depurationem roris, speciei alterationem dicere velis. Gal. Lib. 3. de alim. facul: Mellis materiam, non ipsum rorem esse affirmat, sed rori congenerem: quam apes collectam in cellas revomunt, sed speciem succi non mutant, ut etiam Avicenna docuit. Ros autem ille aërius ex quo mel

Mel. defi-nitio.

Mel æ-rium.

mel aërium colligitur, duplex est, coagulatus sive manna; & liquidus, unde mel optimum conficitur: præsertim si quâ primò decidit naturâ, eandem semper obtineat. Verum tam altè cadens, ipsoque lapsu inter cadendum ob aëris impuritatem sordescens, & terræ halitu foliorumque & florum quibus insidet succo infectus, plurimam cælestis naturæ vim amittit, licet nonnullam servet; toties que in apum ventriculis, cellis, favis, mutatus, peregrinam aliquam qualitatem habet adjunctam. Est autem initio mel, veluti aqua dilutum; & primis diebus multum fervet, vigesimo crassescit, mox obducitur quasi tenui membrana, quæ fervoris ipsius spumâ concrescit. Mel terreum dicimus, quod rore abeunte, ex terræ ipsius sudore, & plantarum dulci parte exugitur, densioris quidem substantiæ, & qualitatis cum subjecto conveniens. Hinc mel gramineum, fabaceum, spartium, apianum; ficulneum uvaceum, cedrinum, arundineum, violaceum, ericæum, liliaceum, leucoides, narcissinum, serpillare, thymbricum, buxeum, taxites, absinthites, helleboratum, venenatum, &c. dicitur: habitâ scilicet ad res, é quibus colligitur, ratione. Optimum autem respectu substantiæ mel dicitur, consistentiæ pinguis & mediocris, quod sponte ex favis defluit, ([illegible] vocant) vel potius [illegible], & fæcibus non abundat; & brevissimo tempore coquitur, minimumque inter ebulliendum spumæ evomit, sibi semper ita adhærens, ut si attollatur digito homogeneum ac continuum, nullo modo intercisum, ad terram defluit: & denique quod prompte igne admoto flammam concipit. Hæc nisi omnia vel plurima adfuerint; vilis, adulterati, impurique mellis substantiam videris, non probi. Accidentia mellis, alia bona sunt, alia vicissim mala, utraque autem sumuntur a tempore, loco & qualitate. Si tempus respicias; mel quo recentius, eo melius habetur, atque vernum, horæumque autumnali longe præfertur. Primum de floribus tantum iisque tenerulis admodum colligitur (unde Anthinum dicitur:) secundum vero ab herbis item ipsis & adultis floribus, [illegible]: ultimum é tribus pessimum, post primos autumni imbres; arenosum illud quidem & sylvestre ex erica duntaxat aut hedera (quæ tum solæ florent) collectum, [illegible]. quæ omnia (ut dixi) ex novitate laudem habent amplissimam, quoniam vetustate, ceu coctione quadam longâ amarescunt unde proverbium, Mulsum quod probè feceris, miscendum esse novo Hymetto & Falerno vetulo. Pro ratione loci tam communis quàm proprij, varie item laudatur mel, atque etiam vituperatur. Si proprium locum, sive vas ipsum in quo continetur, respicias; in fundo optimum invenitur, fœces enim ex aëre inter cadendum vel ex situ herbarum contractas, ad summum quasi spumam projicit, atque in imo vase glutinosius, ponderosius, suavius & compactius sentitur. Communem autem locum sive regionem si videas ubi colligitur; pro illius item natura æstimationem acquirit. Primas inter bona mellia, Atticum, Atheniense, Hymeticum, præsertim in argentifodinis factum, omnium judicio hactenus obtinuit, tum ob apum ipsarum meliorem indolem, tum terræ thymo & optimarum plantarum copiâ affluentis, tum loci in quo favi texuntur bonitatem. Cyclàdico secundas Dioscorides tribuit (quod plurimum urbanum est, & jucundum & æmulum Attico.) Hyblæo sive, Siculo tertias. Mel Atticum Iohannes Bauhinus medicus doctissimus, & simplicium cognitione nulli secundus, Veronæ in pharmacopolio se vidisse testatur: quod repositum invenit in vesica elephanti valde crassa, pondere librarum 21. longitudinis duorum cubitorum, latitudinis vero sesqui cubiti. Ego credo ex Africa allatum fuisse; nam quomodo vesica elephanti ex Atticis? Cardani judicio quod ex Cephalenia insula in Ionio mari posita advehitur, præstantissimum omnium est, cui in Europæis proximum est Hispanicum, atque id non immerito: ros enim concoctior in calidioribus plerunque regionibus: & ubi purior aër est (in omni regione) virgineum mel, id est, pu-

Mel optimum.

In fundo vasis mel optimum invenitur.

rum putum, & ignis omnino expers elaboratur. Mel etiam Tarentinum laudatur, ut Strabo refert. Circa Tagodast, Melelam, Heam, Hascoram, Rhahonam Montem ferratum, Echebdevonam, mel Africanum optimum confici Ioannes Leo author est. Ludovicus Cadomustus Sinegense, Andreas Corsalius Mombazense, Edoradus Barbosa, Aethiopicum, Thomas Lopius Cataiense. Franciscus Alueares Tigremahonense, Sebastianus Baro Samogiticum, Enricus Lituanicũ, Erasmus Stella Borussiacum, Thevetus Americanũ, alijs præponunt. Paulus Iovius Moscoviticum fusis laudibus prosequitur, sed temere, quandoquidem in toto Moschoviæ Ducatu, nec apes nec mel esse, mercatores nostri, & Sebastianus Baro, rerum ibidem visarum gestarumq; sincerus scriptor, serio affirmant. Albertus Campensis in Mysiæ tractu, quem Britum vocant, uti etiam in Hercinia sylua, mel examussim optimum inveniri dicit, adeo ut Cecropeo atque Attico non cedat. Aelianus in nivosa & glaciali Scythia vernaculum & laubabile mel gigni asseverat, atque venum ad Mysos (ubi venditur) exportari. Verum si regionis calor puritatem melli addit, & bonitatem, quomodo in Scythia & Samogithia optimum haberi possit? An quia flores ibidem nati & [illegible] sunt [illegible] ipsum meliorem reddunt & puriorem? An propter Boreales ventos eò loci frequentissimos, qui aerem purgant. An quia ut homines, sic apes illic vivunt robustiores, meliusque propterea & diligentiùs mel in [illegible] gant atque elaborant? quod verisimilius est; quum in tam [illegible] non viverent nisi valentulæ, nec ad id ætatis (vivunt enim ibi quam diutissimè) unquam accederent. Quod verò in humidis regionibus mel exquisitum confici negat Cardanus: Hibernia illi litem intendat, atque Anglia vocet in jus, quæ [illegible] humiditati obnoxiæ, mel adeo purum putumque reddunt, ut nec venenati illi quidpiam admisceatur, & diutissime maneat incorruptum. Ut taceam summam ejus albedinem, duritiem, dulcedinem, continuitatem, lentorem, gravitatem, aliaque bonitatis ejus maxima indicia. Sed [illegible] hujus modi [illegible] nostræque terræ lenocinia mittamus: & Mellis, ob regionem in qua legitur infamiam explicemus. Per insignem amaritudinem pessime audivit Colchicũ, Corsicum deinde, & nonnullis locis Hungaricum atque Sardum. Nam in Sardinia Absinthium, in Corsica N[illegible], in Colchide taxus, in Hungaria omnes luxuriant. Mel item veneratum in Heraclea Ponti & ægolethri floribus vere aquoso marcescentibus. tunc enim noxium vires flores concipiunt, & mel illapsum cito inficiunt. Aliud ibidem genus perniciosissimi mellis elaboratur, ab insania quam gignit [illegible] vocatum; quod Plinius ex flore Rhododendri contrahi autumat, nullis ibi non syluis frequentissimo. Dioscorides & Aëtius aconiti ibi luxuriantis copiæ venenum non malè inpingunt, quùm ijsdem remedijs occurritur ejus maleficio, quibus aconito. In Carina, Perside, Mauritania, & Getulia Massæsulis contermina, vel ob terræ halitus, vel plantarum virulentos succos, venenati quoque favi gignuntur; Sed livore & nigredine deprehenduntur. In Trapezunte Pontica ex buxi floribus mel colligi à Plinio accepimus, quod ut gravi odore sanos malè afficit, ita etiam insanos menti restituit. Nascitur in Heptocometarum arboribus mellis contagiosi genus. Cujus virus exhaustum stupidos facit, mentumq; exturbat. Hoc ab inimicis cum pacis implorandæ symbolo, ad tres Pompeij cohortes misso, largiusque ab ijs epoto; de statione mentis atque vitæ dejectæ (inquit Strabo.) Ovidius Corsici mellis tanquam maximè infamis mentionem facit ex cicutæ floribus collecti, cum ait

[illegible] in regionibus pravum mel colligit.

Quam puto de gelidæ collectam flore cicutæ
Melle sub infami Corsica misit apis

Atqui naturæ parum honorificum videatur, genuisse rem adeo ab omnibus expetitam, eiq; non rarò venenum admiscuisse. Imo quidem non male illud, permisit

permisit, ut cautiorem minusque avidum faceret hominem, & non solùm ad delectum faciendum, sed etiam ad antidota quærenda excitaret. Propterea quoque rosas spina obsepsit, apibus aculeum tribuit, Saluiam bufonis saliva infecit, melli, saccharo, & mannæ venenum aliquando (idque perlethale) aspersit. Mellis venenati signa hæc sunt, favos livore inficit, non densatur, colore magis rutilo conspicitur, acre sentitur, & odore alieno: innoxio longè ponderosius est, sternutamenta protinùs sumptum movet, Ventrisve profluvium largissimo sudore concomitatum. Qui ipsum hauserunt, supini proniq; humi sese provolvunt, refrigerationem quærentes. Heracleum eadem cum aconito movet symptomata, & eandem curationem sortitur. Ex mellis venenati portione admodum exiguâ degustatâ, duos medicos in foro Romano obijsse, memorat Galenus. Contra maniam ex melle, Dioscorides rutam devoratam, & salsamenta, & mulsum cum ruta epotum commendat. Sed resumpta, iterùm vomitione sunt rejicienda. Quinetiam eadem huic morbo præscribit, quæ contra aconitum & nerium: cui assentitur Plinius. Addit etiam unum singulare antidotum, scilicet Auratam piscem in cibo exhibitam, quæ item sinceri mellis fastidium egregiè tollit. Guilielmus de Placentia cum syrupo violaceo, acetoso simplici, & aqua tepida, continùo vomitum provocare docet, piscibus salitis ante vomitum comestis. Posteà exhibet Theriacham cum aceto calido. Christophorus de Honestis vomitum suadet, & frigidam naribus subdere cum floribus violarum nenupharis & psyllij. Bezoar vero ejus sunt: grana cydoniorum trita & data cum aqua calida, ut sanctus Ardoinus refert. Avicenna nihil effatu dignum præscripsit, nisi quod ab alijs acceperat. Nam quod suum Aumeli attinet, prorsus quid sibi velit non intelligo. Verùm quid si ego juvenis & Anglus, post tot patres conscriptos certissimum hujus veneni antidotum esse apes ipsas assererem devoratas? Lenocinatur conjecturæ verisimilitudo, & ratio nonnihil abblanditur. His enim nisi rerum domina natura insignem contra mel venenatum dynamin dedisset, (sicuti contra serpentes Psyllis, inter homines; ciconijs & pavonibus, inter alites) equidem ab ipso collecto, devorato, & aliquandiu retento, imo concocto, male afficerentur, & toxico per totum corpus currente conficerentur. Terrestrium apum mel licet non semper venenatum sit, tamen ob nigredinem nimiumque lentorem non laudatur. Sæpe item serpentum, bufonum, rubetarumque halitibus obnoxium deprehenditur, & propterea caute fugiendum. Nunc ad qualitates mellis veniamus; quarum aliæ primariæ sunt, aliæ ex ijsdem ortæ, aliæ formales atque specificæ, quas merito energeticas vocamus. Primæ craseos respectu, mel calidum & siccum censetur in secundo gradu: quâ de causâ uti Hecticis, febrientibus, juvenibus, ictericis interdixit ipsum Galenus: ita frigidis in affectibus plurimũ laudavit, & humido ventriculo præditis, præscripsit: quos modicè delinctum potenter nutrit, et bonũ unà colorẽ habitumq; conciliat. Si secundas qualitates desideres (olfactiles, gustatiles, visibiles, tactiles) debet mel optimũ nullius herbæ, vel rei alterius eminentem qualitatem habere: & propterea mel thymum insigniter redolens, rejicit Galenus. est tamen ex se ipso suavissimi & fragrantissimi odoris, & spirituosæ cujusdam fragrantiæ (cujusmodi in aëre sublucano medio vere sentitur) non expers. Si vero malè olet, ex custodia mala computruit: si graviter, contagium contraxit é cicuta: si nares odore pungat, lætalis veneni sublatitantis, vel acrimoniæ nimiæ argumentum est. Si omnino non oleat, sub vappa vapulat: si thymum, tiliam, rorem marinum, buxum, absinthium, &c. in eorum naturam degeneravit. Similiter quoque de gustu statuendum, qui vel ex herbis, ætate, locique colore ascititius & medicinalis sentitur; vel naturalis: id est, magna quadam & vivida dulcedine linguam feriens & replens, adeo ut sabacre nonnullis videatur. Colorem optimi mellis, quod

Mellis venenati signa, atque Antidota

Mel[illegible]

quod attinet: in Tigremahonicâ & Tagodasticâ regione, lacteus præcellit, in calidioribus locis albus atque diaphanus. Maximam autem partem, fulvus & ex auro pollens princeps habetur. Secundas tenet albus translucens, cui ego non injuriâ cum Aristotele primas concederem. Quippe signum est puri mellis & [illegible], nullâ herbarum tinctura infecti. Ab eo rutilum laudatur nisi fuerit æstivum, tunc enim collectum mel (veluti cera & butyrum) vel ob florum flavescentium copiam, vel aëris adustionem, ad intensam & quasi saturatam flavedinem, imò ad ruborem ferè accedit. Si vero Erycæum vel Anthinum rutilum videatur, quasi noxium ab omnibus jure habetur, quia intempestivũ. Suspecti & infames colores dicuntur, niger, fuscus, spadiceus, & præsertim lividus, qui sive in favis sive in melle apparentes, nunc corruptionis, nunc veneni manifestarij indicia sunt. Est item tactu mel optimum; pingue, lentum glutinosum, grave [illegible], clarissimi terebinthini liquoris æmulum, sui ubique simile, & vel nullis vel saltem paucissimis fæcibus impuratum blandissimo calore liquefactum, & levissimo frigore quasi in lapillos concretum. Energeticæ qualitates in usu mellis apparent; qui sanè multiplex videtur, sive ad medicinam sive ad culinam te vertas: Tam enim potenter nu[illegible] vitamque integram conservat, & longævam, ut Græci Cymæos [illegible] (Herodoti Athenæi, & Diodori Siculi testimonio) ex continuo ejus usu putarent. Sanè Pollio interrogatus, quomodo in tantam [illegible] nos produxerat, respondisse fertur: quia intùs mulso, extrà [illegible] usus fuit. Præterea flores, fructus, singulaque simplicia, atque composita item medicamenta, ejus permixtione à putredine integra servantur, qua sane facultate ita excellit, ut Babylonij etiam nobilium mortuorum cadavera eodem sepelirent, ut Herodotus in Thalia testatur. Oenopolæ item quidam nebulones cum fugitivo vino & ferè exanimi vitam reddere instituunt mel addunt: quo adulteratum vinum, purum videtur, & palato non parum arridet, etiam critico. Putredini non subjicitur. Servantur in eo fructus [illegible] corpora quam [illegible] diutissimè. Tactum tamen a suo inimico putrescit, id est, à pane. Ideo qui mel vendunt, diligenter cavent, ne p[illegible] transe[illegible] pane [illegible] intingant; ita enim facile corrumpitur, & in formicas vel simile [illegible] animalcula transmutatur: si Paracelso credimus, philoso[illegible] naturâ naturali quadam peritiâ insigni. Mellis item admixtione placentularum pravitatem corrigit Galenus. Mel cum alijs quibusdam mixtum, & nutrit, & bonum colorem exhibet. Per se ipsum autem attenuat, magis quàm reficit: nam & urinam & alvum plus justò expurgat. Hippocr. Si etiam cucumeris semina, vel alterius Plantæ in melle aliquandiu maceraveris, & postea severis, dulciores inde fructus certo proveniunt.

Medica mellis virtus. Medicam quod attinet virtutem, calfacit, vulnera ulceráque optime detergit, attenuat, discutit quæ aliqua corporis parte coierunt; ut Galenus, Avicenna, Celsus & Plinius notarunt. Alopecias & fœda capitis ulcera persanat. Plin. Ad generationem capillorum in Alopecia; vel febribus diuturnis, plurimùm valet, si per se crudum illinatur, vel cum favo noviter extracto. Galenus. Potissimum autem oleum mellis distillatum id facit. Aqua stillatitia mellis cutem egregiè m[illegible]dat, urinam provocat, febrium calores extinguit, obstructiones viscerum expedit, sitim lenit: calx vero sive sal ejusdem, uti omnium corrosivorum, minime dolorificum est, ita etiam maxime energeticum & propterea in virgæ ca[illegible]runcula unicè a Chymicis & expertis aliquot chirurgis commendatur. Quot vero & quàm amplas virtutes Mellis, quinta illa (uti vocant) essentia contra omnium morborum vires obtinet, præclarè ab Isaaco Belga Paracelsi antecessore scriptum est. Næ si crudum & agreste mel Democrati, Pythagoræ, Pollioni, Baptistæ, Pythagoreis denique & Cyrnijs salutem cum vita longa attulerit: quanto illud magis præstiterit depuratum, & in summum nutritionis [illegible] perductum? Epicurei verò, qui summam salutis & voluptatis rationem habebant, Ambrosiam continuò comederunt (ut Tzetzes refert) quæ [illegible] decima mellis parte constabat. Acsi assiduo ejus usu dolores arcerent, et a morbis immunes satis viverent: Mirificè auribus exulceratis auxiliatur mel [illegible] tepidè infusum, præsertum si fœtores simul adsint. Quinetiam ut in [illegible] sonitibus, inflammationibus, mel Atticum instilletur jubet Galenus; Mel, Butyrum & oleum rosaceum, ana tepidum, auriculæ dolenti [illegible] *Marcellus Empyricus*; Idem quoque mel cum infantis stercore subactum, in visus hebetudine & albugine valde laudat. Oculorum epiphoras, tum in hominibus, tum in equis, hoc modo tollit Vigetius. Primùm infra oculum sanguinem detrahit, & cum usque ad sanitatem melle optimo inungit. Cavendum tamen (ut non malè meminit Columella) ut quoticúnq; melle oculi unguntur, circumlinantur priùs pice liquida & oleo, ne a muscis, apibus & vespis infestentur. Audi etiam quæ ad claritatem visûs narrat & commendat Marcellus. Mel in quo apes fuerant demortuæ, nitidum & purum oculis instilletur: vel capitum apum cinis cum melle, oculos claros reddit: & rursus; Mel Atticum cum primo infantis stercore & lacte nutricis commisceto, eoque hebetes ex quacunque causâ oculos inungito. Sed priùs ægrum erectum ad scalam alligabis; quia tanta vis medicamenti est, ut eam aliàs patienter ferre nequeat. Cujus beneficium tam præsens, ut tertio die absterfa omni maculâ visum acutissimum efficiat: Suffusionem oculorum curat fel vulturis cum marrubij succo, (qui duplo pondere fel superet) & mellis [illegible]. *Gal. in Euporist.* Alibi etiam, fellis testudinis marinæ partem unam, mellis quadruplo immiscet, & illinit. Serenus vero istiusmodi Oxydercicon præscribit.

Hyblæi mellis succi cum felle caprino,
Subveniunt oculis dirâ caligine pressis.

Infantibus butyrum cum melle exhibeto: nil enim utilius in dentitione & oris ulceribus. Galenus solo melle gingivas eorum confricari jubet: ad dentium enim generationem, conservationem, nitorem, abstersionem mirè conducit. Ad dolorem item faucium, *Si Arabico mellis jungas agreste papaver,* sanat ipsum: imo aliquando *Simplicibus Lymphis confunditur aëreum mel*: & egregie, teste Sereno atque Plinio, arescenti in febribus linguæ, Cynanchæ, uvæ, cunctisque gutturis, faucium & tonsillarum vitijs medetur. Ad spirandi difficultatem & sputum promovendum, vel simplex, aut alijs immixtum optime (Hippocratis sententia) conducit, & in auricularum pulmonum convulsione (qui morbus esse solet lethalis, frigidæ potus, & in qua favus mellis maceratus est, plurimũ conducit. Stomacho item non calido, non bilioso, non amaro, nec nauseanti, aut febrienti; vigorem, robur, alimentumque maximum conciliat, & eodem lac coagulari non sinit: renes expurgat; cum aqua & butyro coctum, calculosos juvat. *Avicenna.* Lienis dolorem sedat, sed de mortuis apibus appositum: nam intus sumptum, & lieni & hepati nocet, inquit Galenus. Crudum, alvum levat. Coctum cum apibus vel caseo recenti, ipsam adeo sistit, ut dysenteriæ & cœliacæ passionis arcanum a Galeno, Celso & Plinio habeatur. Hippocrates omnibus mollitorijs uteri medicamentis mel admiscet: Mel cum resina mixtum, testibus medetur frigidis, teste Plinio: qui etiam corij bubuli cinerem cum melle, phagadænas & panos curare affirmat. Nitrum cum melle & lacte bubulo ulcera faciei sanat; & mellis spuma cum oleo juglandium, adustionem cutis emendat: senibus maximè conducit, & stomacho refrigeratis: coctumque flatus discutit, & potenter movet urinas. Galenus. Hollerius mel inter diaphoretica recenset, quia aperit, & puros

reddit

reddit meatus: Galenus inter diuretica ponere non dubitat. Acrimoniam decoctione vel aquæ admistione exuit, & propterea mel coctum ad sinuosorum ulcerum glutinationem fuit a Galeno præscriptum. Sal cum farina & melle, luxati articuli dolorem tollit, tumorem discutit, & repositioni meliori viam præmunit: Possem hic recensere Aetij & Aeginetæ Diamelleum emplastrum, Tapsimel Ardeni, & sirupos omnes ex melle antiquitùs confectos: cui saccharum Neoterici vicarium, nescio quo rationis momento surrogarunt. Nam sanè si mel Atticum, vel aliud Attico bonitate æqui-parandum, in procinctu sit, & debitâ præparatione non careat; næ cito oculum effoderit, saccharo, terrestri, arundineo, & nimium feculento; melli, nec usu, nec origine, nec ullo modo, cum cælesti hac lachryma comparando. Sed hæc mittamus; & potuum ciborumque mellitorum genera enumeremus. Potus melliti sex præsertim a veteribus recensentur. Hydromeli, Oenomeli, Oxymeli, Apomeli, omphacomeli, Thalassomeli.

Hydromel μελίκρατον a Polluce et Nicandro vocatur, atq; etiam Hesychio: ejus Compositionem Galenus, Plinius, Aegineta & Dioscorides tradiderunt his verbis. *Hydromel Galeni.* R. aquæ font. dulcis & depuratæ ℔. viij. mellis opt. ℔. j. coquantur igne lento vase terreo, & spumam innatantem sæpe exime; coquito ad intentionem. Si mox bibendum sit, aquosius fiat: si reponendum, diutiùs coquatur, nam incrassatur, ut julepus, diu quidem servatum, sed in partes ægri remotas altius penetrat, & in bilem citiùs convertitur. Alias quoque varias facultates coctio ei acquirit, quia parum coctum inflat magis, aluumque subducit, & minus nutrit. Diutiùs coctum, inflationem dissipat, magis alit, minus purgat. Aromatizatur pro libitu, croco, Zingibere, gallia moscata, liguo aloes, &c. Fit etiam alio modo ex mellis lib. j. aquæ lib. octo, fermenti uncijs tribus. Omnia ligneo dolio tradantur; relicto trium vel quatuor digitorum spacio vacuo, ut liberius ferueat. Vbi vero deferbuerit, obturato vase & diligenter orbibus munitio, tertio post mense fit potabile. *Hydromel Plinij.* R. imbris puri & per quinquennium servati lib. 12. coque ad tertias, cui adde tertiam mellis veteris partem, ac Syrio ardente per 40. dies Soli exponito, atque ita expositum decimo die obturato vas: hoc vocatur Hydromeli, vetustate saporem vini assequens, nusquam laudatius, quàm in Phrigia compositum. Dabatur appetentibus vinum ægris, sed jam a multis annis damnatum. *Hydromel Aeginetæ.* R. succi malorum cydoniorum contusorum, lib. V. aquæ font. Sextar. χ. coque donec flaccida fiunt; ablata ab igne, refrigescant. Cola, ac expressa mala abjicito; huic aquæ mellis dimidium addito, coquito, despumato, donec pars octava fuerit consumpta. Quidam é dulcibus malis pyrisve eodem modo conficiunt. *Hydromel Dioscoridis.* Fit duabus aquæ pluviæ veteris ad unam mellis partem additis, & insolatis: sunt qui hydromeli appellant, quia é melle elutis aquâ favis confici solet. Sed meracius fieri non convenit; quia eo modo præparatum ex abundante ceragine ægros lædit. Hydromel, [illegible] diutius fuerit repositum, mediâ ætate vino oligophoro, aut loræ, in reparandis viribus respondet. Quare in inflammationibus sedandis ijs etiam præfertur. Aquæ mulsæ inveteratæ usus damnatur in inflammatis & constrictis, sed laboranti stomacho, aut cibum fastidienti, aut ægro sudoribus diffluenti, aut siticuloso, aut febre ardente exoluto, convenit. Aëtius clysterem é sola aqua mulsa ad aluum movendum describit, eodemque sinuosorum ulcerum saniem abstergit. Galenus melicrato (in quo fit decoctum aliquid hysopi, vel origani, vel thymi, vel pulegij) ad preparandos crassos humores in acuto morbo purgandos utitur, & commendat: sed in supinitate stomachi non laudat. Nuper alia Hydromelis compositio ab Anglis inventa est (*vary vocant*) pro navibus melius inserviens, quàm quodvis

vis vinum. Ejus præparatio hujusmodi est. R. βύνης, id est, hordei post debitam in aqua macerationem torrefacti, q. v. in aqu. font. q. s. coque diu ad manifestum Bynes, sive Maltæ, saporem. Hujus lib. j. cum mellis. 8. & aquæ lib. 20. simul cocta, potum tum gustu suavissimum, tum usu saluberrimum præstat: optimè nutrit, ægrè corrumpitur, diutissimè servatur. *Hydromel Moscoviticum.* R. decoctionis lupulatæ sextar. 8. mellis despumati sextar. vnum. Panis tosti & cerevisiæ flore illiti frustum vnum. Pone in vas ligneum probe coopertum, & juxta hypocaustum colloca: spumam ortam quotidie bis auferto, ligneo cochleari perforato: post 10. dies recondatur in cella. Post quatuordecem bibatur: eodẽ modo conficiunt pro æstate cum aqua simplici. hoc enim [illegible] paratum hyeme bibunt, & quando inebriari se cupiunt. Illorum & Anglorum lingua, Mede vocatur.

Oenomeli. vinum melitites dicitur. Pollux μελίκρατον. Plautus mellinam vocat. alii Mulsum. Hoc Aristæus primus in Thraciam advexit, vini ac mellis mixti incredibili suavitate captus: imo mulsum ex melle Heracleotico factum & inveteratum, desinit esse perniciosum. *Plinius. Hanc potionem recentiores ita describunt.* R. mellis opt. congium j. vini antiqui vi. salis cyathum vnum: inter feruendum subindè despumare oportet, tunc salem addere, ac aniso [illegible], & helenij radicibus in sacculo in vas ipsum demissis. *Aegyptij [illegible] conficiunt.* nempè ex passis & melle, quod [illegible] nuncupant, quia gustu est valde suavi. *Oenomeli conditum.* R. piperis eloti & resiccati scrup. viii. mellis Attici sextar. vnum: vini veteris albi sextar. v. misce. Meminit ejus Celsus [illegible] & Cælius. Aurelianus in cura Ischiadicorum. Genus est item mulsi quod Græci [illegible] appellant, quod & [illegible] vocatur. ex. 36. rebus [illegible]. *Gorreus* forte idem quod Athenæus vocat [illegible]. [illegible] enim [illegible], ex vino, melle, & varijs herbis commixtis. quale Cambrorum nostrorum Nectar Metheglin dictum. Hiberni cum melle, vino, & herbis quibusdam oenomeli destillatum parant, quod *uskebache* vocant, genti crudis [illegible] carnibus vescenti haud ineptum. *Nectar.* Mulsum quod ex musto fit, Græci Nectar vocant. Defruto decimam partem mellis [illegible], sed hoc genus stomacho est adversum, & obnoxium inflationibus: [illegible] ciendæ gratiâ: idem Hippocrates [illegible] nominat, ut Galenus notat. Aliud, atque illud verissimum nectar, circa Olympum Lydiæ montem præparari Athenæus scribit: ex vino, favis & floribus maxime odoriferis. Alexandridam non potum Nectar, sed cibum deorum existimasse animaduerto. Dicit enim: *Nectar mandens edo, Iovi ministrans Ambrosiam bibo.* Homerus tamen, & major poëtarum pars Nectar pro potu habuerunt. *Oenomeli Dioscoridis* sic paratur. R. vini veteris sextar. duos, mellis opt. sextar. j. Aliqui ut celeriùs præberi possit, cum vino mel coquunt, & transfundunt. Alij utilitatis gratia ad sextarios sex musti ferventis, vnum mellis adjiciunt; & ubi ferbuerit, vase recondunt; dulce enim permanet. *Vsus vini [illegible] hic est.* datur in longis febribus quæ stomachum cruditatibus collectis infirmarunt. Aluum leniter emollit. Vrinam ciet. Ventriculum expurgat; prodest morbo articulari, renum vitijs, imbecillo capiti, & muliebribus abstemijs: odoratum siquidem est, et corpus alit. Vomitum provocat ex oleo propinatum, daturque utiliter ijs qui venena hauserunt: uti etiam languidis, pulsu imbecillo, peripneumonia & tussi laborantibus, & ijs qui immodicè sudore exolvuntur: sed tum Hydromelite dilui æquum est. Galenus melicratum etiam dilutum ijs præscribit, quibus non ultrà primam septimanam rigor producitur, idque forti admodum existente naturâ. Sunt qui in febribus vinum hoc prorsus damnant: Sed hoc de quibusdam febris temporibus intelligendum. Interrogatus Romulus quidam Cæsaris hospes, supra centum annos

Vide nectar [illegible] in [illegible] Weckeri. fol. 192. & 193

annos natus, quanam ratione corporis illum animíque vigorem tamdiu retinuisset; foris oleo, intus mulso (cum Pollione illo) respondit: ut magis demiremur mulsi usum, qui multus antiquis ideò fuit, quoniam illis erat persuasum: omnem animi asperitatem dulcibus succis mitigari, spiritus leniri, meatus molliores reddi, atque per-flatiles, morumque etiam medicinam esse. *Plinius*

Oxymeli sive acetum melitites sic fit, ex *Plinij* sententia. R. mellis lib. vi. aceti veteris heminas quinque, salis marini lib. j. aquæ pluviæ quam Galenus non probat, Sextar. v. Omnibus fervefactis decies, mox Soli expositis atque inveteratis, oxymel confit. Verùm ultra annum non durat. Omnia ista quemadmodum & vina factitia, a Themisone summo authore damnantur. Galenus sic parat. Melli optimo despumato tantum aceti vini addito, ut ægroti gustui arrideat: coquantur ad bonam unionem: & quando uti voles, aquam pro arbitrio miscebis: satis autem coctum est, cum spumam ampliùs non rejicit. Sunt qui has compositiones forte paulo aliter proponunt: & Dioscorides a Mesue, Nicolaus ab utroque dissentit. Apud Mesuem decem illius formas reperies. Apud Nicolaum, quantum vidi, septendecim: alias simplices, alias vero é squilla, thymo, iride, & alijs herbis radicibúsque compositas.

Gesnerus item *Oxymel Helleboratum introduxit*, quod non parùm commendat in Græcâ suâ ad Adolphum Ottonidem epistola. [illegible] Quas verò in melancholia, cachexia, hydrope, epilepsia, & febribus abigendis vires obtinet, passim in epistolarum ejus libro invenietis, ubi etiam oxymellis helleborati majoris & minoris descriptio vobis proponitur.

Apomeli Philagrij ex Aegineta. R. favorum melle repletorum alborum lib. j. aquæ font. lib. iij. & semis. confracto favo & expresso, aquam cum melle unitam coquito, donec spuma ipsius & quod velut cerosum supernatat, paulatim ablatum fuerit, refrigeratum vase accipito. Leviter refrigerat, asserente Galeno, ideoque in Phlegmone & lassitudine febrili multum conducit. Avicennæ syrupus de melle idem cum hoc videtur. Apud Nicolaum tres Apomelites species videris, apud Aetium, Oribasium, Actuarium, adhuc plures. Variantur enim pro natura ægri & morbi; quæ nos ratio induxit, ut delibare eas magis vellemus quam pleniùs depromere. Bibitur tota æstate refrigerij nomine; quo tempore (præsertim ubi acescerit) cuilibet exhiberi potest. Mediæ naturæ inter mulsum & oxymel habetur. Galenus. Confert etiam ad educendum sputum, vrinam mouendam, aluum subducendam, & humores attenuandos. Aeginet. Ruelius

Omphacomeli (quod non rectè *Grapaldus mel acerbum* transtulit) fit ex succi uvæ immaturæ Sextarijs tribus, mellis sextario uno, simul coctis, vel ad dies 40. insolatis. Finito fervore, in vas probè coopertum ponatur, & usui servetur. Eodem fere modo paratur Melomeli ex cydonijs, Rhodomeli ex rosis, mel mirtites, Rhoites, Rhodostacte, &c. quorum descriptiones & usus ex Aëtio petere licebit.

Thalassomeli constat æquis partibus maris, mellis, & pluviæ defecatis, & in picato vase per Canis æstum insolatis. Sunt qui maris partibus duabus unam mellis adjiciunt, ac vase condunt. Vtrumque vim purgandi habet, sed hoc multò imbecilliorem. *Gorræus.* Sapore & odore gratum est, clementer purgat, sine omni stomachi vexatione. Plinius

Atque hactenus de potionibus mellitis.

Ciborum genera quæ ex melle & alijs mixtis in usu apud Antiquos fuere,

ante oculos proponere, nimis mihi arduum esset, & lectoribus tædium afferret: Ideò illa recensere non erit opus, & fortassis impossibile. Nam diversæ & variæ gentes diversimodè mel cum alijs miscebant, nempe cum lacte, cibo, farina, tritico, caseo, aut sesamo: unde [illegible], bellaria, vel potius mellaria illa, & liba cum melle confecta, diversis pro re nata nominibus appellabantur. Athenæus. Hujusmodi quoq; [illegible] Cereri quam immolabant: ut Nicandri scholiastes docet, atque [illegible] quem panem dulciarium vocamus. Quinetiam & Soli & cælo, & cælorum reginæ placentas ex melle factas Gentes (teste Scripturâ) offerebant: qua de causâ, ne Deo Israelitæ ex melle adolerent jussit Moses; Levit. 2. fortè autem id Iudæis potius prohibitum, quia mel fermentandi vim habet. Confecerunt item cum adipe, caseo recenti, oleo, & uvis passis: imò ad somnum conciliandum edulij genus ex melle & papavere gratissimum veteres composuerunt, quod Gocetum vocarunt; ut Festus refert. Denique deorum ille cibus habitus Ambrosia, ex melle dulcedinem illam & salubritatem insignem (quâ immortalitatem afferre credebatur) contraxit; de qua fuse Athenæus atque Bellonius. Optima autem & saluberrima mellaria habent Indi, Barbari olim crediti; sed revera ingenio, arte, prudentia cum Europæis facilè parandi, imò (quantum video) anteferendi.

Verùm antequam in usum trahatur mel, clarificatio eius necessariò requiritur: quæ sic fit. R. mellis et aquæ fontanæ distillatæ, ana lib. ij. vel q. v. coquantur, continuò despumando, quod supernataverit, usque ad aquæ consumptionem, postea cum 12. ovorum albuminibus clarifica, *Abynzoar;* Si vero etiam, durum, purum, atque tenax reddideris, libræ hujus mellis clarificati, vini optimi lib. semis, admisce: bulliant, despumando, ad duritiem, in phialam repone, quam colloca in aqua bulliente; & lympidum evadet, & quasi saccharum Candiæ lapidescet. Mel verò si pejoris notæ fuerit, coctione fit melius. An vero adulteratum, vel purum sit mel, ipso accenso cognosces. Quod verò adulteratum non est, purè ardebit. Author Geoponicôn. Si vero Quintam mellis essentiam, oleum, salem, aquam, acetum superare velis, Isaacum Belgam, Euonymi thesaurum, aliosque Chymicos consulito. Neque enim tam longens unquam iterabimus æquor, si in ipso jam amplius portu hæreamus. Tantùm nunc illius primos inventores recensebimus.

Mellis inventor, ut Macrobius & Cyrenenses, actitant, Saturnus fuit. Cælius et Plinius tradunt Aristæum [illegible] omnium primum excogitasse, sed Diodorus Siculus scribit, Curetes Cretenses mellis conficiendi rationem et usum primum monstrasse. Quidam inventionem Thessalis ascribunt. Alii Melisso Græcorum regi antiquissimo assignant. Nonnulli Baccho; Ovidio teste. *A Baccho mella reperta ferunt.* Et vicissim. *Liber & inventi præmia mellis habent.* Græci fingunt Nympham nomine Melissam mellis usum primum monstrasse, unde ab apibus ei nomen impositum. Quis invenit, vel quando, non multùm refert. Donum certè cæleste est, & hominibus utilissimum, si eo rectè et cautè uterentur.

CAP. VI.

De cera, propoli, commosi, pissocera, erythace, earumq; natura & usu

CEra Hebraice [illegible], *donagh*; Arabicè *mum, examacho, Zamache, aliran*; Græcè [illegible]; Germanicè *Wachs*; Anglice *Waxe*: *Brabantice Wass*: *Gallice cire*: *Italice Cera*: *Hispanice Cera.* Est autem

vel

vel naturalis, vel artificialis. Simplex & naturalis cera est crassior favorum par[illegible]nel continens, estq; virginea & secundaria. Virginea est quam adole[illegible] ntior apum populus (id est, primum examen alveari novo exceptum) é stir[illegible]ribus confecerit. Sic enim (teste Aristotele & Hollerio) ab apiarijs [illegible]ur, quam ceu naturâ perfectissimam à primis & novis favis diligenter se[illegible]. Secundariam licet non respuunt, tanti tamen neque honoris est neq; [illegible] *tendi ceram*, hujusmodi est. Perreptant flores primum [illegible] pedibus, quos leviter affligunt, tum in medios sese abstergunt, et [a]ffricant: tandem vero tincturam florum aquâ vel saliva suâ laboratam et [c]ompactam in crurscula posteriorum pedum dextrè & celeriter deponunt, & magnitudine formaque lentis collectam, onustæ ad proprios lares ipsam deportant. Est autem illa materia pro florum natura varij coloris, nempe, flava, rubra, pallida, crocea, albicans, nigra: quæ ceræ illius [illegible] causa est. Ceras (inquit Plinius) ex omnium arborum satorumque floribus confingunt, exceptâ rumice & chœnopode. Artificialis dicitur, ad cujus perfectionem scientia nostra & manus adhibetur: illam variè varij Authores faciunt. Palladius Iunio mense ceram naturalem eximit, quæ in vase æneo ferventi aqua plena, minutim concisis favis, molliter, & de inde in alijs vasculis sive aqua resoluta digeretur in formas. *Alter Plinius*. Cera fit expressis favis, sed ante purificatis aqua (ut mellis reliquiæ omnino auferantur) & [illegible] tenebris (vel umbra) resiccatis. Quarto die liquefiant igne in novo [fi]ctili. Aqua ipsos tegente, & deinceps per sportam colentur; rursus in eadem ollâ coquitur cera & in eadem aqua, excipiturq; aliâ frigidâ, quoties [illegible] melle circumlita perspexeris. *Columella* vero sic: postquam expressæ [illegible] æ diligenter aquâ dulci perlotæ sunt, in vas æneum conjici[illegible] adjectâ deinde aquâ ignibus liquantur, tum cera per stramenta vel jun[illegible] fusa, colatur, atque iterum similiter de integro coquitur, & in quas [illegible] velit formas, aquâ adjectâ, defunditur; eamque concretam facile est [illegible]ere, quoniam qui subest humor, formis inhærere ceram non patitur. Differt autem cera dupliciter, *Bonitate & usu*. Optima cera ex optimis apibus colligitur, & ab optimis artificibus adeo elaboratur, ut candida, tenera, formosa, homogenea, pura, subpinguis, odorata, sine nervis, pelliculis, pilis, atq; omni retrimento appareat. Qualem Nonius Marcellus ex Varrone ceram tarentinam a Milesijs apibus collectam describit. Depravata eò magis est cera, quò magis ab his bonis notis recesserit. Vsus ceræ est duplex, Medicus, non medicus. Medicinam quod attinet: in medio est quodam modo calfacientium, refrigerantium, humectantium, siccantium, emollientium; habet aliquid crassarum item partium, & meatus obturantium ideò: non solum siccat, sed per accidens humectare videtur perspirationes prohibendo. Vnde & materia est aliorum pharmacorum. Ipsa autem per se, ex leviter concoquentium numero fuerit, quæ foris apponuntur; habet enim parum ex discussoria et calida facultate, cujus quàm multùm mel ipsum particeps existit. Sorbitione dysentericis medetur, milij magnitudine grana decem ceræ devorata, lac nutricibus in mammis coagulari non patiuntur. *Dioscorid.* Aëtius trium ervi granorum magnitudine exhiberi jubet. Anonymus quidam contra capitis dolorem & malignos humores ex febre aliàsve ortum, hoc remedium præscribit. R. Ceræ virginæ, q. 5. eam ad ignem emolli ita ut pro libitu distendi possit. Cum ea caput ægroti rasum, tanquam pileolo contegat, illiq; pileum canabinum superinducat, ut non decidat. A triduo abjiciatur, vel tandiu retineat ejus usum, donec senserit dolorem abijsse. Cerâ cavo et dolenti denti impositâ, specillum candens sæpe adhibeto, *Archigenes*. Cera denudatis nervis & tendonibus applicata, carne

eos

cos[illegible] & sanat. *Aetius*. Ad dolorem juncturarum ex frigore. R. linteum cera liquida intinctum, & quàm calidissimè & arctissimè, æger ferre potest, [illegible] applicetur & sanabitur. *Galenus*. Præterea fauces extrinsecè ungere prodest *Vrsino & tauri sevo, cerisque remissis*. *Marcellus*. Crythas in palpebris ceræ albæ fomento discuties. *Gal. ex Archigine*. Oleum vero ceræ in podagrosis doloribus sedandis, duris apostematibus emolliendis, vulneribus ulc[illegible]sque curandis singularem habere vim, nemo non veritatis hostis negabit. Miscetur item, Galeno teste, medicamento Asclepiadis contra Ozenas ad certissimam Icteri curam. Heroina quædam has pilulas beatissimæ memoriæ Gesnero mirificè commendavit. R. vitellum ovi ad duritiem coctum, & ceræ pondere, tantundem, cum granis aliquot croci & syrupo absinthij. Fiant pilulæ, mane & veperi sumendæ. Valde sitim excitant, sed paulisper sine potu continuatæ morbum extirpant. Fit etiam é cera globus ad cohibendam matricem prolapsui obnoxiam, atque eâ medicamenta etiam involuta diutiùs ferunt ætatem. *Clodius Asclepiadis* sectator: Græci succum Cyrenaicum cerâ involutum propinare solent ad facilem deglutitionem. *Cælius Aurel.* Est denique omnium emplastrorum, ceratorumque fundamentum et basis: quamvis Myrepsus emplastrum unum [illegible] primus confecit. Nec solum vivos præservat, sed etiam mortuos conservat a putredine: quâ de causâ, ut nunc apud nostrates ditioris fortunæ viros, ita (ut Strabo refert) apud Persas cadavera cerâ oblinire, mos fuit. Cereo item specillo cavitates ulcerum optime explorantur. Pro medicamentorum usu, optima est cera punica, proxima, quàm maxime fulua, odorísque mellei, pura, natione Pontica. Plinius. Quod equidem miror inter venenata mella. Tertium laudis locum habet Cretica, ex propoli abundante. Vltima Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur.

Non medici ceræ usus sequuntur: Rectè à principibus, divitibus & ægris ob odoris fragrantiam desiderantur, ubi lucis copia negatur.. Ceræ item usus est non exiguus in oblinendis vasorum, rimis, tentorijs, canabinis, in castris contra pluviarum impetum armandis, culcitris (ne plumæ exeant) obducendis, tibijs ex arundine factis conjungendis: Sicut Ovidius de antiquis illis cecinit pastoribus hoc versu. *Et bene ceratâ modulantur arundine carmen*. Sed & præstantissimi pictores, cerâ pingebant, ut Plinius asserit; eaq; naves condecorabant. Hæc pictura, licet nec sole, nec sale, nec ventis corrumpebatur, exolevit tamen quo nesciam modo, et unà cum Apelle, Protogene, Zeuxide disparuit. Cerâ etiam veteres, ante chartam inventam, pugillares suas tabellas obducere solebant, ut Iuvenalis insinuat.

Nonne licet medio ceras implere capaces,
Quadruvio? ——————

Et Plinius Iunior epistolâ ad Tacitum, Ad retia sedebam, erat in proximo non venabulum aut lancea, sed stilus & pugillares. Meditabar aliqua annotabamque ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Hinc illæ veterum loquendi formulæ profectæ: in prima, secunda, tertia, vel extrema cera. Romanos enim in tabulis ceratis testamenta scripsisse probat Suetonius in Cæs. his verbis. Q. Pedium ex quadrante hæredem instituit, reliquos in ima cera, id est, in ultima parte testamenti. Nec sanè minimus ceræ sigillaris usus est, quâ literas & diplomata consignamus. Hujus quatuor potissimum sunt species, Punica, sive alba, miniata sive Inda, Nigra sive Americana, lutea sive Europæa. Punica fit hoc modo. Ventilatur sub dio sæpius cera fulua, deinde fervet in aqua marina, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem ceræ, transfunduntque in vas quod exiguum frigidæ habeat, rursus tum marina decoquunt separatim, dein vas ipsum refrigerant. Hoc ter reiterato, juncea crate sub dio noctéq; siccant: hoc enim candorē facit, melle per solem attracto

&

& tinctura flavâ evaporata; siccatam liquefaciunt, liquefactam protegunt tenui linteo, Soliq; exponunt; post insolationē albissima evadit, etiamnum recoct. Alijs modis cera dealbatur, sed hic medicamentis utilissimus. Plinius Græcis authoribus non aliam esse video, quàm quæ a Plinio Punica vocatur Aetius ... in unguento Martiato meminit; & Paulus ... habet. Nigra cera, vel est naturalis, qualis in Moluccis insulis & America plurimis locis ab apibus ipsis colligitur (uti in Theveto et Navigationum centurijs legimus) vel artificialis, addito chartarum cinere. Miniata sive Inda rubescit, Anchusæ admixtione vel etiam cinnabri. Est & alia cera rubræ species, dura, et sublapidea, sed fractu facilis, quâ consignatas literas mercatores clausissimas esse autumant. Nebulonum tamen aliquot peritia ita resignantur, & sine noxa vicissim occluduntur, ut ne vestigium quidem fraudis ullum appareat; quam artem licet summus impostor Pennio, dum Lutetijs esset, ostenderet, tamen ne illam malefico hoc seculo revelaret, ... prohibuit. *Europæa* naturæ familiarem colorem imitatur: Flavum scilicet, Nunc autem rerum color & varietatis ita nos effascinavit, ut nativis haud contenti coloribus, Punicam, Americanam, Indorumque imitemur ceram, ... his viridem, fuscam, spadiceam, cæruleam adjiciamus, ex ære viridi, aliisque pigmentis, & pauca terebinthina conflatam.

Propolis Kur secundum Arabes expositores vocatur, à Græcis ... Germanicè *Vorstotz. neben Wachs, Wachs Winden, stop* ... Helvetice (ni fallor) *Bet, & Binnen trost.* Angli *Hive-drosse appellant.* Hispani *el vetum de las colmenas.* Scribonius illam pro cera virginea accipit; sylvaticus pro fæce alvearium perperàm interpretatur. Andreas Bellunensis sorditiem parietum vocat, aliosque pro Bdellio eâ abuti affirmat. Quidam propolin stillare ab arboribus contendunt; alij primum favum esse concertant. Est autem revera crassior quædam materia flavescens, odorata, styracem referens, & in mastiches modum ductilis, ceræ finitima, nondum tamen cera; quâ omnis frigori pluviæque aditus obstruitur. Tertia scilicet illa est materia, nigra & acris odoris, Mitys ab Aristotele, Commosis, a Plinio & Gaza dicitur. Secunda ..., quasi materia ex pice atq; cerâ composita. Tertia Propolis, mediæ inter hæc duo stabilimenta atq; ceram naturæ, ad foramen alvearium densissimè constructa, maximé autem æstate. Itaque vocatur Propolis, quasi suburbanam dixeris quoniam apes præ ipsis foribus ante alveum ædificant. Propolis (inquit Cordus, ex Plinio fortassè) lachryma est resinosa, arborum gemmantium oculis innascens, quam collectam circa vestibulum alveorum suspendunt apes, ut hyeme rimas omnes contra frigoris injurias obturent. Hujus quatuor sunt species. Prima è populo nigra tantum colligitur: quam Aegyrinam vocant, colore flavo aut fulvo tractatu mollis est, & visci instar sequax, odorem habet suavem, jucundum, capiti gratum, somniferum, styracis æmulum: sapore populneis gemmis respondet. Secunda ex Betula collecta, betulam olet; colorem obtinet inter flavum cinereum & subuiridem medium: tractatu item mollis est & ductilis. Tertiam ex Alpinæ populi lachryma apes conficiunt, sed rarò, ijsque tantum locis, ubi nulla alia populus aut betula, præter Alpinam solum abundat. Quarta, sive mixta, ex his omnibus arboribus colligitur atque confunditur, adeò ut colorem, odorem, saporem, & consistentiam mixtam consecuta sit. *Hæc fere Cordus.* Nunc Plinium audiamus. Propolis est substantia quædam inter mel & ceram media: (potius inter ceram & pissoceron) atq; videtur esse gummi ab apibus collectum ad claudenda alveola. Densam habet substantiam (inquit Rondoletius) & odorem fermenti: Odore adeò gravi constare dicit Plinius, ut eâ nonnulli pro galbano utantur. Sed mellatione verna separari potest hæc pars quæ cellas claudit, de qua Politianus.

Lene

Lene susurrat apis, plenoque saporibus alueo,
Candida multiferæ ponunt Fundamina ceræ.

Ergo videtur quasi ceræ fundamentum crassius: sed iam desitum est eâ uti, nec quis puram propolim invenerit. Nam apiarij plerią; exemptis favis postquàm mel omne defluxit, quicquid est in favis unà confundunt, sincerumque nihil superesse permittunt. Nec cera illa, quam Avicenna, Mum nigrum vocat, aliud est quam sordes quædam favorum, vel potiùs sedimentum quoddam post excoctam ceram fundum aquæ petens, propolis modo; propolis nihilominus pura non est, sed quiddam mixtum: Propolis natura est, ut oleo resoluatur; veluti cera, sed ponderosior est et densior, in qua liquefacta fundum petit, cera quando supernatat. Eligatur odoratissima, sincerissima, cera nulla adulterata, quam fusione in aquâ facile sejunges. Optima propolis dicitur, sincera, odoratissima, ceræ expers. Efficacior est Cretica et pallidica, cujus majorē partem a styracis & ladani pinguedine colligunt apes. Colligunt procul dubio ex alijs plantis: nam propolim faciunt, ubi nec populus, nec betula, nec ... plantarum crescit. *Usus.* Magna sinceræ propolis virtus est in ... crassos: & vitiosam materiam ex alto elicit. Hollerius. Cerosæ naturæ est, ... evocat & educit. Diosc. Celsus inter anastomotica recenset, ... quere & pus movere in ulceribus affirmat. Calfacit (inquit Aetius) ... extergit, & attrahit. Exterioria vis non valida, attractiva valens: tenuium est partium, calfacit secundo gradu completo, aut tertij initio. Hanc manibus præmollire oportet, antequam cum alijs medicamentis misceatur, atque ita reliquis ab igne ablatis injectam coquere; nullam enim super ignem cocturam bene fert. Evocat aculeos, et omnia corpori infixa extrahit. Aëtius. Varro propter multiplicem usum, quem in emplastris exhibet, multo eam carius in sacra via, ac mel ipsum venditam memorat. Ideo autem factum puto, cur propolin quidam ceram sanctam vocarint, ut scribit Largus in strumarum curatione. Spinas & similia corpori infixa extrahunt coagulo (maxime leporino) cum thuris polline et propoli: Plinius. Veteri tussi suffitu prodest, Guttam rosaceam ex aqua tollit, impetigines illita extirpat. Dioscor. Ozænas emendat: Serapio. Plures ad medicinam usus habet, quos Plin. lib. 11. Capit. 7. enumerat.

Erithacam Aristoteles sandaracham vocat, alij Cerinthum, Smerion dicitur, lib. 2. de Plant. Aristoteli attributo. Doctiores, *Vernilaginem* vocant: quidam etiam ab anni tempestate, *Verniceem.* Hoc gluten (inquit Niphus) rustici Lombardi, *Carbinam* vocant; nostri verò *Taram.* Est apum (dum operantur cibos) in favorum inanitatibus seposita, amarulenti saporis: gignitur autem ex rore verno, & arborum succo, gummi modo. Africi flatu minor, Austri nigrior, Aquilonis melior & rubens, plurimùm in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ messis indicium. Plin. *Varro*, non cibum esse vult, sed gluten, quo favos extremos inter se compingunt apes. Mira illi vis est eliciendi examina. Quocirca examen, ubi volunt considere, ibi ramum erithace, vel aliam rem oblinunt, addito apiastro. Vergilius (ni fallor) Varronem secutus, gluten appellat. *Usus*

Mitys, commosis (... Stephanus appellat) uti etiam ..., plagis et suppurationibus medentur. Aristotel. Quem vero in alvearibus usum obtinent, satis antea est dictum.

CAP. VII.

De Fucis & Furibus.

FUcus, Græcè κηφὴν & θρῶναξ dicitur, *Illyricè* Czmel, Anglice, *a Drone, a Dran.* Germanicè, *Traen,* Belgicè, *Belonder strael.* Hispanicè *Zangano,* Italicè *Ape che non fa mele.* Gallicè, *Bourdon & fullon,* Hungarice *Nom.*

F

rice, *Here*. Polonice, *Czczew*. Dictus autem Fucus ut nonnulli putant, quasi fur, quod furum mella devoret quanquam verisimilius est fucum dictum, quod apibus fucum fraudemque faciat, & prætextu calefaciendi alueos, illarum mellificia absumat. Propterea fucum latinum a [illegible] Græco, nimia quadam audacia, nonnulli derivant, alij a fovendo derivant, quia incubando apum juvant fœturas.

Descriptio. Fucus quartum genus apum a multis statuitur, sed malè nonnullorum sententia, quia neque ipse mel colligit, neque ejus elaborationi inservit. Ape vulgari fere duplo major est, major item fure, magnitudine enim regem æquat, imo superat. Hanc autem magnitudinem non naturæ dono, sed ex vitæ instituto fuci consequuntur. Nam cum apes fucis procreandis cellas destinant, minores ipsis confingunt nec eas passim per alueum, sed extimis tantum & veluti ejectitijs castris. Vermiculi item fucorum, longè apum vermiculis (ex ducum apumque prosapia oriundis) minores sunt prima ipsi fæturâ: grandiores tandem futuri ipsis apibus, tùm quia laboribus nihil superfluitatum absumunt, tùm quod nocte dieque (ceu ad præsepe boves) sese ingurgitant melleo liquore, id quod tandem in annonæ caritate atq; inopia haud impune ferant. Colore splendente nigricant magis quam apes, [illegible] Arist. lib. 5 Cap 22. Inter apes nascuntur & degunt, cumque foras se conferunt fuci, fusim in sublimi, quasi cum impetu feruntur, atque ita ad tempus sese exercentes, ad aluearia propria revertuntur, & melle avide vescuntur. Cur autem fuci magnitudine ducibus, & apes item aculeo cum ijs comparantur, Aristotelis rationem audiamus: Nonnihil inquit, discriminis adesse voluit natura, nisi semper idem genus ex quovis nasci oporteret, quod impossibile est: ita enim genus totum aut duces aut fuci essent. Apes itaque viribus & pariendi facultate similes sunt ducibus, fuci vero duntaxat magnitudine: quibus si aculeum dederis, duces utiq; feceris. Lib. 3. De gener. anim. Cap 10. A græcis [illegible] item dicuntur, quòd aculeum non exerant. Vnde Hesiod. [illegible] aculeum sane aut non habent, aut non ad vindictam eo utuntur. Plinius eos aculeis plane destitui scribit, & tanquam apes imperfectas appellat, ideo Virgilius eos ignavum pecus vocavit.

Suidas [illegible] vocat [illegible]. Columella eos genus amparoris incrementi appellat; simillimum apum, atque inter gregalia animalcula non male collocat. Vapulant sæpissime in repub. apum, non solum desidiæ, gulæ, rapacitatis nomine; sed quia ex aculei defectu eviratos sese demonstrant. Plinius lib. 11. Cap. 17. eorum naturam ita exprimit. Fuci sunt sine aculeo imperfectæ apes, novissimeque a fessis & iam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi servitia verarum apum. Sicut igitur emeriti senes ex provectioris ætatis fœminis imbecillos, steriles & sæpe eunuchorum æmulos liberos progignunt: ita etiam haud mirum videatur, languidum impotentq; hoc genus ab exhaustis sive senio sive labore apibus produci, quod neque ad suæ speciei propagationem, nec ad operas communes aptum sit. Quamobrem imperant ijs, primosque in opera expellunt, & tardantes sine clementiâ puniunt. Nam mense Iunio, duo vel tres (è junioribus præsertim) apes unum fucum foras extrahunt, alis verberant, aculeis pungunt, renitentem de scamno ejiciunt in terram, atque postea vitæ dolorisque tædium occidunt, id quod non sine maxima admiratione & voluptate sæpe conspeximus. Aliquando fuci ante fores quasi exules manent, nec audent intrare. Tres autem potissimum ob causas fucos apes exterminant: vel quando supra modum fuci multiplicantur, vel quando non satis loci operarijs relinquunt, vel si mellis inopia opprimantur. Atq; ut adversus fucos mortali usque odio conflagrant, ita homines non lædunt fucos nudis manibus tollentes ac projicientes, imo

ne in pugna quidem. Fuci seorsim gignuntur, si dux vivit (uti quidâ affirmant:) Sed si rex obijt, in apum cellulis oriri ex ipsis apibus asserunt, & hos esse animosiores, qua de causa [illegible] dicuntur [illegible], quam corpus tamen obtineant expers aculei. Sic Ælianus, lib. 1. De animal. Histo. Cap. x. Fucus, qui inter apes nascitur, de die in mellarias cellas abditus manet, nocte verò, cum apes dormire observaverit, eorum opera invadit, vastatque alueos. Hoc illæ cum intellexerunt, (plurimę enim apium dormiunt nempe defessæ, paucæ vero excubant) cum viderint furem, verberant eum modice & leniter, expelluntque alis, & in exilium projiciunt. Iste vero non ob id corrigitur, sua naturâ, piger & vorax, est duobus malis præditus, intra favos se abdit. Vt verò ad pastionem apes profectæ sunt, ille rursus opus invadens, quod suum est facit, confercit se melle, & depopulatur thesauros dulces apium. Hæ è pastione redeuntes, cum ei occurrerint, non amplius leniter eum verberant, neque tanquam essent in exilium eum ejectura, sed aspere aculeis invadentes percutiunt latronem, nec amplius mulctatur increpationibus, sed voracitatis, & gulæ nimiæ pœnas vita persolvit. Apiarij hæc dicunt, ac mihi persuadent. Fucorum fœtus, editur sine duce; apum nunquam. Illorum enim genus ortum habet a regibus. Sunt qui fucorum fœtus aliunde portari affirmant, ex cerinthi, oleæ, vel arundinis floribus. Sed hæc opinio infirma est, et cum nulla ratione consentit. Aristoteles ex apibus longioribus ac porrectioribus copiam tum fucorum tum furum oriri affirmat, quod sine dubio vel ab antiquis philosophis, vel melliturgis sui temporis acceperat. Ex putredine etiam eos nasci nonnulli referunt; ex mulis putrescentibus Isiodorus, ex asinis Cardanus, ex equis Plutarchus atque Servius. Alij fucos ex apibus degeneratione quadam factos existimant, posteaquam aculeos perdiderunt, tunc enim fuci fiunt, nec mella colligere deprehenduntur, viribusque veluti castratis, pariter & nocere & prodesse desinunt. Quidam contrà, apes ex fucis originem ducere affirmant, quia longa nos experientia edocuit, eò majorem esse quotannis examinum numerum, quò major fucorum multitudo. Cæterùm illa mihi conficta magis videtur quam vera ratio: non enim quia (ut in prosperis fit annis) multi fuci nascuntur, plura propterea prodeunt examina: sed contra, quia multitudo apum ex cæli clementia mellifluiq; roris ubertate crescit, ex humoris superflui abundantia, major perinde fucorum nascitur proventus, ut rectè philosophus collegit. Vel si hoc illis donemus, Quo fuerit major fucorum multitudo, eo majorem quotannis fieri apum proventum: tamen haud exinde concludere debemus, debere apes fucis vitæ originem, sed illis, ob ejusdem conservationē obęratas esse atque obnoxias, dum multum incubationis tempore multum vigoris subministrant apum fæturæ, plurimum (ut Plinij verbis utar, lib. 11. cap. 11.) ad vegetantem illum calorem conferente turbâ. Sunt qui fucos in mares & fœminas dividunt, eâque coitu propagare speciem contendunt, quamvis (ut Athenæus scribit) fucorum coitus, ut & apum, nunquam adhuc a quoquam fuit conspectus.

Verum cum Vespæ, Bombyliones, & reliqua favigena insecta aliquando (licèt rarò) à nobis ipsis & Aristotele coire visa sint, equidem cur per nimiam apum & fucorum modestiam, qua scortationem veneremque publicam oderant, Veneris usum illis eripiamus, nullam causam agnosco. Coeunt enim, ut pudica hominum gens, sine arbitris; illamq; prostibulorum in luce & oculis omnium turpissime volitantium [illegible] pudore suo insito condemnant. Diximus in apum generatione, quosdam apes mares, fucos fœminas fecisse. Verū cum (instante mellificio) eos tam acriter puniunt alueis ejectos, et morte etiā afficiunt (qualem genitricibus inferre vim, reliquas offuscaret apum virtutes) vix eos fœminas statuerim. Quem igitur in aluearibus usum obtinent?

Ælia. lib. 9. hist. cap. 40.

Generatio.

Anne fucus plane ἀνωφελὴς, ἀτελὴς, ἀργὸς, ἄεργος, ἀλλοτριέργος, ἀσύμβολος, μηδὲν ἐν τῷ κοινῷ συμφέρον, ut è Græcis plurimi scripserunt? Quin & Vergilius sic cecinit, Lib.4.Georg.

Immunisq; sedens aliena ad pabula fucus:

Vbi immunem Festus accipit, pro inerte, desidioso & inutili, qui munere omnino omni vacaret. nisi forte improborum ritu illi rei det operam, ut vel alienis sudoribus sese alat, vel rempub: totam perturbet. Tales item mulieres facit Hesiodus, dum eas cum fucis parat, οἱ δ' ἔντοσθε μένοντες ἐπηρεφέας κατὰ σίμβλους ἀλλότριον κάματον σφετέρην εἰς γαστέρ' ἀμῶνται id est, uti ego interpretor.

Qui segnes resident contectis ædibus, atque
Sudorem alterius propriam furantur in alvum.

Sed majoris fidei authores varios fucorum usus proponunt. Nam si pauci fuerint inter apes, reddunt eas in opere magis diligentes, atque sollicitas, non exemplo (vivunt enim perpetuo otiosæ) sed quia ad continuandam in aduenas liberalitatem studiosiùs in mellificina laborant. Præbent item signa maturi mellis. nam cum mel perfectum est, magnam eorum copiam interficiunt apes, ne nocturnis (ut solent) deprædationibus ipsum exhauriant, nam (ut rectè Aelianus lib. 1. de animal. Cap. 10.) fucus totum diem in mellarijs se in cellulis latet quietus; nocte vero cum apes somno sepultas animadvertit, ipsarum opera invadit, vastatq; alueos. Verum (nisi Bartholomæus nobis imponit) non usque [illegible] versantur: Sed regias mansiones extruunt, amplas, magnificas, in apice & meditullio favi specioso cooperculo insignes. Sunt igitur otiosi (ut cum Aristotele dicamus) si mellificium aut rorilegium spectes; Sed si architecturam, opifices. Nam sicut apes fingunt fucorum favos juxta regum aulas; ita fuci vicissim regias ædes extruunt, qua de causâ ab apibus, & ipsi & ipsorum (si qui fuerint) pulli aluntur. Loculi fucorum jam adultorum pro corporis ratione ampliores, favi autem minores: illi à semetipsis, hi vero ab apibus fabrefacti, quia æquum non fuit tantam operarijs vilibus & conductitijs cibi portionem, quantam filijs familias concedi. *Tzetzes* in elegantissima sua poesi, & alij quidam Græci, fucos item apum promos constituunt [illegible], blandissimumq; calorem ijs insuper assignant, quo incubantes apum fætus fovere, et vegetare perhibentur. Sic item *Columella*, ad procreationem sobolis apibus nonnihil fuci conducunt, insidentes seminibus quibus apes figurantur. Itaq; ad fovendam & educandam novam prolem, familiariùs admittuntur: exclusis deinde pullis, extra tecta proturbantur. Et Plinius lib. 11. Cap. 11. Non in opere tantùm architectonico, sed in fætu quoque adiuvant apes: multum ad calorem conferente turbâ, quæ quo major fuerit (nisi mel interim defecerit) eò major fiet examinum proventus. Deniq; nisi magno alicui usui apibus essent futuri, nunquam omnipotens unis utrosq; ædibus clausisset, & eadem veluti civitate donasset. Nec sane in eos veluti reipub. hostes apes unquam irruerent, nisi ubi servili auctâ multitudine vim offerrent, vel annonæ caritas immineret; quâ sane rerum tempestate, quis non meliùs esse dixerit architectos quàm agricolas, tolli? præsertim cum sine his ob defectum alimenti in discrimen vitæ adducamur: illis autem ad tempus absque vitæ jacturâ careamus, atq; ipsi (necessitate magistrâ) domos sibi quisq; ædificemus? Verùm ut certo numero utiles sunt apibus, ita eos, nimio plures, haud immerito aluearij morbũ Plato appellat. 8. de repub. libro. (ubi elegantissimã inter Acolastũ et fucum comparationẽ videas) tùm quia mellificis apibus pabulum absumunt, tùm quòd nimio calore ipsas suffocant. *Hunc morbum Geoponicõ author sic curat* Vasorũ coopercula Vespertino tẽpore intrinsecus aqua irrorato, & summo mane vasis apertis fucos guttis operculorũ insidentes invenies; melle enim repleti valde sitiunt, & intolerabili aquæ desiderio cruciantur: Tenaci-

Chil. 8. Hist. 227.

tenaciterque propterea operculo irrorato adhærent. Quare minimi negotij res est omnes ad internecionem redigere, vel maximam (si mavis) partem auferre. Si verò fætus fucorum nondum pennatos unà abstuleris, & adempto capite ad reliquas apes projeceris, gratissimum ijs pabulum obtuleris. Quinetiam si fucum ademptis alis in alvearium rejeceris, cæteris (si Plinio fides) pennas abstrahit, lib. 11. cap. 11. vel potius, cæterorum fucorũ intus relictorũ alas ipsæ apes comedent. Sic enim Aristotelis verba habent, ἐὰν κηφῆνος τὰ πτερὰ [illegible] τῶν λοιπῶν αὐταὶ τὰ πτερὰ ἀποτρώγουσιν. Neque enim verisimile est apes sibi mutuo alas adimere velle, neque fucos apibus tantam vel audere vel posse inferre vim: quare ut Plinius erravit αὐτὸς pro αὐταὶ legens, ita non parum hallucinantur, qui τῶν λοιπῶν ad apes referunt non ad fucos. Quid vero de fucis somnia portendunt, quam in arte Hieroglyphica materiam ministrant, id Apomasaris ex Persarum & Aegyptiorum scholis aperiat. Abundè nos nostro instituto & voto satisfecimus, si veros eorum usus, veram naturam, generationẽ, degenerationẽ, descriptionẽ, nomen ostenderimus. Hieroglyphica vero emblemata, morumq; præceptiones quod spectat, ingentem ipsorum sylvam vel mediocre quodvis ingenium ex ipsorum vitæ instituto facere sibi potest: neq; opus habebit ad abstrusiores illos Aegypti sacerdotes sese cõferre.

Proprium furibus genus esse aliqui existimavere inter apes grandissimis, sed nigris, aluoque quam apis utilis ampliore, fucis minore; ita appellatis, quia furtim devorant mella. Fucorum præsentiam apes ferunt, eâque gaudent nonnunquam quasi salutari. Fures autem cum naturâ invisi sint apibus, absentibus illis irrepunt, thesaurosque mellis divastant atq; devorant. Imo quidem adeo sese interim replent, ut præ repletione exire aut resistere nequeuntes, facilè ab apibus reversis & severè corrigantur, & pro meritis justè interficiantur. Nec solum apum cibum abliguriunt, sed etiam in earum cellulis furtim pariunt; quo sæpe evenit, ut non minor furum fucorumque proventus, ac legitimarum apum conspiciatur. Hi autem neque mel colligunt, neque ædes erigunt, neque quicquam laboris mutui cum apibus suscipiunt, quâ de causâ custodes habent, qui diurno tẽpore defessas noctu observent, & à furibus tutas faciant & securas, qui si furem viderint ingressum, aggrediuntur ac verberant, & pro foribus exanimem vel saltẽ semianimem relinquunt. Sæpe item fit, ut fur melle satiatus nequeat aufugere, sed ante alueum volutetur, donec exeuntes vel redeuntes eum offenderint, ignominiâque & ludibrio notatum morte affecerint. Aristoteles nullum furi munus assignat. Verum ego in hunc finem natum cogito, ut injurijs offerendis apum acuat animos, & ad vigilantiam justitiamque majorem ipsas excitet. Nec enim in Christiana repub. alium furum usum perspicio, famæ, bonisque proximorum incredibili fraude insidiantium.

Arist. lib. 9. hist. cap. 40. Plin. lib. 11. cap. 17

Fur. At φώρ [illegible] dicitur, φώρ, Hesychio: unde arbitror latinum manasse nomen.

[illegible]

Cap. VIII.

De Vespis.

Vespa dicitur:
- Hebraicè, *Tsirgua.*
- Chaldaicè *Deibrane*
- Syriacè *Gnargnitha*
- Arabicè *Zamber.*
- Anglicè *a Waspe.*
- Germanice *eine Wespe.*
- Belgicè *Harsel.*
- Italicè, *Vespa, Vrespa, Moscone*
- Gallicè *Guespe.*
- Hispanice *Vespa & abispa.*

Nomen

Go-

Gothicè *Bool getingh.*
Slavonicè *Wols.*
Illyricè *Oſa.*
Hungaricè *Daras.*
Latinis, *Veſpam dici.*

Calepinus notat, quia veſperi muſcas venatur in cibum.

A Græcis varia item nomina ſortiuntur Veſpæ, vulgò σφῆκες dicuntur: Euſtathius, σφῆκας, ἀπὸ τῆς διασφάγης deducit, quoniam medio ita diſſectas videamus, ut hiare appareant, quemodmodum in icone appoſitâ animadvertere licet. Nicandri ſcholiaſtæ κηκασπίδας. Suidæ ἀνθρήδας & ἀνθρήνας Helichio ἀνθρηνῶν & πεμφρηδόνας. Gazæ (ſed καταχρηστικῶς) ἀνθρῆναι: Hæ enim potiùs Crabrones dici debent.

De ſcrip., cio. Eſt autem Veſpa Inſectum volucre, gregale, annuloſum, oblongum, quatuor alis membraneis (quarum primæ majores) præditum, exangue, intus aculeatum, ſex pedibus donatum, colore luteo deaurato ſuper maculas nigras, triangulatim poſitas, corpore toto tranſuerſim variegatum, unde fortè Pollioni διάχρυσος dicebatur. Aculeum omnes gerere exiſtimo, (quicquid de Matricibus ſive fæminis ipſarum ἀκέντρους ſcribunt authores) quòd quùm Hami (occidentalis villa) circa annum 1587. veſpetum integrum offenderam, matricéſque ibidem omnes calidæ affuſione internecioni dederam, nullam tamen aculei vel prominentis vel reconditi expertē invenire potueram. Corpus Veſparum medio pectori tenuiſſimo quodam filo alligatur, ut veluti elumbes videantur atq; hiatulæ: vnde Græcus ille Comicus

Ariſtoph. in Veſpis. in cinctura graciles puellas (quas elegātia Terentiana junceas appellat) σφηκώδεις dixit, quaſi veſpeas vel veſpiformes. Bombum quoque edunt, ut apes; ſed ſtridulum magis atque horriſonum præſertim quum irritantur; unde illud in

Animi & ingenij dotes. indoctum doctis obſtreperum, factum a Theocrito in Hodæporis proverbium, σφὴξ βομβεῖ τέττιγος ἐναντίον: Si animi dotes deſcribi velis, Veſpa eſt politicum & gregale animal, Monarchiæ ſubditum, operoſum, φιλότεκνον, φιλάλληλον, pugnacis admodum naturæ & ad iram proclivis. Politicæ vitæ ſignum eſt, quod ſolitariæ non vivunt, ſed civitatem ſibi ædificant ædibus conſpicuam, in qua ſtatis legibus obtemperant, tamque in opere quàm animo modum adhibent. Quare eas rectè Philoſophus, in civilis generis Inſectorum tribum accenſet. Lib. 1. Hiſtor. Cap. 1. Regno item non tyrannide reguntur (inquit Aelianus) quamvis naturâ pugnaces; argumento illo ductus, quòd Veſparum duces ſpiculo carent, vel potiùs habentes non extringunt ipſum aut feriunt. Et quamvis cæteris duplo majores durioréſque ſunt, manſuetudine tamen non carent, aut gratis moribus; quibus ſuum populum etiam aliquando rebellem retinent atque demulcent. Mutui vero amoris & φιλαλληλίας teſtimonium nemo non exhibebit, quiſquis illarum uni juxta ædes proprias vim fecerit: nam illius bombo totum examen territum evolabit in concivis auxilium, & moleſtos advenas etiam armatos (ut Phaſelitas olim) fugabit: quos civitate veſparum multitudine & ferociâ ejectos, narrat Aelianus. Ἀφιλοτεκνίας atque ἀστοργίας vitium ab illarum ingenio remotiſſimum eſſe, tum multa probant, tum illud in primis, quòd pluſquam heroicâ animi audaciâ, proli inſidiantes adoriuntur, ipſumq; vel Neoptolemum, vel Hectorem, vel Achillem, vel Agamemnonem, omnium Græcorum ducem, non metuunt. Imò divinus ille vates Homerus, Iliados 13. quum generoſos ducum Græcorum animos exprimere vellet, σφήκεσσιν ἐοικότες, κραδίην καὶ θυμὸν ἔχοντες ipſos aſſimilat, quando pro chariſſima progenie laribuſque ſive nidis, certare habent

neceſſum. Quin porrò filiorum in gratiam ædes ampliſſimas (et quaſi Mauſolea) orbiculari ambitu, tabulatas, ſuper alteras alteris aggeſtis extruunt. Hujusmodi fabrica mirificè conſtructa ad Pierium, cum Belluni eſſet, afferebatur ex cujuſdam ſylvæ ſolitudine: Septem erant concamerationum ordines, duorum digitorum intervallo alter alteri impoſiti, pilarum, columellarumque interſtitio disjuncti, ut cuique commodum ſit ſpatium exeundi redeundique in domos ſuas. Diameter orbium, ad quintum uſque, duodecim circiter digitorum: à quinto reliqui faſtigiatim coarctantur, ut ultimus ad quinos ſenóſue digitos porrigatur. Major orbis primum quidem tabulatum continebat, antiquæ arboris ramo appenſus, cruſtâ ſuperne ad omnes ventorum & pluviarum injurias ſatis munitus. Infrà, ſexangulares cellæ confertiſſimæ: medias verò concamerationes innumerabiles, veſparum multitudo compleverat, folliculo quodam tenuiſſimo pro tegumento uniuſcujuſque loculo ſuperinducto; quorum aliquot quum ſuſtuliſſet Pierius, animadvertit veſpas capitibus in imum adductis domos eas omnes compleviſſe. Quæ verò in inferioribus erant tabulatis Embryonum & Vermiculorum inſtar imperfecta, eo item tegumento prætenui tanquam hyberna cochlea munita, in benigniorem verni temporis horam aſſervabantur. Quæ ſanè ædes licet gravis ſequeretur hyems, integræ manſerunt & incorruptæ. Tandem expectante Pierio, quid illis ſub vere vermiculis fieret, naturam nihil ulteriùs feciſſe animaduertit. Fabrica tamen apud eum remanſit, non ſine magna ſpectantium admiratione, tantum artis & ingenij, tantumque in tam operoſo ædificio perſeverantiæ beſtiolis his ineſſe obſtupeſcentium. *Hæc Pierius.* Tales item nos multas vidimus, diſpari omnes formâ; nunc lyram, nunc Charcheſium, nunc Pyrum, nunc fungum, nunc utrem ſive obbam repræſentantes. Materiam verò favorum, alij confuſam, congeſtitiam, corticeam, & araneoſam eſſe affirmant. Ego ſavè levem ſemper vidi, & quaſi chartaceam, aridam, tranſlucidam, gummoſam, et in tenuiſſimas laminas auri foliati inſtar redactam, vento facilè huc illuc agitatam, & plerumque à baſi ſurſum turbinatim creſcentem. Locum hujus ædificij quod attinet, diverſus cenſetur. Nam duce amiſſo, in foraminibus arborum vel parietum ſublimibus é luto nidos faciunt, & quorundam teſtimonio (licet ego nunquam repererim) in his ceras: Sed ſi ducem habeant, ſub terra nidificant, cellis ſexangularibus pro pedum numero atque apum more conſtructis. Favi ad modum fungi latioris, orbiculares formantur, è quorum centris exit quaſi brevis pediculus quo favus fixus terræ arborive adhæret, vel alteri fortaſſis favo annectitur. Vxoribus vero ſive Matricibus mariti ita indulgent, præſertim grauidis; ut nec laborare eas permittant, nec cibum quærere, ſed ipſi advolantes cuncta advehunt, & fæminas intra veſpetum quieſcere, veluti jubent. Quæ qui animadvertit, ſingula, Veſparum item operam, diligentiam, artem, ſudorem, laboremque, fateri neceſſum habet. Iracundiam verò atque ὀξυθυμίαν Veſparum non ſolum galli unguibus & calcaribus eorum nidos turbantes ſentiunt implacabilem; ſed etiam omnes irritatores: unde natum proverbium σφηκιὰν ἐρεθίζειν Cujuſmodi etiam quid in Hippocratis tumulum ſcribebatur his verbis, καὶ πολὺς ἀγκόρος σφῆκες τὸν κεκμηκότα. Quinetiam Ariſtophanes in Veſpis, ſævam, moroſam, iracundam, pugnacem, gentem ubi uno verbo deſcribere voluit, ὀξυκάρδιους appellitat. Clemens quoque Alexandrinus *Stromatôn* 2. quando vitiorum hominibus inſidiantium acerbitatem declararet, ἔστι γὰρ (inquit) οἱ ἀνταγωνισταὶ παχεῖς καὶ ὀλυμπικοί, σφηκῶν ὡς εἰπεῖν εἰσὶ δριμύτεροι, καὶ μάλιστα ἡδοναί. Id eſt: *Iſti. n. obeſi adverſarij atque Olympici, veſpis (ut ita dicam) ſunt acerbiores, ac præcipuè voluptas.* Cui addamus Themiſtij orationem quandam, in voculas malevolorum multorum hoſtium currentis; ἠράσθην (inquit) ἐπ' ἐμαυτῷ οἷον ἐσμόν τινα σφηκῶν κεκινημένον.

[illegible] Quod haud sine vitæ discrimine fieri solere, antea a Milesijs expertus fuerat Phrynichus, & Phaselitæ satis malo item suo maximo didicerant. Imò quicunque generosum hoc & audax animalculum (ut cum Nicandro loquar) in planitiem vocaverit, Cadmeam victoriam reportabit, quandoquidem non minus robore ac aculeis pugnant, & in pugna viribus pertinaciam insuper adjungunt. *Differentiæ* Differunt autem ortu, genere, sexu, æstate, loco, cibo, & opera. Vespas ex asinorum cadaveribus putridis oriri Isidorus testatur, quamvis forte minùs recte, Scarabeos quippe ex illis procreatos omnes ferunt: potiùs ex equi pugnacis animalis corpore mortuo progigni cum Plinio & Græcis dicerem, apud quos celebre illud & vulgare habetur carmen [illegible] *Lib. 11 Cap. 20.* Sane ipsarum non vulgaris velocitas atque ardens ad pugnam animus, vix eas ab alio animali (atque ab asino, cervo, vel bove, multo minus) originem sumpsisse argumento sunt: quum nulli præterea animalium adeo indulserit natura; ut pernicitate atque magnanimitate juxta excellerent. Et profecto ut alium illi Aristotelico proverbio sensum afferam, [illegible] *Salvete Volucripedum filiæ equorum:* id ego mulieribus in fermento positis, & rixabundis vxoribus cùm opprobrio & sale dictum putarim, Vesparum iracundiam morumque acerbitatem imitantibus. Aliæ ex putrido crocodili cadavere oriuntur, si Horo reliquisque Aegyptijs credendum: quocirca equum vel crocodilum pingunt, dum Vespam intelligunt. Nicander [illegible] item nomen vespis attribuit in Theriac. quia ex luporum cadavere ortum aliquando ducunt. Bellenacensis item Vincentius, ex annosi cervi capite putrefacto, prodijsse vespas affirmat, nunc ex oculis, nunc é naribus evolantes. lib. 2. Hinc Cardanus collegisse videtur, ex quovis animali corrupto aliud provenire; quod sane absurdum esset, Nam & generatio hoc pacto infinita foret, & quotidiana experientia contrarium probat. Nam *Albertus lib. 15. & 11.* bestiolam, quam Tatinum Alberti voco, naturâ nihil producere, millies sum expertus. Sunt item qui Vespam ex terræ fructuumq; nonnullorum putredine gigni affirmant; ut Albertus & Arabum scholiastes. Plerumque autem per coitum oriuntur, mutuosque maris atq; fœminæ complexus: id quod licet Athenæus pro fabula habet (lib. 8. dipnos.) tamen quùm Philosophus id visum memorat, (ut lib. 1. de gen. anim. cap. 16. & 9. Hist. cap. 41. liquido constat) ejus in partes totus abeo, illiusq; sententiæ ambabus quod dicitur palmis lubens applaudo. Qualis verò à coitu Vesparum sit ortus & quomodo absolutur, Aristotelem Pliniumque ejus interpretem audiamus. *Aristot. 9. Hist. Cap. 41.* *Duces ubi locum sibi sub terra, saxorum rimis vel in tectis (ut sæpiùs vidi) stramineis opportunum delegerunt, favos ineunte æstate confingunt: & Vespeta, sive cellulas parvas (*[illegible]* vocant Græci) constituunt tetrapylas; id est, quaternis foriculis; in quibus vermes, non matrices nascuntur: quæ cum increverint, rursus altera ampliora effingunt, quorum item proles cum creverit, alia faciunt, ita ut senescente autumno, plurima amplissimaq; vespeta condita habeantur, in quibus dux (quæ matrix vocata est) non insuper Vespas, sed sui sexus matrices jam procreat, quæ quidem supernè per summa vespeti, vermium specie multò grandiorum gignuntur, in cellulis continuatis quatuor numero, aut paulo pluribus, aliqui increscendi ratio ducibus, eadem qua Vespis. Faturam modo apum instillant ad latus cellularum favi, & parietibus admovent. Non in omnibus cellis simul* *Lib. 11 Cap. 24.* *inest, & æquabilis fœtus, sed inæqualis & barbarus* (inquit Plinius) *& in alijs jam grandiusculis, ut vel queat volare. Alijs in nympha est, & membrana velatur (quasi Aurelia) alijs adhuc in vermiculo. Excrementum vermiculis tantum, ut & in apum genere, & manet fœtus immobilis, cum in nympha est, & membranâ obtegitur, eodemque anni tempore, & die inæqualem videris: nam aliis evolat, alius in Nympha hæret; alius se voluit, alius immobilis videtur,*

alius

alius in vermiculo: Autumno omnia ista, non vere. Plenilunio maxime excrescunt. Hic igitur advertendum, Vespis deesse examina, easque per æstatem regibus subjici, hyeme autem [illegible] prævalere. Deinde sobolis renouatâ multitudine, ad mares redire imperium, breve illud quidem & caducum, sed justissimis legibus administratum. Sed fœtus tamen non partu provenire videtur (inquit Aristoteles) quia statim auctior, quam partus Vespæ patiatur, existit. Sterilis illa quidem tanti philosophi & jejuna ratio. Quid ni. n. Natura tam citò rem a legitimo partu absoluere & augere possit, quam in generatione ex putredine? Recordemur avium pullos; quam perexiguo tempore testa semel exclusi plumescunt, incedunt, vescuntur, augescunt, adolescunt; & tum Philosophum vix probabili ratione usum fuisse, facile videbimus. Matrices maximo numero oriuntur; si anno proximo vesparum & imbrium copia præcesserat. *Aristot.* Vermiculi antequam in Nympham transeunt, oblongi sunt, vermiculis in carne ([illegible] vocat Hippocrates) & in avellanis nascentibus non dissimiles, albicantes, incisuris notabiles, extremo corpore crassiore, Lineâ nigricante per dorsum transcurrente, sine pedibus, non repentes, sed huc illuc volutantes atque moventes. Deposito fœtu tenui quadam pellicula cellas obvestiunt, quâ ubi ad perfectionem ducuntur perfractâ, egrediuntur in lucem, & à biduo volucres circumvolant. *Aristoteles* vesparum duo tantum genera facit, alterum ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarum est, nascens in montibus & syluis, & pariens non sub terra, sed in quercu; grandius, porrectius, nigrius, varium etiam & longius, fortiúsque aculeatum, ita ut acerbius pungat quàm placidiores, aculeo. n. majore quàm ex portione sui corporis spiculatur. [illegible] juxta Aristotelis sententiam, & cæsâ arbore, hyeme avolare conspiciuntur. Exigit hyemem in latebra, & semper in materie arboribusue versatur. Hanc speciem semel tantùm in syluâ Essexiensi observavi magnâ cum vitæ iacturâ, dum forte simplicium colligendorum gratiâ cum Pennio profectus temerè errarem, et unico stipatus famulo eorum nidos curiosule nimis spectarem: quo veluti irritamento totum examen magno cum impetu evolavit, & nisi (magnâ Dei providentiâ) in manibus genistæ aliquot ramos (quibus insecta comprehendere soliti fuimus) in tutelam & defensionem nostram portassemus, temeritatis pœnas dedissemus, actumque de salute, imo de vitâ quidem fuisset; nam ad intima syluæ loca nos insequebantur, nec diu nobis aduolare non desistebant. Anno 1582. in summis Cartmeli montium jugis inter petras, duas Vesparum species inter se acerrimè pugnantes observavi, nihil inter se nisi magnitudine differentes. Majores viribus confidebant, factione & multitudine minores, sex. n. é minusculis contra unum majusculum pugnabant, non aërio usæ certamine, sed in gramine pugnam ineuntes: Vnde colligo, majores minorum nidos melle fœtúve spoliare solitas, vel alias ijs injurias fortè offerre. Diu multumque inter ipsas certatum est, nec post duas trésue horas integras, etiam sole ardentissimè micante, prælio finem fecerunt. Sunt enim ad vindictam paratissimæ, & in vindicta sumenda tardissimæ: adeò audacter & furiosè hostem aggredientes, ut ipsis Mars haud dicere ausit neque æquiparare virtutes suas: tam miram audaciæ indolem tantillis bestiolis instillavit Deus, tam animosos spiritus natura insevit. Duas item vesparum species ex Hungaria & agro Viennensi acceperam, tali qualem vides figura, dorsis luteo atroque variè pictis, corniculis huic pilosis, illi glabris; vtrasque vulgo vesparum tertia ferè parte majores. Vespæ Ichneumones nuncupatæ, cæteris sunt minores: phalangia perimunt, occisaque in parietinas secum advehunt, deinde luto illinunt, atq; ex ijs incubando suum procreant genus. Aristot. Ideo (inquit Niphus) dicuntur Ich-

neumo-

neumones, quoniam ἰσχναὶ, sive exiles et graciles videntur. Hanc Vespam cum solitaria illa confunderem, in terreis muris & aggeribus congestis nidificante: quæ ante ostium foraminis lutosum porticum ædificat; Longitudo ejus fere duos digitos transversos æquat, interius quasi levigato luto emplastratur. Pseudospheca Vespæ item species videtur sine aculeo: caput illi fuscum, duo illi in fronte brevia & gracilia cornicula, oculi magni, nigri, prominentes, os oblongum, bifurcum, pectus crassum, ac prominens, quibus tres utrinque pedes affixi; scapulæ, densæ, gibbosæ; corpus procerum, gracile, articulatum, alæ fuscæ duæ, pedes hirsuti, & colorem alarum assecuti. Sunt & vespæ laertæ dictæ, quia mortiferam plagam, ut formicæ laertæ infligunt. Parnopes, Vespæ genus, quæ uvas comedunt: noctuarum (ut Aristophanes memorat in avibus,) stridularumq; præda. *Aelianus*. Tam ferarum quam placidiorum Vesparum aliæ carent aculeo, (vel potiùs eo non utuntur) aliæ habent: minores imbecillioresq; sunt quæ carent, neq; se vindicant repugnantve. Contrà quæ aculeos habent, majores, robu-

Usus stæ, atque pugnaces. Has nonnulli mares appellant: fæminas vero eas, quæ carent. Pleræque ex ijs quæ aculeum gerunt, amittere eum putantur hyeme
9. Hist. cap. 41 instante. Sed nobis hactenus id videre non contigit, inquit Philosophus. Si Vespam ex pedibus ceperis, bombilareq; siveris, advolant quæ aculeo carent; quod non faciunt quæ aculeatæ sunt. Itaque argumento hoc utuntur quidam, ut alteræ mares sint, alteræ fæminæ. Ferarum & mitiorum nonnullæ coire visæ sunt, muscarum modo. Item (ratione sexus) utrunque Vesparum genus, in Matrices sive duces dividitur, atque in operarias: illæ majores mitioresque, hæ minores atque morosiores. Aetas operariorum, sive masculorum, annum non complet; sed omnes hyeme invalescente moriuntur: quod eâ re constat, quia prima hyeme stupescunt, brumâ autem nullæ appareant. Duces verò qui Matrices vocantur, totâ hyeme sub terrâ latitantes visuntur. Plerique.n. quùm per hyemem ararent aut foderent, Matrices viderunt; Operarias, nemo. Est autem Matrix latior, ponderosior, crassior, & major quam Vespa mas, volatuq; haud plurimum valet. Præ pondere.n. corporis sui volare longiùs nequit. quo fit, ut semper in Vesparijs sedeant, ex materia glutinosâ quadam per operarias allata, effingentes favos, & cellario
Aetas. munere fungentes. Senectutem in hoc genere longam nemo vidit, nam longissimæ vitæ Matrices bimatum non superant. Vespæ autem operariæ, *id est*, mares, una cum Autumno finiunt ætatem. Imo utrum Matrices, sive duces anni superioris, novellis jam procreatis ducibus intereant una cum Vespis novellis, idque simili modo semper eveniat, an amplius etiam temporis possint vivere, multi dubium relinquunt. Feræ autem & ἀγριώτεραι ἡμερωτέρων vivaciores habentur: hæ siquidem juxta vias semper & semitas nidificantes (unde ἐνόδιοι dictæ Homero) varijs exponuntur injurijs, & vitæ brevitati majori subjiciuntur. Vitæ.a. pusillæ brevitas, vera ejusdem tenacitate compensatur. Nam si aluos ipsarum à capite, atque hoc à pectore, sejunxeris, diu tamen postea semper erunt, aculeoque exerto tangentem non levius ferient, quam si adhuc individuæ totæq; in vivis essent. *Guillerinus libro* de conciis, eas quotannis senectutem exuere audacter scribit; quæ tum sane (nisi vigilans, quod
Victus. voluit somniavit) aliquando in Vespetis reperiretur.

Apollonio ὠμοβόροι, *Aristoteli* μιξοβόροι dicuntur: quamvis non solùm crudis
Lib. 11. cap. 53. carnibus, malisve maturis vescuntur; Sed etiam pyris, prunis, uvis, floribus fructibusque varijs, nec non ulmorum succo, saccharo, etiam melle, & ferè quicquid

sertim gente serpentum carnem exedunt, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Muscas item venantur grandiores, apibusque innocuis, & de Repub. humana, optimè meritis non parcunt. Pro loci natura varia illis corporis ani- *Locus*
muque forma contingit: nam triviales commercio hominum atque animalium assuefactæ, mitiores videntur; eremitæ atque solitariæ, asperiores, imo illas κακὰς vocat Nicander, *id est*, perniciosas. Sunt item Oviedo authore, in calidis regionibus magis exitiales, ut in India occidentali: ubi ut magnitudine & forma nonnihil à nostris differunt, ita etiam veneno. Multo enim Anglicis, Gallicis, imo Hispanicis & Barbaricis lætaliores feruntur: quales item in frigidissimis nonnullis locis abundare meminit Olaus magnus Lib. 22.

Multiplex Vesparum usus deprehenditur. Nam præterquam quod tinnunculis, apodibus, hirundinibus, noctuis, taxo, chamæleonti, in cibum cedunt, variè item homines exercent, phalangia (venenatissimum araneorum *Usus.*
genus) interimunt, suisque ipsæ plagis medentur. Pseudosphem, quam solitariam vocant, sinistra apprehensam atque annexam (præsertim quæ prima eo anno capitur) laudat, contra quartanam Plinius lib. 30. cap. 11. Vesparum vulgarium stillatitiæ aquæ, vel item decoctioni vires attribuit Mizaldus, locum eo allitum in tumorem attollendi, ut eâ circa ventrem utentes hydropè laborare credas: quo modo scorta uterum sese gerere amatorculis persuadent, cautisque hac ratione & expertis obstetricibus imponant. Mizaldus. Memor. Cent. 7 unde calidissimum atque inflativum earum esse venenum, nemini sit dubium. Vulpes item (animal versutum) vespis insidiari dicitur, hoc modo: caudam in vesperum inserit tandiu, donec pilos vespis plenos animadvertat, tum extractam caudam cum vespis proximo lapidi arborve allidit, donec eas mortuas viderit, hoc sæpius repetito, tandem favos invadit ac devorat. *Aelianus*. Homines autem alijs vespas artibus venantur, atque enecant, Siquidem, dum Operariæ ulmos frequentant, quod plerunque solstitio fit, ut gummosam inde materiam aliquam colligant. matrices domi resides, & fætui incubantes, sulphuris, allij, cauliúmve aut rei alterius fœtidæ fumo suffocant, aut dirutis favis fame interimunt. Quùm verò à vesparum insultu apes servare cupiant defensas, ollam cum carnium particulis aliquot, juxta alueare collocant: Vespas prædę spe ingressas cooperculo subitò apposito perimunt, vel aquâ calida per foramen superinfusa in olla elixant. Alij ante nidos vesparum exiguam mænam appendunt, ac desuper nassam extendunt. Vespæ vero naturali & mira sympathiâ ad mænam illectæ, (nullus enim ipsis gratior est cibus) nassis involutæ comprehenduntur, & calidæ affusione interficiuntur. *Aelianus*. Qui etiam super uvas, fructus, saccharum, mel, oleum leviter spiritu ex ore efflant, qua ratione vel fugantur vespæ, vel oleo gustato moriuntur; qui etiam corrosiva cum melle miscent (utpote sublimatū, vitriolum, auripigmentū, &c.) Ut medicato melle sumpto exedantur simul intestina, & sic gula intemperans, justam voluptatis pœnam perferat. Præterea cum ex harum ictu dolor, perturbatio, tumor, rubedo, calor, sudor, nausea, & sitis oriretur, & subinde etiam (quum toxicis herbis, vel serpentum carne aculeos venenatorum more infecerant) Ἀσκληπιάδαι, medicorum filij, prophylacticen, & pharmaceuticen invenerunt, quibus ictus vesparum arcere atque commodè curare possint. *Præservantia* Maluæ & altheæ vis contra vesparum punctiones *Præservantia à Vesparum morsibus*
mira est. Bellicoso scilicet & damnifico animali, mollissima plantarum opponitur, cujus succus cum oleo illitus, vel iram vesparum mitigat, vel aculeum retundit. *Plinius*. Sic Avicenna; non appropinquabunt (inquit) vespæ homini oleo atque maluâ peruncto, nam veluti responsio mollis frangit iram, *Lib. 2. i. Cap. 1. 9.*
atque ἡδὺς μόνον ἐστὶν ὀργῆς φάρμακον λόγος (ut Græci ferunt) ita etiam in rebus physicis

phyſicis res duriſſimas molliſſimis retundi conſpicimus, veluti ferrum plumâ. adamantem ſanguine; aculeum veſparum, crabronum, apum, oleo & maluâ. Quid etiam erucâ mollius? quæ Aetio teſte, cum oleo trita ac illita, à Veſparum quoque ictibus præſervat: idem facit bruchus, & meliſſa herba cum oleo trita, ſi Græcis credendum. Lapis garatides, ſi verus ſit, etiam ſi melle illitus fuerit, muſcas Veſpaſq; omnes profugat geſtatus, ut Sylvaticus ex Alberto imaginatur. Qualem virtutem Matthiolus ferro, in quo ſtrombi conchylij imago exſculpta fuerit, ſuperſtioſulè & nimis confidenter adſcribit. Sympromata veſparum ictus concomitantia hæc perhibentur; eadem patiuntur, quàm quæ ab apum ictibus accidere ſolent, nempe dolorem, rubedinem, apoſtema: ſed graviora multò & diutiùs perſeverantia mala, quibus inſuper, præſertim ſi à citrinis & majoribus in loco nervoſo & ſenſili percutiuntur, ſpaſmus, debilitas genuum, lypothymia accidit, & interdum mors.

Tetrab. 4. ſerm. 1. cap. 11.

Veſparum ictus curan[illegible]

Contra Veſparum ictus varia à medicis ponuntur: primum à nobis probata, tanquam verè [illegible] dicemus & longâ experientia firmata. Veſpas ipſas facto a te vulneri, contuſas ac appoſitas, mirè conferre vidimus; à Gilberto Anglo, ad earum uſum perſuaſi. Eandem fortaſſe virtutem non ſolus ſcorpius, sed maxima Inſectorum pars obtinet, ſi quis diligentius faceret periculum. Si vero à Veſpis venenatis quis feriatur (quod loci lividitate, delirio, atque animi deliquio, extremitatumque frigore palam fit) propinatis alexipharmacis, locus affectus cultello aperiatur, vel cauterio potius uratur: dilatatus deinde & apertus, fortiter ſugatur, & terræ raſurâ in qua veſpæ ipſæ nidificant, cum aceto ſubactâ, cataplaſmatis inſtar applicetur: emplaſtrum item ex ſalice & malua favoque veſparum factum mirificè auxiliatur, veluti ex Halyabbatis conſilio ſumus experti. Angli boreales ex terra fumorum, & aceto, & capitibus muſcarum, præſtantiſſimum ad veſparum ictus emplaſtrum parant; aurum quovis contra non carum. Succo citrulli fricetur locus & bibat ſeminis ſampſuchi drachmas ij. vel R. ſucci ſampſuci ℥ij. boli armen ʒij. cum ſucco aggreſtæ 9. 5. fiat emplaſtrum. *Aliud* ungatur locus cum ſucco portulacæ, vel betæ, vel cum vino dulci & oleo roſaceo, aut ſanguine vaccino, item cum ſeminibus cucumeris ſylveſtris in vino tritis. *Hæc Galenus.* Confert hordeacea farina cum aceto. Lac ficulneum vulneri inſtillatum. Muria aut aqua maris, ſi eâ vulnus foveatur. In potu verò foliorum teneriorum Lauri ʒij. cum vino auſtero exhibeantur, quæ etiam ſolâ illitione multum juvant. Altheæ item decoctum ex poſca bibatur, ſal cum adipe vitulino applicetur. Malua ex poſca primas obtinet. *Dioſcor. lib. 2. cap. 42.* Aetius cimoliam his adjungit, & lutum, ſtercus bubulum, ſeſamum; & reliqua fere omnia cum poſca præſcribit. Oleum laurinum venenum plagæ veſparum extrahit. Ibiſci folia contuſa & illita veſparum ictibus medentur. Rutæ vel meliſſophylli ſuccus acetabuli menſurâ ex vino bibitur: & folia commanducata, impoſitaque cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta plurimùm valent. Syſimbrium ſylveſtre, libanotis, cum hordeacea farina & poſca; ſuccus foliorum hederæ, Chryſocome, noctuæ ſanguis, contra veſparum ictus præſtantiſſima ſunt. *Plinius lib. 3?. cap. 9.* Galenus ſyſimbrium ejuſque ſemen potatum, & centauream inprimis multum laudat; ſi unà ſtercora boum vulneri emplaſtri loco fuerint appoſita, lib. de ſimplicibus ad Paternianũ, & libro de centaureâ ad Papiam. Germen palmæ ſylveſtris, endivia cum radice, ſerpillum, emplaſtri modo appoſita, valde veſparum plagis medentur. Bibitur item ſerpillum, drachmarum duarum pondere, cum oxymelite. Primum ſuctione extracto veneno, teneantur partes affectæ in aqua calida per horam, deinde ſubito in aceto & muria mergantur; ita ſtatim ſedatur dolor,

subſidet

ſubſidet tumor, & venenum corrigitur. Seminum ſampſuci ʒß. applicatâ, ſedat dolorem, aut pugilli tres coriandri ſicci, aut ſucci infrigidantes intus aſſumpti. *Avicenna.* Solani folia, aut ſedi ſuperimpoſita juvant. Bolus item armen. cum aceto & camphora; nec non nuces cum modico aceto & caſtoreo tritæ: favus cum melle applicetur, & ſtatim membrum affectum quam primum ad ignem colloca, vel ſuppoſitis cineribus obliga, atque è veſtigio dolor ſedabitur. Quinetiam conducet, virente coriandro locum emplaſtrare, vel cineribus cum oleo mixtus. *Rhaſis.* Satureia, vel ſiſymbrium adhibitum, & ſemen ejus potum, Centaureæ item minoris ſuccus vino admixtus; valde proſunt: folia item baſilici fluviatilis, mercurialis, & mandragoræ, cum aceto. *Serapio.* Globulus nivis ano impoſitus omnem dolorem ſedat, præſertim ex ictu veſpæ procreatum. Vngatur locus cum aceto & camphora, vel aquâ nivis ſæpe fomentetur. R. opij, ſeminis hyoſcyami & camphoræ ana, partes æquales cum aqua roſarum vel ſucco ſalicis, incorpora, & loco applica, ſuperpoſito panno in vino madefecto. *Ardoynus.* R. ſucci ſiſymbrij ana ℥ij, cum ſucco acetoſ. citri: fiat potus. Succus quoque ſpinæ Arabicæ, & ſampſuci inſignem præſtat medelam. *Meſue.* Lens paluſtris ex aceto inuncta. *Aaron.* Frica bene locum cum folijs tenuioribus xylocaraſteris, *id eſt*, ſiliquæ Plinij, & ſtatim dolor ceſſabit. Succus lactucæ idem præſtat, vel taraxacon epotum, limus in fundo vaſis ubi aqua diu ſtetit, cum aceto inunctus, ictus item veſpæ perſanat. *Simeon.* Locum ad ſtuporem uſq; aqua nivis foveto. *Ioannitius.* *Terra* quævis recens, maximè autem cimolia, prodeſt: polium illitum, ut etiam lac caprinum, veſparum ictus curat. *Arnoldus.* Alcanna cum farina hordei & aceto ſuperalligata, nuces, frondes baſiliconis, blitum valdè conducunt: item calidè applicato vulneri aranei telam cum cepa alba, ſale, & aceto, tritam, & ſanabit. *Conſtantinus.* Fricetur locus cum ſaluia & aceto, & poſtea poſcâ foveatur. *Guil. Placentinus.* Ferrum ponatur ſuper locum, aut plumbum in aceto maceratum. *Gordonius.* Cretam applica in pulverem redactam, atque intus bibat ſemen maluæ ex vino, aquâ & modico aceto coctum. *Varignana. Bezoar* ejus eſt coriandrum cum ſaccharo exhibitum *Chriſtophorus Probus, vulgo de honeſtis dictus. Nonius.* Folia ex poſca trita, & meliſſophyllon cum oleo illitum plurimum commendat. *Nonius.* Aſparagus tritus cum melle ac illitus, muſcæ tritæ ac illitæ, thymbra, ſiſymbrium, momordicæ oleum inunctum, certiſſimo auxilio ſunt. *Matthiolus.* Fimum bubulum appoſitum non parum laudat. *Marcellus.* Hæc & multa alia exſcribere cujuis licet; naturæ medicorumque penu infinita remedia ſuppeditante, & ad manus quoquo te vertas, alexiteriorum ſylvam afferente. Apum denique & veſparum ictuum communis eſt medicina. Sed hic paulo fortiora remedia, illic imbecilliora conveniunt. Anno ante Chriſtum natum 190, Capuæ ingens Veſparum multitudo, teſte Iulio, in forum advolavit, & in Martis æde conſedit, quæ cum magna cura collectæ & ſolenniter crematæ eſſent, hoſtis tamen adventum & urbis incendium præſagiebant.

Cap. IX.

De Crabrone & Tenthredine.

Nomen.

- Hebræis *Tſirdáh.*
- Arabibus *Zabor Zambor.*
- Germanis *ein Hornauß horlitz froiſen pfertzwuble.*
- Barbantijs *Horſele.*
- Gallis *freſlons, froiſons, foulons.*
- Italis *Calauroni Crabrone Scaraffon, Galanron.*
- Hiſpanis *tabarros o moſcordos.*

Slavoniis

Slavonijs *Sterlzen.*
Illyricis *Irssen.*
Anglis *Hornets, great Waspes.*
Hungaris *Lo Daras.*

GRæci [illegible] appellant, quia ictu carbunculum excitant. Crabrones Latinis dicuntur, fortè a Crabra in agro Tusculano posita, (ubi perfrequentes sunt) vel a Caballo genitore: juxta illud Ovidij 15. metamorphos. *Pressus humo bellator equus, Crabronis origo est.* *Albertus* apem citrinam vocat. Cardanus eos ex mulis exanimatis oriri contendit. Plutarchus in vita Cleomedis ex equinis carnibus, ut apes ex ventre bubulo. Quum item magis melancholici & pervicaces sint vespis, quid ni cum Virgilio ex asinis oriundos faciam? quos caballos non petere tantum in pugna (ubi equæ ardentes pruriunt) sed fugare item & vincere sæpe vidimus. Ego ex duriore carnium equi parte productos censeo: Vespas ex teneriore.

Definitio. Crabrones vespis vulgaribus duplò sunt majores, formâ ad ipsas proximè accedentes, alas habent quatuor, internas externis duplo minores, humeris obscurè fusci & castaneo colore tinctis affixas, quibus velocissimè volant. Sex pedes, ejusdem cum pectore & humeris coloris, caput oblongum, croceum: oculi propenduli, [illegible] lunatuli, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, ejusdem atque pedes coloris. Venter tenui quasi filo humeris annectitur, Cujus anterior pars media, fusco colore, & cingulo croceo notatur: posterior tota crocea videtur, octo fuscis punctulis notata, una cum triangulo parvo, incisuris præterea quibusdam in utraq; parte existentibus, quibus se contrahere & extendere pro libitu possit. Iuxta ventrem maculas utrinque quatuor nigras habet, & in cauda aculeo longo robusto & maxime venenato armatur. Sonum sive murmurantem stridorem, horridiorē inter evolandum ædunt, quàm Vespæ. Feroces & iracundæ & quamvis gregales, semper tamen sylvestri sunt ingenio, nec (plantarum agrestium more) cicurationem admittunt: tantæ item malignitatis, ut ter novenis ictibus hominem, imo quidem equum interficiant, syrio præsertim orto, quo tempore ardentiorem obtinent naturam, hominesque inbecillitas major ob spirituum largam exhalationem tenet. Haud mirum igitur, si in sacrosancta scriptura sævissimis & crudelissimis hostibus assimilantur, Exod. 23. 28. Sic etiam Ovidius 11 Metamorph. *Spicula crabronum acuentia.* *Virgilius* 4 *Georg. asperrima* vocavit. Terentius in Phormione. Plautus in Amphytrione, proverbium illud *irritare crabrones*, in mulieris ingenium dixerunt, cui si iratæ repugnes, magis provoces, neq; sine tuo malo maximo discedas. Cum in genere apum careant aculeo, & fuci & reges, atq; etiam vesparū nonnullæ maculeatæ sint, ut ante dixi, Crabrones ad unum omnes, tam majores arboricolæ, quā minores terricolæ, aculeo armātur, nec deesse ipsi Duci videtur. Duces enim more apū vesparumq; crabrones habent, quicquid Plinius somniat l. 11. c. 21 qui proportione ad crabrones majores quam vesparū ad vespas, vel apum ad apes sint. Degunt hi quoq; intùs ut vesparum duces: sed duces non plures uno, (ne partiū studio distracti crudelissima inter se concitarent emphylia) in singulis eorum alvearijs oriuntur; verū ut hostibus atq; prædonibus externis molestissimi & lætiferi videntur ita pacem intùs alunt domesticā, mutuæq; societatis et sobolis tuendæ studio vel apibus ipsis præcellunt. Neq; enim de officiorū & munerum

Arist. lib. 9 hist. cap. ...

Arist. lib. 9 hist. cap. 4.

Sedes & habitatio.

nerum dignitate rixantur, nec diversis operis distrahuntur, nec tumultuantur ob ducū electionē, sed cōmuni operâ, cōmuni item mensâ utuntur, & quodcunq; animalculum necaverint, partem ejus aliquam domum portatam socijs atque liberis impertiunt. Neque sobolem quotannis (id quod apibus [illegible] vitio vertitur) adultos sibi lares quærendos foras exigunt, sed novellā suam omnem prolapiam suo usq; gremio & sinu fotam retinent, majoresq; usu ferente ædes & contignationes plures ad illius conservationē substruunt, et perficiunt. Regem vero (quem impensè amant & colunt) talem obtinent, ut neq; carere neq; tamen uti imperio videatur. Magnitudine tantùm animi & corporis (sicuti Heroes solent) præ reliquis eminet; est enim omnium dum contra externos hostes signa proferuntur, pugnacissimus, uti domi vicissim erga subditos, facillimus atque mitissimus. Faciunt sibi alueum sub terra crabrones, terrâ egesta formicarum more: examinis enim emissio, ut apum, nulla earum aut Vesparum fieri solet, sed qui subindè oriantur novelli, ibidem manent, & alueum terrâ egestâ faciunt ampliorem. Amplificant majorem in modum favos, & jam ex valentiore quodam grege qualos tres aut quatuor favorum plenos excepimus. In cellis crabronū parum mellis, quantùm gutta è regione prolis paratur. Sed si qui crabrones suo alueo aberrarint, colligunt se in aliquam arborem, favosque ibi conficiunt in sublimi, qui vel sæpe conspicui apparent; in quibus unum procreant ducem: qui cum adoleverit, agmen abducit, & secum in alueo collocat. Crabrones sylvestres, inquit Plinius, in arborum cavernis degunt, hyeme ut cætera insecta, conduntur, Vita bimatum non superat. Ictus eorum haud temere sine febre est, & carbunculum, tumorē, doloremq; procreat insignē. Favos autem sine Anthrenis, majore quam vel apes vel Vespæ artificio, nunc in arborum truncis, nunc sub earum radicibus in terra ædificant: quos & pluribus tabulatis pro prolis copia adaugent, & lentâ quadam saliva & gommosis folijs collecta eleganter poliunt. Neque cellularum oscula ulla sursum spectant, sed deorsum singula, fundus vero sursum ponitur, ne (qua sunt singulari mentis providentia) vel perpluantur ab imbribus, vel capite sursum locato procellarum ventorumque ferociæ exponantur. Sunt autem eorum nidi examussim fere omnes sexangulares, quorum facies exterior candidis ferrugineisq; tegmentis distincta materia vero mēbranacea, & betulæ ex corticis per æstum in laminulas fatiscentis peræmula. *Dum Petropoli Anglorum fuit Pennius*, in publico urbis vico crabronē passerem insectantē vidit, quem tandem stimulo percussū e vestigio exanimē terræ mandavit crabro, ac mortui sanguine sese explevit magna cum spectatorū omnium admiratione. De crabronū coitu nihil exploratū Aristoteles habuit, ut nec unde, nec quomodo fætū deponerēt. Sed cùm eodem modo fæturam in cellis ad latera certo emittant, ut Vespæ & apes, eandem, simili ratione absolvere videantur. Si vero coeant, noctu id faciunt, ut fures, vel locis aliquibus abditis, quibus Argum fallant. cibum crabrones non ex floribus colligunt, sed carne magna ex parte vivunt: unde fit, ut versari vel in stercore sæpe soleant. Venantur etiam muscas majusculas, atque aves minutulas, quas ubi ceperint, accipitrum ritu, caput primum vulnerant, deinde abscindunt, reliquum corpus gestantes avolant. Hyeme verò plurimi moriuntur, quia non apum more cibos recondunt, sed de die in diem vivunt. Aristo. lib: 5. hist. Item ut Landius observat, juxta apum alvearia excubias agunt, earumque dorsis conscensis pro vehiculo aut curru utuntur, etenim dum misellæ avolare contendunt, crudelem sessorem vehunt, qui ubi succum ab ape universum elicuit, ingratissimus aligerorum, altricem interficit atq; exedit. Dulcia item quæcunque alimento sunt crabronibus quos bracho etiam minore vesci, proprijs ipsi oculis didicimus. *Indici vero crabrones* tam immensæ perhibentur gulæ, ut (Oviedo teste) in oleum, butyrum, cocos,

Lib. 11. cap. 21.

F 2 embammata

embammata liquidaque omnia involent, ne linteaminibus quidem & mappis tabularijs parcentes, quas fœdâ alui eluvie viscocoque ouorum partu turpiter conspurcant. Verum ut latrocinijs ex marte aliorum partis vivunt, ita vicissim ipsis ultor non deest: Melis præcipuè qui plenilunio illorum antra ingreditur, totamq; familiam & ædes depopulatur. Nec solum huic polychresto & pingui animali victum aliquem suppeditant, sed rusticis tempestates etiam prædicunt; nam si vesperi numerosiores circumvolitent quam solebant, signum est caloris & serenitatis futuræ proximo die. Si verò luce crepera sæpius intraverint nidos, quasi sese occultaturi; pluviam, ventos, vel tempora procellosa, expecta. Unde Avienus: —— 9 ——

Sic & crabronum rauca agmina si volitare,
Fine sub Autumni conspexeris, æthere longo
Iam vespertinos primos cum commovet ortus
Virgilius, pelago dices instare procellam.

Remedia contra crabronum ictus. Præterea quòm quæ vesparum ictus sanant remedia, crabronum quoq; plagis medeantur: tamen ut Aggregator nos docuit, Zabor suæ plagæ Bezoar est, sæpe cum posca, oleo, vel boum fimo impositus. Laudantur item boli terræque omnes lutosæ atq; limosæ; quales caluo Sileno à crabronibus vulnerato, dum nidum eorum (apes fuisse ratus) concurreret mellis desiderio, Bacchus applicuit; de quo elegantissime Ovidius cecinit 3. fastorum.

Millia crabronum coeunt, et vertice nudo,
Spicula defigunt, oraque prima notant
Ille cadit præceps, & calce feritur aselli;
Inclamat socios, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis,
Rident, percusso claudicat ille genu
Ridet & ipse Deus, limumq; inducere monstrat,
Hic paret monitis, & linit ora luto.

Qui plura vult medicamenta contra crabronum ictus, integram eorum sylvam in Vesparum historia reperiet: Communia enim videntur apud Authores, nisi quod hic majore mensura dari, & diutiùs ipsorum usum continuari oportet. *Nunc ad Tenthredinem veniamus.*

In Alexiph. [illegible] Aristotelis, an [illegible] Nicandri dici debeat, videant Physici, soli mihi nomine & magnitudine differre apparent. Nam quod scholiastes Nicandri hanc, insectum [illegible] appellat, [illegible] ceterum, quum poetica licentia vespam, sæpius apem croceam vocat. Quid nominis apud alias gentes obtinuit planè ignoto, atque ipsam ut verum fatear, bestiolam. Tamen colore vespam (ut ab authoribus descriptam invenio) magnitudine apem, operis communicatione [illegible] quævis aligera insecta repræsentat. Cupediosa est, ad culinam & pisces aduolat. Quidam igitur [illegible] pro [illegible] scribendum censent, [illegible] quod ligurition[e] delectetur. Hesichius [illegible] vocat. Hermolaus Anthredonas vel Anthredonas, potiùs vocari censet, non [illegible], quem admodum corrupte legi dicit apud Aristotelem: nidificat sub terra ut vespæ tenthredines [illegible] multiplici, peramplo, & specioso utitur. Pennius nullo pacto Pemphredonem idem cum Tenthredone esse concedere voluit. Nam [illegible] (ut scholiastes Nicandri describit) [illegible] Parum tamen sui meminit scholiastes, qui etiam de Pemphredone sic scripserat, [illegible]

Hæc

Hæc montes saltúsque amat, é floribus melleos succos colligit, & in quercum veluti conclavia ad vitæ sustentationem reponit. Sed mel non facit. Quare vix alio, nisi magnitudine dissentiunt, ut *Parvula Pemphreda* à poëta meritò dicatur; utpote eâ potissimum notâ à Tenthredine degenerans. De formicis alatis, Capite de Formicis loquemur. Atque hactenus de insectis aligeris gregatim viventibus dici sufficiant, *reliquum dabit altior ætas*, nunc de aligenis solitarijs orationem instituemus.

Inter volatilia solitaria quædam sunt *Favigena, ut Sirenes, Bombyx, Bombylius: non Favigena*, ut Musca, *Culex, Papilio, Tinea, Cicindela volans.*

Ex eorum genere, quæ favos sibi extruunt aligerorum, est Siren uterque ita Eustathio dictus [illegible] vel forte ut monstrum illud Neptunium [illegible] quod gratissimo susurro & murmure aures quasi catenâ retinet atque demulcet, nec malè [illegible] quia aerem pennis diverberat & concutit. Sirenum duæ sunt species, alter minor, qui totus fuscus; alter major, ex nigro varius. Hunc ad vesparum speciem Pennius refert, atque ita in schedis descripsit. Totum corpus nigrum, excepto dorso rubente a cinctura ad caudam fere, cujus extremitas nigra alas habet argenteas, quarum anteriores duplo fere majores sunt. nidificant in muris, & scrobium marginibus ac macerijs; an vero aculeum habeant nescio.

Bombyx [illegible] dicitur, quia nunquam nisi per gyros & ambages volare conspicitur: unde trochleam & trochum Græci [illegible] appellaverunt: est animal [illegible], colore nigro, aculeatum ut Vespa, homines lætaliter pungens, stimulumque adeo fortiter infligens, ut in vulnere relinquat. Contra harum ictum pini lacrymam & tenthredonum mel pingue laudat Nicander. Hujus item animalis Parmenio meminit in Iambis, quæ vindemiæ tempore maturas uvas depopulatur. Aliud inter hæc genus est Bombycum in Assyria provenieens, magis quàm supradictæ. Nonnullæ earum nidos in acutum extruunt, é luto factos, vitri salisue specie, lapidi, aut alicui tali rei affixos, tam duros crassosque, ut spiculo perforari vix possint. Pariunt in ijs & vermiculos producunt candidos, membrana obuolutos nigra, seorsimque in membranâ, ceram in luto faciunt, multo pallidiorem & copiosiorem, quàm apes. *Aristot. & Plinius.* Qui sane in Tenthredonum, Bombyliorum & Bembycum historia parcissimi fuerunt, atque ideo obscuri vel quia illarum natura Græcorum vulgo satis innotuit, vel potius quia ipsimet illarum satis historiam nondum tenuerunt.

Bombylius, maximus favigenarum, utroque Syrene major est: nomen á murmure obtinuit, nam [illegible] significat, murmur edere; qua item de causa Germanis *Hummel vel Humlen*, Anglis *Humble Bee*, quasi apem sonoram dixeris, nomine nimirum ab imitatione soni derivato, unde etiam (ut doctissimus Turnebus notat) Bombyces, quæ longis tibijs in Bombi æmulationē imponuntur, originem appellationis duxerunt. has [illegible] vocat Pollux. Calamum quoque huic tibiarum generi idoneum Theophrastus

ophrastus βομβυλιὰς appellat. Paucis usibus inserviunt. Quare virum desidem atque inutilem Græci βομβύλιον ἄνθρωπον dixerunt: est enim plane inutilis apis; in cujus tamen laudem Antisocraticus quidam encomium magno studio ad ingenij ostentationem conscripsit. Poculum Augustioris oris ἐν τῷ πίνειν βομβεῖν magno priscis in pretio fuit, ut scilicet non liquore tantùm cerebrum, sed & aures quoque tanto sono inebriarentur. Sub saxis apud ipsam terram fœtificant, bifores nidos ædificant, quandoque trifores: in quibus mellis cujusdam pravi inchoatio reperitur; neque illud non magna (ut Albertus meminit atque Pennius vidit) quantitate; qui tantum aliquando invenit, quantum tribus complecti manibus vix potuit. Bombylij Anglorum non omnes, imo pauci, stimulo armantur, qui verò aculeati, gravissimè pungunt: mel faciunt subdulce & subaquosum. Ceras posterioribus cruribus, ut apes, affigunt: coëunt aduersis caudis, plantæ interim aut arbori adhærescentes diù in venere permanent, & inter coëundum alis applaudentes, stridulum edunt sonum, veluti Hymenæum canerent.

Cap. X.

De Muscis.

- Hebraicum *Zebub.*
- Arabicum *Dubene, Aldubel.*
- Illyricum *Muscha.*
- Hispanicum } *Mosca.*
- Italicum }
- Gallicum *Mousche.*
- Germanicum *Flieg m'uck.*
- Flandricum *Vliegh mugge.*
- Anglicum, *Flye*, a volando vel fugiendo, nam utrumq; significat.
- Scoticum *Flee.*
- Grecum μυῖα ἀπὸ τοῦ μύζειν. i. altum fugo, mussito, quia utrumque facit musca.
- Latinum *Musca.*

NOn quasi à musco ortà ut quidam ineptulè somniant, sed à musculo, nam detractis alis, caput nervosum, corpus molle, cauda tendinosa apparet. Hinc *Muscula* diminutiuum apud Boethium eleganter exclamantem, *Quid homine imbecillius, quem morsus muscularum necat?*

Descriptio. Corporis verò animiq; muscarum formam ex Luciano & alijs ita describimus. Musca est volucrum minimum, ut possit cum muscellis, & culicibus comparari: tanto autem illis est major, quantum ipsa ab ape relinquitur. Pennata est, non eo modo quo ceteræ volucres, sed ex pelliculis sunt illi pennæ, quemadmodum locustis, & cicadis, & apibus, sed tanto molliores, quanto Græcâ veste tenuior atque mollior est Indica. Si quis muscam diligenter inspiciat quando in sole alas expandit, varijs eam pictam coloribus, ut pavones, videbit. Est illi volatus non continuo pennarum remigio, ut vespertilionibus; neque saltu ut locustis; neque cum stridore, ut Vespis: verùm flexilis, ad quamcumque aëris partem se moveat. Adde quod non volat quiete, & cum silentio, sed cum cantu & melodia; non item immite aut sævum, quemadmodum culices & musculæ; neque cum gravi fremitu apum aut vesparum, horribilem ostentans sonum & minacem, sed tantò volat his suavius musca,

musca, quanto sunt tuba & cymbalis tibiæ dulciores. Caput habet tenuissimum collo alligatum, versatile, non compactum & affixum humeris, ut est locustarum. Oculi verò prominent, multum, (quasi in cornu) lucentes. Pectus est benè compactum, sunt illi sex pedes innati, non ut Vespis astricti valde & complexi; quatuor solis incedit, duobus anterioribus pro manibus utitur: videres igitur ipsam gradientem quatuor, atque edulium aliquod tenentem sublime manibus, more valde humano, atque ut nos. Aluus autem minuta & thoraci analoga, Zonas latas & squamas habens. Vlciscitur non aculeo, ut apis & Vespa, sed ore & proboscide, quam cum elephantis habet communem, depasciturq; & assumit, & inhærens continet concavo vase in summitate promuscidis. Ex ipsa vero dens foras prominet, quo pungit: lac & sanguinem bibit, quem non magno dolore, sed titillante eorum quos pupugit exhaurit. Luce, ut veritas, plurimum gaudet, & in hac civiliter versatur; uno adeo lucipeta est musca, ut phalaniæ modo lucernam ejus gratia affectet, & cum vitæ jactura sæpe aduolet; nocte vero quiescit (ut probi solent) & silentium agit. In tenebris nihil operatur, neque dignum putat aliquid latens facere, neque quid turpe committere existimat, quod in luce patratum sit ipsi dedecori. Non paruam esse ejus intelligentiam queo dicere, cum insidiatorem & hostem suum araneum effugiat: insidiantem enim & observat & contra intuetur, declinans illius impetum ne capiatur irretita, & in bestiolæ incidit casses. Fortitudinem & robur ejus non oportet dicere, ne videatur humano major. Sed poëtarum princeps Homerus cum quæreret quomodo laudaret Heroum optimum, non leoni pardóve aut apro comparat robur illius, sed audaciæ vel fiduciæ potius muscæ, quæ quanquam est (inquit) repulsa, non desistit tamen, sed est appetens morsus. Sic autem fortis est, quòd mordens vulnerat non hominis solum pellem, sed & boum & equi: elephantem quoque mærore afficit, in illius rugas ingressa, & pro magnitudine proboscidis vulnus infert: Quum mordet, non rusticitatis, vel cruoris causa id facit, sed amoris & humanitatis: & propterea maxime ex pulchris aliquid decerpit. Quàm vero illud pulchrum est muscas huc illuc adversum volantes & inter se colludentes, & in filo propendulo neurobatas quodam modo repræsentantes videre? Quinetiam equorum purorum more, uno semper in loco excrementa ponunt, adeò ut superius ædium tabularum, opúsque testaceum magnis maculis inficiant, id quod nonnullæ ipsarum memoriæ argumentum est. Scribit etiam Tzetzes, muscas eam sui generis curam habere, ut defuncta cadavera sepeliant. *Muscarum laudes.*

Aëlianus non minùs ipsas vituperat quàm laudat Lucianus: & in earum procacitatem invehitur, quòd proteruæ indentidem assiliunt quibus arcentur. Impudentiam vitio illis vertit, quòd publicè quasi scortantur, neq; venereorum modum adhibent: neque enim (ut galli) cum insederit mas, statim residat; sed vehitur a fæmina diu, fertque illa sponsum; convolantque, nec aerium illum coitum volatu destruunt. Doctissimus Pennius duas muscas coeuntes pixidi inclusit, & subsequenti die eas adhuc in venere hærentes deprehendit: quod sane Aristoteli, Aeliano & Nipho asserentibus, Muscas in coitu diutissimè manere, fidem facit non levem. Indociles sunt (inquit Plutarchus) mus & musca, quæ licet quotidie hominum consortio utuntur, nullâ tamen arte mansuescunt, neque nobis tantillum officij, vel minimum grati animi significationem compensant: Vterque nimis naturâ suspicax, & semper timens insidiarum, prehensari perhorret. Ociosa item est, & remissa, vescitur ijs tantum, quæ elaborantur ab alijs, & plena ubique est ei mensa. Nam ipsi & capræ mulgentur, & apis non minus muscis laborat, quàm hominibus; atque huic coci obsonia, dulciarij tragemata, pharmacopolæ syrupos conficiunt, quos degustat antequam reges, deambulansq; per mensas, unà cum ipsis convivatur, *Muscarum vituperia.*

tur,& simul vescitur omnibus. Plautus eam nullius boni usus esse existimavit, cum in Curculione sic diceret,

Item genus estis leonum inter homines, meo quidem animo,
Ut muscæ, culices, pedesq; pulicesq;,
Odio,& malo,& molestiæ,bono usui estis nulli.

Probè igitur prævidit natura,ne hæc certis ædibus,ut probi solent,maneret, sed erronem constituit, & non nisi fortuitum lectum vagamq; habitationem concessit. Impudentia tamen superat mendicos atq; errones : quoniam illi negari sibi cibum permittunt, hæc vero vagula repulsam non fert, sed inutilem aluum paratissimis convivijs,etiam nolente hospite,exsatiat. Aristaphon in Pythagorista apud Athenæum,impudentissimum parasitum introducit sic loquentem : *Cœnis etiam non vocatus,ut musca,advolo.*

Simile item quid Socrates Theodatæ exprobrat apud Xenophontem. Improbitatem igitur cum impudentia junctam Aegyptios significaturos, merito muscam pinxisse tradit Orus. Vnde & Cicero (ni fallor) meminit ridiculè dictum de molestissimo et impudente juvene, *Abige muscas puer.* Tam nefariæ bestiolæ natura (uti æquum fuit) longam vitam negavit. Nam hyeme adventante, maximam partem omnes expirant: quæ vero in rimis, muris, foraminibus, hypocaustis,frigus vitarunt, languidæ & infirmæ latitant, aliamque hyemem vix ferunt. Omnes ex immunditiâ nascuntur, immundis lubentissimè adhærent, & loca immunda potissimum frequentant. Inquietæ sunt, importunæ, audaces, infestæ,molestæ,tumultuosæ, impudentes. Homerus Iliad.ς.inter prælia deorum ac heroum de muscæ improbitate eleganter cecinit, quæ semper,quasi mures,comedit alienum cibum.

ἥ τε καὶ εἰργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο
ἰσχανάᾳ δακέειν. Id est,

Quæ quamvis de pelle viri sit sæpe repulsa,
Assultat morsura tamen.

Tam malam quoque illius naturæ vim esse Salomon putavit,ut unicam muscam narthecium totum corrumpere [illegible] affirmaret. Hebræi deniq; muscam significare Bahalzebub dæmoniorum coryphæum dixerunt, qui eadem diligentia utitur,& malefaciendo nunquam desistit. Quâ forte de causâ exorcistæ & malefici omnes familiarem suum genium muscam faciunt, pessimi animalis corpore ad res longè pessimas utentes. Plura hic contra muscam afferre possem, si Antilucianus dici vellem, quocum sine labe certare Christiani nequeunt, imò quem ceu impurissimum cadaver attingere vix debent. Quin etiã non minus mihi inglorium fuerit ex musca nihil,quam Luciano elephantem facere; utrumque scilicet cum fuerit [illegible],& jactabundæ indolis ostentum. Tamen ne tanquam aquilæ muscis superbi videamur, & vel minimum Dei opus negligere,*Generationem,differentias,& usum* musca-
Generatio. rum diligenter notabimus. Generantur muscæ dupliciter; coitu é sua specie (qui æstivo tempore & hyeme clementiori, ventoque meridionali fit). putredine ex aliena. Coëunt enim muscæ, aliæq; diu,aliæ paulisper opus expediunt:modus coeundi (afferente Aristotele) a plurimis insectis alienus est. Nam mas,ubi fæminam conscenderit,recipit fæminæ membrum seminis quærendi gratia exporrectum in corpus suum; atque ibi receptum materiâ atq; vi prolificâ adimplet. Reverendus Pennius in agro Heidelbergensi se duas muscas in venere volantes deprehendisse vidit, quæ (ceu Mercurij & Veneris filius) mixtæ videbantur naturæ, & vicissim conscendebant. Aliquanto post coitum intervallo, vermiculos excludunt, ut Gallinæ ova :qui mirâ metamorphosi in muscas rursus mutantur : Licet ex ijs nihil aliud oriri, Plinius præter experi-

experientiam temere affirmat. Rectissimè Scaliger muscas generare primùm insecta dissimilia sibi, sed potentiâ similia, *id est*. Vermiculos albos,qui Musciformes facti, oculos ad latera prominentes habent, quorum similitudine staphylomatis species quædam μυιοκέφαλος vocatur. Muscæ item permultæ, si non plurimæ,ex fimo oriuntur; unde eas perfectas exire, ubi eas inchoatas latere,sæpiùs conspeximus. Sed in hac generatione observandum est,muscas non immediatè ex fimo,sed ex vermiculis fimi digesti procreari, ut Philosophus scribit his verbis, [illegible]
Quæ Gaza hoc modo vertit. *Muscæ ex vermiculis fimi digesti in partes gignuntur, quamobrem qui eo funguntur officio,reliquum fimi promiscui discernere contendunt. Principium autem vermiculorum ipsorum exiguum est, quod primum rubescit, atque ex immobili quasi hærens adhuc fibris moveri incipit, mox vermiculus immobilis redditur, qui cum postea motus est, rursus immobilis fit;denique generat muscam,flatus aut solis beneficio moventem.* Aristoteles hic,ut videtur, ex aliorum observatione, non ex propriâ experientiâ locutus est. Nam nec ulli per coitum qui generantur vermiculi, nec qui ex putredine nascuntur,tot metamorphôses sentiunt, antequàm in muscas transeunt. Solùm enim ad justam magnitudinem crescunt, deinde quasi in Nympham mutantur,ac immobiles jacent; tunc ex naturæ prescripto ruptâ stato die Nymphâ, egreditur musca : nec solum ex fimo, sed alijs sordibus humidis calore putrescentibus, æstivo præsertim tempore hoc modo muscæ proveniunt, ut rectissime Grapaldus atque Lonicerus notarunt. Sed adhuc quærendum, an muscæ immediatè ex putredine oriantur, non ex vermiculis: nam experientia testimonium facit muscas quasdam in folliculis ulmi, terebinthi, absinthij, & aliarum fortè plantarum arborumque gigni, nullá existente prius vermiculatione. Qua de causâ Dæmonium illud hominis,hujusque ætatis doctissimus mortalium Scaliger,de illarum ortu sic scribit : *Fortassis non ex putrefactione, sed ex principijs quibusdam immutatis, ex gummi nempe quodam liquido oriri videntur, vel forte ex alia materia à Natura hunc in finem concocta.* An vero concoctio sine putredine fieri possit, dubitandum. Singulæ corporis humani partes, sua habent loca,per quæ excrementa expurgant,à latinis emunctuaria dicta. An vero animal,rei animalis vitæ nunquam participis, excrementum censeri possit, statuant alij, nos enim hic occupat caligo, imo cæcitas. Tertium muscarum generationis modum, Thomas Knivettus Anglus, equestris ordinis & singularis doctrinæ vir, primus Penniadem docuit,estque hujusmodi : Corruptum erucæ corpus,vel parum contusum in aureliam imperfectam convertitur,tunc ex ea non papilio, sed tria oblonga ova nigricantia ejciuntur, ex quibus muscæ vulgares, vel aliæ ijs similes oriuntur. Quandoq; verò aurelia ipsa corrupta, nec papilio, nec ova, sed vermiculi albi per foramen (quandoq; unus, nonnunquam plures) egrediuntur, ex quibus postea muscæ valde exiles. Quas pulcherrimas physicæ historiæ observationes, ut prædicto equiti aurato feratis acceptas, veritas jubet; nam ab eo nullus notavit. Petrus Martyr, Decad.3.lib.6.refert, se vidisse sudoris guttas cadentes ex digitis laborantium, in muscas conversas, quemadmodum in Dariena regione maricosa, ob aëris contagionem & venenosam qualitatem,guttas é laborantium manibus cadentes bufones procreare scribunt. Sed an immediatè id fiat, an mediante aliquo vermiculo ex quo postea musca erumperet,non ostendit. Anno ante Christi nativitatem 766. Rivallo rebus Britannicis præfecto; sanguineus imber frequens & multus per triduum cœlo decidit, unde muscæ ferè innumeræ, atque adeo venenatæ, ut stimulis magnam hominum partem ad orcum agerent. *Historia Anglica.*

Nascitur autem musca plerumque non statim talis, sed vermis ab initio, vel

vel ex hominibus mortuis, vel ex alijs animalibus; deinde sensim & pedes effert, & producit alas, fitque ex reptili volucris, & concipit parvum vermem, qui musca fit postea. Obtruncata vero capite musca, plurimum vivit parte reliqua corporis; imo currit, salit, & respirare etiam videtur. Imo mortua atque submersa, solis calore, vel superinfusô cinere revivisci, & nova ei regeneratio quædam, atque ab integro alia fit vita, ut vere persuasum sit omnibus Luciani discipulis quòd illarum quoq; immortalis sit anima. Siquidem & digressa revertitur iterum, & agnoscit & suscitat corpus, muscamque & bibere, & edere, & caput oculosque detergere, proboscidem emungere, crura pedesque fricare, alas concutere & volare facit: & verificat Platonis sententiam de animæ immortalitate, & de Hermotimo Clazomenio fabulam, quòd sæpe cum reliquisset eum anima, per se ipsam ibat peregre, deinde reversa implebat iterum corpus & suscitabat Hermotimum. Sunt qui submersas muscas in cineribus tepidis, vel tepida farina ponunt: & per quartam horæ partem inter manus halitu fovent, donec reviviscant.

Cap. XI.

De Muscarum differentijs

Muscarum differentiæ variæ sunt, quà materiam videas, quà formam. Aliæ enim ex materia ipsis insita oriuntur per coitum, ut diximus: aliæ ex ascititia sive externa; qualis est ea, quæ in fimo, pomis, quercu, rubis, napello, polenio, absinthio, terebintho, lentisco, ulmo, vite, in muscæ formam convertitur. Respectu formæ; quædam bipennes, quadripennes; antennatæ, exantennatæ; breves, oblongæ; caudis globosis, mucronatis; setosis, non setosis conspiciuntur; denique colore, formâ, magnitudine, pro regionis & materiæ putrescentis qualitate plurimum variant: quæ utinam tam ego vidissem singula, quam in ipsis pingendis vel Apellem sudaturum novissem atque hæsurum. Brevitatis autem gratia, duas tantum muscarum species constituam. Nam vel sunt ἀλληλοφάγοι omnes, vel ἑτεροφάγοι. Musca ἀλληλοφάγος lupus dicta, magna, nigra, & μακρόπους describitur, *id est* pedo: atque muscis potissimum vescitur, quarum inopiâ alia item insecta vorare perhibetur. Heterophagæ dicuntur, quæ rebus à sua specie diversis aluntur. Hæ autem vel ex animalibus vivunt ζωοφάγοι: vel rebus ab animaliũ natura alienis, ut ἀζωοφάγοι. Prioris generis sunt muscæ κρεωφάγοι Carnivoræ, ἱπποβόται equisugæ, δαμαλοφάγοι bucularum esores, ὀιοφάγοι ovisuga, ὀφιβόρος serpentivora, σκατοφάγος merdivora, βομβυλιοφάγος bombylivora.

Musca lupus. *Musca carnivora*

Carnivora musca est ferè omnium, si corpus respicias, maxima, capite rubente, corpore punctulis ex fusco albicantibus variegato: ventre crasso, cæruleo, pellucido, alis duabus nigris, hirta pilis, carnes avidè appetit. Solitaria plerumque volat, rariùs multæ simul conspiciuntur, nisi fortè in Carnario, atque macello: ubi lanij lanistas agunt, muscario muscas continuò cædentes aut abigentes, ne illarum vermibus (Hippocrates εὐλὰς vocat) obsonia scatentia pervilescant. Proditum memoriæ est (Cælio Rhodigino narrante) apud Toletum in publico macello, unam muscam albedine nivea notabilem per integrum annum comparuisse. Quam hujus generis fuisse non dubito affirmare, quum in macello tam diu fuerit

fuerit conspecta. Κυνομυῖα, Musca canum *Anglice A dogge Flye. German: Hundz Fliege, Hunds Mucken. Polon. Psia mucha, ex Isidori, Euthymij & Philonis sententiâ Musca est sylvestris*, catulorum auribus infesta, quam, etsi frequenter excutiant, importune tamen revolat, ac diutiùs ubi inhæserit, erosione carnis ulcus excitat. De hac Homerus Iliad. [illegible]; Athenæus item eleganti cuidam scorto, ob singularem impudentiam mordacitatem atque molestiam, κυνομυίας nomen additum lib. quarto memorat. Est enim κυνομυῖα (utor Philonis verbis) [illegible]. Videtur mihi in sacris literis. (Nempe, Exod. 8. Psal. 77. & 104.) insectorum nocentium generale hoc esse nomen, ut ex Chaldaica paraphrasi apparet. Quod speciatim aliquid significet, nulli generi muscarum magis conveniet, quàm nigris illis grandioribus, latioribus, compressioribus, vulgaribus, quæ impudenter involat jumentis, & non tantum ichorem, ut reliquæ, sed exhausto sanguinem maximo cum dolore eliciunt atque exugunt. Carent proboscide, verum illius loco geminos dentes, ut vespa habent, quos altè infigunt cuti, potissimum vero pendulas canum aures infestant apud Germanos (asserente Camerario) atque sæpe excoriant. Has nobilis quidam Anglus se in Italia vidisse dixit, alis exceptis Ricino per omnia similes: quem ita compressis alis repræsentant, ut utrunque doctissimus ille Barbarus confundat. Niphus illi, ut summam velocitatem, ita rotunditatem corporis assignat. Ovisuga ad κυνομυῖαν proxime accedit, dum volat horrendum quid stridet, & Asilo graviùs & tardius volat. Duæ sunt ejus species, solùm magnitudine distantes, major sylvicola, minor verò sepicola.

Musca canum.

Ἱπποβόται, Germanis *Roß Mucken*, sunt muscæ magnitudine vulgarium, corpore compresso, duro, plano, ac tenaci adeo substantia, ut inter digitos vix rumpi possint: nigricant magis quàm vulgares; nunquam rectà provolant, sed lateratim, uti dicam, & quasi per saltus, nec diu continuare volatum possunt, neque longè. Equos præcipue apud Anglos vexant, eos circa aures, nares, testes, & emunctoria perpetim lancinantes; quorum sudore juxta cutem ad radices pilorum diffluente vivunt. Anglis ijs *a fide flye* vel a *horse flye* nomini imposuerunt, ut & Græci [illegible] vocant. Quidam è Græcis [illegible] appellant, ac etiam in calidioribus regionibus easdem canibus quoque molestiam afferre maximam affirmant. Crotonis speciem alatam ac volatilem dicunt: sed hanc planè aliam speciem esse arbitror, ac solis equis infensam. Δαμαλοφάγον & [illegible] sive Bucularium muscam, Latini *Asilum*, Græci [illegible] dixerunt a feriendo. Vnde non solum hoc insectum sed etiam aliud apes territans (de quo postea) atque tertiam piscibus quibusdam formidolosam, *Oestri* nomen ceperunt. De nostra hac musca Vergil. 3. Georg. sic cecinit,

Musca equina.

Musca Bucularia Asilus œstrum.

Est lucos Silari circa, ilicibusq; virentem,
Plurimus alburnum volitans, cui nomen Asilo
Romanum est. Oestron Graij vertere vocantes,
Asper, acerba sonans, quo tota exterrita sylvis:
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther,
Concussus, sylvaque & sicci ripa Tanagri, &c.

Calepinus, alijq; eum secuti lexicographi, præter nonnullos medicos, ipsumque adeo Plinium, Asilum cum Tabano confundunt: ut plusquàm conjectura sit, eos Aristotelem oscitantius legisse, vel mentem ejus assecutos non esse. Muscarum species Asilos Tabanosque esse omnes fatentur: in ore item aculeum uterque habet, quo tergora quadrupedum penetrant & sanguinem exugunt.

Asili & Tabani differentia.

exugunt. Sic enim Philosophus: [illegible] &c. Differre eos tamen multis modis Aristoteles Aelianúsque diserte monstrant. Primum [illegible] multo sunt frequentiores, præcipuè circa sylvas & vias regias, sepibus arboribúsque munitas, ut qui in equo iter faciunt, magnâ cum molestiâ experiuntur. Nam sole exardescente, equos altissimè pungunt, & subinde numerosiores tantam quantitatem sanguinis aliquando eliciunt; ut præ languore sæpe deficiant vires, rusticique muscarijs, vel ramulis arcere ab equis Tabanos cogantur. Asili vero multo rariores, & non nisi juxta aquas circumvolantes. Asili porro (Aristotele teste) ex latiusculis quibusdam bestiolis fluvios occupantibus oriuntur. Tabani verò ex vermibus in lignis nascentibus, quod Sostratus scripsit, & Pierius diligenter observavit. Quinetiam Asili [illegible] boves impetunt, juxta illud Hesichij [illegible]. Cui illud consonat Orphei Versu 47.

[illegible]

& Homerus Odyss.

[illegible]

Vbi scholiastes sic Oestrum definit, [illegible] quem Callimachus propterea pro bubulcorum more, [illegible] *id est, concitatorem boum* vocavit. Myopes vero sive Tabani, homines, equos, & serpentes præterea (ut Nicander [illegible]) affligunt. Diversam quoque esse horum formam philosophus ostendit [illegible] de partibus verbis. Linguæ Asili & Tabani, eodem modo se habent, [illegible] purpuræ: verum hi etiam homines, illi boves adoriuntur. Est autem Asilus [illegible], & reliquo toto corpore [illegible] sive subæratus; proboscidis magnitudine Tabanum superans, bombi verò stridore ab ipso victus. Durum, robustum, ac bene compactum aculeum anterius hærentem gestat, quo tergora boum facile pertundit, maximæ muscæ similis est, bovesque in aquis ventre tenus stare, vel ad sylvas & umbras frigidiores, locaque [illegible] aufugere præ solo stridoris metu compellit. Nam dum in aquis stant, frigida per caudam hinc inde per totum corpus aspersa Asilos abigunt. Nicandri scholiastes, eos ex hirudinibus nasci author est. Ac si hirudines per latas illas bestiolas (de quibus supra ex Aristotele) nobis intelligere par esset; Nec sanè præter naturam fuerit aut morem, sanguisugas matres sanguivoram sobolem procreare. Velociter volat, et quam citissimè; magno cum dolore sanguinem exhaurit. Duas asilorum rariores species Pennius descripsit, quarum unam ex Virginia Indorum Candidus, alteram ex Russia Elmerus chirurgus diligens ad eum misit. Virginiensis maximam muscam capite subrubentem magnitudine æquat: & ad formam ejus proximè accedit, nisi quod caput nigrum, argenteam lineam à scapulis ad os pertractam, & oculos nigriores majoresq; obtinet. Stimulus illi in ore longus & robustus, scapulæ ex fusco nigricantes, & duas argenteas alas emittentes. Ad caudam sex vel septem habet incisuras subalbidi coloris, reliquo copore subnigricante. Volatus celeritate neminem muscarum metuit, plurimas vincit; venter ex cinereo lutescente, dilutè virescit. Moscovitica illa Elmeri alas habuit argenteas, toto corpore longiores, oculos magnos oblongos, & maximam capitis partem replentes, rostrum nigrum, duriusculum, tripartitum, quo citissimè caligas triplici panno consutas penetrat, & cutem ipsam carnemque cum dolore exugit. Quod Asili generationem attinet, miror Philosophi summi opinionis inconstantiam. Nam ex latiusculis bestiolis in fluvijs natantibus (*quas Nicandri scholiastes non temere* [illegible] *id est, hirudines esse affirmat*) & histo. 8. eas culicum prosapiâ facit his verbis: [illegible]

[illegible]. Verum quo tandem modo id fiat equidem nescio. Nam ex alatis animalibus, nullo modo diversæ formæ alata generari possint, ut diligens naturæ observator facilè viderit. Atque de Asilo oculario hactenus, quem Gothi *Hestabryms* vocarunt: Angli autem innominem reliquerunt.

Alter Tabanus sive Asilus, nascitur in extremis partibus favorum, amplioris magnitudinis quam sunt apes cæteræ; & quoniam exagitat, nec patitur examina conquiescere (ut ne prædictus Oestrus armenta) [illegible] Græci vocarunt. Caput huic muscæ spadicei coloris est, linea alba à fronte usque ad occiput intercurrente, scapulis et dorso subfuscis; reliquis omnibus à vulgarium muscarum forma non differt: haud florum duntaxat succo, & melle vescitur, sed etiam animalium sanguine, quem diu violentius exugit, acriter mordet. Est & alia musca Tabanides, sed corpore & capite magis virente. Scapulæ ex virore splendent, alas habet duas, extremis medijsque partibus albicantes, reliquæ ex fusco nigricant. Semel tantum eam Hanworthi vidit Pennius anno 86. mense Augusto. Anno 82. duas species muscarum culiciformes invenit in Anglia, quarum una corpus habuit crassiusculum, colore ex rubro flavescente, alas binas, caput oblongum, & sine rubens. Alteri caput erat etiam longum; producta crura atque gracilia pernigri coloris, quorum posteriora prioribus multo longiora, inter volandum extensa ac pendula tenebat. Affirmavit pro certo rusticus quidam, ex earum ovis ([illegible] coeuntes,) erucas illas arborum foliorumque prædatrices originem habere.

Tabanus Græcis [illegible] dicitur, fortassis a stimulando nam & [illegible] calcar quo equi stimulantur significat. Galli *Tahon*, Itali *Tabano*, Hispani *Tavano*, Germani *braem, Kuflyege, roß muck*, Brabantij *rochleghebrem*, Poloni *Krrowia muka vocarunt*; Anglis *Burrelflye, stowt and breese* dicitur: atque etiam ab adhærendo *Clegg & clingez.* Huic Calepinus quatuor alas audacius multo quam veriùs ascribit. Rectiùs Ælianus & alij tantum duas, argento illitas. Totum corpus oblongum est, in tres præcipuas partes divisum; caput, scapulas & ventrem, quinque vel sex incisuris distinctum, totum corpus ex albo diluto nigricat, in ore proboscidem gerit valentulam, longam, torosam. Sex pedibus constat nigricantibus. reliquis maximam [illegible] repræsentat. Iulio & Augusto mensibus præ æstu nimio ferociunt, atque boues, equos, vitulos miserrimè habent, nisi muscarijs arborumve aut plantarum ramulis tegantur. quos per sudoris odorem consequuntur, quia longè videre nequeunt, unde lunaticorum morbum [illegible] vocamus. Proveniunt (inquit Plinius) ex verminibus ligni putrefactis, quos Magi aliquot antequam pennæ excrescant, sinistro brachio alligabant contra quartanas. Magna abundantiâ & vi sanguinem exugunt, nam accepi ab amico fide dignissimo, equum arbori in sylva alligatum Tabanorum multitudine intra sex horas fuisse occisum; tantum quippe sanguinis extraxerant, ut collapsis subitò spiritibus animam efflaret. Ex his (opinor) manifestum est Tabanos ab Asilis diversa esse animalcula, licet eos tam Græcorum quam Latinorũ maxima natio confundit. Imo Gesnerus hoc ipso hallucinatus est, lib. de quadrupedibus, & excepto unico Pierio, nostroq; Pennio defuncto, nemo ipsos distinxit. Ardoinus hic merito taxandus, primo quod Asilo et Tabano caudas stimuligeras, uti Vespis ascribit: deinde quod octo item pedes attribuit, quum in rerum natura ultra sex pedes habens nullus reperiatur. Denique in culicum classe eos recenset, quando tamen nulli culices sole effervescente mordeant, (ut Asilus & Tabanus) sed noctu sint maxime molesti.

Asilus apia-rius.

Musca Taba...

Tabanus.

His proximè accedit alia musca, bobus & jumentis interdiu sole feruido infesta, quam Pennius Cruricaudam sive [Greek] jure appellat. Semper enim cruribus aut ventri jumenti insidens, caudam versus ipsam recurvam tenet & spiculum exertum quo ad percutiendum cauda fit paratior. Hanc Angli a *Whame and a Burrell flye* propriè vocant, nec nisi in Anglia facile invenitur. Musca hæc api fere similis formâ & colore, sed corpore est crassiore. Nec adhæret, nec sanguinem sugit, sed solummodo stimulo in cauda pungit, atque ut equos affligat, per longissima itinera ipsos, volando persequitur. Equi natura hanc muscam timent, et ad ejus solum contactum quasi horrent cauda pedibusque & labijs tam cruentum hostem abigere sæpe conantes. Sunt qui putant hanc muscam non aculeo pungere, sed stercora pilis equi affigere caudâ, unde postea molestissimæ lendes gignuntur. Sed hoc experientia dixerit; nam ratio in re tam minimè probanda silet et obmutescit. Magno quidem impetu, sed cæco, ad prædam Tabanus atque [Greek] feruntur, quod quidem vim ijs administrare, suamque magis augere audaciam, & metum (qui semper securitatis custos est) excludere putatur. Præsertim autem Oestrus sive Asilus impetuosè fertur: unde egregios poetas Oestropercitos & furibundos [Greek] vocat Plutarchus.

Raræ aliquot muscarum species.

Prima est musca papilioni minori æmula, alis quatuor argenteis, nigricantibus maculis corpus argenteæ lineæ transversim ornant, cauda rubens ex fusco, caput nigrum, scapulæ ejusdem cum cauda coloris, antennæ tenues, nigræ, breves, pedes exigui, nigri; in sepibus versatur, præcipuè tempore matutino. *Secunda* parum a prima diversa est, nisi quòd una cum corpore antennis pedibusque & cruribus fusca fit. *Tertia* est item [Greek]. Sunt autem longiores illi alæ, maculis nigris distinctæ; caput majusculum, nigrum, punctulis luteis pauculis notatum, antennæ tenues, duæ, nigræ: pedes sex subalbicantes, pectori crassiusculo affixi: scapulæ lutescentibus ex albo maculis variegatæ; dorsum quinque lineæ transversum ornant luteæ, ac punctulus unicus inter duas lineas conspicitur colore subluteo; in caudâ quinque vertebræ rubent, cujus extremitas bifurcata est. *Quarta* est non valde dissimilis, sed alas habet argenteas, sine maculis, antennas nigras longiores. Corpus septem lineis transversis albicantibus insignitur. Vidimus etiam duas muscas scorpiuros. *Prima* Similes habet præcedenti, alas argenteas, sed paulo minores, & in extremitate ipsarum tribus transversis lineis nigris signatas, caput nigrum, pectus (ut & scapulæ pedésque) albicat; reliquum corpus nigrum, cauda quinque quasi juncturas habet, quarum tres dilutè rubent, duæ nigricant: extrema cauda bifurca, furcæ autem nigræ, & scorpionum modo sursum curvatæ. *Secunda* fere similis, sed extremitas caudæ crassior, furcæ, obtusæ, caput luteum, oblongum os, alæ singulæ, sex maculis nigris ornatæ. Est & alia musca quadripennis corpore virescente, alis quatuor corpore longioribus, é liquido quasi argento factis, quarum nervi virescunt; antennæ huic tenues & nigræ, oculi aurei, (unde jure Chrysopis dicitur) volatus languidus, odor teterrimus, quem ut Blattæ, cum vita amittit. Hortorum hospes vivit sambuco insidens. An ex eruca oriatur, papilionum more, an

verò hemerobius

verò ex vermibus arborum, equidem ignoro. Doctissimus ille, atque humanitate clarissimus Ioach. Camerarius, primus illam Pennio ostendit. Sunt item variæ muscæ a Græcis [Greek], a nobis *pilicaudæ* sive *Seticaudæ* dictæ. Habent enim in cauda aliæ unam, aliæ duas, aliæ tres quatuorve setas, de quibus ordine dicemus.

Henothrix sive Vniseta, est musca caudata, toto corpore nigra, (medio dorso ventreque rubescente excepto) alis duabus, argenteis prædita, scapulis crassis, antennulis duabus nigellis facta, pilum unicum longum é cauda emittens. Hanc depictam ad Pennium idem Ioachimus transmisit, affirmans eam non nisi Anetho præstantiori insidere, reliquas herbas non attingere. [Greek] sunt muscæ duas in cauda setas pilósve habentes. Quarum aliæ sunt corpore fastigiato, aliæ tuberoso. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis sine maculis, capitibus & scapulis nigricantibus, reliquo corpore fusco, nigris lineis transversis variato. Vtrique longæ & exiles antennæ, similesque in cauda pili duo, sed paulo longiores, Corpore tuberoso. Bipiles quinque habemus. *Prima* Henotrichi per omnia fere similis, nisi quod huic plusquàm media corporis pars flavescit, duos in cauda pilos prælongos, quorum unus extensus canis leporarij currentis caudam refert: alter intus convolutus lineam spiralem. *Secunda* muscarum longarum species est, quatuor habens alas argenteas, pedes longos mediocriter flavescentes, totum corpus nigrum, scapulas crassas, antennas duas longas & tenues, ventrem versus caudam protuberantem, é qua duæ breves setulæ sursum versæ erumpunt; in sepibus degit. *Tertiam* Carolus Clusius Viennâ misit: corpore ex fusco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato. Ex quo duæ setæ (ut Pennius notavit) vel plumæ potius excrescunt, perdicei coloris, maculis nigris fuscisque mixtim ornatæ. *Quarta* globoso est corpore, quod unciam longitudine æquat; caput, scapulæ, ac pectus nigerrima: antennæ breves, pectori crasso sex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium brevissimi, posteriores longissimi. Inter volandum pedes simul conjunctos pendulos dimittit; alæ quatuor obscuræ, argentei coloris; oculi nigri splendentes; caudæ extremitas nigra, unde duæ setulæ pauxillæ longitudinis se monstrant: a scapulis ad mediam usque caudam colore est ferè subcroceo, cauda tenui quasi filo longo scapulis conjungitur. Velociter currit, quasi per saltus; in terra nidificat;

 muscis

nuscis & crucis partus famem extinguit. *Quinta* longè hac minor est, figura eadem, sed alas vere argenteas monstrat, totumque corpus ad caudam usque fuscam rubescit

Tripilium muscarum quinque duntaxat observavimus. Prima oblongo est corpore & nigro, cujus medium valdè ex nigro rubet: antennas habet duas, etiam nigras, alas argenteas, quarum supremam oram macula nigriuscula adornat. Crura rubent, cauda tres crines longos emittit. Velociter volat. Altera similis sed minor, toto corpore nigra, priore multo longior, tenuior, atque exilior: alæ item argenteæ, antennæ priori similes, ac cauda tres longos pilos protrudens; volatus celeritudine a prima longe superatur. Est & musca tripilis toto corpore albicans, nisi quod alæ quatuor maculis nigris distinctæ videantur, quarum exteriores majores, interiores verò breviores; has dum quiescit semper erectas tenenet. Sex habet pedes; quatuor minores corpori affixos, duos anteriores majores, nigros, é collo fere oriundos; inter duos oculos nigros prominentes globosos, duæ antennæ nigræ atq; breves exeunt. Corpus gracile, teres, longum, transuersum digitum: in cauda tres visuntur setæ, corpus longitudine æquantes, quas volando in veri trianguli modum expandit. Maio & Iunio mensibus, ante et post pluvias potissimum apparet: circa fluvios, paucis comitibus stipata convolat, quibuscum in itinere s[illegible]pe colludit. Anterioribus pedibus utitur quandoque ad palpandum, ecquid in via impedimenti sese objecerit; extendit enim illos corniculorum more. Talem anno 73. observavit Pennius. Sequitur quarta mirabilis structuræ, alas habet duas argenteas, totum corpus nigricat, os forcipatum et aquilinum; in fronte duo cornicula brevia erumpunt: quatuor illi ta[illegible]tum sunt pedes, sub pectore duo, graciles & breves; paulò inferius reliqui robustiores. Ex oblonga cauda primùm duo brevissimi pili exeunt, atque sub his tertius multò longior: in extremo tuberosus oritur. Semel tantùm se hanc muscam circa *Hinningham*, olim Comitis Oxoniensis castrum vidisse memorat Pennius. Vltima toto corpore & caudâ nigra est. Corpus habet oblongum, alas duas corpore nonnihil breviores, pedes ex croceo flavescentes, caudam longitudine reliquum corpus æquantem; nisi semel in Cantio circa *Greenhive* visa perhibetur a Pennio. Quadripilis musca corpore Tripilem primam repræsentat, sed magis versus caudam protuberat: pedes item nigri, ut antennæ; alæ item proceræ, quarum externæ, internis triplo majores, circa medium nigrâ maculâ distinctæ. Quatuor é cauda pilos emittit.

Huc etiam spectant muscæ Mullei, Pavones, & Libellæ dictæ: quas Græcià piscis cognominis similitudine ζυγαίνας, Angli *adders boultes, dragon flies, & water butterflies* appellant: quasi papiliones aquáticas dicas, quoniam in terris rariùs, juxtà aquas, fluvios & stagna crebriùs versantur. Itali *Cevettoni*, *Hollandi Romdoubt* nominant: corporis formâ parum aut nihil discrepant, sed tantum

tantum coloribus. Corpora enim habent duas nonnullæ uncias oblonga, & teretia tubarum instar: quæ in tres præcipuè partes dividuntur, caput, pectus, & reliquum corpus, quod caudæ vicem supplet. Caput cum oculis magnis eminssitijs, ejusdē cum reliquo corpore coloris, collo est affixum brevissimo; cui priores duo pedes adhærent, reliquis pectori annexis. Pedes item posteriores longissimi sunt, ut sese melius erigant atque sustentent. Omnibus bifurcæ caudæ, quibus aversis coëunt, ac in coitu diutissimè hærent. Maxima rusticorum pars has muscas ex majoris junci aquatici putrescentibus vermibus oriri autumant: quod ut verum esse concederem, coitum tamen non tollit, & Vermium ex seipsis depositionem; ut hoc modo & medio æternùm crescentes, sobolem propagarent. Tardè admodum volant minores, majores celerrimè, æstate concalescente solum conspicuæ. Harum tres tantum species notavimus, maximas, medioxumas, & minimas. *Libellas maximas* Angli quidam *Brises* appellant, Cujus generis octo tantum vidimus. Primam virescentem; maculæ item in collo summisque lateribus ex fusco virides ornabant, alæ argenteæ, veloces & motu impetum

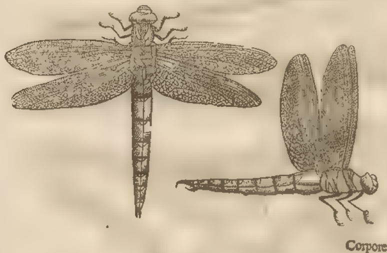

 per-

permagnum facientes. Septem illi nigræ lineæ tranſverſim in dorſo erant protractæ; muſcis exilioribus inter volandum veſcitur, hirundinum more. Secunda huic eſt ſimilis, ſed obſcuro magis colore. Tertia oculos margaritis ſimiles obtinet, alas item argenteas, quarum extremam fimbriam macula fuſca inficit; corpus luteo, nigroque colore varium, cauda bifurca nigra, duabus quaſi plumis ornata. Quarta luteo eſt colore, latera habens quaſi diviſa in ſex partes: juxta alarum argentearum exortum macula lata nigra conſpicitur, medio lineis luteis diſtincta: in caudæ extremitate quatuor vel quinque ſpinulæ apparent. Quinta corpore & capite cæſio, ore nigro, alis argenteis una macula notatis: in cauda ultima tres ſpinulæ tridentem referentes conſpiciuntur. Sextæ alæ adnaſcuntur argenteæ, medio ipſarum nigrâ maculâ inſignitæ. totum corpus nigrum, ſed rarius, item in dorſo atque ventre luteſcens. Pectus ſcapulæque ex nigro flavoque æquè mixtæ. Subter caudam duas ſpinulas recurvas trahit; in fine ejus quinque apparent, ſed admodum exiguæ. Septimæ caput, collum & ſcapulæ, fuſco ſunt colore, reliquum corpus rubet: in muſæo Pennij procreata fuit, ex vermiculo plane illi mihique ignoto. Octava adhuc brevior, oculis margaritis ſimilibus, toto corpore luteo, niſi ubi lineis tranſverſim ductis notatur. Cauda illi quaſi abſciſſa, in fine latiuſcula & obtuſa: argentearum alarum ſummitas nigra macula infuſcatur; inter ſegetes plerumque reperiuntur. *Libellæ mediæ* maximam naturæ elegantiam omni arte majorem commendant. Prima colore eſt elegantiſſimo.

Maxima Libellæ.

Media.

Minima.

Corpore cæruleo, alis violaceo colore ſaturato: interſcapulare ſpacium gemmis quatuor aureis, ... in nigricante pala fixis ornatur. Secunda corpore capiteque cæſio apparet; alæ albeſcentes cæſijs item lineis in longum ductis ornantur, medio purpuraſcentes. Tertiæ corpus atque caput ſubuiride, alarum lineæ ſanguineis veluti ſtrijs notatæ, verſus extremitates obſcuram purpuram imitantes. Quarta ejuſdem ubique coloris videtur, fuſci nimirum fatiſcente viriditate commixti. Quintæ oculi cærulei in

capite

capite vireſcenti: corpus totum viridi cæruleo mixtum, demptis alis argento nigrifacto accuratiſſimè laboratis, & medio obſcuratâ purpurâ obfuſcatis. Sexta viridi eſt omnino corpore; imo & alæ illi vireſcunt, ſed leviter. *Libellas minimas* quatuor vidimus. Prima corpore toto Cyaneo. Secunda rubro, alæ utrique pares, colore argenteo. Tertiæ corpus totum croceum colorem æmulatur. Sed cauda magis protuberat, & ſanguineâ maculâ alarum extremitates, uti & omnes fibræ, rubeſcunt. Quarta, quæ omnium minima, caudam longam habet exilem, caput magnum, oculos cæruleos prominentes, duabus antennulis præmunitos; corpus oblongum tenue, ſubtus virens, ſupra nigricans; in dorſo duas lineas virentes à capite ad alarum exortum protractas habet; caudam quinque juncturis colligatam, in cujus extremitate annulus ſubcæruleus. Ex harum numero una eſt, quæ quaſdam ex majoribus citiſſimè interficit. Corpore gracili & griſeo, alis item parilibus; nam ne veſtigium quidem foraminis ullius apparet, per quod intrare poſſit. Pomo ipſo ac ſeminibus veſcitur. Hanc muſcam Guilielmus Bruerus vir doctiſſimus, et rerum naturalium indagator acerrimus, ad Pennium miſit. Reperiuntur item ſubindè in novellis fæniculi folijs muſcæ minutiſſimæ, & præ corporis exilitate vix aliquando ſpectabiles; celerrimè currunt & volant, ut meritò mirari liceat, quo pacto in tantillis corporibus pedes atque alæ a natura figi poſſint. Aquaticæ muſcæ Græcis ... dictæ ſive lacuſtres, illæ ſunt quæ rebus aquis innatantibus cibantur, et ſuper aquas potiſſimum degunt ut Phryganides, Macedonica, Tigurina, Aeſchna, lutea, fuſca, &c. Phryganides ex Phrygano vermiculo (quem Angli *Cados Worme* appellant) in aquis degente, & menſe Auguſto ad ſuperficiem aquarum aſcendente exit; quaternis alis, colore fuſco, corpore oblongo, duas antennas breves habens, caudam verò bifurcatam, vel duas ſetas è cauda exeuntes. Varia hujus muſcæ eſt forma, quia phryganiorum ipſorum tanta varietas. Apud Macedonas circa fluvium Aſtræum, qui inter Berocam et Theſſalonicen medius fluit, volitat muſcarum genus, quæ non ubique reperiuntur, nec ad aliarum muſcarum ſimilitudinem quicquam accedunt, nec Apum Veſparumue aut crabronum faciem gerunt: harum tamen cujuſque aliquid referunt: nam magnitudine crabrones; colore veſpas; bombitatione apes, audaciâ, reliquas muſcas repræſentant, ... indigenæ vocant; Equiſeles Latini; per ſummas aquas volitantes piſcibus in eſcam cedunt. Muſca aquatilis æſtiva major, frequens circa Tigurinum conſpicitur menſe Maio (vulgo *tes glaſſt* vocant) quam à generoſo nominatam acepimus, & a Tigurinis deſcribi optamus. *Aeſchna*, muſcæ ſunt aquaticæ colore cinereo, alis quatuor, ſex pedibus, juxta caudam multos quaſi exiguos pilos lanuginoſos habentes. Muſca aquatilis lutea; ex fuſco luteſcit, alas habet longas, in ſcapulis ſemper inter volandũ erectas. Oculi illi magni prominentes; cauda longa articulata, cujus in extremitate duo pili longi exeunt; juxta flumina & paludes ſemper verſatur, rariùs alibi, præſertim à pluvijs. Fuſca alia eſt quatuor alis longis, longiſq; cruribus, corpore articulato; duas longas antennas in fronte gerit, paruũ caput, oculos prominentes & nigricantes. Alæ fuſcæ, ſed dilutæ magis quam reliquum corpus. In ſylvis juxta paludes & ſtagnantes aquas ferè ſemper reperitur. Denique inter rariores muſcas, illam Cardani referam à ſemetipſo deſcriptam his verbis: Animal (inquit) habeo, ſcarabeo ſimile, quod non fœtet, molle, celerrimum omnium quæ noverim annulóſorum: colore eſt ſiluo obſcuro, non nigro, ſex pedibus, duabus alis perbrevibus atque tenuibus, quæ caudam minime tegunt; caudam habet ejuſdem cum capite figuræ, & formæ, ut bicipitem eſſe putares. Nam ut ſupina capitis parte os habet, duoq; ibi cornicula ſub mento brevia: Sic duo item alia in pronâ: toto animali longiora,

totidem

totidem quoque habet in cauda, sed his duobus, quæ in capite longissima sunt, breviora; ex his tamen superiora inferioribus longiora sunt & crassiora. Quam sane bestiolam non vulgarem, utinam cum Cardano vidissem, ut huic descriptioni iconem adjecissem. Musca item alia est aquatica, quam Tipulam, Macropedium, Pedonem, & Gruinam a pedum longitudine appellant. Ideo Anglice *Crane flye* dicitur. Hujus generis quatuor reperimus differentias. Prima species est tibijs longissimis araneo sylvestri similis, corpore ferè ovali, cinereo albicante, alis argenteis, oculis nigerrimis prominentibus, antennulis duabus brevissimis, cauda mucronata, volat subinde (ut struthiocamelus) quasi gradiendo: aliquando tamen in aere volat, sed nec longè nec diu. Lucis adeo est appetens, ut lucernæ amore sæpe conflagret. autumno in pascuis & pratis frequens cernitur. Sed hæc de mare. Fæmina conformis videtur, sed paulo nigrior, & caudæ mucronem quasi demorsum obtinet. Has Angli *Shepherds* vocant; *id est*, Opiliones: quia ubi oves vescuntur ibi sæpius apparent. Secunda Tipula caput majus habet, oculos prominentiores, antennas quatuor exiles, corpus luteo nigroque colore jucundè varium, alas obscuriores. Tertia fere similis, sed corpus totum luteum 6. vel. 7. maculæ nigræ magis adornant, habet item tam mas quam fæmina caudam trifurcatam. Quarta species rara & perelegans videtur, capite & maximè ore furcato, scapulis turgidis, brevioribus pedibus, corpore duplo cæteris crassiore, dorso nigricante, Ventre & lateribus croceis, cauda mucronata & nigra. In sepibus versatur æstate, rarius in campis reperitur. Coeunt dictæ Tipulæ aversis caudis, atq; ita volant, recurvantur tamen quandoque, velut in complexus.

Cap. XII.

De muscarum usu.

Muta ista animalcula, passim omnibus odiosa, non tamen omninò contemnenda sunt, in varios ab Omnipotente usus creata. Primùm enim ex illis præsagia tempestatum discere possumus: deinde nobis medicinæ sunt ægrotantibus, varijsque tum avibus, tum piscibus alimentum præbent. Dei quoque omnipotentiam ostendunt, justitiam exequuntur, diligentiam

gentiam

gentiam hominum & prophylacticam illam sapientiam acuunt atque adaugent. Quæ omnia suo quodque loco probabimus. *Præsagia quod attinet.* Muscæ acrius quam solebant mordentes, os & oculos hominum aliorumve animalium petentes, pluvias significant. unde Politianus,

— *Sitiensq; cruoris*
Musca redit, summosque proboscide mordicat artus.

Forte quia pluviâ ingruente magis esuriant, ideoque ad levandam famem victum diligentius quærunt. Hoc præterea animadvertendum est, pluvia vel tempestate appropinquante, muscas ex superiore aere ad infimum descendere, & quasi in superficie terræ volare. Quinetiam si in aromatis frequentes appareant, pluviæ imminentis signum exhibent. Si vero ubique multæ fuerint & numerosæ, atque ita diu duraverint (ex Alexandri Benedicti & Ioannis Damasceni testimonio) pestem prædicant, quippe quod totum ex parva putredine ortum habuisse haud poterant. Varie item in Insomnijs per muscas ludit natura, si Apomasaris apotelesmatis fides habenda. Nam Indi, Persæ & Aegyptij, muscas in somno apparentes hostilem nuntium vel morbum significare docuerunt. Si Regi vel exercitus duci plurimæ muscæ inter dormiendum, quocunque iste loco astitisse videbantur, eodem in solicitudinem incidet, atq; [illegible] deletam, & victoriam amissam. Si pauper vel plebeius idem somniaverit, in morbum incidet acutum & fere lethalem. Si quis muscas os naresve suas ingredi putaverit per quietem, cum ærumna & dolore ruinam ab hostibus imminentem expectabit. Nec solum [illegible] tempestates prædicant, sed medicam nobis sylvam adaugent, & morbos curant. Nam Galenus è Sarano, Asclepiade, Cleopatra, & alijs, medicamenta contra alopeciam exscripsit, ijsdemque nunc solis nunc mixtis usus est. Sic enim in libro Cleopatræ. de ornatu scribitur: R. muscarum capita g. vi contere et affrica capiti alopeciâ laboranti, & certò sanabitur. Asclepiades plurima muscarum capita recens avulsa nudis partibus affricuit in alopecia, præsertim exulcerata. Confert enim (inquit) muscarum sanguis partibus ex nitrosis medicamentis exulceratis, vel alias erosis. Soranus cyathum unum integrarum muscarum ad extremam siccitatem torrefactarum cum alcyonio, sulphure vivo, felle suillo ac alijs, ad alopecias commiscuit. Quidam his pilos ursinos, calami atque filicis radicem, & castanearum corticem adjungunt, eoque medicamento non solum alopeciam, sed quodcunq; pilorum defluvium, & ex quacunque causa, raritatem emendant, loco affecto prius ad ruborem usque folijs ficulneis perfricato. Alij sanguinem è capitibus muscarum fluentem solum adhibent: quidam per decem dies cinerem earum applicant, cum chartæ vel nucum cineribus, ita ut tertia pars sit muscarum cineris. Alij lacte mulierum vel cum brassica muscarum cinerem subigunt, quidam cum melle tantum.

Plinius. Eodem modo Haly & Marcellus capita muscarum comburunt, ac pro linimento miscent cum melle. Brassavolus, in lib. de morbo Gallico, sanguine & cinere muscarum utitur ad alopecias. Ad palpebras gignendas hujusmodi medicamentum Plinius præscribit. R. Muscarum fimique murini cinerem æquis portionibus permixtum, ut efficiatur dimidium pondus denarij, additis duabus sextis denarij è stibi, ut omnia oesypo illinantur. Quidã ad vitiligines muscas illini jubent cum radice lapathi: nec defuisse memorat Plinius, qui eandem ob causam unam & viginti muscas rufas emortuas in potu darent, infirmioribus verò pauciores. Muscas in varijs oculorum morbis non Haly tantum, Galenus, Plinius atque Archigenes, sed neoterici etiam laudarunt, præsertim verò in suffusione, lippitudine, distorsione, & crithis palpebrarum. Ex muscis vulgaribus aquâ per balneum destillatâ, si oculi vespori

intus

intus laventur: maculis & pterygijs quatuor hebdomadarum spacio liberantur. Capilli si eâ sæpius madefiant, in immensum crescunt. Vas autem autumno sepeliendum, & materia sub hyeme destillanda. Hujus duabus guttis in aures infusis surditatem tolli narrat Gesnerus, medicamentumque illud Iudæo cuidam refert acceptum. Mutianus ter Consul, quadam observatione viventem muscam in linteolo albo collo subnectebat, quò remedio arceri lippitudinem affirmat Plinius. Muscæ impari numero confricatæ, medici digiti furunculis mederi dicuntur. Muscæ fabariæ cum aceto potæ hirudinem gutturi inhærentem ejiciunt. *Haly Abbas.* Napellaris musca, non solum Napelli virus, sed cujusque item veneni retundit; asserente Avicenna, atque Iulio Scaligero assentiente, ex quo ista Antidotus: R. aristol. rot. Mithridatij anna ℥ij. terræ sigillatæ ℥ß. muscas Napellicolas n. 18. succci citri. q. s. misce fiat opiatum: nam (inquit Scaliger) adversus tarantulæ, vel cujuscunque maleficæ bestiæ morsum vel napelli virus nulla cum hac est comparanda Theriaca. Idem quoque docent Gatnerius & Petrus Apponensis. Imo cum nulla non fere musca vomitum provocet (ut ex Arnoldo dicemus) cur non omnes alexiteriæ putentur? Cardanus muscam Absinthigenam æquè commendat. [illegible], ne ignota dum medicamenta affectamus, nota perdamus. Oleum de muscis sylvaticis in magno pretio fuisse memorat. Sed nec modum conficiendi, nec usum docet. Musca commansa & deglutita vomitum violenter provocat. *Arnoldus.* Audivi quendam (inquit Gesnerus) solitum dare tres vel quatuor muscas intra corpus, atque alvum inde optime solutam. R. florum genistæ, g. 5. ponantur in vase terreo cum butyro alternatim strato, quibus vas impleatur, ac optime clausum in fimo equino solem versùs per annum sepeliatur; post annum muscas invenies ad unguenti formam redactas, quæ omnem dolorem, in quacunque corporis parte fuerit facile sedant, ut ab amico & authore fide dignissimo accepimus. Nonus, muscarum magnarum capite ablato, reliquo corpore digitis contrito, parvum abscessus tuberculum inungi jubet, & valetudinem promittit. Aegineta item pro murium stercore muscas pari mensura substituit in succedaneis. Fortius Poeta puellam Germanicam triennalem inediam muscarum esu tolerasse autor est. Si jumentum urinam non reddit, vel si urina genitalia adusserit, musca viva naturalibus inserta opitulatur. *Columella.* Ad equi genitale prolapsum urinario meatui muscam imponito. *Pelagone.* Nec modo hominum jumentorumque saluti auxilio sunt, sed etiam in multorum animalium cibum creatæ videntur. Nam araneorum quædam genera muscas venantur, iisdemque vescuntur. Hirundines muscis, & fere solis vescuntur, adeò ut solùm propter hirundines muscæ factæ putentur: & sane absque ijs esset, vix viverent hirundines, eaque ratio est cur ipsas serena tempestate in sublimi, pluviosa verò in infima aeris parte venentur. Himantopodi quoq; avi, eas præcipuum pabulum præbere narrat Plinius. Est & anatis species major, quæ Tigurinis *Muggent* vocatur (quasi anatem muscariam dixeris) magnitudine & figurâ domesticam referens, quæ muscas supra aquam volantes cito rapit, et pro cibo utitur. Chamæleon, quem multi solo aëre cibari falsò scripserunt, muscis vescitur, quas linguâ sex uncias longa velocissime quasi vibrando exerta subito ferit, attrahitque & deglutit, ut ipsi proprijs oculis anno 1571. animadvertimus. Motacillæ (ni fallor) omnes muscis vivunt, sed præcipuè illa circa caudam albicans. Germanicè *todten vogel*, quidam melius muggenstsicher appellant, *id est*, [illegible], sive muscivorum, solis enim muscis vescitur, ut Bellonius scribit. *Zygænæ* majores muscis itetiam vescuntur, quas inter volandum hirundinum more capiunt, nunquam frustrata, ut sæpius magna cum voluptate conspeximus. Carnivorarum muscarum vermes, Angli

gli *Magots* vocant, & *gentles*, mirum in modum piscibus arrident: his hamis affixis ad capturam rochæ, percæ, Cyprini, aliorumque piscium, præcipuè si in [illegible] serventur, piscatores non frustra utuntur. Truttæ humipetâ musca (Anglicè [illegible]) & musca stercoraria inprimis alliciantur, quare piscatores [illegible] aut binas hamo affigere solent, & lusoriâ, vel potius fraudulentâ [illegible] retractione truttas avidius invitare, ut escâ affatim deglutitâ certius [illegible]. Alij hamos his muscis onerant quantum possunt, ac in fluminis fundo demergunt, præsertim ubi grandiores truttas versari in compertis habent, quæ escam humi delatam lubentiùs appetunt, avidiusque ad jacturam usque [illegible] devorant, uti à Gulielmo Bruero accepimus. Musca ex Phrygano orta idem facit (quam Angli *Cados flye* appellant) uti etiam quæ stercori humano solens insidet. Verùm alia alio modo grata est; id quod piscatores nostri optimè noverunt, qui in naturalium muscarum penuriâ, artificiosas substituunt, ex lana, plumis vel filo serico varijs coloribus tincto affabre factas, quibus pisces fallant, atque prolectent. Videndum tamen ut à primo statim morsu retrahas lineam, ne piscis insulsam escam respuens evadat. In Astræo fluvio [illegible] pisces natant, muscis indigenis supra aquas volitantibus victitantes, quos cum piscatores adeò ipsis gratos perspexerant, capere illas muscas & affigere hamis cœperunt. Verùm primo quoquo tactu colorem nativum perdunt, & pennæ decidunt, ut piscaturæ inutiles prorsus reddantur. Qua[illegible] artificiosis muscis ad illarum similitudinem & colorem fabrefactis, (nisi nos Aelianus fallit) utuntur. Lanæ item purpureæ, & versicolori, in muscæ formam compactæ gallinaceas duas cerei coloris pennulas adjungunt, atque [illegible] naturalem illam muscam graphicè referunt. Ex quibus muscificam [illegible] ntiam antiquam esse & à priscis usque temporibus ductam statue[illegible] nque audaculi jam quidam & arrogantes hamicolæ sibi illam ascri[illegible]. Nec miremur piscatores & pisces muscis adeo insidiari, quum id operis [illegible] itianus Imperator vel Cæsare haud indignum putarit, qui in cubiculo [illegible] eo stilo muscas parietibus adhærentes, ad unam omnes, (Suetonio teste) [illegible] sfixit; & ideo si quis interrogasset, *Quis est intus cum Cæsare.* Servi respon[illegible] *Ne musca quidem.* Dei verò virtutem quàm validè animalcula ista, [illegible] evalida, demonstrant? Contemplare enim vel minimum muscilli[illegible] em, & quomodo in tantillo corpore, pedes, alas, oculos, promuscidem alive membra omni filo minora concinnè adaptavit altissimus edissere. De vo[illegible] fui nominis vel decuplo majorem metuit? Nonne omnes multis [illegible] is cursu præit? Nonne altiùs promuscide penetrat, & dolia vini in[illegible] exhaurit? Elephas, magnum illud monstrum animalis, sæpius à muscis [illegible] atur; atque illas leonem domare posse fabella elegantissima narrat Ae[illegible]. Tantum abest, ut earum ferre morsum equi possint, aut ursi, multoque [illegible] s oviculæ, catelli, asini, nisi humana prudentia ipsis in auxilium venisset, [illegible] illa virtus prævaluisset. Hinc [illegible], sive muscarij, coriacei, stra[illegible] nei, setosi, inventio promanavit, Anglicè, *a flye flappe*: nec non illud flabel[illegible] orbiculare longo bacillo affixum, & selectissimis pavonum plumis contextum, de quo ita olim Propertius,

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Indi ex boum, Germani ex vulpium caudis, quidam ex tenuibus salicum virgulis, alij aliter muscaria conficiunt; quorum formam Aelianus, Vegetius, Ovidius, Grapaldus, accuratè scribunt. Quum item Elephanto cancellata cutis, pro cauda, pro juba, pro villo est (ut Plinij verbis utar) nec setarum ullum tegumentum, nec in cauda quidem præsidium videatur, abigendo muscarum tædio illum lino vel serico totum vestiunt, atque ita servant immunem.

Ne boves, jumenta vel alia animalia a muſcis petantur: ungantur oleo in ſartagine frixo, vel adipe leonina, & muſcæ ijs non inſidebunt. Origanum tritum ad læuorem & illitum idem præſtat: ſucco foliorum cucurbitæ, ſi pilos inunxeris: non parva rei admiratione a muſcarum viribus liberabuntur, hoc mihi ſæpe utili fuit. *Cardanus*. Baccæ lauri in pulverem tenuiſſimum redactæ, & cum oleo coctæ, eandem habent virtutem, ſi illinantur, uti etiam boum & equorum ſaliva. *Africanus*. Sæpe muſcæ jumentorũ vulnera & ulcera ingrediuntur, unde ex vermibus illarum ſcatentibus malignitas accedit. Primum igitur expurgatis ulceribus, confeſtim linimenta, ex pice, oleo veteri & axungia intus extraq; adhibet Columella, ſerumq; lactis cum cinere poſtea applicat: Fere per æſtatem ſic muſcis canum aures exulcerantur, ſæpe ut totas amittant. Quod ne fiat, oleo inungi debent. σφαβίγοι in Dryini præſertim ſerpentis ſquamis latibula habere dicitur Aetio, quæ tandẽ ipſos ſerpentes exanimes reddit: hæc pennis æreis donata χαλκομυῖα vocata ab Heſichio, ὅτι χαλκίζει τῇ χροιᾷ, cum cantharis veſcitur, & morſu calorem ſerpentibus ingentem parit, deinde ſitim inexplebilẽ & mortem. Horum paſtæ cadaveribus ſi poſtea hominem momorderint, lethale infligunt vulnus & inſanabile. Merdivoræ muſcæ plurimæ ſunt, alia eſt Creophago ſimilis ſed major, oculis obſcurè rubentibus, ſcapulis atratis, in quibus circulus oblongus pauxillum albicans; dorſum nigrum, ex lineis tranſverſim ductis ornatum. Alæ argenteæ, corpore longiores, circa ſtercus humanum plurimum verſantur; alias perrarò. Eſt et muſca viridis toto corpore, ſplendore nimio quaſi lanterna Punica pellucens, capite fuſco, alis argenteis, in ſylvis frequens, circa ſtercora fere verſatur, vulgaribus muſcis magnitudine æqualis. An ſit *Giacucal* ſylvatici ignoro. Aliam κοπροφάγον deprehendimus, muſcâ viridi minorem, corpore fuſco, capite rubro ſaturato, lineâ medium quaſi caput ſecante. Aliam item vidimus, corpore hirſuto, ſubflavo, oculis nigris prominentibus, ſcapulis et dorſo nigro pulcherrimè maculatis, caudâ ſublutea. Alia item eſt cui ſcapulæ dilutum rubent, ad croceum colorem parum accedentes. Duas habet Antennas cæteris longiores, alas argenteas, totum corpus tegentes, caput nigrum quadratum & exiguum; in ſtercore, potiſſimum equino, frequens aſſidet. Denique in ſterquilinijs (unde eas gigni probabile eſt) muſcæ quædam croceæ apparent, corpore reliquis magis oblongo ac gibboſo de quarum generatione ſupra diximus. Muſcam item raram, nec ubiq; obviam, murum ex aggeſto fimo & materia putreſcente factum depaſcentem vidi, omnino nigram, abſque alis quatuor argenteis fuiſſet. In ſcapulis etiam quatuor puncta alba, in reliquo corpore octo, *id eſt*, utrinque quatuor. Oculi albi, frons candido veluti aſteriſco notata, ex qua duæ antennæ nigræ & longæ emergant, habet item in ſupremo quoque femore album punctulum aſperium. Hanc muſcam, etiamnum in pixide mortuam & conditam varietatis cauſâ cuſtodio. Bombylophagus, muſca eſt, montana, magna, nigerrima, corpore hirſuto, oculis oblongis, magnis, capite ſpadiceo, prædæ cauſa acrem Bombylio pugnam init, & volatu ſuperans dorſum agilis conſcendit, eiq; tenaciter inhærens tam acriter mordet, ut hoſtem præcipitem in terram mittat, & melle qualicunq; abſorpto, victrix abeat. In ſummis Carmeli montibus, ſe hanc pugnã, donec acies ſtaret, conſpexiſſe memorat in ſchedis Pennius, ſed fortuna muſcis favente, Bombylios vita fuiſſe ejectos narrat. *Atq; de Zoophagis muſcis hactenus.* ἀζωοφάγοι dicuntur quæ rebus ab animalium natura diverſis victum quæritant, earumque aliæ tereſtres, aliæ vero aquaticæ. Terreſtrium aliæ humo ipſa veſcuntur, & ſudore ejus, aliæ plantis, herbis, ſuccis, & floribus ibidem exortis: illas Humiſugas (libet enim ὀνοματοποιεῖν) has vero Herbivoras appello. Humiſuga corpore eſt fuſco, in capite juxta os albicante macula reſplendens. Venter & pedes nigri: ſecus alarum exortum macula utrinque albam

album gerit, dorſum griſeum. In ſcapulis ſecundum longitudinem quatuor lineas obſcuriùs albicantes obtinet, alas argenteas, & (ſi in aquam poſitæ fuerint) noctilucas. In ſemitis & talparum tumulis recens egeſtis invenitur, amat enim humum pedibus complanatam & lævigatam; unde ab Anglis vocatur *The gray path flye*: floribus rarò inſidet, ea præſertim tempeſtate quando talpæ terram evertunt, cujus ſe humore ſuſtentant. Herbivorarum variæ ſunt ſpecies; quarum tres apibus fere ſimiles, Luciano στρατιῶται dictæ, *id eſt* militares. Sunt enim alijs muſcis grandiores, animoſiores, magiſque athleticæ, aſpectu pulcherrimæ, alis argenteis duabus perinſignes. Harum maxima et primaria caput nigricans habet, dorſum medium inter duas lineas tranſverſas veluti decuſſatum, extrema cauda nigra. Aliàs corpore eſt luteo. Secunda non multum diſſimilis, capite nigricante, ſcapulas quatuor lineæ flavæ & tres nigræ ſecundum longitudinem ductæ ornant, reliquum corpus eodem fere modo & iiſdem coloribus eſt diſtinctum. Tertiæ atque minimæ harum ſcapulæ flavent hirſutæ, caput rubet, reliquum corpus quatuor lineis nigris totidemque flavis per tranſverſum actis diſtinguitur. Omnium corpora ſplendent, ac quaſi inania tranſlucent. In hortis verſantur, & floribus aſſidentes ſuccum eliciunt. Lucianus militares muſcas ita deſcribit: Naſcuntur inquit) & maximæ quædam muſcæ, quas militares multi appellant: nonnulli vero canes, ſonitu aſperrimæ et volatu velociſſimæ. Hæ et longiſſimæ vitæ ſunt, & totâ hyeme incibatæ perdurant: contractæ præſertim & connexæ tectis & culminibus. In quibus & illud eſt admiratione digniſſimũ, quod utrumq; & fæminarum & marium faciunt, ut Mercurij et Veneris filius, qui miſta natura fuit & duplici formâ. His forte ἀγγαῖς eſt alia muſca apiaria dicta, cum ſplendore nigra, bipennis, cerilega, collectos florum ſuccos poſterioribus pedibus affigens apum more. Autumno apparet, rariſſime alijs temporibus. An hæc Ariſtotelis ſirenis? ſanè alarum tantum numero diſſentit, quoniam illam τετράπτερον fecit, hæc vero duas tantum alas, à natura conſecuta eſt. Aliæ item ſunt muſcæ herbivoræ atq; florilegæ, licet non apiformes, ſed σφηκόπτεροι atque ἱεράκόπτεροι, ipſamque hirundinem repræſentantes χελιδόνιοι. Struthiopterôn tres ſpecies vidimus. Prima tenera eſt & mollis, ſepes, binis alis, aluo oblongâ, à capite paulo ſupra oculos duas veluti ſtruthiorum pennas præmittens, ceu cornua, lanuginoſa mollitie ne ipſis quidem plumis cedentia: ſcapulis utitur gibboſis, reliquo corpore albo, nigris ſuis alis longiore. Secunda eſt, ejuſdem generis colore albicante, capite fuſco: aliàs parum differt. Tertia eſt omnino ſimilis, ſed antennas adeo molles, & plumoſas non habet; cauda albicat, corpore oblongo, quatuor albis lineis tranſverſis inſignitur, pedes longiuſculi, albo nigroq; colore diſtincti: dum gradus confert, caudam paulatim elevat, atq; alas binas tranſlucidas veluti jactabunda diverberat. Hæ tres ſpecies verno tempore, cum primis apparent, in hortis, ſepibus atque umbroſis locis, poſt atq; ante pluvias frequentes. Erinopteros tota alba eſt muſca vel potiùs argentea, exigua, & ubiq; plumoſa; adeò ut dum folijs inſidet, niſi penitùs intuearis plumam diceres: alæ illi quaſi diſſectæ, ſeparatis pennis avium ferè modo disjunctæ. Ab Edmundo Kniveto depictam accepit Pennius: deinde in ſepibus & liguſtrinis toparijs ſæpius vidit. Muſca χελιδὼν dicta, volatu poſt ſe omnes relinquit, lateribus caudâ, capite, fuſca & piloſa, oculos nigros habet propendulos, roſtrum vel potiùs naſum mucronatum, é cujus apice antennæ duæ erumpunt; ſcapulæ ſummæ, ut & dorſum, nigræ: alæ duæ argenteæ, quarum partes anteriores, pedum nigredini reſpondent. Quandoq; in uno loco reſidet, veluti immobilis, verum ubi propè acceſſeris incredibili celeritate, oculos fallit, & ne hirundini quidem celeritatis palmam (unde dicta Hirundo) unquam concedit. Aliam muſcam florilegam à doctiſſimo Carolo Cluſio accepit Pennius, nigram, alis duabus argenteis præditã, oculis albis conſpicuam, in dorſo ſeptem

maculas luteas habentem, in quorum medio punctus niger cernitur. Muscæ item in fabis repertæ, varij coloris, sed potissimùm ex purpura albescentes; quas ego ex Midis provenire conjicio. Hæ siquidem ubi desiverint (quod fit media æstate) subitò harum muscarum ingens numerus excrescit, & in fabis triumphat. Napelli muscam non vidi, verùm quæ in absinthio ex granis illis nigris stipiti adhærentibus, milio longe minoribus proveniunt, nigredine Mauros superant, parvitate tantum maximâ notabiles.

Ἐφήμερον, mirabilis musca, sive formam, sive vitæ brevitatem spectemus. Nomina plura habet; ab Aeliano ἐφήμερος ab Hesichio, ἡμερόβιος, ab alijs [illegible] vocatur: Latini Diariam appellant; quatuor alis, totidemque pedibus movetur; quippe quod non solum vitæ suæ brevissimæ ratione proprium id meritò habeat (inquit Philosophus) sed etiam cum quadrupes sit, volucre quoque est; una cum sole oritur, adolescit, vigescit, languescit, moritur plures verò non videt. Sub solstitio æstivo ex folliculis quibusdã uvarũ putrescentium diaria ista animalcula erumpunt. An vero folliculi isti (vel qui ceu folliculi videntur) sint chrysalides quædam ab erucis peculiaribus, vel vermibus potiùs in aqua degentibus provenientes, non proclivè est ostendere; tacet enim illud Philosophus, ex quo hæc tota fere historia petenda est. Plinius tenues membranas vocat. Aristoteles utriculos, esseque in Hippane fluvio apud Cymerium ponti Bosporum frequentes affirmant. Vitam agunt brevissimam, atque optimam; quippe naturalem diem non superant, & sub vespero, ut vitæ, ita miserijs terminum imponunt. Suo interim succo [illegible] sustentant, neque aëri neque terræ quid debent. Hinc natalium [illegible] conjectari licet, imò admirari atque optare. Horum insectorum Cicero primo Tusculan: meminit eaque (nisi me nomen fallit) Matthias Michoides libro secundo de Sarmatia Europæa describit, in hæc verba: Scias (inquit) in fluvio Russiæ & Lithuaniæ, præcipuè in Boristhene & Boti, tempore æsti[illegible] meras muscas multiplicari. Sunt enim vermes, & volucria alata, quaternis interim senis alis, manè supra aquam currendo, circa meridiem juxta ripas volando sese exercent: sole verò occidente, quotquot eo die sunt natæ, eodem obeunt. Quæ sane descriptio ab Aristotelica historia multùm differt; primo quod sub aurora vermis est repens: deinde instante & valescente meridie, solùm volat; præterea quod alijs sex alas concesserit præter sententiam Aristotelis. Iulius Scaliger in suis doctissimis contra Cardanum exotericis exercitationibus Ephemerum describit hoc modo: Ad Sarcam & Bennacum Lacum frequentem vidimus vesperi muscam ἐφήμερον dictam, mane nullam conspeximus; capta, noctem tantùm vixit; quatuor oblongas gerit al[illegible] pedes quot? nescio: sin sex habet (non enim memini) de nostro Ephemero ac[illegible] est. Caput quale muscæ; oculos grandissimos, promuscid[illegible] ventriosum est caudam habet longissimam [illegible] coaggestatam atq; coaptatam, in extremo bifidam etiam in quibusdã trifurcatã, colore subaureo in majoribus, subfusco in minoribus illustrẽ. Taurini *Moniettã* vocant, quasi monachellam. Adriatici ad Meranum & Tergeste *Cuzotulum*; a nostratibus, *Situola, id est*, Sagitella nominatur. Aelianus lib. 2. de animal. Cap. 4. alia insecta ephemera nobis proponit, é fece vini acescentis vitam & originem trahentia: quæ aperto dolio ut in lucem suscepta sunt, eodem die vitam amittunt nam ingredi quidem in vitam natura illis dedit, malis verò eidem annexis [illegible] lerrimè liberavit, priusquã vel propriam vel alienam calamitatẽ sentiant. [illegible] hic Bibiones intelligat Aelianus, quid per hæc insecta velit, equidem ne[illegible] nostri quippe vinitores alia circa dolia animalcula nunquã viderunt. S[illegible] vero Ephemerũ ad [illegible] retulissẽ, nisi ipse ad hanc classem [illegible] nec Pennij [illegible] sive triduanã muscã, ob figuræ similitudinẽ [illegible] proponere pigebit, ut varietate & raritate animi studiosorũ explerantur. Corpore est

est oblongo, & papilionari: caput ei parvum, subluteum, oculi grandes, prominentes, nigri, [illegible] involuta, verbasci lutei coloris, quo rorem à floribus sugit. [illegible] nigra, longiuscula, paulo supra oculos affixa: venter ac dorsum sublividum, extrema cauda fere lutea. Pedes quatuor tantum, quorum posteriores subluteì, priorum extremitates nigra. Alas habet quot pedes, quarum exteriores lividæ, extremis fimbrijs ex fusco subluteis, interiores ex fusco flavescentes. Alæ externæ, cum ad corpus tegendum conjunguntur, adeo sunt contiguæ, ut vix aut ne vix illarũ contactum videre queas. Tardivola est musca, nec diu in volatu durat: triduo á prima luce expirat: inter malvas & [illegible] vitam agit: hanc Petropoli Anglorum invenimus anno 82. testesq; rei veritatis habemus perhonestos ac omni exceptione majores, *hæc Pennius*. In floribus, vel potius florum calicibus herbæ illius quæ *Ben album* à plurimis vocatur, latent muscæ quædam florivoræ, exiguæ, nescio an ibidẽ ortæ, an aliunde transvolantes. Videntur ob loci teporem & pastum eò considere; ut ab eruditissimo suo amico Doctore Brouno Pennius se admonitũ fatetur. Bibionem item hac classe censere placuit, quia vino, id est, deputato uvæ succo (unde & orta est) nutritur. Illyricè *Vinis robale*. Germ. *Wein Worm*. Anglicè *Wine Flye* vocatur. Cardanus muscilionem, Scaliger non male Volucellam atque vinulam appel[illegible] & abvolat in cellis frequens, & præter vinum nihil appetit. Explora [illegible], & nullum ei rostellum inesse credes: aiunt tamen dolia unciali robore [illegible] ab ijs ita pertundi, ut totum aliquando vinum effundatur. Forte has [illegible] Grapaldus, dum sic scriberet: *Muscilla, muscula, muscio[illegible] per autumnum nascentes, & [illegible] fœdantes, in mensa ad [illegible]*. In occidentalis Angliæ urbis cujusdam agro (*T[illegible]*) [illegible] mali arboris, quem [illegible] appellant, æstate ad umbilic[illegible] mortua, musca repeitur viridis ac splendens: malo enim dissecto musca evolat: ex verrniculo quodam ibidem orto gigni videtur: Amygdalis amaris contusis vel [illegible] cibus Græcis illinendæ sunt: ubi jam ulcera sunt facta, picem liquidam cũ [illegible] adipe coctam affundi convenit. Quæ ricinos arcent & enecant maximâ ex parte [illegible] abigunt. *Columella*: Prophylacticã verò hominum sapientium, muscarum quoque auxit audacia: nã cum foris, domique essent molestæ, nihilq; tam servari clam posset à cocis quin adessent hæ ibi confestim & edulia corumperent; Melanthium, Sambucum, ebulum laurum, coriandrum, helleborum, buglossum, borraginem, salviam, betam, lysimachiam, origanũ, basiliconem, hyoscyamum, staphidem agriam, melissophyllum, rhododaphnen, piper, spondylium, zizania, aconitum in ædibus straverunt, suffixerunt, coxerunt, rebusq; muscis placentibus immiscuerunt. Quidam auripigmentum lacte, mulsâ vel sapâ tritum & aspersum objiciunt. Decoctum crocodili muscas abigere scribit *Rhasis*: qui etiã arsenici citrini suffitum cum olibano commendat. Dioscorides calchanti suffitum laudat. Atramentum librarium ex diluto absynthij temperatum, literas à musculis tuetur. Plin. Semen hyoscyami, veratrum nigrum, & argenti spuma cũ polenta trita & subacta, butyroq; aut adipe nidoroso quasi in offulas redacta ac melle parũ inuncta, muscisq; exposita eas occidunt. *Aetius*. Fel leporis cũ lacte mixtũ, vel cũ aqua coctum, & in ædibus aspersum, omnes muscas fugabit. *Anonymus*. odore vini cũ melissa distillati, muscæ & vermes enecantur. *Lullus*. Si muscas unum in locũ cogere velis, tritam rhododaphnem in foveam injice; succus etiã spondilij aspersus idem præstat. *Aetius*. Caudã lupi in ædibus sepultã, non intrabunt in eas muscæ. *Rha[illegible] [illegible] Tertius*. Axungia & resina liquidior implicat, oleum suffocat, [illegible] enecat muscas. Casiã oleo intritâ si quid illeveris, à muscis tutum erit. In nostris regionibus (inquit Petrus Crescentius) fungus reperitur, latus & crassus, in suprema parte parum rubens, ibidemq; multas bullas vel tubercula

emittens

emittens, quorum quædam rupta, quædam integra. Fungus muscarum dicitur: quia cum lacte in pultem redactus muscas perimit. Si quis Heraclitem lapidem in manibus habuerit, etiamsi melle fuerit inunctus, muscæ tamen ad illum non advolabunt: hac ratione probatur num sit verus Heraclites, an vero non. *Aetius.* Regis Cambajæ filium veneno enutritum scripserunt, qui ubi ex ephebis migrasset, adeo venenosus fuit totus, ut muscæ primo suctu cutis turgidæ interirent. *Scaliger.* Si musca in oculum involarit, alterum comprimi prodest. *Aphrodisæus in Problem.* Si Tabanus vel Asilus (muscæ species) Camelos, ut fit in Arabia, afflixerint; cetorum & omnium piscium adipe eas inunge, & statim avolabunt. *Plinius.* Solion in Geoponicis lauri baccarum decoctum jumentis aspergi jubet, & utrosque per naturalem quandam antipathiam subito abituros affirmat. Si verò ab Asilo jumenta fuerint jam percussa, cerussa ex aqua oblinc. Tabani moriuntur (inquit Ponzettus) quando proponitur ijs oleum decoctionis scyncorum [illegible] cum axungia porci, & farina fuliginis. Quinetiam noctu ad pastum ducantur boves, ducentibus astris, interdiu septis clauduntur, frondibus substratis, ut meliùs & molliùs conquiescant. *Virgil.* Vel ad nemora condensa ducantur, ubi propter visus hebetudinem liberè non volitent, Plura contra muscas Ruellius in Hippocratem, Apollonius & Brixius. Nunc quomodo Dei quoq; justitiam exequuntur, paucis scribamus. Insignem illum muscarum exercitum nulla conticescet ætas, quo summus ille cœli terræq; Polemarchus Pharaonis olim atque Aegytiorum in Israëlitas furorem cum [illegible] junctum correxit. Sed nihilominus ad sanam mentem non redijt improbus hypocrita, sed peccatorum cœno, sine sensu omni volutatus, graviora deinde supplicia invitavit. Et superbum illum nepotulum alato quadrupede in coelos usque volantem, invisum à Iove œstro disiectum perhibent. Herculem item, quamvis fortissimum, à muscis ferè devictum narrant Poetæ. Tempore Regis [illegible] valli, quo morum corruptela & noxa Britanniam infecerat, sanguinei cælitus imbres defluxerant, ijsque exarescentibus è sanguineo veluti [illegible] muscas venenatas prodijsse Annales memorant, unico solo morsu lethiferas. Nicolaus Albanepolitanus Anglus, ad Cathedram Romani pontificis electus, anno 1154. Hadriani Quarti nomen obtinuit, advolante in os ejus musca, præcluso spiritu diem obijt. *Vrspergensis.* A [illegible] haustu aquæ, in qua musca [illegible] mergebatur enecatum tradunt, atque hoc justo Dei judicio dum fulmine Tarpeio Fredericum Cæsarem cognomento Barbarossam, vel Aenobarbam feriret, ac Italiæ contra eum Principes incenderet. [illegible] *Cremonens.* Refert item vetus scriptor muscarum veluti colluviem Iuliani Apostatæ exercitum afflixisse, & Megarenses a sedibus per illos pulsos author est Gil[illegible]das. Anno 1348, muscæ numerosissimæ de cœlo lapsa [illegible] torem putredinemque in oriente concitarunt. Secuta pestis populum [illegible] pene omnem exhausit [illegible] vix decimus hominum superesset. Anno domini 1091 muscarum ignotarum maxima copia per multas regiones volitavit, atque herbas, arbores, jumenta, homines variè punivit. *Cranzius.* Anno 1143. Muscæ vulgaribus æquales sed corpore diductiore, infinito numero aerem [illegible] pabant, ut per multa milliaria Solis lucem eriperent, omniaque turbarent. *Vrspergensis.* Anno 1285. Carolo Gallorum Rege exercitum in Hispaniam ducente, ac cum Petro Aragonum Rege bellum gerente, [illegible] muscarũ, varij coloris in Gallos impetum faciens, [illegible] quam gladijs eos occiderunt. Marineus Siculus lib. 11. de Hisp. reg. [illegible] 1578. circa medium Augustum in Brumbiensis templi fastigio [illegible] muscarum quotannis etiamnum considere atque maximo inter [illegible] fragore tecto minari, retulit Pennio Timotheus Brightus, medicus, doctor, virtutisque

virtutisque nomine apud nos non incelebris. Huc quoque pertinet quod a Strabone lib. Georgr. 3. memoriæ mandatum est: Romanis sæpe pestem ex multitudine muscarum contingere solere, adeò ut quosdam constituere cogerentur muscarum aucupes, qui secundum mensuram prædæ mercedem acciperent. Quantam vero Africæ, Apuliæ, Hispaniæ, Italiæ, atque Indiæ occidentalis incolis molestiam exhibent, quàm gravia Carthaginensibus, & Hispaniolæ civibus vulnera infligunt; præter Oviedum Angli dixerint, quotquot eo Equitum illum florem Franciscum Draquum, Hispanicæ superbiæ malleum comitati sunt. Quæ vero de muscis Appollonius, Fulgosius & Plinius fabulosa superstitiosaq; narrant, hoc loco esse arbitror indigna & propterea muscas Pisatides, Cyprias, Elidæas, Actiadas & cæteras paris figmenti transeo. Non abs re tamen fuerit, veterum Gentium insaniam paucis perstringere, ut ad Deum verè [illegible] oculos tollamus. Herculem ferunt rem divinam obeuntem, quùm à muscis propemodum interficeretur, Iovi sacrificasse [illegible], easque protinus in Alphæum amnem esse delatas, vnde Iupiter Muscarius dicebatur, sive abactor muscarum. *Pausanias.* Elei Myagrum & Myadem deos invocabant, ne muscarum multitudo pestem aigneret. *Plinius.* Refert item Cyrenaicos solitos fuisse Achorem, deum muscarum venerari, ut ejus virtute ab earum molestiâ securi viverent. Fortè rectiùs *Acaron* vel *Hackron* pro *Achor* legisset Plinius, si Acarontis oppidi nomen audivisset, quo Bahhal-zebub, *id est*, Muscarum dominus, [illegible] colebatur. Vrspergensis dicit Diabolum in specie Muscæ [illegible] apparere, unde nonnulli genium (uti vocant) familiarem Muscam [illegible] forte item ad illud allusit Plautus cum diceret,

Hic pol musca est mi pater,
Sive profanum, sive publicum, nil clam illum haberi potet,
Quin adsit hic ibi illicò, & rem omnem tenet.

Sed valeant isti larvati & fecibus peruncti Dij, quos Græci [illegible] ideo vocarunt, quia forte pueris, indoctis, gentibus terrori sint. Christianos autem & verum rerum Creatorem fatentes, ne tantillum moveant. Alius item usus muscarum perhibetur. Nam apud quosdam cautum memorat in Artaxerxe Plutarchus, ut quisquis per audaciam legum placita risui & cachinno haberet, diebus viginti in Archiuo vinctus cyphone perseveraret, ut nudus melle & lacte delibutus muscis apibusque pabulo esset: elapsis deinde dictis diebus, muliebri indutus veste, de monte præceps deturbabatur. Quo Plutarchi loco (pace interpretis dixerim) pro *vinctus cyphone, unctus cyphi* legissem, est enim thymiamatis compositio ut idem Plutarchus ait, & Dioscorides docet) ex melle, vino, & uva passa, alijsque rebus muscarum genti gratissimis concinnata. Hujus supplicij quoque meminit Suidas in Epicuro. Erat etiam majoribus supplicij genus, quod scapharum supplicium appellabant. Læsæ enim legum majestatis convictus, intra duas scaphas claudebatur, capite, manibus, pedibusque extra propendulis: pro potu mel cum lacte infundebatur; quibus item caput & facies fuit aspersa; deinde ad solem conversus, muscarum infestantium numerum allexit, atque ipse interim intus carum vermibus scaturiens tardè computruit. Quæ quidem severitatis exempla, ut veteres in noxios & improbos homines ostenderunt, ita contrà Hispani, in Indijs, insontes plurimos nudos pro gentis more melle inunctos ædibus arcent, & foris in muscarum longe atrocissimarũ pabulum exponunt. Sed hæc Nemesis respondeat, quæ facinorosis a tergo imminet, imò singulis momentis adesse videtur. Vltimus denique muscarum usus (& is quidem non contemnendus) apparet, ut cum ipsarum nullæ hyemem transeant, imo quædam diecul[illegible] non supersint, fragilitatis nostræ sæpius recordemur, vitæque hujus caducæ incertitudinis;

titudinis, quæ licet conquisitissimis epulis, mollissimâ veste, modis mediisq; præstantissimus aliquandiu colitur; tamen cum spectatissimè floret, celerrimè marcescat, & cum muscis autumnum, nedum quidem hyemem, vix ferat; [illegible] sumus Pindari iudicio, & umbræ somnium: & cum muscis ipsis, imo plusquam muscæ [illegible]: illarum enim caducissima diem vivit, nostri aliquot fœtus vix quartam horulæ partem aliquando attingunt. Abi igitur Tyranne quisquis es; leges pro arbitrio condito; pios affligito, audaciam viribus adjicito; omnia turbato, scortis Genioque indulgeto: Tandem [illegible] ille Iupiter muscas arcebit, et te exanimem redditum varijs post mortem pœnis exercebit.

Cap. XIII.

De Culicibus.

Hebraicum.
Arabicum, *beagi.*
Italicum *zenzala, zinzala, sanzara, sanzala*
Germanicum, *mocke, muncke schnack, staunck, braem.*
Flandricum *Mesien.*
Polonicum *Komor, Wielki komor*
Moscoviticum *Coomor.*
Hispanicum *Moxquite & musquito,* unde à nautis nostratibus *muschite* dicitur.
Gallicum si minor sit *moucheron,* si grandior, *bordella.*
Anglicum, si major sit *gnat*; si minor, *midges.*
Latinum *Culex,* fortè ab aculeo, ut Isodor. Vel à culeo quod & corium significat. Verùm si ipse [illegible] esse auderem, *Cutecem* legerem non *Culicem*: quia ipsam potissimum affectat. Vnde hyeroglyphicè amatorem significat, quoniam ut Culex cutem maximè formosam appetit, & ad sanguinem usque pertundit, ita & amatores: quod mihi Plautus innuere visus est, dum Parasitus (ni fallor) senem præter ætatem amasio datum, & scortilli labijs affixum ita corriperet, *Eho, tu nihili cane culex; vix teneor, quin quæ decent te dicam.*

GRæci generale, quo omnes culices comprehendant, nomen non habent; ut vicissim Latini, quibus Græci abundant, particularium culicum nomenclaturis carent. E Græcis vocabulis κώνωψ amplissimum videtur, unde Oetæi Herculem conopium venerati sunt, quia culices ex eorum provincia fugasse credebatur. Idem Apollinis Culicarij nomen in Atticis fuisse, Alexander Alexandrinus testatur. Boeotij Parnopionem Apollinem coluerunt, quoniam culices abegit, *ita est,* in eorum [illegible] [illegible]. *Pausanias.* Verùm cum contra omnes culicum species unicam herbam κόνυζα, sive *culicariam* efferant Græci, κώνωψ generalissimum videri nomen merito debet. Monstrat id etiam reticulare illud velum lectis prætensum & à Græcis acceptum, quod illi κωνωπεῖον, atque Angli etiam hodie vix parum alludente nomine, *Canopy* vocant, ad quoscunque culices illaqueandos aptissimum.

Culex muscarum species videtur; ut illæ dulcia, ita hic contrà acida affectat. Verùm muscæ coeunt; Culices non: illæ per diem molestissimæ sunt, culices per noctem; illæ obmurmurant, hi altum & jucundum canunt. Alas habet

habet duas, pro analogiâ magnas, ex gibbosis scapulis orientes, sex illis crura valgia, vaccia, prælonga, e pectore prominente & quadrato nascentia, cùm ut melius ambulent, (Aristotele teste) faciliùs sese humo attollant: corpus oblongum, uti & proboscidem obtinuit culex, muscarum proboscide triplo longiorem, cujus acuto mucrone pertundit cutem, tubi vero cavitate sanguinem exugit, quo etiam pro ore & lingua utitur. *Plinius*, Sonitum edit truculentum, & pro corporis ratione maximum; unde Homerus in Batrachomyomachia culices signi datores facit his verbis

καὶ τότε κώνωπες μεγάλας σάλπιγγας ἔχοντες,
δεινὸν ἐσάλπιγξαν πολέμου κτύπον.

Aristophanes in Nubibus Socratem deridens, Chærephontem introducit quærentem: utrum putet culices per os an per podicem sonum emittere. Tamen in Avibus [illegible] vocat; ubi scholia exponunt [illegible], videtur sane proboscis à natura data ad sanguinis per cutem sectionem & pastum, non ad cantum (inquit Pennius.) Verum ne illi hac in parte assentiar, sensus prohibet: etenim adversi culices acutiùs canunt, aversi gravius, id quod fieri sane haud possit, si posteriori parte sonarent. Mirabilem culicum structuram, haud quis sine causa cum Plinio mirari possit. Nam in his tam parvis, atque tam nullis insectulis, quæ ratio? quanta vis? quam inextricabilis perfectio? ubi tot natura sensus collocavit in culice? ubi visum in eo prætendit? ubi gustatum applicavit? ubi odoratum inseruit? ubi truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? qua subtilitate pennas annexuit? pedum crura? disposuit jejunam caveam quasi alvum, quæ sanguinis avidam & potissimum humani sitim accendit: telum verò profodiendo tergori quo spiculavit ingenio? atque ut in capaci cum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter sorbendoque fistulosum esset. Mores illorum malè conciliati videntur & male habiti, tum quod formosiores lubentiùs vulnerant, tum quod dormientes, insontes nihilq; mali cogitantes: unde natum proverbium de homine insigniter injusto, [illegible]. Culex sane improba bestiola (utor Æliani verbis) dies noctesq; hominibus tum morsu tum strepitu inimica, præcipuè juxta aquas degenti, de quo ita Tertullianus contra Marcionem lib. primo; *sustine si potes culicis tubam & lanceam: nam non solùm sono arguto turbat, sed lancea cutem incidit, imo venam.*

Culicum distinctio perplexa & obscura, omnes quidem Philosophos exercuit: qui præ dubio verborum apud authores sensu, res ipsas propemodum confuderunt. Nobis vero magnitudine potissimùm & malignitate differre videntur. Sunt enim majores, minores, medij, & minimi. Majores ἕλειοι dici debent, quia palustribus & maricosis locis, versantur, oriuntur, cibantur. Corpore sunt oblongo, gracili, duabus alis prædito, quas non supra corpus expandunt, muscarum modo, sed rectà supra humeros, climatas, politas, & quasi comptas. Abundant nemoribus ad mare & paludes consitis, non solum circa metam incognitam, Noruegiam, Russiam, alijsque frigidissimis regionibus (ut Olaus magnus notavit,) sed in India occidentali, Hispaniola, Peru, nec non in Italia ad Eridanum, Padum, Adriam, Argentam: ubi multi maximiq; visuntur, morsu crudeles & venenati; triplices caligas, imo ocreas item perforantes, & nunc venenata, dura, livida, tubercula, nunc item vesicas dolorificas, nunc punctula pruritus plena linquentes, qualia Hippocrates in Epidemicis in Cyri fullonis phrænetici corpore annotavit. Quandoq; verò terebrata vena sanguinem adeo exugunt, ut postea saturi abierint [illegible] effluat per guttas, quemamodum in equis à Tabani morsu videmus. Itali se vestibus coriaceis contra muniunt, sed vix aut ne vix quidem illorum stimulos quacunque ratione evitant. An hi sint eæ styges inevitabiles, quarum Theophrastus

phrastus meminit lib. de caus. pl. 5. cap. 4. non est mihi in promptu dicere (inquit) Scaliger doctissimus.) neque tamen aliæ videntur, nam & illæ non gignuntur in loco difflabili, neq; tenui fruuntur aëre, sed in paludibus vescuntur atque nascuntur, ut ad Adriam, Argentam &, Padi fauces. Verum si [illegible] sint, aptissimum ab odio nomen invenerunt. Qui autem in calidioribus regionibus ad fluvios & paludes degunt, maligniori sunt ingenio atque aculeo, ut Massarus Gesnerum docuit, & nostrates Angli in Hispaniolæ metropolis expugnatione sub Draquo imperatore animadverterunt. Sunt alij his paulo minores, colore, forma, compage, persimiles, morsu & moribus mitiores, locos æstate umbrosos, hyeme etiam nivosos colentes, juxta sepes & arbusta, mutuis quasi cursibus colludentes, & alius alium veluti a calce ad carceres provocantes. Rarius mordent, & mordendo sanguinem non sugunt, sed potius serum salsum sudoris pabulum eliciunt, unde tuberculum tantùm, durum, pruritus jucundi plenum excitant. Has duas species [illegible] a Græcis præcipue vocari puto, alias vero alijs nominibus fuisse donatas. Sunt adhuc in Anglia, præsertim aquilonari, duæ aliæ tertiæ & quartæ magnitudinis culicum species, præcedentibus multo minores, sed quantitate inter semetipsas plurimum distantes. Hi, tanquam periti milites, certa figura (pyramidali nimirum) semper provolant, & quamvis infinitæ, figuræ tamen suæ acici fines nemo transit. Sursum deorsum feruntur, nictu oculi, & dicto citius, in latera aciem deducunt, totumque subito exercitum in cornua dispertiunt; quæ sive muscario, sive pulvere, sive aquâ affusâ, sive spiritu violento fregeris, coëunt tamen confestim & ante digiti crepitum in pyramidalem sese formam omnes recolligunt. Facies oculosq; itinerantium numerosi infestant, & subinde mordent: adeo multi sunt & frequentes, ut ex quibus vermiculis oriantur conjectura assequi nequeam. Rustici ex uligine putrescente provenire eos, forte non male autumant. Hi culiculi æstivi mense Maio frequentiores, vapore aqueo ali videntur: intestinum siquidem ijs tenuissimum, album, fere invisibile, spumeo albo tenuissimo, & nullius penè tenacitatis humore plenum est: longiùs ab aqua quandoq; & circa ædificia agminatim volitant: hominum item capita circumfluunt juxta pontes, loca à flatibus libera amant, aërem turbulentum, quantum possunt, evitant; nam a flatibus huc illuc aguntur. Hos Angli proprio nomine *Midges* appellant. Nunc ad alias culicum species, prout à Græcis nominantur transeamus. Sunt autem præcipui, [illegible] [illegible]: de quibus ordine dicemus. [illegible] unde apparet Empidem albo cingulo à natura esse ornatam, & locis aquosis natam. Sonum etiam argutum edit culicum modo: quare Chærephon a Socrate in Aristophanis nubibus quærit, An existimet [illegible]? Hesichius [illegible] quoque dicit [illegible], qua falsus Aristotelis authoritate, œstros ex ipsis nasci putavit: quos antea ex hirundinibus procreari fuse probavimus. [illegible], &c. Aristotelis Hist. 5. cap. 19. Quæ Theodorus Latina hoc modo fecit: Culices Muliones ex Ascaridibus gignuntur, hoc est Tipulis. Tipulæ fere in puteis, & ubicunque aqua se colligit, terrena subsidente concretione, oriuntur: fex enim primum putrescens, colorem *candicantem trahit*, mox nigricantem, ultimo cruentum: talis cum fuerit, minutissima quædam & rubra specie algulæ prodeunt, quæ ad tempus hærentia, suam ad originem moventur, deinde absolvuntur, itaque feruntur per aquam Tipulæ vocatæ, tum à paucis diebus erigunt se super aquam duræ & immobiles, mox disrupto putamine Empis emergit ac insidit, donec vel flatu vel sole motus volare incipiat. *Hæc Gaza.* Nihilominus (absit tanto viro injuria) eum variè hac interpretatione lapsum ostendere nullius negotij

negotij rem esse existimo. Cur enim Empides Muliones vertit, qui non amplius uno die vivere feruntur, & solo melle vescuntur? quod sanè è locis maritimis aut maricosis tam cito obtinere haud possent. Liceat enim mihi, (salvo Plinij atque Pennij judicio) Muliones Methiones vocare; haud enim caulos curant, aut fugiunt, sed mella, quorum item fragrantiam longè percipiunt: rostrum habent pici arborei instar, longum & acutum, quo mella lingurriunt, & crapula absumptæ statim exspirant. Titubavit item Gaza, ut modestissimè dicam, dum Ascaridas Tipulas verteret. Nam Ascarides (sive in aquis, terra, aut intestinis nascuntur) parvos significare vermiculos nemo dubitat. Præterea Tipulæ in superficie aquæ semper versantur, rarius aut nunquam fundum petunt. Denique cum ipsæmet Tipulæ ex Ascaridibus proveniunt, quis ipsas esse Ascaridas recte putarit? [illegible] Culex ficarius dicitur, non quia ex vera ficu nascitur, sed ejus fructu alitur & sustentatur. Nascitur enim ex vermiculo Caprifici fructibus ingenito, quos ubi [illegible] nequeat natura, & ad fici dulcedinem perfectionemq; producere; animaligena quadam virtute, (ne quid frustra fecisse videatur) ex granis ejus putrescentibus culices producit? Imo non est Culex [illegible], aut accessorium operæ quæ parabatur (ut Scaliger doctissime notavit;) vel si sit, videtur sane, [illegible]. Proposuit natura caprifici fructum perficiendum, rem vilem: non potest; vertit operam illam plebeiam ad operosiorem functionem, quippe Culicem. De his Culicibus Plinius hæc verba habet: Caprificus (inquit) culices parit, hi fraudati alimento in matre, putri ejus tabe ad cognatam volant, morsuq; ficorum crebro, hoc est, avidiore pastu, intus solem secum primo inducunt, cerealesq; auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, sive infantiam pomi absumunt; quod fit & sponte: ideoq; ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, ut flatus culices evolantes in ficus ferat, qui ubi ingressi fuerint, turgent fici, & celerrimè maturescentes altum tumescant unde mulierem partui diu proximam (imo & recens initam) [illegible] Græci vocant. [illegible] [illegible]mptos item & cincinnatos Pathicos caprificatos dici solere, Græcus hic Iambus testatur: [illegible] ad Caprificationem alludere putat Turnebus Adrianum Imperatorem, dum Floro molli Poetæ pathicam fœditatem sub nomine culicum rotundorum bilioso satis joco exprobraret. Dixit enim Florus,

Ego, nolo Cæsar esse, Ambulare per Britannos, Scythicas pati pruinas:	Cui Cæsar	Ego nolo Florus esse, Ambulare per Tabernas, Latitare per popinas, Culices pati rotundos.

Quum vero ex Caprifici fructu ad ficum demigrant, tanta festinatione, rupto cortice, evolant, ut magna ex parte pedem vel pennam post se relinquant. Ex granulis grossorum gigni eos ex eo argumentum peti potest, quod granorũ illa expertia reperiantur. [illegible] (à nonnullis [illegible]) [illegible] dictus (vellicat enim homines, & mordendo pruritum excitat,) culicellus est, Conopi similis, qui licet fico insidendo [illegible] videatur, [illegible] (utor Theophrasti verbis) [illegible]. Quem locum Plinius sic quasi interpretatur. Sunt & culicum genera aliquibus arboribus molesta, ut glandibus, qui videntur ex humore dulci nati subdito corticibus. *Culices* item [illegible] Theophrastus vocat, quotquot [illegible] natura in ulmo, napo, rapis, polio, lentisco, Terebintho, alijsq; arboribus, vel cum vel sine putrefactione progignit. Hos vel similes, sed nonnihil majores, Curtius lib. 13. hortensium juglandium non minimam esse pestem affirmat, & a Lugdunensibus *Bordellas* appellari. Galeni judicio [illegible]. Humor ulmi folijs aut potius vesicis prima germinatione inclusus, si aruerit,

rit in [illegible] mutatur. Alias in Autumno fert *Canchryes* vocatas, multas, minutas atque nigras. *Symphorianus*. Hortos præcipuè riguos incolunt & infeſtant, & plurimas fere herbas tondent atque abradunt ex quercus pilula (malum vocant plebeij) & galliæ foraminulentæ meditullio, ut Velarandus Inſulanus Pharmacopœus Lugdunenſis diligentiſſimus notavit, frequentes prodeunt, uti etiam ex herbis ſane permultis, non tantum ratione putredinis, ſed potius ex principijs quibuſdam alteratis, & ſucceſſivis operis ad meliorem quandam naturam digeſtis. Origines in Exodum, his animaculis Deum tertiò Pharaonis pervicaciam correxiſſe author eſt: quæ (inquit) pennis per aëra ſuſpenduntur, ſed quaſi inviſibilia, atque ſtimulo tam ſubtiliter & cito cutem perforant, ut quam muſcam volitantem non videas, pungentem ſentias. Sic fere omnes reliqui antiqui interpretes Originē ſecuti [illegible] interpretantur. Vnicus Tremelius, (*Hebraicæ* linguæ & ſacri codicis interpres fideliſſimus) aliter ſentit, qui colluviem animalium interpretatur, ac ſi culices atque muſcæ omnimodæ venenatæ, & moleſtæ, veluti conjuratione facta, agminatim veniſſent, & per examina à Deo ad conterendam Aegyptij ſuperbiam immiſſæ fuiſſent. Trabis vel pyramidis inſtar in aëre ſublimes videntur; præcipuè veſperi juxta ſepes ſurſum deorſum, imminente calore ſub ſole, appetente pluviâ, ſub umbris volitantes. Forte eædem ſunt cum Anglis *midges*; & ab *Alberti ſchaggen*, Italorum *Zenzalis*. Barbarorum *Cimifes* non diſcrepant. Culicum genus quoddam eſt, quos Græcis [illegible]: Latini Herculeos vocant, ignavia & malitia fucos referunt, & non niſi ſui nominis & cognationis aliquem affligunt. Vbi enim alios culices ſanguine & humore plenos viderint, ob cibi prædam illos poſt pugnam interficiunt, quum ipſi inertes vivant, nec quicquam niſi cibum aliorum opera quæſitum venentur. Obſervarunt item Majores noſtri genus culicum aceſcentem naturam gignere è vini fæcibus: quos cum ego buccinantes nunquam audiverim, potius Vinulas Scaligeri muſciliones ſtatuerem Nec me movet Niphi ſententia, quod acida petunt, (Culicum more) dulcia aſpernantur: quum ipſe alibi eos ſucco ſtercoris bovini (quo quid dulcius) potiſſimum nutriri affirmet. Anglicani culices minùs ſeveri ſunt, & gravia ſymptomata non excitant; minutili verò illi crudeliores ſunt; attamen à morſu maculas tantùm prurientes, pulicum inſtar relinquunt. Culices Americani præſertim *Tetin* dictæ, adeo lancinant, ut graviùs etiam indutos acerbe vulnerent. Iucundum deinde videre eſt, quam ridiculè ab ipſorum morſu Barbari ſtigutiunt, manibuſque crura, nates, humeros, latera, brachiaque, ceu auriga flagello equos, ſtridulè diverberant. Culices circa metam incognitam, ſed magna equitis noſtratis Frobiſeri operâ diligentiâque jam notam, & portum Nicolai, ac etiam varijs alijs in locis ſeptentrionalibus, miræ magnitudinis, & non pauci etiam viſuntur; ut nautæ, ac etiam Olaus magnus affirmant: Cauſam multitudinis perpetuitati caloris ob diei prolixitatem attribuit Cardanus; magnitudinis verò humori aqueo illi & pingui, qui gelu diuturno concreverat. Verùm cum in calidis Indiæ regionibus (Oviedo et experientia teſtibus) æque magni, multóque plures culicum ſpecies, & copiæ reperiantur; vix nobis, utcunque ſibimet ipſe, ſatisfacit Cardanus.

De culicum generatione variè diſputant myſtæ. Albertus aquoſos vapores illorum materiam eſſe affirmat. Ariſtoteles culices è culicibus generari negat, niſi mediante vermiculo, ut muſcæ. Verùm cum omnino non coeant, quo tandem pacto id fiat, equidem non video. Culices ex coſſis provenire primus docuit Pierius: è vermiculis autem in napo, liguſtro, lentiſco, terebintho, ficu, caprifico, alijſque arboribus veluti ſeminum ſparſis, & per non putreſcentem, ſed animantem naturam natis, culices prodire nemo non novit. Inſectum longis

longis admodum pedibus, (inquit noſter Bruerus) quod culicem majorem ob formam ei ſimillimam meritò dixeris, in lacuna valdè ſordida inveni, ex theca coriacea molli ſeſe proripiens. Videbatur mihi ex verme aliquo erucæ ſimili ibidem incluſo ortum duxiſſe caſula enim talis intus fuit, in qualem ſe erucæ transformant. An culex, an [illegible] dici debeat, dubitavit author. His (uti cunctis damnificis inſectis) brevem valdè vitam Deus noſter miſericors præſcripſit, ut ſcilicet æſtivi, hyemem; hyemales æſtatem non attingerent.

Varios tamen in uſus eos creavit Deus, ſive ipſum, ſive creaturas reliquas, ſive noſmet intueamur. Neque enim ſolos Mynatios, Mynſios, Aſtabaranos, Arihetenſes, Guaucanos, juſto dei judicio per culices civitatibus pulſos, & in ſolitudines actos, ex Pauſania, Leone Afro, Aeliano, Indiciſque hiſtorijs legimus: ſed etiam Aegyptiorum Tyrannum, omnium quos orbis peperit teterrimum, illorum exercitu victum fuiſſe, ſacri teſtes (Iove omni antiquiores) commemorant. Horum minimum Papa excolare gutture non potuit, ſed vi ejus ſuffocatus miſerè perijt. Quanto cum impetu Iuliani Apoſtatæ exercitum adorti ſunt? Quam eum terga vertere, & inanimem jacere coegerunt? Conſiderent ergo defectores à fide, & rem rectâ ſupputent viâ, deque creatoris viribus, potentiâ, gloria altiùs cogitent; cum in creaturæ abjectiſſimæ corpore non ferendum ſtimulum, & mucrone quovis acutiorem perpendant. Neque ijs ſolum ad homines malignos & malos puniendos, ſed in humanam quoque ſalutem conſervationemque utitur. Nam circa Neroen Aſtaboras, tantam leonum copiam audaciamque narrat Strabo, ut niſi Culicibus maximis (totam regionem circumfluentibus) expellerentur, ne in munitis quidem urbibus tuti ab eorum inſultu viverent cives. Idem in nonnullis Meſopotamiæ locis uſu venire Ammianus Marcellinus commemorat, ubi leones à Culicibus icti ſalutariq; remedio fraudati, in fluvios ſeſe agunt præcipites, & à gurgitibus abſopti ſuffocantur. Aegyptijs item olim lætales (nunc auxiliares feruntur ab Herodoto) quod teneras & impennes axillas vulnerant, mortiferáque plagâ interimunt. Quinetiam abſque ijs fuiſſet, perijſſet forte veſpertilionum, ranarum paluſtrium, & hirundinum ripariarum ſpecies, quæ culicibus inſidiari ſoliſque veſci ſcribuntur. Quod vero Gaza [illegible] (pici Martij ſpeciem dorſo cinereo) *Culicilegam* interpretatur, non conſentit cum eorum natura. Nam illa coſſis veſcitur, non culicibus, quos roſtro ex arboribus tabo marceſcentibus evellit. Fraudi illi fuit nominis amphibologia; quippe tam illi vermes quàm Culices Græcis [illegible] dicuntur. Si qua autem avis fuerit, [illegible] proculdubio eſſe contenderem, quæ [illegible] Heſichio & Varino appellatur. Pſenes dicti culices, ficubus maturitatem conciliant, lacteum humorem abſumendo, Soliſque radios ſecum unà inſinuando: ideoque in ficetis caprifico aluntur, ut inde flatu evolantes, in ficus ferantur. Plin. Ex quibus Plinij verbis conſtat, Caprificationem nihil aliud eſſe, quàm rationem quandam perficiendi, ut culices è groſſis nati ad ficus advolent, humoreque earum lacteo abſumpto ad maturitatem perducant: id autem ſolet fieri duobus modis; aut enim circa ficeta ita ſolebant diſponi caprifici, ut ventorum flatu culices è groſſis prognati ad ficus ferrentur; aut groſſi aliunde petiti, & colligati in arborem injiciebantur, & propterea beſtiolam ſcarabeo ſimilem, quam Græci [illegible] appellant, voce ſua culices abigentem, & deprehenſis veſcentem, ficitores arcere ſolent & enecare. Videntur etiam Culices eò nobis vatum vulgo pluris eſſe debere, quòd dierum tempeſtates nullâ quæſtus cauſâ prædicunt, idque certiùs multò & veriùs, quàm qui ex Apollinis tripode natos ſeſe jactitant, atque in Cumanæ nutricatu diu habitos. Nam ſi [illegible] divergente ſole colluſerint in Aprico, calores præſagiunt; ſi in umbra

umbra, pluvias tepidas & mites, si vero una acriter prætereuntes pupugerint, frigidam tempestatem, & valde pluviosam expecta. Quando e Galla vel pomo quercino circa festum Michaelis culex eruperit, bellum hostile prænuntiat, si araneus, caritatem, si vermis, fertilitatem. *Mizald.* Si quis aquam in monte vel valle invenire cupiat, observet (inquit Paxamus in Geopon:) solem exorientem, & ubi culices (κώνωπες) sese trabis instar contorquentes viderit, ibi subesse aquam portendunt. Imo nisi nos ludos facit Apomasaris, de culicibus insomnia hostilem nuncium morbumve significant: idque tanto gravius, quantò principaliores corporis partes magis appetere videbuntur. Anno Domini inter Sionis & Shenæ Anglorum monasteria tanta in aere κωνωπομαχία visa est, ac si meridiei nox planè illunis supervenisset. Duravit per horas quatuor pugna, donec acies steterant tandem magna utrinque strage edita, tot culicum cadavera in sepibus atque semitis conspecta sunt, ut scopis rata agrosque verrere necesse haberent. Sic exquirunt Monachorum exilium. *Stow.* Sed hæc Oedipus curarit & Hortensij Sphinges, ego ad certiora me confero. Magno quoque usui sunt nobis culices, quum Thymallus piscis (Aeliano authore) nullo alio cibo capitur aut inescatur. Verum ut aliquando utiles, ita plerunque molesti esse solent: eamque ob causam divinior illa hominum pars ex naturæ, experientiæque adytis, remedia contra adhibuit. Quare suffitus facti ex malicorio, chamæleonte, lupinis, absinthio, melanthio, pulegio, coniza, helenio, cedro, raphano, cumino, ruta, cannabe, fimo, galbano, castoreo, cornu cervino, unguibus caprarum, stercore elephantis, sulphure & vitriolo ad culices fugandos. Præscripserunt item hujusmodi composita medicamenta. ℞. rad. helen. ℥j. ammoniaci thymiam; styracis. ana ℥i, testarum ustarum ℥ij. his omnibus igni injectis, vestes suffiantur, ut fumum excipiant. *Aliud.* ℞. cedrinam linguam in pulverem redactam, & cum atramento sutorio suffito. *Aliud.* ℞. vini feces siccatas, & cerussam, ana, cum calchantho & bubulo stercore suffiantur. *Aetius Aliud.* ℞. atramenti sutorij, seminis melanthij sylvestris, cumini ana partes æquales, cum stercore bubulo suffitum para. Vapore item aceti acerrimi & origani fugantur. *Aliud.* spongia aceto imbuta & in ædibus combusta: Absinthium item cum oleo raphanino inunctum præservat a Culicibus. *Nonius.* Muriam recentem, vel fuliginem in cubiculis aspergere jubet Palladius. Ruta madida decocto conizæ, & in angulis ædium relicta, culices enecat. *Ruellius.* Si Jumentis cannabis floridam coronam vel circulum circa lectum locaveris, nullum tibi negotium facessent culices. *Geopon.* author. Si te oleo vel thuris manna illeveris, illico aufugient. Hortis riguis arbores, plantasque a culicibus infestas, accenso galbano liberari author est Plinius. Prodigiosum autem, ne dicam superstitiosum videtur illud Rhasis remedium, nescio ex quo De nocturno præstigiatore desumptum, ait enim pilo equino in medijs torulis suspenso & alligato culices non ingredi. Cur item acetum Culices enecaret, quod natura usque sitiunt atque appetunt? nisi forte vapor illius rei eos perdat anhelitum auferens, (ut sæpe fit,) cujus non substantia enutriens alere possit. Apollonius Tyaneus (ut Tzetzes chil. 2. scriptum reliquit) effecit, ne Antiochiam, & Byzantium civitates ullus culex vivus intraret. Cæterum cum non liquet rei modus, liquescet fides. Græci tentorium quoddam & velum retiforme excogitarunt, lineum, laneum bombycinum, sericumve, quo tricliniis lectisque circumfuso, culicum aditus vitabant. Nostrates paludicolæ minoris sumptus, sed paris utilitatis conopeum primi omnium (quod legam) invenerunt, & *Fencanapy*, id est, palustre conopeum vocant, stercus nempe bovinum patulum, planum, semiaridum & durisculum, vel potius plura stercora filo ad imum lectum suspendunt. Cujus odore illecti, atque succo, totam noctem

ctem oppido repleti culices, homines mittunt illæsos, somnumque dulcem, magni laboris mercedem, non interpellant. Muscario interdiu pavonino vel ex alijs rebus contexto abiguntur, nisi numerosi fuerint & valde pusilli, tum enim inutiis flabellis in oculos, aures, nares, atque os ipsum involant, majoresque animos sumentes acerbius affligunt.

Cap. XIIII.

De Papilionibus.

Græcè, ψυχαὶ, σῆτες, φάλαιναι dicuntur
item ὀπισθόδομοι, πυραλίδες, τυφλαὶ, ψυχαὶ...
sed generalius nomen est ψυχή.
Latinè *Papilio*, *Ardoynus campilonem vocat*
Isidorus *Auiculam.*
Italicè *Farfalla.*
Gallicè *Papillon, Papilion.*
Hispanicè *Mari posa.*
Polonicè *Motil.*
Hungaricè *Loveldek.*
Illyrice *Pupiela, meteyl, motyl.*
Germanice *Pifnet, Mulk, Pfifholter, Summer vuegel, zweifalter.*
Flandrice *Vleghebronfus, Botershyte.*
Brabanticè *Capelleken, Vlindere, pellerin, Boter vlieghe.*
Anglicè *Butterflie.*

EST autem Papilio insectum volatile, quatuor alis, non duabus, (ut Constantinus Friburgensis somniavit) sex pedibus, oculis duobus prominentibus, totidemq; corniculis ignavis ante oculos enascentibus donatum: rostrum habent papiliones bifurcum, ac intra furcas rostellum longum absconditur, quo rorem aliæ diurnum, aliæ nocturnum sugunt. *Descriptio.* Coeunt aversis caudis, & quandoque reflexis, & in coitu non paulisper hærent sed diù. *Coitus.* Ova non vermiculos (ut Aristoteles credidit) tam supra quam subtus, folijs affigunt & deponunt, magna, parva, flava, cærulea, nigricantia, alba, viridia, quædam quoque milij seminibus minora, alia duplo majora, alia æqualia; pro colore nimirum cujusque papilionis & magnitudine naturali. Hæc ova, loco tepido reposita, vel radijs solaribus interdiu vegeta & fota, erucas excludunt sibimetipsis principio concolores, sed colorem postea mutant cum corporis augmento. Ex alijs ovis post quatriduum erucæ repunt, aliæ non ante decimum quartum diem excluduntur, quæ paulatim vires acquirunt ac volant, sed languidius, imo nonnulla per hyemem ab injurijs frigoris servata integra perdurant, ut experientia in bombycibus satis confirmat. Post coitum omnes Papiliones non illicò moriuntur, sed sensim tabescentes vivunt ad hyemem usque, & quædam ad solstitium hybernum. Teneriorum brevia admodum sunt fata, duriores diutiùs supersunt verno tempore apparent, ex erucarum aurelijs, Solis calore vegetantes, & aeris benignitate veluti obstetricante exclusæ. Illarum adventus veris indicium plerumq; est: sed nec ubique nec semper. Nam licet infirmæ sint nec, diu manent superstites: tamen dum hæc commentaremur (inquit Plinius) notatum est, proventum eorum ter repetito frigore extinctum, advenasq; volucres ad 6. Kalend Februarij, spem veris attulisse, mox sævissimâ hyeme conflictatas occidisse. Haud mirari igitur debemus, fatuos illos & Icarios Astrologos tam sæpe nullà ratione nixos falsa canere, quùm & hic natura inconstans videatur nosq; ludat secundis causis addictiores quàm oportet, & Motoris illius primi immemores. In

 An-

Anglia papilionum novum exortum etiam Autumno bis memorat Pennius. Ego vero tametsi non negem gelu diuturno atque intenso eas omnes occidere, attamen mediocre perferunt, & locis tepidis frigidissimo quidem tempore supersunt. Quoties enim in ædibus per totam hyemem torpentes ursorumque & serpentum more obdormiscentes in fenestris, rimis & angulis, conspiciuntur? ubi, nisi in aranearũ insidias se forte conjecerint, vitam ad ver usq; sustentant. Omnes à sua eruca colorẽ habere Aristoteles affirmat: verũ (ut hoc concedam) præter illos colores alios obtinent, ut in particularibus historijs apparebit. Florentibus maluis maxime abundant, ex cujus floribus proboscide involuta rorem succumq; dulcem exugunt, ad corporis refectionem. Liber de natura rerum de Papilionem coitu ortuque loquitur in hunc modum: *Papiliones post Augustum coeunt; à coitu statim masculus moritur: ex eorum stercore vermes proveniunt.* Cæterùm horridiora hæc omnia sunt, quàm ut imitentur veritatem. Nam mense Maio, Iulio, potissimum coeunt; neque à coitu statim masculus ullus moritur, nisi ex eo Papilionum genere unde sericifices illæ erucæ (Bombyces dictæ) proveniunt. Denique quæ stercora putavit, ova sunt, è quibus non vermes sed multiplices eruculæ oriuntur, è quarum vicissim capsulis papiliones. Species tot Papilionum videntur quot Erucarum: è quarum quæque aurelijs proficiscuntur. Differunt autem hæ omnes, quod aliæ potissimum noctu volant, Phalænæ dictæ: aliæ verò interdiu, [illegible] vel diurnæ nominatæ. [illegible] Rhodium atque Cyprium est vocabulum. Sic enim illi (ut Nicandri scholiastes testatur) animalculum ([illegible]) ad lucernas advolans appellant. Turnebus ex Nicolao, & Lycophrone, [illegible], pro phalena accipi: à quibus quod candelas alarum motu atque impetu sæpe extinguit, [illegible] dicitur: a scabritie & furfure ceu polline quo diffluit, [illegible] vocatur: & quia lucis amore in ignem sese earum aliquæ præcipitant, pyraustarum nomen obtinuerunt. Sunt qui Phalænam cicindelam interpretantur; sed minùs rectè: cum cicindelæ lucernas neutiquam affectant, sed nocte præsertim illuni omnes gaudent. *Germanicè ein Leight mucken, ein lieght flugen, Helveticè Flatterschen dicitur. Italice Farfalla*, Paviglione & Poveia. *Angli Boreales* nec non occidentales, *Saule, id est, Psychen, Animam*, appellant; quia (ut stultorum fuit vetus opinio) mortuorum animæ non nisi noctu volitant lumen quærentes. Nicander Phalænam his verbis describit,

[illegible]

Quos versus Hieremias Martius latinos fecit, hoc modo

Nunc animo perpende tuo quas barbara Memphis,
Bestiolas nutrit, volitantis imagine vermis
Quem circum accensas petulantem nocte lucernas,
Seræ cœnæ [illegible]; angustæ cujus & alæ
Squalent, non viridi velut ipsa Cornix colore,
Sed quendam veluti cinerem, dum prenderis, edunt.

Ex his igitur colligere possumus, Phalænam esse Papilionis speciem noctivagam, luminis fruendi (unde nomen traxit) studiosissimam, hirsuto corpore & alis veluti cinere aut pulvere quodam levissimo conspersam; subter folia, vel obscuro quodam in loco interdiu latitantem, noctu ad lucernas volantem, earumque desiderio semet ipsam in cineres redigentem. Raro vel nunquam nisi erectis in dorsum alis provolat, ut Diurnæ contrà, semper juxta latera expansis. Antennas habent maxima ex parte vel hirtas & latiores, vel exiguas admodum & breves: Sed diurnæ longiores habent & in extremo tuberosas. Phalænæ ex erucarum thecis terra obrutis; Diurnæ ex aurelijs pendulis;

Columella lib. 9 cap. 11. Isidorus lib. 12 cap. 8

Papilionum a[illegible]

pendulis; vel arborum ramis affixis proveniunt. Illæ scabræ fere omnes sunt, & pulverulentæ, noctivolæ, teneriusculæ; hæ contrà planæ, læves, glabræ, nullo pulvere conspersæ; interdiu volantes, duriusculæ. Diurno illæ tempore volant rarissimè ante appetentem vesperum, ne pulvis calore Solis, & siccitate arefactus, facile excutiatur, qui pluvias non admittere solebat: hæ vero noctu volare nequeunt, ne ipsas medullas ros madefaciat nocturnus, volatumque simul, & salutem multum impediat: quare pluviosa tempestate & noctu sub folijs latitant; neque unquam nisi sudo cœlo serenoque evolant. Phalænæ non minus lumen amant ac lucem Papiliones: quare hæ astro diurno gaudent, sole nimirum; illæ vero nocturnis astris, lunâ nempe & stellis, candelarumque lumine, stellarum naturam spendorem & tonum imitante. Phalænæ omnes sunt vel admodum magnæ, vel exiguæ. Maximæ Phal[illegible]næ venter arenosi admodum coloris est, uti & interna [illegible] pars.

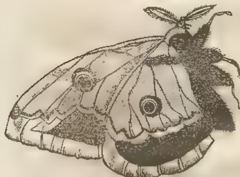

Oculi cærulei videntur; caput vero lividum; inter oculos antennæ duæ emergunt subfuscæ, aquilinum referentes fucum, & nigris transversim lineis funem contortum imitantes. Scapulis veluti pannus quidam adhæret arenosus, surdus: a quo macula nigra decussatim tracta scapulas finit. Cæterum corpus, si dorsum spectes, cyaneum; si ventrem, arenosi coloris est. Alæ duæ exteriores p[illegible] magnæ, aquilinas colore [illegible], maculis albisque orbibus variè distinctæ, internæ multo sunt minores, atque mellinæ, intus [illegible], & maculis [illegible] insignes, [illegible] habet [illegible] & [illegible] singula coloris, & in extremo [illegible] nigris digitis forcipata [illegible] magno cum strepitu, & nocte exoculata, quemcunq; splendo[illegible] ex ligno putrido, squamis piscium alijsve rebus ortum avidè consequitur. Sicut magni [illegible] minorum gentium nobiles devorant & exhauriunt: ita hæ nocturnæ diurnas Papiliones sub folijs latitantes alis diverberant atque occidunt.

Secunda primæ magnitudinis Phalæna, ut mole corporis nonnihil superatur: ita primam colorum harmagoge, tono & elegantiâ longe vincit: acsi natura in hac ornanda, pigmentariam suam omnem officinam exhausisset; atque illam primam, Regem Papilionum, *id est*, fortem, strenuum, nigellum, lentiginosum: hanc vero Reginam, mollem, tenellam, comptam, Vnioni-

bus, gemmisque consitam, opere plumato & Phrygio superbientem fecisset. Corpus lana quasi anserina, nonnihil levigatum & hirtum, Martes, vel sabellionis potius pellem mentitur; capite est parvo, oculis magnis prominentibus, antennis plumiformibus duabus, buxeum colorem referentibus. Alas habet quatuor magnas, singulas, multicolore oculo donatas; quorum pupilla nigra, iris πολύχροος, circulis & semicirculis mellinis, flammeis, albis, & nigris, pulcherrimè distincta. Externæ alæ ab exortu ad oras albicant, nigris quibusdam venulis punctulísque insignes. Oram ipsam peniculamentum cum limbo ornat, exortu surdè fuscum; sive subflavum. Internæ alæ fuscæ videntur, uno quoque oculo superioribus conformi præditæ, tribúsque institis ornatæ: harum prima plana est, media opere dentato excurrens (ignei utraque coloris:) extima vero subalbida, & veluti à pellionibus assuta; cruribus incedit validis, hirsutis, lacertosis, ejúsdem cum reliquo corpore colôris. Hanc Carolus Clusius Viennâ misit, tam eleganti forma notabilem, ut suspicere potius admirarique eam, quàm verbis aptis describere facilius sit.

Tertia est corpore magno, hirsuto, nigricante; singulæ alæ uno oculo notantur, cujus pupilla nigra, circulus fuscus, semicirculus albus. Varij quasi panni in alis conspiciuntur dilutè amethystini: fimbriæ vero alarū extremæ primum cinerei, deinde aquilini coloris videntur. Caput valde breve & exiguum, unum utrinque oculum coracinum emittit; pupillâ albissimâ insignem inter hos duæ antennæ valde breves, & exiles, fusci coloris erumpunt. Ex pilosa eruca oritur, non glabra.

Quarta

Quarta caput habet magnum fusci coloris, é quo duæ antennæ rectæ & subnigræ surgunt. Collum miniatâ maculâ ornatur, pectus hirsutum, quadratum, fuscum, Scapularum pars anthracina, venter amethystinus, 5. vel 6. orbibus nigris dividitur. Pedes picei videntur, alæ leviter fuscæ, subnigris in longum venulis satis conspersæ.

Quintæ caput albescit, oculi nigrescunt, cornicula aliquantū flavescunt, alæ exteriores longæ ex fusco atque albo surdescunt, interiores leviter & quasi obiter pictæ rubescunt. Scapulæ nigerrimæ conspiciuntur, reliquū vero corpus subroseum, septem nigris circulis lineâ albescente per medium totum ventrem currente alligatis ornatum.

Sextæ caput scapulæque hirsutæ, atq; exteriores alæ, sanguineis venulis lineatæ ex fusco albescunt: Capitis oculi propenduli, hyacinthini videntur, vel potiùs cyanei. Internæ alæ nonnihil incarnatæ, oculū mediâ suâ parte repræsentant, pupillâ corvinâ, circulo Iacynthino lucentem; corpus carnem arescentem & leviter infumatam refert, sex quidem orbiculis ex nigro atratis notatum.

Septima alas habet exteriores albas, fuscis quibusdam maculis undulatim variegatis insignes; collum miniata quasi pellis circumcingit, ad totas deinde scapulas capucij instar decurrens: caput rubrum, oculi margaritei, antennæ flammeæ videntur. Alæ internæ rutilæ, tribus nigris maculis lentiginosæ; pedes rubri, venterque totus concolor, incisuris septem pleniùs miniatis & transversim ductis conspicuus.

Octava tota fere Bætici coloris est, nisi quod omnium alarum extremitates buxeæ videantur, uti etiam media antennarum pars.

Nona

Nona illi fere eſt ſimilis, ſed extima alarum pars arenam nigriorem refert. Cornicula verò lata habet & repanda, ex fuſco albicantia: mediam externarum alarum partem candida rotunda macula adornat.

Decima parilem præ ſe fert magnitudinem, ex albo tota furveſcens, niſi quod media alarum extremarum pars puncto admodum albo, oculus vero pupillâ valde nigrâ conſpiciatur.

Vndecimæ caput tuberoſum, cornicula exilia, corpus atq; extima alarum pars lutum ſubactum æmulantur. Aliàs verò alæ totæ obſcuræ argenteæ fuiſſent.

Duodecima videtur ſubcinerea, alis nigris quibuſdam maculis infectis; oculos item habet nigerrimos, pupilla candida lucentes.

Decima tertia antennulas vix oſtendit exiguas; toto corpore flaveſcit, præter oculos (qui exigui & nigri) atque alas quæ albidæ videntur.

Decima quarta varij coloris videtur, cornicula tuberoſa nigra habet, uti & ocellos & pedes. Scapulæ albis quinque veluti plumis ornantur, quarum utramque mediam tres nigræ maculæ occupant. Alæ niveæ nigris luteis & cæruleis hic illic maculis pinguntur. Corpus illi nigrocæruleum, articulatum, & juxta latera albicans; caudam pro arbitrio exerit vel recondit, mucronatam, ſubluteam, articulatam: totum corpus pulvere quaſi conſperſum; aliàs enim corniculorum tuberantium gratiâ in papilionum claſſem veniſſet. Ova numeroſa ponit, ſublutea, ac inter excludendum caudam exilem exerit, ac deinde pro libitu recondit.

Decima

Decima quinta cornicula duo habet, nigra, exilia, caput atque ſcapulæ hirſutæ, fuſci coloris; collum miniato torque decoratur, femora rubeſcunt. Alæ extremæ ex fuſco & albo ſcutulatæ vel undantes potius. Intimæ verò exactè rubent, maculis piceis infectæ. Corpus leviter miniatum inſtitæ ſex nigræ orbiculatim circumeunt.

Decima ſexta mira admodum videtur: ſi ſupinam videris ubique, xerampelinam dixeris; ſi pronam ex viridi luteſcentem. Scapulas autem pronas quinque ruberrimæ lineæ deductæ ornant. Sicuti & ſeptem medio dorſo puncta affixa reliquum corpus. Alæ item xerampelinis tranſverſim maculis vel umbris potius viſuntur, quarum exortus à capite ad pectus uſque infimum, albeſcente linea terminatur.

Decima ſeptima. Hanc ſi compreſſis alis incedentem videris, fuſca videtur; ſi verò expanſis volitantem, alas interiores explicat coloris incarnati, ſed nigricante limbo juxta oras diſtinctas. Corniculis donatur oblongis, & involuta quaſi promuſcide; caneſcentes ſcapulas macula arenoſa rotunda inficit, latera item & corporis omnes articuli, ceu canis conſiti & fimbriati videntur.

Decima octava. Cluſius miſit perpulchram: Antennæ illi albonigræ, caput piceum, naſus aduncus, oculi circulus candicans, collum coccineum, ſcapulæ hirſutæ nigro quaſi pallio veſtitæ Alæ exteriores nigris albiſque inſtitis interpolatæ, interiores rubræ, nigris hic illic maculis ornatæ. Corpus habet piceum, ſicut & pedes: ſed latera corporis ſeptem utrinque maculæ ornant ſanguineæ.

Huic etiam aliam misit affinem, sed antennis omnino coracinis, mediisque scapulis instita candidissimâ, ceu margaritarum lineâ ornatam.

Istarum omnium corpora magna admodum apparent.

Nunc de mediæ molis Phalænis orationem instituemus. Quarum *Prima* ferè albescit tota, nisi quod alæ exteriores nigris nonnullis maculis & lentiginibus, interiores vero quasi variolis & morbillis ruberrimis medio albescentibus fœdantur: oculos item nigerrimos; pedes, antennas, subluteas habet. Nasi loco capillus provenit hirsutus, veluti in spiram sæpius involutus.

2. Corpus, totum hirsutum atque spadiceum, cujusmodi alæ exteriores (absque maculis limbis fimbriisque albicantibus, & ocello luteo fuisset.) Antennas flavas nigra punctula adornant, internæ alæ calendularem colorem referunt, sed ocellis quibusdam & fimbrijs, uti exteriores nitent.

3. Alas habet quatuor albas; exteriores autem cæruleæ quædam venulæ affluentiùs sparsæ infuscant, duæque in medio, rotundæ, nigricantes, maculæ, adornant, linea circum alas duc[illegible] mellina videtur, qualis antennarum color; corpus, caputque nigricant; oculos habet albissimos, scapularumq; latera quatuor utrinque lineæ albissimæ obliquæ decorant.

4. Cor-

4. Cornua gerit repanda gruini coloris, corporis nigri latera canescunt. Alæ subluteæ nigris multis maculis serpentariam æmulantibus, inficiuntur, superius latis, inferius orbicularibus: fimbria alarum Vespertilionum more dentata & veluti spinosa, nigerrima est tota, quam intùs sex utrinque margaritæ positæ commendant.

5. Tota est anthracina, nisi quod maculæ ex albo rubescentes alarum faciem adornant.

6. Corpore & antennis nigerrima, oculos albos obtinuit. Alæ illi subtus coracinæ; extrà aureis villis, atque maculis conspicuæ, quibus vicissim lati clavi, nigri coloris, & argenteo quasi filo transfixi, adhærescunt: extimas quoque alas, mæandet quidam ornat nigerrimus, auro subtus fuso, & quasi striatim acu picto.

7. Laticornis corpus nigrum canescens, nescio an dedecori sit magis quam decori. Alarum primordia, rubent; reliqua flavescit pars: utramque vero partem nigræ tesseræ laminatim positæ inficiunt, quarum extremitas lineâ unâ aureâ splendescit.

8. Quatuor cornicula habet racemosa, cinerea; duo autem prælonga, & extremitate latiora: corpus illi quale septimæ alas subcinereas obtinet, nigro tesserulatas, & circa extimam oram guttis ejusdem coloris æqualiter pictas.

9. Caput

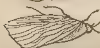
9. Caput, oculi, antennæ, corpus, interneq́, alæ, arenam illam auriferam repræsentant: scapulæ externæque alæ nigrescunt, nisi quod instita quadam nigerrima lineis utrinque cinereis decorata ornantur.

10. Corpus habet luteum, nigris quibusdam guttis à collo ad caudam usque lateribus & dorso insignitum; oculi, antennæ, pedes nigerrimi; alæ exteriores cādidæ, sed limbis flavis, clavis angustis nigris, maculis quoque nigris distinctæ.

11. Alas si vidēris, niveam dixeris vel lacteam, nisi illam minimæ hic illic nigerrimæque maculæ inficerent vel ornarent potius: scapulæ item papposæ albicant: dorsum corpusque luteum, & articulatum, octo nigra punctula commendant: oculi prominent magni, inter quos antennæ emergunt nigræ atque hirsutæ. Noctu in pratis & pascuis volant.

12. Hæc alas habet adeo productas, ut volare commodè non possit; brevissimas antennas gerit, oculos parvos nigerrimos, totum alioquin corpus albescit, lutescentibus quibusdam venulis, atque villulis rariùs consperfum.

13. Corpus totum (oculis demptis nigerrimis) gruinum colorem subnigricantem æmulatur: antennas habet productiores, corpus hirsutum, alas corpori concolores, sed juxta oras tono quodam virescente & vitreo coruscantes.

14. Pulchra quidem est hæc, quamvis tota propemodum arenosa: cornua gestat, pro mole corporis, valida, nigra, & taurorum more curvata; oculi nigri, & magni; caput breve, collum crassum. Alas externas nigri quidam clavilli gratiores reddunt. Spinam veluti supremam, quinque nigra ceu garyophyllorum capita trifurcata insigniunt.

15. Alæ fere sunt subcinereæ totæ: antennis sola ex omnibus destituta est, oculos habet subnigros: dorsum subluteum & quinque fuscis punctulis distinctum.

16. Ejusdem penè coloris videtur, nisi quòd illius exteriores alæ macula pulla transversim ducta ornabantur; hæc verò ubique unius coloris, (oculos nigellos dempseris) conspicitur: corpus habet longum, articulatum; alas quatuor longas, atque angustas; pedes sex, quorum postremi prioribus duplo longiores sunt: cornicula item habet exilia, sed longè excrescentia.

17. Hæc ex eruca bombycina originem ducit, tota albescens præter oculos nigricantes, & venulas quasdam subluteas, rectà per alas, & transversim per corporis articulos currentes: à nobis Bombycina Phalæna nominatur. De qua in Bombycum historia fusiùs dicam.

Minimarum in classem unam primam faciemus mirabilem, quatuor tantum pedibus piceis incedentem; externas quoque alas cæruleas habet, internas luteas & externis (præter morem) minores; corpus item luteum adeo magnum est, ut ab alis tegi vix possit: cornicula punctis plena, atque oculi (dempta pupilla albida) nigrescunt: caput atque promuscis (longa, exilis, involuta) flavescunt.

2. Ex cæruleo viridis videtur: corpus exiguum habet; pedes, & antennas nigricantes.

3. Scapulas atque alas habet porraceas, corpus ex subluto fuscum apparet: alas extimas limbus ornat albis fuscisq́; maculis notatus: caput perpusillum habet, pedes & antennas cineri similes.

Qui netiam in ædibus parvæ aliquot Phalænæ argenteæ nigris maculis notatæ (Angli *Moths* vocant) ad lucernas advolant, quæ laneas & linteas vestes depascunt, & ova deponunt, è quibus tineæ, & ex tineis vicissim hæ Phalænæ oriuntur: feruntur autem primum ex rosarum folijs, alijsque herbis putrescentibus originem cepisse.

Tres alias minores in pascuis & pratis observavi. Quarum Prima alas externas nigras obtinet, singulas quinque maculis, quasi sanguine perfusis notatas: alæ interiores totæ rubent, corpus fuscum videtur; caput, antennæ, breviusculę, & pedes nigricant.

2. Similis videtur, nisi quod quatuor tantùm sanguineas maculas in alis exterioribus habet, corporeq́; constat graciliore.

3. Ferè parilis est formæ, absque antennis esset multo longioribus, & sanguineis maculis alio modo aspersis, nam circa extremitatem alarum guttæ sanguineæ duæ tantum apparent, ab exortu verò maculæ duæ longiùs tractæ conspiciuntur.

Atque de nocturnis Papilionibus sive Phalænis hactenus sit dictum: Nunc ad ἡμερινὰς sive diurnas transeamus.

Diurnæ Papiliones eo modo sunt describendæ, ut quisq; fœcunditatem elegantiamq; naturæ hac in parte videre possit atque suspicere. Neque enim minus lusit vel potius sedulo operata est in earum varietate, coloribus, vestibus, paragiis, orbiculis, globulis, clavis, meandris, tesseris, laciniisque ornandis, pingendis, conficiendis, atque in Phalænis fecerat.

Diurna Papilio Prima, omnium maxima, maximam partem flavescit, ijs locis partibusq; exceptis, quæ hic attramento denigrantur. Quinetiam extremi illi interiorum alarum globuli cœlicolorem spirant: ut genuinis saphyris consitum putares. Oculi chrysolythũ referunt, magnitudinem formamq; adeo ad normam exculptam hic exhibemus, ut plura de ijs attexere non sit necessum.

2. Præter magnitudinem parum differt à prima, oculos habet nihilominus nigerrimos atque porrectiores antennas. ubi album colorem vides, ibi melinum sufficito, exceptis illis quasi oculis majoribus juxta finem alarum interiorum positis, quorum pupillam flammeam, semicirculum vero xerampelinum reddere oportet.

3. Non multùm colore abludit, nisi quod internarum alarum exphyses, totaque ipsarum extima lacinia glastiva sit; uti & tres illi spintheres, quos sub concava illarũ parte vides depictos.

4. Omnium Regina dici potest; nam extremis alis, veluti adamantes quatuor in pala Hyacinthina radiantes, miras opulentias ostendunt, imò fere adamanti & Hyacintho oculum effodiunt. Lucent enim pulcherrimè (ut Stellæ) Scintillásque iricolores circumfundunt: his notis ita dignoscitur, ut reliquum corpus describere (licet varijs pictum coloribus) supervacaneum esset.

5. Caput, pedes, cornicula xerampelini coloris obtinet: oculos vero hyacinthinos, dorſum atrocæruleum videtur, venter ſubflavus; alæ juxta baſim luteo hilari, deinde triſtiori nitent: extimas verò partes rubiginoſas & inamæna fuſcedine nigreſcentes, tres luteolæ maculæ adornant: internis rubigine conſperſis duæ primæ luteæ, deinde tres ex luteo pallentes maculæ adhęrent. Si autem ſupinam faciem conſideres, alæ ſuperiores ex luteo in viridem langueſcunt, ſenis octonisve maculis inſignes: internæ autem leniter herbidæ & virentes, duabus quaſi lenticulis albis inficiuntur. Venter vultúſq; totus ſubflavus, ex aurelia prodit albicante; fuſcis ſpinulis notatá.

6. Alæ ſuperiores extra nigreſcunt, per mediam partem limbo quodam obſoletius rubido currente; extremitates ipſarum panno, guttíſque niveis micant, obſcuris per ambitum crenulis aſperatæ; intùs autem limbus ille puriorem atque ſaturiorem exprimit colorem, & juxta radicem cæruleæ videntur. Inferiores alæ alteram intus, alteram foris faciem oſtendunt, foris fuſcæ ſunt totæ, excepto, ſpinoſâ inſtitâ, ſubrubente limbo perpuſillis nigris: quatuor punctulis, & opalis duobus polychrois ſimul poſitis notata, intus autem nihil tale monſtrant, ſed ex nigro purpureo vermiculato in xerampelinum triſtius languentes deſinunt; corpus illi nigrû, oculi, antennæ, pedes, concolores fuſci.

7. Corpore tota picea, in ſingulis dorſi tamen inciſuris punctulos duos gerit albiſſimos; alas ex flavo rubeſcentes maculæ nigræ, candidęque albæ adornant. Verùm munifica rerum parens natura extremam alarum oram potiſſimum decoravit, quæ nonnullis denticellis ſerratim æquo intervallo diſtantibus donatur, in quarum fimbria viginti clavi cærulei filo nigro transfixi mirificum edunt ſplendorem.

8. Ve-

8. Veſte undulatâ et mixtâ peperit natura; ſed vegetis coloribus deſtitutam: conſtant enim alę ex nigro, minio, flavo & fuſco fatiſcente, magiſque vellere mollicula quam ornatu ſplendida videtur.

9. Maximam ferè partem, cinerea conſpicitur; ſi vero internam interiorum alarum faciem intuearis, vix aliquid Indici galli alas ſignantiùs exprimit: nam pennas remiges, aliæ quaſi veſtitrices & ſquameæ tegunt; oculus coracinus eſt, cujuſmodi & tuberoſæ typhamque æmulantes antennæ.

10. Corpus piceum, ſcapulæ flava quadam lanugine (uti & totum caput) veſtitæ: antennæ item flaveſcunt, caput tenùs; quod maculâ ex ſanguineo atrata triſtius occurrit: externam omnium alarum fimbriam circinatam, plurimæ ovales margaritæ æquis diſtinctæ intervallis, gratiorem reddunt; intùs verò maculis nigerrimis, lentis effigiem imitantibus fædantur. Verum ſicut foris minus ſpecioſa, ita interior internarum alarum pars, albo virore nitens, guttulis vero argenteis ſuperinductis reſplendet: & quæ extra ovales margaritæ videbantur, intùs argentum purum putum non mentiuntur.

11. Specioſam radiantium in cærulo margaritarû inſtitam oſtentat, alæ ſuperiores ex flammeo flaveſcentes ignem referunt, ſex nigerrimis pannis infectę: internarum radix anthracina, deinde flavo in igneû coruſcant: corpus fuſcis capillamentis hirſutum, quem colorem cornicula cum pedibus imitantur.

12. Eximiæ eſt pulcritudinis, alæ leviter cruentæ & maculis nigris tinctæ, radiolis micant auratis filatim ad laciniæ uſque ambitum diſperſis. Hæc vero xerampelina ſerratim deſinens, intus aureis lineis lunatim ductis ornatur. Corpus ex nigro purpuraſcit, oculi aurei videntur, pedes & cornicula nigricant.

 13. Cor-

13. Corpus & alæ nigredinem referunt; alis autem nigris, & ambitu pinnatis, primum capilli, deinde panni, ultimo clavi aurei medio atri inducuntur: oculi item exigui piceo in capite auro illiti; antennæ vero punctulis nigrocandidis excrescunt, & in tuberculum nigerrimum finiunt.

14. Culturæ lenocinijs mirè arridet; corpus habet hirtum, ex albo nigricans, oculus niger, pupilla albicante: circa oculum glabrum circulum videas fere niveum, antennæ cum priore communes; extera majoris alæ facies ex flammeo aureis lineis productis dignoscitur, quas nigri quatuor Limbi dentatim ducti inficiunt, circa finem vero tres nummuli argentei fere triangulariter positi commendant. Interna autem facies pulcherrima videtur, varijs auratis squamulis & clavis loricatim & imbricatim positis insignis. Extremam alarum partem aurea quoque linea adornat. Pavonem nonnihil alis refert, ejusque ritu corpus gloriosū & elegans: pedem autem & tibias aliquantum nigricantes (ne forma superbiā aleret) obtinuit. Promuscis helicam refert lineam, veluti in labyrinthos convoluta.

15. Hæc quoque proboscidem habet capillarē, viminei instar viticelli sese torquentem. Est cinerea intus, forisque dilutè cæsia videtur: alas habet spiniformes, Vespertilionum more crenatas, has extra fuscæ aliquot lineæ intersecant, intus sex clavi nigricantes multum commendant.

16. Alis superioribus exteriùs obscuriùs virescit, quas maculæ pannique albescentes flaventésque aliquot adornant: interiores exactè rubidæ, maculis decem scatent nigerrimis. Venter octo flavis squamis splendescit: dorsum ex rubro in flavum vergens caudæ hordeolum ostendit quasi venetum. Hirtas scapulas citrina lunula deorsū ducta commendat; oculos rubentes pupilla acutiores reddit argentea.

1. Oculi

1. Oculi sufflavi videntur, cornua obsoletè pulla, alæ reliquumq; totum corpus, ex pallido flavescunt, interiores alæ extrà unâ tantum maculâ saturiore luteâ notantur: intus autem caducæ herbidæ fusca quadam variolâ inficiuntur, dorsum ex cæruleo nigricat; venter subflavet. Ex chrysalide oritur auro illita. *Diurnæ Papiliones mediæ.*

2. Minus grati coloris videtur: alæ interiores tristi in gruinum fatiscunt cæruleo, & quasi in plumbeum desinunt; externas nigriores habet, fuscis hic illic maculis notatas, tale item corpus videtur. Serratis alis summaq; ora crenatis, & veluti aculeatis horridiuscula volitat, & quasi suæ gentis præfica, nunquam nisi funerali habitu tristiùs incedit.

3. Depinximus rigidulam, erectis alis sese veluti tollentem; est etiam spinosis crenis, sed exterior ala ex pallidiore flavo tribus pannis nigris maculatur: internæ vero proxima a radice pars furvescit, media pallescit, ultima rectis transversisq; fibris cancellata subalbescit. Corpus fuscum videtur, oculus picem refert, typhæ nigricant.

4. Duplici modo distinguitur. Nam quando passis alis se librat, corpus nigrum ostentat, atq; fuscas quatuor alas nigricante peniculo veluti liratas, & in rubiginosum fulgentem desinentes eidem affixas. Quum autem floribus insidens alas attollit, prima ala luteola eleganti clypeo ornata conspicitur, cujus centrum pallidum, umbo piceus, circulus exterior citrinus. Venter atque thorax, nec non totus vultus, albicant, antennæ nigricantes in flavum divergunt.

5. Intus forisque sui similis videtur: caput alæque pallorem mōstrant: corpus livescit, veluti etiā antennæ: oculi ex flāmeo rutilant; scapulæ pallenti quadā lanugine hispidæ.

6. Dum adversas alas expandit, arenosum æmulatur splendentem, nigricantibus maculis modo dracontij varium: corpus item si dorsum videas, aquilinæ nigredinis videtur; venter nonnihil fuscidior

cidior: oculus niger, albidâ vel potius candidatâ pupillâ clarus, antennæ coracinæ; alæ aversæ ingrati bætici coloris, & obsoletioris mustellini.

7. Crenulatæ alæ pyriten imitantur, æreis micantes venulis, & fimbria maculisq; nigris conspersæ: corpus totum nigro colore splendescente, nisi quod antennas punctuli albi intersecant, & in picea fronte aureoli quodam modo oculi scintillant.

8. Ejusmodi corpus obtinuit, sed ex luteo rubescunt antennæ; alæ polymitæ conspiciuntur, varijs plicis, liris, fimbrijs, limbisq; multicoloribus insignes. surdi illi autem omnes colores, atque hebetes videntur; vacui splendore omni & tono, solaq; mixtione, positione & numero amæni; alicubi flammam fuliginosam, alibi ingratum fuscum, languentem rubidum præ sese ferunt, rubinique ultimâ fimbria albis semicirculis inclusi, nihil vividi spirant.

9. Alæ exteriores sordidis luteolis maculis affectæ atque infectæ, ultima ferè parte clypeolo nigro (quem mediû punctus ornat eburneus) ornantur. Internæ vero quatuor ejusmodi gestant clypeolos, sed circulo insuper flavescente auctos, quorum duo medij justæ magnitudinis, laterales pusilli admodum videntur. Corpus huic ex fusco candicat, oculi prominentes nigricant. Si verò internam interioris alæ partem inspicias, fuliginosæ videntur, & è sex pulcherrimis bracteolis affabrè collocatis elegantiam habent.

10. Caput intaminato floret candore. Lacteolas vero alas maculæ quædam fuscæ & nigricantes ornant; dorsum lateraque ex flavo subrubentia, novem decemve nigræ labes sub incisuris positæ decorant.

11. Proportione, & fermè colore formaq; corporis nisum refert avicularum prædatricum. Alas habet ac reliquæ Papiliones arctiores; caudam latam & quasi plumosam; internæ alę non ut reliquum corpus aquilinæ, sed ex luteo rubentes & fere flammeę: nasus illi aquilarum more aduncus, venter veluti incanis; antennæ validæ, magnæ, ejusdem cum alis superioribus coloris, oculi satis exerti, nigri, pupillâ nivescente

12. Forma

12. Forma eadem est, differt tantum colore; corpus cinerem refert, cauda nigrescit, atque dorsû nonnihil argentû mentitur: productiores alæ fuscæ, labeculis nigris polluuntur; interiores, subluteæ, surdæ videntur. Miræ velocitatis sunt hæ ambæ papilionum species, & pernicitate nisum provocant.

13. Omnium velocissima, scapulis flavomuscidis apparet: alæ quidem lacteæ, in extremitatibus fuscæ, quinque sexve pennis notatæ medium dorsum subflavescens macula ornat nigerrima, ex lateribus tubercula utrinque duo papposa prominent: uropygium nigrâ quadam lanugine circumscribitur. de volatu hirundinem non metuit, atque omnes revera alites superat.

Minimarum octo tantùm vidimus.

Primæ alæ internæ, vegeto nitidoq; coccino saturatæ, suave rubent; exteriores verò luculentam purpuram ex rubro nigroq, mixtam, & niveis quibusdam nervulis obductam reprę sentant; reliquum corpus nigrescit, etiam racemosæ antennæ.

2. Iuxta alarum basim deargentata conspicitur: quæ deinceps ex cærulo purpurascentes finiunt, superiores interius clavi duo albonigri adornant; corpus fuscis plenum punctulis, purpureolos pędes emittit utrinque tres: rostrum habet aduncum: é capite quatuor antennulæ, præter duas longas, erumpunt.

3. Si volantem videris, alas purpurei exoleti coloris in cæruleum vivaceum abeuntes esse dixeris, varijs plicis donatas: intus autem anulis oculeis prædit ę, cæsiæ magis videntur atque æruginosæ. Caput ex viridi cæruleum splendet, corpus fuscis albisque institis ornatur, oculi nigerrimi, pupillæ albissimæ videntur.

4. Lætiore aspectu prodit, alis oculatis, cyanum cœlestem atque incomparabilem spirantibus. Fecit illam Dedala rerum artifex natura totam oculeam, adeo ut *mirere* illum in Mythologo Arctoris filium, non pavonis caudæ insertum, sed in hujus alis habitantem haud ineptè fingeres: quas quidem non minori superbia adverso sole expandit, atque illa avis Iunonia, quam (præ cœlesti quo excellit colore) fere in ruborem dat.

5. Cor-

5. Corpus gruinum; alæ superiores in caule albovirentes, medio luteæ cineritiæ; inferiores exortu atrovirente sunt, reliquum albidæ intus autem maculis inamœno virore pictis frequentiùs conspersæ: oculi nigricant, veluti & capita antennarum.

6. Globosis scapulis atque gibbosis planis cernitur: quæ cinerem atramento mixtum imitantur; corpus incisuris plenum, subcinereum: alas item angustas, & gruini coloris extimas stillicidijs quibusdam sanguineis intensè rutilantes habet: pedes, capitulum, antennæ, corpori concolores sunt.

7. Ex siliquastro natam illi affinem dixeris, et præter molem corporis minorem, & majorem nigredinem, primarumque alarum deargenturam, vix discrepat.

8. Alæ omnes languideæ luteæ, vel potius pallescente flavo nitentes, punctulis quibusdam fuscis, & alijs annosam æruginem referentibus inficiuntur ocelli huic nigerrimi; aliàs flavescit tota.

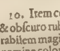

9. Alæ omnes conchis marinis ex albo fuscis pictæ videntur: extremitatibus circinatæ, & in medio albis quibusdam lineis crenulatim currentibus ornatæ.

10. Item conchatis & clavatis alis donata, ex albo & obscuro rubente variè miscetur: nobisque inenarrabilem magis Dei potentiam, quàm narrabiles suo nomine colores ostendit.

De

De usu Papilionum.

Papilionum formas, apparatum, elegantiam, & opulentias qui vestes intuetur; quo modo munificum illum Deum opulentiæ tantæ authorem non agnoscit? Quid enim, formæ studio & pulcritudinis admiratione superbis? Breve tuum caducumque bonum tibi sine invidia habeto: nulla tamen est papilio non æquè delectabilis & blanda, imo pro vitæ curriculo, stabiliorem omnes formam consecutæ sunt. Adest tibi incredibilis corporis agilitas & in cursu velocitas? eia, mi homo, cum omnes homines excesseris, papilionem non æquabis. At egregie vestiris (inquies;) ac de Persis texentibus, déque Sere, Tyrio, murice, & purpura tibi natante gloriaris? Certe si trabeam papilionis cujusdam vestem, ac ulterius murenulam, lineasque margaritarum, fimbrias adamante, rubino, pyropo, opalo, smaragdo consitas conspiceres: si sutararum commissurarumque elaboratam synthesin, & opus hic illic vermiculatum, polymitum, ocellatum, clavatum, altiùs perpenderes; næ conchatam caudam demitteres pavonum more & terram (quæ te genuit respiciens, rectè saperes. Tibi fortè figlina domus, aut crudo fortè lapide constructa lucis, dedit principium: papiliones autem nonnullæ in aureolis natæ ædiculis, aureæ totæ videntur; & vestis ortusque elegantia & sumptu Attalum superant. Discas igitur mortalis, quisquis es, Papilionem in eum a Deo opt. maximo usum conditum fuisse, ut tuam tibi superbiam conspectu minuat, & vitæ brevitate (quæ illi non adest parva) caduci te tui status commonefaciat. Habeas Milonis vires, Herculis robur, & in acie militum fortissimorum gigantea fortitudine insignium muniaris. At recorderis talem aciem a papilionibus turmatim per cœlũ volitantibus Anno 1104. turbatam fuisse, lucemque Soli quasi interjecta nube ademptam. Tertio item Augusti die; (narrante Lycosthene) 1543. quæ herba ab illarum impetu immunis? omnem quippe rorem melleumq; succum absorpserant, gramenque ipsum arido stercore ubique torrefactum exusserant. Quin etiam 1553. (ut Sleidanus refert) paulò ante Mauricij Ducis Saxoniæ obitum, ingens papilionum multitudo per magnam Germaniæ partem volitabat, cruentisq; guttis herbas, frondes, tecta, vestes & homines (quasi sanguinem pluisset) aspergebat. Verùm fortassis puellarũ affectas gratiam, & Venerem ambis, deperisq; ejusq; pullum te vocari cum primis expetis. O stulte? recorderis Phalænæ papilionis fatum: quæ candelæ lumine, ceu Amasij oculis allecta, quam concupivit flammam, hac interit: pyraustęq; gaudens gaudium, de momentanea fluxàque voluptate statim decidit. Tu item, magne Astrologe, qui Arietem Veris nuncium constituis: Papilionem potius venerare Veris prævium, multoque tuo cornigero certiorem vatem. Vis item pisces inescare, & ad hamum allicere? audi ex Geopon. Tarentino morsulos nobilissimos: R. siluri virosi ℥j. papilionum volantium, seminis anisi, casei caprini, sanguinis porc. Galbani ana ℥. ß. opopanacis ʒ. ij. singulis diligenter tritis, vinum sincerum austerum affundito, & trochiscos in umbra siccatos usui servato. Tinnunculi item atque omnes ferè aves prædipeta papilionum esu tabe liberantur, & in habitum satis pinguem excrescunt. Nicolaus item in pulveris cujusdam compositione φαλαγγίων [illegible] mentionem facit, quibus verbis papiliones lucernis advolantes intelligit Turnebus. Vrinas egregiè movent, uti omnia ferè insecta, sed minore cum periculo. Denique cum solo rore vescuntur (cochlearum ritu) atque à rebus acribus urentibus fœtidis, malignáve qualitate præditis abhorrent; nimia sane vecordia occupavit medicorum familiam, qui cantharidem intus præbere ausi, quid papilio intus vitium habuerit, nondum tentarint. Profectò non inscitè Plinius: *Maxima*

pars

pars eorum quæ scimus; minima est eorum quæ ignoramus. Despiciuntur enim in terra nonnulla animalcula, quorum si vires scivissemus, ad astra usque suprema extulissemus. Vos igitur Asclepiadei, Papilionum virtutes intus extraque corpus indagate, quæ si inutiles fuissent, nunquam tantam in ijs tamque raram munificentiam Deus monstrasset. Verum quum non usui solum sint nobis, sed etiam impedimento, (nam nimia quantitate intus sumptæ veneno sunt:) quo pacto caveri arcerique possint dicamus (nisi Ardoynus fingit.) Phalænas sive noctivolas papiliones vespertino tempore lumen petetes, Antiquitas eo forte nomine inter mala pharmaca recensuit, quo bufones, Vespertiliones, bubones, ululas, culicesque expunxit: die enim laborantia animalia fausta habuerunt, nocturna vero é contra infęlicia atque scelerima. His abigendis jecur caprinũ laudat Plinius, sed utendi modum non exprimit. Si verò Phalænę alveare ingressæ apum examen noctu perturbent; fimum cum medulla bubula mixtum accende, nidoreque molestæ illæ perturbatrices statim decident.

Columella. Palladius mense Aprili (tunc enim plerunque nocet) vas æneum altum & angustum, inter alvearia collocat, in cujus fundo lucerna ponitur accensa, illuc luminis studio amoreque ingressæ, vel semiustulatæ remanent, vel fumo ob oris vasis angustiam suffocantur. Ferunt etiam inter olera contra Papiliones multum valere: alij eos Nigellæ & cicutæ fumo profligant, ut Rhasis, alij caudam equi avulsam in porta suspendunt, Phalęnasque eo pacto arceri lepidè somniant. Hęc habui quæ de Papilionum vario usu dicerem; quæ quidem animalcula licet nonnullis contemnendæ sortis videantur, omnibus tamen magno usu & admiratione longè lateque patent.

Cap. XV.
De Cicindela.

GRæci huic insecto multa nomina attribuerunt: nam λαμπυρίς, πυγολαμπίς, κυνολαμπίς, à clunium caudarumque fulgore dicitur. Suidæ, πυγολαμπίς, Aristoteli βόστρυχος. Hesichio πυγολαμπίς, vocatur: cui etiam λαμπυρὶς & σπινθὴρ metaphoricè forte, à scintilla. κάνθαρ quoque ab eodem nominatur mas, quia πυγολαμπὴς: fæminę siquidem hoc nomen non aptè attribuitur: φάλαινα à multis cicindela perperam vocatur, quandoquidem aliud est lumen appetere, aliud portare. μύωψ Aristophanis, Cicindelas quidam interpretantur, ut Camerarius annotavit, quàm rectè ipsi viderint. Latini *Cicindelam, Nocticulam, nitedulam, lucionem, luculam, lucrolam, flămidem, venerem, lucernutam, incendulam,* dixerunt: ut ex Cicerone, Plinio, Scoppa, Agricola, Varrone, Festo, Plauto, Scaligero, Turnebo, Alberto & Sylvatico videre est. Arabicè *Allachatichi* dicuntur, quasi volucres noctu lucentes. Gallis *Ver luisant, mouche claire.* Germanis alicubi *Zinduckele,* alibi, *Liegth mugk,* quasi musca splendens, & *zindwurmle* marem intelligentibus. Nam quibusdam Germaniæ locis mas Cicindela, id est volucris, non lucet sed fæmina; *Grassivurm, gugle & feurcaefer* appellata. Circa Francofurtum ad Mænum *St. Iohannis Kaefer, & Sti. Iohannis Fliegen*; a tempore videlicet quo pręcipuè apparet. Brabantice *Ein light ost nacht mugge.* Italis *Luciola, Lucio, Farfalla,* quamvis hoc nomen etiam alijs muscis lucernas appetentibus concedunt. Vincentiæ *Bistola, fuogola,* quasi serpens ignitus. In agro Cremonensi *Lucervola.* Lumbardis *Luserola.* Hispanis *Luziergana, & luciernega.* Polonis *Zknotnike, chrzazczik, wnocy, swiecacy.* Hungaris *cycl twondoeklo, bogoratska vilantso.* Anglis *Gloworme, shine-worme, glassworme,* quasi splendescentem vermem vocares. Mares enim sive volucres Cicindelæ hic,

hic, (uti & in Vasconia) non lucent, sed fæminæ; quæ vermes sunt. Contra vero in Italia atque agro Heidelbergensi fæminæ omnes ἀλαμπεῖς, mares lucigeri videntur. Causam Philosophis disputandam relinquo.

Sunt autem Cicindalæ mares [illegible], & fæminę [illegible], idque vel Europęi. Europæus Cicindela masculus, pusillum est animalculum, volucre, quatuor alis, quarum exteriores coriaceæ, interiores membraneæ, colore argenteo, translucidæ. Corpore est oblongo, parùm compresso & latiusculo, quinque incisuris prædito: ut pro libitu extendi & contrahi possit. Corpus extensum, alis longius videtur; contractum brevius: Caput latum, fuscum, compressum ad cuculli formam fabricatum. Cornicula duo é media fronte tanquam ex uno centro exeunt, juxta quæ anterius caput parum extuberat. Non procul ab antennarum exortu minutissimus utrinque globulus niger apparet, Gagatis splendore nitidus, qui oculorum vicem supplet. Caput collo corporique brevissimo conjunctum est, colore ex fusco nigricante: pedes sex pectori juxta caput affixi, quorum posteriores & crura, juxtà subluteo sunt colore, reliquæ pedum partes nigricant. Tardius & gressu quasi composito proreptat; pectus parum extuberat; Corpus juxta incisuras albicat, juxta caudam duas habet maculas; utrinque unam, ad lunæ crescentis formam: ex quibus noctu splendor emicat pellucidus, Sulphuris accensi æmulus, ut scintillas lucidissimas per aerem volare crederes: hic nunquam in Anglia apparet, vel saltem si hic degat, non tamen lucet. Cicindela Europęa fæmina, tardigradum est animalculum, alis carens, duos plerunque digitos transversos longa, (licet in Vasconia longè majores longioresque, *lucarbas* ibidem dictas vidit Iosephus Scaliger:) erucæ magnitudine mediocris, cui ferè est similis Caput illi parvum, compressum, durum, nigrum, oblongum, & os versus acuminatum: é cujus extremitate duæ exeunt antennæ, breves nigræ. Sex habet pedes, parvos, nigros, tribus articulis distinctos, juxta caput, erucarum ferè modo. Corpus oblongum, crassiusculum, tæniæ instar compressum, duodecim incisuris profundioribus præditum, præter collum quod pro arbitrio nunc exerit, nunc lacessita retrahit & abscondit; partes intermediæ nigricantium laminarum sese ingressu elevantium faciem obtinent. Per dorsum linea admodum exilis & parum candicans à capite ad caudam usque decurrit. Latera ventris ex xerampelino suave rubent. Cauda atque venter juxta caudam albicant. Vropygium tamen ipsum nigrum est. Cujus beneficio & nisu sese attollens arenatim repit, & furculis inde enatis sese pendulam affigit, Sub hoc uropygio excrementum ab aluo reddit subviscidum & filosum, mellis æmulum, quod caudæ furculis ad os reductum, denuo absorbet, staminaque exinde retrocedens fingere videtur lentoris prodiga, quæ secundò devorat, eorumque revomitione & resorbitione sese sustentat. Partes albæ in tenebris mirabili splendore fulgent, & stellas quasdam terrestres repræsentant: adeò ut cum lucernis lunaque de lumine certare videantur. Hoc observatione dignum; clarissimum istum splendorem unà cum spiritu vitali prorsus evanescere, ubi ergo perpetua illa lux, de qua nonnulli putidi Paraphysici tam ineptè impudenterque garriunt? In arvis sæpiùs pennatas, quandoque vero intra opidorum mænia per plateas volitantes vidimus. Vincentiæ Italiæ, ut audio, sunt corpore nostris paulo grandiores, & toto corpore nigricantes, aliàs nihil differunt. Gramine vescuntur, in coitu diu hærent, ut Iulius Scaligerus, (nostri temporis summus Philosophus & cum optimis ex antiquorum numero merito comparandus) diligentissimè observavit: cujus verba subjicere non pigebit: Cicindelam (inquit) volantem cum suo mari in coitu deprehendi: mas contactus non abstitit. In pixide pertusa conditi fue-

Descriptio

L re

re per totam noctem, postride adhuc hærebat mas. In meridie solutus obijt. Ab ea hora sub vesperum usque ova multa fæmella, quæ intra horas viginti vivificata abierunt. Hanc historiam Guilel. Bruerus Anglus, vir doctissimus & amicus meus summus, cum veritate conjunctam esse αὐτοπτὴς affirmavit, cicindelas in coitu semel deprehendens. Diu in coitu morantur, ut multa insecta postridie pariunt, id quod Philosophus his verbis de insectis loquens confirmat, lib. 1. De generatione cap. ultimo: Συνδυάζεται μὲν πολὺν χρόνον, διαλυθέντα δὲ τίκτει ταχέως. In coitu diu manent, solutæ vero citò pariunt. Utinam Scaligerus animalcula ex ovis exclusa observasset. Nam sic historia magis dilucida ac certa fuisset. Sed ex naturæ ordine facile est judicare. Nam quæ animalcula alia ex ijs prodirent, quam erucæ illæ non magnæ, nigræ, densæ, hirsutæ, ex quibus Aristoteles hist. 5. 19. Cicindelas non volantes procreari scribit? Ex his ergo Cicindelæ impennes ortum habent, atq; ex cicindelis non ἄπτεροις immutatis pennatæ oriuntur βόστρυχοι dictæ. Hic igitur diligenter animadvertendum, aut Aristotelis codicem corruptū esse, aut interpretes duos errores cōmisisse. Primum vocabulum μεγάλων (quod tamen multum ad historiæ claritatem facit) prorsus omiserunt: deinde erucas, ut Gaza vertit, ex illis immutatis provenire asserunt, prorsus contra mentem philosophi, modo codex Græcus non fuerit corruptus. Sic enim Græca sonant: Ἐκ δὲ [illegible] [illegible] βόστρυχοι. *Id est, ex nigris quibusdam dense hirsutis, nec in magnis erucis oriuntur cicindelæ non volantes; ex quibus rursus* (nempe in Chrysalidem) *mutatis cicindelæ volucres ortum habent; ex istis verò (id est volucribus) oriuntur* οἱ καλούμενοι βόστρυχοι. Hic triplicem generationem innuere philosophum manifestum est. Prima est cicindelæ non volantis ex erucâ. Secundo ex non volantibus immutatis oriuntur pennatæ; ex pennatis verò βόστρυχοι. Quæ verò sint Insecta βόστρυχοι à Græcis dicta, mihi sane adhuc est incompertum: à superioribus tamen differre non dubito. Ephæsius Græcus author, Aristotelis interpres, scribit, τοὺς βοστρύχους à cicindelis generari, ac à rusticis *Ciccas* aut *Platas* vocari; ut Niphus interpretatur; *id est, ricinos.* Ergo Ephesij opinione βόστρυχοι, *id est* ricini, ex cicindelis pennigeris immutatis originem ducunt. Sed de ricinis suo loco. Cælius lib. 9. Antiquarum lectionum Cap. 4. *Cirrhum* (inquit) *dicerem vermiculum potius, qui colore est inter album nigrumq; ex Dioscoridis decreto.* Sed qualis sit iste vermiculus, nec ille, nec quisquam alius nobis demonstrat. Miror Cardanum Cicindelas è Crabronum genere ortas velle, splendorémque politæ cuti exteriori ad scripsisse: *Ex eruca* (inquit) *in crabrones, aut (quod verisimilius est) è crabronibus in erucas transeunt. Quandoquidem eruca major est crabrone, minusque lucet, velut senio confecta; tumque verisimile est ova, non cum volat, parere.* Omnia hic confundit Cardanus. Nam ex crabronibus proveniunt cicindelæ, nec ex illis crabrones. Præterea non ob cutis politiem splendet, ut nimis præcipitanter affirmare videtur, neque ex alis, quæ maximè omnium partium sunt politæ, splendorem emittunt. Quid verò per postrema verba sibi velit, planè ignoro. Multo autem magis errarunt Baptista Porta atque Hesychius, quùm illorum ortum vel rori vel stuppis temerè ascriberent. Apparent a medio Iunio ad medium ferè Septembrem; Quod Plinius his verbis explicat: Nam ante matura pabula, aut post discessum conspicuæ sunt. *Et alibi.* Cicindelarum apparentia est hordei maturitatis, milij et pannici sationis signum commune. Sed hoc intelligendum est de regione & loco ubi Plinius tunc temporis vitam egit. In omnibus regionibus non est idem tempus nec messis hordei, nec sationis milij & pannici, quamvis Mantuanus in eundem sensum cecinit, *Iam cogitat hordea messor, Splendidulis enim noctè volant Lampyrides alis,* quamvis splendor, ut ante dixi, ex alis minimè proveniat.

veniat. Non ante crepusculum vespertinum conspicuæ, ut eleganter Politianus cecinit.

Inde opus integrant, donec, sub nocte coruscent,
Flammigeræ parvæ stellanti luce volucres.

Has Plinius stellantes volatus appellat, ac etiam terrestres stellas. Natura (inquit) vociferante & rusticos in hæc verba alloquente, Cur cœlum intueris agricola? Cur sydera quæris rustice? Iam te breviori somno fessum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spargo peculiares stellas, easque vesperi & ab opere disiungenti ostendo; ac ne possis præterire miraculo sollicito: Vides ne ut fulgor igni similis alarum compressu tegatur, secumque lucem habet & noctem? Hæc Plinius. Hinc etiam apparet, quod non semper inter volandum fulgor appareat, quamvis utrinque a lateribus & clunibus exeat, tamen nisi hiantibus & elatis non emicat; nam compressis tota lux obscuratur. Hanc cicindelam volantem Antonius Thylesius Bonsentinus haud ineleganti carmine depinxit in hæc verba.

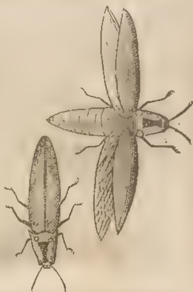
Tantula nocte volans, volucris micat aere tantùm,
Ardenti similis scintillæ, quam puer olim
Aequales inter metuebam tangere, ne me
Ureret; infirma est ætas cum nescia rerum.
Quæ quoniam sic nocte lucet, cognomen adepta est,
Aut incensa nitet quoniam, velut ignea lampas,
Causa sit una licet, nomen non est tamen unum.
Hæc modò summa petens, commotis emicat alis,
Rursus & adductis fulvum decus aurea condit,
Ardentiq; procul fugiens levis igne coruscat,
Et quocunque volat secum sua lumina portat:
Lumina quæ tenebras arcent, quæ flamina temnunt.
Nunc velut obsequiosa videntibus advolat, atque
Fit magis atq; propinqua magis, scintillat, & ante
Ora; minuta velut candentis frustula ferri,
Verbere quæ assiduo fornacibus excutiantur
Ex quo rapta Iovi Stygio Proserpina; Namq;
Una fuit comitum: veterem mutata figuram
Quærit adhuc dominæ vestigia, & omnia lustrat.

Impennes, eodem modo quo pennatæ, noctu splendorem adeò clarum emittunt, ut ad illum literæ majusculæ legi possint. Hoc etiam uno lunam superant & stellas, quòd illarum splendorem nubes tenebræque auferant, harum verò fulgorem ne cimmeria quidem caligo diminuat, imo augeat. Atq; hactenus de Cicindelis in Europa cognitis.

Inter Exeuropeos ille ab Hispaniolæ incolis *Cocuius* appellatus, primum locum occupare debet, quia lumen magis insigne & quasi facem majusculam hominibus noctu præfert, Græcè Κεφαλολαμπὶς vocabitur, quia lumen non ex cauda sed capite emittit. Ex scarabeorum genere videtur, nostrâ cicindelâ volante sextuplo major: non unam duntaxat nucem avellanam adæquans (ut Maiolus habet,) sed aliquando duas superans, digitum minimum fere crassitudine æquat, duas uncias longa. Imo quidem (ut rectissime Cardanus) nonnulli ipsarum cervinis scarabeis non sunt minores. Caput habet oblongum corpori conjunctum, cujus anterior pars nigram superiùs quasi in medio maculam habet fere triangulariam: breves antennas prætendit. Oculi valdè

grandes

grandes juxta cornicula prominuli item & nigri, propè os locantur; reliquum caput coloris est ferè spadicei, exceptis duobus clavis prope collum aureis, é quibus radij item splendentes præsertim in volatu atque alis expansis fulgore insigni exeunt. Pedes sex nigri a pectore emergunt; Elytra, quibus alæ argenteæ teguntur, colore fere castanei videntur. Corpus duodecim incisuris ornatur, ex cinereo parum nigricans. Hanc cicindelam una cum icone à Candido pictore peritissimo, qui diligentissime eam tam in Hispaniola quàm in Virginia observavit, accepi. Ferè quovis anni tempore in Hispaniola apparent, rariùs siquidem hyemem sentiunt. In Navigationum Commentarijs hanc cicindelam hoc modo descriptam invenio: *Cocuio*, nostrâ volanti quandruplo major, ex scarabeorum genere est: cujus oculi splendent ut candela, quorum splendore aer adeo illustratur; ut quivis in cubiculo, legere, scribere, ac alia necessaria peragere possit. Plures conjunctæ lucem multò clariorem ostendunt, adeo ut facilè per noctem tenebricosam integræ cohortes quocunque velint solo hoc, quod nec venti auferre, nec tenebræ obscurare, nec nebulæ pluviæve extingere valeant lumine, iter suscipere possint. Elatis alis, item clunes versus magno splendore emicant. Incolæ alio lumine neq; in ædibus, neq; in foris ante Hispanorum adventū utebantur. Hispani autem (quia hunc splendorē una cum vita lucigeræ istius bestiolæ paulatim perdunt) lampadum vel lucernarum lumine ad negotia necessaria intus obeunda jam utuntur. Si verò noctu foras eundum sit, aut cum hoste recens appulso confligendum, hisce tantum indicibus viam prætentant, atque dum unus miles quatuor gestat Cocuios, inimicis variè imponunt. Quum enim nobilis ille Thomas Candisius (Orbis totius mensor) atque Robertus Dudleius Eques, inclyti Roberti Comitis Leicestrensis filius, Indorum littus primum conscenderent, atque ea ipsa qua appulerant nocte in vicina sylua infinitas quasi lucernas faculasve ardentes præter expectationem moventes conspicerent: Hispanos cum sclopetis & fomitibus ignitis ex improviso haud longè abesse rati, ad naves celeres redicre. Plura insecta hujus generis ibidem reperiuntur. Sed quia *Cocuio*, inter omnia principatum tenet, reliqua indescripta Oviedus reliquit. Indi faciem & pectus fricare solent cum pasta quadam ex isto animalculo composita; ut tanquam ignitæ personæ alijs appareant. Hoc quomodo fieri possit, non video quandoquidem (ut priùs dixit author) cum vita lux evanescit, nisi forte paululum temporis post mortem splendities duraverit; sed diu perdurare non posse manifestum est.

Tanto cùm Indis usui essent, ut neque à culicibus nocturnis (quos non mi-

nùs avidè & cautè Cocuij domi aliti venantur, quàm hirundines muscas) tuti dormirent, neque (ante Hispanorum adventum) nocturnas operas sine hac naturæ ipsius lanternâ obire possent; varias capiendi ipsos rationes excogitarunt, quas partim ex Petro Martyre, partim ex alijs traditas, ipsiq; ocularibus testibus, lectoribus aperiam. Quùm per luminis inopiam totis noctibus inertes jacere coguntur, Indi cum titione ignito foras exeunt, atque altis vocibus *Cucuie cucuie* inclamitantes, aerem sic verberant, ut vel luminis amore advolent, vel frigoris formidine perculsi concidant in terram, quos alij frondibus & linteis detinent, alij reticulis eam in rem factis operiunt, donec manibus capi sese permiserint.

Sunt & aliæ ibidem bestiolæ volantes quæ noctu lucent, sed nostris multò majores, & lucem etiam majorem emittentes. Lucent enim adeò clarè, ut qui itinera instituunt, capitibus & pedibus, has cicindelas arte quadam pendulas vivas figant. Sic enim de longinquo oculis facilè percipiuntur, & ideo rei veritatem ignorantes attonitos reddunt. Mulieres non alia luce ad negotia sua peragenda in ædibus noctu utuntur. Oviedus.

Sunt adhuc vermes alterius formæ qui nocte lucent, ut in navigationum commentarijs legimus. In insula Hispaniola dicta duæ vermium species nocte lucem præbentes reperiuntur. Quidam medij digiti longitudinis, graciles, multipedes, noctu adeò claro coruscantes fulgore, ut ad quinquaginta aut centum passus quivis undique facilè possit oculis, omnia perlustrare. Lux ista clarissima solum ex incisuris, vel si mavis corporis juncturis, juxta pedes emicat. Alij sunt prioribus similes magnitudine, neque lucem minorem emittunt: sed in hoc differunt, quod lux é capitibus exit. Hæc in navigationum historijs. An vero istæ cicindelæ sint ex Iulorum genere (ut credo;) an nostris similes, non ostendit. Sed ex pedum multitudine Iulos omnino esse arbitror: Nam author cum scolopendris conjungit. Valerius Cordus in Dioscor: mentionem facit scolopendræ (ut ipse interpretatur) cum tamen sit Iuli species, quæ in locis udis pluvioso tempore resplendet. Talem etiam Bruerus noster doctissimus in Angliæ Ericetis repperit, & vermem exsiccatum ad Pennium misit; Sed ejus verba, ut quisque clariùs intelligat, subscribere non pigebit: Scolopendram noctilucam (cum tamen ut dixi ex Iulorum specie sit) æstivis noctibus in Ericetis muscosis bis lucentem & igneam repperi: Lucet totum corpus, cicindela paulo obscurius. *Hæc præterea adjungit:* Accidit mihi aliquando sudanti, & domum noctu ingresso propriam, cum sudariolo caput in tenebris extergerem, totum mox sudariolum flammeum & ignitum mihi visum fuisse. Quare aliquantisper admirabundus, contueor novum quasi miraculum, totus fulgor ad unum locum se colligere videbatur; tum complicato sudariolo, lucernam mihi adferri jussi; apertoque linteo talem scolopendram reperi, quæ capiti meo affricata, nescio quid vaporis flammei per totum sudariolum sparsit. *Hactenus Bruerus*, Similem scolopendris vulgo dictis in hortis & sub lapidibus ac vasis terreis, in quibus utiliores plantas mulierculæ nutrire solent, fuisse affirmat. Vermes etiam pilosos (inquit Gandentius Merula) per æstatem & autumnum in fossis herbidis & aquis carentibus, cum essem in foro Lebetiorum (qui hodie Burgus Iamzarius appellatur) per noctem splendidulos collegi. Eosdem etiam vidi per lacunas circa *Viglevianum* (quod veteres *Vergeminum* appellabant) cùm captandæ auræ gratia cum Simone Puteo vesperi deambularem. Quales vero sint isti vermes pilosi, nisi ex Iulorum sint genere, prorsus ignoro. Alius omnino est vermis, de quo in libro de natura rerum legimus: Stellæ figuræ vermis est (inquit) qui noctu ut stella lucet, nunquam nisi in magnis imbribus apparet, & serenitatem adesse significat. Hujus tantus est rigor, ut ignem non minus ac glacies extinguat. Hujus etiam sanie si caro hominis fuerit contracta, capilli defluunt; & quicquid ea

Lib.3. memor. Cap.61.

sanie contactum fuerit, colorem in virorem mutat. Sed omnia hæc perperam agit; nam stellionem (quem hic vocat stellam) cum Salamandra ac Cicindelâ confundit, ac ex his tribus historiam valdè confusam ac imperfectissimam componit. Nec Guillerinus de conchis, nec Vincentius, (qui ferè omnia ex Guillerino transcripsit) in suo obfuscato & obscurissimo speculo historiam repetentes corrigunt. Sed ista nihil ad Cicindelam, & quæ præterea de Salamandra scribunt, alio loco castigantur. Atque hactenus de insectis noctu lucentibus.

An splendor Cicindelâ mortuâ remaneat, quæri solet. Massarius, vir doctissimus, in nonum Plinij scribens manere affirmat; scribitque pueros cicindelas capientes, partes lucentes hinc inde capiti circumponere; quo si manus vel aliæ corporis partes illinantur, illæ quoque in tenebris splendent. Sed pace tanti viri dixerim, experientia contrariū docet. Nam bestiolam mortuam, quamvis non statim, tamen post aliquot horulas pars illa albida ac in tenebris splendens, lucem omnem amittit: videtur enim cum vitali spiritu fulgor penitus evanescere, quod usus ipse clarissime demonstrat, & ego sæpius expertus sum. Hoc ipsis concedo: si multæ impennes (nam pennatæ nisi inter volandum non lucent) vitro claro ac lucido unà cum gramine includerentur, sic ut libero aëre frui possint, forte per dies aliquot duodecim lucem præberent, si gramen quotidie recens ijs apponatur, tamen illis languentibus lux paulatim remittitur; ac tandem morientibus (ut priùs dixi) prorsus aboletur. Ineptè ergo quidam ex his compositiones venditant, quibus lucem perennem conservari posse credunt (inter quos est Cardanus) quasi lunam de cœlo possint deducere. Quidam non solum docti sed etiam indocti has compositiones scriptis etiam mandarunt, quo suam inscitiam magis proderent. Hujus perpetuæ lucis Albertus mentionem facit, qui in suis scriptis magnum mendaciorum fasciculum, quasi in unum corpus colligit. Sed hic vanas quasdam compositiones illorum subjiciam, ut lectoribus cautioni sint, & scriptorum vanitas ingenijque ipsorum levitas manifestetur. Quidam noctilucas quamplurimas accipiunt, conterunt, vitrea ampulla includunt, ac fimo equino per dies 15. sepeliunt. Pòstea per alembicum distillant, aquam vitro claro servant. In hunc finem Gaudentius Merula, qui multa hinc inde sine judicio coacervavit, hæc verba subjecit. Ex ijs (inquit) cicindelis putrescentibus in vase aqua fit, sive liquor potius, qui mirè eluceat in tenebris. Tam magnam lucem hunc liquorem sive aquam exhibere aiunt, ut quilibet vel in profundissimis tenebris legere & scribere possit, & alia negotia necessaria pro libitu peragere. Alij ne nihil inventis addidisse viderentur (nam fæcunda ingenia, nisi quid novi pariant ægrotant) una cum cicindelis, fel testudinis, mustellæ, & canis marini, in fimo digerunt, ac tandem distillant. Hanc aquam alias omnes fulgore superare affirmant. Alij cicindelas integras in fimo digerunt per novem dies. Alij per tres hebdomadas, tum vermibus abjectis pinguedinem colligunt, & ad usum vitro claro reponunt. Alij adhuc stultius, lampyrides accipiunt, quibus (capitibus abscissis) addunt piscium squamas, & lignum putre nocte lucens, ac fella canum marinorum & per alembicum distillant. Alij stellas & literas noctu lucentes audacter promittunt, si exempto per paracentesin à cicindelis humore citrino chartæ illinantur, vel in forma stellarum humore illo pingantur. Alij cicindelas cum oleo lini terunt supra marmor, & quicquid hoc liquore pinxeris vel scripseris, facilè in densissimis tenebris legi posse sibi persuadent, sed quâ fide viderint nepotes. Alij post novem dierum in fimo equino digestionem, humorem in fundo vitri inventum colligunt, ac cum eo scribunt vel pingunt, ac ita sese voti compotes esse pro certo confidunt. Horum vestigijs insistens Io. Ardenus Anglus,

Anglus, chirurgus non indoctus, ante trecentos annos talem perpetuæ lucis descriptionem in scripto reliquit: Cicindelarum magnum numerum colligit, ac vase vitreo bene obturato includit, digerit in fimo per 15. dies, tunc humorem in fundo vasis repertum in phiala vitrea clara ponit: cui tantundem argenti vivi a fæcibus purgati addit, phialamque optime claudi suspendique jubet, ubicunque volueris: & pro certo (ut ipse affirmat) voti compos eris. Hoc verissimum esse quidam mihi retulerunt, quibus tamen sine experientia & oculata (quod dicitur) fide fidem non adhibeo. Hæc & ejusmodi multa inter legendum facile est invenire, quibus quantum assentimur, ex præcedentibus facile est colligere. Hinc igitur facillimè intelligere possumus, quàm stultè, quàm inaniter sese venditat humana sapientia, quóve ferantur nostra ingenia, nisi recta ratione experientiaque (scientiarum omnium magistra) nitantur, & opinionis salebras accuratè vitent.

Quàm admiranda sint Dei opera, etiam in oculis nostris, nullus nescire potest, qui hanc parvam bestiolam diligentius viderit, atq; ejus naturam lucemq; divinæ illius indicem perpenderit. Nam quis, qui caducæ hujus lucis spectator ad Christum (perennem, veram, primamque mundi lucem) mentis quasi oculos non dirigit, vel spiritum illum sacrosanctum piorum corda cæcissimis tenebris illuminantem, in memoriam non revocat? Hanc autem Cicindelarum lucem & lumen potius dum aut extrahere, aut imitari contenderent, verbigratia, Albertus, Cardanus, Merula, Vitalis, Mizaldus, [illegible] sese moros dederunt mea quidem sententia, stellasque mentiendo, temerarij Stellionatus crimen non effugerunt. Neque enim Salmonei vel Aloadum eos fata revocarunt, qui Iovis fulgura imitati, tristi æmulationis eventu impietatis pœnas luerunt, cœlestem ignem experti, qui eum non minus stultè quàm impie vano strepitu imitabantur. Ita etiam & illi & quidem hoc ætatis stolidi, dum hoc lumen extrahere conantur, audaci cœpto numen violant, suumque istud opus (ut verbo dicam quod sentio) dum poliunt, polluunt. Verum hos ad Ixionis rotam mittamus; divinamque potius majestatem, sapientiam, lucem piè in hoc animalculo modesteque intueamur. Nam qui in minimis creaturis Conditoris plenam majestatem scrutatur, subitò à gloria ipsius obruetur. Quantò autem in itinere nocturnisque peragendis negotijs usui fuerint Americanis, antequam Hispani funalium lampadumque usum docuerant, antea est dictum. Nobis verò Europæis illæ nocte iter ingressis, maximo (sat memini) in Italia alijsque locis fuerunt oblectamento: non solum quia tenebras dispulerunt splendoris radio, sed quia terram illustrarunt cælesti lumine, Solem Lunamque contra non vili. Neque solùm oculos pascunt mentemque instruunt, sed etiam varijs morbis medentur. Nam Cicindela fœmina intra mulæ matricem posita, mulierem semper cum periculo prægnantem sterilem reddit, inquit *Kiranides*. Cicindelæ ex vino potæ, tædium vel fastidium potiùs veneris adferunt, Benedicto autore: id quod etiam Gilbertus Anglicus, Albertus, Nicolaus Florentinus & Rhasis valde affirmant. Atque ideo merito quis lutulentum Mœchorum genus frequenti illarum potu castrari optaret; qui neque nuptâ abstinent, neque puellâ neque pueris liberis, sed haud dicendâ turpitudine sese polluunt. Rhasis in cura calculi Lampyrides valere scribit, si cum oleo conterantur, eoque locus pilis nudatus ungatur, non finit eas postea renasci. *Bairus.* Si post aures apponantur contusæ, humores ad oculos dentésve dilabentes divertunt, atque evacuant. *Anonymus.* Insulæ Soridanæ incolæ ex vermium noctu lucentium numero sufficiente & cerâ nigrâ recente commixtis massam faciunt, ac subter arenas calidissimas coquunt ad medietatis consumptionem. Hujus massæ quantum nux avellana æquat, juvenes senesque veneris ciendæ cupidiores, duas ante & post cibum horas

horas comedunt; atque ita non calorem solummodo partibus obscænis, sed vigorem quoque infundunt. *Thevetus.* Cæterùm hic non vulgò notas Cicindelas sterilitatis (ut diximus) *effectrices*; sed vermes illos igniferos in Julorum genere habitos intellexit Thevetus, quos in potu acceptos (cantharidum ritu) venerem urinamque provocare scribit Merula. Quinetiam ad piscium capturam hamis affigit eos Alexius, & ad eorum illectamentum variè commendat.

Weckerus vero ex lenta ipsarum in cucurbita vitrea decoctione, aquam effici memorat, eundem in finem non ineptam: Sed Alexij magis mihi placet opinio, cui experientia fidem fecit.

Cap. XVI.

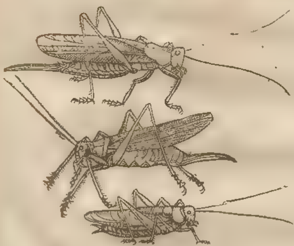
De Locustis.

Locusta appellata ab
- Arabibus *Gieat, Gierad, Gerad.*
- Illyricis *Kobilka, Bruck.*
- Sclavonibus *Knonick.*
- Gallis *Sauterelle, Sautereau, Languoste*
- Hispanis *Lagousta, Gasanhote, Gaphantoles.*
- Italis *Cavalerto, Solsotta, Saltello.*
- Germanis *Heüschreck, Sprinckhaen, Sprinkell.*
- Belgis *Hupperlinck.*
- Anglis *Grashopper*, quasi Fœni fultorem dixeris.
- Latinis *Locusta*, ut quidam putant, a locis ustis. Loca enim urunt quæcunque tetigerint, morsuque omnia erodunt.
- Hebreæis *Arbeth*, ארבה.
- Polonis *Konick, Szarancza.*
- Hungaris, *Saska.*
- Græcis ἀκρὶς, παρὰ τὸ ἄκρας τῶν ἀσταχύων καὶ τῶν φυτῶν τέμνεσθαι, inde diminutivum ἀκρίδιον. Locustula vel Locustella.

Ionia omnes Locustas à numero pennarum *Tetrapleuridas* vocat: Alij *Cornopas*, *Parnopas*, & *Pornopas*: unde Hercules & Apollo Parnopij, quod locustas eorum agro abegerant, Atheniensibus dicti, ut *Pausanias*, *Hermol. Cælius Rhodoginus*, *Lilius*, *Gyraldus*, *Camersius*, *Strabo*, *Helichius*, *&c.* annotarunt. *Parnops* tamen (nisi Aristophanis interpres non ludit) eam tantum locustarum speciem significat, quæ se manui facile tractandam præbet. Antequam earum descriptionem differentiamque aggredior, nequeo non cum Marcello Virgilio admirari naturæ artem, quæ nescio ubi seriùs lusit, vel ludibundiùs (ut dicam) laboravit. Quis enim tot primum in eodem corpore colores descripserit? quis tam diversas corporum formas, ingressus, saltus, volatus, dignè ostenderit. Sunt enim quæ virides, quæ nigræ, quæ liventes, quæ aliqua parte hunc, aliqua illum ostendunt colorem. Sunt quæ volantes tantum, latentem antea colorem proferunt. Sunt quæ simplicibus; quæ pluribus alis volant, quæ alis carentes saltant: quæ utroque hic motu privatæ ingrediuntur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ brevioribus cruribus sunt; & in his pluribus brevioribusque & paucioribus longioribusque internodijs. Sunt quæ canunt, quæ mutæ sunt, ut Seriphiæ. Sunt quæ nihil homini in re rustica nocent, innocentesque se à pueris capi permittunt. Sunt contra quæ pestem & calamitatem satorum omnium totis regionibus afferant. Vtque plura sunt in natura genera, sic etiam penè infinita earum

earum nomina fuerunt, quæ jam per Physicorum ignaviam usu exciderunt. Sunt autem omnes Locustæ vel alatæ, vel non alatæ. Alatarum aliæ vulgares sunt, aliæ rariores: vulgarium sex majores vidimus, (omnes virides) atque minores multicolores. Prima majorum cucullo veluti herbaceo caput, collum, mediumque fere corpus contegit: alæ à collo subtus oriuntur, virentes, parvis paucisque nigris maculis insignitæ, dorso item virenti venter fuscus subjicitur, caulis extremo nigricante, magnum illi os, & dentes validi latique, ad fruges absumendas egregiè nati.

Secunda huic similis videtur, sed epomis collo annectitur; nasus item & os ipsū magis rubescunt, punctaq; in alis habet majora. Tertiæ viridis omninò vultus; crura albicant, cauda nigricat, alas maculosiores obtinet, & circa extremitates ex albo rubescentes.

Hæ autem feminæ sunt, à quibus tres itidem mares hoc discrepant, quòd vel extremà caudà, vel supra caudam, duos tresve gestant aculeos, medioq; item caputio magis rubent. Prima minorum species, *Holtsspecht* Tigu-

Tigurinis dicta, corpore nigro, externis alis maculosis, internis minio illitis conspicitur; crura obsoletius fusca, lineisque nigerrimis sursque deque productis accurate picta. Secundæ antennæ oculi tibiæque suave rubent; crura lineis item nigris variegata, alæ lentiginosæ; venter surdè rubens ex flavo, scitam nobis bestiolam & pulchram exhibent. Tertia ex nigro cinerea videtur, antennas habens brevissimas, atque alas præter morem corpore longiores. Quarta undique obsoletè viret, nisi quod caputium nigris duabus lineis ornatur, tibiæque postremæ vivida quadam rubedine resplendent. Quinta nonnihil minor cæteris, sed colorum situ,& varietate gratior: Corpus illi nec non facies & pedes xerampelini, alis virentibus gestit, caputioque aureâ quadam institâ per medium ducta splendescit. Omnibus istis minoribus alæ longitudine corpori æquales, vel longiores; nullum item caulem, nullum in cauda spiculum gestant, pratisque & in pascuis (rarò inter segetes) luxuriant; ut in Gallijs nostraque patria Britannia sæpe vidimus. Rariores tres tantummodo species vidimus, Italicam, Græcam, & Africanam. Illæ mantes dicuntur, vel quia suo adventu, (primæ enim omnium apparent) ver præsagiunt, ut Anacreon cecinit; vel famem prædicunt (ut Cælius & Scholiastes Theoc. annotarunt.) Vel quia anteriores pedes, veluti manus, supplices semper tenent atque elatas, vatum more; qui eo gestu orationes ad Deos fundere solebant. Mantis Italicæ (Cujus hic iconem repræsento) mentionem facit Rondeletius, lib. de Piscib. ferè in hæc verba: Pectus habet longum, tenue, cucullo tectum, caput simplex: oculos sanguineos, satis magnos, antennas breves, pedes sex, locustarum more, sed anteriores multò crassiores longioresque cæteris, quos quia junctos plerúnque elevat (precantium ritu) à nostratibus Preque Dieu dici solet: totum corpus macilentum est.

Tam divina censetur Bestiola, ut puero interroganti de via, altero pede extento rectam monstret, atque rarò vel nunquam fallat. Cauda illi bifurca, setaceis duobus aculeis prædita: atque ut manuum elevatione vates refert, ita etiam & motus similitudine; neque enim ludit ut alij, neque saltat, neque gestit; sed lentè obambulans modestiam retinet, & maturam quandam ostendit gravitatem. Hanc quamvis in agro Monspesulano sæpe se vidisse Pennius

nius affirmat; tamen Iconem ejus ab ornatissimo Antonio Saraceno Genevensi medico missam fuisse, in schedis memorat. Alteram Mantis speciem ..., Viennâ misit Carolus Clusius è Græcia allatam, quæ magnitudine & forma priori similis, alium tamen colorem ex naturæ locisue dono accepit, habet enim cornicula saturatè lutea, hyacinthinum ocellum; alas ex luteo fatiscentes, corpus reliquum amethystinum, nisi quod tibiæ priores pilosioresque suffragines albescerent, & recurvæ digitorum chelæ nigrescerent. Africanam è Barbaria nostris aliquot sumptibus accersivimus, gracilem, quinque uncias longam, cucullatam, capite pyramidali, (ut Macrocephalum putares) è cujus penè vertice duo cornicula lamuscula, unciam

Truxalis nasutus

ferè longa se erigunt, galerumque illum Turcicum, biplumem, (quali Ianisarij utuntur) superbientem repræsentant: paulo infra summitatem ejus oculus utrinque emergit satis prominens, grandis, obscurè rubens. Corpus illi oblongum, purpureo virentum; cauda hyrundina, bifurca; alæ quatuor subcinereæ maculis quibusdam fuscis ornatæ. Priores quatuor pedes tibiæque pergraciles; posteriores robustæ, lacertosæ, longæ, & ex maculis transversim per femora ductis subnigræ. Atque hactenus de vulgaribus locustis aligeris, atque etiam rarioribus satis dictum sit: nisi forte alias differentias adjicere necessarium mecum una existimaveritis. Nam vulgarium facies torva, oblonga, rugosa, velut squamis munita, quæ os ferè contegunt: dentes illis superiori parte affixi, lati nigricantes, durissimi, quibus aristas facile mandunt, maximoque cum stridore fortiter conterunt. Græca vero & Africana locusta breviori apparet valta, dentibusque adeò est languidis, ut mollissima tantum gramina & summitates herbæ depascat. Vulgaribus antennæ longæ admodum; Manti vero perbreves: thorax illis durus, cartilaginosus, validus, huic ferè nullus, manis, languidus. Illis item alvus mollis, longa acuminata, his contra, durior, plena & torosa. Vtrisque quatuor alæ membraneæ, quasi ex nervorum filis contextæ, nam licet interna complicata diplex videtur, ubi tamen extenditur simplex apparet: Id quod Iodoco Willichio fraudi fuit, dum occulorum errore lapsus, sex locustis alas imprudentiùs ascriberet. Iucundum sane fuerit in nonnullis utriusque generis locustis animadvertere quorundam femora sexangularia, affabre in suis areis levigata p'exquisite, retiformi artificiosè picta. Vulgares locustæ oculos habent magnos & prominentes: unde ... nomen Ebulo cuidam inditum ab Athenæo. lib. 10. cap ult. Locustis visum denegavit Nigidius multis verbis, uti refert Plinius lib. 11. cap. 37. tamen oculos habent claros & quasi vitreos, cornea quamvis membrana vallatos. Natura mendacij Nigidium arguit, quæ oculum integrum visus quoque participem esse voluit. Quod vero colores attinet, nullubi copiosius lusit rerum pictrix natura. Nam licet plerumque virides videntur apud nos, vidimus tamen variè item rubentes, flavescentes, phæniceas,

In suo de locustis catalogo.

Color.

phæniceas, purpurascentes, & ex Morochia albissimas: atque Arabiam deauratas parere ab Aeliano accepimus, 10. & 13. de Animal. De Locustarum coitu Valeriolæ, (qui diligenter earum naturam conspexit) quàm Aristoteli ipsi subscribam. Coeunt inquit (quod vidimus) mare fæminam superveniente. Mas vero in concubitu duos illos aculeos dorso ultimo eminentes per caudæ reflexionem in fæmellæ uterum immittit, arctissimè verò diutissimeque conjunguntur, ut vix avelli semel copulatæ queant, neque saltu aut motu, imo quidem vix manibus avulsæ discluduntur: Fæmina subagitata aluum intente movet, & se ima parte mari applicans illum diutius continet, modo vulvæ hiatu, modo ejusdem coarctatione venerem sibi parans jucundiorem. Nam dum hiat vulva, mas sese penitius in imum usque uterum insinuât; dum vero contrahitur, blanda meatuum & uteri affrictione sese delectat. Visuntur enim meatus duo in fæminæ pudendo, interstitio quodam disjuncti, & crassiusculo operimento contecti: quod externa sui parte nigricat, durumque est & cartilagineum; intus autem leviter hirsutum, rugisq; quibusdam quasi scabrũ videtur. Ad hujus operimenti fundum uterus albicans instar muliebris pudendi cernitur. Pariunt autem fœminæ (Authore Aristotele) in terra fixo cauliculo illo qui caudæ adnascitur: ac universim, ac loco eodem, fætum simul, non sparsim deponunt; ita ut quasi favus esse videatur. Hinc vermiculi speciem ovi gerentes oriuntur, qui terrena quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: quâ dissectâ, emergunt locustæ, ac evolant. At (pace tanti Philosophi dixerim) ova ineunte Autumno revera pariunt, non oviformia: sicuti & oculis et manibus comperimus. Tam mollis fætura hæc est, ut ad tactum levissimum conteratur. Non summæ telluri partus committitur, sed paulo altius; duratque hyeme sub terra: Hic concoctione hyeme peracta, subsequenti anno, ultimo pene vere exeunt ex illo terreno amiculo parvæ locustæ nigricantes, ac sine cruribus pennisque reptantes; deinde majores statim efficiuntur. Pariunt exitu æstatis, & statim à partu moriuntur, pediculis circa collum nascentibus (veluti scarabeis accidit) tempore partus, qui eas strangulant. Tam [illegible]tatione morientes, serpentem cum libuit necant, singulæ, faucibus ejus apprehensis mordicus. Vernis aquis intereunt ova; in sicco vere magnus proventus. Alij duplicem earum fætum geminumque exitum tradunt (in quorum numero Willichius.) Vergiliarum exortu parere, deinde ad Canis ortum obire, & alias renasci. Quidam Arcturi occasu. Locis montanis aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis rimosisque, nec in superficie, sed rimis & cavernis ova deponunt: cum ut melius concoquantur, tum ut ab imbribus & frigore melius conserventur. Quod ex muli vel asinorum cadavere per putrefactionem (ut Plutarchus in vita Cleonidis refert) oriantur, nequeo cum Philosophis statuere. Tum quia illis vesci Iudæis permittebatur; tum quod oculis nemo putridam illam & ignobilem locustarum generationem deprehendit. Obitus illarum varij videntur. Mas enim a coitu (quo eum diutissimè hærere, humidumque radicale prolixiore venere, spiritusque unà omnes exigere verisimile est) statim expirat: Uti fæminæ omnes à partu; nescio an doloris vehementia, an facturæ numero, qui sane maximus cum sit, matris exhaurire & absumere vires non nequit. Sæpe item gregatim sublatæ vento, in maria aut stagna per ἀνεμίαν decidunt. Longinqua quoque maria ab ijs trajici feruntur, continuata plurium dierum profectione. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, ut aliæ esse alites credantur, solemque obumbrent: Italiam ex Africa magna sæpe cohorte infestant, omnia morsu erodentes, & fores quoque tectorum. Nec solum morsu segetibus, pascuis, pratis, hortis, pomarijsue nocent, sed stercore item, nigro, urido, mordace, gravi, biliosaq; imprimis atq; acri saliva, quam (Valleriola teste) multã ex ore inter

Coitus, generatio.

Intereunt sive [illegible]

Damna ab ipsis illata.

inter rodendũ fundunt, tamen veneno carent, Parthisque & Aethiopibus nonnullis victũ suppeditant, & in delicijs habentur. In India ternûm pedûm longitudinis esse traduntur, cruribus & femoribus serrarũ usum præbẽtes cum aruerint. Locustæ suis gubernaculis vel pennis atterentes sonant, (inquit Aristoteles,) verũ Plinio stridor ille proficisci ab occipitio videtur. Ego tribus id modis fieri existimo, dentiũ stridore dum herbas rodunt, alarum converberatione dum illas vibrant, scapularum & colli durioris contritione dum se movent & saltant; veluti militibus accidit lorica & thorace armatis. *Nunc ad locustas ἀπτέρους orationem convertam.* Illæ autem potissimum sunt Bruchus, Attelabus, atque Asellus. Bruchus *ἀπὸ τοῦ βρύκειν, id est*, à mordendo & vorando dictus, impennis locusta dici potest, herbas devorans. Bruchorum quatuor species exhibeo: Primam maris, tres reliquas fæminarum. Mas collare gestat subcruentum, sub quo duplex pendet cucullus leviter ex flavo virens; dorsum ad caudam usque sex porraceæ laminæ transversim ad latera ductæ adornant. Ventris (qui satis magnus) caudæque tres illi parvi aculei ad recens natæ herbæ colorem accedunt flavoviridem, veluti etiam & femora, facies atque antennæ; sed tibiæ rubidæ videntur. Prima fæminarum æruginosa tota est, absque linea esset xerampelina à capitio ad caulem per dorsum ducta. caret item aculeo in caule nascente; videtur etiam plicis vel potius quasi orbibus 10. viridibus circumcincta. Secunda ferè omnino spadicea atque fusca: ventre tamen parùm flavescit, aculeumque geminum gerit principio caulis infixum. Tertiæ vultus, caput porcinum vel vitulum marinum refert: antennarũ loco barbellam quasi juxta nasum utrinque sitam obtinet; duo in suprema fronte tubercula, ursi veluti aures repræsentant, duosque in caule habet aculeos, fusci (ut totum corpus) coloris neque parùm acutos. Hos depinxit nobilis ille Eques Edmundus Knivet Anglus (ut genere, ita virtute & naturalium rerum indagatione inter paucos illustris) & ad Pennium in hujus operis amplificationem, quâ est singulari in doctos humanitate dono misit. Bruchi Illyricè *Chrzast*, Polonicè *Knonick*, Germanice *Banp*, Anglice *Feild Cricket* vocantur. Attelabus sive ἀττέλαβος Hesychio parva quædam locusta dicitur. Plinio vero é minimarum genere videtur. Hieronimus in tertium caput Naum Prophetæ, parvos locustarum fætus *Attellabos* vocat: quos significantiùs *comessores* interpretatus est Aquila. Parva locusta dicitur inter locustam et Bruchum mediæ naturæ: tam modicis donata pennis, ut impennis habita, reptare potius quàm volare videatur. Hanc ob causam ubicunque oritur, omnia ibi quasi in pollinem sive rubiginem conterit atque absumit. Alijs videtur species esse Bruchi, donec pennæ excrescunt; postea vero in locustarum classem venire. Stephano ἀττέλαβος dicitur παρὰ τὸ ἀτελὲς, quoniam adeo minutis pennis conspicitur, ut carere omnino alis judicetur. Attelabi (ut Aristoteles prodidit) in aruis cessantibus pariunt, quomodo & cicadæ. Pariunt autem, & quum pepererint moriuntur, uti reliquæ locustæ. Intereunt ova eorum aquis autumnalibus, cum nimis

Strepitus quomodo à locustis fit.

mis

mis increverint, ac sicco autumno largior proventus Attelaborum est, quoniam minus ova intereunt. Asellus, sive [illegible] Dioscoridi dictus, à tarditate in motu nomen habet, sine alis, crassioribus cruribus, sed unà brevibus præter aliarum morem (unde repere potius videtur quàm salire) ventre propendulo & magno, acsi ad fruges devorandas natus fuisset. Hæc forte locusta in sacris litteris [illegible] dicitur, a Nicandro [illegible] atque [illegible]: quamvis (Clitarcho referente) Ambraciatarum dialecto omnes locustæ [illegible] dici possint, quia frumentum [illegible] cum [illegible]. [illegible] Stanc[illegible] tractatiunculam de septem generibus locustarum [illegible], [illegible] Scripturas & Rabbinos: verum quatuor illas inter volucres [illegible] das numeratas, quibus [illegible] dæis vesci licebat, non descripsit. Erant autem Arbeth, Salaam, [illegible] Chagab; Quas Chaldæi [illegible], Rasc[illegible], C[illegible]gola, Chorgeba, [illegible] [illegible] nominarunt. [illegible] est Locustæ species fæcundissima, a multiplicatione dicta, ut [illegible], [illegible]terus, & Broughto observarunt [illegible] 70. Interpretes [illegible] [illegible] minus [illegible] non recte vocat, est enim volucre [illegible] quatuor prioribus pedibus gradiens, duobusque posterioribus [illegible] longioribus [illegible]. [illegible] locustæ facta a Rabbinis Reschon dicitur. Aben Ezra [illegible] eam dici existimat, quod [illegible] sententiæ [illegible] etiam [illegible]. *Chargo* [illegible] Interpretes [illegible] vocarunt, pugnat [illegible] serpente, quique [illegible] capite [illegible] (utinquit Arist. Histor. 9. Cap. 6.) [illegible] Nec Nipho opus erat Ophiomachum illum, Scolopendram interpretari vel aspidem: quùm Philosophus disertè [illegible] vocet, virique 70. doctissimi Locustam fecerint. Sanè utcunque cæcutienti Nipho impossibile videbatur, tam pusillum animal serpenti necem inferre, nobis tamen tot tantorumque virorum testimonijs niti consultiùs fuerat (quibus locustarū rerumq; fere omniū natura fuit perspecta) quàm tam frivoli cōmentatoris conjecturis. *Hagab* vel *Chagab* Attelabus dicitur; Hieronymus *Attacen* vocat. Inter locustas numeratas ultima censetur, & postremo loco, quasi gravissima futura, ascribitur: hæc siquidem non delibat tantum fruges aut tondet, sed caulem ipsum confringit atq; conterit. In terra frugū fœcunda nascitur ex ovis, quæ parens ibi deposuit postquā fruges fuerant consumptæ.

Bruchorum species. Joelis primo, Amos 4. Deuteronomij 28. & Psalm. 78. quinque aliæ locustarum species recensentur: Nempe Gazam a tondendo, Ielak à lambendo, Chasil à perdendo, Thelatsal à rubigine quam infert frumentis, & Chenamal à manendo, quia stationem semel positam non deserit. Rhodulphus Modius in Levit. & Ioelem Prophetam, varias Bruchorum species recenset, alios fulvi, alios flavi, alios grisei coloris. Quinetiam ex vermiculo albi[illegible] in rore spumoso (qui Maio mense herbis inhæret) volucre quoddam & viride animalculum progignitur, forma locustam referens omnium minimam. Saltat & à saltu volat, ideoque locustellam dicere non timeo. Angli spumeam illam materiam *Wood-seare* vocant; quasi diceres, silvarum tabem: Germani cuculi salivam esse autumant. Quà vero forma fuerit [illegible] Suidæ, [illegible] Cœlij, [illegible] Nicandri, [illegible] Hesychij, [illegible] Aristophanis, [illegible] Eustathij, [illegible] Phavorini, Ludolochra Isidori, equidem ignoro, atque illum Oedipum audirem, qui earum naturas & usus enuclearet. Quod autem Marcellus affirmat esse locustas quæ duabus tantum alis utuntur, & Willichius nonnullis 6. tribuit; sane vel illas describere oportuisset, vel rem fide majorem tacuisse. Eò etiam turpiter est lapsus, quòd Regem ipsis assignat & Monarchiam. Fortè inter minorum turmas unam é majoribus invenit, & ex magnitudine præcellenti regem salutavit. Sed negat Salomon (Philosophorum, imò quidem sophorum facilè princeps)

ceps) eas Monarchiæ patientes esse, & populari tantum statui formicarum more subjectas memorat. Quo modo Deus per hæc levia animalcula Pharaonis sive Pharaonis Regis contumaciam atque [illegible] castigavit, ex decimo Exodi satis patet; & in Templis, imo quidem trivijs decantatum est. *[illegible] annus quo inferuntur locustæ.*
Anno ante Christum natū 170. pascua fere omnia veluti nubibus locustarum cooperta, & centum ab eo annis circa Capuam ingens earum vis totum agrum implevit. *Iulius Obsequens.* Anno post Christū 181. bello diu per Illyricum, Galliam Italiamque grassante, & utcunq; postea sedato, ne quid pravarum gentium pœnæ deesse videretur, Locustæ numero infinitæ & cæteris longè majores, herbam ubique omnem absumpserunt. Anno Domini 591. regnante apud Longobardos Agilulfo, maxima locustarum copia Tridentinum territorium graviter afflixit, quæ ex Africa vi ventorum delatæ perhibentur. Maxima tamen earum pars procellis dejectæ submergebantur. Sed non minùs Italis damnosæ atque letales: nam fluctibus ad Cyrenis littora volutæ, pestifero vapore odoréque ejusmodi mortalibus luem intulerunt, ut hominum pecudumq; 800000. tabe perijsse scribat Iulius. Venetijs item & in agro Brixiano ex frugum inopia (locustæ enim omnia vastarunt) tam miseranda insecuta fames, ut anno 1478. (quo hæc fiebant) supra 30000. hominum millia occubuerint. Annis item 593. 693. & 812. Locustæ ex Africa post siccitatem maximam volantes, plantas herbasque & cortices arborum devorabant, unde fames secuta ingens, & qualem Naumachiæ author eleganter describit his versibus.

——— —— & mortis alumna
[illegible]
[illegible]
[illegible] non panis suppe[illegible]
[illegible] fauces, jejunaq; viscera [illegible],
Ora, [illegible]

Dira fames; miseris vix siccis ossibus hæret
Hirta cutis, per quam spectari viscera possint
[illegible]
[illegible]
[illegible] luridus ora
[illegible] pallor; [illegible] rubigine dentes

Neque Gallia ab illarum dentibus & ingluvie libera fuit, sed annis à partu virgineo 455. 874. 1337. 1353. 1374. miserè depopulata, cives suos inedia undique absumptos, pesteq; sequente ablatos plurimos, imo tertiam aliquando virorum partem amisit. Erant autem illæ plerumque senis alis, & ab oriente eò delatæ. Tandem verò in mare Britannicum sublatæ ventorum vi, fluctibus obruebantur. Sed æstu Oceani in littus rejectæ aerem infecerunt, pestemque anteacta fame non minus sævam intulerunt. *Otho Frisingensis.* Quinetiam anno 1476. totam ferè Poloniam vastarunt. Anno 1536. in eam Sarmatiæ partem quam recentiores Podoliam vocant, ventorum impetu ex Ponto Euxino, innumerabilia locustarum agmina ferebantur: quæ militari ordine castra mutantes, omnem agrum in quo stationes diurnas nocturnásve facerent, exederunt. Hæ insuetæ magnitudinis primum alis carebant, deinde alis excrescentibus pro arbitrio volabant, atque arbores ipsas, quid dicam? folijs & floribus? imò ferè corticibus denudabant. Postea per Germaniam errantes, ad Mediolanensem usque agrum iter cæperunt, eoque depasto, in Poloniam & Silesiam revertebantur. Tandem mense Novembri, (tam diu enim vixerant) ut frigoris vi tabefactæ maximum fætorem excitarunt, & nisi suibus aprisque sylvestribus pabulo fuissent, non minùs peste gravissimâ, quàm fame tam Germanos quàm Italos affecissent. Anno 1543. Locustæ Misniæ & Marchiæ provincijs maximo damno fuerunt: quo tempore in Lucano agro tam frequentes convenerant, ut glomeratæ cubiti altitudinem excederent. *Iacobus Excerus.* Anno 1553. quantam locustarum agmina agris Arelatensibus jacturam inferrent, cuique notum est. Dum item hæc scriberemus; accepimus Hispanos ingenti Locustarum numero ex Africa delatarum fuisse afflictos. Volabant enim cohortium instar per nubes, atque aerem densabant

bant. Populus vero illis conspectis campanas pulsare, bombardis intonare, buccinis terrere, æneis vasis tinnire, arenas projicere, omnia denique tentare, quibus abigi possent. Sed eventus voto non respondit: tandemque inutili labori superstedentes, præ fame & putredine passim intereunt ut ipsi nobis nautæ & gubernatores (qui vix illam calamitatem effugerant) authores sunt. Eutropius libro 4. mentionem facit grandissimarum locustarum, quæ non procul ab agro Romanorum maxima cum intuentium admiratione & stupore fuerant conspectæ, inquilinis adeo formidabiles & voraces, ut illarum solo contuitu inhorrescerent. Hinc igitur colligere debemus, hæc animalcula non minimū inter Deï copias & exercitus locum tenere; edita esse, quum peccata hôminum puniret, legisque suæ contemptum vindicaret. Cæterùm ut justitia ipsius admirabilis, ita in summa severitate misericordiam deesse non patitur. Nam cum varias gentes locustæ ad inopiam & famem adegerant, & quo vescerentur non haberent, subitò illæ omnes occiderunt, & genti quam afflixerant cibo fuerunt. Etenim calidiorum regionum incolæ (quos potissimum frugibus spoliant) ut Æthiopes, Tagetenses, Parthi, Arabes, Lybij, Mellenses, Zemenses, Darienenses, Afri, præterea qui Leptin incolant, Azanughi, Senegenses, & Mauritani aliquot, maximâ ex parte ijs vescuntur, earumque ova in delicijs habent. Alij autem sic parant. Primum in loco concavo & spacioso fumum magnum excitant, quo inter volandum locustæ impeditæ cadere coguntur; tum captas sale & sole & etiam fumo exsiccant, ac in massulas formatas pro annuo alimento (quemadmodum nos pisces) servant: non illas tantum quæ longa habent crura, sed etiam Attelabos, Asellos, Astacos, omniaque fere locustarum genera: ut ex Dioscoride, Strabone, Plinio, Solino, Agatharside, Plutarcho, Avicenna, Posidonio, Leone & Dionysio Afris, Æliano, Diodoro Siculo, Aloysio, Cadmusto, Agricola, & navigationum centurijs legere possimus; unde ἀκριδοφάγοι. Verum utcunque illas in gratissimis cibis isti haberent, Græci tamen inter viliora edulia numerabant. Si Aristophani, & Plutarcho in Sympos. credendum, ubi agricolarum mensæ columen, locustas appellat. Ioannem Baptistam ijs sylvestri melle commixtis vitam sustentasse, D. Mattheus 3. capite recenset: atque quatuor ipsarum genera Deus munda esse voluit, populoque Israelitico ijs vesci permisit. Qui plura cupit de locustarum in cibis usu, venerandi Bezæ doctissimas annotationes in Mattheum legat. Veneno carent: Attamen qui ijs cibantur, non sunt longævi & quadragesimum annum rarò attingunt, imo juvenes frequenter pereunt, ut Diodorus Siculus. Agatharsis atque Strabo notarunt. Non nocent (inquit D. Ambrosius) locustæ vel hominibus vel frugibus per se, sed illos alunt, & frugibus non vescuntur nisi signum acceperint divinæ præceptionis. Eo vero dato enecant homines, depopulantur terras iræque cælestis ultionem exequuntur. Mantis (quod diximus) iter monstrat erranti; Ophiomacus serpentes jugulat; omnes locustę ver indicant (quo quid nobis acceptius?) & si nimiâ multitudine famem præsagiunt, ea ipso nos ad pœnitentiam & preces suaviter invitant. Eâ inter sese vivunt concordiâ ut Rege vel Imperatore opus non sit: volitant enim (uti Salomon 30. Proverbiorum scribit) conjunctim sine rege, & concordiam invicem observant; unde & illud de Ecclesia dictum: *Custodes tui quasi locustæ, & parvuli tui quasi locustæ Locustarum* id est, non numero solum permulti, sed animorum consensu conspirantes & confirmati. Quod vero medicos usus attinet, neque ijs destituuntur locustæ. Nam suffitæ stranguriæ, præsertim mulierum, medentur. *Dioscorid.* panis cum locustarum carne comesus calculosos adjuvat: unguium scabriciem tollunt Locustæ frixæ. Crura locustarum cum sevo hircino trita, lepras sanant. *Plinius*. Mantes struthis assimilantur. Aselli exiccati, & ex vino poti,

Plin. (margin, beside "afflixerant cibo fuerunt")
Levit. 11. (margin, beside "sit. Qui plura cupit")
Usus medic. (margin, beside "Locustarum id est")

poti, contra scorpij ictum maxime prosunt. Attelabi apum, vesparum, crabronumque ictus & sanguisugarum vulnera percurant. *Dioscorid. Eupor.* 1. *& Plinius* 29. 4. Ad oculorum albuginem, caliginem & nebulam hanc compositionem præscribit Arnoldus, Breviarij lib. 1. capite 16. Locustæ nec omnino virentes, nec omnino nigræ, filo trajiciantur, & pauco vino albo suffocentur: deinde eas in umbra exiccato: tunc accipe radices primulæ veris & fœniculi exiccatas ac pulverisatas: ac cum locustarum pulvere incorporentur: tum pulveres in Linteo ligati cum vino prædicto serventur in vase æreo, de quo vino (linteo leviter prius expresso) guttulas duas vel tres oculis infundito. Qualitatem atque temperaturam ipsarum si videas, non salitæ parum calefaciunt, inflant, semen adaugent, venerem suscitant. Salitæ vero pejoris succi videntur, sitimque excitant, & sanguinem adurunt. Hydropicis tamen & leucophlegmaticis non adversantur. *Silvaticus*: Præterea ut alios earum usus attingam: Locustæ pedibus alisque spoliatæ, cibandis pavonum pullis utiles habentur. *Columella*. Ranas palustres piscesque plurimos locustis vesci tam cuique est notum, ut Bellonij testimonio non egeat. Est etiam Seleucis ὄρνεον ἀκριδοφάγον, ut Hesychius meminit. Monedulæ etiam eas devorant, quo nomine apud Thessalios, Illyricos, & Lemnios publici ærarij sumptibus aluntur: neque enim locustas adventantes solum perdunt, sed etiam sobolem devorant, unde fruges integre servantur atque illæsæ. Alimento item sunt cornicibus, graculis, gallinis, anseribus, anatibus, alaudis, porcis etiam & ovibus, ut præter historias longamque experientiam Plutarchus lib. de Iside & Osiride testatur. Denique (si Apomasari, Indorum, Persarum, Ægyptiorumque disciplina viro instructissimo, credendum,) somniare de locustarum adventu adventantis hostilis exercitus signum est, quantumq; illę nocere vel non nocere videbuntur, tantum quoq; & hostis. Nunc quomodo nimia illarum copia arceri possit per prophylacticam hominum prudentiam, dicere tempestivum erit, atq; ita huic capiti finem imponere. In Cyrenaica regione lege cautum fuisse memorat Plinius, ut ter quotannis locustas debellarent: primum ova atterendo, deinde fœtus destruendo, postea adultas Locustas interficiendo: qui officio deessent, defectorum pœnas luebant. Magnesij & Ephesij ordine militari in eos procedunt. Nec verò mirum est varias gentes ad tam diram aciem domandam rationes injisse, quum varijs Africæ & Mauritaniæ locis, adeo numerosæ damnificæque superent, ut incolas novos sibi lares parere compellant. Ovorum confringendorum destruendorumque varios ex Plinio, Valeriola, & Peucero modos adnimadvertimus. Primo verno tempore torrentes in ovorum locis deriventur, sic ut totam terræ superficiem, vel maximam ejus partem abundè humectent. Hoc si per loci iniquitatem & situm fieri nequeat, terra multorum pedibus conculcetur, adeo ut nullus relinquatur locus, qui vel reliquis altior vel profundior sit. Si pedibus nihil profeceris, trahâ, pectine, & cylindro rusticorum uti oportet ponderosiùs factis, ut conterere eas faciliùs, & terram rectiùs complanare possit. Curruum quoque militarium hic copia non obesset, frequenti enim & perpeti rotatione citissimè ova attererent: laudarem quoque aratri usum, quo terra effossa subverteretur, & locustarum veluti nidi proscinderentur. Sunt qui campanarum, tubarum, tympanorum, & bombardarum sonitu illo Salmoneo atque terrifico adultiores locustas attonitas reddere consulunt: quidam magnis à multitudine hominum clamoribus posse fugari autumant, ac si vel aëris fragore concuti possent, vel horrendos illos clamores (quod quidem absurdè somniant) audirent. Alij in pratis fossas profundiores faciunt, & crepitaculis quibusdam aërem vibrantibus locustas meticulosiores reditras sensim eò abigunt; in quas ubi sese contulerint, subito vel terra obruuntur, vel ruderibus

Quo pacto interfici & arceri possunt. (margin, beside "rum adventu adventantis hostilis exercitus")

injectis cooperiuntur atque exanimantur: alij garo ex locustis facto ita captas asserunt, quo statim somno gravissimo sepultæ, postea sponte intereunt. Hisartibus Valeriola locustas agrum Arelatensem vexantes viginti dierum spacio interfectas fuisse author est. In Syria militari ordine eas expugnant: in Lemno insula singuli milites certam locustarum mensuram magistratui per singulos dies afferre tenentur. Quædam gentes (ut dixi) monedulas alunt fisco publico, ut usu ferente locustas devorent. Præterea Seleucides aves vocantur, quarum adventum à Iove olim impetrarunt Cassij montis incolæ, fruges eorum locustis vastantibus. Hæ quotannis veniunt ipsis auxilio; sed unde advolant, vel quo tandem recedunt, nemini in compertis fuit. Statim quoque ab interemptis locustis montem relinquunt, domumque se recipiunt. Pulveris tormentarij sulphurisque suffitum neoterici multum commendant, & teterrimo odore locustas interficere existimant. Si vero locustarum [illegible] sive colluvies turmatim locum aliquem invaserit, incolæ omnes sub tectis delitescant, nam nemine in itinere conspicuo, transibunt regionem illam; aliàs vero facilimæ ibidem acquiescunt. Sin priusquam id perspectum fuerit, influxerint; nihil segetis, herbarum vel eorum contingent, quæ lupinorum amaricantium & cucumerum sylvestrium injuria conditorum decocto fuerint conspersa; confestim siquidem ab eorum tactu dispereunt. Fortasse Centaurei minoris, absinthij, vel juglandis decoctum idem præstaret. Similiter sicco pede transcurrere illas regiones creduntur, ubi Vespertiliones in arboribus factæ sint sublimes. Præterea si locustas in fossa (eâ quâ diximus ratione captas) concremaveris, fumus ille vicinas reliquas vel suffocabit, vel demittere alas compellet, ita ut vel in venatorum manus nullo negotio veniant, vel à sole deinceps labefactæ ultro occidant. Si vites ab illarum injuria tueri velis, prope radicem tria sinapeos grana serito, quæ deinceps germinantia odore acri bruchum locustamque omnem appropinquantem vita exigent: uti Geoponica Cassij & Dionysij Vticensis (malè Constantino Cæsari ascripta) nobis persuadent. Aristoteles 4. Histo. 8. odore sulphuris & cornu cervini, aut styracis suffitu locustas abigi tradit. Palladius ex Democriti præceptis nec satis nec arboribus locustas damno futuras scribit, lib. 1. tit. 35. si fluviatiles, vel marini cancri plurimi fictili vasi cum aqua immissi tegantur & sub dio statuantur, ut decem diebus in Sole vaporentur: postea quæcunque illæsa volueris, illa aqua perfundito per quodque octiduum, donec sata perfectè adoleverint. Arnaldus fumo stercoris vaccini vel bovini, vel cornu sinistri fumo, arceri locustas author est. Sed quare superstitiosulè dextrum excludit? nam ratio & natura, dextra sinistris meliora esse voluerunt. Magi suis nugis & Epôdis plurimum hac in re fidunt atque attribuunt, quos cum Plinius lib. 37. cap. 9. dementiæ insignis & vanitatis infandæ redargueritt, non vos illis morabor. Peucerus lib. de divinationum generibus prodidit Romanos veri Dei cognitione nondum eruditos, quotiescunque locustarum agmina conspicerent, jejunijs, mœrore, sacrificijs, omnibusque modis ad placandos Deorum iras usos fuisse, & Iovem Apotropæum paulo diligentiùs coluisse. Eudoxus ait, Galatas orientales simili tempestate continuis precibus Avium ad Deum accedere, eumque sæpius rogare, ut agros suos locustis inundantes servare velit immunes. Quæ nos Christianos monere debent veri Dei Orgijs initiatos, vero illo lumine instructos, certissimum locustarum nocentium abigendarum remedium esse Numinis invocationem, cum vera pœnitentia & pietate simulationis nesciâ conjunctam. Absque quibus fuerit, hæ vires, virtutesque nostri ingenij omnes concidunt, neque instrumenta contra ipsas omnia quicquam valebunt: valdè enim probo illam sententiam: *Deo destituta remedia similia sunt hominum otiosorum; ipso verò placato, & remedium annuente, revera tum remedia dici debent.*

CAP.

CAP. XVII.

De Cicadis & Gryllis.

OMnium Insectorum quę sonum stridulum emittunt, *Cicada* primum sibi locum vendicat, & magno quidem jure. Nam sonum & argutum & musicum sole exæstuante edit, & rore vitam sustentans lætis arboribusque non nocet. Apud Græcos pro regionum varietate diversa sortitur nomina. Passim & generaliter [illegible], Eleis [illegible], Sidetis [illegible], C[illegible]tensibus (Bellonio teste) [illegible]. Suidæ popularibus [illegible] dicta [illegible], quia [illegible] vivit: varias item appell[illegible], sexus, ætas, magnitudo, [illegible] illis attribuit. Nam [illegible] non [illegible] Ælian[illegible], qui & [illegible] Stephan[illegible] [illegible] cicadam [illegible] credit. Sic etiam Athenæus lib. 4. ex Speusippo [illegible], simile cicadæ aut parvo turturi. Sanè Lyæ verba illa ex Alexide in Th[illegible] Athenæi citata, ([illegible]) fidem faciunt amplissimâ, & vocalem fuisse Cercopam, & à Cicadarum gente alienam; nisi forte ut marem fæminamque turturem voluptatis gratiâ caveis includerent Græci, ita etiam masculo Cicadæ cercopam fœminam adjunctam [illegible], neque enim tantum cantus gratia [illegible] picis atque philomelis [illegible], sed etiam ut mutuas maris fæminæque amplexus, amores, veneres con[illegible]. Adde etiam Cercopam [illegible] vocare, tantum abest, ut viro suo omnes ca[illegible] vices, præter fæminarum m[illegible], attribuat. Dicitur ætate provectiore cicada [illegible] nova vero [illegible] ut Hesychius notat. Parvæ cicadæ (quas Gaza Cicadastras, nos Cicadulas vocamus) a Græcis [illegible] atque [illegible] dicuntur; ut mirer hanc significationem à Stephano prætermissam. [illegible] substantivè positum, cicadam minimam significat, authore Eustathio [illegible] cicadastras item significant, ut apud Cœlium legimus. Quamvis Eustathius animalcula ea esse contendit cicadis similia, atque alibi [illegible] cicadarum vocat. Has Ælius Dionysius [illegible] nuncupatas vocat [illegible] sive vocales & obstreperæ Cicadæ [illegible] sive mares [illegible] quidem, & plectro quasi Thebaico modulantes. Mutæ autem & agrestiores cicadæ [illegible] appellantur a silentio, atque [illegible] Arabice [illegible] & [illegible], & [illegible], & *Kobiche* Sylvat[illegible]: barbarorum nomen est, a Latino [illegible] panico corrupto. Italice *Cigallo*, *Cicala*, & alicubi *Lazenzala*. Hispanice *Cigarreras* & [illegible]. In Germania atque Anglia Cicadas reperiri non audio, tamen si quæ illi fuerint, utraque gens ipsas *Bone Kricken* vel baulme *Krickets* appellant. Flandris *[illegible]*. Wallensibus (ni fallor) [illegible]. Polonis *[illegible]*, dicuntur. Aliquando cum Gryllo confunditur Cicada, sed perperam nisi forte Gryllum cicadam esse dixeramus non alatam. Cicadam Latinos vocasse, autumant [illegible], quasi *cito cadentem*. Est enim illud Epitheton Cicadæ apud Philosophorum principem [illegible], & revera brevissimi fati videtur. Cicadarum aliæ vulgatiores sunt, aliæ rariores. Vulgarium caput pronum, magnum videtur; & pentagonum imitatur lateribus inæqualibus finitum. Colore est viridi nigricante; utrinque tumulos duos obtinens ejusdem coloris, sed ovalis figuræ & margine quadam fuscâ circumseptas; fusca item linea tumulos secat medios, mediumque caput [illegible] littera nigerrima rectâ dividit: oculos habet ex fusco non multum viridantes, prominentes quidem, & magnas pro corporis ratione, ut mirer Nigidium (qui cicadis oculos negavit) eos non vidisse:

Visu

Visu autem revera sunt hebetiore, ut Aristoteles meminit; si enim digitum contraxeris & paulatim versus ipsarum oculos remiseris, accedunt eò magis quam recedunt, atque umbra digiti allecti citius cum conscendunt. Supinum caput, sive facies, dilutè ex albo viridiusculum apparet. Cicada inter insecta & omnino in hoc animalium genere una, ore caret; habet tamen prolixum quid compactum indivisumque, intus plerumque conditum, quod veluti promuscis tum oris, tum linguæ usum supplet, denis strijs transversis affabre canaliculatum, eoque ipso rorem haurit, alimentum unicum & peculiare: ut Virgilius cecinit. *Pascuntur dum rore cicadæ*: unde Apud Athenæum primum disputatum, deinde conclusum fuit, solam aquam nutrire posse, quoniam ea sola cicadæ famem tolerant. Hinc etiam illud alibi apud eundem parasiti cujusdam dictum [illegible], quasi diceret, nec rore vivo, nec herbis vescor. Cui etiam affine illud Theocriti: [illegible] id est, *aerisve fovetur ut rore cicada*: Valeat igitur illa Æsopi quæ circumfertur fabula; Cicadas à formicis cibos petijsse, quum ex Platone didicisse potuisset, Cicadas Apollini sacras id doni musarum benignitate assecutas, ut solo cantu, ne dicam rore, famem levarent. Fabulosa quoque *Tzetzis* commenta proborum auribus indigna prætermittemus, qui nescio quantum ijs ciborum delectum adesse memorat. Proditum tamen est ab Antonio Altomarino lib. de Manna, Cicadas ex fraxini & Orni præcipuè ramis corticibusque lacrymam exugere, quam nos Mannam arborem vocamus. Eas rorem duntaxat de herbis vel ex herbis papilionum more exugere, probabile magis est, tum quòd jejunæ semper & inanes intus reperiuntur, tum quòd nihil excernere conspiciuntur; nisi fortè ubi plusculum roris absorpserint, superfluam ejus partem, ut rustici notarunt, removendo ejiciant. Corpus capiti brevissimo collo, vel potius nullo, annectitur: scapulæ ex viridi & nigro maculatæ, pectus dilute viride magis albicat, é quo tres utrinque pedes tibiæque erumpunt prassini coloris. Venter in majoribus duos digitos transversos longitudine æquat, latitudine unum: interna ventris pars peltam refert in apicem desinentem, & limbo duodecim tredecimve articulis constante cingitur: intus incisuræ aliquot apparent concolores ventri, caudamque extremam mares (id est minores) fissam habent, fœminæ contra integram: dorsum nigricat, 7. vel 8. lineis & incisuris virentibus transversim ductis ornatum. Alæ pulcherrimæ, argento illitæ, nævisque fuscis & maculis cum ornatu pictæ, externæ internis duplo longiores sunt, magisque variegatæ. Fusca rarior videtur, quam ex Guinea delatam Ludovicus Armarus Chirurgus diligentissimus Pennio dedit. Dedit illi aliam ex Virginia portatam Candidus, pictor non incelebris, cinerei omnino coloris, (forte Græcorum [illegible]) sed proportione cum primis simili; alas utrasque habet argenteas, sed neutiquam (ut primæ illæ virides) maculatas. Surculariæ potissimum virides & magnæ sunt; avenariæ, frumentariæ, gramineæ, varios varijs in locis colores exprimunt, longéque minores apparent. Si verò Cicadarum naturas cum

cum humana parare licet, servi nostri quũ sint, virtutibus dominos antecellunt; & nobis morum magistræ esse possint. Etenim eam vitæ ostendunt innocentiam, ut nullam creaturam lędant, nullâ abutantur: nos contrà rectum rerum usum pervertimus, & ne à parentibus cædendis temperamus. Quis conviva jam perfert cicadarum pastum? simplicem illum quidem, & frugalem, nulla artis ciborumque varietate, & curiosula mixtura inquinatum? Imo eousque stultitię curiositas fœda pervenit apud homines, ut nisi contrariæ misceantur naturæ carnes, unáque fructus, folia, aromata, carnes, liquores, concoquantur, actum de gula cogitent, purasque & salubres illas mensas majorum fastidio habeant. Hæ sitim suam roscidâ extinguunt aquâ; nos sitim mixtis poculis ceu lenocinio quodã allicere potiùs, quàm lenire aut tollere laboramus. Illæ arbustis ad terram dejectæ (in quibus lubentius canunt,) nihilominus hilarem degunt ætatem, humilemq; fortunam altis ad cœlum cantibus leviorem faciunt. Nos vero homunculi altioribus locis depulsi, animum amittimus, & ad quamque fortunæ rotam graviter timemus.

Cicada ab incalescente primum sole ad vesperum inspiratam concionem non intermittit, sed [illegible] perseverat; concionatorũm verò permulti, nec suaviter sermones instituunt apud populum, & vix quater quotannis concionantur Pudeat sanè ipsos civiliùs educatos [illegible] admonitricem habere, neque suum officium rectiùs exequi. Harum si ventrem scabas (ut poetæ laudati) actiùs cantant: illos quantum quantum verbis demulces vel præmio invitas, tamen (ut Argonautæ Martialis) neque remum adhibent, nec ad vela oculos manumve conjiciunt. Quinetiam in cantu singulæ conveniunt; mutuámque rebus operam impendunt: Illi verò utinam non serendis litibus, alendisque controversijs toti incumberent: utinam non de lana & lino, de figuris & formis, de decoro indecorè & turpiter concertarent. Verum est

est illud Theocriti proverbium τέττιξ τέττιγι φίλος; sed homo, qui homini Deus esse debet, idem se potiùs lupum præbet ac diabolum, suaque in viscera sæviens hominem exuit. Inter cicadas, mulieres silent; viri fere venerem ausi cessantur, nec nisi multis fæminarum blanditijs eò trahuntur: nostræ autem mulieres verba viris præripiunt; viri verò mulieribus longè intemperantius se gerunt. Quid addam? solæ cicadæ inter insecta ἄναιμα videntur. nos vero animi perturbationes ira agunt præcipites, ut levi, imo nulla de causâ ira exæstuemus, dolore contabescamus, invidia et Zelotypiâ conflagremus. Musicam vero Cicadarum quod attinet: primas tenet inter [illegible] tam dulcis apud veteres habita, ut eundem sonum & cicadæ & citharæ [illegible] nomine vocarent, teste Polluce: unde fortè Lucretius cicadas *Teretes* dixit. Platonis eloquentiam cum Timon Sillographus commendaret, cum cantilenis cicadarum comparavit. Verba ejus apud Laërtium hæc sunt; [illegible] Sole effervescente canere incipiunt, ea scilicet tempestate, qua alioquin messores ab opere desisterent, quare laboriosi cantores arbores conscendunt, ibique operantium atque itinerantium aures cantu Appollineo demulcent. Nam ut musica animo languenti, & fatigato cerebro quasi quoddam [illegible] exhibet; sic rusticis cicadarum cantus non affectatus, stridoris contentione ad laborem perferendum tanquam [illegible] quidam stimuli est loco, & messores ad fruges colligendas non modo invitat, sed etiam detinet. De certamine inter Eunomum Locrensem & Aristonem Rheginensem citharædos, [illegible] de victoria Eunomi ob cicadam advolantem ac citharæ insidentem, fractæque chordæ vices supplentem, legatis Antigonum mirabilium narrationum lib. 1. & Strabonem lib. 6. Geograph. Cujus quoque certaminis Solinus meminit. Imo prisci per cicadam musicam intelligunt; & ideo cicadam Eunomi citharæ insidentem tanquam notam musarũ hieroglyphicam pinxerunt: ut ex Strabone, Phlegetonte, & Pausania accepimus. Apud Athenienses antiquitatis & nobilitatis symbolum fuit, eoque nomine aureas cicadas, (ut nunc aureum vellus Hispani) cincinnis intertextas gerebant, atque inde τεττιγοφόροι appellabantur. Dicit etiam Anthologij author lib. 3. veteres cicadam tanta in admiratione & amore habuisse, ut in Tenero Laconicæ regionis promontorio monumentum illi ponerent, ac epicedium in laudem ejus perelegans exararent: Cui etiam Orus Apollo Hieroglyph 2. subscribit. Nemini denique cicadarum cantus insuavis videtur, nisi qui ab animo vel corpore ipsus ægrotat, & propterea sanæ musicæ sanus esse arbiter non potest. Græci eò illas pretio habebant, ut caveis inclusas retinerent, & ad aures oblectandas foverent. Nunc pauca de sono addam, & deinceps ad earum ortum interitumque orationem flectam. Sonum illum stridulum atque obsterperum alij aliter edi existimant, Pierius eum in Promuscide formari autumat, Proclus Diadochus alarum contritione fieri putat: Cujus hæc sunt verba; [illegible] Id est, *Canit cicada frequenti alarum in semet ipsam applausu, atque sonum ita emittit*; veluti etiam sentit Hesiodus. Verum eos ore non canere omnes vident, ut nec alarum attritu locustarum more, sed membranulæ reverberatione sub flabellis (sic enim vocant operimenta illa duo post postrema crura ventri adhærentia) vel ut Aristoteles brevissime scribit: sonant alliso spiritu ad membranam septo transverso subditam: nam dum illa eo pacto distenditur atque remittitur, sursumque ac deorsum impellitur, sonus erumpit stridulus non secus quam in puerorum arundineis fistulis pellicula tenui constantibus; qua depressa, intenta, vel vibrata, sonitum fieri necesse est. Atque hæc ratio est, cur fæmellæ cicadæ non canunt, integræ nimirum & orbatæ illo spacio intercrurali, ubi maribus tenuis nascens membrana strepitum sonumque emittit. Alij fæminas maribus multo frigidiores faciunt, atque id in

in causa ponunt silentij. Verum cum eunuchi, senes, atque mulieres vetulæ præcipue (atque magis quam Juvenes calidiores) stridant, frigiditas in causa esse non potest. Adde etiam mulieres (si Hippocratis judicio steterimus) calore viros superare; vel si aliter se habeant; tamen fæmellas cicadas maribus calidiores esse fateri oportet, quia sub septo transverso non sunt dividuæ; mares autem in illo loco (nisi membranula illa de qua diximus obesset) omnino perflatiles videntur. Voluit sanè natura per vocem cicadarum fæminis negatam, nostras illud docere: [illegible]. Canere primum incipiunt sub finem veris, sole meridiem prætervecto, & fortassis in calidis regionibus citiùs, ubi arbusta rariùs consita, ibi & fæliciùs degunt, & lubentius concinunt. Sunt enim omnium animalium minus melancholicæ, & propterea non solum viridem hilaremque locum, sed apricum etiam affectant. Imo non omnino inveniuntur ijs locis, quibus vel omnino arbores desunt, vel nimiæ & umbrosæ conspiciuntur. Hinc fit ut (Aristotele authore) apud Cyrenem nullis in campis cicadas inveneris, cum tamen circa oppidum frequentes audiantur. Loca item frigida vitant, imo ijs vivere non possunt. Oleas amant, quia ob raritatem ramorum foliorumque angustias minus sunt umbrosæ. Loca non mutant, ut nec ciconiæ, vel saltem perrarò; si verò mutaverint, perpetuùm silent: tantùm valet patriæ amor. In Milesia regione (inquit Plinius) rarò visuntur. In Cephalenia insula amnis currit, in cujus altera parte copiosæ sunt, in altera plane nullæ: id quod ego vel nimiæ arborum copiæ, vel inopiæ, vel naturali cuidam soli antipathiæ ferrem acceptum: Quemadmodum Hybernia nullum animal nutrit vel generat venenatum. Regnum Neapolitanum ijsdem de causis aversantur; quamvis Maronis magia factum id fuisse meminit Niphus. Timæus ille Siculæ historiæ scriptor cicadas in Locrensi agro ex citeriore parte fluvij Helicis [illegible] memorat: ex altera vero parte Rhegini subdita ἀφώνους facit: non quia Herculis precibus ob somnum impeditum stupent, ut Solinus finxit: sed quia domi lubentius gaudent & canunt, more Galli[illegible] fit, ut Locrenses apud Rheginos non stridant, nec Rheginenses vicissim apud Locrenses; distant tamen fluvij duntaxat interlapsu, quem lapidis uno jactu superare possis. Multum sine ipsis (quæ una omnes in se charitates complectitur) movet patria: quam Judæorum exemplo aliena terra, patriam loqui nunquam recusent, patriaque ejecti moriendi potius vias, quam vivendi rationes cogitent atque ineant; usque adeo brevis animæ prodigæ videntur, natalisque soli studiosæ. Hominum ita gaudent consortio, ut nisi agros messorum, itinerantiumve conventu repletos viderint, submissius canant & rariùs; vel potius tacitè tantum in sinu sibi applaudant. Si vero messores compotantes, congarrientes & concinentes (quod meridie plerumque fit) audiverint, tum veluti de lauro certantes vocem elevant, & maximo laterum conatu [illegible] adstrident. Quare non immeritò Parasitus ille apud Athenæum τέττιξ dicebatur, quia natura abstemius, garrulus adeo ferebatur inter prandium, & inter confabulantes vocalissimus esse contendebat. Lepidè cicadarum historiam in Phædrone Platonis narrat Socrates, struens à meridie non dormiendum ne nos Cicadæ derideant: nam diligentiam ipsarum magno præmio affectam ferunt Poëtæ. Dicunt enim Cicadas ante Musas homines fuisse, qui natis postea Musis cantum monstrarant; quosdam vero ex ijs musices & cantandi studio adeò delectatos fuisse, ut cibi potusque negligentes imprudenter interirent: quibus Musæ in Cicadas transmutatis id (mercedis loco) donarunt, cibi potusque vacuos (etiam sole exæstuante) vivere posse, neque ullo succo nec sanguine indigere. Coëunt & generantur ex ejusdem generis animalibus, ut Aristoteles tradidit: masque inferit in fæminam, quæ genitali reciso recipit quod á mare injicitur: pariunt in arvis cessantibus, ter- *Coitus & generatio.*

ram

ram excavantes particulâ illâ caudæ cavâ asperâ præacutâ, eodem modo quo Bruchi. Quapropter magna Cicadarum in agro Cyrenensi copia est. Quinetiam in arundinibus, quibus vites eriguntur, nidum feturæ excavant, & in caulibus squillæ herbæ interdum pariunt. Sed hic fætus facillimè in terram dilabitur. Hoc etiam notatu dignum, quod Hugo Solerius in Aetium scribens affirmat. Cicadas in partu mori, discisso in fætus exitu parentis ventre, (quod nonnulli maximo cum errore de vipera fabulantur:) id quod certè plurimum demiror. Nam ova alba excludunt, non vivum animal, nisi (ut in mutedulis) ob imbecilitatem id contingat: ex ovo crescit primum vermiculus, deinde fit ex eo theca, aureliæ papilionum similis; quæ Tettigometra dicitur (quo tempore esu suavissimæ sunt antequam cortex rumpatur;) postmodum circa solstitia noctu exeunt cicadæ, ex matrice illa; nigræ protinus, duriusculæ, & majusculæ. Vbiverò eruperunt, Surculariæ surculis, frumentariæ frumentis insidunt; & in exitu parum quiddam relinquunt humoris, nec multò post volant, & incipiunt canere. Quod igitur de matris ventre discisso fingit Solerius, id ego de matricibus intelligi debere contenderem. Cicadas cum mulier quædam teneras aleret, cantus & voluptatis gratiâ: sponte sine maris opera gravidas invenit, si Arist. 1. de hist. anim. fides habenda: verùm cum fæminas omnes natura mutas dixerit, & spontanea hæc impregnatio veritatem superet, vel fæminam verba Aristoteli dedisse suspicor, vel ipsum nobis. Alia est Cicadarum generatio, ut apud authores legimus. Nam lutum si non debito tempore effodiatur, Cicadas progignere testatur Paracelsus, atque ante eum Hesichius. Ob hanc causam Plato cicadas homines olim fuisse affirmat ex terra ortos, Musarum verò beneficio in cicadas (μουσόληπτον γένος) versos. Etiam nunc non alio cibi genere quàm rore vitam sustentantes, & assiduo cantu sese pascentes vivunt. Hanc etiam ob causam Athenienses sunt τεττιγοφόροι vocati, quia crinibus aureas cicadas gestabant pro ornamento, atque etiam nobilitatis, atque antiquitatis symbolo; ut Thucydides in primo Singraphiæ testatur, atque Heraclides Ponticus de priscis Atheniensibus. Hujus consuetudinis argumentum præbuit Erythæus ex terra ut ferunt editus, qui Atheniensium rempub. primus gubernavit, eosq; Platonis judicio αὐτόχθονας: deinde mos obtinuit, ut nemo nisi Atticus esset, & Aborigo diceretur, auream cicadam capillis annectere auderet. Huic opinioni Aristophanes, & ejus etiam Scholiastes assentiuntur. Isidorus cuculi salivam cicadas gignere non rectè affirmat, verùm Locustellas gignere manifestum est. Cicadas veterem pellem sive senectutem per æstatem exuere Lucretius lib. 4. testatur his verbis: *Cum veteres ponunt tunicas æstate cicadæ*: eamque ob causam ab Hesichio γηγενὴς τέττιξ vocatur: quibus quidem minimè fidem dedissem, nisi hujus pellis ejectam iconem in procinctu habuissem. Ante coitum mares gustu suaviores sunt, post coitum vero fæminæ; quippe quæ ova candida & gustu gratissima habeant. Parthi, ut Plinius scribit, & reliquæ ad orientem gentes, cicadis vescuntur, non solum nutritionis gratiâ, verum etiam ut venas aperiant, languentemque appetitum citius excitent: id quod Athænæus lib. 4. & Natalis de Comitibus disertè affirmant. Hinc Aristophanes in Anagyro deos item Cicadis vesci ex Theocrito scripsit, ubi eos per iram appetitu caruisse somniaret. Vidi ego (inquit Ælianus lib. 12. cap. 6.) qui connexas cicadas ad cibum venderent hominibus; animalium scilicet voracissima jejunissima vendebant, ne quid exquisitissimis ipsorum epulis deesset. Dioscor. assatas cicadas mandendas præbuit & vesicæ doloribus prodesse scribit. Quidam (inquit Galenus) cicadis siccis ad colicos affectus utuntur; dant cum paribus numero piperis granis tres quinque aut septem; tam videlicet remittente quàm etiam urgente paroxysmo. Trallianus in calculo, exiccatas, contritas, alis,

Usus Medici.

ac

ac pedibus prius abjectis, in balneo exhibere cum mulso aut condito jubet: Ægineta etiam exiccatas nephriticis exhibet, atque in morbo renali compositionem diatettigon vocatam instituit: similem omnino antidotum Myrepsus præscripsit, sed omnes pedes capitaque tanquam supervacanea membra rejecerunt. Luminaris author electuarium ex Nicolao transcripsit hujusmodi. R. Cicadarum pedibus capiteque abstractis unc. 2. milij solis, sem. saxifrag. ana. unc. unam, piperis, galangæ, cinamomi, ana drach. 2. ligni aloes drach. semis, mellis, q. s. Nicolaus Cicadas alis, pedibus, capitibusque abjectis, urit, terit, atque excipit melle attico, datque ad fabæ magnitudinem cum vini mensura. Aëtius cicadas tres tritas ex vino exhibet. Quidam ad urinam provocandam pro cantharidibus cicadas substituunt, nec meo judicio sine ratione; nam & securiùs exhibentur, & citius tam hoc in morbo quàm in languida venere operantur. Antidotus ex cicadis ἐκ τῶν ζωοφύτων ad renum calculum à Nono medico præscribitur. Aretæus de vesicæ remedijs hæc verba de cicadis habet: Vtilissimum vesicæ remedium cicadæ suo tempore pro cibo exhibitæ. 1. mares ante coitum, fæminæ post, ut ex Arist. patet: extra tempus verò aridæ & tritæ cum aqua & radicis nardi paxillo elixentur: in ijsdem quoque loco balnei ad vesicæ laxamentum æger desideat. Nec desunt in recentioribus qui cicadas oleo impositas Soli exponunt, & cum Scorpionum oleo commiscent, ac pubem, interfæminium, testiculos, aliasque vicinas partes, ad dolores vesicæ inungunt. *Arnaldus* in Breviarij lib. 2 cap. 20. & 32. in Coli dolore & Ileo pulverem Cicadarum commendat, atque etiam ad calculum ejiciendum, Si mediæ cicadæ pulvis cum sanguine hircino vel cum vino diuretico propinetur. Lanfrancus ad frangendum calculum cicadarum spodium ex aqua raphani vel cicerum decocto sumptum magni facit. Quinetiam segnes torpentesque jam ocio pueros ad venatum provocant. Cujus meminit Theocritus Idyllio primo his verbis;

αὐτὰρ ὅγ' ἀνθερίκοισι καλὰν πλέκει ἀκριδοθήραν
σχοίνῳ ἐφαρμόσδων

Neque solum gratę sunt in cibo atq; in medicinis utiles hominibus, sed aves pascunt nonnullas atque inescant. Pueri enim Cretenses (teste Bellonio) hamum in Cicada sepeliunt; eam filo alligatam in aërem projiciunt. Cicadæ gratiâ Merops advolat, & cum esca hamum unà deglutit, quo conspecto filum attrahunt pueri, atque ita aëriam piscaturam non absque lucro exercent. Cicadæ item in fine veris multiplicatæ annum morbiferum significant, non quod ipsæ putredinem excitant, sed quia illarum copia putridæ materię abundantiam planè demonstrat. Sæpius enim illarum adventus cantusque bonum rerum statum portendit, uti Theocritus cecinit; ἢ τέττιγες ἀεὶ λαλέοντι. Niphus anno cicadarum parco annonæ caritatem præsagit, rerumque omnium inopiam. Quod vero Io. Langius, (multæ lectionis doctrinæque philosophus, & medicus unà celeberrimus) Cicadas lib. 2. Epist. instar Bruchi fruges & pabula per Germaniam exedisse memorat, Idemque Stumfius in Helvetia factum, & Lycosthenes lib. prodig. Græcaque Epigrammata affirmant: sanè (nisi locustam pro cicada intelligerent,) merum mirum ostendunt, & quod (salvâ virorum tantorum æstimatione) credere nolimus, carent quippe dentibus & excrementum (ut diximus) non emittunt, sed rore tantum vescuntur & intumescunt. Præterea licet omnem perreptavi Helvetiam, eaque diligentia cicadam quæsivi, quâ acum solent, nullibi tamen eam vidi, ut nec in Anglia vel in Germania. Ideo tam ipsos, quàm Albertum Vincentium, & Guillerinum de Conchis, per Locustas vel Bruchos deceptos fuisse autumo, dum illos Cicadas esse vulgari quidem errore temerè crederent. Qui plura de ipsarum natura vel usu cupiunt, consulant Græcorum Latinorumque Epigrammatum

N grammatum

grammatum authores, partim earum laudes, partim vituperia pro suo quemque marte & arte plurimus canentes. Ægyptij per Cicadam pictam hominem mysticum & sacris initiatum notarunt. Novi Hieroglyphi eas nonnunquam musicos, nonnunquam garrulos significare frivolè contendunt. Utcunque fuerit, rectè de semet ipsa Cicada cecinit meo judicio.

Sim licet insecti genus exiguum atque minutum,
Magna tamen parvis gratia rebus inest.

Post Cicadam *Gryllus* proximum locum vendicat, tum quòd eam forma, Grylli nomen. demptis alis, nonnihil refert, tum quòd cantu proximè accedit. Calepinus Græce γρύλλον dictum affirmat, sed authorem non citat, imo nequit. Alij a clamore arguto, & procellarum æmulo; sic eum vocari putant (in quorum numero est Isidorus) qui gryllismus dicitur. Ab Hadriano Iunio propter soni stridorem ἀχέτα dicitur. Sed minus recte; cum hanc Locustam esse majorem ex Aristotele probaverim. Freigius natural. quæst. lib. ex Plinio Tryxalidem vocat. Verùm quum τρωξαλὶς sit insectum impenne, utcunque sono conveniunt, formam tamen & speciem Grylli non habet. Latinè item *Gryllus* dicitur. Gallice *un Gryllon, Crinon.* Arabice *Sarsir* (si Bellunensi credimus.) Barbaris *Gerad.* Avicennæ *Algiedgied.* Polonis *Swierc.* Hungaris *Tziritzk.* Germanis *ein grill, ein Heyme.* In agro Argentinensi (à mense quo cantillat) *Brachuogle.* Illyricè *Swiertz, Czwrczack.* Italice & Hispanicè *Gryllo.* Anglis *Cricket* Belgis *Crekel, Nachtcrekel.* Gryllus autem vel campestris est, vel domesticus: utrosque Plinius ad Scarabeorum genera retulit minus propriè, quùm alas elytro tectas non habeant, sed omninò membraneas; licet exteriores densiores longè quàm quæ subtùs latent. Calepinus postremo natus, genus locustarum facit, parili errore Niphus in Arist. hist. 5. 28. & 29. locustas terrestres, & Bruchos, Gryllos vocat; ut etiam Albertus per imperitiam cicadas. Campestrium alij sunt mares, alij fœminæ. Mas cicadæ magnitudinem propè attingit, sed corpore paulo longiore, colore subnigricante; caput pro corporis ratione magnum; oculi grandes exerti, frons antennata, sed articulis carent antennæ, & huc illuc tamen facilè, moventur. Sex item pedes obtinuit corpori concolores, & postremos longissimos ad saltum vegetiorem: antrorsum & retrorsum (quod singulis commune est Gryllis) incedit. Alæ quasi leviter insculptæ & incurvæ, totum pœnè corpus tegentes; cauda illi bifurca, moles corporis minor atque fœminæ. Hæc vero ventriosior, inamænum quendam exprimit virorem: oculis herbaceis, antennis rubentibus, cauda tridentis æmula, & magnitudine corporis à mare dissita. Per æstatem in campis reperiuntur, ibique terram excavantes manent atque nidificant. Hyeme vero leniore latitant, sæviore pereunt in cavernis, quos sine cunicularium arte fodisse videantur. Alarum attritu sonum illum edunt perstridulum, teste Plinio: & sane alis eorum avulsis attritisque Iacobus noster Garrettus Pharmacopœus diligentissimus eundem sonum rectè imitando assecutus est: ut mirer doctissimum Scaligerum id cui nescio folliculo & fistulæ in cava alui parte collocatis; Sabinum verò, dentium collisioni acceptum tulisse: quod Plinius etiam non rectè de

de locustis scripsit. Quùm leviter alas per antri sui angustias tam arvenses quam domesticæ atterunt, parvum sonum efficiunt, cum vero pro foribus fortius has vibrant: valde argutum, nec omnino sine alarum motu agitationeque strident: has enim amputaveris, vel avulseris, stridorem illum omnem perire citò videris. Sole incalescente (quo plurimum gaudent,) ac etiam noctu, pro foribus cavernæ cantant. In pascuis & pratis frequentiores, in umbrosis opacisque locis libentius manent, rarius ad hyemem vivunt, ut Georg. Agricola scribit. magnam authoritatem illis perhibet Nigidius, majorem Magi, quoniam retrò ambulant, terramque terebrant & strident noctibus. Quo magis a nobis sunt dissiti, eo acutius strident, proximi vero silent, & præ dyspepsia vel formidine se in antra citò recipiunt. Gryllus, inquit Albertus, lib. 4. cap. 7. exercit. 273. si medius dividatur vel capite privatur, adhuc canit & vivit longum tempus. Quod sane si verum sit, actum planè erit de aluî illa fistula, cui stridoris Gryllorum causam Scaliger tulit acceptum. Venantur eum pueri formica circumligata capillo in cavernam ejus conjecta, efflato prius puluere ne se recondat, & ita formicæ complexu extrahitur Plinius lib. 29. cap. ult. Sed citius & minore labore capitur, hoc modo; ramulo gracili & longo, vel stipula cavernæ inserta, & per vices extracta, ante cavernæ vestibulum illico erumpit, quasi interrogatura, quis foribus facit injuriam? Unde in eum natum proverbium, qui levi de causa sese hostibus ostentat, & insidias ultro incurrit, *Stultior Gryllo.* Panico recenti, maturo frumento & pomis vescuntur. Gryllus domesticus à Græcis (si Alberto credendum) μαχελας dicitur, cujus nominis ne vestigium quidem reperio apud Græcos: forte Barbarum pro Græco supposuit. Angli eos *House-crickets,* Germani *Heimgrill* appellant.

Plinius de scarabeis scribens (inter quos Gryllos malè retulit) hæc verba subjungit. Alij prata crebris foraminibus effodiunt, alij nocturno stridore Lib. 11 cap. 28. vocales aridam terram inter focos & furnos excavant. Sunt item domestici mares & fœminæ. Maritotum ferè corpus fusco colore est imbutum, dorsum ex fusco varium magis nigricat: oblongo est corpore, & campestri longe minori, caput ei ferè orbiculare, oculis nigris præditum, & antennis in omnem partem mobilibus, forma & compage omninò est campestri: juxta mediorum pedum exortum, duæ lineæ transversæ nivis instar albicantes dorsum adornant. Iulio & Augusto mensibus volat; nec tamen longè nec diu; sed volatu undoso, (pici Martij instar) nunc ascendendo alis dilatatis, nunc complicatis vicissim descendendo. Caudam habet bifurcatam. Fæmina major est & longiori aluo, alis 4. volat, quarum externæ breviores, internæ arctiores simul & longiores. Caudæ extremitas in tres quoque sive setas, sive spinas mavis, dividitur. Volant utriusque sexus, saltantque & celeriter satis currunt: spumam juris Zythique avidè liguriunt, vescunturque sanie & liquore carnium. De hoc insecto Albertus lib. 4. cap. 7. sic scribit: Gryllus qui noctu cantat, non videtur os habere; (ut arvenses) sed invenitur in capite ejus longum membrum linguæ simile, & nascitur super exteriorem capitis ipsius partem, & pars illa non est fissa, sicut finduntur ora animalium: nec invenitur aliqua superfluitas in ventre ejus omnino, licet vescitur humiditatibus carnium & brodiorum pingui, ad quæ sive effusa sive reservata, noctu accurrit. Imo licet panem quoque depascit, superfluitatum tamen expers, & ventre

Vsus — ventre semper jejuno perhibetur. Grylli non solum homines labore fessos cantu recreant, sed etiam medicam sylvam adaugent, morbósque abigunt.
Exerc. 186. — Veteres (ut Iulius Scaliger notavit, remque ipsam experimento veram expertus est) loco cantharidum ijs utebantur, simili successu. Purulentis auribus Gryllus cum terra sua effossus prodest. Gryllus manibus contritus sacro igni medetur; tonsillasque curat. Oportet autem cum ferro eum & cavernæ suæ terram tolli, atque deinde in manibus fricari; quo pacto non solum à præsenti malo æger liberabitur, quinetiam per annum à recidivo erit immunis. Plinius. Curant quoque Grylli parotides sive illiti sive alligati: strumis illinuntur cum terra sua. Cinis eorum cum oleo, putrida ulcera ad cicatricē perducit. (l. 30. 4. & 9. 12) Contra calculum & dysuriam Gryllum aqua dilutum sumere prodest. Bellunensis eorū oleum auribus dolentibus instillat; eoq; modo dolorē ijs omnem pulsationemque adimit. Marcellus in faucium tumoribus tactum illorum & simplicem alligationem multis effert: Halyque judicio in collo suspensi quartanam arcent. Tonsillarum tumores ijs sedari Serenus indicat his versibus:

Quos autem vocitant. Tolles, attingere dextrâ
Devebis, quâ Gryllus erit pressante peremptus.

Pueri alicubi nocturni cantus gratiâ (ut Cicadas in Italia) gryllos pyxide pertusa, vel fiscellis includunt; herbarum folijs appositis quibus vescantur ac totam æstatem servant. Aluntur & in Africa caveis ferreis, magnoque venduntur, ut à quibusdam mercatoribus accepi, ad somnum conciliandum. Delectantur enim Fessani arguto ipsorum sono, non secùs atq; Hiberni & Walli plectri harmoniâ. Quo item doctissimus Scaliger non parum affici videbatur, quùm cantus ipsorum gratiâ in pyxide clausos servaret: quàm si cribro crebriùs pertusam reddidisset, tertio post die non mortuos sed diu quidem superstites reperisset. lib. de plant. Seclusa enim ab aëre vivere nequeunt hæc animalcula, quæ præter vocem & aëra fere nihil in se aliud habere vel esse videantur. Aestate præteritâ marem & fæmellam subdito pabulo servavi; sed die octavo marem reperi fæminæ latus erosisse, qui etiam post biduum expiravit. Lanio item avis (ut doctissimus noster Bruerus observavit) Gryllis vescitur; eosq; supinos spinis transfixos juxta pullorū nidos collocant, ne quando cibi penuriâ tabescant. Verum ubi numero infensiores fuerint, his eos artibus fugabis, vel intercipies. Discū satis profundū, & aqua repletū ante eorum stabula colloces, farina avenacea crassiore cinctā. Sic Grylli saltu ascendentes in discum, aqua suffocati pereunt. Si quoq; aquam vitriolo mixtam in eorum antra injicias, certò fugabis. Restat adhuc una bestiola alata, quā an ad cicadas an ad locustarū classem referam plane ignoro. Quâ enim catervatim volat ac segetes erodit, locusta videatur; forma tamen ad cicadam proxime accedit. Mira sane hujus bestiolæ, & quasi in fantis facies. Caput galero triangulari tegitur, in cujus superiore parte quatuor sunt maculæ nigræ, duæ oblonge, & aliæ duæ fere orbiculatæ, inter quas, duo etiam minutissima puncta nigra observabis. Alas habet quatuor, quarum internæ duplicantur quùm quiescit, ita ut [illegible] videatur. Atque hi forte erant illæ locustæ, de quibus Cuspianus é Sigeberto sic scripsit: Mense Augusto, anno 874. *Immensa locustarum vis senis alarum remigijs volitabat ab oriente & tum senis pedibus*, &c. *à quibus tota fere Gallia devastata est*. Dixeris primo aspectu caputium scapulas ornare, sed propiùs intuenti, partes sunt superiorum alarum veluti semicirculo inclusæ. Totum corpus valdè crassum, nigro fuscoque est colore: posteriorum alarum partes infinitis nigris maculis notantur. Petrus Quickelbergius Antuerpianus hanc ex Africa portatam ad Pennium transmisit, quam nos etiamnum exanimem in thesaurario [illegible] servamus, & Cicadastram nominamus. Nec minùs in Tryxalide (de qua antea dictum) hæremus. A rodendo nomen forte obtinuit:

nuit: verum ut vel tryxalides Bruchos esse censeam, vel olerum locustellas, vel cicadas, vel Gryllos, nequeo quidem induci: Non solum quia Athenæus, Plinius, alijque eo ipso philosophi sibi non constant; verumetiam vel quòd forma vel natura longe discrepent. Et quare obsecro τρυξαλὶς à τρύζω, *Id est*, stridor, non male non derivetur? quòd si verum sit, sanè Gryllis maxime conveniet, quas tum aliàs tum per stridorem à Blattis Peucerus merito distinguit: id quod Ioachimus noster Camerarius (magni illius filius, & virtutum ex asse hæres) primus notavit. Plinius ex his viginti torreri jubet ac bibi é mulsa contra orthnopnæas atque hæmoptoicam passionem. Cinis illitus cum melle margines duros ulcerum complanat, & mulierum purgationes retentas præclatè adjuvat. Huc etiam Cicadam Rondoletij aquaticam referre visum est, cujus caput pentangulum imitatur; oculi exerti atque globosi, non magni, & nigri: antennæ ore extimo erumpunt perbreves; pedes utrinq; ternos habet, postremos longissimos: in dorso vel alas, vel earū rudimenta gerit. Cauda illi bifurca, venter sæpe veluti incisus; corporis color subfuscus vel potiùs ex albo nigricans. In aquis limosis stagnantibusque reperi, sed naturam ejus nondum habeo perceptam: hoc à terrestri differt cicada, tum quòd capite sit magis exerto, & cervicis aliquid habere videatur; tum quod alas habeat inutiles ad volandum, licet ad sui erectionem non ineptas. Hæc in folijs nympheæ, potamogeti, aliarumque aquaticarum herbarum insidens, jucundum quid (more Cicadarum terrestrium) stridere dicitur: Sed à nobis hactenus non est audita.

Cap. XVIII.

De Blattis.

MVlti multa de Blattis blaterant, sed pauci blattas propriè dictas rectè describunt, imo ne vel minimam earum notam ferè ostendunt: Sed hinc inde varia corradentes, in acervum omnia conjiciunt atque confundunt. Nisi Plinius huic lucem aliquam historiæ attulisset, oppido perijssent Blattæ, vel potius interijssent. Primùm ergo quibus Insectis Blattæ nomen ab authoribus attribuitur ostendam; deinde veras ac propriè dictas Blattas describam. Blattarum verò nomine comprehenduntur, tum vermes in auribus nascentes, tum quæ alvearibus nocent Phalænæ. Verùm cum hæ lucipetæ, illæ lucifugæ sint; cur pro Phalænis habeantur, equidem non video. Blatta etiam vermiculus est libros & vestes erodens; ut Horatij sermones innuunt his verbis: *Blattarum & tinearum epulæ, cui stragula vestis*. Martialis tamen blattas à tineis distinguit, diversaque esse animalia plane ostendit. Capitur etiam a recentioribus pro vermiculo [illegible] dicto, é cujus tela sericæ vestes conficiuntur. Alij vermes grani in elice humili crescentis blattas vocant, unde Blatteus color. Turnebo advers. lib. 18. cap. 17. & lib. 28. cap. 23. ubi hæc habet verba: Blatteus color vermiculatus est, *id est*, a vermiculis qui in cocci grano rubentes erumpunt, quorumq; cruore floridissimus elicitur color, non niger, ut quidam putant, sed ex rubro purpureus: Cui liber de natura rerum, & Guillerinus de conchis assentiuntur. Lumbrici intestinorum blattę à quibusdam vocantur. Cardanus alicubi vermes farinarios Blattas appellitat. [illegible] uti etiam [illegible] Gaza *Blattas* interpretatus est. Dicitur autem rectissime [illegible]; apud Polucém [illegible] legitur, uti etiam apud Lucianum, — Nomen

quando deridet indoctum libros multos ementem. Italis *Blatta & Tarma.* Hetruscis *Piattola*; Germanis *Wibel*; *brottworme*, *brottkaefaer*, *Malkæfacr*, *springwibel*. Norimbergenses quandam speciem *Schwaben* jocosè vocant, quia frigoris est impatiens, ut Cordus scribit. Illyricis *Swime*. Polonis, *Molulowy*. Hungaris *Moly*. Hispanis, *Rapa cona polilla*. Est autem Blatta Insectum lucifugum, scarabæo simile, sed elytro carens. Blattarum tres sunt species, Mollis, molendinaria, & Fætida. Freigius pessimè divisit Blattas, molles cum fætidis confundens, ac [illegible] tertiam speciem constituens, Gazæ mala interpretatione seductus. Omnes senectutem exuere, tum Aristoteles Hist. 8. cap. 17. tum Plinius lib. 11. cap. 28. testantur. Mares omnes alati creduntur, fœminæ certo alis destituuntur; illi quoque minores: hæ magis ventriosæ sunt. Omnes (fætidâ exceptâ) celeri cursu valent & frigore pereunt. Mâs mollis, fœmina colore multò nigrior, caput parvum habet, unde duo exeunt cornicula prælonga, in quamcunque partem mobilia, pectus unà cum scapulis orbiculare, in corpore incisuras septem habet. Alæ adsunt corpori concolores, rariùs tamen volat, sed earum auxilio (struthiocameli instar) celeriùs currit: caudam habet bifurcam & forpiculatam; sex pedes obtinet. Circa ora latrinarum, & in balneis locisque uliginosis plurimum degit. Gryllos campestres nonnihil referunt, sed corpore sunt compressiore, & cruribus longè gracilioribus. In Philippo navi quam nobilissimus ille alter Neptunus (Dracum equitem intelligo) aromatibus onustam vi cepit, ingens blattarum alatarum multitudo inveniebatur. Sed hæ nostris paulò majores, molliores, & colore magis fusco. A multis fide dignis accepi,

Blatta Petropolitana. Blattam mollem vulgari sextuplo majorē in summo templo Petropoli nostrā captā fuisse, quæ morsu non cutem tantū eam venantiū vulnerabat, sed & sanguinem altius copiosiusq; eliciebat: erat digiti majoris magnitudine, longitudineque, atque loco muris septo inclusa, evasit tamen post triduum; sed qua ratione aut via, nemo perspexit. Molendinariam sive pistrinariam vidi (Græcè μυλοειδὴς μυλακὶς μυλαβρὶς μυλαρὶς & ἀρτοποιεῖον dicitur) fœminam ni fallor, quia alis caruit: vulgari illa molli longiorem, crassiorem, & cum majore splendore nigriorem, os forcipatum illi, parvum, quasi sub ventre positum, antennas habet primæ similes, oculos item exiguos concavos, vel potiùs oculorum signa atque vestigia. Pectore penè quadrangulari quatuor primi pedes affiguntur, posteriores ventri: supra scapulas alarum quasi rudimenta conspiciuntur, alæ tamen dici non debent; corpus reliquum crassiusculum, variè orbiculis incisum, quos si à latere intuearis serram referunt. Caudæ apex & furca utrinque una innascens, ad tridentis formam accedunt. Stabulantur istæ Blattæ in locis tepidioribus, pistrinis & vaporarijs. Vix magna in fame lucem ferunt: vel si victus quærendi gratia in apricum procedere coguntur, celeri cursu ad tenebras recurrunt, vel pulvere sese tegentes, venatores fallunt. Tertium genus odore adeo invisum, ut à Græcis [illegible], à Latinis *Fœtida Blatta* vocabatur: à Plinio describitur acuta clune; quam notam nisi expressisset, fortassis in tenebris jacuisset semper hæc species,

species, nec in oculos nostros venisset. Sunt enim scarabei omnino (præsertim pilulares) ad eam faciem, quos cauda abscissa graphicè repræsentat; nigerrimo colore splendet, tardigradum est animalculum, si quod aliud; corpus ita formatum delineatumque ut alatam jurares elytroque tectum; carent tamen omnes alis, nec sane marem hoc in genere alatum (quicquid Plinius somniat) inveneris: gracilia habet

Blaps mortisaga

crura & longiuscula: profundis in cellis habitat, & latrinarum hospes: nocte lentissimo gradu prorepat; sed ad signum lucis sermonive levissimum, ad latebras redit: pudendum sane animal, lucisque (non propter dysopiam, sed mali odoris maleque rei gestæ conscientiam) impatientissimum; sordida siquidem amat hospitia, parietesque perfodit alienas: teterrimoque odore non astantes solum, sed universam quoque viciniam inficit atque offendit; os illi bifurcum, dorsum quasi elytro regitur, solitaria est, vix duas simul reperies. An vero hæc ex putri materia oriatur; vel mutua commistione maris & fœminæ generetur; ignoramus.

Francofurti ad Mœnum frequens videtur: Londini apud nos in cellis vinarijs, locisque tenebrarum plenis subinde reperitur: reliquæ species in pistrinis frequentiores. Fætidam ob tetrum odorem quidam cum Cimice confundunt, non rectè. Peru incolæ bestiolas quasdam alatas *Araners* vocant, quas Serius Papiliones credit. Gryllorum magnitudine & gregatim noctu prodeunt, omnem ferè mollem suppellectilem ambedentes, lib. navig. Papiliones esse non dixerim, quia rodunt, non autem promuscide exugunt; vel ergo Gryllos facerem, vel novum Blattarum genus, vel quid ab utroque mixtum & confusum. Ex Epistola doctissimi cujusdam viri ad Gesnerum missæ, alteram blattam fætidam describam. Est (inquit) insectum quoddam volatile fætidissimum in Hungaria, supra quam dici potest fastidiendum. Cicadam fœtentem dicerem, nisi Gryllo esset similius. Hyemis tempore lucem appetit, æstate fugit: quum volat, dirum quid strepit & horrendum, fætore mox omnia replens. Quidam peste per aërem sæviente hoc animalculum ceu arcanum gestant adorantque: imo nonnulli, id quod sues sine nausea haud facerent, eam deglutiunt; usque adeo pestis metu tenentur, ipsamque arcere tentant. In muris generantur: ubi frequentiores inveniuntur, ibi vina generosissima nasci ferunt, atque ego experientiâ didici. *Hucusque Epistola.* Blattæ juniores omnes leviter albicant, sed adultiores ex spadiceo nigricant. Fætidæ vero de nigredine ne carbonem quidem metuunt. Authores item varij quatuor alias Blattarum species recensent, nempe veneream in humanis pudendis genitam; Apiariam, vestivoram; & quæ codices exedit, librariam: verum nulla harum præter apiariam cum Blattarum quadrat descriptione. Ea vero neque adeo [illegible], ut [illegible] dicta: neq; tam mollis, ut quę antea describebantur: Sed mediæ cujusdam naturæ, & polline potiùs conspersa quàm pinguedine inuncta. Reliquas suis in locis, ubi de pediculis tineisque dicemus, adjuvante Deo fusiùs comptiusque dabimus ornatas. De colore blatteo magna opinionum varietas inter doctos videtur. Nam si hæc insecta (de quibus egimus) veræ [illegible] dici deberent, cur non potiùs nigrum spadiceumque colorem blatteum dicimus, quam muricatum illum atque purpureum? Certum est Blattæ Bizantinæ succo (est enim purpuræ species) purpureum colorem elici, [illegible] ac ex Cimicibus (Coccionili vocatis) vermiculatum; vel igitur omnes colores blattei rectè vocari possint, vel hic noster novissimus non est Blatteus. Equidem miror Turnebi Thylesijque pervicaciam, quod illum vermiculorum Blatteum esse contenderent, cum a nullo authore Blattæ dicantur, sed potiùs propriè vermiculatus haberi debeat. Blatteus igitur color, revera

vera eſt purpuratus. Noſtræ vero Blattæ hujuſmodi nihil ſucci emittunt: ſed lucifugæ, ſordidæ, truces, fœtidæ, furaces, nocturniſque deprædationibus infames vivunt, unde Servius *Pyratas noctu navigantes* Blattas dixit. Hæ licet beſtiolæ naturæ ipſi, hominibuſque & apibus exoſæ ſunt, varias illis tamen virtutes Deus indidit, & quam Bizantinæ illæ præſtantiores. Nam ſi con-

Vſus cham illius unguemve dempſeris, quid inter caput (papaver dictum) & collum totus venter continet, quam florem illum tingendis expetitum veſtibus ſoliſq; oculis delectandis natum? Sane licet illum colorem Principes magnateſque Primarij nullo auro non emunt, & pretij magnitudine regium faciunt: ubi tamen contemptibilium harum blattarum vires audiveris, purpuram ſupra omnem caras dixeris. Etenim ad aurium dolores & ſurditatem mirifice proſunt hoc modo acceptæ: R. blattas alis abjectis xij. vini veteris & mellis ana ℥j. ß. malicorium unum, ſucci pomi, ſeſquicyathum. Coquantur in olla nova, donec malicorium flaccidum fiat. Tum ſimul terantur omnia: tritis adde unguenti Syriaci ℥j. picis liquidæ ℥j. ß. Succi è 4. cepis expreſſi, q. 5. conterantur & ad uſum reponantur: decoctum lana ſuccidâ & tepida inſtilletur Gal. ſec. loc. lib 3. Molles in oleo decoctæ verrucis efficaciter illini experientia teſtatur. Molendinarias capite detracto, attritas, lepras ſanare, Muſa & Python in exemplis reliquerunt. Fœtidæ pinguitudinem, ſi caput avellatur, tritam una cum roſaceo auribus mirè prodeſſe ſcribit Galenus ex Archigene. Sed lanam quâ incluſerint, paulo poſt extrahendam: celerrimè enim id pingue tranſire in animal, fierive vermiculum. Alij binas ternaſve in oleo decoctas efficaciſſimè auribus mederi ſcribunt, & tritas in linteolo imponi. Hujus item inteſtina trita cum oleo aut decocta, aurium dolores inſtillata mitigant,

Lib.2.cap.36 Dioſcoride authore. A prioribus duabus ſpeciebus capita detrahenda, antequam in uſum medicum veniant, Plinius docet: à fœtida pedes & pennas etiam detrahit, vel potius coriaceum illud dorſum penniforme, durius illud quidem & magis venenatum: alas enim non habet. Fœtidæ præterea cum piſſelæo ſanare ulcera traduntur, aliàs inſanabilia; ſtrumas item & panos diebus 21. impoſitæ; ſanant quoque concuſſa, convulſa, cacoethea ulcera, ſcabiem furunculoſque detractis pedibus & pennis. Nos hæc auditu faſtidimus at hercule Diodorus (inquit Plinius) eos morbo regio orthopnoicis reſtitiſſe tradit, cum reſinâ & melle: humaniſſimi eorum cinerem crematarum reſervandum ad hos uſus in cornea pyxide cenſuere, aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa item corpori, illitas extrahere conſtat. Blattas dolores tollere narrat Cardanus; ſed quos dolores, vel quod blattæ genus, non memorat. Phryges & Lycaones Blattas illinunt his,

Lib.30.cap. ult. quomodo fugantur. quæ vulvâ ſtrangulantur. Plinius. Denique Caſtorei loco inſerviunt in Antiballomeno, atque eas pro Bupreſti ſubſtituit Galenus. Si verò Antiſilyphium, ſive contra blattas medicamentum velis; Cunilæ manipulum (quæ à Græcis maſcula, à noſtris cunilago dicitur,) projicias, atque omnes è tota domo Blattas convenire ad eam videres: ideoque Romæ Blattariam vocant. Hirundinibus adverſus blattas defenſionem Natura largita eſt. Nam cum Blattæ earum ovis pernicioſæ ſint, matres apij folia ante pullos projiciunt, quibus a nido arceantur. Quod ſane ſolius Æliani figmentum citò dixiſſem, niſi Zoroaſtes in Geoponicis idem aſſeveraret. Vpupæ amianto gramine nidos præmuniunt. Cornix verbenacam proſtruit ne accedant blattæ. Si quoque oleo ſpicæ inungantur, blattæ ſtatim pereunt, veluti *Ioach. Camerarius* refert. Vt fugentur ab hortis blattæ, audiamus Diophanis conſilium: ventriculum vervecis recenter mactati, & ſuis adhuc fœcibus impleti diligenter tibi comparato, eumque ubi blattis ſcatet hortus, terra leviter obruito; peracto biduo, blattas eò omnes convenire videbis; quas vel aliò deportabis, vel ibidem altiſſimè

altiſſimè ſepelies ne reſurgant. Si verò apes ab ipſis tutas ſervare velis, ſuffumigijs acribus arceto, vel noctu lucernas juxta ponito, vel alvearium fulcimina unguine illinito, ne facilis fiat aſcenſus.

Cap. XIX.

De Bupreſti & Cantharide.

PHyſici permulti Bupreſtis mentionem fecerunt, ſed adeo exilem, ut neque formam, nec mores, imo nec verum nomen tetigiſſe videantur. Nam Ardoinus Bupeſtrem vocat, Vegetius (veterinariæ lib. 3. cap. 15.) Vulpeſtrem atque Bulpeſtrem: etiam cap. 76. Buſtrepem corruptiſſimè legit. Apud Sylvaticum Barbariſmi (ſi quis alius) principem, Buſtaſaris, Bubliſtes, Bubeſtis item vocatur, uſque adeò ijs exoculatis temporibus linguæ Latinæ vitium fuit illatum, & Barbaries omni loco inundans omnia confuderat.

Dicitur autem reipſa { Græcè [illegible], quia boves rumpit. Nicander in Alexipharmacis etymon ejus in hunc modum deducit, [illegible] [illegible] [illegible], id eſt, ab incendendis bobus. Primum enim per ſummam acrimoniam pecorum inteſtina inflammant, deinde tumor ſequitur & febris, & tympanites ſpecies calidiſſimas; poſtea membranis ruptis crepunt mediæ. Dicitur alijs, item Heſychio, [illegible] Sed hæc rectiùs pro araneola illa ruberrima boves mordente ſumitur, in paſcuis oberrantes. (Angli *Flaine-worme.* Troings vocant) quæ devorata à pecude eadem parit ſymptomata. Latini Græcum nomen retinuerunt. Germanis dicitur *Gouch, Gach, Knoelſter, Gualſter, die grunen, Stinckhenden Wilden wentde: Renkaefer,* Hidelbergenſibus, à celeri curſu, atque alibi *ein Holtzbuck.* Italicè vocatur *Bupreſti.* Hiſpanicè *Arebenta buci,* ſi Matthiolo credimus; nos vero *Burncowe* vel *Burſtcowe* Anglicè dicere, audaculè fortè ſed non malè, primi audebimus.

In agro Heidelbergenſi veram Bupreſtem ſeſe inveniſſe ſcribit Pennius, atque deſcriptionem dedit hujuſmodi: Ex Cantharidum genere [illegible] (ſi Galeno, Æginetæ, Phavorino, Aëtio, Plinio, atque Avicennæ credendum ſit) videtur, ſed oblongiore copore; elytrum exterius ex viridi flaveſcit, vel potiùs aurum imitatur. Longiora item crura habet, & craſſiuſcula, oculi globoſi, prominentes; ex fronte juxta oculos duo cornua oblonga articulata; caput parvum, os patulum, durum, robuſtum, forcipatum, dentatum, quo crudeliter vulnerat & mordet: venter non rotundus, ſed in longum productus; acriter cum ſcarabeis & lacertis pugnam init, ventres ſemper petens, (utpote molliores partes) quos citiſſimè erodit, & ubi vim metuit aut dolos, è veſtigio quàm celerrimè recurrit, ſeque ſubducit. In guſtu (inquit Actuarius) quiddam graveolens repræſentat. Aëtius eam nitroſi

nitrosi cum gustus tum odoris facit. Cornarius, Lonicerus, & Cordus, fætoris magnitudine subducti, Cimicem sylvestrem Buprestem dicere non abstinuerunt, ac propterea *Knolster*, *& Quelster* appellitant. Vescitur quoque muscis, erucis, lacertis, lumbricis, ac alijs itidem insectis, dummodo ea pugnando superarit, morticinia enim, vel aliorum opera enecatas bestiolas non tangit; ubi interfectorum sese carne explevit, reliquam stragis partem ad cavernam trahit, eaque postquam fames redierit ventrem satiat. Alios hujus bestiolæ crudeles mores, Petrus Turnerus & Guthelmus Bruerus dixerint, (Medici eruditione paucis, vitæ integritate nullis secundi) quia una cum Pennio in agro Heidelbergensi Buprestis vitam & vitia observarant. Buprestam veram Bellonius, in descriptione montis Athos exprimit hoc modo: Bestiola est (inquit) aligera, volans, longè fætidissima, Cantharidi similis, sed major, colore flavo vel luteo; tam exquisiti veneni, ut boves eo loci ubi aliquandiu manserit pascentes, ob infectam contagio herbam moriantur. Inter Cichoraceas herbas *(ronces)* urticasque & conizas sæpius reperitur, ab incolis montis Athos Voupristis dicitur, *Hæc Bellonius*; unde recte colligere quis possit, convenire utramque descriptionem de fætore, magnitudine, naturà; genere & colore tantùm paulum differre. Nos enim flavas non vidimus; nisi ex viridi (ut dicam) aurescentes, flavas dixeris. Neque sane extimis formis aut coloribus adeò pertinaciter insistere æquum est, quin pro regionum diversitate, utrumque (ut in hominibus fit) salvâ rei specie alterari nonnihil posse fateamur. Alteram quoque veram Buprestem vidimus, corpore paulo breviore, & circa ventrem latiore; caudâ magis acutâ, capite parvo, oculis prominentibus, ore hiatulo, & forcipito, elytra secundùm longitudinem striatâ, colore saturatâ, gramineo ex auro splendente. Crura tantum sex (Matthioli & Grevini icones, præter rei naturam tumque oculorum fidem, octo exprimunt), pro corporis mole longiuscula, (sed teneriora quam in prima Bupresti) & nigricantia, cornua item duplo minora & subtiliora, celeritate primum æquat, fætore superat, imo hoc ipso cimicibus, atque sylvestribus palmam eripit. Muscas & erucas venatur, is, vescitur: tam non ferendæ violentiæ videtur, ut lætalissimum araneum interficiat. Raro in Italia reperiri Buprestes scripsit Plinius, nunc verò (quid ni enim Marcello Virgilio credamus) frequentiores, quàm agrestis fortuna & res patitur. Esse autem eas venenatæ admodum naturæ, & tum pecudi & tum hominibus adversissimæ, quos à tota substantia tollunt, Aëtio teste; vel ex eo satis apparet, quod earum Propinatores lege capiti teneri narrat in Pandectis Budæus, ita enim lex loquitur. *Qui Buprestem, vel pityocampen, [illegible] facinoris conscii, aut mortiferi quid veneni ad necem accelerandam dederit; judicio capitali, & pœna Legis Corneliæ afficiatur.* Vidimus quoque in agro Heidelbergensi Buprestes duas Scaraboides, alteram ex auro virescentem, alteram ex flavo nigricantem. Illa priori à nobis descriptæ omnino similis, sed aliquantum major; alæ externæ auro saturato lineatim ducto illitæ, & pauxillo viridi adumbratæ, inter lineas umbones concavi assurgunt, eleganter sculpti. Celeri cursu prævalet, communem Buprestium naturam viresque obtinens. Quæ verò ex flava nigricat, eam ad me misit ex agro Viennensi Iacobus Quickelbergius Antuerpianus, qui nobis in hac historia

Hanc iconem videas in [illegible] 488.

historia locupletanda maximo fuit auxilio. Colore excepto, et quod major nonnihil fuerat, quatuorque antennis prædita; novissimè descriptam per omnia repræsentabat.

Quamvis perniciosa hæc animaliá, acrimonia erodunt, erodendo inflammant, atque inflammatione venenata inexplebilem sitim, horrendumque tympanitem & membranas ipsas rumpentem inducunt; tamen & illas hominibus salutares fecit rerum parens natura, atque ars deinde in medicinam raptas præparavit, antequam in usum trahuntur. Plinius & Aegineta eodem modo præparandas disputant, quo Cantharidas. Dioscorides super cribrum suspensum ferventi cinere illas paulisper torret, & deinde reponit. Galenus aceto macerat. Hippocrates capita, alas pedésque abjicere jubet. Erodunt, exulcerant, inflammant, inflant, & calorem ad partes erosas potenter attrahunt. Diosc. lib. 2. cap. 59. idcirco non temere idoneis rebus immixta, ad lepras, carcinomata ferinosque lichenas adhibentur. Pro Cantharide majore jure (meâ quidem sententiâ) substitui possunt, quam (Pauli venia dixerim) Blattarum aliquæ, non solum quia facie ad eam proximè accedit, sed etiam, ut Galenus loquitur, virtute. Cum sevo hircino Buprestes, septica vi, lichenas in facie tollere, Plinius asserit. Hippocrates in varijs uteri morbis sanandis magnam ijs laudem attribuit. Sic enim libro de nat. mul. & lib. de morbis mul. & lib. de sterilibus scriptum reliquit: *Ad uteri duritiem.* Succis & pinguedinibus emollientibus buprestem aduce & utere. *ad menses & secundinas pellendas.* Corpus buprestis unius (parvæ vel majoris) dimidium præparatum, cum duplo ficus pulpæ, commisce & suppone: purgat enim uterum & inflat, & desperatis mensibus, optimum est remedium. Aliquando solam Buprestem apponit (si satis magna sit), aliquando mollius reddens pessarium, decem accipit, atque illis olei acetabulum, vini, cumini, Aethiopici, seseleos & anisi, [illegible] partes æquales admiscet; terens [illegible] deinde format in pessum, & utero adhibet. In uteri suffocatione, cessante paraxysmo, corpore prius purgato, medicamentum quoddam cum Bupreste componit Hippocrates, & naturæ mulierum apponit. In uteri schirro utitur quoque Bupreste, sed cautè & cum diligenti consideratione; apponit enim in glandis forma per diem, atq; ubi multum ægram mordendo vexat, glandem extrahi præscribit. Quinetiam Buprestem, myrrham & elaterium cum melle componit, coquit, & subdit. Subdit quoque ad molem ejiciendam. lib. 1. Gal. [illegible] capite primo, ex Archigene, Buprestium medicamentum describit, cum aceto, ranunculo atque Ari radice; ad alopecias, lepras, elephantiasin, &c. quorum ibidem curam facilè videris. Ceterùm ut utiles ejus virtutes hactenus recensui, ita nunc, (ne historiæ leges transgrediar) non minùs horrenda illa symptomata aperiam, quæ venenatum hoc animal tum generi humano, tum belluino item infligit. Si quis Buprestem intus hauserit, eadem fere patitur quæ a Cantharide. corpus in tumorem attollitur, acsi tympanite laboraret, flatuum copia inter cutem & carnem valde multiplicata; quod ob humores veneno colliquatos, & vapores sursum elevatos, proculdubio accidit. Labra alieno colore tinguntur, nempe obsoleto violaceo. Ori non dissimilis intrò sapor oboritur virosus. Ventriculus, aluus, intestina, extremè dolent, urina supprimitur, anxietas toto corpore, tota item mente persentitur. Quorum symptomatum Nicander maximam partem descripsit his verbis: [illegible] &c. His auxiliatur aphronitrum, cum aqua vel felle bovino sumptum. Confert item lac muliebre è mammis affatim & assiduè extractum, atque ejus penuriâ bubulum, & caprinum atque ovile. Vrina quoque muliebris, epota, ac vomitu reddita; ante autem vomitum dari non debent, quia sic febrem exasperarent. Dioscor. Primum igitur vomitus ex passo multo vel oleo myrtino, vel larido

Vsus

Signa Buprestis epotæ.

Curatio.

larido lacteo, vel pingui carnis suillæ jusculo, vel oleo olivarum multo, vel sapa provocandus. Mustum largius epotum, peculiare contra buprestem remedium censetur. *Gaenus & Aravynus.* Nitrum ex aqua laudat Plinius, vel e lasere, assa dulce, Oenomelite, vel Benzoin dissoluto in aqua tepida. Vel accipe nitri rubri ℥iij. & ex aqua vel posca tepida vomitum promove. A vomitione sæpius facta, statim alvi quoque tentandæ sunt evacuationes, deinde ficus aridæ exhibendæ (ut docet Gal.) vel cárum decoctum ex vino veteri generoso. Postremo ubi accidentia remiserint, Thebaicarum simplex palmularum esus præscribitur, aut cum mulso lacte vel muliebri tritæ exhibentur. Pyrorum omnia genera, oleum etiam melinum, Plurimum hac in re laudantur. Nicander pyra sylvestria (sic enim [illegible] significare puto, Dioscoridis authoritate fretus) præcipue commendat, & myrti baccas. Refrigerant enim & astringunt, & ideo Buprestis calidam naturam mitigant, & ventriculi imbecillitatem tollunt. Cavendum tamen ne corpore adhuc tumido comedantur, ne morbum retento intus veneno magis adaugeant. Quidam non in ciratione 31. ex baccis solani vesicariæ, & amygdalis, lac amygdalatum extrahunt una cum decocto lactucæ, viol. borrag. buglo. solani hortensis, plantag. passul. & semin. infrigid. major. Aetius scorpij radicem ex passo in potu exhibet. Cantharidum alis pedesque contra buprestim multi loco antidoti commendant, verum aut antipathetica virtus illi opinioni fidem servat illæsam, aut mendacij suspicione non caret. Si bos equusve buprestem devoraverit, inflatur, concitatur rabie, ac paulo post crepans medius spiritum effat; ut Aelianus. 6. de animal. cap. 35. & Herocles Græcus scriptor testatur his fere verbis: [illegible] Idem pæne Vegetius. Si Buprestim bos vel equus in herba comederit, venter statim inflatur, totus distenditur, cibum aversatur, stercora minutim & frequenter reddit, &c. His ita Absyrtus mederi jubet, [illegible] Pari ferè modo Vegetius. Statim (inquit) sternendus est equus, & cogendus ad cursum; post ei vena aperienda in palato leviter, ut sanguinem effluentem transglutiat, tum assiduè deambulet, sit ei cibus Triticum passo infusum cum porris, ex cornu vero bibat vinum tepefactum cum uva passa diligenter contritum. Quidam (authore Praxano) oleum in boum nares effundunt, lib. 17. cap. 17. Capris qui Bupreste inflantur laridum dato, vel pingue ejus jusculum infundito. *Idem.*

Lib. 2. de Antidotis alexi.

Signa percussorum Leforum aut ... Buprestis.

Lib. 3. cap. 78. ... Veterinar.

[illegible] idem mihi videtur cum Bupreste; eadem quippe infert canibus symptomata, quæ hæc bobus. Si vero aliud sit animal, mihi incompertum non esse ingenue fateor.

Cap. XX.

De Cantharide.

NEscio quid in causa Pennio & Gesnero fuerat, cur Cantharidas decantatissimas & in officina medica neutiquam desiderandas præterierint. Verùm hanc mihi relictam provinciam lubens suscipio, atque illarum historiam sic bonis avibus incipio. Κανθαρίς Græcè dicta, apud Latinos nomen non mutat. Gallis *Cantaride*; Italis *Cantarida*: Hispanis

meloe vesicatorius

Cubillo: Germanis *grune kefer goldkæfer.* Belgis *Spaensche vlieghe.* Anglis *Cantarides or Spanish flye* vocatur, quasi muscam Hispanicam dixeris. *Cantharidum* duo genera vidimus, alterum magnum, alterum verò exiguum. Majorum aliæ sunt oblongo corpore crassæ, ex tritico collectæ, ac Blattarum more pingues, variæ aureis lineis, quas in pennis transversas obtinent (atque hæ in medicina potissimæ habentur,) aliæ minutiores, macilentæ, latæ, pilosæ, inferiores dictæ, & ad medicos usus inutiliores. Majorum quoque non omnes ex viridi radiantes videris, sed alias item ex xerampelino; inexplicabilis omnes splendoris, & colore oculis gratissimo donatæ. Parvum genus Cantharidum Thomas Decatæus primus mihi communicavit, forma nonnihil & mole dispares videntur, sed virtute Cantharidea & ortu consentiunt. Harum (scilicet minorum) prima corpore, & capite oblongo est et forcipato, oculis nigerrimis prominentibus, antennis longis atque nigris, alis circa medios lumbos extuberantibus, quæ duobus punctis argenteis, & maculis paucis albis notantur; in Cicutaria herba per æstatem plerunque reperitur, pedes habet & crura, gracilia admodum atque longa, purpurascente minio ornata. Secunda ejusdem cum prima coloris est, nisi quod antennæ oculique virides videntur. Caput huic exiguum, scapulæ globosæ, atque gibbosæ. Tertiæ caput & scapulæ confunduntur, coloris æruginosi, sed ocelli picem referunt nigerrimam: alas habet capiti concolores, sed striis quibusdam aureis micantes: pedes item piceos & breves. Quarta tertiam æmulatur, sed herbaceo potius colore est, quam æruginoso; aliàs præter magnitudinem quippe omnium minima est, non differt. Tam majores quàm minores istæ Cantharides,

cicindela campestris

Nascuntur ex vermiculo in spongia dentis caninæ, atq; ex erucis fici, populi, pyri, fraxini, oliuæ, & rosæ: generantur enim in his omnibus vermes Cantharidum parentes, sed in alba rosa minus efficaces. Coeunt quidem Cantharides & generant. Verum non sui generis animal, sed vermiculum tantum. Legumine vescuntur & frumento, præsertim tritico, quo pastæ, ad medicinam aptissimæ habentur. Olfactu picem liquidam referunt, gustu cedrum, ut Nicander prodidit. Vis earum adurere corpus, & crustas obducere, vel (ut Dioscoridi placet) erodere, exulcerareque, & calorem incitare; quâ de causâ admiscentur medicamentis quæ lepras ferasque lichenas, & cancri naturam habentia sanant. Ad ungues itaque psorodeis cum ceratis aut emplastris idoneis impositæ, ita illos auferunt, ut toti cadant. Admiscentur quoque ijs quæ clavos auferunt. Aliqui alopecias Cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. Caustica vis earum; cavendúmque ne exulcerent altè; postea ad ulcera illa facta, capita, fel, aut fimum murium cum elleboro & pipere illini jubent. Cantharides mixta calce, panos scalpelli vice eradicant: nonnulli paululum quiddam earum injicere solent in medicamenta, quæ urinam cient: Verum in ijs magna quæstio, quoniam ipsæ venena sunt potæ, vesicæ cum cruciatu perpetuo. Verum illitas prodesse non dubium est cum succo

taminex uvæ, & sebo ovis vel capræ. In medicamenta quæ urinam cieant, nonnulli præceptorum meorum solas alas cum pedibus injiciunt. Nos (inquit Galenus) totas Cantharidas injicere solemus, & aptiores eas judicamus, quæ inventæ in frumento, luteo transversim in alis cingulo ornantur. Lib. 3. & Lib. 11. de simpl. fac. Menses quoque potentissime eliciunt subditæ; & antidotis impositæ, hydropicis auxiliari creduntur: ut non solum Hippocrater & Dioscorides, sed Galenus, Avicenna, Rhasis, Plinius, alijque optimæ notæ medici testantur. Nequeo hic satis laudare probatissimum ipsarum usum, cum fermento, sale, & gummi ammoniaco, ad catarrhi diversiones, podagræ & Ischiatici doloris amputationes; dum materiam altiùs centro impactam, ad superficiem extrahunt atque absumunt. Salamandræ item veneno conferunt, ut docet Plinius Lib. 29. Cap. 4. Conferunt item certis rebus & certa mixtione ad penis impotentiam sive *ἀτονίαν* tollendam, veneremque plurimum promovent. Cæterùm ut debitâ mixtione & pondere exhibitæ salutisunt, ita non rectè propinatæ, applicatæve, gravissima symptomata, & quandoque mortem inducunt. Dum Basiliæ circa annum 1579. hærerem, sponsus quidam (ænobarbus ille nempe in Pharmacopæo habitans Apothecarius) de pessuli infirmitate timens, quo sponsæ primâ nocte pudicitiam esset pulsurus: Archiatrum quendam celeberrimum consuluit, ut medicamento rigescens prævalesceret, destinatúmque iter citiùs conficeret. Verum appetente diluculo; perpetua penis distentio sine veneris desiderio insequebatur, & cruenta postea urina cum vesicæ inflammatione accessit, ægerque (nihil diu proficientibus antidotis) penè elanguit. Idem quoque nobili cuidam Francofurtensi accidisse memini, cui dum Chirurgus quidam indoctus hydropem per urinas cum Cantharide intus sumpta evacuare tentaret, doloribus cruciatum perpetuis exanimavit. Habeo ego singulare quoddam contra penis languorem remedium, quo cum promiscuè uteter, [illegible] multis Nobilibus (qui veneris vulgo studiosiores videntur) animos & vires adauxit absque noxa; uni tamen inter cæteros sic obfuit, ut à venere (cui nimium litarat) sanguinem continuo mingeret, & lypothymia frequenti laboraret; Sane nisi lactis copia in procinctu fuisset, omnino interijsset venereus pullus, & maritas salacitatis cupidinisque pœnas luisset. Atque hæc de medica ipsarum vi, nunc ad lætiferam illam & infamem veniamus. Inter venena maximè deleteria censentur, non solùm quia erodunt, atque inflammant, sed ob vim quoque septicam, qua præpollent. Succus eorum in venas sive à stomacho, sivè a cute ingressus, ut venenum interimit. Unde Ovidius cum hosti male precaretur, lib. Trist. sic cecinit. *Cantharidum succos dante parente bibas.* Cicero ad Pætum lib. 9. Epist. famil. *Cujus accu-[illegible] L. Crasso, Cantharidas sumpsisse dicitur*: Ac si eo pacto sibi necem consciscere statuisset. Gal. lib. 3. de simpl. fac. ita scripsit: Si vel minima quantitate & rebus mixta idoneis intus sumantur, urinam potenter provocant, & aliquando rodunt vesicam. Ex quibus patet, quæcunque ex frigiditate [illegible]rimunt, si exiguâ quantitate sumantur, nutrire corpus posse; at quæ putrefaciendo (ut Cantharides) nequaquam, cum naturæ humanæ adversentur. Cossitem Equitem Romanum amicitiâ Neronis principis notum, cum in lichene correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus ad hanc valetudinem ejus à Cæsare, cum Cantharidum potum daret, interemit. *Plinius.* Cantharides item (utidem lib. 29. cap. 4. testatur) Catoni uticensi objectæ sunt, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quòd eas sesterijs LX. addixerat. Largiùs autem epotæ, vel diutiùs foras & altiùs applicatæ, symptomata hujusmodi solent producere. Accidit punctura & dolor in visceribus, qui etiam ab ore usque ad pectinem extenditur, & renes & anchas, & hypochondria, & ulcerant vesicam ulceratione dolorosâ, penemque inflammant, & vicinas illi partes,

Signa & Curatio Canthar[idum] epotarum.

partes, apostemate vehementi: postea mingunt sanguinem, & frustum deinde carnis. Quandoque diarrhæa sequitur & dysenteria, & syncope, & torpor, & mentis alienatio, & nausea, & gravitas, & frequens mingendi aliudq; exonerandæ, sed ferè irrita, cupiditas. Invenit eas sumens in ore suo saporem picis: quæ omnia symptomata ex Dioscoride, lib. 6. cap. 1. Gal. lib. de Ther. ad Pis. cap. 4. & lib. 3. de temper. cap. 3. & ex Rhase tit. 8. cap. 17. collegimus. Hoc modo affectis atque infectis Dioscorides lib. & cap. citatis, primum continuum & frequentem vomitum imperat, deinde frequentem alvi lotionem, per clysteres [illegible] nitro factos; postea ad vesicæ conservationem lac intus præbet & [illegible] Clysterum quoq; materiam aliam tum esse vult, atq; in Principio: nempe ex aq[uâ] hordei, althea, albumine ovi, muscilagine, sem. Lini, aquá oryzæ, decoctione fenugræci, hydromelite, juribus pinguibus, oleo amygdalino, & [adi]pe anseris, & vitellis ovorum. Intus item exhiberi jubet lac acetosum [illegible] hydromel, grana pi[illegible] & m[illegible], pinguedinem [illegible] cum seminibus diureticis (nempe sem. 4. infrig. major.) [illegible] syr. violaceo. Oleum vero de Cydonijs veluti [illegible] morbi Theriaca unice laudatur, veluti & oleum liliorum, & [illegible] Rhasis, postquam clysteres ex jure pingui infusi fuerint, [illegible] oleum rosaceum injici [vu]lt, ægrumque [illegible] tina tepida balne[illegible] Cantharidum venenum in qua parte [illegible] constat [illegible] Alij in capite & pedibus existimant esse, alij negant. Conve[illegible] quibus [illegible] adeo ut hoc venenum suum in se contineat remedium. Pli[nius] [illegible] cap. 25. Portulacam Cantharidum antidotum esse, Lycus Nea[politanus] [illegible] quod de sylvestri ocymo narrat Plin. lib. 20. cap. 13. Qui [illegible] scylliticum, oleum oenanthinum, lac bubulum, & jus caprinum varie commendat, lib. 23. cap. 2. & 4. lib. 28. cap. 10. Atque de Cantharidum historia hæc dici sufficiant, quam miror ab eruditissimo Gesnero, ipsoque imprimis Pennio fuisse omissam.

CAP. XXI.

De Scarabæis.

Scarabæus est insectum [illegible] quasi vagini-pennem dixeris, è rebus putridis, & stercore nascens, eoque & se potissimum alens atque oblectans. Hunc Græci *κάνθαρον*, Tyrrheni [illegible], Germani *Käfer*, Itali *Scarafaggio, polotero*, Galli *escarbot*, Poloni *Krowka*, Illyrici *Krabak*. Angli *Beetle vel bugg*, Angli Boreales *Clock* vocant. Occidentales vero *Starkenbeken*, Arabicè *Canafis, & Canafes* dicitur Avicennæ. Cantharos omnes mares esse Græci singuli [illegible] fatentur, unde facile erit Ausonij Epigrammatis sensum in [illegible] intelligere, quem Rhodiginus reddit lib. 8. cap. 5 [illegible] Propter [illegible] Aegyptij Heroum suorum statuis hoc animalculum appingi fecerunt, insinuantes virilem solam virtutem, muliebri nullâ mollitie commixtam, viris verè fortibus atque illustribus competere, effæminatam verò eos & languidam dedecere. Canthari omnes senectutem exuunt, carentque aculeo. Quùm tanguntur metuunt, moriúque cessant, & corpore indurescunt. Perperam 4. alas ijs ascripsit Albertus sub vagina crustacea conditas; nam experientia vidit tantum duas, teneras illas quidem & valdè fragiles, quapropter superveniente crustâ inclusas gerunt, tutelæ gratiâ, ne à duriusculis corporibus offendantur; Nam eorum maxima pars, vel terram fodit,

Nomina.

Sexus. Descriptio.

fodit, vel ligna putrida dentibus atterit, ibidemque domicilia & nidos fabricat; adeò ut, nisi optimè muniti essent, nunquam ab externis injuriis sese sartos tectos servarent. Dum volant, tanto stridore vel murmure & mugitu potius aerem replent, ut per eos Deorum cum hominibus fieri colloquia Lactius scriberet. Rosas inter omnes plantas, non redamant; imò ceu sui generis perniciem aversantur: earum quippe odore intereunt (ut in Geoponic. legimus;) Sicut fœtidis contra & [illegible] unicè lætantur.

Memini quendam cloacas expurgare solitum, cum in officinam cujusdam aromatarij Antuerpiensis flecteret, statim Lypothymia correptum decidisse; quod cum quidam ex astantibus vidisset, in platea collecto fimo [illegible], illum ægri naribus adhibuit, atque ita fæculento odore [illegible] alte factus ad se rediijt, & convaluit. Haud mirum igitur [illegible] (post sterco re natos eodemque pastos meminimus) [illegible]: ne recedam à Clementis Alexandrini verbis, 2. pedagog. Quod etiam Plutarchus alibi, nec non Ælianus affirmat. Fumum *Aldub* & maximè foliorum abhorrent, veluti *Pulsami*, *accgi*, stercoris vaccini, ac nigellæ seminis. [illegible] 88. Hemerocallis Dioscoridis a quibusdam [illegible] vocatur, ob ingenem qua Scarabeos necat virtutem. Verum ut has plantas summopere vitant, ita umbram hederæ maximè affectant, eamque naturali quadam propensione subire gestiunt, ubi cum in acervum fuerint collecti, nullo ipsos negotio tollere procline fuerit, difficulter enim aufugiunt. Scarabeorum autem alij majores, sunt alij minores. Majores sunt vel cornuti, [illegible], vel expertes cornuum, [illegible]. Cornutorum alij [illegible] cornua imitantes [illegible], alij capri, [illegible], alij tauri, [illegible], alij arietis, [illegible], alij rhinocerotes, [illegible], de quibus ordine dicemus. [illegible] à Nigidio *Lucanus* dicitur, teste Plinio. Alij taurum vocant; alij Cervum volantem. Hesichio [illegible], quia cornubus spinosis obvia comprehendit. Comico & Eustathio [illegible], quia omnium maximus. Cardano [illegible], Græco & Latino nomine conficto. Gaza [illegible] appellat. Italis *Cereti* dicicitur, & vulgo *Potapeso*. Gallis *Cerf volant*. Anglis *Stag-flie*, vel *Flyng-flie*. Belgis *Vlieghende hert*. Illyricis *Gelin*. Polonis & Sclavonibus *Krem* [illegible] *Wielka*. Inter gentem omnem cornigeram, ob corporis formam, proceritatem, & magnitudinem primas meretur, maximeque est notabilis. Colore ex obscuro spadiceo nigricat, præcipuè circa elytra & pectus. Cornua illi duo integra, sine articulis, ramosa cervi instar, minimi digiti longitudinis in adultioribus, in minoribus minora ac breviora, vel (ut Plinius loquitur) prælonga cornua & mobilia obtinet, bisulcis dentata forcipibus, cum libuerit ad morsum vel compressionem coeuntia: stringit enim mirum in modum; atque cornubus utitur eum in finem, in quem chelis cancri [illegible]. oculi duri prominentes, albiduli, juxta quos utrinque antennas habet, unas in radice inter cornua & oculos racemosas, quarum articulus rectum fere angulum facit; alteras verò media fronte erumpentes, rectas atque planas, in tuberculum leve desinenes. Pedibus incedit sex, prioribus reliquis

Lucanus cervus.

quis longioribus atque majoribus. Hunc marem Lonicerus facit; ego (si qua generis inter Cantharos fierit distinctio) fœminam dicere non vereor: tum quia reliquæ Cantharorum species minores sunt (Mares enim inter insecta, ut Aristoteles notat, fœminis longè minores;) tum quod in coitu suscipere eas a minore, experientia confirmat. Mas illi omnino similis, sed minor, tum corpore, tum cornubus: quæ licet utrinque non racemantur, acrius tamen (compertu) pungunt digitum, quàm fœmina jam descripta. Tertius priori triplo vel quadruplo minor, colore piceo, cornua admodum parva & bisulca, juxta quæ duæ antennæ plurimis articulis distinctæ oriuntur. Oculos habet prominulos, & pro corporis ratione magnos. Scapulæ utrinque in angulum acutam desinunt. Vescitur maximam partem succo tenaci atque pingui e quercu exudante, nec facilè extra querceta conspicitur. Quarta species rara admodum est, cui cornua exilia duo, ter intus racemata, ex nigro candidula videntur, dorsum nigris albis, venter argenteis ceruleisque maculis segmentatur: pedibus sex graditur, qui non minus nigricant atque antennulæ. Capite præciso, reliquæ corporis partes vivunt diù; caput verò (contra vulgarem insectorum morem) reliquo toto corpore diutius. Hic lunæ sacer esse dicitur; caputque illi & cornua cum Luna crescere atque diminui tradunt mendacissimi astrologi. Cornua medicarum virium non sunt expertia, nam infantum morbis medentur, ex cervice suspensa, magna si fuerint, & valde racemosa, alligata amuleti naturam obtinent. Strumis appositi côferunt & podagræ, præsertim si cum terra ab ipsis egesta commisceantur. Plinius. Si cornuti Scarabei (quos Cervos vocant) in oleo decoquantur, atque eo brachialis arteria inungatur, tollit febres. Mizaldus. Parum sapuit (ut hoc obiter notem) Guillerinus de conchis, qui *Librum de natura rerum* sequutus toto cœlo erravit, dum Cervum istum volantem inter Cicadas poneret. Est etiam quando locusta ascribit, est quando Brucho, imo alibi cum Cicindela confundit, usque omnia conjiciens, nil docet. Gigni cervos istos tantum ex vermibus putrido ligno innatis Philosophus memorat. Cæterùm quum experientia illorum quoque originem è stercore ducendam clamat, huic potius applaudo. [illegible] (sunt enim synonima) Latinis *Capricornus* Germanis *Holtz bock*. Anglis *Goat-chafer* dicitur, magnitudine coloreque Platycerotem refert Caput habet latiusculum, oculos bovinos & grandes, tres fere transversos digitos longos: os illi forcipatum, hians, aduncis duobus dentibus durissimis horrendum, quibus dum ligna rodit, (experti scribimus) argutulum porcellorum grunnitum discertè exprimit. Hoc forte in causa fuit, cur eas arbori alligatas, culices ficarios abigere tradidit Hesichius. Scapulæ ejus curiosulè a natura sculptæ, manubriam ebeno factum & perpolitum, oculis objiciunt. Pedes sex habet, tribus quoque geniculis distinctum; sed imbecilles admodum & languidos, tantoque oneri sustinendo longè impares. His ferunt auxilium cornua duo, supra oculos nascentia, toto corpore longiora, novem decemue articulis flexibilia, non exactè teretia, sed asperitatem capri imitantia; quæ licet in quamcunque partem movere possit, tamen dum volat, directè ea tantum protendit, atque volatu fessus pro pedibus utitur. Conscius quippe horum imbecillitatis, cornubus arboris ramulum circumplicat, atq; ita pendulus quiescit, ut in agro Heidelbergensi vidit noster Bruerus

Cerambix heros.

Nomen

Descriptio

tus; avem paradisi eò referens, quæ pedibus destituta pendulis illis nervis ramos illaquear, atque ita laboris satur quieti consulit. Gerras enim Germanas nobis obtrudunt, quotquot unicum illi tantùm volatum attribuunt; quo defatigata tandem, simul & terram tangere perhibetur, & diem obire. Fabularum mancipia hujus rei causam sic narrant. Terambus Satyricus Poeta convitijs ipsas Musas impetere non abstinuit, quæ propter in Cerambycem meritò transformatus duplicem subivit pœnam, nam tum enervatis cruribus claudus ambulat, & latronum more in ligno pendet. Antonius Liberalis, [illegible] rem perstringit his verbis [illegible] Quæ dum Xylander Latina facere tentavit (vir alioqui Græcæ Linguæ peritus:) bis turpiter impegit. Primò quòd Cerambycem *avem* verteret, quum volucrem dixisset. Secûda quòd [illegible] quem Græcus liber sic loquitur, [illegible] An vero hoc Scarabei genus, id sit, quod in caule euphorbiæ sursum deorsumque currit sonum hædi ementiens, (quo Magis ad vocem emendandam nihil esse præstantius affirmant) equidem nescio: minorem tamen Scarabeum esse autumo, quia ferulæ caulis vix hunc jam grandem caperet. Cerambyces præter hunc memoratum varios vidimus, primo illi simillem, sed magnitudine & colore varium, nam & paulo minor, & colore fuit fere cinereo, Venter, crura, & cornua, dilutè cærulea; scapulæ, cauda & elytra, nigris quibusdam maculis variegata. Cornuum quoque articuli nigricabant; postrema crura reliquis longiora crescebant. Hos a Quickelbergio obtinuimus, Antverpia transmissos. Alterum habemus, extra viridem, supinè fuscum; caput, scapulæ, elytra obscure virentia, & auro itidem micantia, corpore est paulo porrectiore, priori similis videtur, sed paulo minor, cornua purpurea obtinet, crura, pedesque Hyacinthinos. Tertium huic concolorem ipse primus Pennio dedi, nucem moschatam & cynamum vere spirantem. Verùm fragantia illa dulcis (faceten contra non cara) cum vita in auras statim effluit, & cadavere exulans, sese in pyxidem (qua fuerit servatus) tota insinuat. Cardanus mentionem facit hujus Scarabei; sed qui ante me invenerit neminem novi. Est quoque alter cum splendore nigricans, ventriosus, crassus, corpore, cornuque breviori reliquis; cornuum juncturæ non sunt (ut in alijs) globosæ, sed utrinque leviter serratæ. Hunc Carolo Clusio Pennius se debere fatetur. Quintus capite ore & dentibus primo omnino similis, oculis nigerrimis, colore per totum corpus fusco, ore patulo dentato, capite,

collo, & alis, minutulis punctis nigris densè conspersis; corporis magnitudine ferè secundum æquat Cerambycem: rariùs conspicitur, in ædibus vivit & lignis aridis. Sexto cinerascenti caput valde exiguum, oculi albiduli, cornua longiuscula, articulata, candescentibus maculis distinctæ elytris, imo toto ferè corpore, varius est, in ædibus item versatur, sed an etiam in lignis habitet, ignoro. Septimum ex Russia ab Edoardo Elmero allatum vidi, toto corpore infuscatum, juncturas habuit in cornubus globosas, septem vel octo; facile ex forma cognoscitur. Ab hoc octavus magnitudine & forma parum abludit, nisi quod capite, scapulis & alis subcæruleis præditus videtur.

Nonum misit ad Pennium Ioachimus Camerarius (de literaria repub. optime cum primis meritus) cui alæ pedesque arenosi erant coloris; caput cornua venterque subnigricabant: cornubus repandis videbatur, ex pluribus verticillis nodulisve compositis, quæ in utramvis partem nictu citius versabat. In plantis (& potissimum Cithyso) repitat. Hujus generis esse puto Scarabeum, quem Ioannes du Choul. (lib. de varia quercus historia, cap. 26.) ita describit: *Degit in quercu animal de scarabeorum tribu (quantum conjectura ducimur) colore nigricante, proceris cruribus, geminos capite gerens aculeos, modicè inflexos quibus acerrimè stringit adhærsantia. Hanc bestiolam fabri lignarij quercus dolantes, in ipsis visceribus vivam invenere. Rustici Lugdunenses* Thurro *nominant. In laquearibus felicius diutiúsque vivit, seque hypocausta colentibus levi cum strepitu prodiens conspiciendum subinde præbet.* Eundem vel illi similem quendam piæ memoriæ Gesnerus Epist. Lib. 3. ab anu pleuritin passa dejectum fuisse testatur in hæc verba: Per alvum (inquit) a potione ex Oxymelite nostro cum decocto fænugræci exhibita, prodijt vetulæ pleuritide laboranti, scarabei genus nigrum, longis pedibus, longis item cornubus flexibilibus articulatisque, tudi plenum pure, vivum, longitudine duorum articulorum erant digiti. Decimus totus ex nigro purpurans, os forcipatum habet. Vndecimus ubique atrescit. Duodecimo cornua minus articulata, caput scapulæque cyaneæ, reliquum corpus totum spadicem videtur. Horum omnium in iconibus, utcunque cornua aliàs directa, aliàs curvata cernitis (explanationis gratiâ) tamen plerunque non nisi

nisi (caprorum more) ad humeros reflexa gerunt, velut primus Cerambyx: eoque nomine in eorum classem referendos esse æquum duximus. Atque hactenus de Cerambyce sive Capricorno, ejusque generibus: quorum non alium in medicina usum didici, nisi quòd sinistra manu capta quartanas abigunt. Plinius lib. 30. cap. 11. Fortè posteri, quos meliori luto finxerit Apollo, alios ab ijs usus deprompserint, nec persuaderi sibi siverint, tam affabre pictum fictumque à Deo animal, raris admodum in medicina virtutibus posse destitui, quas rebus longè vilioribus (pro suâ erga homines beneficentiâ) impartit. Vespertiliones hoc in primis habent delicijs, & culicibus præferunt, præsertim si vivos ceperint atque compresserint.

Βούκερως vel ταυρόκερως potius, cornubus duobus semper Taurorum more rectis & directis termitur; ex spadiceo circumquaque nigricat, & fere [illegible] videtur: habet autem exiguum caput brevibus crassisque scapulis immersum, mediâque fronte spinula exit (defensionis gratia) peracuta.

Nasicornium quatuor species vidimus. Prima omnium maxima atque rarissima apud Indos vivit, colore nigerrimo: nasum habet ad faciem rostri navalis cornutum & extra curvum, circa cujus umbilicum aliud cornu intus reflexum é tuberculo nascitur, quale etiam é scapulæ tumulo. Totum corpus, ab ultimis cornubus ad caudam, longitudinem quatuor unciarum continet, latitudo fere duarum est.

Cantharorum lege fœminam non habet, sed ipse suæ sibi faber est formæ; fœtum solo sibi genitum producit, quod Ioch. Camerarius F. non inscite expressit, cum ad Pennium hujus insecti iconem é Ducis Saxoniæ rerum naturalium penu mitteret, his versibus:

Me neque mas gignit, neque fœmina concipit, author
Ipse mihi solus, seminiumq; mihi.

Moritur enim semel quotannis, suaque ipse ex putrilagine Solis beneficio (Phœnicis instar) renascitur, quæ (testante Monino)

Quando millenas æstates, frigora mille
Vidit, & æterno labentia secula mundo;
Annis jam gravior, post longæ tædia vitæ,
Optat ut ossa rogo tepido rediviva quiescant,
Inq; suo condi feretro cupit; & sua longè
Corpora sarcophago rediens potiora resumat

Secundum

Secundam Nasicornium speciem raram atq; pulcherrimam, Mercurio sacram, Carolus Clusius Viennæ depictam misit, in cujus agro frequens est. Formam illi, qualem vides; absque ventre saturate rubro fuisset, totus videretur piceus: narium cornu illud recurvum adeo acutum est, ut (quod de præliaturo barro fertur) aciem illi rupis tenacis affrictione addi putares. Tertius nasicornis & quartus, pariformes penè videntur, nisi quod illi alæ longiores elytris excrescunt, huic vero breviores apparent. Splendente atramento perfusos diceres, usque adeo undiquaque nigricant. Aries sive κριόκερως cornubus nodosis hyacinthû æmulantibus, capite ex auro viridante, scapulis miniatis, purpureo ventre, elytris capiti concoloribus, pedibus, cruribusque spadiceis incedit; alæ vero vagina inclusæ albicantem arundinis membranulam scite exprimunt. Canthari majores ἀκέρατοι sive excornes plurimi sunt. Nempe pilularius, Melolonthes, Purpureus, Atratus, Arboreus atque Fullo. Pilularem alij Stercorarium vocant, atque fimarium, quia tum ex fimo & stercore nascitur, tum in illis lubentissime versatur. Græcis κάνθαρος dicitur atq; κοπροθάρος nec non (à forma illud) ἀλλοιόμορφος, quasi vel formæ appellaris. Germanicè *Roßkafer, Kaat, Oder mistkafer*. Anglicè, *Dor, Beetle, Burnbugg*. Gallicè *foüille merde*, quasi *fodi-merdam* dicere velimus. Pilulariũ vocant Latini, quia é stercoribus pilulas voluit globosas, quas posterioribus pedibus retro voluendo format. Porphyrius hoc modo illius naturam pingit: Pilularij omnes fœminas non habent, genitura in cœlum emissa, pilulas magnas posterioribus pedibus fingunt, & in contrarium agunt; ut sol cœlum circuitumque octo & viginti dierum observat. *Penè eadem Aelianus.* Cantharus nullus fœmina, Semen in globulum fimarium emittit, quem viginti atque octo dierum spatio volutat & calefacit, deinde fœtum procreat. Hoc dicere voluerunt. Scarabeum pilulariumè stercore pilulam ad cœli formam conficere, quam ab ortu ad occasum tamdiu versat, dum ad mundi figuram perduxerit: postea eandem in terra subter stercus (ubi nidificat) reponit, repositam permanere sinit ad mensem lunarem; quo exacto pilulas sigillatum singulas caverna ejicit, quibus in aqua dissolutis, prodit scarabeus vermis, impennis, qui à paucis diebus absolutus, in volucrem mutatur. Hac de causâ hunc Aegyptij Apollini sacrum fecerunt, & pro numine non parvo coluerunt, curiosa Apionis interpretatione, quâ collegit, solis operum similitudinem huic animali collatam ad excusandos gentis suæ ritus. Plin. & Plutarch. sympos. 4. Rosas veluti suæ familiæ pestem, valde aversantur Stercora vero (præcipuè vaccarum) & fimeta sic diligunt, ut eorum odore quàm longissime naribus hausto, frequentes & citi advolent. Theoph. περὶ ὀσμῶν. Verùm gressus eorum tardior, labor contrà continuus atque improbus; amorque

amorque in prolem exuscitandam ferè proprius. Sæpe enim pilula quas for-matunt, præ loci ventorumue iniquitate relabuntur, & de summo [illegible] ad imum sese præcipitant; perpeti nihilominus cura (propagationis studio) [illegible] cella vigilat, pilulamque sisyphiam ad fossam varijs excidens [illegible] dem reducit. Et sane nisi quasi cælestis animæ ([illegible]) [illegible] esset, perpetuis coctus, imo decoctus laboribus deficeret, nec ad opus [illegible] certum tamque arduum unquam rediret. Solis calore excæcatos, mori eos tradunt nonnulli; plerunque autem non nisi à pediculis (quibus undique sca-tent) suffocantur. Hyemem vix aut ne vix quidem sustinent. [illegible] *inprimis* gaudent, veluti quam maximè salutari. [illegible] Formam ejus ita [illegible] colorum [illegible] enim nigrescit) exhibemus, ut plura [illegible] non liceat. Ex fimo primum proveniunt Scarabei (inquit Ioan [illegible]) ex ligno putrescente cossi: deinde vero, semine in globulum effuso, eodemque vivificato sobolē propagant: nulli non satis noti, nisi sicubi nulla omnino sunt stercora; alibi enim passim se cuique præbe[illegible] obvio. Varijs quidem [illegible] inserviunt hi scarabei, nam & animus nostris prosunt, & corporis [illegible] tollunt infirmitates. Etenim cum hoc animal (aut vix quidem animal, quippe cui sensus aliquot desunt) ex infimo insectorum genere nihil sit nisi crustum, [illegible] laborem, [illegible] mitatem, [illegible] cet ædes habet stercoreas, tamen ijdem vivit [illegible] deliciatur, nec libentius in [illegible] quam in fimo caprino, quod amaricinum olere [illegible] naturæ scripto, ejusque leges tran-si[illegible] scelus ducit. Præcipuum [illegible] pilas quam maxime potest [illegible] tes componere, seu pastillos, quas miro conamine volvit adversus, quod [illegible] contingat ut adversus molem aliquam onus pre[illegible] [illegible] recurrentibus, [illegible] Aeolidem videre, [illegible] mo[illegible] volventem; nec defatigatur, nec conquiescit tamen (tantus operis ardor) donec in antrum suum devexerit. Nos vero homunculi pro dignitate aut viribus nil agimus, imo in ipso arduæ virtutis vestibulo de-ficimus, solemque & pulverem omnem, otiosi, malè conciliati, male habiti, malè item perditi subterfugimus. Magnanimitatem ejus quis non videt [illegible] (quod Indorum Canthari facere perhibentur) vel cum aquila pugn[illegible] deat? Imo opinor (utor Erasmi verbis) futurum, ut aliquis Romanis [illegible] impensè favens, aquilæ vicem deploret, cui cum tam humili plebeioque [illegible] ste res inciderit avi tam regali: quem vincere gloriosum non sit, à quo [illegible] turpissimum; & cui abunde multum laudis contingat, quod cum aquila [illegible] certarit, etiamsi victus discesserit. Apud poëtas [illegible] adversarij tam imbellis, fortesque duces cum [illegible] tur. Rursum alius magis etiam demir[illegible] tan-tum animorum, tantum audaciæ, ut non sit veritum cum ave multum pugna-cissima bellum suscipere: tum unde opes, vires, facultates, avocilia, ut tot ja[illegible] mos bella ducere potuerit vere à [illegible]

Verùm si quis hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum propiùs ac veluti domi contempletur, tam multas in eo dotes haud vulgares animadvertet, ut omnibus diligenter pensitatis, propemodum Scarabeum se malit esse quam Aquilam. Ne vero mihi reclamet aut obturbet quispiam priùs atque rem cognoverit; Primùm in hoc Aquilæ præstat, imò homini, quod senectam quotannis exuit, ac subindè repubescit. Iam hoc ipsum tanti est, ut existimem humanos quoscunque Ioves, ubi perventum est ad inama-bilem illam senectutem, qua ætas peculium & res abdicat, malle cum Sca-

rabeis

rabeis [illegible] abjicere, quàm coronam septemplicem accipere. Deinde in tan-tulo corpore, quantum animi robur? quàm heroica mentis vis? quantus ad invadendum impetus? ut nihil jam sit ad scarabeum Homerica musca. Iam vero nec ingenium vulgare, nisi quis temerè natum olim, vel ubique celebra-tum existimet. Græcum illud proverbium, κανθάρου σοφώτερος: quo nimirum sin-gularis quædam & incomparabilis tribui videtur sapientia. Neque mea re-fert, si quis cavilletur; cum parum bene habitare in domicilio deformi: sed potius illorum [illegible] juste damno, qui deformes ipsi cum sint & cænosis moribus, ædes politè, speciose, ex amussim factas, Attalicis usque sumpti-bus ædificant, atque incolunt. Porro quod animantium excrementis ad suam commoditatem abutitur; ingenij laus est, non crimen. Quasi vero non idem nos medici faceremus, quoties multorum animantium cruorem, carnem, urinam, imo oleta quidem & stercora ægris applicamus, & in potione non-nunquam exhibemus. Nec pudet Alchymistas, viros plane divinos, & non amplius, (si quod cuperent, caperent) mortales, ad quintam illam essentiam eliciendam uti fimo; nec agricolas (quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, nullum jam sanctius) stercoribus arva saginare. Id quod quidem eas à pilulario primum didicisse, non abhorret a veri similitudine. Cur enim fimo potissimùm semen includeret, nisi illi vegetantis illius caloris humorisque (quo perficiuntur generationes) plurimum inesse Deus voluit? Hinc evenit ut fimi beneficio agros redderent prægnantiores, horridamque illam maciem, famem, sterilitatem prudentiores villici abigerent. Sed Sca-rabeis istis Pilularijs (inquis) res tam putida bene olet. Stultum vero sit na-sum hominis in Scarabeo desiderare: siquidem id homini peculiare, odore sui fimi offendi: nec idem accidit in ullo cæterorum animalium. Felicior ergo nobis Scarabeus, non immundior. Quamquam homines quoque non tam res offendit, quam opinio: nam priscis illis temporibus res ipsa perinde atque nobis, non visa est abhominanda; quam auspicatissimo vocabulo, *Lætamen* appellarunt, nec dubitarunt Saturno deo *sterculei* cognomen addere; nimi-rum honoris causa, si Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Sterculo Fauni filio hinc non nomen solum, verumetiam immortalitatem contigisse in Italia. Porro in Græcia res eadem duobus regibus summam peperit gloriam. Augeæ qui excogitarit, Herculi qui divulgarit. Denique nunquam abolebi-tur regis senis memoria, quem Homerus (ut in Catone tradit Cicero) mani-bus suis lætificantem agros, nec alia re quam quâ delectatur Scarabeus, po-steritati consecravit. Imperatorem Romanum nihil offendebat lotij putor, cum emolumento conjunctus. Cur Pilularium igitur à tantis commoditati-bus leve deterreat incommodum? ut jam demus incommodum esse, quod suis fovendis fætubus est commodissimum. Denique cum videmus, Scara-beum in stercore semper purum esse, semperque crustâ nitidâ; contrà homi-nes in lupanari inquinatos atque pollutos: quæso uter altero mundior? Equi-dem hinc etiam nomen inditum arbitror, ut [illegible] veluti [illegible] sit appella-tus. Quod si quis forte dotes has leves ac vulgares existimet, illud certè ne-mo non magnificum fatebitur, & ingenti cristâ dignum, quòd antiquitus in-ter sacras imagines, & in vatum mysterijs cum primis habitus est Scarabeus, egregij bellatoris aptissimum symbolum. Siquidem (ut refert Plutarchus in commentario de Iside & Osiride, in Hieroglyphicis Ægyptiorum picturis, Regis simulacrum erat oculus, addito Sceptro: cum recta justaque rerum ad-ministratione conjuncta significabatur. At Thebis (ait) imagines quædam reponebantur, quæ manibus carerent, eæ judices repræsentabant, quos opor-tet ab omni munerum corruptela maximè esse sejunctos: atque inter has unam oculis quoque carentem, quæ judicij præsidem referebat, quod hunc

oporteat

oporteat omni prorsus affectu vacare, tantùmque rem ipsam non personam respicere aut audire. Aderat non Corchorus inter olera (quod proverbio dicunt.) Sed inter sacras imagines Scarabeus, sigillo insculptus. Et quid tandem per hoc novum symbolum innuebant nobis sapientissimi Theologi? rem videlicet haud quaquam vulgarem; nempe belli ducem egregium & invictum. Nam hoc quoque Plutharchus indicat, ne quis sic a me confictum existimet: quemadmodum allegorias persæpè comminisci solent é vulgo nati Theologi. At dixerit imperitior aliquis, quid Scarabeo cum duce belli? Per multa sanè congruunt. Principio vides ut totus armis luceat, nullaque pars corporis sit non diligenter crustis ac laminis communita, ut non meliùs armatus videatur Mavors Homericus cum illum maxime sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assultum cum horrendo ac Panico bombo, cantuque vere militari. Quid enim insuavius classicorum sonitu! quid [illegible] tympanorum strepitu? nam turbarum vocem, quâ nunc reges tantopere delectantur, olim Busiridæ non ferebant, quod asino rudenti videatur assimilis; at ei generi inter abhominata habebatur asinus. Adde laboris in voluendis oneribus patientiam, invictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabeorum genere fœminam inveniri, sed omnes esse mares. Quæso quid magis congruere potest in fortem Imperatorem, qui nec ipse fœminam in castris habere debet, nec alijs permittere. Quin & illud ad rem aptè quadrat, quòd in delicatis illis pilis de quibus dictum est, fœtus suos educunt, fovent, alunt, educant: nec alius est locus nascendi quam vescendi. Verum hoc mysterij mihi non facilè sit interpretari. Rectiùs exponent Imperatorij milites, qui norint quid sit, [illegible], qui norint [illegible]; qui in obsidione nuda, duras hyemes, duriorem famem sæpenumero pertulerunt; qui vitam ægram non jam herbarum radicibus, sed fœdo victu produxerunt; qui menses aliquot in navibus exegerunt. Si quis hujus vitæ sordes perpendat, mundus erit Scarabeus: si quis miseriam, est quod Scarabeo invideat. At hæc est Imperatorum sors & conditio: ne quis forte contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris Pyrgopolinicis, ut in suis insignibus, quibus totam nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal (quod vel casus objecit, aut ipsi sibi adoptarunt) quum proprium ipsorum symbolum sit Scarabeus, atque id quidem cùm accommodatissimum, tum vero à prima ipsa usque antiquitate, unicâ nobilitatis parente, comprobatum dicatumque. Ad corporis formam quod attinet (absit modo vulgaris, & judicium præoccupans imaginatio) non est quod contemni possit vel debeat pilularius. Etenim si verè proditum est à Philosophis, sphæricam figuram pulcherrimam esse, atque omnibus modis optimam; cur non et formosus videatur Scarabeus hic qui ex Demiurgi sententia, ad illus speciem propius accedit, quam aquila, quam homo ipse? Clem. Alexand. lib. 5. stromat. Facie vero licet catum, bestiâ nobis familiarē, & magis utilem quam gratam, repræsentat; tamen eo etiam nomine ab Aegyptijs colitur, atq; longè alijs insectis præfertur. *C[illegible]* Deniq; si equus in suo genere formosus, est si canis in suo, quî minus in suo placeat Scarabeus? Nisi omnnes omnium formas nostrâ metimur; ut quicquid ab hominis forma discesserit, id continuo deforme iudicetur. Colorē ejus nemo sanæ mentis calumniabitur, ut qui gemmas etiam nonnullas, adamantem nempe ipsum omnium gemmarum Principem, commendat. Deniq; non usquequaq; contemnendum existimabit Scarabeum, quisquis secum reputarit, Magos ac Medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem non modo gestantur in crumena, verumetiam de collo suspenduntur, non nunquam & auro inclusa contra omnes infantium morbos. Quid quod in efficacissimis vixque credendis remedijs, (ni Plin. author esset) parem cum antidotis

antidotis vim obtineant? Siquidem [illegible] Scarabeus Smaragdo gemmæ insculptus, adversus omnia veneficia præsentaneum adfert remedium, nec omnino minus efficax, quam Moly quod Vlyssi quondā dedit Mercurius. Nec solum contra hæc valet, verumetiam haud vulgariter prodest, si quis quocunque modo regem adire paret; ut hujusmodi annulus imprimis gestandus sit ijs, qui constituerunt à magnatibus beneficium aliquod non jejunum, aut provinciam præpinguem emendicare. Item capitis gravedinem avertit, non mediocre profecto malum, præsertim potatoribus [illegible] Scarabei [illegible] Admonet [illegible] Aquil[illegible] [illegible] gemma [illegible], ne hac laudis portione cedere Scarabeum. Nam hoc quoque [illegible] debet [illegible] lapis, totam animantis [illegible], sed [illegible] um ac verum Scarabeum [illegible]. Quinetiam immundum hoc sordi[illegible] animal, oleo rosaceo cum terræ intestinis coctum, optimè [illegible] medetur. *Plinius*. Avicenna solos pilularios contusos coqui jubet sine vermibus. Quod etiam approbat author libri ad [illegible], cap. 12. Silvaticus cap. 94. ex Avicenna sic scribit: Scarabe[illegible] conferunt matricis doloribus, provocant urinam & menses, [illegible] faciunt; cum *Cor*[illegible] ad [illegible] conferunt item rigori, [illegible] aurium tollit dolorem. Recen[illegible] remedia Scarabeos hos exiccatos celebrant præsertim Alexand. Benedic. [illegible] ad calculi curationem pulverem hujusmodi [illegible] ignobilem: Pilularios Scarabeos vel quoscunque alios eodem modo combure, quo cicadas aut Scorpiones. ℞. Spodij illorum gran. 5. condisi ʒj. stercoris columbini ʒj. ss. siccentur, & fiat pulvis. Dosis ℈j. [illegible] aqua decoctionis raphani, tribulorum, vel cicerum nigrorum. Ad hæmorrhoidas hoc unguentum haud parum laudatur. ℞. ungt. populei ℥j. olei rof. in quo diu bullierunt Scarabei viginti, totidemque aselli ℥j. ss. croci grana 4. [illegible] & fiat unguentum. Arnoldus de Villanova Breviarij lib. 1. cap. 25 contra [illegible] re nactum fuisse à magistro suo unguentum [illegible] Scarabeis confectum hoc modo. ℞. piperis, euphorbij, pyrethri, ana, Scarabeorum ad reliquorum omnium pondus, pulverisata omnia & commixta in Balneo cum succo flammulæ, q. s. macerentur & fiant ad modum unguenti, ex quo pulsatiles venæ brachiorum, pedum, temporum cum [illegible] & spina inungantur. Quinetiam lib. 4. cap. 11. ad comatosos & lethargicos suscitandos (ubi nihil profuerunt cantharides & cauteria) Scarabeos pilularios vivos, duos vel tres sub mediæ juglandis cortice conclusos circa occipitium bene rasum priùs & super musculos brachiorum anteriores (in unoquoque unum) & sub plantas cujusque pedis unum alligari jubet, quia mirabiliter excitat lethargicos. Imo Magister Iohannes de Florentia (inquit Arnoldus) hoc remedio, cæteris frustra omnibus tentatis, per septem dies lethargicum detentum expergefecit, & postea cum cantharidibus vesicatorijs in occipitio positis sanavit. Præstant in hoc casu pilularij [illegible] secunda ijs debentur qui sub lapidibus, tertia ijs qui in Balneo reperiri solent. [illegible], inquit Æ[illegible] & [illegible] monstrant, nempe [illegible] collo, idque se [illegible] experientia certum vidisse [illegible]. Tamen vix fidem habebant magi, quum Chelonitidem gemmam aureis guttis insignem, cū Scarabeo in aquam ferventem missam, tempestates ciere [illegible] narrant, & autumant, Plin. lib 37. cap. 10. Taceo Aquilam, Gallinaginem, aves lanios dictas Gesnero, in quarum nidis Scarabei spinis affixi (quod observavit noster primum Bruerus) argumento sint, quod huic quo-

que usui inserviant, ut aves alant. Imo multa alia animalia, præsertim ranas palustres his vesci, author est Bellonius. Et sane quamvis Aquila, superbus crudelisque hostis, tam infimæ sortis animal non minus affligit atque devorat, quàm Ciconiæ nostræ magnates plebem solent ranariam: tamen opportunitatem nactus, par pari refert, exclusumque illum prædonem satis punit. In nidum enim cum commilitonibus suis Scarabeis citus convolat, & absente matre, aquilæ ova profert ex nido, aliud post aliud, donec nullum reliquum fecerit: quibus lapsis minutisque, pulli informes adhuc, miserabiliter in saxa elisi, prius orbati vitâ sunt, quàm vitæ sensum acceperunt. Nec sanè video quò graviùs excruciaret Aquilam quàm in liberis. Nam qui sui corporis gravissimos negligunt cruciatus, levissima filiorum tormenta non ferunt. Videmus asinos (tarda & sensus penè exortia animalia) per ignes objectos, miro vitæ contemptu, pullis suis succurrere: adeo ut insitam Scarabeo in vindicta eligenda prudentiam nequeam non admirari atque laudare. Sed de hoc satis, ne non quidem elephantum é musca; Sed é Scarabeo Gigantem reddidisse videar. Dicam equidem, ut immensum de re parva volumen fingere nolui, ita subticere, quæ legeram, scelus habui. Miror Pennij hic brevitatem & jejunitatem, cum in Luciano, Plinio, Homero, Aristophane, Theocrito, Alexandrino, Erasmo, aliisque innumeris authoribus, mira de Scarabeo Pilulario memorantur præfatu digna. Est alius omnino similis Pilulario, sed melænocyaneus, cum illustri quodam splendore. Hic Augusto mense pediculis inter crura hærentibus vexatur, & tandem interficitur. Eum ego Feliformem potius existimarem, quia non plus ovum ovi faciem, quam hic cati. Vbique occurrit, sed in agro Colcestriensi sæpius vidi. Pergamus porro.

Quem ego *Smaragdum* vel *Viridulum* dicerem, Græci Comicique omnes μηλολόνθην, Attici μηλόνθην, qui etiam χρυσαλλίδα vocant. *Eustathius*. dicitur item nonnullis χρυσομηλολόνθη, & χρυσοκάνθαρος, sed nullo jure. Accipitur à quibusdam pro Scarabeo Arboreo, sed locus abusum dicet. Rustici Lombardi Gallerucas, quasi Gallicas erucas vocant (ut Niphus interpretatur) quum tamen nihil cum erucis commune habeant. Germanicè *Gruenen, Oder, Gould kafer*. Italicè *Mariola*. Polonicè *Zielonakroroka*, Anglicè *Greene-chafer* appellatur. Variæ sunt scriptorum de isto animalculo opiniones; tum quia non ubique hic obvius Scarabeus, tum quod Cantharidi propior videtur. Alij Cantharidem esse volunt, sed caustica vis fere abest. Aristophanis Scholiastes ζωϋφιον χρυσίζον vocat, κανθάρῳ ὅμοιον. Eustathius Vespam majorem dicit. Pollux animalculum volucre affirmat, sed non genus notat. *Gaza* gallerucam vertit, sed nihil simile obtinet, qui verò scarabeum arboreum esse contendunt, vel oculis privantur, vel colorum varietates non dispiciunt. Hesichius eum Scarabeum facit, sed coloris aurei; ut Aristophanis Scholiastes flavum: recentiores viridulum vocant & Smaragdinum, sed auro radiantem. Sic Marcellus Empyricus innuit his verbis: Scarabeus viridis (Melolonthen vocant Græci) colore Smaragdino & vivido est: ob cujus amænitatem, oculis usque adeo gratus & beneficus, ut satiari eo non possint: nam quo diutius eum intueạris, eo magis discupias. Idem quoque Plin. lib. 30 cap. 70. & 29. ca. 9. Mas totus undique viret, oculos si excepersis

excepersis rubicundos elytra fæminæ (quæ major est) castanei coloris videntur, grato atque illustri splendore micantia, alias mari similis. Pectus utriusque mucronatum prominet, quod in alijs scarabeis haud observavi. Marem fæminamque quasi manu Apollinis pictos misit ad Pennium P. Quickelbergius, Apothecarius Antuerpianus; sed rerum naturalium studio plurimis medicis anteponendus. Aristoteles 9. de respiratione, stridulum illi sonum ascribit, quod fortè argumentum præbuit nonnullis, cur hunc Scarabeum Arboreum esse dicerent. Generantur (inquit Philosophus) [illegible] :id est, é vermibus fimi bovini, aut jumentorum. Alter Stephanus ex Theophrasto, γίνεται ἡ μηλολόνθη ἐκ τῶν [illegible] — Aliam speciem hujus Scarabei Carolo Clusio ferimus acceptam, cui pedes nigricant, uti caput, scapulæque, sed é cæruleo; Antennas habet figurâ, non tactu, corneas; (quare inter [illegible] censemus) elytra striata videntur: sed in circumferentia nonnihil rubent. Alium non ignobilem Melolonthen Thilesius nobis proponit (atque ego vobis pictum exhibui) his verbis: Totus præter oculos viridis (hi enim impensè nigricant;) venter ex auro parum rubescit, uti & crusculą: medium dorsum luna elytris concolor adornat; quare non invenustè a Latinis, *Equus lunæ* vocatur. Hujus Aristotelem meminisse scribit Thilesius, sed quo loco Philosophus id facit, nondum assequor. Thilesius dum hunc inter pilulares recenset (quare & ego attexui) hujusmodi eum versibus describit.

Quas figula ipsas facit, fertque refertque pilas,
Pars nigra ut Æthiopum, manus usta coloribus horret;
Regia pars viridi picta colore nitet.
Parva nitet cujus dorso nota, magna minutis
Si conferre licet, Luna pusilla velut.
Dixit equum Lunæ hinc cognomine Brutia tellus:
Quod si bellator sic nituisset equus,
Illo capta foret non una Semiramis; essent
Centauri & plures quàm genus est hominum.

Et profectò plerique pilulares tetro nigrore horrent; esse tamen non dubito, quin aliorum nigriore virore lucet crusta, aliorum peramæno. Sunt item rutili, & ijdem prægrandes, qui terram fodiunt, ac illic nidos ponunt. Sunt qui parvo, sunt qui metuendo bombo formidabilique strepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter strepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter territent. Sunt & alia formarum discrimina. Verùm id commune est omnibus; in stercore ortus, in eodem victus, vita atque deliciæ. *Alius Cantharus* purpureus Constantinopoli ad nos delatus fuit, qui (nisi oculi, venter, ac pedes picem referrent) totus esset purpureus ac violaceus. *Atratus* in lignis aridis habitans, hunc in modum formatur; seu lugubri indutus veste totus nigrescit, vel pullescit poti-

us: os forcipatum illi, scapulæ fere quadratæ, tibiæ atque antennæ brevisculæ; rarò volat, frequentiùs graditur, atque inter gressum maleficorum servorum more obmurmurat. *Arboreus* vulgaris admodum & ubique obvius, præcipue Iulio & Augusto mensibus, à sole consopito tum: enim magno murmure & mugitu cæcoque impetu, in hominum faciem involat, jumentaq; lacessit. Arborum folia corrumpunt hi Scarabei, quæ insita malitia dilacerant potiùs quam mandunt. Vescuntur enim culicibus. Angli eos, *Dorrs*. Germani, *Baumkafer*, *Loubkaefer*: à Ioanne Agric. lib. De Subterr. anim. *Sc[illegible] kaefer*; à Gallis *Hanneton* nuncupatur. Vaginæ alarum puniceæ sunt, & tenuissimo quasi polline conspersæ: aliàs leviter splendent; idem quoque tibiarum, pedum, ac caudæ spinosæ color, reliquæ partes infuscantur totæ, nisi quod oculorum circulus, antennulæque parvæ & supra caudæ ortum flavescunt, juncturæque ventris albescunt. In Normannia tertio quoq; anno multo frequentiores, atque ideo, *L'an des hannetons* ab illis vocatur. Proditum est in Anglorum annalibus, Anno Chr. 1574. Vicesimo quarto Februarij, tantam eorum multitudinem in Sabrinam fluvium delapsam, ut aquaticis molendinis rotas sisterent atque obruerent: & sane nisi unà cum hominum industria, gallinæ, anates, caprimulgæ, tinnunculi, vespertiliones, aliæque prædatrices aves, (quæ hos in primarijs habere cibis videntur) auxilio fuissent, suffocatæ abijs molendinæ etiamnum hodie obmutuissent.

melolontha vulgaris

Huic alter affinis creditur, colore totus ex fusco albicante, glauco ventre & quodammodo canescente. Quem in medicinis usum obtinet equidem me nescire fateor. Aucupes vero cum anates venantur, scarabeis duob. tribusve arboreis caudatum junctis hamum contegunt, filoque gladiolis aquaticis subdito (ne dispalescant technæ) lapidem ponderosũ alligant. Statim anas præ cibi aviditate hamum devoraret, ejusq; dentibus inhærens pœnas luit. His cucurbitæ inclusis, quomodo grues capiuntur, qui scire velit, Gesnerũ legat de grue.

Scarabæus quem Plinius Fullonem vocat, rarior est, nec ubique obvius. In Anglia, quantum audiverim aut legerim, nusquam apparet. Gaza [illegible] ab Aristotele dictum, aliquando Fullonem transtulit; quum tamen ille semper Pilularem solum eo nomine notum voluit, atque reliquis Scarabeis proprias nomenclaturas contulit. Neque Fullo Scarabeus rubeus dici potest (ut Freigius conjicit) nec est animalculum cauda forcipata, quod Hadrianus Iunius nobis per Fullonem obtrudit; non est enim Forpicula ἐν τῶν κολεοπτέρων genere, ut fusiùs in historia ejus palam fiet: Sanè Scarabeus hic pulcher est, Arboreo major, sed Cervo volante Fœmina nonnihil minor: caput illi adest fere corneum, antennulis duabus non invenustum; oculi pectúsque hirsutum ex albo flavescunt primulum, pedes anthracinos habet. Venter caudáque plumas referunt gruinas. Scapulæ atque elytra albis nigrisque macu-

melolontha fullo.

lis tam pulchrè variegantur, ut vestem Damascenam esse Phrygia manu intertextam facilè jurares. Hoc insectum utrique lacerto alligatum, Magi contra quartanas singulare esse dicunt remedium; nisi non Plinio credendum lib. 30. cap. 11. Iconem Primum à Carolo Clusio habuit Pennius: bestiolam vero ipsam Quickelbergius postea transmisit.

Cap. XXII.

De Scarabeis minoribus.

SCarabei omnes minores vel maculati sunt corpore, vel immaculati: illos [illegible] hos verò [illegible] Græci appellant. Maculæ aliorum ex nigro albicant: alij flavescunt, alij rubescunt. Albicantium è nigro septem, Flavescentium tredecim, Rubescentium duodecim; quos hic sua quemque classe donavimus.

Immaculatorum color corporis idem deprehenditur: atque inter eos sex nigricantes, duos spadiceos, globosum unum ex cærulo nigrum, alterum ex luteo vidimus. Quidam quoque nuperrimè à nobis deprehensus est fuco puniceo; alter muricis succo inebriatus comparuit. Aurescentes quinque habemus, parvulos illos quidem, sed clarè micanteque auro undiq; suffusos, quos etiam ne invidisse nepotibus videamur, sculpi appingique curavimus. Quis verò singulorum usus sit, ubi generaliter de Scarabeis diximus, explicatum est

Cap XXIII.

De Proſcarabeo & Scarabeo Aquatico.

Roſcarabeus Latine, Paracelſo Meloe; Agricolæ pinguiculus; à melleo pinguique ſudore affatim extillante dicitur. Græci ... & ἐλαιοκάνθαρος appellant. Germanis à menſe quo potiſſimum conſpicitur *Mayen Wurmlein & meyen Kafer* dicitur. Heidelbergenſes, *Schmalzvoghel*, Ditmarienſes *Ever & Kadden* (ut Wierus lib. de morb. incognitis teſtatur) nomini impoſuerunt, Anglicè *Oile Beetle* ſive *Oile Clock* non ineptè vocari poſſit. Cur verò Proſcarabeus potius quàm Scarabeus contra Geſneri Pennijque inſtitutum dicitur, cùm multa afferre poſſim, tum illud imprimis, quòd ſexu diſtinguuntur & coeunt. Fæminæ magnitudinem hic vides, atque Maris majorem cernis, & aliam plerumque formam; huic enim os minime forcipatum, veluti Fæminæ; hæc item vel leviſſimo motu aut tactu, oleo (mellis liquidi inſtar) diffluit, mas ſemper quaſi exſuccus deprehenditur. Coeunt, ut ſæpius in agro Heidelbergenſi vidimus, averſis caudis; fæmina inter venerem marem trahente (canum more,) ita ut hic retro reptare cogatur. Corpus utrique molle, è cærulo obſoleto cum ſplendore nigricans: cujus ſcapulis alæ duæ, vel alarum potius primordia innaſcuntur, ſicut Struthiocamelo: non tam ad volatus quam greſſus celeritatem juvandam. Circuli illi ventrem dorſumque circumcingentes, in junioribus viriduli, in adultioribus cærulei magis apparent. Contriti fragrantiam reddunt gratiſſimam ut Toxites in Onomaſtico ſuo affirmat.

Folijs violarũ præcipuè veſcitur, deinde graminis tenelli. Rarò extra menſem Maium conſpiciuntur; reliquum anni tempus latebras colunt, vel ſemine pilulis incluſo moriuntur. Heidelbergæ Francofurtiq; in agris, paſcuis, ſegete, ipſiſque adeo hortis & trivijs multos conſpeximus. Sed in Anglia adhuc vivos, ibidemq; natos non reperi. Solus Agricola eos quadrupedes fecit, quùm revera ſint omnes ſepedes: eo fortè errore vel caſu, quod in Proſcarabeum inciderit, cui antea duo pedes fuerant avulſi. Wieri Proſcarabeus, ſi ſupinum videris, ad humanam faciem (niſi hic ſenex luſerit) factus apparet; alas longiores obtinet quàm reliqui, orbibuſque ſive cingulis pluribus corpus ambientibus diſtinguitur. Aliàs à prædicto non differt. Nobiliſſimus. Edmundus Knivettus Eques primam in Anglia Proſcarabei ſpeciem ſe vidiſſe aſſerit, ejuſque ad nos miſit iconem; ſed oleoſum illum humorem quo Germanicus abundat, nunquam invenire potuit. Omnibus item dimenſionibus ſuperatur, vel quòd cœlo, vel quòd ſolo utitur ad creſcendum ineptiore. Ioannes Wierus de illorum uſu ſic ſcribit: In Ditmaria verſus meridiem vermem maialem (ſic enim Proſcarabeum appellat,) filo circa collum appendunt, potiſſimum menſe Maio, quando liquor ille melleus (venenatus creditus) copioſiſſimè extillat: hunc (vel aliquando duos aut tres) exiccatum & in pulverem contritum cum cerviſia propinant, ægrumque vel labore, vel multis in lecto ſtragulis, vel in furno (à panibus extractis) citò multumque ſudare compellunt. Deinde gravia inſequuntur ſymptomata; nempe cordis dolor, virium omnium dejectio, totius corporis debilitas, quæ dimidium ferè diem non ſuperant Hoc alternis, vel ſubalternis (ut res exigit) diebus iterant, uſque ad nonum. Hunc potum Anticantharinum ſive *Kadden tranck* appellant; quia ex Proſcarabeis componitur. Et ſanè in dolore illo capitis Epidemico (quem Placentinus in Chirurgiæ fine, & Berptalia capite de vapore, & forſitan Avicennna 4. Lib. 3. Fen. Tract. 2. Cap. 9. definiunt) ſingulare dicitur remedium. Saxones hunc morbum. *Furen* ſive *Kadden* vocant. Paracelſus Lib. 3. Cap. 6. de morb. Tartareis, medicamento ex iſtis Meloibus & ſemine raphani compoſito curatum à ſe hydropem commemorat: ejus confectio hujus modi eſt: ℞. meloum ʒx. ſeminis raphani ℥j. reduc in liquorem: doſis ab ʒj. uſque ad tres, efflagitante neceſſitate. Vſus eſt etiam Oppodeltoch Meloum contra Syrones, lib. de vit. longa. Cap. 12. quod poſt alia medicamenta per duodeciem horarum ſpatium applicari voluit. Si colligantur ante Solis ortum & diſtillentur (inquit Agricola,) ad tumorem ſub oculis multum valent, ubi loci affecti ter quaterve quotidie loti fuerint. Pinguedo item illa oleoſa manuum fiſſuras ſanat, ut à ruſticis Heidelbergenſibus accepimus, qui eorum mirificas virtutes non ſemel tantum nobis inculcarunt. Vrinam potenter pellunt, ſed una ſanguinem; Venas nervóſque ac vulnera glutinant. Equorum ſcabiem contuſionéſque in dorſo, ſellarum iniquitate factas, percurant.

Caſparus Reglerus lib. de peſte, viginti Proſcarabeos colligere conſulit: non tamen manibus ſed duabus virgulis. Deinde ubi in ollam fictilem vel vitrum inditi fuerint, in oleo olivarum dulciſſimo. q. ſ. ſuffocentur, atque uſui ſerventur. Hoc oleo inuncto, Bubones, carbunculos, exanthemata peſtilentialia, vulnúſque à cane rabido inflictum curari affirmat. Alio loco Saphiro bubonem circumſcribere jubet, locumque deinceps oleo Meloum vel juniperino perungere, quippe quo mirum in modum venenum extrahitur, atque pars affecta in naturalem temperiem citò redigitur. Marcellus Empiricus Scarabei cujuſdam piloſi meminit colore leonino, vero aliàs per omnia ſimilis præter hirſutiem. Culionem dici proprio nomine contendit; in ſepibus ſenioribus, foſſiſque & aggeribus derelictis invenitur. Hunc ad oculos ſcabros & palpebras ab humore ſalſo & acri diu perforatas, vel pedicellis exeſas mirabiliter valere ſcribit. Vtendi viam ſic docet: Primum folium caulis rore nocturno madidum primo mane colligito & ſic complicato, ut ros ad fundum folij omnis confluat. Tum ubi primoribus digitis & pollice piloſum hunc Scarabeum apprehenderis, confeſtim intra folium concludito, ut urinam (quam ſtatim à compreſſione reddit) cum rore ipſius commiſceat; aliàs enim excidet lotium, in quo totum ineſt arcanum.

Hoc

Hoc rore Scarabei lotio veluti impraegnato, si cum specillo palpebras tetigeris, & loca scabra exesaque perunxeris, miras & stupendas ejus vires virtutes. Verum quis vel qualis iste Scarabeus, plane ignoro: nec alios autores qui ejus mentionem ullam facerent, meminisse possim.

Scarabei aquatici jam sibi locum aliquem dari contendunt; quos Græci [illegible], Germani *Wasser kafers*, Angli, *Waterclocks* appellant. Horum omnium ventres spadice infecti, dorsaq; carbone notata, præter Anglicanum; in cujus icone si limbum scapulis totoque corpore ovali circumcurrentem leviter infuscaveris, atque oculos argenteos feceris, non est quod amplius expetas ad illius descriptionē. Sex quibusq; pedes obtinuit, posteriores longitudine latitudineq; cæteros vincentes, quibus pro remis inter natandum utuntur. Seb elytris nigerrimis, membraneæ latent alæ argento tinctæ, quibus noctu aquis egressi, celeriter convolant per aerem, quem interdiu perrarò (fortè nunquam) diverberant. Omnium vero minimi sunt illi, qui irrequieto motu huc illuc in aquæ superficie multi nullo ordine transcurrunt & quasi colludunt, & aqua turbata vel se fundo immergunt, vell in riparum foraminibus abscondunt: Deinde vero mutis & tranquillis fluctibus iterum gestiunt. Christophorus Leustnerus se Scarabeum in loco quodam invenisse scripsit ad Gesnerum, vaginaria (ut solent) crustula, cui quasi formicæ caput subluteum, atque alæ multæ erant affixæ; ventre inferiore pinnæ spargebantur, caudis astacorum similes: quibus (ceu in aquis remiges) divagabantur. Cauda prominebat prosua munitione exigua, sed in longissimas setas divisa. Ex aqua palustri in fontanam conjectus, paucis interiectis diebus vitâ excessit. Atque hactenus de Scarabeis: quos inter regiones solus Olynthius ager, inter plantas Hemerocallis non profert. unde ille à Plinio, Theopompo, & Antigono, *Cantharolethrus*: hæc à Dioscoride *Anticantharos* appellatur.

Cap. XXIIII.

De Gryllotalpa

Liceat hic quæso nobis præ nominum inopia [illegible].

Bestiolam quam expressimus, Cordi Sphondylis, Dodonæi vera Buprestis est: perperàm uterque nominant & nullo jure. Sphondylis enim alas non habet, hoc Insectum vides alatum. Buprestis Cantharidi similis apud omnes dicitur; hoc vero animal nec figura, nec colore, nec magnitudine quicquam eo accedit; ut taceam elytrorum hic absentiam, quibus Cantharides carere nemo sanus contenderit. Gryllum dicimus, quia eundem cum Gryllo stridorem nocte appetente facit. Talpam, quia terram continuo fodit. Belgis *Weemol*, Anglis *fenkricket*, *evechurre*, atq; etiam *Churrworme* dicitur.

Insectum visu horridum ac monstrosum, quadruplo maximam superans Cantharidem: præcipuè ætate ubi fuerit provectiore. Formam ob oculos videtis: ego colores addam. Fæmina leviùs, Mas saturatè fuscus. Illi præter duas longas antennas fibulæ quatuor, quasi è naribus labijsque propendent: oculos item habet majores, & alarum radix miniata macula ornatur. Mas vero fibulis illis nudus, earum loco setas duas fibulis duplo longiores obtinuit; concolor sibi undique videtur, & sine macula. Vtriusque, ungues coracini sunt. Anterioribus pedibus robustis admodum, & varis tumulos perfodit uterque & cuniculos agit: medijs insistit; ultimis quando opus est, saltat. Cauda illis bifurca; alæ corpore longiores, membraneæ: corpus incisuris varijs insignitum. Iuniores ferè toti nigricant; adultiores implumati videntur. Sub terra palustri & humida maximam ætatis partem vivit, noctu tamen egreditur. Tardigradum valdè est animal, volatusque ejus saltum refert: unde in locustarum numerum à nonnullis ponitur. Sole occiduo primum prodit, Gryllorum more, suaque cantilenâ, sonora quidem satis & supra [illegible] passus stridente, sibi applaudit; quam ubi audiunt agricolæ, oppido exhilarantur: acsi ejus adventu terram humore gravidam & calore Solis vel [illegible] maturatam scirent. Grana tritici, hordei & avenæ colligit, ac in cavernam asportat, inde forte hyeme victurus. Quidam stercoribus eum equinis vesci affirmant. Dodoneus hanc bestiolam boves morsu interimere author est, eo lapsus quòd Buprestim esse arbitraretur. Intus ne sumptus noceat, equidem ignoro. Sæpius autem nudis manibus [illegible] tractavit Pennius, nec ullum ad mordendum animum in eo perspexit. [illegible] noster idem Penno significavit, qui rusticos suo ære conduxit, ut mores ejus sæpissimè observarent, nobisque exscriberent.

Cap. XXV.

De Pyrigono

Pyrigonum Aeliano dictum, alij Græci [illegible]. Hermolaus [illegible], quidam [illegible] vocant. Aristoteles lib 5. Hist. Cap. 19. has bestiolas proprio nomine non donat, sed [illegible] esse dicit [illegible]: Quæ Gaza bestiolas fornacum vertit. Strabo eas inter [illegible] recenset, a Suida [illegible] dicuntur, ut apud Laërtium legimus lib. 9. Solinus *Carystian.* lib. de mund. mir. Iulius Scaligerus *Ignigenam* vocat Latine, Gaza *Furnariam & bestiolam fornacum* Aristotelis: quam muscis grandioribus majorem facit atque aligeram: idem Plinius affirmat: lib. 11. cap. 36. Antigonus lib. ([illegible].) Pyrigonos non muscis sed muribus grandiores dicit, ex Aristotele; ubi eum fœdo lapsu [illegible] pro [illegible] accepisse planum est: quod Xylander ejus interpres non animadvertit. Anglis *a Fyre-flye* vocatur. Forma nonnihil *Culicem* refert maximum, colore flammeo, splendente: radijs quibusdam pyriticis illuminatus; in flamma salit, ambulat, volitat, & viuit, ut Aristoteles refert lib. 5. Hist. Cap. 19. Vix enim Aeliano lib. 2. Hist. Cap. 2. fidem habere possum, cum dicit Pyrigonum natali loco ubi pastus gratiâ excesserit, & in aërem volârit, statim vitam cum morte commutare: non enim credo in igne natum, extra suum elementum victum quærere; nec verisimile est naturam benignissimam rerum omnium parentem, alicui animali talem victus quærendi rationem præscripsisse, unde statim vitam amitteret. Causa præterea (quam Aelianus alijs investigandam committit) non est adeò difficilis disquisitionis, ut mihi videtur: nam in excessu genita, intemperato quomodo viverent?

Nomen

Descriptio.

Siquidem

Siquidem quotidianâ experientiâ constat, pisces quosdam statim atque ex aqua in aërem sublati fuerint, animam efflare, multo minus in igne genita aërem sustinebunt, quùm is tantum ab aëre differt, (& magis quidem) quam tum aër ab aqua.

Generantur istæ volucres in Cypri insulæ ærarijs fornacibus, ubi Chalcitis (sive ærarius lapis) plurimis diebus crematur. forsasse fuliginosi vapores dum lapis continuò uritur una cum flamma ascendentes, hujus generationis materia & causa existunt. Strabo. lib. 12. de vermibus in nive genitis loquens, hæc quæ sequuntur subjungit: [illegible] ubi interpretem minus interpretis officio functum esse quivis facile animadvertet. Sic etiam vertit: *Horum animalium generationem talem putant, ut culicum ex flammâ & bracteis metallorum.* In flamma enim generantur, (ut Scaligerus inquit) non in massa, hoc est (ut ego interpretor) in igne concreto. nil itaque prohibet in æstuoso elemento generari æstuosissima animalia (nam ibi quæque permistio est,) ut in humidissimo humidissima; non enim purus ignis apud nos. Sed quid prohibet ex subjecta materia generari animalia? vel quæ ratio naturalis contradicit? *Respondent*, ignem omnia consumere, omnia corrumpere. At qui secretiora Philosophiæ penetralia vel à limine salutarunt, illud manifesta demonstratione & experientia falsum ostendunt. Tantum enim abest, ut ignis noster omnia consumat, aut corrumpat, ut quædam etiam perficiat. Non corrumpit nec consumit aurum, nec salis quædam genera, non cineres, non Amiantum lapidem, alumini scissili simillimum; non alia, quæ nunc ob istos morosos non recensebo. Ignem igitur generationis facultatem habere, sed in materia apta & convenienti, quid prohibebit? ne siccitas impedire potest, quo minus generatio fiat, quia fit a forma: ignis autem materia est, & formæ ad certa opera instrumentum. Præterea humiditas cum nostro igne semper conjungitur; aliàs enim flammam non conciperet, nec arderet, nisi humido pingui foveretur, siquidem terra & aqua non carent, quæ in nostro terreno igne generantur. *G. Agricola.* Si vero hoc non esset, quia ignis non putrescit: ab igne tamen, tanquam a forma, in materia propria fieri generationem posse, non est cur dubitemus. Nam in metallis nisi esset humor, non fierent, quid ergo naturam impediet, quo minus ei formam det? Quærit Aristoteles. An in Sphæra ignis (quæ est sub luna) generantur animalia? ac videtur dubitare, quæstionemque in aliud tempus rejicit. sed cum Pyrigonum in hoc nostro igne generari affirmet, quare dubitarent aliqui, non video. Sunt tamen quidam doctissimi viri, ac nostri temporis scriptores egregij (qui tamen plus ingenio, lectione, ac verbis, quam rerum naturalium solida cognitione valere videntur) qui tam harum bestiolarum generationem in igne, quam totam hanc historiam (ut frivolam, fictam & philosopho indignam) condemnant atque rejectant. Horum argumentis ut respondeam, lectores expectant.

Objiciunt Aristotelem apertis verbis affirmantem, Ignem nullum animal generare. Philosophus ibi calorem seminis cum ignis calore comparat, affirmans calorem igneum non esse in semine: si enim esset (inquit) nihil produceret. Hoc tamen non impedit, quo minus animal in igne generetur, sine semine: sed ex alia materia apta & conveniente, ut postea videbimus. Præterea Philosophus hic (quemadmodum & alibi) videtur, vel tantum de igne sub Spera Lunæ loqui, ac illum ignem nullum animal producere, non de nostro, ubi & mistio est, nec ignis purus. Sed adhuc urgent. Noster ignis est substantia [illegible], in cuncta & objecta grassatur, & depascit, & in suam substantiam convertit. Huic prius responsum est; ubi quædam in medium attulimus, quæ potius in igne perficiuntur, quæque ignis nullo modo consumere potest,

nec

nec in suam substantiam convertere. Io. Langius, (homo multæ lectionis & Philosophus doctissimus) & ab eo Cardanus, concedunt; quædam animalia in igne vivere posse, sed non in eo generari. Hoc enim Philosopho condonant. At quam absurda sit hæc condonatio, quis non videt? Quomodo enim in temperato genita in excessu viverent, non video. Nam quod de Salamandra dicunt, nihil est. Salamandra (ut recte Dioscor. observavit) non diu in igne vivit. Nam consumpto illo humore, qui hinc inde ex luteis (ut arbitror) maculis dum in igne versatur, manat, (quod brevi fit) statim in cineres redigitur; ut aliquoties in agro Heidelbergensi una cum nostro Bruero expertus est Pennius. Erastus Medicus doctissimus de febribus putridis disputans, totam hanc historiam subvertere his argumentis conatur. Primum quia Aristoteles historiam texit (inquit Erastus) quem ex audita multa scribere in confesso est: fateor; sed tunc addit *(ut aiunt)* vel aliud vocabulum ejusdem significationis: (ut recte Niphus observavit;) quemadmodũ de Salamandra loquens eodem loco, [illegible], adjungit. Hoc Philosopho in more positum observabimus, quando ex aliorum opinione vel relatione loquitur. Sed sit ita: ex aliorum loquatur relatione; Decepti sunt (inquit Erastus) qui ei narrarunt, ut in igne putarunt nata, quæ in ipsum forte inciderunt. At loci circumstantiæ hoc non esse verum ostendunt. Si in ignem incidissent aliunde, utique sua confessione ab igne consumerentur. Et nisi ibidem fuissent nata (ut antea dixi,) quomodo in tanto flammæ excessu viverent? Præterea observarunt spectatores, motum pedum, alarumque numerum, volatum, mortem præterea & mortis causam, *idest*, cum extra ignem paulo remotius volarent. Hæc & similia, eos narratores non omnino decipi, sed vera & indubitata narrasse convincunt. Verum author nullus vel ante vel post Aristotelem hoc affirmat, nisi ex ipso forte aliquis transcripserit. Hoc tibi Eraste ignotum est, omnium authorum libros non legisti: maxima pars librorum perijt, ut ex Athenæo manifestè apparet; & historiæ testatur. Sed unde quæso Plinio constabat, Pyrigonos quatuor pedes habere? Hoc ab Aristotele non didicit, nec in ejus scriptis quæ extant, tale quid reperitur. Igitur vel ab alijs didicit, vel Plinij tempore nota erat historia. Hoc ergo Plinius adjecit, ut historiam perficeret. Quinetiam si Ciceronem legisses 1. de nat. Deorum, bestiolas in medio igne nasci pennatas, certò affirmantem vidisses. Neque Theologiæ tam te expertem antea putassem, ut Beati Augustini (lib. de Civit. Dei 21. cap. 2.) illa te laterent, quæ de Pyribijs notavit: Sunt, inquit, quæ mediis in ignibus vivant; atque nonnulli vermes in aquarum calidarum scaturigine reperiuntur, quarum fervorem nemo impune contrectat. Illi autem non solum innocuè ibi sunt, sed etiam extra esse non possunt. Et Vincentius hist. nat. lib. 20. cap. 68. Quibusdam in aquis naturaliter ferventibus, haud aliter vivunt vermes nonnulli, quam in frigida pisces. imo extra eas aquas in frigidam migrantes moriuntur. Accedit & Solinus cap. 17. qui hujusmodi volucres Carystias nuncupat, & in Creta impunè involare in fornaces ignitas tradit. Sed & Seneca (quæst. nat. lib. 2.) affirmat animalia quædam ex igne generari; atque ideo hos item Pyrigonos; uti recens longa disceptatione tradit Marsilius cognatus, variar. obs. lib. 1. cap. 23 24. Noli igitur ampliùs codtendere nullum post vel ante Aristotelem authorem hoc affirmare, quùm præter jam dictos viros pios & graves, alios item afferre possem, qui te vel aperti mendacij vel non obscuræ levitatis certo arguerent. *At Theophrastus, libro de igne, hujus non meminit.* Quid inde concludis Eraste? Historiæ falsitatem? Egregiè. Forte non credidit, non tamen idcirco historia falsa. Attamen probabile est. Concedo. Multa probabilia, tamen falsa, ut experientia docet. Erastus multa probabilia contra Paracelsum scripsit, non tamen omnia vera, nisi vera sint, quæ non

intellexit.

intellexit. Conatus est sanè multa confutare quæ scio illum nunquam intellexisse. Ad particularia jam non descendam. Sed ignis caliditas non est [illegible] Hoc te latet Eraste; sed prius dixi, si in semine esset, quemadmodum Philosophus intellexit. Est enim [illegible] ut Aristoteli placet. Respondi tamen priùs, ignem non omnia corrumpere. Restringenda igitur est ista ignis sterilitas, vel (si mavis) corruptio. Nec sanè miraculosè fieri puto, sed naturæ vi; nec fabulam puto, sed historiam cum natura consentientem. Quod vero de Salamandra scribit, [illegible] adjungit, ut ante dixi: non opus erat illud adjicere: Sed obsecro istos qui nihil credunt, nisi quæ oculis percipiunt: Num aliquis ex antiquis hanc historiam reprehendit, vel eam confutavit? De Græcis loquor. Imo ne Galenus quidem, qui alioquin est acerrimus Philosophorum reprehensor, ansamque hic dicto citiùs arripuisset, si tale aliquid cogitasset. Verisimile est igitur historiam veram esse, quia nullus ex veteribus illam castigavit. Sed jam ad Matthiolum veniamus, qui omnium infelicissime hanc historiam oppugnavit. In margine siquidem vanas Philosophi opiniones (ut ipse sibi persuadet) insectatur, cum ipse in nonnullis ipsa vanitate vanior inveniatur. Sed ad rem redeam. Naturæ (inquit) operibus repugnat. Satis est Matthiolo id dixisse, non tamen probare? Si vera (inquit) fuisset historia, nunquam eam reliquisset Galenus, qui diligenter omnia investigavit, fornaces, metalla: & quid non? Respondebit Julius Scaligerus, quamobrem [illegible] tum repeteret? Citiùs ille (ut erat tanti viri gloriæ infensus obtrectator [illegible] quod aliquot locis etiam ridiculum facit, [illegible] non reperisset, redargueret. Qui paucos ita dies fuerit, non rem omnem vidit; non erat, non tempore [illegible] in procinctu, non rogavit fornicarios. Sed si istis objicerem pullum [illegible] equæ, recenter in lucem editam, lac abundanter, ex uberibus præbuisse, quid dicerent? hoc tamen nos ante sexennium vidimus Londini, plurimique alij testes omni exceptione majores, qui proprijs manibus lactis magnam quantitatem ex pulli uberibus expresserunt. Sed forte respondebunt, *non credimus*: maneant ergo increduli, non multum refert. Multæ sunt in mundo generationes, quarum causas impossibile est cuivis mortalium cognoscere, & multo minus alijs ostendere. Nec certè sine magna causa, tam ut Dei infinitam potentiam admiremur, quàm ut nostram cæcam ignorantiam agnoscamus. Ista enim & ejusmodi multa, ob suam solummodo gloriam condidit Creator, tum ut nostram umbratilem sapientiam confundat, tum etiam ut discamus, in ejus solummodo sapientia conquiescere, dum causas rerum naturalium [illegible], ulterius progredi sit omnino impossibile: hoc enim est ex Dei operibus, quod nostram superbiam retundit, nostraque ingenia ad sacram asinorum anchoram, occultam scilicet proprietatem, ac totam substantiam recurrere cogit. Hujusmodi enim opera ejus Majestatem & omnipotentiam, nostram vero ignominiam, confusionem, cæcitatem & tenebras manifestant. Quid igitur nobis faciendum? Scilicet ad illum recurramus, a quo omnis sapientia, scientia & perfectio dimanat. Nam dum nos nostro [illegible] cerebro, Dei scrutamur Majestatem, à gloria ipsius (ut Paroimiographus Salomon scripsit) obruemur. Quid ergo restat? Quibus hæc impossibilia videntur, fruantur suis opinionibus, & alijs qui contra sentiunt non obstrepant.

Author Geoponicorum hanc bestiolam (ni fallor) Salamandram vocat, non rectè. Hæc sunt ejus verba, [illegible Greek] *id est*, Salamandra minimum animalculum ex igne habet generationem, & in igne vivens non comburitur à flamma. Ter hic ad mendacij scopulos impegit. Nam neque animalculum est minimum, sed incerta magnitudine; neque generatur ab igne, nec in igne, nec diu

diu in igne vivit; ut prius ex Dioscoride dixi. Hæc adjicere volui, ne Juniores Geoponica legentes cum Zoroaste tam turpiter errarent. Quibus usibus inserviat, nequeo constanter dicere: tamen ex loci principiorumque ratione potenter exiccare mundificareque videtur. Est quoque tenuium admodum partium, corporisque; vel remotissimus locos pervadit, & sane si Cicada aere [illegible] sit facultatis, quid de Pyrigono putabimus flammas potante atque vescente? Mentibus vero nostris hunc usum præbent Pyrigoni. [illegible] admirandam Dei potentiam intellectui nostro proponunt, qui maximum omnium elementorum ignem tam pusillæ, tam siccæ creaturæ subditum fecit: dignatum ab illis se vinci, dedignatum ab hominibus aut majoribus animalibus se, ne dicam, vinci, (utor Majoli verbis, in dier. Canic. Colloq. 5.) sed nec attingi quidem.

Cap. XXVI.

De Tipula.

Sequitur Tipula levissima bestiola, cujus historiam tam leviter Authores tractarunt, ut nihil ferè alicujus momenti aut ponderis ex illorum scriptis ad hanc historiam illustrandam eruere possimus: tamen quod possumus præstabimus.

[illegible Greek] Aristotelis, *Tipulam* Plautinam significare (ut Gaza interpretatur) omnino pernego; non enim mihi persuadeo, culices muliones ex istis provenire posse.

Latine Tipula dicitur. Plautus, Festus, & Nonnius Marcellus Tipulam scribunt: alij Tipullam. Gulielmus de conchis, Tapulam legit. Albertus & Vincentius in Speculo Tappulam vocant nullus eorum rectè; à Plauto Tipula dicitur. Græcè (ut in schedis Gesneri repperi) [illegible], cujus vocabuli [illegible] quidem alibi invenio, nec quid propriè significat cognosco. Germanis quibusdam *Wasser gems*, quasi capra aquitalis, alijs *Wasser spin*, quasi araneus aquatilis. Belgis *Wasser spinne*. Anglis *Water-spider*, ut Germanis & Belgis ob quandam similitudinem. Hispanicè *Gusano que corre sopra el aqua*; vermis supra aquas currens. Italicè *Capra di aqua*. Polonicè *Wood ny cieluch* Nomen.

Tipula duplex est. Major & minor. Magnitudine solum differunt & fortassis ætate: majores in [illegible] aquis frequentiores; minores paulo magis nigricant, & corpore sunt compactiore.

Major ad cinereum colorem magis declinat, corpore magis exporrecto. Quamvis varij varia scribant, nec certas notas quibus cognoscatur ostendant, neque in pedum numero conveniant; spero tamen nos adeo Tipulæ historiam clarè & perspicuè explicaturos, ut nullus posthac dubitandi locus relinquatur.

Tipula est bestiola araneam ferè formâ referens, corpore oblongo & gracili, pedes quatuor habet pectori affixos: antennis juxta os duo brachiola externa antennarum forte loco; quæ si pedibus annumeres, sex habebit pedes. Quibus tamen inter currendum, (quantum observare potuimus) non utitur, reliquis pedibus sunt duplo breviores, nec articulos vel juncturas ut reliqui pedes habent. Ideo Albertus & Alij Tipulæ tantum pedes quatuor concedunt. Festus vero sex, brachiola una cum pedibus annumerans. Alas habet quatuor languidas valde, quæ ad volatum fabrefactæ non videntur, sed ad Descriptio.

saltum

saltum: corpore sunt breviores, quarum supremæ paulo reliquis sunt crassiores & largiores, non tamen coriaceæ (ut elytra) colore ex fusco nigricantes, internæ minores, tenuiores, coloris argentei. An noctu volitant hydrocantharorum modo nobis est incertum; saltant interdum supra aquas adeo leviter ut quæ superficiem vix quidem moveant. Hinc natum priscis proverbium, *Tipula levior*. Sic Pierius hominum, & Maro Camillæ levitatem expressuri, Tipulam ijs objiciunt. *Plautus item in Persa: Tipula levius est pondus, quàm fides lenonia.* Sic enim omnibus codicibus, etiam Nonij, invitis, legit Lambinus. Non continuo cursu utitur, sed intermisso. Non subit aquas, [illegible] eò impulsa; corpus nullo modo madescit. In aquis stagantibus lacubusque imperflatis & tranquillis per totam æstatem reperiuntur. In fluvijs etiam quandoque, præcipuè juxta ripas fluminum, & maximè sub arborum umbris (utpote salicis vel alterius arboris) non nimis proceræ inveniuntur: manent [illegible] parte multæ simul congregatæ; videntur aliquando coire supra dorsum insiliendo, sed citissimè venerem absoluunt. Hyeme vix eas invenies. An usum aliquem in medicina habeant, præter communem illum muscarum, alijs experiendum relinquimus; nullum siquidem novimus; sine causa tamen à natura productas has bestiolas, omnino negamus. Quam vero pascendis saginandisque piscibus conferunt, fundulus, rubellio, gobius, percula, alijque Naidum cives satis loquuntur. Hanc Tipulam jam descriptam sine dubio Festus Nonius, Marcellus Sipontinus & alij intellexerunt; ut ex illorum verbis erit manifestum. Tipula bestiolæ genus est (inquit Festus) sex habens pedes, sed tantæ levitatis, ut supra aquas currens pedem non figere videatur. Idem ferè Perottus. Tipula (inquit Nonnus Marcellus) animal est levissimum, quod aquas non nando sed gradiendo transeat. Varro hoc modo: *Levis Tipula levissimè frigidos transit lacus*: sic enim locus corruptus, legendus est, & restituendus. Albertus Guillerinus de Conchis, & Vincentius, araneum aquaticum vocant, nomen Germanicum interpretantes; (habet enim quandam cum araneo similitudinem:) quatuor Tipulis solum pedes ascribentes, anteriora brachiola pedibus non annumerantes, utpote quibus inter gradiendum non utatur. Alij (ut dixi) brachiola pedibus annumerantes, sex pedes Tipulis attribuunt. Hinc constat certissimè, nos veram Plauti Tipulam descripsisse, adeo ut nullus posthac dubitandi locus cuipiam relinquatur. Sed antequam ulterius progrediamur, duos insignes errores Guillerini de Conchis ut refellam, veritas jubet. Primus error est cum dicit, Tipulam in aqua & terra æqualiter vivere. Secundus, cum dicit eam super terram velocissimè currere; quorum uterque experientiæ manifeste repugnat; in terra siquidem non diù vivit, nec currit omnino, sed lentissimo gradu movetur, & quandoque saltat; sed immodicè

Ansit Tipula *Catrab* Avicennæ (ut Wierus arbitratur) quod vocatur à Silvatico *Cutubut*, & *Eckentubut*, pro certo affirmare non possum: quamvis reverâ ex circumstantiarum vi *Catrab* Avicennæ non esse Tipulam, facilè inducor ut credam. Sed Avicennæ descriptionem audiamus: *Catrab*, (inquit Avic.) est bestiola existens in superficie aquæ, quæ super eam diversis motibus sine ordine movetur, & qualibet hora sese in fundum demergit: deinde iterum apparet. Silvaticus eadem ferè ad verbum habet; sed addit, quod quacunque hora ei aliquid accidat adversi, fugit, & iterum apparet. Ab ista bestiola ob irrequietum & inordinatum motum huc illuc sine ordine discurrentem Melancholiæ species (à Græcis λυκανθρωπία dicta) Latinus *Insania Lupina*; *Cathrab & Alcathrab*, ab Avicenna vocatur; quâ correpti vivos abhorrent, & noctu exeunt, ac inter sepulchra versantur (ut Paulus scribit,)

putantque

putantque revera se in Lupos conversos, ut Agricolæ cuidam in Germania Anno 1541. accidisse scribit Wierus. Antiqui (inquit Wierus) Tipulam vocant muscam in palustribus frequentem. Hujus & Manardum alibi in Epistolis mentionem fecisse arbitramur: unde Chatrab non esse Tipulam plane mihi persuadeo, sed aliam bestiolam ex Cantharorum aquaticorum specie minimam, quæ fere semper irrequieto motu (ut in eorum historia diximus) huc illuc absque ordine super aquæ superficiem movetur, ad levissimam fere aquæ turbationem vel agitationem, fundum petens: Limo subinde sese abscondit, sed paulo post, pacatis fluctibus ad aquæ superficiem iterum ascendit. Raro solitaria est hæc bestiola, sed multæ simul eodem in loco varie discurrendo colludunt. Solebam aliquando magna cum animi delectatione istos parvos nigerrimos cum splendore Scarabeolos se mutuo vellicantes & quasi palestricam exercentes contemplari. Sed de his inter hydrocantharos pluribus egimus. De Gazæ item Tipulis inter vermes aquaticos considerabimus. *Ascaris* vocabulum, quod Tipulam interpretantur, nihil ad nostram historiam illustrandam facit.

Cap. XXVII.

De Forficula, sive Auricularia

ARnoldi Forficula, Latinis recentioribus Auricularia, Priscis Mordella dicitur. Niphus Velliculam appellat, à vellicando. Gallis *Aureillier*, vel *Perceaureille*. Germanis *Orenwurm*. Belgis *Orenmetel*. Anglis *Eare-wig*. Hadrianus Iunius, Fullonem esse existimat, quum tamen à Scarabei forma multùm differt. An hæc Græcorum [illegible]? Sanè & ortus ratio, & morsus conspirant, nam & hæc generatur in caulibus herbarum fistulosis (utpote pastinacæ sylvestris, Angelicæ, Ferulæ) & in Brassica frequens conspicitur. Boreales Angli obscæno nomine *Twitch ballock* nominant, quasi Scortimordium vocaveris, vel [illegible], nam ubicunque rugosam plicatamque cutem invenerit, vel ore mordendo, vel cauda bifurca stringendo, maximum dolorem excitat; quod semel nobis pueris accidit (inquit Pennius.) In duas auriculariæ species incidimus, utraque volucris erat, contra multorum opinionem. Nam si eas in loco aliquo tabulave inclusas, scirpo huc & illuc repalens (quod illustrissimus Knivettus Pennium docuit) expansis continuo alis, quæ sub elytris conduntur, avolat. Sed diligenter cavendū, ne festuca aut Scyrpo durius prematur, aut vulneretur, tunc enim si velit maxime, avolare minime possit. Vulgatior corpore spadiceo cernitur. Antennæ, pedes, caudaque forficularia, flavescunt. Altera, (quæ in Anglia rarior, & semel atque iterum dum [illegible] a nobis visa) vulgatiore major est, corpore nigricantiore: collum, argenteus quidam torques adornat. extrema elytra subpuniceum referunt colorem, os forcipatum habet & flavum. In dorso utrinque juxta latera quinque maculæ subflavæ oriuntur, caudæ furca brevis est & nigra, qua versus caput sublata, per aerem irata provolat.

Nom.

Differentia & descriptio

Reperiuntur sæpe in brassicis & ferulaceis arboribus, ulmique foliorum tuberculis. Ex vermibus in caulibus ortis generantur: pellem quotannis veterem exuunt, qua spoliatæ niveæ videntur. Sed cum ætate renascitur pristinoque

ſtinoque colore imbuitur. Anglicæ mulieres maximo eas odio habent ob garyophillati flores depaſtos, atque exeſos, inſidiaſque ſtruunt hoc modo: extimis areis bacillo in terram defixo ungulas bovinas, ſuillas, vel veteramenta cava ſupponunt, pannis vel ſtramine leviter infarcta: quæ dum per noctem (pluviæ vitandæ animo & tegumenti cauſa) Forficulæ intraverint, mane veteramentis ſubito ablatis atque excuſſis, magnus earum numerus excidit, atque ita pedibus contritæ diem obeunt. Arnoldus (Breviar. 1. capite 25.) eas in oleo communi vel flammulæ coqui conſulit: eoque convulſorum arterias, tam in temporibus quam carpo inungi, ut febris (convulſionis medela) inducatur. Ioſephus Michaelis Italus, Medicus non incelebris, magnum earum numerum colligere ſolet, ac in vitro arctiſſimè clauſo per balneum in pulverem tenuiſſimum redigere. Tunc urinæ leporis tantum pulveris admiſcet, ut in aurem infundi mane veſperique poſſit. Arcanum hoc eſſe in ſurditate pellenda ſæpius Pennio proteſtabatur. Alij pulverem cum oleo garyophill. miſcent, atque adhibent ut ſupra. Gallinago minor (*Snite* ab Anglis dicitur) & gallinæ, auriculariis veſcuntur: maximumque harum numerum in ventriculis earum reperiſſe me, ſat memini. Vſus.

Cap. XXVIII.

De Scorpio Formica & Pediculo Alatis.

Lib. 11 cap. 25. ARiſtoteles 4. de part. cap. 6. Scorpijs alas negavit. Moventur (inquit) Scorpij, non volatu ſed greſſu. Verum ſerior ab eo ætas etiam alatos vidit atque agnovit. Appollodorus (teſte Plinio) plane quibuſdam pennas adeſſe tradit, quod & Nicander prodidit. Pauſanias in Bœoticis de Serpentibus alatis loquens, hæc verba habet: Neque ad aſſentiendum proclivior quiſquam eſſe debet, neq; ſe omnino incredulum ad ea præbere, quæ rariùs offert natura: volucres ego ſerpentes nuſquam ſpectavi: ut reperiri tamen credam eò facilè adducor, quod homo Phryx Scorpium Locuſtarum modò alatum in Ioniam attulit. Paramenes quoque lib. De beſtijs venenatis in Ægypto, Scorpio alatas ac duplici ſpiculo in cauda armatos, non ſolum alienis, ſed ſuis ſemet oculis vidiſſe meminit. Cui Ælianus lib. 16. cap. 42. 43. ſuffragium affert. In India apud Praſios, pennatos [illegible] prodidit Megaſthenes. In Africa item & pennati ſunt, & alij impennes; ſeptenis in cauda internodijs, inquit Strabo lib. 15. Geogr. & lib. 17. Sæpe Pſylly (inquit Plinius lib. 11. cap. 25.) hos in Italiam importare conati ſunt: ſed vivere intra Siculi cœli regionem non potuere. Viſuntur tamen aliquando in Italia, ſed innocui, multiſque alijs in locis; ut circa Pharum in Ægypto. Legimus etiam in Navigationum hiſtoria Iambolum Luſitanum, dum Palimbrotæ hæreret, (ea civitas eſt verſus Orientem ad Gangem ſita, & ab Hercule, Diodoro Siculo teſte, olim condita:) magnam ibi Scorpiorum alatorum vim eſſe conſpectam. Latinis, *Nepales*, dici poſſit; quaſi *Nepa alata*. Sic enim Plautus Scorpium vocat in Caſina, quum dicit. *Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam.* Sic viciſſim Cic. 5. de Finibus. *Nepas aculeis uti videas.* Varro etiam & Columella eo ſæpius verbo Scorpium appellant: quamvis Feſtus cancrum intelligit. Nonius id nomen ab Afris mutuatum ſcribit, à quibus primum dicti Scorpiones Nepæ, & in Latium portati. Magnitudinem atque formam vul- Nomen

garem hic vides; colore eſt admodum melleo, unde [illegible] dicitur. Summæ caudæ nodus in hoc genere niger eſt, duplici præditus aculeo, quaſi non unus ſufficeret ad nocendum. Alas habet Locuſtæ Maltaci ſimiles; obliquus huic inceſſus & cancriformis: hominibus præſertim adoleſcentibus & pueris, infeſtiſſimus eſt. Ælianus flammeum colorem ei attribuit, & Flammeum appellat. Hujus venenum calidum, calorem infert extremum; quod in Scorpijs impennibus ſecus accidit. Lacertas, aſpides, araneos & verticillos & omne ſerpentum genus enecat. Ælianus lib. 8. cap. 13. Hic Scorpius applicatus item ſuo vulneri medetur, ut cæteri: et ſi exuſti nidor ad alios Scorpios pervenerit, ædibus exigit. Generationem habet cum impennibus communem, de quibus ſecundo libro fusè agemus.

Formica Latinis dicitur à ferendis micis, inquit Iſidorus. Græci [illegible] vocant; Heſichius atque Varinus. Hebraicè *Nemelah* dicitur. Gallis *Fourmis*. Anglicè, *Ant*, *Emt*, *Piſſe-mire*. Hiſpanicè *Hormiga*. Italicè *Formica*. Sclavonicè & Polonicè *Mrawenecz*. [illegible], *Mrowki*. Belgicè *Miere*. Flandricè *Labnetr*. Germanicè [illegible]. Eſt autem formicarum pars pennata, pars vero impennis. Pennatas, de quibus duntaxat agimus hoc in libro, Græcorum non nemo [illegible] appellat. Ariſtoteles [illegible] ſimpliciter lib. 1. De animalium partibus dicuntur. Equites Latinis, à ſumma (qua cæteras vincunt) celeritate. Sunt autem gradarijs & impennibus, corpore, lacertiſque majoribus, unde eas ni fallor, Plinius Herculanas dixit, [illegible] inter nigrum [illegible] quatuor habent alas argento perlitas, externas majores & longiores toto corpore: internas autem duplo minores. De Indicis Equitibus quod ſcribam certi equidem nihil habeo. Fluctuant enim ipſi authores, & Recentiorum plurimi totam Indiam fere pedibus permenſi, auriferas illas atque cornutas non invenerant; de quibus Megaſthenes hæc prodidit: Apud Dardas, inquit, formicæ quædam alatæ reperiuntur vulpibus non minores: quas cum Auricleptæ carnibus ferinis veſci intelligant, fruſtulatim eas ſternunt ſecùs itinera, atque ita dum formicæ in cibos ſunt attentiores, quicquid auri interim eripuerint, illæſi auferunt. Oneſicritus ſcribit ſe pelles earum vidiſſe quaſi pantherinas. Liber *De natura rerum* inſcriptus, hamatis unguibus, alato corpore, roſtro adunco, ita alitem deſcribit, ut Gryphum non Formicam eſſe putares. Æthiopiam tales etiam alere legimus, apud Philoſtratum, qui formicas & in India Gryphos collocat; forma non omnino ſimiles, ſed fideles utroſque auri cuſtodes & effoſſores. Indicæ formicæ cornua Erythris in æde Herculis fixa miraculo fuere, ut Plin. teſtatur, vel mentitur potius. Qui plura de ijs ſomnia voluerit, Herodotum, Arrianum, *Tzetzem*, Strabonem, Ælianum, Pliniumque legat, qui mendacijs ultro citroque acceptis & creditis, tantam habuerunt fidem, ut etiam pro veris ponere non erubeſcerent. Sed Indicis omiſſis, de Europæis tantum agamus; quarum vitæ inſtitutum, pugnas, victorias, politiam, prudentiam, ſagacitatem, parſimoniam, technas, frugalitatem, induſtriam, oeconomiam, charitatem, fidem, civilitatem, fortitudinem, [illegible] hic ad hominum ruborem proponerem; niſi eadem in ſecundo libro, quando de Gradarijs agemus, quibuſcum naturam & Rempub. habent communem, repetere neceſſum eſſet. Formicis Herculanis tritis adjecto ſale & pipere, pſora, lepra & lentigo ſanatur. Plin. Oleum ex formicis alatis factum venerem ſtimulat ac auget *Weckerus*. Denique quibuſcunque morbis aliæ formicæ proſunt (proſunt autem, uti leges, permultis) in ijs ſanandis æquas vel majores vires obtinent alatæ. Vſus medicus. Majores conficiunt oleum [illegible] Rhaſis, & [illegible] lib. 5 tract. 18. cap. 7.

Agatharcides author est, à maris rubri incolis non multum distare Acridophagos, sive locustarum esores: quæ quidem gens staturæ alijs brevioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud Italos Africi & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locustarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos provehitur, quæ ab avibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs salitis atque alio modo paratis vescentes. Venantur.a.ipsas, fumo ex aere in terram dejicientes atque hi agilitate quidem & velocitate pedum pollere dicuntur. Sed quum valdè siccum nutrimentum capiant, ultra quadragesimum annum vitam minimè producunt, imò vitâ sanè miseriorem mortem obeunt. Siquidem appropinquante senectute, eorum corporibus alata quadam pediculorum genera innascuntur, figurâ quidem caninis muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac ventre, breviq́ue universam faciei cutem depascuntur. Atque horum alij scabiosorum instar afficiuntur, deinde semetipsos graviter dilacerant, tandemq́ue morbo consistente, nec non cum bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur: sicque vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aeris pravitatem intereunt. *Hieron. Mercurial. de morb. cut. Ex Diodoro Siculo.4. antiq.libro.*

Cap. XXIX.

De Cimice Sylvestri Alato.

QVum de hac Alatorum tabula manum tollere statuerem, Cimices tres Sylvestres ἐκ τῶν κολεοπτέρων genere ad nos delati sunt, quos hic supinos & pronos repræsentamus. Primæ dorsum, collum, antennulæ, atque elytra porrum referunt; alæ elytris longiores ex viridi flavescunt, uti etiam oculi & pedes. Secundus undique infuscatur. Tertio corpus nigro rubroq́ue varium, antennæ pedesq́ue anthracini: Omnes aureo quodam fulgore hic illic micant: quod Pennius non notavit, & corpore valde presso videntur & molli. In malvis sæpius, in alijs plantis arboribusq́ue coniferis, uti etiam in ulmo & salice, quandóque reperiuntur insidentes. Coeunt mense Maio aversis caudis, & finem veneri per diem integrum vix faciunt. Mas minor, fœmina major & latior. Volant sole exæstuante satis celeriter, sed nec diu nec longè: Apud nos (inquit Cardanus) inter herbas duo gignuntur animalia cimicibus similia: unum odore, non forma; alterum forma, non odore. Neutrum tamen é Cimicum specie est, quia utrunque volat. lib. de vari. rer. Verùm qui horum fœtorem formamque corporis externam animadverterit, eos è Cimicum familia alarum causa non exiget: quamvis revera sylvestres, sextuplo lactarium superant. Iacobus Quickelbergius ex agro Viennensi duas alias eorum species ad Pennium miserat, aureo nigróque undulatas. Matthiolus Plinium neutiquam intelligens, negat eos

eos viribus ullis valere. Plinius autem hortenses Cimices in cinerem factos & cum oleo rosaceo infusos, contra dolores aurium variè commendat. Palladius eos cum amurca, felle bubulo, folijs hederæ & oleo inungit ad sanguisugarum virulentarum vulnera. *Usus Medicus* Caput virgæ mittatur in oleum Camomillæ satis calidum, in quo bullierunt Cimices: deinde liniatur caput virgæ cùm ab ipso oleo fuerit extractum, cum allio pistato, et certò urinam reddet. Arnold. de villa nova lib. 2. Breviarij. Cap. de stranguria & dysuria. An hi pro illis Cimicibus accipiendi, quos Germani *Knelsters & Qualsters* vocant? Atque de *Insectis alatis* quæ novimus hactenus sunt dicta: Vos Plateri, Camerarij, Clusij, Quickelbergij, serique magis & serij Asclepiadei (*Pectora queis luto meliori finxit Apollo*) si quæ hic desiderantur habeatis, pro candore atque humanitate solita adjicite, illúdque Poetæ veteris recolite: [illegible]

DE SECVNDI LIBRI DIVISIONE.

Præfatio.

DÆdaleo qualicunque remigio evadimus jam tandem ex Equitum Alatorum castris; ubi si dicerem quot me aculeis Minorum gentium Insecta impetiverint, quàm ægrè cerebrum, dextram, oculos (dum singula accuratiùs secarem perpenderemque membra) affecerint, sane vulnera recensendo vel ipse deficerem, vel quod absolvere cum animo institui meo, non efficerem. Quare quod strenui bellatores solent, calente adhuc ignotoque vulnere perrumpamus aciem utramq; & melioribus ausis quantum per vires liceat superemus. Tu magne Deus qui felicissima ingenia in hac minimarum creaturarum synopsi attonita & perplexa reddis, vires concede: ut qua tua benignitate Equitatum instruxi, eadem pedestres & impennes has copias sic educam, ut tibi gloriam, reipub: literariæ fructum, mihi vero nihil aliud quæsivisse videar, nisi ut operibus his tuis te invenirem. Age igitur Canicula impudens, qui Deum divinamque nescis virtutem: perfer, si potes, Phalangij aut Scorpij morsum; sustine sudorem scolopendræ: Erucam pineam deglutito: cum vermibus & lumbricis contendito: pediculos Herodes quantum quantum vales, feros negligito: Tandem senseris ne levissimæ armaturæ peditem hic merere, qui non tuas corporis animiq; copias dicto citiùs imminuat, Deique agnitionem ex ore tuo satis usque impuro, per ministerium horum eliciat. Sic igitur aciem educo; sic militem nomino.

- *Impennia quæq; Insecta sunt.*
  - *vel terrestria*
    - *[illegible] Pedatorum alia*
      - *Multis pedibus incedunt; ut Erucæ, Sphondili, Staphlini atque id genus.*
      - *Octonis, ut Scorpius & Araneus*
      - *Senis, ut Anthreni, Cicindela & Meloe fæmina; vermes item lignarij, Arborei, Stirparij, Fructuarij, Escarij, Vestiarij, Cubicularij, Humorarij.*
    - *ἄποδα, ut Oripæ, lumbrici, terræ intestina.*
  - *vel Aquatica*
    - *Pedata quorum alia*
      - *Senis natant pedibus, ut squilla, Scorpius palustris: Notonectus*
      - *Plurimis: ut Scolopendra Marina, & Squilla multipeda.*
    - *Expedata; ut Hirudo, vermis Se-[illegible]*

CAPUT

CAPUT. I.

D[illegible] earumque differentijs & nominatim De Seribus & Bombycibus

IN prima acie Erucas, Aegypti quondam depopulatrices, collocare visum est: tum quod specie diversissimæ, tum quòd dignitate et usu illarum nonnullæ excellentissimæ. Has ab erodendo Erucæ nomen habuisse, non ineptum est affirmare; erodunt enim folia, frondes, flores; & fructus etiam, quod in malo Persico animadvertimus. Has Ovidius Tineas agrestes vocavit. *Nomen*

Quæque solent canis frondes intexere filis,
Agrestes Tineæ, res observata colonis,
Ferali mutant cum Papilione figuram.

Græci erucam κάμπην appellant, ab undoso & arcuato gressu, quo se repando [illegible] atque attollit. Hebræis, *Ghazam*, quia detondet fructus terræ, ut di-[illegible] Ioelis primo. Italis *Rugaverme & Brucho*. Sic enim Marcellus Virgilius in Dioscoridem; Nostra (inquit) ætas & gens totum Erucarum genus *Bruchi* nominant. Hispanis *Oruga* Gallis *Chenille*, *Chattepeleuse*. Angli communi nomine *Catterpillers* vocant, sed Boreales pilosas erucas *Oubutts*; Meridionales *Palmerwormes* nominant. Polonicè dicitur Eruca, *Rup hau-[illegible]*; Germanicè *Ein raup*, Belgicè *Rupe*; Illyricè *gasienica*; silvatico *Certris & C[illegible]*. Si omnes erucarum differentias attexere vellem, infinitus essem; aliæ enim ad tactum rigidæ, aliæ molles; aliæ cornutæ: (idque vel in capite, vel in cauda;) aliæ excornes: quibusdam plures pedes, quibusdam pauciores, ultrà sedecim nullis. Undoso motu & celeri plurimæ gaudent, aliæ tamen planè & lentè incedunt; quædam leberidem quotannis mutant, quædam non mutant; Quædam in Chrysalidas supra terram fixas transformantur, unde Papiliones diurni: quædam subter terram, undè phalenæ exeunt. Quarundam item aureliæ læves sunt & æquabiles; aliarum hispidæ, rugosæ, acuminatæ, asperæ: quarundam (nempe duriorum) nudæ; aliarum (nempe teneriorum) musco vel capillis sericis obductæ. Plurimæ ex ovis Papilionum nascuntur, & in aurelias abeunt; quædam in arborum folijs generantur ex semine proprio ibidem in tela per autumnum derelicto, vel rore aëréve illi incluso & putrescente, ut convolvuli. Præterea quædam folijs vescuntur, quædam floribus: sunt etiam quæ fructus comedunt. Nos vero ut geminas illarum differentias exprimamus; Omnes Erucas vel ἐγγενεῖς dicimus sive affines, à Papilionibus & Aurelijs satas: vel ἀλλογενεῖς & consanguineas *ex sua tantum tribu profectas facimus*. ἐγγενεῖς vicissim, sunt vel glabræ vel hirsutæ: uti etiam ἀλλογενεῖς. Inter Glabras, primas Erucæ illi serici fili textrici dari oportet, *Differentiæ.*

Quæ

Edward Mo nimus Be. essh lib. 5.

Quæ Tinea ex volucri fit, ab hac tineæq; resumit
Mox speciem. Quæ bis vitales suscipit auras,
Bis tetricas Acherontis aquas, amnemq; severum
Aspicit; & letho mediam, vitæq; relinquit
Posthumicam sobolem, canæ quæ tegmine mauri
Nere solet tenero bombycina carbasa, clarum
Id stamen, tenuemque agilis deducere lanam,
Quam non ipsa sibi, nobis sed texit avaris,
Olim sceptrigeri tantum diademate dignum
Vellus. At hæc diris ardens furialibus ætas,
Prodiga, setosæ sic fundit regia lanæ
Munera, ut e vilis Picellus fece popelli
Rabula, causicrepus, gens hispida Bambalionum,
Prorsus Orontæa radiet bombyce coruscans.
Tritior haud Scythici populo stat cannabis usu
Non satis id. neq; fila putat texare mocho,
Quod nostra æterno præcordia concoquit igne.

Quibus verbis quamvis Seres nonnihil tangit depingitque divinus noster & antiquus purior poeta, haud eos ita tamen describit, ut Historiæ satisfactum putemus. Sunt enim Seres Erucæ glabræ, lacteæ fere, oculis piceis, ore (ut vides) forcipato præditæ. Ex ovis Papilionis niveæ oriunt dicunt, quæ tandem in vermiculos crescentia, Seres Papilioni concolores proferunt: hoc enim (ne repetam) semel dici sufficiat, eundem esse fere semper Papilionis cum eruca sua colorem. Papilio ille Aureliam deferens quotquot ova posuerit, vel semina (si velis) oviformia: tot fiunt deinceps Seres, quas si calore fotas morique folijs saturatas charè habueris, mercedem esca & amore dignam, Sericum nempe vellus, repensuræ sunt, Maio primum nascuntur; quo mense, alijsque insequentibus duobus, magnum foliorum vim devorant, atque inter edendum veluti sugentes labiant. Quum jam alimenti copia adoleuerint, habitiores factæ telam ex se fingunt tenuissimam, araneæ æmulam. Deinde frigorum impatientia, villis inhorrescere, & adversus hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera: hanc postea cogunt subiguntque unguium carminatione, mox trahunt inter ramos; tenuant ceu pectine. Denique apprehensa hac tela corpus suum involuunt nido volubili. Tunc ab homine tolluntur, fictilibúsque vasis & furfurum escâ nutriuntur; atque ita subnascuntur sui generis plumæ, quibus vestiti ad alia pensa dimittuntur. Quæ vero cœpta sunt lanificia, humore lentescunt, mox in fila tenuantur junceo fuso; hæc mulieres nonnullæ torquendo in filum deducunt, deinde texunt. Prima texisse in Co insula Pamphila Latoi filia dicitur. Bombycas & in Co insula nasci tradit Plin. lib. 11. Cap. 23. cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Hoc licet primum fuit mulierum inventum opus, non puduit nihilominus has vestes viros levitate usurpare, propter onera æstiva: in tantum à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes. Quò folia, quibus vescuntur, tenuia magis fuerint & mollia; eò filum Bombyces subtilius ducunt. Quare apud Seres Scythiæ populum, vestimenta conficiuntur mollissima, quæ serica nuncupantur, ut testatur Marcellinus lib. Hist. 23. In India item atque Aethiopia magnus eorum numerus & usus; unde ad Hispanos & Italos ad summum mortalium luxum delatæ. Sane quoties myriadas aliquot Bombycum noctu diúque perpetim operantes & veluti sudantes, vix ad tres uncias Sericæ vestis conficiendas sufficere viderem, toties imortalium talium profusionem et luxum damnaram, qui vesti-

menta

menta Serica & holoserica (regum olim insignia) cœno polluunt, & non pluris ac penulam laciniatam aut laceram faciunt: Ac si puderet eos rei honoratæ quàm vilis esse observantiores, omnemque in profusionem animum collocarent. *Nomen.* Græcis hæc Eruca σὴρ dicitur, & βόμβυξ: quod nomen ad Latinos usu manavit. Itali *Bigatto.* Hispani *guasano della seda*, Galli *ver à soye*, Germani *ein seyde Worm*; Angli *Silke worme* appellant. Apud quos eo amore & pretio Serica vestis, ut lanam suam (Seres ipsos contra non vilem) regnique amplissimas & utilissimas merces despicatui habeant. Sed hanc illis malaciam ætas eripiet, ubi viderint suas in Italia pecunias ea tempestate coacervari, cùm ijs vel ad proprios vel ad publicos usus per-opus habuerint. Illud pulchrum & observatione dignum; caput Bombycis caudam Papilionis in metamorphosi illa Aureliana constituere; caudam vero caput, quod in reliquis item Erucis omnibus in Aureliam versis contingit.

CAP. II.

De reliquis glabris Erucis

Virides 5, RELIQUÆ omnes glabræ vel virescunt, vel flavescunt, vel rubescunt, vel infuscatæ, vel variæ apparent. Viridium nobilissima est ligustro insidens Eruca, cui vultum ambiens circulus, pedesque omnes, & recurvum in cauda cornu, ex rubro nigrescunt; maculæ lateribus transversim inductæ dimidio purpurascentes albicant: rubescunt punctula. cæterum vero corpus undique virens videtur.

Non multum ab ea differt Sambucina, nisi quod undique viret, transversis illis maculis albissimis, & punctulis quibusdam lacteis exceptis. Sambuco roscâ in primis vescitur.

Tertia ubiq; viridis in thecam sese fuscam appetente autumno vertit; olera comedit molliora, lactucas præsertim, unde lactucariam vocamus

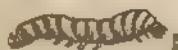
Quarta

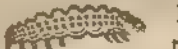
Quarta Mespilaria minor est, undique virescens, in thecam cineream maculis nigerrimis conspersam sese recipiens.

Quinta omnium minima, in arboribus (quercu præsertim) fila ducit, per quæ descendit in itinerantium capita, vestesque & galeros illaqueat; notissimum æstate animalculum, & ubique obvium: rudi telâ sese implicat autumno ingruente, & rubro-viridi theca inclusa, moritur hyeme: decem duntaxat pedibus donatur, ut superæ omnes.

Flavescentes dicimus, quæ maximam partem flavent. *Flavæ 3* Tales hæ figuræ repræsentant; quibus servatur quicquid à nigro liberum; id si pallidiori flavo infeceris, Icones habes depictas. Vivunt mollioribus folijs, præsertim tiliæ.

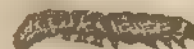
Vinula sequitur: elegans mehercules Eruca, & supra fidem speciosa: in salice eam invenimus avidè pascentem: labra atque os illi subflava, oculi anthracini, frons purpurea, pedes extremumque corpus herbacei: cauda bifurcata ex vinaceo nigricans. Corpus universum veluti crassiore rubicundioreque vino intinctum; quod a collo per scapulas decussatim transiens ad caudam usque linea albissima, mirificè adornat. *Vinula.*

Porcellus Eruca dictus, ex fusco nigricat, major præsertim; in minore quos vides orbiculos, albicant: trifolij palustris folijs frequenter insident, eaque mirâ celeritate devorant. *Fuscæ 2.*

Variæ tres potissimum conspiciuntur. Primæ facies cærulea, oculi nigerrimi; corporis cuticula cæsia, nigris flavisq; punctulis multum conspersa: in aureliam convertitur spadiceam, alba membranula vestitam, brassicas amat & genus universum naporum. *Variæ 10.*

Secunda caput, pedes caudamque nigerrima obtinuit, cancelli quadrati flavi

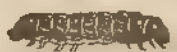
flavi sunt; intus quæ pinguntur tessellæ, strijs nigris glaucisque alternatim in longum ductis distinguuntur. Feniculum amat, anisumque atque cuminum.

Tertia ex albo viridis gibbosa in incessu graditur; est enim utrinq; sepes duntaxat, sicuti omnes ... In aureliam echinatam mutatur, colore furvam: oleas absumit.

Quarta, dracontium depascens, viperam maculosam refert: incedit semper capite erecto, & pectore potissimùm se sistit; amat juncos, & fluvijs innascentes plantas papyferas.

Quintæ descendentes costas si obsoleto minio infeceris, pauca in Icone habes quæ desideres.

In sexta quod album vides, ochra impleas; gaudet utraque populo nigra, eaque sese ingurgitat.

Striæ in septima ductæ ex flavo albescere debent: reliquum totum corpus fusci coloris in aureliam spadiceam se vertit.

Octava, cinerea videtur, ex nigricante undulata: thecam facit nigropuniceam, é qua pulverulenta Phalena

Nona, varia quidem, & meritò, censeri debet: incisurarum orbes virent; cornu caudæ reflexum, cyaneum: sub qua miniata macula ad ornatum facit. Media incisurarum pars cineream emulatur: aurelia demum includitur xerampelina, hanc in via publica invenimus: gaudet ranunculo pratensi.

Decima glauconigra: quod enim hic album est, id glauco superinducto bestiam exprimet. In thecam spiralem transmutatur dilutè cærulam, spiris

spiris subrubentibus, quæ ad buccini conchæ formam proximè accedit.

In solano Sylvestri (quam Itali *Belladonnam* vocant) glabra eruca provenit, crocei viridisque coloris cornu in fronte gerit digiti longitudine; quam se sæpius vidisse memorat Cardanus.

Cap. III.

De Erucis hirsutis atque pilosis.

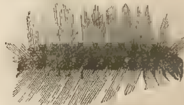
Pilosæ, omnium maxime maleficæ, vel densiore sunt pilo, vel rariore: quarum has vobis species exhibeo. Inter densiùs pilosas, Ambulones, Corilarias, Pityocampen, Antennatas, Neustrias, Pyriperdas, Vrticarias, Brassicarias, Sepiarias, Populivoras, Cutiperdas, Calendulares, Mæleuochlorum, &c. Rarioris pili sunt Echini, Fæniculariæ, Rubicolæ, Mesoleucæ; de quibus ordine dicemus.

Pityocampes, id est, pineæ piceæve Erucæ, digitum minimum crassitie æquant, tres digitos transversos longæ. Vndecim incisuris inter caput & caudam constant, sedecimque (more reliquarum) pedes habent: nempe juxta caput utrinque tres, medio corpore utrinque quatuor, & ad caudam extremam utrinque unum. Priores vero sunt adunci & exiles, quibus viam tentant; reliqui latiores, & multis crenulis serrati, ut folijs firmiter insistant. Caput formicæ; rel quum corpus Erucis vulgaribus simile. Hirtæ sunt pilis, villisq; rectis undique obseptæ: pili in lateribus nati albicant; in dorso fulgent, cujus pars media maculis veluti oculeis ornatur. Villis abrasis, cutis subest nigricans; pili valde exiles: pungunt tamen quàm urtica acrius, maximumque dolorem, ardorem, febrem, pruritum, inquietudinem adducunt: veneno stilicet furtò sine sensu vulneris infuso, & ad partes visceribus proximas delato. Telas subtiles quales aranei texunt, prioribus pedibus fila ducentes ac disponentes suas, veluti tentorium, nocte ingruente subeunt; tum ut frigoris, tum ut procellarum vitent incommoda: tentorij hujus tam tenax & subtilis materia est, ut nec ventos curet furentes, nec imbribus inundet. Amplitudo item tanta, ut vel millia plura erucarum facilè ferat. In ramulis Pini & Piceæ supremis nidificant, ubi non solitariæ (ut aliæ,) sed gregales vivunt. Quacunq; iter fecerint, nentes fila ducunt telaria: primaque luce (faveat modo serenitas) catervatim minores majores comitantur, ac viduatis fronde arboribus (omnes enim absumunt) strenuè textrinam colunt. Solæ pini piceæque pestes, ad alias coniferas arbores non accedunt. In Atho monte; nemoribus Tridentinis, atque transalpinis convallibus (ubi frondis nutritiæ copiâ) admodum abundant, ut Matthiolus' testatur. Virulentissimæ profecto bestiæ, sive extra premantur manibus, sive intus exhibeantur: tam certissimi veneni olim habebantur, ut Vlpianus legem Corneliam interpretans *de Sicarijs*, in eorum numerum & pænam, Pityocampæ propinatorem vocaret: §. Alium. ff. ad leg. Corn. de sic. Haustis Pityocampis dolor os & palatum graviter affligit; lingua, alvus, ventriculus ab erodente veneno valde inflammantur: etiam ingens dolor excruciat, licet initio pruritum quendam jucundum passi videntur: insequitur æstus, cibi fastidium, & perpetua, sed irrita vomendi dejiciendique cupiditas. Tandem nisi occurratur, adurunt corpus, & ventriculo crustas inducunt, Arsenici fere modo. ' *Diosc. Aet. Plin. Celsus.* Gal. item 11. simpl. cap. 5. & Avic. fos. Cap. 25. Hac de causa Aetius & Aegineta mensas sub pino sternere vel commorari, noxium dixerunt, ne forte cibi sudore, jusculorum vapore, vel clamore hominum Pityocampæ suis sedibus motæ, in escas

Signa Pityocampes haustæ & remedia.

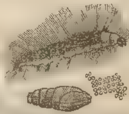
escas decidant, vel semina saltem æquè læthifera demittant. Qui ab his læsi fuerint, ad Cantharidum antipharmaca respiciant: liberabuntur enim iisdem remedijs: propriè tamen melinum oleum (quod é Coroneis & oleo temperatur) ad vomitum usque bis terve hauriendum est, et Diosc. ex Aetij præscripto. Generantur vel potius regenerantur (convolulorum more) é semine Autumnali in tela certis vesiculis relicto, vel ex ipsis Volvocibus putrefactis, ut Scaligero sentire visum est. Nunc ad Ambulones venimus

Ambulones dicimus, quibus incerta domus & esca: unde superstitiosule peregrinantium modo vagantur, & (ut mures) semper comedunt alienum cibum. Quare Angli etiam eos *Palmerwormes* appellant, ab erratica nimirum vita (nusquam enim consistunt:) quamvis ratione hirsutiei, *Bearewormes* dicuntur. Certis folijs aut floribus non astringi se sinunt, sed audacter percurrunt delibantque omnes plantas ac arbores, & pro arbitrio vescuntur.

Primò, quas vides in latere maculas albas, tales revera esse debent: corpus universum nigrescit, pili inferiores omnes subcroceslere oportet; superiores vero omnes in dorso positos canescere; tribus ijs ordinibus exceptis, qui in collo juxta caput nascuntur: ij enim eundem cum ventris pilis tenent colorem. Ex hujus aurelia exit, quem hic vides, papilio; cujus iconem coloresque & naturam superiori libro descripsimus.

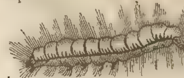

Si secundi collum ventremque atque ibi nascentes pilos flavos feceris, non est quod plura expectas. Theca ejus fusca videtur; ova pallida; papilionem inde nascentem superiori libro expressimus.

Tertius toto corpore pilisq; é fusco flavus, nisi quod maculæ lateratim in unaquaq; incisura obliquatæ latescunt, caputq; puniceum furca quadam niveâ ornatur.

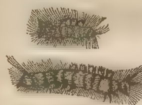
Quarto venter atque inferiores pili infuscantur; dorsum atque superiores ex fusco flavent. Linea in facie bifurca feri colorem vel lac dilutum refere.

Quinto vultus spadiceus, ventris latera canescentia; corpus pusillis varium guttulis subluteis, atque hæc supra, piceis: pili quasi radioli exeunt flavi, arguti illi quidem, & medio acuminatiùs crescentes: multum vicinas herbas & segetem lædit.

Sextus colore est leucophæo, nisi incisuræ nigris lacteisque hic illic maculis essent infectæ. Setæ infra supraq; natæ, & tanquam serratim pósitæ, hispidæ valde sunt & rigidæ, sed à colore corporis non recedunt.

Septimum cute nigra, pilis autem nonnihil lutescentibus donatum, Peniculum vocare sóleo, quia utrinque ex fronte, atque etiam in uropygio peniculus erumpit mollis, colore coracino. Quas vero cuneiformes in dorso eminentias conspicis, radice lacteæ; cæterùm, nigellæ videntur.

Octavus murinum colorem exprimit, cujus in dorso cunei septimi illius respondent.

Nonus coloris peregrini & rari; singulæ enim incisuræ varijs ab invicem coloribus, sed mixtis invicem omnibus pinguntur; quas clavus quamq́ue argenteus pulcrè adornat.

Decimus inter naturæ luxuriantis lusus, non minus elegans quàm rarus; nigris, cæruleis, viridibus, atque luteis liris, & nervis scabris striatus: quos guttulæ quædam aureæ mirè efferunt. *Pilos* admodum molliculos gerit, miræ gratissimæque viriditatis, thecam habet purpuream, membranulâ munitam.

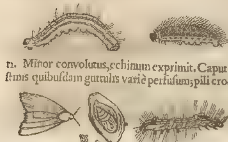
Undecimi incisuras albicantes; prasinas imaginare; villusq́ue & pilos medió virentes facito.

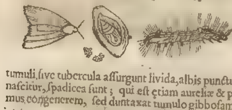
Corilaria undique cum virore pallet, tribus inter cuneolos maculis nigris exceptis, & cornu illo in ultimo dorso, & quasi ouropygio crescente, quod rosaceum ruborem læte suscipit. Corili præcipuè folijs insidet, unde Corilariam dicimus. Duas illarum species vidimus; alteram saturatè; alteram pallidiùs viridem.

Multiplex naturæ venustas in his resplendet quibus licet faciem Aethiopis Mauriue tribuit, vestem tamen concessit polymitam; vario opere, vero artificio fulgentem. In fronte pili veluti in cirros nexi nodosos, antennas referunt; quales item in ultimo dorso: cutis iridis æmula, orbiculis splendet murice inebriatis, quos veluti latos clavos costis affixit natura. Vellere enati pili fulgorem Solis repræsentant, oculósque oculato die perstringunt.

Neustrias é Normania duas accepimus. Majori vultus cæruleus, albis rubris cæsijsque surculis corpus liratum; pili aureo splendore coloreq; grati. Minor convolutus, echinum exprimit. Caput illi nigerrimum, corpus glastinis quibusdam guttulis variè perfusum; pili croceum fulgorem imitantur.

Hæc pyri germina corrumpit, capite atrato, corpore nigris rubentibus & lacteis quibusdam liris ornato; medijs quasi humeris, & ad finem ferè dorsi, tumuli, sive tubercula assurgunt livida, albis punctulis conspersa. Ova, é quibus nascitur, spadicea sunt; qui est etiam aureliæ & pilorum color. Aliam vidimus congenerem, sed duntaxat tumulo gibbosam.

Melolenceam dicimus, quia hanc à capite ad dimidiam in dorsem obsolete li te m, d r de lilliaceam peperit natura. Venter luteocinereus clavis medio tesserato fixis ornatur.

Urticariæ pedes si fauscente luteo leviter tingens, parum à naturali icon differet: rigidules & erectos pilos habet spiratim crescentes. Levi tactu vulnerant; primúmque blandum, sed venenatum pruritum, deinde vix ferendum dolorem

rem superinducunt. Haud desunt qui eam Pityocampes malitiam maligni tatemque vincere asseverant.

In brassica, eruca oritur capite cyaneo, corpore flavis surculis duobus utrinque lineato: inter quos subcæsia quasi area nigris quibusdam seminibus consita videtur: pili aureliæ (quæ cinerascit) colorem obtinent.

Sepiarias hic binas offerimus. Majori crocesceret vultus, nisi quem nasi loco triangulum videris lilliasceret. Corpus albis flavis rubrisque & nigris (quas expressimus) maculis, nullo ordine locatis, variatur: pilis sublutеis horret. Sepes populatur, & nudat frondibus: ubi tandem serici rudioris relicto glomo, in thecam spadiceam, quasi in Sarcophagum, se recipit. Minori facies subcærulea, uti & totum corpus, absque maculis quibusdam nigris albicantibusque esset: pilos cum prima concolores sortita est.

Rariores pili sunt: Geranivora, Iacobæa, Antennula, Echinus, Rubicula, & Cornuta illa bestiola, quam Germani Horneworm *appellant.*

Geranicolæ magnitudinem formamque ritè hic dedimus, & affabrè explicatam. Albas maculas cingulos nigros ornantes; ferrugineas facere oportet; ventrémq; pedesque & album inter cingulos spatium porraceo viridi ornare. Camerarius ad Pennium hanc misit, cum hac hypographe: *Eruca grandis, herbis tantum agrestibus victitans, & potissimum Geranio palustri Bergzquela* infesta.

Antennulatæ corpus varium: à capite ad tertiam incisuram creta illitam diceres; quinque alijs sequentibus nigrocineream; tribus iterum postremis cerussatam: Antennulæ ex pilis veluti colligatis constant; quales item ultimo dorso, cristæ instar, se erigunt. Quatuor illi erecti in dorso cirri, é pilis quoque fiunt dentatim ordine crescentibus

Iacobæa, sive Senecionem majorem depascens eruca, capite pedibusq; obsoletiùs purpurantibus, ventre pallidiusculè virente; corpus habet inamæno viridi fatiscens, & nigris flavis flammeisque maculis ornatum. Pilorum color ventri consonans.

Echinorum

Echinorum duas animadverti species; unam é cæruleo virentem, alteram Mesoleucen.

Primus Echinorum tessellato prodit corpore, ex nigro flavoque varius: spinæ luteæ videntur; ineunte autumno in aureliam cinericiam vertitur.

Secundus reverà Echinum præ se fert; dorsi dimidia pars, prior nempe, ex flavo nigricat; posterior cum flavedine albescit, spinas gerit argutas valde & crassas, colore cæsio.

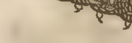
Rubicolam nigrocineream liris utrinque tribus pallide flavescentibus pinxit natura: pilos rariores gerit, planè nigros.

Est & cerastes cujus varia loca é luteo virent, pili medio dorso nati canescunt; cornu vero crenatum rubescit.

Variæ item in verbasco, lupulo, Scrophularia, Glycypicra, Solano, Alno, ulmo, ocymo & Tithymallo nascuntur: imò quævis pæne herba peculiarem habet erucam vastatricem: quas, ne infinitus videar, quasi satis notas pertranseo. Erucam Gesneri fœtidam nunquam contigit ut viderem, his ab eo verbis descriptam, ut in schedis habeo: Erucæ (inquit) cornutæ simillima est, sed et cornis, & colore aliquantum discrepans. In muro repentem cepi exeunte Augusto, Anno 1550. Gravem spirat odorem, ut plane venenatam crederes. Iracunda perrexit capite cum anterioribus duobus pedibus semper erecto; cæcam puto: digitum longa & crassa, paucis sparsim pilis per dorsum & latera horrescens, dorsum nigricat. Ventris laterumque color ex flavo subrufus: internodijs quatuordecim totum corpus distinguitur. Singula internodia sulcum insuper quendam ceu rugam per dorsum habent: caput illi nigrum, duriusculum; os forcipatum denticulatumque vel serratum; his forcipibus, quicquid comprehendit, mordet: pedibus 16. graditur, ut maximá partem omnis Erucarum natio. Proculdubio venenosa est. Vergerus Pityocampen putavit, alij scolopendram:

dram. Sed pedum numerus non patitur scolopendram dici. Vix ferebam odorem, dum vivam describerem: duo hypocausta nimio & abhominabili fœtore adeo infecit, ut manendo ferendoque non essem. Hæc Gesnerus.

Cap. IIII.

De ortu, generatione, alimento, & Metamorphosi Erucarum.

CHare liber, nostrûm testis benefide laborum,
Ne tua purpureo suffuderis ora rubore:
Agrestes abacis tineas si expressero nostris,
Vermiculósque levem qui in Thecam vellera mutant.
Hi siquidem artificis prudenti pollice Dij
Finguntur; tenui qui non tenuatur opellá,
Et qui vermiculis dextræ miranda potentis
Signa suæ prodit, potius quàm corpore vasti,
Molifero Barrhi, tumido vel robore Ceti,
Squamatisq; alijs, qui lata per æquora tentant,
Fulmineas sine mente minas, & nostra profundo,
Lintea quo mergant, largo mare gutture ructant.

Sic enim ordiri libet cum Poeta nostro, qui divinam in Erucis potentiam ex ipsarum ortu perspexit; quem dum varij authores variè exprimerent, nescio quas nobis tenebras obtrudunt. Arist. 5. Histor. 19. eas é virentibus herbarum folijs, brassicæ nimirum aut raphani oriri tradit; semine scilicet milioformi, sub autumno ibidem relicto; unde vermiculi nascuntur. Ex his vermiculis trium dierum spatio erucæ fiunt; morituro vere; quæ auctæ satisque alitæ motu cessant, ac ineunte autumno cum Chrysalide formam vitamque mutant. Plinius rorem calore Solis densatum in folijs relinqui tradit; unde Erucarum genus speciemque omnem deducit; cui suffragatur Arnoldus. Alij earum originem papilionibus ferunt acceptam; quæ simul ac aurelijs exiverint, supra vel subtus vicina folia, ova quædam (stercora vocant Barbari) excludunt, pro ratione sui corporis majora vel minora: (horum aliquot testæ cæruleæ; aliorum flavæ, albæ, nigricantes, virides, rubentes;) quatuordecim fere dies fota Solis calore, rupto cortice Eruculas excludunt, parvulis lumbricis similes, sed coloratas; quæ primo ortu famelicæ, folijs floribusque devorandis totæ incumbunt, præcipuè illarum arborum atque plantarum, quibus olim in ovo fuerant. Ego vero non unâ tantum ratione, sed his singulis vijs & modis oriri eas contenderim. Nam licet Aristotelis doctrina insulsior quibusdam videatur, brassicarium illum vermiculum in Erucam cedere: non abhorret tamen à ratione. Etenim natura ut ex ovo, ita ex verme parit animal perfectius; quasi perficiens, non quasi corrumpens. Nam tametsi vermis postea non est id quod prius erat (quod ad sensum apparet) at quantum quit percipi, & est hoc quod erat, & hoc amplius nunc existit; neque enim vermis moritur, ut nascatur eruca: quin corpori pristino addit magnitudinem majorem, pedes, colores, alas. Ita manente vita, alias partes, alia officia adipiscitur. Sic fœtus humanus (utor Scaligeri verbis) post certos primores dies ex homine potentiali, homo actualis fit; generationem enim intelligas, quo tempore anima nondum agit intellectiva, gerere proportionem talem ad futurum hominem, qualem vermis ad Erucam aut apem. Sic etiam Pennius Plinij opinionem derisit, quum Erucas é rore natas scriberet. Verùm ex rore imperfectiora animalcula gigni omnes uno ore philosophi fassi sunt.

sunt. Nec sanè temere. Nam sol calefaciendo agit, ut sit quasi forma: humor patitur, quasi materia. Solis quippe calor alius ab igne; animat enim, aut animas sua conservat similitudine [illegible] ubi mollitiei affectus a Theophrasto adducitur (lib. [illegible]) ad genitalis aeris commendationem. Nihil item rore magis alimentosum, quo solo quædam vivunt bestiolæ: quod & divinus poeta dixit; *Quantum ros nocte reponit.* Quâ igitur ratione humor est, materia est, qua tenuis, subit; qua attractus à sole & percoctus, ad generationem aptior, apparatus enim formæ vehit sociam materiam, quibus coeuntibus progigni animal contingit. Neque solum roris proles est, sed & papilionum filia; ut dictum est, atque ut ipsa experientia testatur: imò maxima Erucarum pars ijs debent prosapiam, præterque Brassicariam & convolvulos, paucæ alias nascuntur. Hi enim (ἶπες à Græcis dicti) ex rore vel humore in telis concluso atque putrescente fiunt; præcipuè flatu orientali aerisque tepore corruptionem accelerante. Tunc enim tam immensa illarum nostris regionibus acies prorumpit, ut tot nisi ex putredine provenisse, neque vere dicere neque cogitare possis. Magni omnes helluones herbarum atque arborum unde Philippus Parasitus de se jactitat apud Athenæum in Pythagorista, [illegible] *vescens thymo olere &c. Eruca sum.* In hunc etiam sensum Martialis. *Erucam mane pascit hortus [illegible].* Vbi devorandi tempus præterit, vagulæ huc illuc & jejunæ migrant, sensimque marcescentes fame, aliæ intra, quædam supra terram locum idoneum quærunt, ubi sese vel filo appensæ in aureliam membrana tectam, vel in nudam thecam transforment: hoc media si æstate contigerit, post 24. dies rupto cortice evolat statim papilio: sin adultiore autumno, per totam hyemem durat aurelia, nihilque ante calorem vernalem excludit. Nec tamen omnes Erucæ in aurelias convertuntur, sed aliæ contractæ (volvoces nempe) putrescunt, é quibus nonnunquam tria quasi ova nigricantia excidunt, muscarum vel Cantharidum matrices. Quando papiliones serò coiverint, ova depromunt ad ver usque proximum, (si diligens eorum cura habeatur,) vitalia; ut in Bombycibus usu venit, quorum ova per uncias librasque vendi apud Hispanos, haud nova res. Has erucarum transmutationes Theophrastus rectè distinxit his verbis. 2. περὶ φυτῶν, [illegible] An vero Chrysallis Aurelianæ animal sit necne, ubi ad Apoda Insecta ventum fuerit, disputabitur.

CAP. V.

De Qualitate & usu Erucarum earumq; Antipharmacis.

OMnes Erucæ uridam vim habent, cutique deglubendæ & vesicis excitandis aptam. Pityocampe longe est perniciosissima, sed malignæ singulæ, minus tamen depiles & glabræ. Cælij Secundi filia, Basileæ degens (inquit Gesnerus) cum aliquot in horto brassicarias Erucas devorasset, à largo vomitu ventre intumuit; qui tumor, jam multis annis molestus, curam adhuc non invenit. Guilielmus Turnerus Theologus ac medicus doctissimus, Petri nostri ad Medicinæ ipsius medicinam nati fœlix pater, nobili cuidam Anglæ medicamentum Catharticum propinavit, cujus ope Erucam hirtam evomuit, quæ per incuriam devorata diu miseram afflixerat sævis doloribus. Meminisse tamen volumus (inquit Marcellus Virgilius) cognomines in mari bestias, & erucas dictas, à veneno longè abesse; imò à maritimis incolis inter ultimæ mensæ fercula censeri. Contra vero

vero maleficas & venenatas, suprà, tum in Cantharidum & Buprestis, tum in Pityocampes historia dictum est: parem enim curam postulant atque admittunt. Si hortos arborésque ab ijs illæsos velis, quicquid telarum denudatis ramis adhærescere videris, per hyemem auferto; si enim ad ver permanserint citius natas conspexeris, quam remotas. Brevi quippe spatio omnia devorant, virentia, & flosculos absumunt. Alij lacerti viridis, alij Tauri felle arbores illinunt, quod non ferri ab ipsis posse fama percrebuit. Rustici eas sulphure pauco cum stramine sub arbore accenso suffocant. Terra subæsculi arboris radice effossa si in horto spargatur, erucas profugat Hildegardo authore. Columellæ contra eas remedium (ceu impudicum Democriti præstigium) omitterem, nisi Plinius & reliqui ferè omnes rusticam disciplinam colentes eidem applauderent. Verba sic habent:

At si nulla valet medicina repellere pestem;
Dardaniæ veniant artes, nudataq; plantas
Fœmina, quæ justis tum demum operata juventæ
(Sed resoluta sinus, resoluto mæsta capillo)
Legibus obscœnæ: vivat pudibunda cruore;
Ter circum areolas & septem ducitur horti,
Quæ cum lustravit gradiens (mirabile visu)
Non aliter decussa pluit, quam ex arbore nimbus,
Vel teretes mali, vel tectæ cortice glandes,
Volvitur ad terram distorto corpore campè.

Plantas vino irroratas non tangunt. Theoph. Fumo psoræ herbæ illicò moriuntur. Aetius. Vnde apparet (inquit Silvius) scabiosam vulgo dictam, non esse psoram. Orobi præsidio tuta est ab Erucis brassicą. Erucæ brassicariæ contactu vermes in Dipsaco inventi cadunt. Plinius. Brassicam dum tria tantum folia remittit, nitro, terra salsuginosa, vel cinere aspergito, & salsedinis ratione erucas arcebit. Geopon. Palladius ea in re cinerem fici præfert. Si Cancri vel Paguri fluviatiles per decem dies Soli fuerint expositi & suspensi, Erucas ab oleribus fugabunt. *Cardanus* ex Palladio. Alij semina jam terræ committenda, leviter succo majoris vel Erucarum sanie madefaciunt, ut ab Erucis sint libera. Scilla in hortis sata aut suspensa Erucarum generationem impedit. Alij mentam, alij ervum, alij absynthium in hortorum ambitu serunt ut Erucas tollant: quidam non temerè caules & folia allij in hortis includunt, quo fumo undique diffuso concidunt Erucæ. Pallad. apud quem plura antipharmaca legere cuique facile. Si vero equus eos devoraverit, tumores surgunt, arescit induraturque cutis, oculique excavantur, inquit Herocles. Medicamentum vero præscribit hujusmodi: [illegible] Nunc earum in Medicina & repub: usum dicemus. Erucarum tela & involucrum (Serici æmulum) epotum, muliebrem fluorem statim sistit. *Matth.* Vsta item & naribus indita hæmorrhagiam cohibet. Ligustrum depascens eruca, non solum Cyprium piscem mirè allicit hamo obducta, sed etiam ejus fimus naribus inditus, Epilepticis ab utero mulieribus statim succurrit: ut ab obstetrice quadam expertissima & fide digna accepimus.

Erucæ essulares sive tithymallides ad purulentos uteros (Hippocratis sententiâ) valde sunt utiles, præcipuè si in sole exiccentur, cum duplo vermium stercorariorum pondere, modico deinceps aniso addito in tenuissimum pulverem redactæ, & cum vino albo fragrantissimo dilutæ exhibeantur: gravitate vero accedente in ventre cum torpore, aquam mulsam modicam superbibat. Hippocrat. lib. de superfœt. vulgares illas & gregarias erucas contra anginam in potu exhibet. Diosc. lib. 1. cap. 90. Verùm nisi occulta proprietate prosint,

S

ſint, propter manifeſtam damnandas, eo præſertim in morbo, cenſemus.

Erucam hirſutam exiccatam in pulverem, fluxum ventris ſiſtere, norunt Germani. Nicander ad ſomnum item conciliandum ijs utitur: ſic enim ſcribit.

[illegible]
[illegible]

Quæ Hieremias Martius ſic vertit:
Quod ſi rodentes olus & frondentia vermes
(Curva quibus virides depingunt terga colores)
In medio ſacra de Palladis arbore ſucco
Triveris, hincque tuum colleveris undique corpus,
Tuta dabis dulci ſecurus membra quieti.

Sunt in ſpinoſis hirtiſque herbis (quales in urtica vidimus) aſperæ & lanuginoſæ quædam erucæ, quas alligatas protinus mederi tradunt infantibus, quum ijs cibus faucium iſthmos non tranſeat. Eruca oleracea trita illitaque ſuper venenato ſerpentum morſu, confert. *Avic.* Si Braſſicaria eruca dentem vitioſum ſæpius fricaveris, intra paucos dies ultro excidet. *Idem.* Erucæ oleo mixtæ Serpentes fugant. Dioſc. Si ejuſmodi oleo manus, aliæve partes linantur; ne quis ab apibus, veſpis vel crabronibus lædatur efficiet. Aetius. Plures ſuperſtitioſa multa ex magorum ſententia citat, de virtutibus erucarum, quæ cum Theologorum ſchola ejecta viderim, & tacita mente damnarim, nolo hic commemorare. Varijs item avibus noſtro uſui & victui neceſſarijs, cibo ſunt; nempe monedulis, ſturnis, pavonibus, gallinis, turdis, ut taceam truttam, rubeculam, tincam, Cyprium, Scorpium, Luciumque piſces, qui erucato hamo facilè falluntur; cujus fraudis modos ſi ſcire velis, Tarentinum in Geopon. conſulito. Quis item (ne animæ medicinam per erucas datam prætercam) Dei miſericordias inter palantes Iſraelitas non cecinit,
Prodigia quum Frucarum quaſi diluvio inundantem Aegyptum viderent? Quomodo item Romanos duplex una æſtate nimbus erucarum anno 1570. expavefecit, cum nihil in eorum agro vireſcens ab illarum prædatrice gula liberum ſupereſſet? Sane licet hujus tam gravis pœnæ memoriam inſequentis anni fertilitas abſterſerit, multos tamen pœnitentia ductos de emendatione vitæ cogitaſſe, non eſt quod dubitemus. Faxit Deus ut aliorum vapulantes ſupplicijs, nos immunes ſervemus; ne quam leviſſimam creaturam eſſe putamus, eandem longè graviſſimam (poteſt id enim Deus) ſentiamus.

CAP. VI.

De Sphondyle

Nomen. Σφονδύλη Græcis, Verticillus Gazæ dicitur. Plinius Græcum nomen non mutat, ſed Sphondylam appellat. Germanis *Engerle*, ut Georg. Agricola docet. Geſnerus *Twaer* etiam vocari memorat, quia Serratis pedibus in diverſum vadit. Angli Boreales *andever* appellant, Meridionales *Whurlwormt*, id eſt, verticillum, ſive convolvulum. Vincentio, *Zuvarola* dicitur; quia cucurbitas infeſtat. Errat Plinius qui hanc ſerpentem fecit, cum inter inſecta vitæ inſtitutum & ratio ipſam annumerat. Si hic Gazæ, Plinij, Theophraſti, Abſyrti, Phavorini, Ariſtophaniſque Scholiaſtes, & Eraſmi diſſidia, de natura & forma Spondylæ attexerem; videar revera quod dicitur [illegible] titionemque potius ad hoc ingeniorum incendium, quàm aquulam afferre. Quin potius ex illorum diſſenſionibus id colligo; Duas eſſe Sphondylarum ſpecies:

ſpecies: aliam nempe domeſticam, aliam ſylveſtrem. Sic enim Ariſtoteles & Abſyrtus. [illegible] Coeunt (inquit) Sphondylæ domeſticæ averſæ, etiam in noſtro conſpectu (ut Scarabei) mari ſupervenıente fæminam, diuque in coitu hærent. Apage igitur Plinianas nugas, qui has ſerpentes eſſe voluit, qui nullo modo averſi coeunt. Heſychius & eum ſequutus Favorinus, hoc modo deſcribunt: [illegible] Ariſtophanes vero & ejus Scholiaſtes hoc modo: [illegible] Camerſius ex Ariſtophane, [illegible] Ex quibus ſtatuo, Domeſticam illam Sphondylam, & Silphio ſimilem, graviter olentem; quam ſi tetigeris fugitat, & præ metu male pedit. Sic enim Ariſtophanes ἐν εἰρήνῃ [illegible] Quo in verſu Eraſmum (per quem neſcio Atticiſmum) Sphondylen *Telem* interpretatum eſſe, Chil. adag. 5. cent. 7. nequeo ſatis mirari. Eſt autem exiguo corpore & ſubnigro (inquit Plinius) quæ & tacta dum vivit, & poſt mortem teterrimum odorem emittit. Hanc me nondum vidiſſe ingenuè fateor, ſive per cœli noſtri ſive per ſoli antipathiam fiat. De Sylveſtri Spondyle hæc apud Theophraſtum legimus, [illegible] Quæ verba Gaza reddidit latinè: E beſtiolis externis (id eſt, quæ non ipſis radicibus innaſcuntur, ſed extra eveniunt) nulla radicem aliquam tangit, excepta Sphondyla, quæ intactam nullam relinquit; eaque eſt propria hujus Inſecti natura. Georgius Agricola, philoſophus doctiſſimus, de Sphondylis rhizophagis ſic ſcribit: Sphondyle Vermis infra terram repetitur, circa radices convolutus (quod certè nunquam obſervare potuimus) ut Verticilli, (quem Græci σφονδύλην vocant,) ſpeciem præ ſe ferat, unde nomen invenit.

Ei longitudo & Craſſitudo minimi digiti, caput rubrum, reliquum corpus album, niſi quod ſupernè nigricat, ubi cibo hærente turget. Hæc hortorum peſtis cum nec careat pedibus (ſex enim habet) nec ſerpat, tamen fruticum cortices quibus radices obducuntur exedit, nec quicquã à radice cucumeris aſinini, chamæleontis nigri, centaurei, peucedani, ariſtolochiæ, vel vitis ſilveſtris temperat: quas aliud quodcunq; inſectum ne attingit quidem. Illud inſectum eſt procul dubio ille vermis, quem Malleolus ille in libro ſuo de ſpurciſſimis exorciſmis introducit his verbis: Vocatur (inquit) quidam vermis Germanicè Engar vel Ingar, ſub terra vivens, longitudine medij digiti, coloris albicantis, capite nigro, ſepes; qui gyrando, ſulcando, evertendoque terram, & corticem erodendo plantis ſterilitatem inducit. Ionas.

Tertio ſuæ generationis annò inſtar formicarum volantium prorumpit, quæ parentum ſimiles arboribus inhærent, ac fructus abſumunt: tum vulgò vocantur *Lawbkaefer*. In diœceſi Moguntinenſi tanta illorum multitudo fuit, ut fruſtra excogitatis omnibus remedijs ſolo exorciſmo fugatæ (ſic enim ludit Malleolus) abjerint. De his item Cordus: Spondylæ ſubterraneæ ſunt vermes Inger vel Enger à Germanis, quaſi ἔγγειοι dicti.

Anno ſuum ortum ſequente ſemper in Scarabeos Maiales vertuntur: radicibus vim inferunt, & quaſlibet (etiam amaras, venenatas) tam fructicum quàm arbuſculorum radices erodunt, ita ut ſubito herbæ totæ, vel ſaltem folia flacceſcant. Quod cum olitores vident, terra circa radices effoſſa vermes extrahunt atque interimunt. Aprili, Maioque menſibus plurimum nobis nocent, Julio & Auguſto reperiuntur multi apud nos locis maricoſis; ſed Vermes Maiales nulli, niſi in Devonia & Cornubia Angliaque occidentali. Hoc advertendum diligenter, haud ſecus Inſectis accidere, quàm plantis; ut ſcilicet

colorem semper cum regione & terra mutent. Vidi enim & habeo penes me sphondylam eruciformem, colore ex cinereo albicante, capite nigricante; tacta veluti sese in sphæram colligit, & Verticillum fœminarum fuso nentium scitè exprimit: unde nomen. Extra terram torpet, aëris impatiens. Vulnerata liquorem emittit dilutius atrum, quo tanquam encausto literas scribere quis possit. Habeo & rubram sphondylam intra terram ad duorum pedum profunditatem viventem: cui caput nigerrimum, os forcipatum, collum ex luteo rubescens, dorsum cocco infectum, sex pedes anteriores miniatuli, venter reliquumque corpus omnino flavum; nisi lateri utrique juxta ventrem, octo rubescentia punctula, ornatus nomine addita fuissent. Medium digitum longitudine æquat, & vergente æstate in muscam transmutata abit. Vidimus quoque lucidam, corpore crassiore, satis à medio dorso ad caudam cærulescentem: à collo autem cæsij magis coloris videbatur, caput illi flavescens, uti & pedes: os forcipatum atque rubeculum. Dum juvenis est, toto candicat corpore: Livor ætatem sequitur, incipitque à cauda. Mirum quo modo corpus in latum longumque undoso quodam motu sine loci permutatione agit, ac inter movendum colores sæpius mutat. Nam dum in terra quiescit, albicat tota; dum vero agitatur, quasi per iracundiam, livescit. Omnino Cossis majoribus simillimum Insectum, quod ad corporis formam attinet; sed illi sese in verticillum agere & torquere nequeunt. Ex isto vermi magnum muscæ genus natum conspeximus, quatuor alis donatum. Aliam denique habemus juxta cæpæ radices inventam, ejusque fere cum livida magnitudinis, capite viridi, quatuordecim pedibus, cornuta, & ex albo viridante cauda: toto corpore viridi, albo, Xerampelino, coloribus mixtis notato: nos Cæpariam vocamus; quarum hic omnium Icones repræsentamus. Nunc insuper Ioach. Camerarij de sphondylis sententiam addere placet, cujus mihi judicium semper integrum. Sphondyli (inquit) forte sunt isti vermes qui in terra inveniuntur, initio Veris, planè candidi, aut potius nonnihil lividi; qui autumno fiunt obscurè virides; & pellucente è cute, pullo quodam succo colorantur: Caput ijs spadiceum, nigricans, & satis durum, ut facilè radices arrodere possit, Erucæ statim conglobantur, & moriuntur, aliasque resumunt formas, muscarum aut erucarum. Crassitie sunt digiti unius & longitudine sesquiunciali; pedes habet octo in medio corporis, quod caput spectat: nostri vocant, *Erdwörme*. Guilandinus dicit Sphondylos esse vermes, sic dictos, quod instar Verticilli radicibus herbarum circumvolvuntur. Alij etiam vermes, nigri, subrubentes, testaceoque cortice, multis pedibus instar scolopendræ præditi (cui etiam cognati videntur, nisi quod rotundiores, nec ita lati) reperiuntur in terra eruta Prima æstate, eo quo dixi modo, (si quis eos tetigerit) convoluti. *Engerlin* quoque

Vide Ioachimum Came-

quoque vocant. Germani vermes subterraneos, flavos, nigro capite, juxta quod pedes tenues; in reliqua corporis parte nulli. Hi cum eruti fuerint, in globum se formant, atque Soli expositi statim tabescunt. Vivunt enim tantum intra terram, & plantarum radices arrodunt. Omnes hi sese conglobantes vermes, quis non inter Sphondylas censeret? *Hactenus Camerarius.* Niphus in Aristotelem, verticulum dicit esse aranei speciem globosam, in cujus medio corpore concavitas quædam conspicitur verticilli formam referens. Sed hoc contra philosophi mentem somniavit, & nos lusit. Sphondylarum in medicina quis usus fuerit, nondum legimus aut scimus. Illud constat ex Philosophorum principe, noctuas & nocticoraces eas venari; uti fortè & Talpæ. Cordus venenatas sentit. In Aethiopia Scorpij, quos Sibytas dicunt, Sphondylis item vescuntur (Aeliano teste:) à quibus ad Staphylinos transimus.

CAP. VII.
De Staphylino.

Σταφυλῖνον Gaza *pastinacam* vertit *herbam*, oscitante quadam incuriâ vel potiùs imperitiâ. Sed ut in Scholijs Nicandri apparet, neque antiquis medicis satis cognitus. Nam Scholiastes scribit staphylinum Sphondylæ similem bestiolam: alij Cantharidi similem affirmant. Hippocrates semel ejus meminit, sed non describit.

Aristoteles de Equorum morbis orationem instituens, irremediabile malum esse dicit, ἐὰν σταφυλῖνον καταχάψῃ, τοῦτο δ' ἐστὶν ὅμοιον σφονδύλῃ. Absyrtus autem sic scribit: ὁ σταφυλῖνος ὅμοιος ταῖς σφονδύλαις, ταῖς κατ' οἰκίαν, μείζων δ' αὐτὸς, γίνεται δ' ἐν τοῖς ἀγροῖς πορεύεται δ' ἐπηρμένην τὴν οὐράν. Staphylinus (inquit) similis est Sphondylis, quæ in ædibus versantur, sed maior; ubique in agris gignitur, & graditur elevata cauda. Vnde sane verum Staphylinum dignoscere nullius negotij rem fore perspicimus, si domestica nobis Sphondyla non esset ignota. Tamen ut meo officio & lectoribus fiat satis, duo Insecta suis cum Iconibus depromam, quæ an Staphalini dici debeant, equidem nescio; sed non longè differre, plusquam conjectura est: prima (ut videtis) tota cum splendore nigricat Blattis non multum dissimilis; sed corpore magis gracili ac longiore. Totum corpus duos digitos transversos vel minus longum, cauda bifurca; quam dum aufugit, (fugit autem atq; currit valde velociter) quasi in sui defensionem elevat, ac duos veluti aculeos candidissimos, breves, extrudit: verum nec pungere eum vidimus, nec ferire; minoresq; & molliores aculei sunt, quam ut penetrare possint. Hos dum per iram exerit, effundit cum ijs albam & crassam quandam substantiam, sed humido unguento molliorem. Vivit maxima ex parte subter terram; sæpius tamen inter segetes supra terram conspicitur. An vero Sphondyle Aristotelis vel Absyrti sit similis, ignoramus. Rustici Cantiani animal venenatum credunt, bovesque ejus veneno non secus quàm Buprestis inflari. Sane venenatam bestiolã Staphylinum esse apparet, non solùm ex ipsorum relatione, verum etiam ex Aristotelis & Nicandri authoritate. Secundũ staphylinum vermem forma mirabili, à Nobili viro Edmundo Knivet sua ipsius manu graphicè pictum accepi, in Norfolciã Anglorum satis frequentem.

Larva Bomb
Fage

frequentem. Caput illi parvum è puniceo fuscum, ferè globosum; os forcipatum atque exiguum. Proximè à capite tres utrinque pedes; quorum duo priores breves sunt, (Erucarum more:) quatuor reliqui colore ferè sanguineo, quadruplo longiores. In medio corpore sub ventre octo habet pedes obtusos, veluti etiam Eruca. Cauda tuberosa, & duabus setis bifurca. Venenatam utriúsque naturam ex eo didicimus, quòd equi duo, dum cum fœno eas devorarent, toto corpore inflati interierunt. Quo in morbo Absyrti remedia nosse non erit inutile, ut simili deinceps in casu habeamus in procinctu, quo equis mederi possimus.

Σταφυλῖνον βοσκόμενος ὁ ἵππος, ἢν ἐνσχεθῇ ἐν τῷ χόρτῳ, &c. *id est*, Staphylinum si equus ore prehensum manderit, dum granum vel fœnum depascit, ejicit eum illico, propter spiritus acrimoniam & cruores quasi viperinos. Intumescit autem postea tumoribus maximis.

Primùm igitur tumores copiose fomentato, ablue, & frica mari calido. Tum acceptis fecibus aceti, linum tenue concisũ ipsis injice, quæ coquito cum aqua, & perunge totum: Vbi vero capit medicamentum, consistat in tecto calido, mollique stabulo, pannis indutus, & ignis perpetuus proximè accendatur. Vnctio autem copiosa fiat & matutina; dehinc tertio die multum eluatur aqua calida, & sudorem exicca; tum tectum fricato, fricatum nitro perungito. Neque timeas si labijs & oculis tumescat (solet enim ita contingere;) nam certò convalescet citissimè hoc pacto equus, & in pristinam sanitatem restituetur. An vero hi cum Cordi staphylino vel Gallorum *Courtilles* conveniant, videant æqui rerum æstimatores. Inveniuntur in hortis parvi digiti quandoque longitudine, tumulosque elevant, more talparum, in quibus dormiunt. Thymum potissimum & sambucum infestant; sed non ita, quin alijs quibuscunque herbis plantisque vim inferant. Si quid vero alij de Staphylino certius habuerint, per Philosophiam & Physicam rogandi, ut hic suum quoque collocare talentum non graventur. Sic tandem Naturalis Insectorum historia, ipsorum operâ locuples facta, non grates solum gratissimè sed & sortem quoque cum fœnore amplissimo benefica rependet.

CAP. VIII.
De Scolopendris & Iulis.

Nomina. SCOlopendræ, *Iuli*, *atque Aselli* ultima hic acie positi, pedum numero Erucas Staphylinosque & Sphondylas, imò omne insectorum genus longè superant, unde Multipedæ nomen maximo & veluti peculiari jure ijs competere videatur. Hæc Aristoteli [illegible], Theophrasto σκολοπένδρα, Dioscoridi (à serpentum interitu) [illegible], Varino & Hesichio [illegible], alijs [illegible], nonnullis [illegible] & [illegible], vulgo Græcorum [illegible] dicitur. Latini item Scolopendram vocant, & sepam, & porcum lutosum, & Centipedam, millepedam, Multipedam; quæ tria ultima nomina Iulis item attribuunt. Hebraicè *Ghazam*, Arabicè *Alcamptra* & *alamula*, ut Sylvaticus testatur. Alberto *Almuga*, *altapua*; Polonicè *Stonogrobak gasi inka*; Hungaricè *Zonos*, *hiragopap*, *matzkaia*. Germanicè *Ein nassel*. Italicè *Centopede Vermi*. Gallicè *Chenille*, *millepied*; Anglice *Scolopender* & *Manyfoot* appellatur. Tantum à Iulo differt (mea sententia) quantum locusta marina ab Astaco; pariformes enim sunt, sed hi semper minores, neque adeo morsu infesti, nec venenati.

Maxima terrestris Scolopendra, ea quam vides crassitie & longitudine est, color totius corporis ex fusco nigricante splendens. Singulis incisuris pedunculos appendet luteos, *id est*, in singulis lateribus sexaginta prorsum & retrorsum æqua facilitate promovet. Num et caput versus ingreditur, & in caudam; ideoque a Nicandro & Rhodigino biceps dicitur. Partem inter caput & alvum non simplicem sed multiplicem habet quo fit, ut præcisam hoc genus vivere possit. Irritatus hic Scolopendra tam acriter mordet, ut Ludovicus Armarus, qui nobis eum e Libya donavit, quamvis chirothecis duplicique linteo munitus, vix eum manum petentem ferre potuerit, alte enim in linteum os forcipatum adegerat, diuque pendulus vix tandem excussus peribat.

Horum alium ex nova Hispaniola allatum linea quædam flammea medium per dorsum ornat, atque æneus later pilorumque color commendat: habet enim capillares pedes, atque armatim se tollens celerrimè currit. Hoc summa admiratione dignum est, quum natura huic animalculo caput minimum dederit, memoriam tamen, vimque rationis æmulam, neque congio, nec úrceo, sed amplissima quâdam mensura tribuisse: cum enim innumeri adsint pedes quasi remiges, & à capite veluti clavo alij permultum distant; novit tamen quisque officium suum, & pro imperantis capitis mandato in hanc vel illam partem se conferunt.

Alius item ad nos ab Augustini promontorio ex India perlatus, corpore nonnihil atque pedibus major, qui septuaginta livescentibus incisuris, & bis totidem spadiceis pedibus constabat.

Plures Scolopendras reperiri non dubito, omnium ferè colorum, præter viridem: quamvis etiam Ardoynus de viridi mentionem facit. Insita singulis proprietas (ex Theophrasti sententiâ) ad Gladioli herbæ radices sese conferre. Bubulas autem exuvias meretur Robertus Constantinus, eumque secutus Stephanus, nec non Ardoynus ipse; qui Scolopendram primùm serpentem, deinde octipedem, tum in cauda cornigerum, ultimò tardigradum esse comminiscuntur. Taxandi Rhodoginus, Albertus & Avicenna, quòd nullum Insectum supra viginti pedes habere temerè affirmant, illique numero Scolopendram alligant. Quamvis etiam Nicandro biceps dicatur his versibus.

[illegible Greek verse]

Tamen pace tanti authoris dixerim, unicum illi, duntaxat caput, licet pari facilitate prorsum capite, retrorsumque ducente caudâ incedat. quod Nicandro aliisque imposuisse minime dubito. Verum (inquit) utraque item parte morsum infert. Quod sane æque a veritate abhorret. Ore enim duntaxat forcipato mordet, cauda vero non aliter lædit, quam venenato contactu & virulenti cruoris exudatione.

Terrestris Marinâ sævior habetur, Oppiani judicio, & revera est. Cui opinioni Grevinum Parisiensem nullâ authoritate fretum in lib. de venenis repugnare, maximè admiror.

Nequam hanc bestiolam ac venenatam esse omnes historiæ testantur, adeò magis quo sunt hirsutiores. Rhytienses horum multitudine sua civitate ejectos apud Aelianum, atque Obterictes apud Plinium, ex Theophrasto legimus: unde quamvis nos Scolopendras ultimâ statione locavimus, tamen eos in divina militia & ultione exequenda primos aliquando fuisse colligere possimus. Rustici ex Scolopendrarum exitu frequenti, serenitatem aeris præsagiunt. ubi vero se abscondunt, pluvias prædicunt; Marcellus Virgilius in Dioscor. notavit. *In medicina nos usus obtinent.* In oleo decocti capillos auferunt levi cum pruritu. Gal. 11. Simpl. & Aet. lib. 7. adversantur cimicibus teterrimis animalibus, atque eos suffitu necant, vivosque devorant. Rursus morsibus, internus sumpti vel illiti medicinam afferunt Cimices, reciproca quadam & quasi æmulante Antipathia, ut ex Plin. & Ardoyno lib. 6. de venenis, manifestum est. A morsu Scolopendræ terrestris, locus undique livescit, putrescit, intumescit, & vini rubri fecibus similis videtur, ipso primo morsu exulceratus Aegineta. Aetius dolorem addit intolerabilem.

Dioscorides totius etiam corporis pruritum. Omnes insanabilem tradunt morbum, omniaque fere remedia respuentem. Symptomata habet, (inquit Anazarbæus) uti & præservationem & curam, cum viperæ morsu communia lib. 6. Cap 23. Contra hunc morbum alia intus sumuntur, alia foris applicantur. *Inter interna,* Aegineta commendat trifolium asphaltites cum vino haustum. Dioscor. rutam sylvestrem, dracunculi radicem totam, asphodeli, radicem, semen & flores, serpylli ramos ac folia, calaminthum, fœniculi & aristolochiæ radices, ex mero vel ex vino & oleo multum efficit. Actuarius nepitam cum vino exhibet. Plinius salem ex aceto, vel potius spumam salis, quasi utiliorem laudat. Plurimi etiam facit mentastrum, vel pulegium sylvestre, cum vino exhibita. Aetius absinthium & mentham cum vino propinare jubet. *Externa* quod spectat, locum vulneratum primùm scarificato, profunde incidito, ac venenum per cucurbitas extrahito. Tum succi centaurii minoris cum tertia parte vini dulcis ad mellis consistentiam coctum imponito, & corium superligato, per. 8. aut 14. dies: locum deinde cum spongiâ vino calido intinctâ foveto, & Scolopendræ morsum certo curabis. *Anonymus.* Plinius varia ad id medicamenta etiam præscripsit; nempe aceti feces; ablutionem cum aceto factam; milii farinam cum pice liquida, butyrum cum melle; caprifici grossos cum ervo & vino; læsi ipsius atque verveecis urinam; salem combustum ex aceto & melle illitum; pulegium sylvestre cum sale; salem cum pice cedria & melle; cuminum sylvestre cum oleo, atque omnia adianthi genera. Dioscorides laudat allium, cum foliis ficus & cumino, & cum farina ervi & vino; calamenthæ item foliá, & hordeum ustum cum aceto; laudat item fomentum ex acida muria factum. Archigenes aqua Aluminatâ; Aegineta oleo multo calido locum foveri jubent. Nonus oleum rutaceum calidum præscribit.

Quidam

Quidam intus atque extra ea plurimum efferunt, quæ ad Muris aranei morsum dari solent. Aristoteles Scolopendras liquidæ styracis fumo elici, atque deludi scribit, cujus dum inhæret visco, facile capitur.

De Iulis.

Sequitur Iulorum genus: quos [Greek] Græci, mea quidem sententiâ non à lanugine, sed à nucum juglandium atque avellanarum veluti caudis, quarum villi callo compactili infixi, Iulos hos repræsentant: unde & ipsi [Greek] nomen sortiti. Ego latinè Iulum dici non nescio, sed Triremem quoque dicere auderem: Quandoquidem Lycophron Paridis triremes numerosis utrinque scalmis celeres [Greek] vocat. Eandem similitudinem Nicander Scolopendris applicat, unde pariformes esse Iulum ac Scolopendram facilè apparet. Hos Hispani, *Centopeas,* Itali *Cento gambi:* Angli (ex me forsan) *Gally worme* dictusi. Numenius Lumbricos terrestres nigros Iulos item vocavit, Athenæo teste lib. 7. — Nomen.

[illegible Greek verse]

Nihilominus nisi fuerint etiam multipedæ, in Iulorum numerum nomenque non venient. Sunt autem Iuli breves (ut dixi) Scolopendræ, pedum numero non Asellum tantum atque Erucarum gentem, sed omnia alia Insecta vincentes. Iulorum alii glabri cernuntur, alii hirsuti. *Glabrum* unum vidi in lactuca capitata, parvi junci fluviatilis crassitie, atque ea quam videtis magnitudine: caput illi nigerrimum, dorsum aurea tinctum flavedine. Venter ex cæsio argentatus, incisuræ pedésque capillares totidem ut oculos & memoriam facile fugerent. Secundus totus nigrescebat, alba lineâ exceptâ, quæ à capite ad caudam usq; rectà per dorsum ducitur. Tertius obsoletiùs flavescit; caput illi rubescit, uti & pedes; antennæ autem & nascentes juxta caudam setæ livescunt. Quartum si corpore nigrius punicantem feceritis, pedibus autem & antennis levius, facile rem expedietis. Horum alios é musco arborum corticibus innascente prodeuntes, alios sub ollis truncisque putridis latitantes cepimus. *In hirsutos* non plures incidi quàm duos. Primus hac figura & forma albicans, in muro repsit, pili brevissimi innascentes nigri fuerunt. Secundus ventre sublivido dorsóque inamæna flavedine maculato: est illi os punicatum, ocellus niger, pili canescentes. In arboribus effœtis atque annosis inter corticem & lignum latitat, atque etiam inter saxa musco villoso ac denso obducta. Omnes Iuli tactu se in gyrum colligunt & convolvunt. An sint venenati equidem ignoro: sed si fuerint, sane perbeatum Pennium! qui varie ipsis nuda manu irritatis ac læsis, immorsus sanusque evasit. Georgius Agricola ænei coloris Iulum (sed is Scolopendram vocat:) his verbis recenset; Scolopendra admodum exigua, in truncis arborum, aut in palis terræ infixis, (unde nomen invenit) gignitur & vivit; quibus amotis vel commotis egreditur, aliàs omnino latitura. Pennis caret, sed plurimos habet pedes. Si quando repit, corporis partem mediam, veluti arcum intendit: si bacillo aliave re tangatur, se contrahit: color illi æneus; corpus tenue, nec latum, tres transversos digitos longum; ad summum quatuor. — Differentia

Alia item specie, iisdem ferè locis reperitur, corpore exili & terete, fili fere crassitie, spadicei coloris dilutè: pedibus adeò numerosis atque exiguis,

ut eos numero complecti ἐκ τῶν ἀδήλων sit: quatuor digitos transversos longa est: sub ollis degit & asseribus putridis. Avicennæ Scolopendra (qui etiam Iulus) solummodo 44. pedes habet, palmam longus, tam exilis ac tenuis, aures ut intrare possit, lib. 4. Fen. 6. tract. 5. cap. 19. Hujus (inquit) aut nullum aut languidum venenum est, nec magnum dolorem excitat: qui floribus Asphodeli, vel sale cum aceto mixto statim sedatur. Iuli nostrates (inquit Gesnerus) si in ædibus fuerint, ad Saccharum Thomæ, *id est*, purissimum (ceu ad optimum caseum mures;) congregantur. Bruerus noster (peritus ac industrius naturæ explorator) Scolopendras se hic in Anglia vidisse, & habere refert noctilucas, in ericetis muscosis toto corpore fulgentes. Cui licet, mentiendi nescio, ultrò credam: eò tamen magis, quod Oviedus idem in nova Hispaniola per agros; & Cordus in Germania in cellis humidis observasse se scribunt. Mirum videtur quod Plutarchus refert, Bestiolam asperam multis pedibus celeriter ambulantem, multo cum semine ab Ephebo Athenis ejectam. lib. 8. Sympos. problem. 9. Iulus cellarius in pulverem crematus, mirifice urinam provocat. *Merula*. Iulorum cruor cum humore ex Asellis expresso, ad albuginem oculorum tollendam divinum & efficax remedium. Arnold. Brev. 1. cap. 18. Atque hactenus de Iulis, de quorum natura Hesichij, Aristotelis, Nicandri, Lycophronis, & Ardoyni varias opiniones prætereo, quia variæ, non veræ. Usus.

Cap. IX.

De Asellis.

Nomen. ARistotelis ὄνος, Medicis Græcis ὀνίσκοι, Theophrasto ὀνίσκος, Dioscoridi κυβαρίς, Absyrto ὀνίσκος, Asiaticis (Galeno teste) κύαμος, à forma fabæ, cui similis videtur dum se in globum contrahit. Vel quod (secundum doctissimum illum nostrum Staffordium Minoritarum Wigorniensium sub Ricard. reg. 2. præsidem) è fabarum folliculis culmisque solent prodire atque oriri: Τύλοι Plinius vocat, à callo cutisque duritie. Alijs ἴουλοι; quamvis & pedum paucitate (ultra enim 14. non habet) & quod arcuare se nequit, longe alius à Scolopendra vel Iulo videatur. Valeant igitur Guillerini, Vincentij, Plinijque hac in parte insomnia, Iulorumque ijs nomen liberè negemus. Ὄνος autem vocatur, non ab asini forma aut tarditate, sed quòd ad colorem ejus accedit, ut Pennius notavit. Est enim bestiola multipes, coloris asinini, nascens in locis humectis. Dioscorid. lib. 2. cap. 37. Galenus 3. de loc. affect. & 11. de simp. fac. cap. περὶ ὀνίσκων. Latini Asellum, Cutionem, & Porcellionem vocant. Centipedem Plinius male dixit, quum 14. tantum pedes obtineat. Angli à forma *Sowes, id est*, Porculas: à loco ubi stabulantur, *Tylers-lowse*, *id est*, Tegulares pediculos appellant: Vocantur item *Thurse lowse*, sive Ioviales pediculi, à spiritu quodam non malefico, cui eos majores nostri superstitiosè *ferebant acceptos. Alijs item in locis *Chesbug* & *Cheslip* dicuntur; sed nominis rationem nescio. Germanicè *Esel*, *Eselgen*, *Holtzwentle*, id est, arborum pediculus, quia inter corticem & truncum sæpius invenitur: dicitur etiam *Scheffletn* Georgio Agricolæ, & vulgò *Keller esel*, quasi asinum cellarium dixeris. Saxonicè *Eselchen*, à colore asinino, ut Græci ὄνοι, Italicè, Porcelletto. Gallicè *Cloporte*. Hispanicè, *Galmilha*. Arabicè *Harua Haura*, *Gauda schachalochada*, *Kiren*, *Crix*, Sylvatico authore. Brabanti *Pisse de suege* appellant. Parvum quidem Insectum est, digitum transversum vix longum, semidigitum fere latum

tum (de grandioribus loquor) colore livido nigricante; præcipuè ille qui in sterquilinijs & terra reperitur; qui vero sub tegulis & hydrijs, plane asininum colorem refert; quatuordecim illi pedes, utrinque septem; singulis pedibus unica est junctura, vix perceptibilis; duas habet breves antennas, ut viam tentet: tactus se in globum colligit; vel (ut Galenus loquitur) ad fabæ similitudinem, unde κύαμος nomen indidit: latera circa pedes serræ modo dentata: sub tegulis, vasis aquarijs, in medulla arborum exesa, inter corticem & caudicem putrescentem nascitur; uti etiam sub petris, ex humido putrescente nati. Deinde coeunt, [illegible] coitu ova deponunt (unde vermis) candida, splendentia, margaritarum [illegible], multa, & eodem loco coacervata, ut anno 1583. observavimus [illegible] humore vivunt, in rimis parietum aut ædium latebris hyemem transigunt. Ex ovis primum vermes duriusculi excluduntur, qui aliquantisper [illegible] biles hærent & albicantes, tandem parentum more, liquorem [illegible] ugunt. In calidis regionibus & siccis etiam reperiuntur; sed ubi noctu [illegible] poreque resarciunt, quicquid per diem humoris fuerat exhaustum. [illegible] nus hoc Asellum pacto describit, [illegible] Descriptio.

[illegible] κατὰ τὸ [illegible].

Aristotelem [illegible] eum cognitum id probat, quod pediculum marinum huic simillimum [illegible]. Aselli attenuant, aperiunt & discutiunt, ut Galenus ex Asclepiade nos docet. Ad oculum contemptiles videntur, sed in oculorum remedijs præstantes. Intus item (carent quippe omni veneno) magno [illegible]; [illegible] ex vino contriti & poti, *Urinæ difficultati auxiliantur.* [illegible] medicamento hæc adjicit: ℞. asellos (inquit) duos vel tres; [illegible] garo, ipsumque garum ex aqua cyathis duobus bibito. Plinius [illegible] *utitur hoc modo*: ℞. stercoris murium & columbarum [illegible] ʒ. ß. porcellionum sive asellorum tritorum duorum corporum [illegible], & sedato dolore vel calculum vel arenulas plurimas ex[illegible] Barolitanum affirmare, ex Gesneri schedis accepimus [illegible] mulso eos propinat, & a regio morbo hoc pacto multos liberavit [illegible] modi *ad dyspnœam & asthma* medicamento fælicissimo [illegible] usus: ℞. Elaterij ob. dimidium, asellos ex sterquilinio petitos, ac diligentissime tritos *n.* 3. ex aquæ cyatho propina. Gal. κατὰ τόπ. Asclepiades item antiquorum medicorum authoritate fretus, asellos vivos & igne combustos & cum cochlearis mensum melle sumptos plurimum commendat: *asthma* enim à proprietate curant: cui sententiæ Hollerij & Ioannis Agricolæ praxis [illegible]. Quidam torrent in patina sextarium illorum in cinerem albissimum, deinde cum melle exhibent. *Suspiriosis* medentur (inquit Plinius) ter septeni cum melle Attico triti, & pauca calida per arundinem hausti, scilicet [illegible] & dentes nigrescant. Ætius *ad idem* quinque vel sex cum hydromelite exhibet; & præter opinionem *anhelosis*, *suspiriosis*, *suffocatis*, etiam *elephantiasi* Asellos 21. cum melle optimo tritos, & ex aqua bibitos. *Paralyticis* mederi prodit Marcellus Empiricus cap. 35. In potu *Phthisicis* conferre author est Plinius; qui etiam eos ad denarij pondus ex vini cyathis duobus in potu exhibitos, lumborum atque coxę doloribus prodesse affirmat: huic Alexius Pedemontanus ascribit. Cælius Aurelianus hæc & similia tamen ab Insectis remedia improbat, rei potius insuetudine, quàm vilitate aut incommodo eò mētis perductus. Experientia constat asellos recentes multos bene contritos, ex vino, cervisia, Ala vel liquore convenienti haustos, vel extrinsecus adhibitos, *Omnes ferè ulcerū morbos ab adnatis vel innatis ortos, cataracta excepta)* curare posse: quod superiori capite ex Arnoldi Breviario notavimus. In *Angina* cum melle lingendi sunt, inquit Gal. κατὰ τόπ.: & partes gutturis externæ

ijsdem

ijsdem inungendæ, Aselli cum rosaceo triti, & in maliçorio calfacti, ac Auribus dolentibus infusi medentur. *Dioscorides*. Gal. lib. sec. loc. & eupor. 2. tres. vel 4. in oleo coqui jussit, atque expressum deinde oleum auribus *surdis, tinnientibus, dolentibus* infundi. Oleum asellorum in propinquam *lateri dolenti* aurem infusum, dolorem à calida causa factum certo tollit. *Aetius*. 24. 27. Quidam cum unguento aliquo conveniente mixtum *auribus* instillant Severus, inquit Galenus) *ulceratis auribus* cum fructu infudit Faventinus *ad frigidos aurium dolores*, 21. Asellos in oleo omphacino coctos præscribit, quo loco circa aures ungendæ, & parum etiam instillare præcipit. Cardanus idem medicamentum experientiæ calculo ratum facit. *Ad strumas* Plinius accipit resinæ terebinthinæ quartam ad Asellos sterquilinarios partem quo (inquit) medicamento parotides, Strumæ, atque omnes ejusmodi tumores curantur Eadem habet Marcellus Empiricus Avicenna, 2. 2. capite 729 idem docet, & ex aliorum authoritate adjungit, Asellos in potu sumptos sanare *Spasmum* & *Alopeciam*, quod à nemine proditum meminimus. *Capiti dolenti* si oleum vel butyrum Asellorum sæpe adhibueris, dolorem tolles Gal Eupor 2. 91. & Apsyrtus de quadrup. *Tonsillas faucium* *malè* curant. *Dioscor* Vivus Asellus paronychiæ appositus medetur. *Panos* item tollit cum resinæ terebinthinæ 3. parte applicatus. *Panus*, ℞. unguenti popul ℥j. olei rosacei in quo decocti sunt Aselli ℥j ß. croci grana iiij. misce, fiat unguentum, *ad hæmorroidas dolentes atque tumentes*, nobilissimum. Alij inquit Alex. Benedictus) porcelliones cum adipe aut butyro coquunt, deinde ovi luteum addunt, atque hoc, dolorem illum sævum sedant. *Durities item* (Plinio narrante,) *Ulcerum & carcinomata, atque vulnerum verminationem* curant, terebinthinæ admixti. Ne vos autem nihil cælatum sinam, subjicere illud placuit; ipsum Pennium asthmate laborantem diu Asellis vino maceratis usum fuisse: sed cum semper sine fructu id faceret, meo tandem consilio fumum sulphuris per infundibulum bis terve hausit, & à Symptomate illo tam diro plenè convaluit. ℞. olei violacei ℥iij. in quibus bulliant 4. Aselli ad 3. partis consumptionem. *Salsum humorem reprimit* extra inunctum. *Incertus*. Gallinæ item, lacerti aquatici, ranaque terrestris, & Serpentes (ut Theophrastus refert) Asellis vescuntur. Bestiolam quandam Asello similimam per vomitum ejectam scribit Ambros. Paræus Chirurgus Parisiensis; quale quid de muliere Solerius scripsit in secundum librum Ætij.

CAP. X.

De Scorpijs terrestribus.

ΣΚόρπιος Græcis dicitur [illegible]: vel ut alij [illegible] item Scorpium significat, vel Scorpij speciem, de quo Nicander in Theriacis

— [illegible]

[illegible] an Scorpij sit species dubitari potest; brachia sanè habet sive chelas, & in cauda spiculum gerit. Latinè *Scorpius* & *Scorpio* à Plinio vocatur. Cicero, Plautus, Varro & Nonius *Nepam* appellant, quo nomine Columella sæpe utitur. Hebraicè *Acrab & Cancrab*, quod pede calcantes pungit. Arabice, *Natarab*,

rab, *Achrab*, *Necharab*, *Hacharab*, *Acrob*, Rhasis Conches; Pandactarius sarocollon vocant. Hispanicè, *Escorpion vel alacram*. Italice *Scorpione*, *Scurrificio*; Germanice, Anglicè, Gallicè, Brabantice, *Scorpion*. Sclavonicè *Niedwiadeck*. Illyricè *Istir*. Danicè *Wollckow*, in nova Hispaniola *Alacram*. Qui verò gibbosus caudam post se trahit convolutam, *Algararat* dicitur Sylvatico. Est autem Insectum corpus oviforme obtinens, fuligine veluti obductum; é cujus imo cauda producitur globulis multis coagmentata, quorum ultimus, cæteris uti longior videtur, ita solus præfixo vel simplici vel duplicato aculeo, & non nihil reflexo ad ipsius extremitatem, armatur. Pedes octo illi, atque chelis & forcipibus solidis furcata brachia. Caput, ut cæteris latens in pectoris summitate gerit, in quo tam exigui & pene nulli ocelli conspiciuntur, ut ipsorum apud authores haud fiat mentio. Sunt autem omnes Scorpij vel caudati, vel excaudes. Caudatorum alij unico muniuntur aculeo; alij verò duplici, sed specie & natura non differunt. Scorpionum terrestrium septem à Nicandro species describuntur. Primus albicat & minime est lætalis. Secundus ore est (inquit) rufescente: ex cujus ictu vehemens ardor, febricitatio, & sitis intolerabilis: cui consentit Ælianus. Tertius luridus & nigricans, cujus ictus inconstantem efficit motum membrorum, cachinnumque Sardonicum & vanum inducit, qualis esse solet stultorum. Quartus est colore ad viride inclinante. Hic simul ac quempiam percusserit, frigus atque horror invadunt, adeò ut vel in calidissimo tempore grandine se obrui percussus existimet. Plura habet hoc genus internodia, septena scilicet aut novena; quod item in causa est, cur propter caudæ longitudinem profundiùs vulneret. Quintus livido pallidove colore est, amplo ventre distentoque; herba namque vescitur & inexplebilis est. Non solum cauda percutit, sed etiam mordet venenato dente. Ejus virus Nicander βεβρωστι vocat, quoniam ab ipso vulnerato homini bubo intumescit. Sextus cancro marino littorali similis est, non tamen absque cauda, sed corpore grandiori & fere orbiculari, adeo ut cancrum referat caudatum. Matthiolus se hujus generis nigros, ferrugineos, viridesque vidisse dicit in comitatu Arcinonensi, non longe à Sarcu flumine. Septimus ad Paguri formam accedit. Chelas quoque habet ut ille grandiores: gigniturque hoc genus ex paguris in sicco, cavernam aliquam (piscatorum insidiantium vitandi consilio) ingressis: quibus in locis si forte moriantur & putrescant, oriuntur inde hujus generis Scorpiones, ut elegantissime de hac re Ovidius

Concava littoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ: de parte sepulta
Scorpius exibit, caudâque minabitur uncâ.

Ælianus hunc flammeum vocat; nam pagurum coctione rubescentem æmulatur. Est & alia Scorpij species, quem Rhasis dicimus & Arabum: Nicander enim & Græci illam nō viderant: gibbosus admodum est, & omnium celerrime currens: cauda pro corporis pusilli ratione valdè magna: pallidus videtur, sed aculeus admodum productus albescit Rhasis eum vocat *Iarareti*, Albuchasis *Grati*, Avicenna *Algeraratie* reperitur in regionibus Orientis, presertim in Coz, & in Hascari; ut notat Gordonius. Cæterorum Scorpionum ictus frigidum venenum infundere tradunt philosophi: hunc unicum calidum remittere tradunt Arabes. Nos é Barbaria allatum vidimus, &

& imaginem hic exhibemus. Omnium caudatorum aculeus cavus est, quo per vulnus venenum infundit, ut Ælianus refert, lib. 9. cap. 4. Cui item Plinius lib. 11. cap. 37. & Nicander in Theriacis subscribunt. Quamvis Galenus noster aliter sentit, lib. 6. de loc. aff. cap. 5. ubi in hæc fere verba eos alloquitur, qui specificam lædendi juvandive qualitatem humoribus vel vaporibus ferrent acceptam. Sed longe majorem admirationem meretur Scorpionis ictus, qui brevi admodum spatio ingentia adfert symptomata, & id quod injicitur dum ipse pungit, aut perquam exiguum est, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo: & sane quum certis animalium piscium plantarumque dentibus spinis atque aculeis solidissimum venenum vulneri ab ipsis illato videamus inferri, quid ad reconditas & forte nunquam visas vesiculas, sub aculei radice latitantes confugere opus habemus, quas feracia magis quam certa verique studiosa ingenia excogitarunt? Octo ut dixi singulis pedes, præter primos chelates cancrorum more (quos ego lubentiùs brachia dicerem:) alij verò (si penitiùs introspexeris) bisulci. Cauda ipsorum constat é sex, septem, & quandoque novem internodijs: in extrema cauda unus fistulosus aculeus; aliquando (sed rariùs) duo. Si alibi quam in cauda aculeum habuisset (inquit Aristoteles lib. 4. [illegible]) [illegible] movet, ad feriendum fuisset inutilis. Ælianus aculeum [illegible] & oculos ferè fugientem facit, é cujus invisibili fistula (si qua talis fuerit) venenatus spiritus vel humor quidam liquidior, vulnere vix perceptibili vel sensibili facto, instillat. Laterorsum incedit cancrorum more, caudam perpetuò movens ad feriendum promptam, ne opportunitatem elabi permittat: Mares sæviores, graciliores, longiores, ventre, chelis, & spiculo [illegible] Fœminæ contra (ut recte Avicenna notat) majores, pinguiores, ventricosiores, placabiliores. Mas item venenum habet infestius, Plinij judicio; fœmina mitius: omnes candidum, nisi nos ludos facit Apollod[orus] [illegible] eos quibus septem vel novem caudæ internodia, sæviores esse: pluribus enim fere sunt: ferit obliquo ictu & inflexu. Venenum omnibus medio die, summa item æstate exasperatur, cum incanduere Solis ardoribus: itemque cum sitiunt inexplebiles potu. Pestis ejus importuna videtur, & quæ gravi supplicio lenta per triduum morte conficit. Virginibus lætales semper ipsorum ictus, fœminis item maximam partem, omnibus: viris autem, mane quando exeunt cavis, priusquam aliquo fortuito ictu egerunt venenum. Proprium Scorpionum, quod manus palmam glabraque non feriunt membra, nec nisi pilos tetigere. Scorpiones in totum nulli animalium nocere putat Plinius, quibus non sit sanguis. Quod falsum esse Doctor Wolphius Tigurinus, medicus doctissimus testatur: vidit enim (ut Pennio retulit) Viperam vase cum Scorpione conclusam, quæ se mutuis morsibus ictibúsve interemerunt. Imo confligere ipsos escæ causa cum viperis atque omni virulentorum insectorum genere, narrat Ælian, lib. 8. cap. 13. Scorpium à vipera devorari certum est, inquit Gesnerus: imo inde gravior fit ejus morsus. Scorpionum item ictu serpentes mori Theophrastus asserit, non homines: Galenus [illegible] dogmatis, experientiâ fretus, mendacij alligat atque convincit. Mir[illegible] Scorpionum fraudem Ælian. lib. 6. cap. 23. narranti Pennius fraudi vertit: verùm cum idem in Italia ipse animadverterim, asseram authoris fidem, & caput redimam. Scimus enim quicquid eo loci artium homines habent, id omne ad fugiendos Scorpios depromere: quare soccis se muniunt; lectos in sublimi suspendunt, procul à pariete lecti Atlantes sive fulcra in vasis aqua plenis collocant, aliasque multas vias excogitant, quibus Scorpionibus fraudi vel exitio esse possint. Verùm tum illi tectum ædium conscendunt; confractam (si qua talis fuerit) tegulam seponunt; per rimam unus é ducibus robustissimis (chelarum

larum virtute fretus) dependet, cauda item pendulâ; tunc alius per ejus dorsum veluti per scalam descendens, prioris caudam apprehendit; sic tertius secundi caudam; quartus vicissim tertij, &c. donec concatenati lectum attigerint. Tunc postremus descendit, dormientem spiculo vulnerat, & per catenam sociorum recurrit, postea reliqui eodem ordine sese subducunt (catenam veluti solventes,) donec sese omnes alter per alterius dorsum sursum receperint. Hujus proprietatis meminit etiam *Clem. Alex. 1. Stromat.* Cæterùm neque omnibus in locis venenati sunt, neque cunctos ex æquo vulnerant vel afficiunt. Nam neque in Sicilia vivunt; vel si vivant, non lædunt tamen: operamque propterea & oleum perdiderunt Psylli, quum peregrino hoc malo (quæstus causa) Italiam implere essent conati. Plin. lib. 11. cap. 25. Idem de Pharo Aristoteles memorat, lib. 8. hist. cap. 29. de Melita insula, Diodorus lib. 4. cap. 3. de Tractu Norico Iosephus Scaliger exerc. 189. 5. ubi licet nullum non movebis saxum sub quo non offendas plurimos, tamen aut non omninò; aut nullo cum salutis periculo homines feriunt. Contra in Ægypto, Scythia, Africa, atque Albania, læthale infligunt vulnus, ut in Alexandri ab Alexandro, Plinij, Dioscoridis, atq; Strabonis libris videre est. Anglia, Scotia, Hibernia, Vasconia, Scorpiorum familiam ferre nequit; ut neque frigidiores illæ insulæ Aquilonem magis spectantes. Licet enim diurnu Solis calorem iniquiùs tolerant. Atque latitant propterea sub saxis totum diem: noctu tamen haud minus caloris indigi videntur, cujus desiderio non cubilia tantum sed & lectos item affectant plumosos, seque dormientibus ibidem applicant atque accumbunt: varia de Agro Tridentino, Sancti Vigilij precibus ab ictu Scorpionum lætali liberato affirmant, sed penes lectorem [illegible] rerum pro re gesta id an fabula velit agnoscere. In Scythia con[illegible] si hominem vel suem, vel quamvis bestiam aut alitem percusse[illegible], certo interimunt. In Italia Cardanus raro nasci prædicat læthales. Sed [Ma]tthiolus ibidem, præsertim in Hetruria; à Scorpionum ictibus horren[illegible] [illegible]matum Syndromen recenset, aliquando cum morte junctam; [illegible] Ælianus, lib. 8. cap. 13. non solum per ictus Scorpionum vitam [illegible] in Æthiopia, sed eorum item excrementa calcantes, exulcerari [illegible], atque ægre vix iterum convalescere: hos autem Scorpiones *Sibri[illegible]* nominat, aspidibus, lacertis, Phalangijs, alijsque virosi generis insectulis vescentes: unde illis tanta veneni vis & veluti graduatio (ut cum Paracelso loquar) [illegible] videtur.

A[ri]stoteles item quosdam in Caria Scorpiones memorat valde [illegible] ([illegible] [illegible]mum Cariæ montem id fieri narrat Ælianus) qui Iovi hospitali sacri, advenas & peregrinos non feriunt, vel feriendo non multum lædunt: indigenas vero si percusserint, statim occidunt. Leo ubicunque Scorpium videt, ut vitæ hostem fugit, Physiologo teste, cui fidem facit Ambrosius. Feruntà vespis apibus & Crabronibus nunquam vulnerari; quem Scorpius percussit. Plinius. Generatio eorum duplex est; communis per coitum; rarior, (quoad nos) per putrefactionem. Sunt qui eos non coitu producere contendunt, sed nimio Solis calore procreari. Aelianus lib. 6. de ani. cap. 22. inter quos Galenus primum taxandus, qui lib. de fœt. form. non naturam sed casum, Scorpionum muscarum araneorum vermium lumbricorumque facere videtur parentem, atque illorum ortum fortuitis cœli loci materiæ calorisque constitutionibus ascribit: verum coeunt procul dubio, vermiculosque (quod vidimus) vivos, albos, ovorum specie pariunt, & incubant: mox ut prolem perfecerunt, pelluntur ab ea ipsâ, sicut & araneis, (Phalangijs præsertim) accidit, & interimuntur à suis liberis magno quidem numero. Fœcunda animalia Scorpiones; sæpius enim undenos pariunt. Quidam & ab ipsis

sis fœtum devorari arbitratur (nempe Antigonus) unum modo relinqui solertissimum; qui ipse matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu, loco fiat; hunc esse reliquorum ultorem, qui postremo genitores conficiat superne. Vere & autumno, bis scilicet in anno, pariunt. Rarior per putrefactionem Scorpionum ortus varijs fit modis: nam ex paguris putridis nascuntur, teste Plinio, lib. 11. cap. 25. & ex Crocodili cadavere, asserente Antigono, lib. de mirab. hist. cong. 24. Extat enim ex Archelao Ægyptij cujusdam ibidem Epigramma, in hæc verba:

εἰς ὑμᾶς κροκόδειλον ἀποφθίμενον διαλύει
ἐκ τούτου, ἡ πάντα ζωοθετοῦσα φύσις. *id est,*
In vos dissolvit morte, & redigit Crocodilum
Natura extinctum (Scorpioli) omniparens.

Lib. 20. ca. 12. Addit præterea Aristoteles, ex Sisymbrijs putrescentibus Scorpios nasci. Ex ocymo item ortum habere, præter Plinium Kiramides author est. Dum Italus quidam Ocymi odore multum delectaretur, Scorpius illi in cerebro natus est, qui post vehementes longosque cruciatus, tandem mortem intulit. *Hollerius*, lib. 1. cap. 1. praxeos. Idem de puella quadam Gallica audivit Gesnerus, ut ipse suo Chirographo testatur. Doctor Bauchinus, in Anatomicis nulli secundus, Doctori Pennio retulit, se basilicon sive Ocymum in muro quodam Parisiensi abscondisse, & post certum tempus duos ibidem Scorpios invenisse. Non immerito igitur Chrysippus ocymum multis vituperavit. Non desunt qui affirmant, si quis eo die quo [illegible] a Scorpio vulneretur, eodem ocymum ederit, mortem eum effugere non posse. Tradunt alij, si manipulus Ocymi cum decem cancris marinis vel fluviatilibus teratur, & simul in loco Scorpijs obnoxio relinquatur, omnes Scorpios eo conventuros. Plin. lib. 20. cap. 12. Dioscorides autem lib. 2. 135. & lib. 32. cap. 5. tradit Scorpiones a cancris interfici, si cum Ocymo admoveantur. Alb. Magn. lib. 19. anim. cap. 18. nec desunt qui cum Avicenna ex putrefactis quibusdam lignis generari illos autumant, & pro libitu componi.

Plurimum quoque ad ipsorum generationem & ortum locus facit. Siquidem in Hispaniola, Canarijs, Numidia, Scythia, Pescara, Barbaria, Æthiopia, tanta Scorpionum copia, ut cives aliquando agros, solumque vertere necesse haberent. *Oviedus, Thevetus, Leo Afer, Plinius*. Regio circa lacum Arrhatam in India Orientali prope flumen Estamenum adeo scorpijs fœcunda & infecta, ut incolæ consilij melioris inopes, sedibus relictis, solitariam illam reliquerint. Ælianus, lib. 17. cap. 40. Quum quis bidui iter é Persicis Susis in Mediam fecerit, infinitæ scorpionum multitudini obvius fit. Quare Persarum Rex equo eò iter facturus, triduo ante civibus imperat scorpios venari; plurimosque capientibus maximam statuit mercedem. Id ni fieret, per scorpionum copiam, nullo non sub saxo latentium, transeundi venia & facultas non esset. Ælian, lib. 15. cap. 26. India Orientalis, Agatharside teste, nec non Africa, scorpios gignit permultos & magnos, qui etiam aculeis vulnerant, ut Europæi. Americani scorpij omnium minimi, sed maxime virulenti, si Africanos dempseris: quorum tam præsentaneum venenum, ut principe viscere statim petito, quam citissimè perimat. Noricorum subalpinorum regione scatent admodum scorpij, sed (ad naturæ admirationem) omnes innoxij, ut Scaliger affirmat. In Pharo item & Avaniensi territorio scorpij (quod antea diximus) non lædunt.

In quibusdam Helvetiæ agris (ut circa *Rappisuill*) Scorpij minimi reperiuntur, & innocui *Gesn.* Sic etiam in quibusdam Germaniæ regionibus. In nova Hispaniola magna Scorpionum vis. sed parum venenati ictus eorum. Sequitur dolor, sed nec gravis nec diuturnus; imò a Vespæ punctura vel apibus

bus magis læduntur, nisi forte jejunus fuerit Scorpius, vel nuperimè vulneratus. *Mamuaus*. Scorpij autem ex insula Ferrata (quæ est una e fortunatis) & Copto Aegyptiaca, maximum dolorem cum veneno læthali inferunt. In Castella Hispaniæ regione, sæpius agricolæ dum terram aratro scindunt, Scorpios innumeros Formicarum more congregatos inveniunt, ubi per hyemem delitescunt. *Matthiolus*. Loca frigidiora Scorpijs carent ut Vasconia, Anglia, Scotia, Hibernia, Dania, & maxima Germaniæ pars; vel si qui ibidem fuerint, veneno haud pollent. Mirum de Isidis Sacerdotibus narrat Aelianus; quæ in Copto, urbe Aegyptiaca, ubi multi pestilentissimique abundant, scorpios calcare & humi projicere tuto solent. Psylli item gens Africa, a Scorpijs lædi, [illegible] non possunt; quum enim ad venenatá aliquá bestiam accesserint, stupet illico, & veluti incantata vel syderata, nó movet. Porci quoq; omnes non nigri (hi enim percussi omnino moriuntur) liberi sunt ab eorum ictu. Deniq; Stellionem, Ascalaboten, Cancrum, accipitrem, Scorpius aliave venenata bestiola non lædit, ut Gal. ad Pisonē, & [illegible] notarunt. [illegible] vivunt, & aliquibus in locis, herbas, lacertas, aspidas, verticillos, blattasque atq; omnem venenatam bestiam comedunt. Aelia. Qui vero eorū excrementa calcaverit, ulceribus scatebit. Gallinis, Ibidi, Viperisque, magno esui, usuique sunt, [illegible] Viperam Aristot. [illegible] dixit. Nec tam illis cibo quam nobis remedio [illegible] vulneri appositos succurrere cuiq; notissimum est. Scorpius [illegible] *omnium veneno* resistit. Pli. Quidam cum vino tritum bibunt, [illegible] abjecta, alij super prunas posito vulnus suffumigant, & deinde cinere scorpij aspergunt. Nonnulli tritum cum sale, lini semine & althea, vulneri alligant. *Ad calculum* pulvis Lanfranci, ℞. scorpios viginti vivos, claudantur in olla [illegible], & lento igne spodium confice, quod ad calculum pellendum [illegible]. Scorpius tostus ustusve, ac cum pane devoratus, *vesicæ calculos frangit*. Author ad Pisonem. Scorpij tres nova olla inclusi, ac operculo optime lutato impositi, igne ex sarmentis vitium in clibano redigantur in cinerem, [illegible] 6. cum syrupo 5. radicum, Renum calculos mirabiliter pellit. Sylvaticus. Recentiores scorpionum spodium inter calculi remedia celebrant, & eorum oleum in vesicam infusum, supraque inunctum. Alex. Benedict. Aggregator, & Leonellus Faventinus ex Galeno (Eupor. 3.) tres exiguos scorpiones comburere docent, & eorum cineres é syrupo, vel decocto, vel condito appropriato exhibere *ad calculos atterendos*, & lib. 2. cum adipe mistos tostosque dare ijs jubet, qui aliàs abhorrent ab eorum esu, ut citra [illegible] sumatur. Medicamentum item illud Abolai, quod tam multum laudat Arnoldus, ex cinere scorpionum constat, ut in 2. Breviarij, cap. 18. videre est; uti etiam syrupus mirabilis Regis Francorum ad calculum, qui eodem libro & capite describitur. Rondeletius (capite de calculo) in sua Praxi scorpium frigidum esse asserit, & ideo ad *Calculum pellendum* oleo ejus composito non simplici, utendum. Compositum illud oleum Matthiolus docet, commentar, pag. 1407. 20. Sed ante eum Luminare Majus id confecerat, hoc modo; ℞. Aristolochiæ rot. rad. gentianæ, cyperi, cort. capparum, ana ℥j. olei amygd. amar. Kist. j. stent in Sole triginta diebus. Tum adde scorpiones xv. & arctissimè clauso vase, iterum tandiu ac antea dictum est Soli exponas. Coletur deinde oleum & servetur usui. *Alij hoc modo præparant*, ℞ ol. antiq. q. v. pone in eo Scorpiones quot nancisci potes mense Iulio (tum enim maxime venenati, & huic remedio aptissimi) atque adde dyctamni albi, fol. absinthij, betonicæ, verbenæ, roris marini, ana, m. j. insolentur per longū tempus, deinde per alembicum in balneo destillentur. S. Bernardi oleum vocatur: urinam potenter provocat. pectini inunctum valet *contra morsus quoscunque* venenatos; vermes ad miraculum usque expellit. *Brassavolus*.

Ex oleo Scorpionum & linguis aspidum fit medicamentum præstantissimum *contra pestem*, ut Crinitus testatur. l. 7. Paratur nunc oleum (inquit Manardus) Scorpionum cum oleo antiquo, additis multis medicamentis ad venena laudatis; estque mirabile in peste & venenis omnibus. Scivi enim hominem qui hoc solo munitus, sævissimam quamvis pestem nihili fecerat, nec solum semetipsum, sed etiam famulos ad ægros invisendos venientes, incolumes servarat. Novi item solâ inunctione permultos evasisse, à sævissimis haustis venenis. *Hæc Manardus*. Linimentum Scorpionum, *contra pestem & venena universa*, Fumanellus quoque describit lib. de cur. pestis, cap. 12. Confert quoque Scorpius a Vipera percussis, inquit Gal. lib. 11. de simpl. Samonicus ad dolorem oculorum mitigandum valde eos laudat, his versibus;

Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viventisque nepæ lumen gestatur amicum;
Ex solo & caulis cineres, confractaque thura,
Et laticem Bacchi fæta cum lacte capellæ
Desuper induces, atque una nocte probabis.

Si quis scorpiones attritos ex vino mulso capiat ictero affectus, quam primùm Galeni sententiâ, curabitur. Kiranides ad quartanam quotidianam & tertianam pellendam, Scorpium in cotylam olei circa Lunæ diminutionem mitti, ac servari præcipit: atque hoc oleo totum corpus, qua articuli concipiuntur; quinetiam extremitates pedum manuumque; frontem item & caput, ante horam paroxismi bene inungi. Quatuor postremos articulos caudæ scorpionis unà cum auricula panno nigro sic involutos, ut nec scorpium dimissum, nec eum qui alligaverat, æger persentiscat, triduo *Quartanam* tollere author est ex Magorum sententia Plinius Secundus. *Sed hæc mittamus*; & ad Antiscorpionia dicenda orationem flectamus. *Primum igitur de Prophylacticis.* Si locus heliotropij surculo circumscribatur, negant Magi scorpionem egredi posse: herba vero imposita, omnino mori affirmant. *Plinius.* Fumigatio facta cum sulphure, galbano & ungula asini, scorpiones fugat *Rhasis.* ℞. Styracis, arsenici, stercoris ovium, adipis Zirb. ovium, ana partes æquales; dissolvantur cum vino, & fiat suffitus juxta scorpionum cavernas. Si raphanus incisus cavernæ imponatur, non egrediuntur. Confert item scorpio ustus, asini jecur, sandaracha, cum butyro vel adipe capri in suffumigijs *Varignana, & Diophanes in Geopon. Rhasis* radicem enulæ gestatam laudat. Macer de semper-vivo sic scribit,

Prophylactica contra scorpionum ictus.

Affirmant istam, qui secum gesserit herbam,
Hunc non affectat letali Scorpius ictu.

Si quis manum herbâ, Paris dictâ, vel radicis ejus succo inunxerit, scorpium impunè teneat. *Flaminius.* Uvæ præservant homines à scorpionis ictu, uti etiam nuces Ponticæ in zonis gestatæ. Ætius. Fugat etiam eas, vel ictus non lætales facit, Lapathi sylvestris semen, vel radix epota cum vino. *Dioscorides*; qui etiam ex Afrorum relatione ocymum idem facere narrat. Delphinium herba substrata, uti & lychnis sylvestris, ignavos reddit & torpidos: *idem.* Imo aiunt (inquit) quandiu quis Attractylidem herbam manu retinuerit, tandiu vel à scorpione immunis erit, vel saltem ab ictu non dolebit. Semen acetosæ sylvestris bibitum à scorpionibus præservat. *Avicenna.* Genicularis herbæ substratu vim Scorpionum repelli, Isidorus affirmat

affirmat. Qui raphanum comedit, heliotropium gerit, vel stellionem aridum secum portat, eum Scorpij non vulnerant, ut ex Africæ incolis didicit Plinius. Dyptamum, ... mentastrum substratum, oleum Scorpionum cavernarum foribus illitum, ne in cubiculum veniant, optimè faciunt. *Rhasis.* Necant vero eos Imposita; raphanus commansus, Basilicon latifolium juxta aquas nascens, folia malvæ, aconitum, helleborus niger (albus contrà eos morituros vivificat, si Plinius meretur fidem,) telephium, rhodia radix, ocymum rubro flore, saliva jejuni & biliosi hominis. *Rhasis, Plinius, Avicenna, Democritus in Geopon.* Ad curam vero ictus atque vulneris, Gulielmus de Placentijs hoc generaliter præscribit, *nempe*, ut Theriaca intus atque extra per 12. horas vel plures statim detur. Deinde cauterio actuali adhibito, secandus locus affectus, & venenum cucurbitulis extrahendum. Galenus vincula superius injicienda monet, & partes infectas abscindendas. 5. de loc. aff. Cap. 3. Verum cum illud ægris difficile, ne dicam crudele subsidium videatur; placuit e veteribus ea describere, quæ huic vulneri medentur. Primùm autem tactum ab ijs vulnus ita dignosces: Locus statim rubet inflammatus, alternis vicibus ... intermittente accidit, frigescens; quandoque melius se habet æger, quandoque pejus. Plenus sudore madet, pili eriguntur, totum corpus pallescit, inguina intumescunt, flatus per alvum erumpunt, viscosis lacrymis & ... diffluunt, juncturæ indurescunt, & ani procidentia laborat, spumat ore, convulsionibus opisthonicis corripitur; etiam singultu, & quandoque largo vomitu. Labore subito fatigatur, horroris ... vexatur & tremore, extremæ corporis partes frigescunt, dolor pungens totam cutem perturbat; nonnunquam sibi grandine percussus videtur. Galenus enim (3. de loc. aff. cap 7.) percontatus à Scorpione percussum, quid sentiret: videor (inquit) mihi grandine coopertus & infrigidatus. ... addit Aetius, sive verucarum formicantium in ano eruptionem. Tandem hypothymia; ab hac syncope; deinde mors. Si infernis partibus vulnerantur (scribit Aetius;) inguinum tumor sequitur; si supernis, axillarum. Cognito jam & perspecto vulnere, ac per sectionem dilatato, generalique cura (quam recensuimus) adhibita, specialia deinde applicare convenit, quorum immensa apud authores sylva. Galenus inter exteriora hæc numerat, *Balsamum, absinthium verum, vel succum baccarum myrti nigri inunctum*; Sputum item jejuni hominis variè commendat, & veluti incantamentum adhibet. 10 lib. simpl. Intus vero exhibere jubet, *Balsamum verum cum lacte muliebri, ... tritum, assam fœtidam, scordium, centaurium minus, rutam, ...* Ex Cassione Medico hoc laudat: ℞. *Assæ fœtidæ, galbani, ana. p. æq. Conf. ... decocto Scordij & Aristol. rot. Dosis avellanæ quantitas cum ... Ex Andromacho istud commendat lib. de Theriac.* ℞. *Theriac. ... propina.*

Curatio ictus Scorpionum

Dioscorid. externa.
Cyperus contusus & impositus
Amomum ex Ocymo illitum
Lacteus ficus, vel salviæ succus instillatus. Scorpius ipse tritus.

Delphinum.
Mullus piscis dissectus.
Smaridis piscis caro.
Salita lacerta dissecta.
Mures domestici dissecti.
} apposita

Sonchus contusus.
Intybus.
Hieracia.
Melissa
Rubi flos.
Mori fructus.

Interna ex Dioscoride.
Cardomonum
Myrti succus.
Lauri baccæ.
Fimus asini vel equi.
Semen Lychnidis.

Verbascus.

Verbascus.
Chamæpitys.
Scorpioides.
Heliotropium.
Calamentha
Trifolium.
Scordium.
Lotus rustica.
Ocymum cum polenta.
Farina triticea cum aceto & vino.
Sampsuchum cum aceto & sale.
Lacer oleo dilutum.
Aqua marina.
Sulphur vivum cum resina & Terebinthina.
Sal cum semine lini.
Galbanum splenij modo inductum.

{apposita.

Oxylapathi semen.
Phalangium herba.
Abrotanum.
Asphodeli semen & flores.
Rubi flos
Pastinace semen.
Heliotropium.
Cupressi ramuli.
Ruta.
Origanum.
Olusatrum.
Peucedani } succus epotus.
Souchi
Decoctum Gentianæ rad.
Aristolochiæ cort.
Pulegij.
Scorpius tostus devoratus
Cancri fluviatiles crudi tritiq; cum Lacte asinino poti.
Vrina humana pota.

{ex vino pota.

Externa alia ex Avicenna.

Majorana cum aceto imposita.
Radix colocynthidis contusa.
Arundinis contusa.
Cortex avellanæ Indicæ.
Caro arietum adusta.
Mummiæ 4. gr. cum butyro ex lacte vaccino.
Decoctum ameos.
Furfur Emplastri modo.
Sapa.
Cortex thuris.
Bedeguar.
Spina alba.
Grana pini.
Dactyli.
Ficus
Polium montanum.
Anacardus.
Cinis alkali.
Furfur tritici decoctum cum fimo columbino.
Sal urinæ.
Oleum absinthij.
Decoctio urticæ, vel Chamæmeli.

Sed præcipuè valet Naptha alba calfacta & applicata. Ore item venenum exugere confert, nisi sit antea ulceratū: atq; tum inflammantia applicare, qualia sunt pyrethrū & Alli[illegible]

Interna ejusdem

Absinthij succus cum aceto.
Doronicum.
Cynamomum.
Myrrha.
Carthami sylvestris fol. & fruct.
Citri semen.
Mummia.
Galbanum.
Rad. colocynth. & Gentianæ.
Avellana indica comesta est ejus Theriaca.
Scyllæ radix comesta, mirabile contra Scorpionum ictus.
Bruchi tosti & devorati.
Cæparum & absinthij succus.
Centaurei minoris succus.
Sapa item bibita valde prodest

Antidota Anderam, aliàs Braz. regis Siciliæ.

℞. Castorei ℥j. Scordij ℥ij. casti amari ℥j.ß. assæ fætidæ ℥iij.ß. confice cum melle. Dosis ℥iß. vel ℥ij. cum vino.

Aliud Ejusdem.

℞. Aristol. long. & rot. ana aureum j. Cymini ℥iij. assæ fetidæ, ca..., sem rutæ ana ℥ij. Castorei ℥iiij. cum melle confice. Dosis Drach. ij. cum decocto calido radicis Gentianæ vel Aristol. &

& mero. Dabat etiam Drach. ij. assæ fætidæ & aliquando. Drach. iij.

Laureolæ cum aceto.

Medicamentum Andro. Philosophi Græci.

℞. Semen rutæ, sulphuris vini, ana aur. vj. Castorei aur. j. assæ fætidæ aureum cum semisse; Pyrethri styracis liquidæ, ana aur. j. confice cum melle. Dosis ℥ß. cum aceto vel vino optimo.

Aliud optimum.

℞. sem. rutæ. aur. j. Cast. aur. semissem. Aristol. long. & rot. ana aur. ij. rad. Gent. assæ fæt. ana drach. 8. (alias aur. 8.) confice cum melle. Dosis Drach. j. ß. cum vino puro. *Electuarium Zenonis, sive Diaruta.* ℞. assæ fæt. Costi amari & dulcis, ana aur. v. Aristol. rot. agari. ana aur. ij. Castorej Cinamom. Aloes, ana Drach. iij. rad. Ireos, sarcocollæ, ana Drach. j. ß. Aristol long. Gent. ana. Drach. vj. confice cum melle. Dosis Drach. iij.

Laudat item, Theriacam magnam, Andromachi, Theriac. Esdræ. Mithridatium & theriac. diatesseron. Cujus descriptio. ℞. Gent. baccarum lauri. Aristol. long. Myrrhæ ana part. æquales; confice cum melle despumato. Dosis aur. ʒ. cum calida. *Aliud contra Scorpionum ictus.* R. sem. rut. agrestis, cymini Aethiopici, sem. trifolij minianth. ana, cum aceto q. s. fiat confectio. Dosis aur. j. *Aliud.* R. alliorum, nucum, ana, part. j. fol. rutæ siccæ. assæ fæt. myrrh. ana partem semis confice cum lacte. Dosis Drach. iij. *Aliud.* R. Castor. piper. albi, myrrhæ, oppij, ana, conficiantur in trochiscos. Dosis oboli iij. cum vini ℥iiij. *Aliud.* R. oppan. myrhhæ, galb. Castor. piper. albi, ana; conficiantur cum Styrace liquida & melle. *Aliud.* R. rad. colocynth. capparis, absynth. aristol. long. cichorij sylu. ana. Dosis pro pueris scrup. j. pro viris Drach. j. mirabilis in hoc modo virtutis. *Aliud.* R. Kali virentis succum cum butyro vaccino. Coque ad formam Elect. Dosis aur. ij. hoc maxime juvare affirmant. *Aliud.* R opij, sem. hyosc. albi. Confice cum melle: & cum calidioribus parum attempera. *Plura ex Avicenna* qui velit, eum ad Can. 4. Fen. 6. Tract. 3. relegamus.

Externa Rhasis.

Anacardi oleum calidum in *putamine ori manens infr..atum*, ligetur primùm vulnerata pars, deinde solvatur, & oleo jasmineo inungatur. Tertio die aperiatur vena, sed post cibum & somnum. Locus item Castoreo ungatur, vel melle Anacardino & allio, cum plumbo argento vivo superinducto.

Sagapenum extra applicatum vulnus sanat, & mustelæ caro superposita.

Lapide topazio confricatus locus sanabitur.

Musca confricatâ vulnus juvatur.

Aqua e folijs raphani, & oleo sinapis & Majoranæ vulnus curatur.

Butyrum coctum prodesse scribit Serapio.

Interna Rhasis.

Sudor quovis modo eliciendus tam externis quam internis medicamentis.

R. nucum, alliorum mundatorum ana, pistentur.

Dosis ʒj. & post horam merum bibant. alij his rutæ siccæ, myrrhæ, & assæ, ana addunt. Dosis ℥iij. cum vino puro.

Aliud. R. sem. nigellæ partem. j. assæ part. 3. Dosis trochisc. j. cum vini ℥j.

Aliud. Bibat vinum forte ad ebrietatem usque & mane venam aperiat. *Aliud.* R. rad. colocynth. corticum rad. cappar. absinthij, Aristol. long. seminis endyviæ, ana: fiat pulvis. Dosis Drach. j. pueris scrup. j.

Alia Theriaca contra Scorpionum ictus. R. arist. longæ; rad. Gent; baccar. lauri, rad. capp. colocynth. absynth. cheled: vitis albæ ana, confice cum melle.

Aliud. R, myrrh. opopan. apij ana Drach. j. ß. vitis albæ, Aristol. longæ, pyreth. ana. Drach. vj. sem. rutæ, nigellæ, trifolij, ana Drach. iij. gummi arab.

arab. q. ſ. cum aceto fiant trochiſc. Doſis Drach. j. ad Drach. jſſ. *Aliud.* R. alliorum mundat. Drach. v. nucum. Drach. x. aſſæ Drach. j. incorporentur optime. Doſ. Drach. ij. *Aliud.* R. Gent. Ariſt. myrrh. coſti amari, rutæ, caſtorei, mentaſtri ſicci, pyrethri, piperis, ſem. nigellæ, aſſæ fœtid. ana. confice cum melle: Doſis aureum j. cum vino. Confert etiam rad. eryngij pulvis cum calida, & cuſcutæ pulvis. Napelli item aur. j. cum aqua. Iua & polium cum aqua, valde proſunt. Si febris ſupervenerit, venam incide; ſtercus aſini ſiccum & cum vino bibitum, multum conducit. *hæc ex Rhaſi.*

Externa ex Albucaſi.

Vngatur locus oleo de Ben. pluribus diebus, vel oleo Iaſmineo, cum quo teratur euphorbium & Caſtorium, vel caſtoreum, & allia terantur cum oleo veteri, & fiat emplaſtrum.

Rana ſciſſa & ſuperpoſita valde prodeſt. R. olei vet. ℔. j. ceræ ℥iiij. euphorbij ℥j. liquefiat in oleo, & eo inungatur locus.

Interna Albucaſis.

Bibat butyrum vaccinum calidum cum vino vel melle. Pentaphylli ſemen, & feces vini, Theriaca ſunt in hoc malo: uti & erucæ ſemen.

Hiera Anacardina contra Scorpionum ictus. R. Pyrethri ſem. nigellæ, coſti amari, piper. nigri, acori, ana ℥x. fol. rutæ, aſſæ fœt. rad. Gent. Ariſtol. long. baccar. laur. caſtorei, caſſiæ lign. Sinapis, mellis Anacardini. ana drach. v. pulveres cum oleo nucum malaxentur; & cum ſucco radicis conficiantur. Doſ. drach. j. quotidie, provocat ſudorem. Cerebrum Gallinæ potum valde confert.

Haly Abbas nova non adfert, ſed ſolum recipit quæ ab alijs ſunt perſcripta. De ſigillis quibuſdam (in Centiloquium Ptolomei) & incantationum formulis, tum ipſe, tum Kiranides mentionem facit; ſed quæ ab homine Chriſtiano credantur, imo quidem recenſeantur, indignis.

Ioannitius Emplaſtrum cum allio & butyro valde laudat. Vel ſi ungatur locus cum petroleo, aut ſucco porrorum puro.

Intus dari vult Cataputij majoris medullæ ſcrup. iij. cum aqua tepida *Rabbi Moyſes* hexagium unum præſcribit, thuris cum vino q. ſ. Exhibet etiam ſtercus columbinũ exiccatum, & ſubtiliſſime tritum, cum butyro & melle. Doſis: duo hexagia.

Guil. de Placentia majoranam ſiccam vel viridem intus cum urina humana propinandam & foris applicandam ſuadet.

Conſtantinus 4. Pantechni lib. foris ſtercus Gallinæ vel cor commendat; intus pimpinellam: cum pulvere Gent. Cinamomi, centaurei in vino ſumptam.

Avenrhois lapidem Bezoar ſupra omnina extollit. Doſis quarta pars aurei.

Ariſtoteles περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων. Locuſtæ ſpeciem σκορπιομάχην deſcribit, quæ ſtatim comeſta Scorpionum ictibus medetur.

Serapio radicem colocyn: maſculi tritam & vulneri appoſitam, dolorem tollere affirmat. Intus commendat Abſynthium, lactucæ ſemen cum allio, Mumiæ gr. ij. cum decocto tribuli marini, & foliorum Silphij.

Oribaſio probantur lilij radices & folia trita & impoſita, & emplaſtrum verbenæ, quod ita habet. R. Verbenæ ℥iij. reſinæ ℥vj. Ceræ, picis, ana ℥ij. ſſ. olei ℥. ſſ. Fiat emplaſtrum.

Intus laudat cancrorum fluviatilium ſpodium cum lacte caprino vel agrimoniæ ſucci ℥ij. cum hauſtu vini vel Dracontij radicem tritam cum vino.

Aetius Calamentham aquaticam laudat, & Nepetam, quam ita dictam putant nonnulli, quod Nepatum, *id eſt*, Scorpionum ictibus medetur: cochlea hortulana (inquit) trita & impoſita extrahit venenum. Laudat item verbenam rectam & virentem, ſi cataplaſmatis forma applicetur. Nec non ovillum ſtercus cum vino impoſitum. Conficit quoque hujuſmodi emplaſtrum: R. rut. ſylveſt. cum aceto tritæ drach. j.

drach. j. ceræ ℥j. reſinæ pini quadrantem, fiat ſ. a. emplaſtrum, quod contra Scorpionum vulnera mirabile eſt. *Idem*, Elephoboſcum præter opinionem auxiliari ſcribit, ſive viridis edatur, ſive ſicca cum vino bibatur. R. [illegible] ſucci cyrenaici, piperis, ana drach. iiij. Coſti amari, Spicæ Nardi, croci, ſucci centaurei minoris: ana drach. ij. mellis deſpumati. q. ſ. miſce. Doſis nucis Ponticæ magnitudo cum vino diluto, venenum Scorpionum è quavis parte pellit, ut *Aetius in ſemetipſo probavit. Aegineta* ſulphur vivum cum Cancro tritum ex vino propinat.

Nonus argenti ſpumam ictui ſtatim ſuperponi juſſit, atque ſulphur laudat, ſi ad pondus fabæ Aegyptiacæ cum octo piperis granis ex vino ſumatur.

Aratolius hoc laudat [illegible].

Sylvaticus ex Haly talpam, vel Soricem domeſticum majorem, ſuperpoſitum commendat: & ex Serapione, ſtannum tritum ac potum.

Orphæus Corallium potum laudat, & lapidem σκορπιοῦς dictum, cum allij capite impoſitum.

Octavius, Aretæus, Horatinus, Zoroaſtres, Florentinus, Apuleius, Democritus, aliique Geoponicorum authores, pauca addunt veterum medicamentis præter aniles quaſdam Epodas, & ſigilla incantatoria, Deo hominibúſque inviſa. Tale quoddam figmentum narrat Plinius; ſed qua ratione aut fide nemo dixerit. Si percuſſus (inquit) à Scorpio aſinum conſcenderit facie caudam reſpiciente, ſanabitur homo, & aſinus torquebitur.

Myrepſus iridem bene tritam cum vino ſufficiente vel aceto, ac deinde bibitam extollit.

Quintus Serenus ſic ſcribit & conſulit: *Sunt minima ſpecies ſed diræ vulnera peſtis, Quæ magis in tenui latitantes corpore fallunt. Scorpius, & gravis eſt araneus; hæc mala ſemper Captant ſecuros multa jam nocte ſopores: Et documenta dabit magnus proſtratus Orion, Magna quod exiguis perimantur ſæpe venenis. Eſt cum vulnus atrox incuſſit Scorpius ardens, Continuò capitur tunc ligná ſede retuſus, Vulneribúſque aptus fertur revocare venenum; Aut calidis pelagi lymphis loca læſa fo[illegible]tur: Sive meri potu diſſolvitur improba peſtis.*

Plinius inter exteriora hæc adjicit: Sinapi tritum, corcorum herbam, Camelæontis radices, Algã, cæpas ſylveſtres, leporis coagulum, fel teſtudinum, fimi gallinarum cinerem, tuſſilaginem, & verbaſci folia. *Intus autem* plurimi facit, corpus optime purgare; cucumis agreſtis ſemine & elaterio, deinde ſuccum lactucæ propinare, & folia toſta ac thyrſos ex aceto bibere.

Ami cum ſemine lini.	ex vino pota.	Hyacinthi ſemen.
Cuminum ſylveſtre.		cum abrotano.
Cunilæ tertium genus.		Semina trifolij & erucæ.
Semen feniculi.		Agarici oboli quatuor.
Radix cyperi.		Vetonicæ et plãtaginis ſuccus
Crocus major.		Ranæ fluvialis ſpodium.
Naſturtium.		Camæpytis.
Chryſocome.		Nodia herba.
Cauliculi groſſi.		Paliuri ſemen.
Lauri baccæ.		Lychnis flammea.

Arnoldus Villanovanus hæc habet: Herba trinitatis vulnera Scorpionum curat, & Scorpios ipſos occidit. Bibat æger cochlear unum ſucci radicis Ebuli cum vino, & eſt infallibile remedium. R. rad. cappar. colocynth. abſinth. ariſtol. long. Gentianæ; baccarum lauri, Ben. citrini, vitis albæ, ana: confice cum melle. Doſis nucis quantitas cum vino. *Aliud*, R. Sem. rutæ agreſt.

agrest. cumini, alliorum, nucum & avellanarum, ana, ℥j. fol. rutæ sicc. gran. j. ß. myrrhæ, thuris, ana, gr. j. piper. albi, oppij ℥iij. opopanacis, galbani, ana ℥. ß. confice cum melle. Dosis, fabæ quantitas ex vino. *Ioannes Ardenus Anglus* (Chirurgus omnium Britannorum longe suis temporibus peritissimus,) post longam hic & in Gallis praxim, nihil magis a Scorpio vulneratis salutare vidisse sese affirmat, quàm si tres quatuorve sanguinis guttæ extrahuntur juxta vulnus, eodemque vulnus sanguine statim linatur. Celsus tale quid fecisse illos medicos insinuat, qui sanguinem è percussorum brachijs extractum servare soliti sunt. *Atque hæc de medicamentis contra Scorpionum ictus sufficiant*; Si quis a Rhasis (Scorpione illo, quem gibbosum diximus,) morsus fuerit, à primo die parvus dolor sentitur; sed sequenti, angustia, gravitas, tristitiæ occupant: color corporis in horas fere singulas varius, & ex viridi, flavo, albo, rubidoque alterans: unde appareat omnes humores esse infectos; locus ex dolore & humoris confluxu ardet. Sequitur syncope, & cordis tremor; acuta febris, & linguæ tumor, ob humores in cerebro putrescentes colliquatos, & ad radices musculosque linguæ diffluentes. Quandoque & urina sanguinea ob materiæ venenosæ acrimoniam, bilisque porracea per vomitum ejecta; intestina etiam dolore acuto & vehementi torquentur. Nervis omnia fere accidunt symptomata, quæ malè ipsos afficere possunt. *Hos Rhasis hoc modo curari jubet*. Primum à sectione loci facta & cucurbitulis adhibitis, forti cauterio actuali inuratur; tum vulnus ungatur succo endyviæ sylvestris, vel cum oleo rosaceo, aqua hordei, succo pomorum, & cum omnibus rebus frigidis. Si alvus non sit lenita, leniente clystere aliquo, & succo blitæ, nitro, & oleo violaceo solvatur; & hanc Theriacam capiat. R. opopan, myrrhæ, galbani, castorei, piperis albi, ana: confice cum styrace liquida & melle. Dosis jujubæ quantitas; lapide molari calfacto, & cum aceto irrorato membrum affectum suffumigetur. Foveatur item aqua lactucæ sylu. *Theriaca exercitualis*. R. cortic. rad. cappar. rad. colocynth, absynth. aristol. rot hepaticæ, taraxacon, sylu. siccæ, ana, fiat pulvis. Dosis drach. ij. Poma acetosa item comedenda. *Pro ventris dolore*. Bibant oleum rosaceum cum aqua hordei, citrullos, cucurbitam, & lac acetosum etiam exhibent. *Pro cordis tremore*, Accipiant succum Endyviæ, vel syrupum acetosæ, vel syrupum de pomis cum trochiscis de Camphora, vel lac acetosum eodem modo. *Si vulnus dolore acri crucietur*, Vicina loca cum bolo & aceto emplastrentur; ad defensionem, & medicinam acutam mordentemque ex Euphorbio, vel castorio superponito; Radix polij hausta cum aqua, & caro arietis combusta confert. *Theriaca Hascarina, in Hascari Provincia primum inventa*. R. fol. ros. rub. drach. iiij. spod. drach. ij. santal. citrin. drach. ij. ß. croci drach. j. glycyrrisæ drach ij sem. citrulli, melonis, cucum. cucurb. gummi tragac. spicæ, ana, drach. j. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drach. j. sacchari albissimi, mannæ, ana drach iij. cum muscilagine Psyllij, & aqua ros. q. s. confice. Gens Hascarina ægrorum sanguinem solebant extrahere, (inquit Haly Abbas) fere ad animi deliquium: deinde lac dulce propinabant, & aquam è pomis acidioribus destillatam; lac acetosum item exhibebant magna quantitate: hæc Arabes de pestilentissimo hoc genere Scorpionum: *Nicandro* omnibusque Græcis ignoto, & in Hascari regione nimis familiari. *Nunc de Araneis dicemus*.

Cap. XI.

Cap. XI.

De Araneorum nomine differentijsq́;

Araneus, sive aranea, Græcis ἀράχνης, καὶ ἀράχνη, παρὰ τὸ ἀραιὰ ἴχνη ἔχειν: ἢ, παρὰ τὸ εἰς τὸν ἀέρα ἀιωρεῖν τὰ ἴχνη. Quidam dictum putavit παρὰ τὸ ἀραιὸν ὑφαίνειν: quasi laxa, rara, aut spongiosa texens. Alij μυιοχάρτην sive muscatricen, Kiramides ἄρχαμον; Hesichius σφάλον vocat. Hebræi *Acabitha, acbar, acabish, Semamith*. Arabicè *Sibth & phibit, Aldebabi, & Aldebani* Bellunensis vocat. Germanicè *Spinn & banker*. Anglicè *Attercop, spider, spinner*. Brabanticè *Spinn*: & Gallicè *Araigne*. Italicè *Ragno, ragna*. Hispanicè *Arana*, vel *Tarantula*. Illyricè *Sparanck*. Polonicè *Pająk*. Barbaricè *Koatan, Kersenat*. Isidorus lib. 12. Araneam dici affirmat, quasi ab aere nutritam & natam, duplici quidem errore. Nam si aere viverent, quare tam sollicite muscis capiendis casses conficiunt atque tendunt? Si vero exinde nascerentur, quare coeunt? cur vermiculos atque ova excludunt? Verùm arrogantiori Etymologo veniam dabimus, cui familiaris ludendi in nominibus consuetudo ferè pro lege est. Plura autem horum sunt genera; omnibus internodia terna in cruribus; *Nomen.*

Estque caput minimum, toto quoque corpore parvum est,
In latere exiles digiti pro cruribus hærent;
Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit
Stamina.

Sunt autem omnes aranei, vel innoxij morsus, vel venenati. Innoxiorum, alij Cicures & domestici, omnium maximi; alij verò subdiales, qui à rapacitate venatorum & lupi nomen invenere: horum minimi non texunt; qui verò major est, asperam parvamque telam apud terram aut sepes orditur. Cavernarum exigua vestibula prætendens, & primordijs telarum intus positis observat, dum aliquid in tela offendens commoverit; mox accurrit ut capiat. Noxij sive Phalangia dicti aranei, morsu ita infesti sunt venenato, ut attactum locum statim in tumorem adigant. Hæc in duo distinguuntur genera: Sunt enim alij minores, alij majores. Varij minores, procaces, cacuminati, salacesque & assultim incedentes; quos ψύλλας sive pulices, & Pithecos simiosve nuncupatos lego. Oribates alij dicuntur, quod in arboribus præsertim montanis reperiuntur. Hypodromi etiam, quoniam sub folijs degunt. *Gesnerus*. Animal est pilosum; in arboribus majoribus nascitur. Venter ei leniter incisus, ut sectio notata filo videri possit. Ælianus. *Differentiæ.*

Cap. XII.

De Araneis noxijs sive Phalangijs

Phalangium est Italiæ ignotum (inquit Plinius;) plurimorum generum. Vnum prægrandi simile formicæ, sed multo majus; rufo capite, reliquâ corporis parte nigrâ; albis intercursantibus respersum guttis. Aetij Formicarius corpore fuliginoso describitur, cervice cinerea, dorso veluti astris insigni: ἀστέριον Nicandri, [illegible] vocat Aetius: Latini venatorem dicunt; imbellam plagam infert & doloris expertem, sed nonnihil unà venenatam. Inter Araneorum telas invenitur, ubi (venatorum more) muscas, culices, apes, asilos, tabanos, imo quidem vespas, & (nisi Lonicero diffidimus) æstros, & quicquid casses capiant teneantque, deprædatur. Idem *Phalangiorum descriptio & differentia.*

hoc esse cum Aristotelis pulice nemo sanæ mentis inficias iverit; corpus illi latum, volubile, rotundum; quæ circa collum partes sunt, incisuram habent. Et circa os eminentiæ tres enascuntur. Aliud quoque Phalangium, Nicandro ῥάξ, Aetio ῥάγιον, Æliano ῥώξ dictum (ab acini uvæ nigræ similitudine) figura rotundâ, colore nigro, splendente corpore & globoso, pedibus brevissimis tanquam imperfectis, incessu tamen velocissimo: os autem habet, sed dentatum, sub alvo natum; accumulatis pedibus movetur. An sit mordax illud Aristotelis, penes lectorem esto judicium: Sane haud multum ab ludit, ut Grevinus rectè conjecerat. In hujus descriptione Aetius, Ælianus, Plinius, fere cum Nicandro consentiunt: male tamen Ælianus [illegible] pro [illegible] posuit, & Lybicum duntaxat animalculum esse asseveravit. Idem esset ἀστέριον, nisi stellulis, & virgulis quibusdam niveis, pinguibus illis & lucidis, distingueretur. Hujus post Nicandrum solus Plinius mentionem fecit; acsi Aristoteli, Galeno, Aetio, Æliano, Avicennæ fuisset ignotum. Pejor istis omnibus Cyaneus, sive cæruleus [illegible], ut Nicandri verbis utar; sublimibus utrinq; & longissimis pedibus incedens. Scholiastes addit [illegible], id est, lanuginosum & sublime, non sublime lanuginosum, ut Lonicerus vertit; lanugine nigra hirsutus inquit Plinius, quamvis ego vix inducor ut credam phalangium cæruleum nigra esse lanugine villosum. [illegible] Nicander vocat illud Phalangium, quod alij [illegible] dicunt: à crabrone rubicundo pennâ tantum differens, & vehementer rufescens. Cæruleo longè pejus habetur, quamvis plurimo solo tactu venenum ingerit, & speculum crystallinum levi transfectu (Scaligero teste) confregit. Tetragnathij duo genera habentur; Pejor cui caput medium linea una alba, & transversa altera distinguit. Mitior, sive cinereus, posteriore parte candicans, eodem colore, ac qui telas muscis in parietibus latissimè pandit. *Plin. & Hermolaus.* Uti vero Aetius tradit, Tetragnathus Phalangij species est, corpore latiore & subalbulo, pedibus scabris: duo illi in capite prominent tubercula; alterum rectum, alterum latum; ut videatur quidem ora habere duo, & maxillas quatuor. Circa fluvium Arrhatam in India magnus illorum & quandoque civibus exitialis numerus; ut Ælianus narrat. Inveniuntur messis tempore in leguminibus (cum manibus colliguntur) Phalangia quædam parva [illegible], specie cantharidi similia, colore flammeo rubberrimo quales *Twyngs* Anglorum nostrorum esse, quorum esu pereunt sæpenumero jumenta, meritò contendam. Nascitur item Phalangium in ervo, & in Persica arbore, cui nomen [illegible] Nicandro & Aetio, [illegible] Dioscoridi; quia prætereuntium capita audaculus ferit, cum vel per filum descendit, vel absque filo sese præcipitat. Animalculum est Phalænæ Papilionis specie: capite semper nutabundo horribilis incedit, & ventre gravi; corpore oblongus est, & colore viridante; aculeum in summo collo gestat, quod si in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput sunt partes, Aetio authore; [illegible], unde Scholiastes insinuare nobis videtur, esse hoc genus Phalangij alatum, quod nemo hactenus animadvertit. Ponsetus & Ardoynus, Cranocalapten, Tarantulam esse arbitrantur, à Rabbi Mose decepti: hunc erroreum secutus est Gilbertus Anglicus, cap. de Tarantula. Sclerocephalus, formâ a priore parum differt: caput habet saxi duritie, & totius corporis lineamenta, illis animalculis quæ lucernas circumvolitant similia. Scolecion longiusculum est, & maculis quibusdam, præsertim circa caput, variegatum. Est & quoddam genus Phalangij, Plinio *Lanuginosus* dictus, grandissimo capite: quo dissecto, inveniri dicuntur duo vermiculi, qui mulieribus corvina pelle ante sobolis ortum adalligati, præstant ne concipiant; estque hæc vis eorum annua, ut Cæcilius

in

in Commentarijs reliquit. Ultimum appulum vocamus, vulgo Tarentulæ nomine, non incelebrem, a Tarentino agro in Appulia (ubi frequentiores visuntur) cognominatam. Ejus hic Iconem à mercatore quodam Italo piæ memoriæ Pennio datam exhibemus, ubi si albicantia loca, fuscedine leviore; adumbrata verò, saturiore infeceritis: ecce vobis lentiginosum & verum Tarantulam, à nemine (quod sciam) hactenus verè descriptum. Ferdinandus Ponsettus sepedem duntaxat communiscitur, & Ardoynus idem sentit, caudamque extensam præterea affingit. Rhasis, *Tarantulam*, *Syptam*; Albucasis Alsari; Rabbi Moses, *Aggonsarpa*; Avicenna, *Sebigi*; Gilbertus Anglus *Taranta*, Ardoynum secutus; qui duo Tarantularum genera constituit, alterum fuscum, quale dedimus; alterum croceum, clarumque, quale Ægyptus parit.

Phalangium Italiæ ignotum, ex Plinio diximus; at nunc in ora meridionali penè tota reperiuntur, magno cum messorum venatorumque incommodo, ut diurna experientia liquidum fecit. Valde hallucinatus Ponsettus, qui 3 lib. cap. 15. de Scorpione, Phalangium muscam venenatam appellarat. Dirum est animal (inquit Alex. ab Alexandro) tactu pestilens; æstate sole exæstuante morsus eorum venenatus, alio tempore non item. In frigidissimis regionibus multi aranei, nulla autem phalangia; vel si quæ fuerint, veneni atque malignitatis omnis exortia. In sulcorum rimis æstu dehiscentibus latitant Tarantulæ, ac imprudentes messores vel venatores dentibus lacescunt ac pungunt. Quam ob causam indigenæ pedibus manibusque se muniunt, quoties ad messem vel aucupium proficiscantur. Telam quasi nassam texit magno silentio, & quodcunque é minutis quibuscunque bestiolis inescare potest, illud in cœnam parat & destinat. Singula phalangia in reti (quod crassum confecerint) pariunt, atque incubant magno numero, cumque ipsa proles increverit, matrem amplexa interficit & ejicit sæpe etiam & patrem, si ceperit: adjuvat enim fæminam incubatu, pariunt autem & trecentos. Bellonius, lib. sing. obs. cap. 68. in sabulosis locis phalangia parva per equorum tibias ascendentia observavit (quæ forte Germanorum *Steinspinnen*) quorum frequenti morsu subitò languescebant, & continuò titubantes intabescebant. Basilius decem phalangiorum genera esse dicit, sed non describit. Avicenna (ex quo nescio Galeni libro) in Ægyptiacum, Nigrum, Rutilum, Rachen, Album, Citrinum, uveum, Formicarium, Cantharadeum, Vesparium & Orobaten, Phanlangia dividit. Sed tam ineptè (ne quid gravius dicam) tam ipse, quam universa Arabum familia illa describit, ut nihil de re tanta tam enormiter videris confusum. Denique ut omnes (quas vidimus legimúsve) phalangiorum species addamus, placuit etiam Cretense adjicere, cujus hic imaginem accuratè sculptam habetis. Est autem ex colore fusco cinerascente, corpore glabro, tibijs hirsutis, juxta os duobus quasi uncatis stimulis munitum, quibus mordet & pungit. Vivit Araneorum more ex muscis & papilionibus, quibus illaqueandis telas conficit. Ova ponit fovetque sub pectore, unde Paraphalangia excluduntur, quæ sub ventre hærent materno, donec adultiora facta matrem occidunt. Foramen excavant pro

corporis magnitudine aptum; nam ut non ubique unius coloris, ita nec ejusdem magnitudinis. Habitant in caverna duos pedes profunda, quam extra stramine operiunt, ne pulvere repleatur. Aranei hi omnes venenosi ex insita natura venenum obtinent; non enim illud ex herbis sugunt (ut similitudinum corrasores nonnulli autumant;) quas ne gustant quidem, nec è cibi malignitate. Vescuntur enim potissimum muscis, culicibus, apibusque, nihilque cacochymiæ ex eorum corporibus exugunt.

[illegible] Formicarij morsum gravia insequuntur symptomata: nam vulneri tumorem infert ingentem, genua labefactat, cordis tremorem excitat, virium dejectionem inducit, quandoque & mortem. Nicander ægros adeò profundè dormire author est, ut in sempiternum *somnum* demum incidant; patiuntur enim ea quæ ab Aspide; quam Cleopatram pectori adhibuisse referunt historiæ, ut sine dolore è Pompeij manibus evaderet. Agrostis imbellem plagam infert, & doloris fere expertem, nec ullo modo lætalem, nisi plane neglectui habeatur. Rhagij valde exiguum est vulnus, & oculos fallens; ab eo inflicto oculorum inferiores partes, uti & genarum, rubescunt. Lumbos deinde horror languorque, & genua imbecillitas corripit; totum corpus caloris expers inhorrescit, & veneni malignitate nervi convelluntur. Partes generationi inservientes adeo sunt enervatæ, ut semen retinere haud possint; urinam emittunt, similem araneis textis; dolorem sentiunt qualem à Scorpione. Asterij ab Ictu, enervati atque elumbes videntur, genua concidunt, sopor hominem corripit pariter ac horror. Pejor hisce omnibus cæruleus, caliginem concitans, & vomitus araneosos; deinde lypothimiam, genuum imbecillitatem, coma & mortem. *Dysderi sive Vespiforme Phalangium* eadem cum Cæruleo, sed mitiora infert symptomata, & lento quodam veneno tabem inducit. A Tetragnathijs locus percussus subalbicans est, vehemensque in eo & continuus dolor. membrum verò ipsum ad articulos usque gracilescit. Corpus denique totum ex alimento nullum sentit commodum, & post adeptam quoque sanitatem immodicæ infestant hominem vigiliæ. *Aetius.* Nicander Cinereum Tetraganthum morsu venenum infundere disertè negat. Cantharideum sive leguminare pustulas excitat, quas Græci *[illegible]* vocant, mens perturbatur, oculi distorquentur, lingua balbutiens & vacillans incondita profert, cor furore quasi exagitatum oberrat. Ervestris eadem producit mala, & equos devorantes, jumentaque siti exardescere, mediaque crepere causatur. Cranocalaptes si quem percusserit (inquit Plinius) non longo post tempore mors sequitur. Aetius & Nicander contra affirmant, ipsius vulnus nullo fere negotio persanari. Sequitur capitis dolor, rigor, vertigo, corporis inquietudo, jactatio, ac ventriculi pungentes dolores: sed idoneis medicamentis (Nicandro affirmante) singula sedantur. Huic Sclerocephalus, ut forma, sic viribus similis, eademque efficit; veluti etiam solecium Lanuginosum sterilitatem arcere, vel gestatum, diximus; an sit vero vehementer virulentum, nullus, quod sciam, determinavit. Lanuginosus sive Appulus phalangius, pro vulnerati complexione & præsenti dispositione varia contrariaque parit symptomata. Nam rident alij, alij flent, quidam blaterant, alij omnino silent; hic dormit, ille perpetes agens vigilias ducit: at hunc gaudium, alacritudo, motus, illum tristitia, desidia, torpor afficit. Sunt qui reges se esse arbitrantur, & cunctis imperant: sunt qui captivitatis imaginatione contristantur, & in nervo jacere se fingunt. Denique ut non una hominum ebrietas, ita nec horum insania: sed nonnulli pavidi, taciturni, tremuli; nonnulli audaciores, clamosi, constantes fiunt. Hoc solum omnibus commune, musicis instrumentis delectari, eorumque sono ad gesticulationem, choreas, tripudia, animum corpusque ducere. Imo cum præ morbi mora & vehemen-

vehementia jam morti proximi videntur, Musica tamen audita animos recolligunt, majoreque indies cum alacritate choreas agunt. Quibus noctu atque interdiu continuatis, tandem agitatis satis spiritibus & veneno per insensilem transpirationem evaporato, convalescunt. Si vero quacunque de causa Tibicines musicam intermiserint, priusquam mali fomes fuerit exhaustus; in eosdem recidunt ægri affectus, quibus primùm opprimebantur. Hoc inter alia mirari possumus, omnes Tarantulatos (Italia peperit, & jam usus trivit hoc verbum;) tam rectè saltare, ac si choreas nossent; tam eleganter canere, ac si symphonijs assuevissent. Cardanus præter fidem & experientiam eos musica sanitati restitui posse negat; tamen & nos id ipsum Basileæ accidisse, à Felice Platero & Theodoro Zuingero præceptoribus nostris charissimis clarissimisque accepimus: & in Matthiolo, Bellunensi, Ponsetto, atque Paracelso legimus. Et sanè si suave tibiarum melos equis lymphatis, & coxendicum dolori auxilio fuerit (ut Asclepiades scriptum reliquit:) Quidni etiam Tarantula percussis opem ferat? Sunt qui nescio quem minorum gentium Divulum huic morbo præficiunt, Vitum nomine, canendi olim peritia non incelebrem, quo invocato & tibiarum modulamine placato, Musices Patrono per hanc petitionem id impetrant, quod musica & motui debere volent. Cæterum Phalangium non dissimilia mala inferre, author est Leilenus: doloremque & vulnus ejus musica remediari asserit. Hæc duo phalangia cum veteribus eorum ignota, haud mirum si nec ipsa descripserint, nec eorum morsus remedijs persanandi viam monstrarint. Dioscorides de communibus phalangiorum morsibus, sic scribit: Symptomata quæ eorum morsum comitantur, plerumque hujusmodi sunt: locus vulneratus rubet, nec intumescit, nec calescit, paulum autem humescit; quo frigescente totum intremiscit corpus, poplites & inguina distenduntur, in lumbis fit collectio, ad urinam reddendam sæpius urgentur, ac in excrementis alui ejiciendis maximo cum labore & dolore sudant undiq; frigido sudore diffluunt, ab oculis caligantibus lacrymæ destillant.

Aetius hæc addit: Vigilijs detinentur, aliquoties virga erigitur, caput prurit, quandoq; oculi & suræ cavi fiunt. Venter inæqualiter flatibus distenditur, totum corpus intumescit, præcipuè facies; gingivæ, lingua, tonsillæ, ineptiùs & oscitanter verba proferunt; aliquando dysuriâ laborant, pudendis dolent, urinam aquosam & veluti telis plenam emittunt. Pars affecta pungitur, intumescit (quod Dioscorides antea negavit,) & modicè rubet. Hæc Aëtius; à quo Paulus, Actuarius, Ardoynus & alij parum discrepant. Gal. lib. 3. loc. aff. Cap. 7. hæc habet. Morsus, inquit, Phalangiorum ob vulneris exiguitatem vix conspicitur: solummodo cutem primùm afficit, unde ab ejus superficie per villorum continuitatem in cerebrum totumq; corpus defertur: cutis enim è membranis, hæ a nervis & cerebro. Hoc manifestum est, quia vinculis statim injectis partibus remotioribus, ab infectione veneni in vicinia existentis integræ servantur. In Zacyntho quos Phalangium momorderit aliter afficiuntur, & graviùs atque alijs in locis. Corpus obtorpescit, debilitatur, tremit, valdeq; frigescit: sequitur vomitus cum spasmo, ac virgæ inflatio; aures acerbissimo dolore affliguntur & pedum volæ. Balneis ad salutem recuperandam utuntur: in quas si postea sanus sese ultro immerserit, vel fortuito per insidias eò ductus fuerit, per calidam veneni diffluentis contagionem suscipit, & eadem quæ curatus mala toto corpore persentit. Simile quid scribit Diosc. Cap. de Trifolio asphaltite in hæc verba: Totius, inquit, plantæ decoctum fotu dolores eorum finit, quos Serpentes percusserint. Eodem balneo quisquis se ulcerosus laverit, perinde afficitur, atque ille à Serpente morsus. Galenus miraculo id fieri credit, lib. de Theriaca ad Pisonem, si modo illum scripserit Galenus. Verùm magis miraculosè Aelianus, ubi id sanis contingere affirmat, nulla facta ulceris mentione [illegible]

tione. Atque hæc de Symptomatis. *Nunc [illegible] curam*: Curatio alia particularis, alia generalis. Particulares paucæ à Medicis recensentur, quia Generalis plerunque efficax.

Plinius tamen contra Formicarij Phalangij morsum, quod rufo est capite, in remedio ponit; Si quis ejusdem generis alterum vulnerato ostendat. [illegible] ad hoc servantur, cum mortua inveniuntur. Valde item conducit catulus mustelæ, cujus ventriculus fartus fuerit coriandro, inveteratusque, ac in vino potus. Vesparij Phalangij venenum vespa (Ichneumon dictus) contusus & applicatus retundit (inquit Bellonius) non secus atque vivus vivum perimit. Etenim Ichneumon, authore Aristotele, animalculum phalangijs infestum. Ingreditur sæpe eorum cavernas & vicissim egreditur, operam perdens. Magni enim laboris res est tam pusillo animali, hostem sese majorem vi extrahere: si vero foris deprædantem hostem invenerit, non aliter phalangium secum trahit & rapit, ac formica granum: & quo pertinacius ipsum se retrahit, eo protrahit vespa ardentius, nullisque parcens laboribus, omnes corporis atque mentis nervulos intendit: quandoque nimio labore fessus, evolat paulisper & respirat, recollectoque deinceps anhelitu quærit suum phalangium, & [illegible], cribro crebrius pertossum, tandem enecat; enecatum in proprium [illegible] limem rapit, atque ubi incubando genus revocat. Tarantula quos percusserit, motus violentior & incontinuus adjuvat; ubi à cæteris Phalangijs ictis hominibus quietem contra imperat Celsus & parcum motum. Est autem vera ipsorum Antidotus, Musica & cantilena. Christophorus de honestis statim dare jubet Theriacam Andromachi. Exhibet item butyrum cum melle, & radicem croci cum vino. Ejus Bezoar (inquit) sunt viridia lentisci grana. Ponsettus lib. de venen. Decem grana lentisci cum lacte danda consulit, vel succi fol. mori. ℥j.ß. In augmento curat cum agarico aut vino alba, post multum sudorem, refocillandi frigidis & humidis, qualis est [illegible]veris aqua. Merula eos curari dicit sono, saltu, cantu & coloribus. De [illegible] equidem primis non contenderim; sed quomodo coloribus curari possint, haud satis video; præsertim cum vulneratorum oculi vel non videant, vel obscurè hallucinentur. Ait etiam, inquilinos civesque proprios ab ijs lædi, peregrinos autem salvos & liberos; quod nemo non maximæ vel levissimæ potius fidei crediderit. Generalem curam ita Dioscorid. instituit. Primo [illegible] scarificatio iteranda, & cucurbitulæ sæpius cum forti admodum igne [illegible]dæ. Absyrtus consulit locum affectum suffumigare, testis ovorum g[illegible] [illegible]mum in aceto maceratis, & tum cum cornu cervi vel galbano ac[illegible]

Deinde scarificationem adhibendam, & sanguinem vel suctione, vel cucurbitis eliciendum, vel (quod tutius fiet) cauterio actuali comburen[illegible] locum affectum, nisi nervosus fuerit; tum enim cauterio vicinas partes potius inurendum; Tum sudor provocandus stragulis, vel lentâ magis & longâ deambulatione. Denique curam ut perficias tentare oportet, tum internis [illegible] externis medicamentis, qualia hic ob oculos proponimus, & laudatissima meliorisque notæ singula asterisco notamus.

Medicamenta interna; Ex Dioscoride.

℞. sem. abrotani, anisi, cumini, anethi, aristol. rot. ciceris syl. fructus cedri, plantag. trifolij, minianthes semen, ana. terantur sigillatim. Dosis singulorum ʒij. ex vino. si vero plura conjungas, potes ʒiij. vel quatuor in[illegible]tus cum vino præbere. Conducit item myricæ fructus ʒj. cum vino. Chamæpit. & viridium nucum Cupressi decoctum, vino adjecto. Sunt qui Cancrorum fluviatilium succum laudant cum * lacte asinino ac [illegible] ; ac statim ab omnibus dolor[illegible] liberare promittunt. Lixivium quoque [illegible]neum

[illegible] Phalangiorum morsus bibitur. Confert item Terebinthinæ fructum, baccas lauri, Melissophylli folia, daucorum omnium & cori semen, succum baccatum myrti, hederæ, mori, caulis, & foliorum [illegible], cum vino vel aceto bibere [illegible] foliorum ʒj. cum vino [illegible]

Decoct. rad. asparagi, succus sempervivi, succus aparines cum vino. Laudat quoque cochleam tritam crudam & cum lacte asini bibitam. Folia * item melissæ cum nitro, & maluam cum radicibus coctam, & frequenter haustam. Phalangij herbæ folia flores semenque, & semen nigellæ: decoctum asparagi myrrhus, morique [illegible]

[illegible]

℞. Aristol. opij. ana aur. iiij. rad. pyrethri aur. iij. fiant trochisci ad fabæ quantitatem. dosis trochisci duo, cum vini puri ℥iij. Cinis ungulæ arietis cum melle & vino potus. *Diophantus remedia ad phalangiorum morsum.* ℞. Aristol. ʒiiij. pyrethri tantundem, piperis ʒij. opij, ʒj. fiant pastilli ad fabæ molem, sumantur duo, cum vini meracioris cyathis duobus.

Aliud præstantius ℞. sem. rutæ sylu. sem. erucæ, pyrethri, styracis, sulphuris vivi, ana ʒvj. castorei ʒij. misce. fiant trochisci, ut supra, cum sanguine [illegible]dinis. Dosis oboli iij. ex vino.

Aliud. ℞. myrrhæ, castorij, styr. ana ʒj. opij. drach. ij. galbani drach. iij. sem. apij. anisi, ana acetab. j. piperis gr. xxx. confice cum vino. *Aliud.* myrrhæ drach. v. nardi syriacę drac. vj. floris junci rotundi drach. ijß. Casiæ drach. iiij. Cinamom. drach. iij. piper. albi drach. j. ß. thuris. drach. j. & obulus. costi, drach. j. Attico melle confice. dos. nucis avellanæ quantitas cum mulso vel aqua. *Appollodori * remedia.* R. Cumini sylu. acetab. j. sanguinis testudinis marinæ drach. iiij. coaguli hinnuli, vel leporis drach. iij. sanguinis hædi drach. iiij. conficiantur cum vino optimo, ac reponantur. Dosis olivæ quantitas, ex optimi vini cyatho dimidio. *Aliud.* R. sem. trifolij [illegible], Aristol. rot. sem. rutæ sylu. sem. [illegible] in sole exiccati ana drach. vj. vino excipiantur, & fiant pastilli quatuor drachmarum pondere. Dosis pastillus unus. Gal. 2. de antid. ubi plurima ex authoribus congessit.

Ex Aetio & Aegineta

R. Sulph. vivi, galbani ana, drach: iiij. amygd. amar. excortic. succi cyren. drach. ij. vel laseris drach. iiij. in vino diluantur, & melle excepta bibantur: foris item hoc pacto imponantur.

Aliud. R. Ameos. drach. ij. irid. drach. j. aut. hyperici, aut trifol. bitum. bibe ex vino. *Vel.* R. anisi, dauci, cumini, melanthij, piperis, agaric. ana drach. j. bibant. *Vel,* R. cupressi folia, aut nuces tritas, cum vino, & olei hemina una, detur bibendum.

In hunc etiam finem præscribit baccas lauri, scorpiodem herbam, serpillum, silphium, calamentham, chamæpitym per se, & cum ruta ac pipere. *Aliud.* Menthæ fasciculus ex posca recentiore coquatur, ac cyathos duos bibat. chamædryos item, chamępityos, spinæ albæ & pulegij decocta prosunt. Lixivium quoque & succus hederæ cum aceto.

Asclepiades his usus erat. R. sem sphondylij sicci, calamenthæ ana, terantur, & ex vini cyathis duobus sæpius in die bibantur. *Aliud.* R. succi cyren. sem. dauci, mentæ siccæ, spicæ nardi, ana: confice cum aceto. Dosis drach. j: cum posca meraca ad cyathos quatuor: hoc accepto, statim in balneum calidum ducatur. Succo cyreniaco deficiente, duplum puri laseris substituito.

Aliud Præstantius. R. cenchryos, * sem. rutæ sylu. piperis, myrrhæ, staphidis sylu: ana Drach. j. ß. rad. cyperi, Drach. fiat confectio. Dosis. Drach. j. cum vini cyathis quatuor, & cyatho uno mellis. Allij quoq; esus confert, uti balneum & vinum, & quæ viperarum morsibus medentur. Eadem Paulus repetit, & cum[illegible] Thebacium,

Thebacium, vel ſemen viticis, aut folia populi albæ in potu valde effert.

Ex Nicandro. Reſina terebinthi, pinus, vel piceæ, devorata vel pota, valde conducit; quod Geſnerus & Bellonius, ſe experimento verum didiciſſe conteſtantur.

Ex Avicenna. Myrtus, myrti fructus, doronicum, maſtix, aſſa fœtida, cuſcuta ejuſque radix, avellana Indica, (quæ eſt hujus mali Theriaca) bdellium album, cum vino pota. R. rad. ariſtol. iridis, ſpicæ Celticæ, pyreth. dauc. helleb. nigri, cumini. rad. aſphodeli. fol. ſiligæ ceratiæ, fol. dactyli, ſummitatum granatorum, coaguli lep. cinamomi, ſucci cancrorum fluviatilium, ſtyracis, opij, carpobalſami ana ℥j. omnibus tritis, fiant trochiſci ponderis aur. qui eſt eorum doſis. Accipiat item in vino decoctionem ſem. trifolij bituminoſi, nucis cupreſſi, & ſem. apij. Præterea bibat grana pini cumin. Aethiop. fol. & cort. platani, ſemen oxytriphylli, ciceres nigros & ſylveſtres, ſem. nigellæ, abrotani, anethi, Ariſtolochiam, tamariſci fructum; nam hæc omnia plurimum conferunt. Succus quoque lactucæ ſylveſtris & ſempervivi perutilis.

Decoctum nucum cupreſſi præcipue cum cinamomo, & jus cancrorum, anſeris: & decoctum rad. aſparagi cum vino & aqua.

Aliud. ℞. Ariſtol. cumin. ana. drach. iij. cum aqua calida: *Theriaca experta.* R. ſem. nigellæ drach. x. Dauci, cummini. ana drach. v. rad. & nuc. cupreſſi, ana drach. iij. ſpicæ nardi, baccarum Lauri. ariſtol. rot. carpobalſ. cinamomi, gentianæ, ſem. oxytriphylli, & apij ana drach. ij. fiat confectio cum melle. Doſis nucis quantitas cum vino antiquo. *Confectio ex Aſſa.* R. aſſæ fœt. myrrh. fol. rutæ ana, confice cum melle. Doſis drach. j. vel drach. ij. cum vino. *Ex abſyrto, Lullo, Albucaſi, Rhaſi, Ponſetto.* R. piperis albi grana. xxx. cum hauſtu vini veteris: ſæpe ſumat. Datur etiam Thymum in vino. *Abſyrtus.* Superbibat cochlear vini cum meliſſa deſtillati. *Lullus.* R. rutæ ſiccæ, coſti, mentaſtri, pyrethri, cardumeni ana: aſſa fœt. quartam partem, mellis, q. ſ. miſce & confice. Doſis ad avellanæ magnitudinem in potu. *Albucaſis.* Gallinæ cerebrum cum pauco pipere ex vino dulci, vel poſca epotum. Decoctum nucum cupreſſi cum vino. *Theriaca contra Phalangiorum Morſus.* R. tartari drach. vj. ſulphuris citrini drach. viij. ſem. rut. drach. iij. caſtorei, ſem. erucæ, ana drach. ij. cum ſanguine teſtudinis mar. fiat opiata. Doſis drach. ij. cum vino. *Alia.* R. pyreth. Ariſt. rot. ana partem j. piperis albi partem ſemiſſem. marrubij partes quatuor: confice cum melle, Doſis. drach. j. *Alia.* rad. cappar. ariſtol. longæ, baccarum lauri, rad. gentianæ, ana bibat cum vino. vel diaſſa bibatur cum mero forti, & cumino, & viticis ſemine. *Alia.* R. ſem. nigellæ, drach. x. dauci, cumini. ana, drach. v. ſem. rutæ ſylu: nucum cupreſſi, ana drach. iij. ſpicæ Indicæ. bccarum lauri, ariſt. rotundæ, carpobalſ. cinamomi. rad. gentianæ, ſem. trifolij bituminoſi. ſem. apij. ana drac. ij. fiat confectio cum melle. Doſis nucis quantitas cum vino veteri. Rhaſis.

Ex Plinio, Celſo, Scaligero.

Propinare confert a Phalangio percuſſis, formicas quinque, vel ſem. nigellæ Romanæ. drach. j. vel mora rubicum hypociſtide & melle. Helioſelino item & rutæ ſylu. radici peculiaris & efficax contra Phalangium vis eſt. valent item ſanguis teſtudinis terreſtris, origani ſuccus, Polymoniæ radix, verbenacæ, pentaphyllum, ſativorum bulborū ſemen, ſempervivi genera omnia, cupreſſi radix, heliotropium tricoccum, ſuccus rad. hederæ, ex mero aut poſca, Caſtorei item drach. ij. ex mulſo ut evomat, vel ex rutæ ſucco, ut retineat. item etiam & ſeminum viticis drach. ij. Apollodorus, Democratis ſectator, herbam quandam Crociden nominat, cujus tactu phalangia moriuntur & ipſorum

hebeſcit

hebeſcit virus. Holoſchæni folia radici proxima, cōmanducata proſunt. *Plinius.* R. myrrhæ, uvæ taminææ ana. ex paſſi hæmina bibantur. Item radiculæ ſemen, aut lolij radix ex vino bibenda. *Celſus.* Præcipua autem Antidotus, inter multa alia certiſſima remedia, Scaligero debetur, noſtri orbis & ſeculi ornamento; cujus hæc forma eſt: R. Ariſtol. veræ & rot. ... Mithridatij ana ℥ij. terræ ſigillatæ ℥. ſſ. muſcas in Napelli floribus victitantes duo deviginti, ſucci citri q. ſ. miſce. Nam (inquit) contra hoc maleficium, vel contra quemvis alium ſerpentum morſum, Ars tam efficacem Theriacam nondum habuit. *Scaliger.* Succus Pomorum potus & endivia, ſunt Bezoar contra ictum Phalangij. *Petrus de Albano.* *Exter ora Laudatiſſima hæc habentur.* Aranei quinq; oleo putrefacti & impoſiti. Cineres ex fimo jumentorū ex aceto illiti, vel poſca. R. aceti ſextarios. iij. ſulphuris ſextantē. miſce. foveatur locus cū ſpongia, vel à balneo, dolore nonnihil ſedato, locum mari multo foveto. Putant Achatem gemmam omnium Phalangiorum morſus ſanare, eoque nomine ex India illata care vendi... Plin. Cinis ficulneus, addito ſale & vino, rad. ſylu. panacis trita. Ariſtolochia & farina hordei cum aceto ſubacta, aqua cum melle & ſale fotu adhibita. Meliſſæ decoctum vel folia ejus in pultem redacta & apoſita. Balneis calidis continue utendum eſt. *Plinius.* Linguæ venas incidito, & loca tumefacta ſale & aceto multo perfricato. Deinde diligenter & caute ſudorem elicito. *Vigetius.* Panacis Chironiæ radicem valde commendant practici. *Theophraſtus.* Vulnus oleo irrigetur, allia contuſa vel bulbum, aut polygonum, vel hordeaceam farinam cum lauri folijs, & vino, vel cum vini fece, vel rutā ſylu. ex aceto ad modum cataplaſmatis apponito. *Nonus.* R. Sulphuris vivi, galbani, ana, denar. iiij. liquoris lybici (an, euphorbij;) nucum avellanarum excorticatarū ana ʒij. vino diſſolvantur, & cum vino fiat cataplaſma; intus etiam magno eſt auxilio. Muſcæ contritæ & ſuper locum affectum poſitæ. Mullus quoque venenoſi aranei morſibus medetur, ſi crudus diſſecetur & applicetur. *Galenus.* Totum corpus cerato liquidiſſimo inungatur. Locus affectus oleo (in quo Trifolium bituminoſum maduerat) vel calido aceto cum ſpongijs, diu & ſæpe foveatur, tum ex ſequentibus cataplaſmata fiant, nempe bulbo, ſanguinaria, polygonato, porro, furfuribus aceto incoctis, hordeacea farina, & folijs lauri cum vino & melle coctis, fiant item ex ruta, caprino ſtercore cum vino, cypero, ſampſucho, & ruta ſylveſtri cum aceto. *Aſclepiadis emplaſtrum.* R. ſem. rutæ ſylu. ſem erucæ, ſtaphidis agriæ, cenchryos, viticis, pomorum nucum, aut foliorum cupreſſi, ana. terantur omnia cum aceto, & cum melle fiat emplaſtrum. *Aetius.* Decoctum lupinorum ſupra locum affectum ponatur, eſchara prius ſublata; tum adipem anſerinum cum coagulo caprino, ruta ſylveſtri, & oleo, ſub dio ſole calente, vel ad ignem inungito, vel ex hordei pulte, & lupinorum jure fiat Cataplaſma. *Oribaſius.* Avellana Indica illita ſanat Phalangiorum morſus. Oleum Abſynthij, & lac ficuum inunctum valde prodeſt. *Avicenna.* Ex cinere calido, ficubus, & ſale cum vino fiat emplaſtrum. Confert item tinam ſepelire in arena vel cinere calido, & ibi ex antidotis ſudare. *Rhaſis.* Stercus Caprillum cū pultibus diſſolvi debet, & loco affecto applicari. *Kiranides.* Apponatur ſæpe ferrum frigidum. *Petrus de Albano.* Foveatur locus cum ſucco Plantaginis aſſiduè. *Hildegardis.* Oleum Balſami artificiale mire confert. *Evonymus.* Fotus ex tibijs & caulibus Imperatoriæ continuatus; vel verbenam ex vino bibat, contuſam quoque foris applicet. *Turneiſer.* Rutam cum allio & oleo tritam impone. *Celſus.* Varia denique hujuſmodi remedia apud Plinium & Dioſcoridem invenies ordine

ordine ita digesta, ut nostrum hic potius silentium, quam curiosam & inutilem repetitionem expostulare videatur: *atque hac hactenus:*

Nunc imus ad illam
Artificem, mens nostra cui est conformis, Arachnem,
Quæ medio tenera residens in stamine tela
Quā ferit Eurus atrox, trepidat volitantibus auris,
Tangitur ut resono vagus illi byssus ab æstro.

CAP. XIII.

De Araneo Cicure sive domestico

INter *Insecta* ipsa etsi multa inveniri possint, (ut rectissimè Plinius atque Cælius Curio secundus, ex quibus horum plurima desumimus) quæ exercere magna ingenia possint; Araneorum tamen naturam, vel præcipuâ admiratione dignam, eruditâque opera conspicuam quisquis sani luminis dijudicat. Aristoteles, naturæ maximus indagator, Animal hoc lautissimum & sapientissimum dixit. Salomon vero ipse, cujus sapientia toti orbi miraculo fuit, inter quatuor illa minutissima animalia, quæ prudentiâ ipsos vincunt Philosophos, Araneam connumerat, habitantem (uti refert) in Regum aulis, telasque inimitabiles texentem. Hanc puellam quandam Lydiam olim fuisse Poëtæ fingunt, à Minerva omni acupingendi texendique artificio instructam; quibus dotibus illa (mulier enim fuit) superbiens, negabat se a Pallade doctam, ac eò processit arrogantiæ, ut magistram Deam de textrina non metuens in certamen lacesseret. Quare indignata Pallas venit; puellaque acriter objurgatâ, opus miris imaginibus intertextum ac varium radio perfregit. Quod virgo ægerrimè ferens laqueo vitam finire decreverat. Sed Dea illius vices miserata, non statim eam mori voluit, verùm tenuissimo funiculo pendentem in Araneam transformavit.

Atque ita vive quidem, pende tamen, improba, dixit,
Lexque eadem pœna, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.

Laudes Aranei domestici a corpore sumptæ.

Verum enimvero qui, seu fabulam, seu historiam hanc interpretati sunt; aiunt, Arachnem linum nendi, suendi, texendique artificium invenisse, sumpto ab araneis argumento & exemplari. Quod minime cuiquam absurdum videri debeat, quum Plasticam & Ocularium hirundines; Architecturam aquilæ; Phlebotomiam Hippopotamus; Enematicam Ibis; Antidotariam capræ, testudines, mustelæ, ciconiæ docuerint. Hanc igitur ut verè laudem; Primùm corporis, tum fortunæ, animi deinde divitias vobis aperiam. Si materiam spectes, levis est, aëris ignisque (nobilissimorum scilicet & maximè energeticorum elementorum;) multum; terrestris verò gravitatis & fecis parum particeps. Si figuram desideres; vel omnino sphæricam habent atque cælestem, vel saltem huic proximam ovalem. Substantia item ejus tenuis, pellucida, subtilis; imo quamvis nonnunquam prædæ ubertate, veluti sagina facta ad juglandis (imo, nisi errat Cardanus, ad passeris) magnitudinem excrescit; tamen si in tela pendulam adverso lumine conspexeris, instar chrysolithi pellucet tota, radiosque oculo gratissimos reflectit. Color huic, qualem Ovidius amantibus ascribit, pallidus; & quum diffusis undique pedibus sublimis hæret, stellæ pictæ effigiem graphicè exprimit. Ac si natura instituisset

tuisset non cæli tantum, sed & syderum ibi viventium imaginem huic conferre: cutis illi adeo mollis, lævis, polita, tersaque est, ut malacas puellas, & formæ observantissima Scotulla facile superet, tantæque perspicuitatis, ut speculorum more, intuentium imagines repræsentet. Digitos habet, quales formosę virgines discupiunt, longos, teretes, graciles, subtilissimi tactus, quo & neminem non temnit, & omnibus creaturis antecellit. Pedes habet neq; innumeros, ut scolopendrę; neq; nullos, ut infima insecta; neque sex tantum, ut impennium vulgus, sed octo, quem numerū perfectissimo proximū esse nemo ignorat. Hi etiam proportione constant sesquitertia illa mirabili & veneranda, ita ut licet posteriora primis semper breviora sint, tamen inter se mutuam qualitatem non amittunt. Visum illis negatum multi statuerunt philosophi, ipsi cæci. Nam exoculatæ si essent, quo modo loca venationi aptiora eligerent, quo ductore filum filo, suo quoq; ordine annecterent, aut disruptas casu telas cognoscerent, & resarcirent. Quum etiam Cicuratę & familiares ad porrectam à latere, si manus muscā longe accedunt, audacius appetunt, & veluti de manu in manum (quod sæpè vidimus) accipiunt: sane cæcutiunt illi summo meridie, qui videre ipsas non vident neque intelligunt. Nihil in isto araneo noxij est, nihil venenati; morsus quamvis infert inanes, & titillationi quàm dolori propiores. Imo quidem ipsarum corpora, cadavera, ova & excrementa, ad profligandos nonnullos morbos prodesse, quando de earum usu dixerimus, satis constabit. Nescio sane cur Pennio horrorem pararet, dum de illarum esu cogitaret: quum & Nobilem Anglam, & Phaërum medicum cognosceret, id ipsum omni sine noxa sæpius fecisse. Sunt igitur Araneæ a veneni labe immunes, salutares quidem. Quod vero nonnullis horrendum animal & ipso aspectu fugiendum videtur, id ego non formæ vitio, sed illorum melancholiæ, malaciæ & idiosyncrasiæ ferrem acceptum. Haud enim minor in illis naturæ elegantia & bonitas, quàm in papilione & musca apparet; morbusque mentis non levis est, fastidire tam bellum opus, & filatricis tam solertis præsentia inhorrescere. Denique mirabili corpori mirabilem cutis dispositionem naturaque attribuit Deus. Nam non semel duntaxat anni (viperarum more) sed mensis cujusque curriculo (si bene pasta fuerit) hanc mutat, aliamque subinde novam atque una politiorem induit. Tantæ item temperaturæ per ἰδιοσυγκρασίαν, vitæque frugalitatem perhibetur, ut salubri in loco prædæque omnis non inops immortalis vivat. Inter fortunæ vel fati potius bona, illud præstantissimum esse duco; quod materiem telarum ventre inhaustam gerunt; Cujus tanta ijs suppetit vis, ut innumera stamina producere texereque, & captas vel centum muscas quasi lationibus fascijs implicare possint. Quinetiam quamvis nec horreo congestum cibum habeant ut formicæ; nec appositum vel conditum, ut apes; sed fortuitâ tantum prædâ & venatione victitent: tamen advolante per Dei providentiam præda inediam sublevant, & aliquando opimis ex hostico ferculis pingues fiunt. Ad hæc non minimam bonæ fortunæ partem Araneæ tum datam crederem, quum aulicæ molestiæ satura, ædes cum podagra commutaret. Audistis enim jam antea Solomonem illi locum in aula olim tribuisse, ut suis aulicis, laboris, ingenij, sapientiæ, parsimoniæ & virtutis esset exemplar. Ibi telas exorsa, textrinæ manibus pedibusque incubuit, aucupio vacavit, nullas insidias, nullos tum formidans insultus; & (ut dicam breviter) sapientissimum animal sapientissimi regis larga dominabatur in aulá. Postea mali insecuti principes, male conciliati, feriati, perditi, dictu difficile est, quam duriter eam acceperint, atque illicò scopis & sudibus, tanquam nocturnum furem, expelli, pessundari, occidique mandarent. Adfuere protinus furiæ quædam converrentes, & quicquid erudita operatione texebat lacerantes, adeo ut vix oculatas trigodæmonum scopas possit effugere.

Laudes Aranei domestici a bonis fortunæ.

fugere. Misera planè, quæ in tanta rerum affluentia, sola egebat; & in tam spaciosis ædibus, ne angulum quidem unum inveniebat. Regis item exemplo ducti nobiles & divites, virtutis laborisque magistram foras exigunt, & ne telam quidem (magnæ sapientiæ indicem & anathema,) superesse permittunt. Hæc cum olim proficisceretur (ut non male fingit Apologus;) forte se illi Podagra comitem adjunxit, tametsi passibus ambiguis admodum ægrè illam sequeretur. Iam unius diei itinere confecto, appetente vespero, consilium fuit diversum hospitem experiri. Ac Aranea oppidum ingressa, opulenti cujusdã civis domum nacta est, apud quem dum telas cœperat tapætaque præpandere, (Regis mali exemplo) pessimis modis habitam pellunt, & illã noctè errantẽ pluvijs exponunt. Podagra vero pedibus capta, cum nequiret ultra progredi, in primas se ejus oppidi casas dedit, ubi vix tandẽ pauperis cujuspiam tuguriolum impetravit, quum ibi decubuisset, nihil non miseriarum experiebatur; Apponi cænaturienti vel stomachanti potius ater panis, cum olusculo vix sale condito, & è proximo stagno, aquula famiolo poterio peti, unde sitim extingueret. Sic igitur excepta, sibi poscit lectum insterni; Torus illi paleaceus, vel fortè roboreus datur, in quo suspirans & gemens membra componit. Sed ô quam male membris mollibus & ἀθίκτοις (utor Hippocratis verbo:) cum tam duris culcitris pulvinaribusque convenit? Primo igitur sole, convenere iterum aranea pariter & Podagra. Et prior illa, magnopere de divitis civis incivilitate conquesta est. Podagra contra, de hospitis sui tenuitate asperoque victu: commonstrans lividas vibices, quas lignea scuticosaque fulcra tenellæ cuticulæ impresserant. Qua de re posteaquam aliquandiu deliberatum inter eas fuit, in hanc pedibus sententiam venerunt, ut sequenti subinde nocte hospitem mutarent, videlicet, ut Aranea deinceps pauperum tabernas & tuguria; Podagra vero divitium aulas, Regumque turres incolerent. Itaque podagra promissi nequaquam immemor, pedetentim tacitisque vestigijs pecuniosi cujusdam domum ingressa, ad obesuli heri pedes procubuit. Quam ubi conspexit hospes humanissimus, qua lenitate, quibus nominibus, quantis prothymijs viscerationibusque excepit? Substernuntur olorinæ culcitræ; pulvinis toralibusque milesijs cubilium fulcra replentur; fervet culina, omnia sunt in parato officia. Iam dapibus mensas onerant, & pocula ponunt. Huc capi præpingues atque altiles, Phasiani, perdices, pavones, coturnices, turtures, ficedulæ atque aves illæ binis cordibus superbientes convolant. Rhombos, Scaros, silurosque prætereo. Lucrina item conchylia, Abydena ostrea, & quicquid mare superum inferúmve lauti emittit. Hic vinum, candidum, nigrum, rubellum, purpureum, dulce, tenerum, austerum, Cecubum, Falernum, Chium, plenis crateris infunditur. Taceo mensas secundas à Tarentinis allatas, & exquisitissimis bellarijs in rosa violisque & Hyacintho instructas. Denique nihil deliciarum, cupediarum, lenocinij, ac voluptatum non exhauritur, ut Diva Podagra (est enim Bacchi venerisque filia) cum sororibus suis Chiragra atque Gonagrá, suavibus modis & molliter acquiescat. At Aranea, fato item benigno ducta, pauperis ædiculas jam regijs vicarias subit ——— *atque ibi miro*

Dogmate, quidve marem deceat, deceatque maritam
Addocet, atque suo sese sudore saginat.

Verum opponit aliquis, Nihil hic bonæ Fortunæ conspici, quam propter laudem Araneæ vices in hac hospitis hospitijque commutatione. Imo quidem permultum, non solum quia tutiùs & quietiùs vitam transigit; verum quia de specula non amplius adulteria, epulationes, compotationes, profusiones, ludos, choreas, alcationes, tesserationes; vanitates denique & turpitudines illas in pauperum casulis prospicit, quarum sese, dum in aulis cæ-

naculisque

naculisque divitum viveret, consciam cognovit. Quippe cum primum araneam (laboris atque frugalitatis magistram) eliminassent, illico, sola Podagra [illegible] quidem omnis Luxuria, suppellectilis [illegible], [illegible] eorum [illegible], vel potius in aures oculos mentesque intimas irrepsit, atque eos omnes [illegible] sceleratorum consortio coinquinavit. Næ, quantum præstaret regibus, pio, frugali, sapienti, & innoxio animalculo auram concedere, quàm [illegible] & aurum; qui pessimis consilijs atque exemplis rectissima quæque [illegible] citò pervertunt. Ex [illegible] Araneorum dotibus, nescio an prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, φιλανθρωπίαν, φιλεργίαν, φιλ[illegible], [illegible], solertiam, munditiem, aliasque ejus virtutes; an artem vero ipsam mirabilem, peritiamque texendi laudem. Prudentiæ exemplar in eo apparet, quod incremento amnium ædibus minaturo, telas suas altiùs attollunt; quod sereno, quando volitant muscæ, non texunt, ut aucupio vacent; ruinis quoque imminentibus, cum telis primi cadunt, & ad alios se lares sedemque certiorem conferunt: ad molestæ rei contactum crura contrahit, caputque in centro (uti viperæ solent) abscondit, tum ut minus doloris persentiscat, tum ut corpore læso (cui facile medetur) capitis tamen, totius gubernatoris, saluti sit prospectum. Quis hoc illis indicavit? an Caldæus aliquis ex situ posituque syderum prædixit? non certè: sed prudentia quædam divina in Araneum diffusa; & ut verè ille vates cecinit,

Laudes Aranei domesticæ [illegible] *animi dot*[illegible]

Spiritus intus alit, totosque infusa per artus
Mens agitat molem.

Quinetiam quam primùm hostem in casses incidentem viderint, non statim eum pungunt aut mordent hostili modo, sed basijs quibusdam & titillationibus demulcent, donec viscida tela è podice postremis pedibus educta eum [illegible], & quasi fascijs perplexo impeditoque, avolandi, resistendi, movendique omnem copiam ademerint. Eo tum filo reti appenso, ad centrum [illegible]; observaturi an nova se objiciat præda. Sic aliquando decem, [illegible] muscas, filo sublimes factas animadvertes, quas sigillatim singulas [illegible] filo quo pendebant, & postremarum tibiarum alteri annexas, ad centrum sui operis perducunt; depascuntque. Vescitur autem solo succo muscarum, reliquumque cadaver exangue & exuccum redditum, ceu inutile staminis pondus demittit. Præterea quia fœmina major aliquanto quam mas est, idcirco subter pendens observat, ne bestiolæ sibi caveant, sed incautæ in plagæ superiorem partem incurrant, ineptior enim propter corporis magnitudinem est ad venatica munia obeunda. Mas vero utpote agilior, quasi aliud simulans, supernè incubat, aut in quodam exiguo suæ telæ specu omnia videns, atque a nemine visus delitescit. Cumque captura incidit, quàm vigilans & attentus ad cursum? elabi enim prædam non sinit, sed à suprema plaga ad infimam dicto ocyùs discurrit; ubi etiam saturatus abundè fuerit, reliquos reponit hostes, ac alio tempore devorandos filo suspendet. Quum item per ætatem, telæ viscositatem suam tenacem amiserint; aut retexit eas Araneus, aut novo quodam glutine confirmat. Finito opere, aut se in centro continet, aut superiùs invigilans filum à centro deductum quasi manibus retinet, per quod ei accessus ad [illegible] & recessus, simulque (si quid prædæ irretiatur) ex telæ motitatione persentiscit. Sed ut certior fiat priusquam descendit, filum aliquoties retrahit, ut ex motu & pondere rem videat. Tum primum ad centrum properat; quod irretitæ bestiolæ aut sentientes aut divinantes, quiescunt, ne se motu prodant, atque amplius involvantur. Cæterum araneas non fallunt, qui oculis pedibusque indicibus prædam sentiunt, & concitatis gradibus numerò accurrunt. Verùm (Deus bone) quæ, quanta inter Araneos justitia atque æquitas conspicitur? Nemo inter eos alterius conjugem eripit,

nemo

nemo alterius subit telam: quisque suo victitat labore atque peculio, vicinamque sepem confringere nefas ducunt:

Non ita mortales, quos (proh dolor) urget habendi
Tantus amor; domibus domus, arvis additur arvum,
Monticulus monti; maribus mare; sique potessint
Addiderint mundum mundo, suaque omnia dixint.

Adhæc, non probis animalculis insidias collocant & retia; sed crabronibus, Asilis, tabanis, Vespis, fucis, æstris, culicibus & muscis; quæ nobis tanquam lenones, fures, parasiti (ut Comicus loquitur) multa pariunt incommoda, bono vero nulli. Audet etiam (qua est singulari fortitudine roboreque præditus) vel lacertorum catulos venari, quos primum plaga reluctantes celeriter involuit: mox labra vtraque diro morsu corripiens, adeo tenaciter stringit, ut eos efflare animam cogat, ac demum velut alter Cacus, in latibula exanimes retrorsum ductos deportat. Quod si forte in tanto certamine retia rupta aut implicata conspicatur; illico reficit, explicat, & ad pristinam polituram ingeniosissime sarcit. Quid quod Araneo atrox sempiternaque simultas cum Serpentibus est? Nam si quando ille umbras, & frigora captans sub arborem Araneis plenam inciderit, filo se suo aliquis eorum in caput serpentis librat, tantaque vi rostro eius cerebrum arietat, ut stridens subinde ac vertigine rotata sibilans, nec filum quidem superne imminentis rumpere, adeo nec fugere miserrimus queat. Neque tanti spectaculi finis est, donec ariete crebro noster athleta illius animam Plutoni muneri transmiserit. Sileant hic amphitheatrales Romanorum pugnæ, & Elephantum sæva certamina; quando Araneolus cum atro luridoque serpente audet in arenam descendere: neque descendere solum, sed etiam de hoste triumphum & opima spolia reportare. Quis in tam exiguo & pæne nullo corpusculo, quod nec ossa, nec neruos, nec carnem, imo vix cutem habet, tantam non miratur vim, tantum pondus, tam acres durosque morsus, & incredibilem sane fortitudinem, non a corpore, sed animo, vel Deo ipso potius profectam? Eadem ratione cum bufonibus & rubetis pugnam committunt, & singulari certamine hostem perimunt. Quod non solum Plinius & Physiologus Albertus memorant, sed Erasmus etiam in Dialogo amicitiæ monachum quendam, a cuius dum dormiret ore, bufo pendebat, hoc pacto liberatum recenset. Imo in palæstram persæpe cum crabone descendunt aligero, spiculigero, duro, & fere corneæ fibræ colluctatore, qui licet ingenti vi eorum telas, ut diuites auro leges perrumpit, tandem tamen tenacioribus colla implicitus, violatarum ædium pœnas dependit, & monomachia victus Araneo subjacet. Nolo temperantiam omittere, hominibus olim propriam, nunc vero Araneis quodammodo peculiarem. Quis nunc (si per ætatem liceat) vnis sese tantum amoribus, & in vagos concubitus animum corpusque totum non tradit? Verum aranei simulatque adoleverint, matrimonia contrahunt, nunquam nisi morte interitura. Porro sicuti riualium impatientissimi, mœchos in tuguria sua ausos irrepere, primum morsibus, deinde exilio, nec raro nece affectos iuste puniunt: ita nec ipsorum aliquis alterius coniugi vim facere, vel pudicitiam pellicere attentat. Tanta est inter eos cupiditatum cohibitio, coniugij fides, tanta probitasque, & quasi turturalis amor. Præterea si œconomiam spectes, quid araneis frugalius, laboriosius, vel immundius mundus ostentet? nam ne minimum filum disperdi, vel frustra poni permittunt, vicarijsque operis sese sublevant. Nam cum fœmina texit, Mas venatur, si alterutri ægrotant, vnus ambo explet officia, ut paria fiant merita. Sic venatur etiam mulier interdum, & vir texit, si quando alter alterius indiget opera; nec tam expertes τῆς ἀλληλοφιλίας eos arbitremur, vt in tanto amore coniugij vicarias nolint pro necessitate subire operas, & benevolentiam mutuis subinde

subinde officijs tueri. Coniux domi iam & nendi & texendi rationem à parentibus edocta, (veluti apud nos etiam fieri consueuit,) telas orditur, tantique operis materiæ vterus eius sufficit: siue ita corrupta stato tempore alui natura (ut Democrito placet;) siue est intus quædam lanigera fertilitas, ut in Bombycibus. Aristoteles tamen materiem foris esse vult, veluti corticem, eamque nendo texendoque explicari: seu more eorum quæ suis villis iaculantur, ut histrices. Vtcunque fuerit, ne tantilli fili iacturam faciunt, sed prouidentia Duce quæque attentant. φιλοστοργίαν ipsorum solus is recte dixerit, qui ipse prolis foeundæ atque educandæ viam tenuit. Etenim mutua incubatione oua conseruant, caloremque eorum suscitant & augent, & quamvis fœtus trecentos sæpe pariunt, omnes tamen ad laborem, parsimoniam, disciplinam, textrinam æque assuefaciunt, parilique amore & animo complectuntur. Munditiem illarum sæpe admiratus sum, quum vel macilentos & morbidos ad imam telam e specu descendere, atque aluum exonerare viderem, ne forte excrementorum sordibus ædes, vel textrina & tela inquinarentur. Atque hæc de ciuilibus domesticisque virtutibus dici sufficiat. Nunc ad artem illam telariam veniamus, Palladi inventrici adeo infestam; superauit enim ea discipula magistram suam, & subtilitate operis anteiuit. Primum autem materiam illam lentam sequacem & glutinosam consideremus, quæ nec siccitate, nec humore tenacitatem amittit. Hanc ex vtero duci ex Plinio diximus; tamen quum & mares etiam texunt, ex podice potius proferri cum Bruero nostro charissimo, iure contenderim. Inexhausta item cum sit, infinitam hic Dei atque inexhaustam potentiam veneremur; nam corporeis illud aut physicis causis ascribere, dementiæ proximum videtur. Qui vero aranei artificiosissimi creduntur, veluti Autumnales & Holci, filum ducunt omni pilo, vel bysso potius longè exilius, tenuius, levius, atque eâ (teste Æliano) subtilitate, vt tota tela complicata vix vnum filum linteum, quamvis tenuissimum adæquet. Hos tam mares quam fæminas Edoardus Monimius eleganter descripsit, Heptam lib. 7. his verbis:

——— *Ille domum venatu pascit, at ista*
Mæonio graciles orditur tegmine telas.
Stanniparus venter, vomifilus, lanifer, ipsi
Palladiam cumulatque colum, calathosque ministrat.
Ipsius est fusum pondus; quod fila trahendo
Nectit & intorquet parili sub tegmine ducta
Illa suam à medijs orditur Dædala telam,
Et gracili tenues intendit stamine tractus.
Tela iugo iuncta est, stamen secernit arundo,
Inseritur medium radijs subtegmen acutis,
Atque oram à centro pannum sibi staminat illum.
Pervia tela patet gemina de parte, feroci
Ne concussa Euro frangantur stamina, quoque
Musca volax tenui stretur sinuamine cassis,
Reticuli primam vix muscula contigit oram.
Mas abit in telæ centrum, ut discrimine paruo
Vinciat ipse suo peregrinam casse volucrem.

Horum reticulorum tanta varietas, vt eorum artifex mille operum Dea non male dicatur. Nam quædam laxiora, quædam densiora; alia triangularia, alia quadrata, quædam Rhomboidea, pro loci venationisque commoditate. Orbiculare vero illud inter duas arbores, vel arundines, & sæpe in fenestris varijs antennis funiculisque appensum, Deus bone; quantam rationem, judicium, artem, quàm mirabilem sapientiam pulchritudinemque ostendit? Sane non

male

male hunc Euclides figuras: piscatores reticularia, didicerunt; unde enim aliàs tam peritæ, tam industriæ magistræ peterent exemplar? Tam moderato unguine, tam tereti opere, tam æquali stamine rem absolvit, ita fusi ponderisque loco se librat, ut conterri cum Minerva posse, nisi me exemplum terreret, facile dicerem. Sed & operis firmitas etiam mira videtur, quum rerum infirmissima apparens, crabones teneat, venti perferat furores, pulvereque injecto distenditur potius quam frangitur aut violatur. Reticulariæ suæ modus hic est. Primum quinque semidiametris ad circumambientia loca pro suo instituto aptissima circumductis, deinde nullo circino, sed fatali pedum scientia 44. circulos, a centro ad superficiem certis semper partibus ab invicem distantiores filo posito delineat. Quin porro illud nobis scitu jucundum, ut & visu doctissimo Turnero & Bruero mirabile videbatur, Araneos istos quando filum rectâ lineâ à summa trabe ad terram figere cupiunt, lapillum pedibus complecti, seque tum sensim per triplicatum filum demittere, ut terrestris angulus trabali examussim respondeat. Sed illud ante omnia suspicionem meretur, quomodo primum filum in citeriore parte amniculi, secundum in ulteriore ligant, cum nec eis volandi, nec natandi scientiam docuit natura; an vero saltu eum trajiciunt, equidem dubito. Secundas in textrina occupant & merentur domestici in coagmentationibus tectorum ædificantes; aliique agrestes, qui in herba latam, spissam, planamque telam, & retiam telam concinnant, veli linteique instar expansam. Horum in opere si tramas, foraginem, insile, radium, pectinem, subtegmen, stamen atque vectes propius inspexeris, fateaut nihil, aut Deum ibi planissimè videris insensibiliter (tamen ipsa) hæc omnia administrantem. Et profecto hoc ipso Ægyptios, Lydos, Penelopen, Tanaquillida, Amestrim, Claudianam Romanam, Sabinam, Iuliam, & reginas Macedonum textrinæ peritissimas longè superant, quòd (præter vulgarem rationem & artem) nullis filis per transversum actis ex arctissima quadam villorum in longum continuitate solidam tenacemque telam componunt. Confectum jam opus saliva quadam viscidâ & glutinosâ obducunt, cujus solo contractu inviscata præda, cæcitatis impudentiæque pœnas persolvit. Color telæ aërius atque pellucidus, vel potius nullus; id quod imponit incautis muscis, & vel oculatis fraudi fit. Nam si quem manifestum colorem repræsentaret, præcauto opus esse existimantes, longiùs vitarent. Ignobiliores aranei (desides nimirum, obesuli & speluncarij,) telam rudem admodum conficiunt, & longè crassioris fili, quam cavernis tantum muralibus præpandunt. His corpus ponderosius, pedes breviores, carminationique & stamini ineptiores, prædam apprehendunt potius casu, quam quærunt, quoniam foramen extra magnum, peropportunum muscis latibulum videtur. Verum primo limine implicati ab Araneo arripiuntur, & quo morituri solent, in carnificinam intus deportantur: altè enim in muris excubant, tum ut aves sibi insidiantes (passeres, erythacos, Philomelas, troglodytas) fallant, tum ut muscis nihil inesse mali arbitrantibus citius imponant. *Atque de Araneis innoxijs eorumque telis generaliter hæc dicta sint. Iam de illarum speciebus à nobis observatis pauca adjiciemus.*

CAP. XIIII.

De certis quibusdam Araneorum speciebus ab authoribus observatis.

Raneos ita divisos à nobis esse meministis, ut Alij noxij *Phalangia* dicti essent, alij vero innoxij. Phalangiorum pauci (forte nulli) textrinam exercent; Alij vero omnes vel retibus, vel telis conficiundis operam navant. Retiarij alij domestici, alij agrestes; veluti

luti etiam telarij. *Inter Retiarios unum* vidimus omnium maximum: Cujus hic iconem. Autumno inter rosarum ramulos rete artificiosissimum expandit,

& transcurrentem alium araneum, vel culices & muscas advolantes mira dexteritate attracto fune illaqueat, atque ita suspensas in futuram famem relinquit. Corpus illi spumeum, & ovali pene figura; caput sub ventre exiguum atque forcipatum; dorsum varijs maculis candicantibus ornatum. Est ex Autumnalium Holcorum genere, brevique temporis spacio, a pisi magnitudine ad eam quam videtis crassitiem increscit. *Inter Telarios quosdam vidimus subtilem telam texentes, alios mediocrem; quosdam vilem, crassam, rudem atque deformem. Subtiliores artifices* sunt domestici, quorum hic unum fuscicoloris, depictæ magnitudinis, & inter oculos solemque positum, nonnullæ (uti dicam) pelluciditatis. Hic ille est cujus Encomium Cælius Secundus Curio; Cujus naturam Plinius curiosulè descripsit; qui Hebam, Penelopen, Ægyptios, Lydos, Macedones, aliosque telariæ deditos erudivit. Mediocrem telam & fortem texit hic Araneus sylvestris in sepibus linteamen expandens cum sago, ubi habitat observans prædam. Crassior est ejus tela, ne pluvijs

perpluat, & ut ventorum vires meliùs sustineat: corpus fuscum obtinet, sed pedes veluti polymitos nigris albisque maculis seriatim varios. Os illi forcipatum acetabulis munitum, supra quod in capite duo parva albicantia puncta cernuntur, nescio an oculorum officio defungentia; totum corpus leniter hirsutum. Longè latéque telam expandit, ut prædam plurimam (cui rei deditissimus videtur) capere queat. *Vilem atque incomptam telam* ducit, & quasi in fasciculum colligit hic campestris, quem in agro Colcestriensi primum observavit Pennius inter Origanum sylvestrem muscis insidiantem, nec aliàs conspexit unquam. Pedes habet proxime descripto similes: corpus globi æmulum; dorsum quidecim albis maculis notatum: anum quoque habet quadrangularem & nigrum. Huc etiam tres luporum species referimus, in murorum rimis, macerijs, lapidumque ruderibus victitantes. Sordidam telam & parvam in cavernis texunt, extra speluncam interdiu spe prædæ longiùs vagantur, quam magno impetu adorti, in antrum trahunt. Maximus fusco est colore, caput illi quasi ovale, corpus globosæ fere rotunditatis, utrumque latus duæ parvæ ac breves lineæ albæ exornant,

circa

circa medium dorsum colore est magis albicante: pedes habet ex nigris fulcisque maculis pulchre varios. Medius minor est, tinctura grisea. Spinam albæ tres quasi margaritæ illustrant, quarum quæ collo proxima, major & longior. Tertius nigrior videtur, dorso crucem gerens transversam, rectangularem albissimam, ideoque à quibusdam, *Sanctus* vocatur. E luporum hos esse genere conjicio, quia currunt cum saltu quodam, & voracitatem miram produnt, nihil enim in crastinam reponunt, sed omnes uno die prædas absumunt. Cinereum hujus generis vidit Gesnerus. Sunt præterea aranei longipedes, inordinatæ rudissimæque telæ artifices. Campestrem corpore ferè globoso & fusco, graminicolam, ovisequum, Angli *Shepherd* sive opilionem nominant, vel quia ovium consortio gaudet; vel quòd agros illis refertos, pastores noxa & veneno carere (est enim & ipse tam intus quam extra sumptus, animal innoxium:) existimarunt. Sunt adhuc plures Araneorum species. Est enim Araneus quidam niger breviusculis pedibus, ovum sub ventre niveum secum portans, & celeriter currens; rupto ovo araneoli multi egrediuntur, qui cum matre ad pastum omnes unà procedunt; vesperi verò parentis dorso conscenso requiescunt. Hunc verrucis asperum credidit Pennius, donec stipulæ contactu araneolorum descensum plane viderat. In putridis quoque & cavis arboribus Aranei nigerrimi, magno corpore, pedibus brevissimis, cum Asellis & Iulis habitantes. Vidimus item (inquit Gesnerus) totos albos, compresso & latiusculo corpore, in flore Oreoselini, in rosis atque in gramine, pedes illis tenuissimis longissimi, os maculâ, latus verò utrunque rubicundâ lineâ notatur. Venenatum credit, quia cercopithecum ejus esu pene exanimem vidit, & vix oleo infuso liberatum. Novimus quoque oblongo corpore araneos & acuta cauda, ex atro ruffescentes, veluti etiam virides. Sunt & rubri duum generum. Vnum majus in terræ cavernis tantum habitans, pectore miniato, pedibus ex rubro flavescentibus, cauda atque ventre ex fusco colore ad flavum nonnihil tendentibus. Aliud genus valde minutum, Reduvio ovili minus, intensè (veluti ex Cocco) rubens. Sex tantum pedes habet, ut monstrum Aranei referat: caput illi araneis simile, sed parvum valde. Intra terram habitat, rudissimam telam operans & indigestam; quandoque foris oberrat, & in præda captanda magnam agilitatem monstrat. Plura Araneorum esse genera facilè concedimus, plurium item colorem: neque enim nostra fert omnia tellus, neque ipse Actorides, quamvis πανόπτης dictus, vidit singula. Cætera gratior fortè posteritas & meliorenum eraverit. Nos interim de Araneis si non ad voluptatem, sane ad voluntatem diximus; neque enim plura voluimus, qui in his etiam scribendis strenuè sudavimus. Illud tantum notabimus, Omnes Retiarios, Telariosque araneos, cum ætate peritiam acquirere majorem; lanis inclusos Tinearum generationem augere, & senectutem quotannis sæpius exuere. Quanto

Quanto etiam latiores & strigosiores, tanto ingeniosiores in vitæ muneribus reperiuntur.

CAP. XV.

De Generatione, Coitu, & usu Araneorum.

Generari Araneos aliquot ex seminibus aërijs situ & corruptione putrefactis, ex eo constat, quòd novissimæ ædes primo fere quo dealbantur die, eorum corporibus telisque scatent. Propagatio autem plerunque coitu fit, cujus desiderium & actio fere totum Ver durat. *Generatio.* Tum retis mutua ac repetita attractiuncula venerem quasi accendunt; continuo inter trahendum propiùs accedunt; tum deniq; aversis clunibus copulantur, quia ille coeundi modus (ob globosam corporis formam) maxime erat conveniens. *Coitus.* Eodem modo Phalangia, (quotquot texunt) venerea absolvunt, & generantur ex ejusdem generis animalibus, ut Aristoteles testatur. Ipsa autem non Vere, sed appropinquante hyeme coeunt, quo tempore velocioris motus, certissimæ noxæ, magisque venenati morsus videntur. Quædam a coitu unicum ovum pariunt portantque sub ventre, colore niveo, & per vices incubant, mare subinde fœminam juvante. Aliæ multa minutaque ova ponunt, semini papaveris similia, e quibus exclusi tricenti aliquando araneoli, post varios quosdam in tela lusus, tandem cum matre prodeunt vespereque exorto telam repetunt, donec quisque propriam telam texere didicit, qua tutius atque jucundius vitam peragat. Saltando fœtus excludunt, ovis per triduum incubant, menseque lunari prolem perficiunt. Domestici tenuiori tela ova deponunt, crassiori sylvestres, quia magis imbrium ventorumque injurijs opponuntur. Generationi plurimum confert locus. Nam ut in regione Arrhatensi & in Creta insula abundant phalangiorum genera, ita illa Hibernia non vidit, Anglia non diu sustentavit, turris Gratianopolitana non pertulit. Quamvis enim Aranei nostri permulti intus devorati noceant, morsus tamen eorum veneni expers, & nemini, uti omnium contra Phalangiorum, lætalis. Innoxij morsus Araneos ubi non videris? Scandant Regum aulas, ut virtutem addiscant. Divitum cubiculis insunt, ut officij admoneant; pauperum tabernas incolunt, ut patientiam, tolerantiam, laborem ijs commendent. Si pomærium ingrediaris, vestiunt unamquamque arborem. Si hortum, in rosis latitant: si agrum, in sepibus operantur. Domi forisque eos inveneris, nequa abesse virtutis diligentiæque exemplar conqueri cum causa possis. Araneam licet Minerva petulantem, Martialis vagam, Claudianus audacem, Politianus pendulam, Iuvenalis aridam, Propertius putridam, Virgilius levem, Plautus inutilem autumant atque appellant: Tamen varijs eam usibus creatam esse liquido manifestum fiet. *Usus.* Quare adorata numinis majestate, quæ tantas tam pusillo corpori virtutes indidit, ad commoditates dicendas veniamus. Araneus muscarius linteolo involutus, ac sinistro brachio appensus, ad quotidianam arcendam bene facit, inquit Trallianus. Magis autem, si multi cum oleo laurino ad linimenti consistentiam fuerint cocti; quo loci pulsatiles in utroque carpo, & cubito & temporibus, quando ante paroxysmum inuncti fuerint, remittit febris & postea perraro redit. *Kiramides.* Araneus cum splenio subactus, ac linteo extensus, temporibusque applicatus, *Tertianæ* febris accessiones curat. *Dioscorides.* Araneus lycos dictus, in calamo pectori alligatus, idem præstat, *authore Plinio.* Araneus ille domesticus, qui densam gracilem ac candidam telam texit, aluta vel nucis putamine inclusus, ac Lacerto vel collo appensus, *Quartanæ* paroxysmos

roxysmos avertere creditur. *Dioscorid.* Quod per experientiam verum fuisse, scripsit Pennius. Tres Aranei viventes, oleo injecti, statim super ignem ferveant, oleum illud tepide *auri dolenti* instillatum valde conducit; vel succum araneorum cum rosarum succo exprime, & cum lana infunde. *Marcellus Emp.* Plinius eas aceto, vel oleo rosaceo macerari atque conteri, deinde in aurem mitti consulit, cum croco, & doloris sedationem certo recipit: idem quoque Dioscorides affirmat. Sostratus lib. περὶ θηρίων scribit, Crancocalapten (Aranei speciem) in oleo suffocatum, contra venena præsentaneo esse auxilio, uti Scholiastes Nicandri meminit. Sunt qui Araneum sinistra manu captum, & tritum cum rosaceo, in aurem illius regionis infundunt, quâ *dens dolet*, & prodesse asserit *Plinius*. *Suis ipsorum morsibus impositi*, imo intus quidem sumpti auxilio sunt. Quid referam albugines oculorum, infestissimum morbum? At is quam parvo negotio, nostri Aranei opere diluitur, si quis modo longissimos tenuissimosque pedes (præsertim ejus generis araneorum qui candidiores sunt) cum oleo conterat, eoque medicamine affectos oculos inungat. *Plinius*. *Oculorum* quoque fluorem (Græci [illegible] dicunt) Aranei domestici sanies & urina reprimit, cum rosaceo vel croci drachma instillata, aut per se lana apposita: quo noscatis nihil in eo tam sordidum, quod non secum aliquam ferat utilitatem. Ad *uteri suffocationem* Aëtius ceratam ex Araneis umbilico applicavit, & plurimum contulisse scripto prodidit. *Lienis dolorem tumoremq́*, Araneis cedere, Plinius memorat; rationem non monstrat. Ait etiam, si quis Araneum cum filo descendentem ceperit, manuque cava contritum umbilico apposuerit, *provocari alvum*: si vero ascendentem ita adhibuerit, *cohiberi*. Scribit etiam Araneum ægro nesciente impositum, tertioque die solutum, *furunculos* curare. Dempto capite pedibusque, infricatus condylomata persanat. *Idem*. Suffitu Araneorum decidunt omnes pediculi, nec alij postea nascuntur. Adeps anserinus cum rosaceo & araneo mammis inunctus, eas à lactis coagulatione post partum custodit. *Anonymus*. Imo (nodosum illud divitum flagellum, atque medicorum ludibrium) *Podagra*, quam nulla ratione posse curari docti plerique statuunt; sola præsentia Aranei levamen sentit & curationem, si luna soleque unà exoculatis (id est, illâ, quâ non lucent hora) acceptus, pedibusque posterioribus multatus & cervina pelle inclusus, pedi alligetur dolenti, atq; ibi aliquandiu manere permittatur. Quinetiam tutos fere (quod paucissimis pharmacis usu venit) à podagra chiragraque eos videmus, quorum ædes frequens Araneus colit, suisque auleis & peristromatis exornat; ô rarum naturæ miraculum! ô miram contemptibilis bestialæ virtutem! ô perbeatos divites si tam præsenti quidem bono uti fruique scirent! Antoninus Pius dicere solitus est, Sophisticas argutias similes esse araneorum telis, vt quæ plurimum artificij atque ingenij, sed vtilitatis minimum haberent. Quoties autem per recens vulnus totus humani corporis cruor miserè fluxit? quem tamen, densiore paulo Aranei texto strictè alligato, inhibere in promptu fuisset, siquidem attentiores aliquantò essemus ad nostratia domesticaque remedia. Sed peregrinis & é longinquo petitis inhiamus, tanquam aut meliora sint, quæ ex vltima vsque India magno negotio advehimus; aut salubriora, quæ magna secum pretia ferunt. Sane nisi libido nos insana, veluti æstro percitos, per omnes terræ marisque tractus agitaret, ad sanguinem sistendum, ulcera curanda, saniem prohibendam, inflammationem arcendam, vulnera conglutinanda, pluris unam Aranei telam, quam Sarcocollam, Sandaracam, Bolum ex Armenia petitum, terram sigillo nobilem, Samiam Argillam, Lemni denique lutum faceremus. Astringit enim, refrigerat, siccat, glutinat, & nihil putridum diu subesse permittit. Quâ de causâ omnem é naribus *Hæmorrhagiam*, (uti etiam *hæmorrhoidas* & sanguinis ex dysenteria,

dysenteria, menstruus, & venarum ubicunque anastomosi nimiam evacuationem,) citissime sanat, siue sola cum vino intùs forisque detur, siue cum lapide hæmatite, croco Martis, alijsque id genus commisceatur. Ingreditur item tela Araneorum unguentum *contra Serpigines*; & *ani condylomatis* alligata, sine dolore illa absumit. *Marc. Emp. Epiphoras* item curat teste Plinio, & cum oleo imposita *articulorum vulnera* consolidat. Quidam cinere telarum cum polenta & vino albo uti malint. *Verrucas* nostri chirurgi curant hoc modo: Telam aranei rudiorem in pilæ formam convoluunt, ac verrucæ impositam accendunt, ibidemq; in cineres redigunt: quo pacto radicitus, imo eradicitus tollitur verruca, neque postea unquam renascitur. Marcellus Empiricus telas araneorum in cupresso repertas *podagrico* cuidam medicamento inserit, ad dolorem leniendum. *Ad perforati dentis dolorem*, Gal. 5. κατὰ τόπ. ex Archigene, oua araneorum oleo Nardino diluta, dentique imposita, valde commendat. Oua item ad tertianam abigendam propinat Kiramides. Vnde cum Galeno ad Pisonem concludimus; Ex aranei textrina intelligi satis posse, Nihil tam sordidum naturam peperisse, quin suos eosque pernecessarios usus habeat, modò diligentiam maiorem medici ostenderent, [illegible] sylvam ingredi non fastidirent. Nunc ad reliqua [illegible] dum [illegible] Aranei historia videor, texisse reuera videar ([illegible]) [illegible] Illud tantum adjungam, Cercopithecos Simios, stelliones, lacertas, Vespas, ichneumones, hirundines, passeres, pavos, troglodytem, Araneis vesci [illegible] foeminam vero, Osceum facile principem, [illegible] quibus [illegible] orbis liber [illegible]. Regnante Alexandro meretrix puella in Alexandri [illegible] quæ à juventute usque [illegible] araneis nutriebatur, [illegible] causam rex admonitus, ut accuratè ab ejus amplexu caveret, ne veneno inficeretur per sudores vaporante. Albertus item meminit Coloniensis cuiusdam nobilis virginis, araneis à teneris usque annis cibatæ. Imo & nos Angli Heroinam etiamnum viuentem habemus, quæ (ut supra dictum est,) ab eorum esu non abstinet. Nequeo non historiam repetere à viro fide dignissimo, Bruero nostro charissimo, olim relatam. Venereus quidam nepotulus, profligatis rebus, & inter commessationes lustraque perditis, quidvis pecuniæ causâ etiam cum capitis periculo ausurus; ubi diuitem quandam matronam Londinensem tympanite deploratissimo affectam, ac à medicis pro desperata habitam audiuisset, personam ac officium medici mentitus, se illum, imo omnem curaturum esse morbum multis recepit. Sed ut moris est, mediam mercedis partem statim numerandam, reliquam syngrapha spondendam, & in fine morbi soluendam procurauit. Tum, veluti desperatæ, Araneum illi propinauit, salutem certam promittens à triduo, atque ita citissimis quadrigis ex urbe euolat, ne rumore de ægrotantis morte (quam in limine positam conjecerat) interim oborto, cædis alligaretur. At fæmina paulo post vi veneni morbo liberatur: & medicus ignarus, tanti author facinoris, haud cognoscitur. Post aliquot menses redijt hic bonus vir, securus rerum omnium quæ contigerant, atque clam de mulieris illius statu sciscitatus, convaluisse didicit. Tum vero palam se ostentare, rogare quomodo sustentatum sit, excusare absentiam per amici summi valetudinem, & quòd nihil mali ex tam salubri medicina contingere potuisset, certo sciret; confidenter item reliquum mercedis petere, & non illubenter auferre. Næ præsenti hac in morum & temporum corruptela, quanti jam fuerit hic medicaster, qua fortuita bona artis esse putantur; & temeraria unius morbi curatio, vel cum vitæ periculo instituta, medicos tum creat ex fece agyrtarum, tum laude item & lauro dignos judicat? Sed hæc Nemesis melior castiget [illegible] nos ad formicas venimus.

CAP. XVI.

Formicarum Encomium, in quo differentiæ, Natura, ingenium, earumque uſus deſcribitur.

Laudes à corpore petitæ.

EXorſurus Formicæ laudes, neſcio an à corpore an ab animo principium ducam; cùm vtroque non ſolum multis Inſectis, ſed etiam quibuſdam hominibus Formicæ ſunt præferendæ. Neq; enim vnoculi Coclitum proſapiam referunt, neque limulis aut truculentis oculis conſpiciunt, neque collatitio ventre incedunt, ut Comici Ballio, neque inſigniti, vari, valgi, compernes, ventrioſi, bucculenti, panſo ore, macilentis malis, inculta fronte, vel effæto utero incedunt, ut Nobiles & Heroinæ permultæ, quibus libido perijt; ſed & formæ dignitas mentis bonitatem conſequitur, naturaque illis (pro ſuo loco & ordine) conſtantem & abſolutam quandam perfectionem attribuit. Cardanus viſum ijs primus eripere voluit, ob corporis parvitatem; parum memor multa eſſe muſcarum & culicum genera formicis minora, quæ tamen & oculos & viſum obtinuerunt. Sed ſi oculis capiuntur, quid lux ijs prodeſſet non video, & cæcæ nocte æquè atque interdiu elaborarent. Fateor equidem antennas ipſis loco baculi inſervire ad viam tentandam, non quia cujuſmodi ſit via, non perſpiciunt, ſed quod mollitiem, duritiemque objectorum ijs tantum medijs explorant. Caput habent exiguum, ſed cæliforme rotundum, cerebroſum, oculatum, ore item dentato, gutture non elingui & palato præditum. Pectus illis quadratum, coſtis munitum, pulmonibus, vel vicarijs follibus donatum; quibus illa firmitudo & laxitas, ut nullis laboribus anheloſi ſpiritum ſemper ducant liberrimum. Ventri ſtomachus ineſt ad digerenda venena (ſerpentibus & bufonibus ſæpe veſcuntur) non imbellis, atque uterum grandis calor & fertilitas quædam grata commendat. Quid ego hic pedum celeritatem agilitatemque memorem, & æqualem inceſſum? quibus non ſolum equos gradarios vincunt (pro corporis analogia) ſed etiam citiſſimis quadrigis præferendæ ſunt. Colore per loci & generis differentiam variant. Nam & rubros habent Magni incolæ, & Budemelitæ albos agnoſcunt. Europæi potiſſimum nigros viderunt & aureos, atque ex flavo nonnihil erubeſcentes. Hic vero breviculi, ſtrigoſiores, tenui collo, graciles, & infirmi corporis videntur: tamen & hi onus triplo corpore majus & ponderoſius portant, atque etiam Indiani non contemnendæ molis, magna carnium fruſta auferunt atque abſumunt.

Laudes ab animo deſumptæ.

Corpora vidiſti; mores quos ante gerebant
Nunc audi: parcum genus eſt, patiensq; laboris } Virg. 4. Æneid
Quæſitique tenax, & quod quæſita reſervet.

Sane quoties Caij Iulij Cæſaris profuſionem, Caligulæ luxum, Neronis prodigalitatē, nepotinas Apicij helluationes, & Heliogabali ſumptus repeto magnificos; toties Formicæ genium ingeniumq; maximè laudo, atque hominum prudentiæ facilè præfero. Vixerunt illi (ſat ſcio) ſuavibus modis, atque uncta è patribus patrimonia, opulentas hæreditates obtinuerunt. Tamen commenti novum balnearum uſum, periculoſiſſima genera ciborū, exquiſitiſſima convivia, liburnicas de Cedro factas, gemmatas puppes, margaritarum potionem; unius anni curriculo tantum decoxerant, quantum toto vitæ decurſu, ſpolijs tributiſq; domi foriſve habitis, extorſerāt. Habuit Licinius Craſſus olim multa; quem ad incitas redactum, & occurrentium cachinnis exceptum, populus per ludibrium *divitem* vocarit. Atqui (proh deos!) inquit Comicus, Quàm miſerum, iſthoc eſt verbū, Habuiſſe tam olim multa, habere jam nihil? Quàm nobis

nobis Formicam imitari præſtaret, quæ collectas Autumno fruges hibernis commeſſationibus non prodigit, ſed in futuros uſus diurnumque alimentum provide conſervat. Hinc fit, ut non arida unquam pauperie excrucietur, nec adverſæ fortunæ undis jactetur, nec ære alieno obnoxia implicetur, nec ab alio animali, vel operam, vel vitæ ſalutiſve præſidia mutuetur. Et, ſi frugalitas à frugibus, quod Etymologi ſtatuunt, dicta fuerit, (Majores nempe noſtri, veteris ſobrietatis magiſtri, alias epulas haud norant;) ſane illam a protoplaſtis illis parentibus, in Formicas migraſſe veriſimile eſt, quæ illis ſolis vitam ſuſtentant ſiccam, & conquiſitam ferculorum multitudinem effugiunt. Ex his igitur Myrmedonas, optimam (quà temperantiam, quà diligentiam atque laborem ſpecies;) Græcorum gentem naſci non male finxit poëta. Vnde enim illis tanta rerum opumque affluentia, niſi formicina quadam prudentia parta ſervaſſent, in paupertatis evitationem repoſuiſſent? Atque ſicut in retinendo parſimonia, ita in acquirendo ſedulitas, induſtria, ſagacitas & diligentia ipſarum mirabilis ſpectatur. Primùm autem vitæ, deinde prolis, ultimo victus commodam ineunt rationem. Ante omnia ædes ſibi parant, ut Aureo illo ſeculo, non tegula deliciari, ſed viridante ceſpite tectas, & non cocto latere, ſed terreo quodām muro circumcinctas. Pyramides & foſſas Ægyptias, Creticumque laberinthum hiſtoriæ plurimum celebrant. Sed [illegible]rum quas Formicæ fodiunt elegantiam, figuram, dignitatem, flexiones, diverticula, anfractus, nemo ſatis videat aut laudet. Etenim hæ ineffabili prudentia ac artem omnem vincente, ſubterranea ædificia tortuoſiſſime conſtruunt, ut viam ſolum inviam inſidias ſibi ſtruentibus aperiant. Primum terram teneris unguiculis ligonum vice excavant, ac pro cavernis poſterioribus [illegible] palorum loco ejiciunt. Hanc regeſtum exaggerant, ac tanquam [illegible] vel propugnacula, circumvallant. Deinde paleis, ſtramine, frondibus, corticum & ramulorum fragmentis opus tegunt, novaque materia accumulata [illegible] erigunt de longinquo eminentem, (*Myrmecium* dictam) jacto fundamento longe excelſiorem, & declivem; tum ne pluvijs ſtagnantibus ædes [illegible], tum ut aëre item perflatæ ſalubrius degant. Figuram ædificij [illegible] hoc animalculum à cœlo petijt, vel quia multitudo ſuæ gentis capaciſſimam poſceret, vel præſtantia optimam expoſtularet: Introitus non rectus, ſed varijs meandris valde perplexus atque ambiguus. Cavernas in hac ſua arce triplici ordine diſtinguunt, ſed aditu tam inacceſſo, ut vel Argum ipſum totoculum ſæpè eludat. Prima camera ſatis larga, quaſi baſilicā videtur, [illegible] omnium una Panegyris & conventus, à nobis *Pannyrmecium* vocata: ſub hac profœminis Gynecæum Dædalea manu & opere fornicato, quo ovis in tuto poſitis fœtus pariant, fabricatur, ne poſteritatis videatur neglecta cura. Tertiæ ædes intimæ & tutiſſimæ ab imbribus pro granorum acervis extruuntur, ut ibi quaſi in horreo ventris theſaurum condant, & ab Hyberno frigore omnia pervadente præmuniant; radices & extimas monticuli oras Cæmiterio aſſignant, eoque vita defunctos cum honore & pompa ſepeliunt. Atque hæc ædificij ratio; ſimplex illa quidem & in terræ cavernis poſita; qualis illa ſapientum priſcorum, antequam ſuperba, & cælo minitantia tecta inſana Nini ambitio excogitaverat. Ab ejus obitu, Reges memorem aut Principes? imo ex imi ſubſellij civibus quidam ſuperſunt, qui immani ſumptu, non formicinum cumulum; ſed Mauſeolum, vel cadaveris ſui ergaſtulum ædificant, omnique opera & arte poliendum curant. Digni ſane qui ab ipſis formicis vivi pereant, ut prudentis animalis morſu intereuntes, dignas ſtultitiæ luant pœnas. Neque ædiculas vel turres erigunt, ut otioſis latibula, male feriatis aſylum ſubminiſtrent: ſed quiſque (imperante tamen nemine) honeſtam ſibi capit provinciam, & in Democratiæ ſuæ publicam utilitatem mutuas vicariaſque

riasque operas impendit. Hi enim, veluti in fodinis metallicis, sese cuniculis agendis strenuè exercent; illi ædibus reparandis, ornandis, everrendisque vigilant: alij mortuos, magna comitante caterva, & ferali solennitate in Propylis sepulchro claudunt; alij contra ægrotantibus præstant auxilium, atque ex thesauro granum quoddam medicamentosum, (sunt enim ibidem penè omnium herbarum grana) apportant atque præparant. Nec desunt illis Frumentarij, spicilegi, promi condi, œconomi, fabri, architecti, fornicarij, cunicularij; vel potius ea est singulorum virtus & scientia, ut quisque quid ubique factu opus sit rectè teneat, & reipub. juvandæ comiter incumbat. In communi autem opere qui labor, quanta sedulitas apparet? Si Myrmeciam subitò extruere in animo sit, vel saltem (ob veterum ruinam per injurias talparum suffodientium factam) novas quam citissimè ædes ponere necesse habuerint: veluti facto examine omnes prodeunt, atque è dirutarum rudere, in vicinia alias ædificant. Primum autem ova granaque dispersa colligunt, & suo quoque loco recondunt, postea cumulum reparant, cui addito tecto; sarta tectaque singula præservant. Festo & læto sole in segetum strage quando pabulatum proficiscuntur, Majores natu (tanquam duces) præcedunt, reliqui sequuntur. Illi summam stipulam scandentes spicas demordent quarum tunicæ juniores inhiant, ac (delapsis glumis) vaginis granum eximunt, exemptum deinde domum portant, ac erosâ ligulâ (ut germinandi facultatem eripiant) si necessitas jubet, pro foribus insolant, factaque ventilatione iterum reponunt. Peracto Spicilegio, triturantium areas frequentant, atque inde non clam surreptis, sed palam arreptis vitæ subsidijs, thesaurum penuarium locupletant; quem ipsorum laborem Virgilius forte luserat his versibus:

Ac veluti ingentem Formicæ farris acervum
Quum populant, hyemis memores, tectoque reponunt:
It nigrum campis agmen, prædamq; per herbas
Convectant calle angusto. Pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Castigantq; moras: opere omnis semita fervet.

Quare non immeritò mortalis prudentiæ Princeps, pigrosillos & glirinos homunculos (qui ut mures semper victitant aliena quadra, & ostiatim vaguli stipem rogitant,) ad Formicam in disciplinam relegavit; ut ejus exemplo occasionem premant, paupertatem exuat, laboremque (omnium bonorum propolam) plurimi faciant. Huc tendit illud Gallici poetæ,

O piger, à lenta quisquis laqueare vacuna,
Formicæ munimen adi, quæ provida mater
Oeconomusq; premat ne se penuria rerum,
Mense uno glomerat, quod toti sit satis anno.

Hæc illarum diligentia in colligendo, sollicitudo in præservando, prudentia in recondendo, œconomiæ disciplina in distribuendo alimento. Videamus quoque modestiam in itinere, quæ non omittenda mihi videtur. Nam licet angustam terunt viam, tamen nullæ ibidem rixæ, luctæ, vel concertationes, murmurilla, digladiationes aut cædes de via audiuntur, (sicut inter superbos usuvenit:) Sed minor majori, inanis onerato cedit, & devitare quisque potius injuriam per modestiam, quam petulanter inferre paratus est. Si quis conferat onera cum corporibus earum, fateatur nullis pro portione vires esse majores; gerunt ea morsu. Majora aversæ postremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. In ijs reipub. ratiò, memoria, cura; Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant é terra; Situi obnoxia, & imbre madefacta, foris proferunt, soli exponunt, abstergunt, torrent, & deinceps horreo recondunt

dunt. Majora ad introitum dividunt. Operantur & noctu plenâ Lunâ (probi ut messores solent, eædemque interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniam ex diverso convehunt altera alterius ignara, certi dies (authore Plinio) ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quam civilis conversatio? quam officiosa salutatio? quam diligens cum obvijs quędam collocutio atq; percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in marmore semitam excavatam; ne quis dubitet, qualiber in re quid possit quantulacunq; assiduitas. Nam eâdem fere omnes semitâ viam capescunt, quia si onus vires portantis superet, obviam venientes impeditam adjuvant, humeros manusq; præbent auxiliares; si levius, paucæ; si ponderosius, multę accurrunt, & vel retrahendo, vel trudendo, vel onus (si majus fuerit) arrodendo dividendoq; opus promovent; eoque pacto magnam stipularum quisquiliarumq; molem domum reducunt. Si quis vero laborem formicarum impediret, (quod obvij nonnunquam serpentes atque rubetæ faciunt.)

——— quærunt per vulnera lanios,
Corda vomunt, pulchrumq; mori succurrit in armis.

Tunc enim (veluti Syncretismo facto) conspirant & lentis sævisque morsibus hostem perimunt: Parum se de repub. meritum putat, quisquis communis hostis corpori dentem non infixit, eoque nomine concertant. Messis tempestate ubi hoc accidit, in exanime corpus non sæviunt, sed statim à prostrato hoste, ad pensum recurrunt, & seposita in castris ante prælium grana recolligunt: neque enim spolijs inhærere prudens consilium est, ubi gravius avocat negotium, & cum cadavere certare inglorium ducunt. Vescuntur potissimum tritici, siliginis, zeæ, & mazæ granis, & (qui est ipsarum delectus) solidioribus. Cupressi nucleis valde delectantur, floribusque herbarum teneris & rubicantibus. Scorpios, *Geraret* dictos comedunt *Rhasi teste*, serpentumque & ranarum cadavere famem sublevant. Alioquin à putridis & venenatis abhorrent, frugesque menstruo sanguine pollutas ne gustant, ne tangunt quidem. Nonne item hominibus equos, lupos, serpentes, olera, cadavera arctissimis in obsidionibus fames ingessit? Munditiem illarum id satis comprobat, quod in granorum glumis seu folliculis mortuos efferunt, ut Romani olim in urnis, nunc in feretro, defunctos sepelierant. ædes enim gestiunt puras colere, eumque in finem alui onus (urinæ simile) non intus ponunt: atque ubi per cœnum facto itinere maculosæ redeunt, in ipso ædium vestibulo ad asperum sese corticem eliminant. Fœtuum illa illis cura & amor, ut semper in ulnis ova gestent, quamdiu ad nimiam amplitudinem labores impedientem non excreverunt; deinde alto sinu deponunt; ut Pico Martio, Urso, Luscinię, alijsque eorum prædonibus imponant. Quum vero exclusis ovis Formiculæ exierint, illicò ad laborem eas instruunt & diligentiam, operæque impatientibus cibum denegant. Hinc videas cuique quandam dari provinciam: fortiores ungulis, ore, rostellis, terram egerere; egestam accumulare; cumulatam leviter (ut spongiosa fiat) stipulis inspargere: Sapientiores ædificant; minores in cuniculis versantur; peritiores mæandros, labyrinthos, concamerataque cubilia efformant. Siquem otio languentem viderint, non solum fame maceratum ædibus ceu spurium exigunt: sed etiam pro foribus ductum factâ omnium ordinum coronâ, capite mulctant, ut filiolis documento esse possit, ne pigritiæ in posterum & mollitiei nimiæ animum appellant. Coitum diebus labori & quærendis frugibus convenientibus omittunt, hyemeque potissimum, (quando nec seritur, nec metitur) propagationi student. Intùs autem plerunque veneri dare operam modestia illas induxit, ut apium genus, quo tempore fæminas charè habent, suisque complexibus gravidas factas perdiligunt. Ultra omnia id curant (ô mirabilem φιλοστοργίαν!) ne quid

proli ad corporis alimoniam, vel ad mentis doctrinam desit. De Formicarum fortitudine Solus ambigere is potest, qui nec vidit ipsarum pugnas, nec natam de ijs famam accepit. Neque enim bilis tantum his inest (ut adagium loquitur;) sed etiam pugnandi institutum, quo vel cum hoste externo manus conserunt, vel civilibus bellis per famem ortis invicem confligunt. Etenim licet pleno horreo, nunquam litigant formicæ, atque Democratiam suam habent cum satietate rerum incolumem: tamen (quod in Monarchijs etiam optimè institutis accidisse legimus) in annonæ caritate vel defectu potius, de victu & vitâ pugnas ineunt acerrimas, minoresque majores (quasi grandiores reipub. gurgites) oppugnant. Necessitatis quippe est dare non accipere leges, tumque imprimis venter molestus cliens, quando vacuis & singultantibus intestinis semet ipse exedit. Lysimacho pauci justiores reges numerantur, neque Atheniensibus subditi meliores; utrisque tamen fames multa suasit perperam, atque illum pusillanimitatis, hos defectionis crimine inussit. Laudandum igitur hoc Formicarum bellum non pro Corona murali, vallari, aurea, vel graminea (quæ antiquissima perhibetur) habitum, sed intestinâ necessitate & naturâ duce expressum, quandoquidem nec ipse quidem Solon sitim perferre; nec Salomon famem vincere valebat. Suffodiunt enim istæ omnes parietes, nullis teneri se vinculis patiuntur, solæque leges & limites non agnoscunt. Hujus pugnæ miram historiam refert Æneas Silvius lib. de Europa, cap. 50. in hæc verba: In agro Bononiensi pyrum aridam pastus gratiâ ex minoribus formicis famelicis complures ascendunt, supervenere majores non parvo numero, quæ illas erepto faucibus bolo partim occiderant, partim dejecerant. Dejectæ ad suam revertentes Myrmeciam sive acropolim, in itinere cum obvijs (quasi habito colloquio) injurias memorant, omnemque sociorum vim & numerum castris educunt. Post duas fere horas tot Minorum centuriæ, tantæ acies exortæ sunt; ut totus ager nigro agmine atratus videretur, accessere stipatæ omnes, & arboris undique stipitem circundantes, paulatim ascendere ceperunt. Majores, ubi hostes adesse animadverterent, conglobatæ superne pugnam expectaverunt, postquam simul commisso prælio acies convenerant, Majores é minoribus permultas morsu rabido interemerunt, omnesque primo impetu ascendentes miserrimâ strage confectas disjecerunt, ut mortuarum cumulus ad pyri radices non parvus in terra succreverit. Reliqua minorum pars mediaque acies, non animos propterea ponere, aut loco cedere voluerunt; sed concenturiatis spiritibus ultionem tentant, pertinaciusque instantes, atq; aciem acie prementes, majori quam antea numero arborem conscenderunt, hostesque a tergo, à latere, & à fronte undique pungentes, manus herbamque dare vi coegerunt. Magnæ majoribus vires ad victoriam valuissent, nisi minorum prævaluisset numerus, unamque viginti simul essent adortæ. Hæc acta sunt Eugenio 4. Pontificis cathedram occupante, spectante Nicolao Pistoriense juris consultissimo viro, omnemque pugnam bona & sincera fide narrante. Tale quid Olaus Magnus recenset Vpsaliæ & Holmiæ contigisse, antequam barbarus & immanis ille Tyrannus Christiernus Secundus à Sueciæ incolis é Gothorum Suevorumque regionibus fuit expulsus. Quo in prælio illud non omittendum; Minores post adeptam victoriam suorum cadavera inhumasse, relictis hostibus & ad corvos parosque expositis. Martis item in aream Campanile elegerant altissimum, acsi Tyrannorum prodigium ejusque Satellites, ad sui fati [illegible] poenæque imminentis contemplationem, clara voce vocarent atque attraherent. Elephantos atque Vrsos lædunt, sed non nisi ab illis prius læsæ; Serpentes & Dracones in rabiem agunt & affligunt, sed vel quia laborantibus iter impediunt viamque obstruunt, vel quod cavernis turribusque suis

suis venenatum halitum inspirant. Cicadas gliresque summo prosequuntur odio: illas quia cantando ætatem conterunt, hos quia dormiendo hyemem perdunt, pariter enim & male occupatos & desides respub. bene constituta punit, otiososque civitate ejicere solent Spartani. Longam vivunt ætatem, imo mortalitatem vix gustarent, nisi ab avibus immaturæ abriperentur, pluvijsque & inundationibus aquarum suffocarentur. Sanæ degunt plerunque, quoniam illa tria Platonis saluberrima strictissime observant, [illegible]. Quid enim illis in labore alacrius, in alimento temperantius, in venere moderatius unquam peperit natura? Multa illis etiam domesticæ disciplinæ, justitiæ, amicitiæ aliarumque virtutum insunt semina: quæ si vel natura vel arte nobis insigerentur, non alieno amplius sudore viveremus homunculi, ventrisque fieri mancipia recusaremus. Habent item quendam futurorum sensum: nam imminente fame mirum in modum sunt laboriosæ, noctu diuque operam continuantes, thesaurumque ingentem undique condentes, unde Iuvenalis Satyr. 6.

— — frigusque, famemque
Formicâ tandem doctus depelle magistra.

Quum igitur (ut omnia paucis perstringam) tantæ pietatis, prudentiæ, justitiæ, fortitudinis, temperantiæ, modestiæ, charitatis, amicitiæ, frugalitatis, perseverantiæ, industriæ, omnique nomine præcellant; haud mirum si Plato in Phædone statuerit: Qui virtutem civilemque vitam consuetudine propriave diligentia coluerunt absque philosophiæ adminiculo, eos à Formicis animas sumpsisse, atque in easdem mortuos reverti. Huc accedit, ut antea retuli, Myrmidones [illegible] qui olim Æginetæ cum essent, diligenti agriculturâ, perpetua industria, in probo labore, & continuâ parsimonia cum virtute junctâ, ad eas opes pervenerant, ut humanam sortem & indolem superantes, Theognis è Formicis ortos, vel in Formicas versos fingere necessum habuit; unde (ut Strabo refert) Myrmidones sunt dicti. Græci aliter alij rem narrant. Iovem scilicet in Formicam mutatum; Eurymedusam Gratiarum matrem violasse; acsi non aliter optimam mulierem quam optimi animalis figura specieque falleret. Hinc postea Iupiter Formicarius, & Formicarum rex dictus. Ea enim virtute ac justitiâ prædita Formicarum gens, ut nec rege opus sit aliquo, dum suos quisque regit affectus; vel saltem illo tantum supremo, quem invocant omnes Iovam, qui & Formicinæ, & humanæ omnis virtutis, unicus fons & author meritò censetur. Etenim inter homines qui rectiùs Formicas regat nemo est; imo qui docere ipsas deberemus (ut inquit Hyeronymus) discere ab ipsis varia possimus & corpori & animæ salutaria. Nam cum contra industriam & ingenium suum absconduntur, propiùs abesse pluvias certo novimus; & cum circumquaque concursantes ovaque progerentes cernimus, tempestatum ventorumque violentiam præcaverimus. Solent item rusticâ prudentiâ nobiles, frumentum omni foro præmercari, famis futuræ præcognitione, quoties formicas, veluti conduplicatis passibus insolentiùs currere, granisque reponendis sudare animadvertunt. Rectiùs quippe & certiùs naturali quadam magiâ tempestates præmonstrant, quam Divinaculi nostri Planetarij, a pijs vereque doctis omnibus derisi atque explosi. Nam ut Ennium loquentem audiatis,

Hi quum sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:
Quibus divitias pollicentur, ab his drachmam ipsi petunt.

Neque minus eleganter Accius Poëta, in scribendis tragædijs summus, ut in Atticis legitur;

Nihil (inquit) credo Auguribus, qui aures verbis divitant
Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Melius illi quidem, meo judicio, qui Formicam observant, atque ex ejus moribus, labore, industriâ, quiete, studio, divinant. Midam legimus omnium facile regum ditissimum: cui jam adhuc puero dormienti formicæ in os triticum congesserunt, vaticinatæ proculdubio, eum Formicinâ prudentiâ præditum, eas frugalitate & labore opes conquisiturum: ut aureus Fortunæ pullus & Bonæ Deæ alumnus diceretur. Ælianus. Quum etiam Tiberij Cæsaris Serpentem in delicijs habitum, adhuc viventem corroderent atque absumerent, nonne eum satis commonuerunt, caveret sibi à multitudine, à qua postea misere interfectus animam reliquit? *Suetonius.* Animam vero nostram instruunt virtutis & laboris exemplo, tum quod parsimoniam inculcant & perseverantiam, tum quod perpetuam servent in opulentia & inviolatam amicitiam. Nam licet eâ tempestate homo homini Lupus, & cum abundantia habendi plura cupiditas ([illegible] vocant Græci) accrescat, tamen [illegible], ut Comicus loquitur, neque unquam nisi fame ingenti digladiantur. Avaritiam illis impingit Horatius, quod semper augent acervum; verùm, cum in commune bonum id faciant, convitium istud [illegible], non illarum vitium merito censebitur. At Serpentes comedunt, & veneris quandoque vivunt: fateor, & fortè Theriacæ loco utuntur: an propterea non laudandæ Formicæ? imo etiam ut Ciconiæ, publicis fisci sumptibus insuper alendæ, ne dicam*, cum Ichneumone colendæ sunt. In Isthmo Formicas Soli immolabant Sacerdotes, vel quia pulcherrimo Deo (sic enim habebatur) pulcherrimam hostiam, vel prudentissimo (quippe omnia novit) prudentissimam dare oportuit. Verum infestæ (inquies) sunt [illegible], [illegible] [illegible], & teneris permultis plantis, dicunturque a Plinio, *Pest arborum.* Imo melius & rectiùs Gellio, *Vindices & Iudices Otiosorum*: evocant nos enim hoc pacto è lustris & popinis ad hortos agrosque diligentius colendos, ut exerceant ingenij vires, atque ad rem attentiores, quantum æquum est, reddant. Exi enim, Otij mancipium, atque calidam calce gravidam pauculam aspergito, & me tibi, nisi & Formicas illinc omnes longe abegeris, & novos vegetioresque spiritus plantis infuderis. Origanum, sulphur, assa, nitrum, cochleæ, lupini, laser, cucumer sylvestris, fel taurinum, cocta, projecta, suffita, illata: varia denique instrumenta in procinctu sunt sedulo & diligenti, quibus hanc citissimè pestem hortis exigas, & fructus copiam, industriæ tuæ magnum vectigal, jure expectes. Quæcunque denique vespas & crabrones arcere supra notavimus, ea tibi dederint remedium, & formicas unâ operâ interiment. Quamvis revera (ô piger) alere potius debes hoc animalculum, & statuam illi statuere auro factam. Sic enim antiquitas olim egisse scribitur, quum [illegible], sub symbolo Formicæ tres ore spicas tenentis, veneraretur. Sunt enim ut Aristotelicè loquar, [illegible] sive populares tantùm & exreges. Tamen quisque sibi & patriæ pater est, rem tamque familiarem quàm communem pro viribus adaugent. Quod si objeceris, Formicas morsu suo ruborem, tumorem, pruritum, & deinde acrem dolorem tibi inferre; equidem haud miror. Illud potius admiror, quomodo vel visæ te totum in ruborem non dederint, quem pudere oportuit recordantem tantæ in tantillo corpore industriæ, & tot ejus vigilias, labores, itinera, sudores, animo volventem. Nec tamen adeò grave vulnus infligunt otiosis (quos unicos lædere dicuntur) quin emplastro Varignanæ (ex muscis & Formicis mixto) ultro coalescat: medentur enim (ut Scorpiones) suis morsibus, & cum malo medelam pariter afferunt. Alia tibi remedia Plinius, Columella, Arnoldus. Ælianus, Albertus, atque Vitalis subministrant, sed non nisi Formicinâ prudentiâ promenda & applicanda. Vis ut infinita illarum beneficia, pro leviusculo hoc damno, tibi enumerem? Para tu interim aures, & æquus audias, quæ de Formicarum viribus produnt Majores. Haud enim solis Serpentibus, Draconibus, Vrsis, Gryllis, Soricibus, Gliribus, Chamæleonti, Vpupæ, Pico, Martio, Alaudæ, Philomelæ, Phasiano, Motacillæ, vel Gallinis, nunc ad famem levandam cibo, nunc ad satietatem vomitione liberandam medicamento sunt, ut ex Plinio, Solino, Plutarcho, Palladio, Eustathio, Bellonio, Alberto, atque ipsa experientiâ, satis liquet. Verum & Mangi regionis incolas formicis rubris cum pipere conditis vesci, easque in maximis delicijs ponere, Nicolaus Venetus testatur. Conferunt item ad Gryllos, & pisces non nullos inescandos, Rocam præsertim. Medicinam quod attinet, paucos morbos videre est, quibus non hæ Deorum manus aliquam salutem. Torret te *Febris*, & veluti in Perilli machina vivus ureris? Audi mirabilem aquam, & ad illud extinguendum incendium (ut Gesnero ab amico relatum est) percelebrem. ℞. aq. font. li. j. mellis cochlearia iij. in cantharo conquassata collocentur in Myrmecia, sic ut facile incidant formicæ: cum tot incidisse conspexeris, ut aqua incrassetur, cantharum concutito, ac (modo quo aquam rosaceam soles) destillato. Dosis cochlearis dimidium, vel plus, pro ægri viribus; provocabit vomitum egregiè & per urinas etiam materiem morbi evacuabit. Plinius *Quotidianam, Tertiam, Quartanam atque omnem intermittentem febrem* curari ex Magorum doctrina author est, si æger omnium unguium præsegmina pro Formicarum ædibus projici curet; & si primam ea trahentem apprehenderit, colloque subnexam gestaverit. *Aurium te dolor vexat?* Eia, vitrum ovis Formicarum ipsisque cum formicis repleto, optimeque in furno clausum cum pane coquito, donec panis calorem contraxerit. Tunc aquam invenies, ad dolorem aurium tollendum quotidiana infusione, certè utilem. *Oculo pannus præpositus* visum impedit? è formicis rubris succum exprime, oculis infunde: corrodit enim ipsos cum aliquantulo dolore, & penitùs extirpat. *Erots: Trotula: Theophrastus.* Ova Formicarum trita & auribus imposita, quemvis obtusum auditum citò sanant, Authore Marcello. Quidam conterunt, & aquosam substantiam exprimunt, ac instillant. Alij vitreo vase in oleo macerant, idque in igne concoctum auribus infundunt.

[illegible] *Hydropem* peperit, viginti formicas cum totidem earum ovis ex vino albo bibas, & salutem invenies. Ad urinam quoque interceptam, ova illarum distillata plurimum conferunt. *Leo: Faventinus.* Formæ curans puella, certum cupis experimentum, *quo superciliorum arcus* denigres? ova Formicarum cum muscis trita id præstant, votique te compotem efficient. Sunt item, quibus per ætatem vel morbum (utor Poetæ verbis) vapulat peculium, & libertatem penis amiserunt, ut mariti officio si velint, haud possint fungi. His authores quidam oleum Sesaminum cum formicis contritis mixtum, & insolatum, commendant; si virga & testiculi eo fuerint inuncti: huic oleo addunt nonnulli Euphorbij scrup. j. piperis, sem. rutæ, ana ʒj. Sinapeos ʒ ß. ac iterum Soli exponunt. *Rhasis.* Arnoldus Formicas nigras hoc in casu laudat oleo Sambucino maceratas. Nicolaus cum radicibus satyrij miscet, & aquam inde destillatam jejuno alij propinant. Gesnerus in Evonymo Aquam eò conferentem describit. Accipe (inquit) ollam melle intus obductam, & ad medias Formicis plenam: tunc adjice piperis longi, nucis moschatæ, cardamomi, pyrethri, ana p. j. butyri. q. s. per 14. dies macerentur fimo equino, tum in balneo destillentur, & jejuno parum quotidie bibendum exhibe. Oleo formicarum alij (inquit Merula) Symphytum addunt: alij Boracem, vel radicem imperatoriæ, cum vino laudant, quando impotens dormitum vadit; atque hoc pacto viris [illegible], mulieribus sterilitatem tolli affirmant. Verùm equidem miror Formicarum hac in parte potentiam.

tiam, quum 4. tantum in potu sumptas, omnem veneris ac coeundi potentiam auferre tradat Brunfelsius. Idem tamen contendit, Formicas unà cum sale communi, & ovis, ac veteri axungia panno interposito, applicatas, *Ischiadicum dolorem* sanare. *Impetigini* cum modico sale appositæ, præsentaneo sunt remedio, inquit Marcellus. Quinetiam contra pruritum & Scabiem é papulis, ut Serenus ait;

Proderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
Dulcibus é latebris patiens Formica laboris.

Ova quoque Formicarum inter *Psylotra* numerat Arnoldus, atque aquam ex his destillatam ad *Noli me tangere & Phagedenas omnes* commendat. *Flatus* item potenter dissipant cum vino sumptæ, ex Alberti sententia. *Clavos* enumera, totidemque Formicas accipe, ac linteo raro unà cum cochlea deligato; ac in cineres redacta omnia cum aceto misce. Clavos deinde illinito, & curationem accipito. Capite Formicæ parvæ ablato, reliquum corpus digitis conterito, ac eo abscessus cujuscunque tumorem inungito; statimque detumescere incipiet. *Nonus.* Deus item, ne quid omisisse videar, Solipugarum morsibus (quod est genus Formicæ venenatum) Cynamolgos (mollem desidemque Æthiopiæ populum) à sedibus fugavit atque delevit. *Plinius.* Has alij *Solifugas* dicendas putant, Cicero *Solpugas* appellat. Pauca ab Authoribus in Formicarum laudes ex Anthologio, Apthonio, Natalis Comitis μυρμηκομυομαχία, & Moschæ faceto ejusdem hypotheseos libro dicenda habeo; earumque naturas & elimatam vitam Aratus, Herodotus, Strabo, Aristophanes, Rhasis, Aggregator, Beroldus, Ryffius, Zetzes, Arnobius, obiter transcurrunt; verùm cum parum reliquis addant, nollem diutius μυρμηκίζειν; ne dum elegans viderer, curiosulus essem, & singula minutissimè rimando, rimas agerem. Faxit Deus, qui nos ad Formiculam otio crapulæque deditos in disciplinam misit, ipso ductore illuc eamus, ipso doctore officium perdiscamus. Pusillum sanè est animal, & contemnendæ propemodum magnitudinis: ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. *Dixi.*

Cap. XVII.

De Cicindela, & Meloe fæmina, atque Anthreno, & Asello arvense.

MAgnæ factionis & generis Nobiles cum plebijs conjugio copulari plerunque molestè ferunt. Tamen Iovem muliebres non dedignatum amplexus Poëtæ cantant: Cicindelamque & Proscarabeum, sive Meloen (quamvis Aligeri sunt ordinis) cum Depennibus rem habere non pudet. Et profectò cum in his fæminis, eadem naturæ dignitas & vis adsit, quæ in masculis conspicitur, nescio equidem cur eos suæ sortis uxorumque distædeat, quum (demptis alis) animi & corporis item dotibus conspirent. Harum nomen, formam, figuram, mores, virtutes, usus, libro primo (quo de viris ipsarum aligeris multa disputabantur) abundè diximus; & quamvis Impennibus hic debetur tractatus, nolui tamen artis nomine fæminas à viris sejungere, quas (à primo usque sæculo) naturalis conjunxit amor.

Anthreni Iconem vobis offero, quem Græci etiam ἀνθρῆνον ἄγριον vocarunt. Alij Crabronem esse reptilem conjiciunt. Alij speciem illam Phalangij, quæ à Plinio

à Plinio pennis tantùm differre à Crabrone dicitur. Rostrum illi aduncum & forcipatum, vultusque erectus. Noctuam illam cornutam (qualem in Belgio vidimus) plenè exprimit; oculos habet piceos, pectus hirsutum valde & fulvidum; pedes ortu flavi, deinde fusci: octo incisuris ex rubro flavescentibus constat reliquum corpus, quas maculæ in dorso coracinæ valde ornant. A summo rostro, antennæ sive cornua emergunt flava, hirsuta, flexibilia, tamen tactu nonnihil dura. Morsum ore infert ægrè curabilem; non ita tamen lætalem, ut Phalangium videatur; nec ita lenem quin Crabronis superet κακοήθειαν. Si plura posthac de hujus bestiolæ natura, moribus, & usu explorata habuero, lubentissimè faciam, ut pariter mecum sciatis. Absit enim à me voluntas cælandi aliquid, quod reipub. literariæ in rem fiet.

Ob similitudinem quam cum Asellis habet hoc Insectum, Asellum arvensem appellamus: reperitur enim arvorum inter segetes, pedum duntaxat numero (quippe sex tantum parvos & nigricantes habet) à reliquis discrepans; collum illi brevissimum, corpus latiusculum, compressum; cauda aliquantum mucronata. Iulio mense agro Colcestriensi eum Pennius vidit, aliàs nunquam reperit. Quem in medicina usum obtinuit nobis adhuc inexploratum est.

Cap. XVIII.

De Vermibus mineralibus hexapodis.

IN *Pennij* de Vermium natura Schedis, opinionem ejus aliquandiu mirabar, quum lapidum Vermes commemoraret, seque eos in cariosis ætate lapidibus vidisse, parvulos sepedes, assereret. Etenim ab omnibus Philosophis acceperam; admodum amara, salsa, acria, acetosa, oleosa, calida, frigida, solida, duraque; quamvis corruptionem tandem admittunt, Vermes tamen non gignere, atque propterea à Theophrasto, ἄζωα vocantur; non quod vita, sed quod animalibus carent. Cœpi ego attentiùs rem cogitare, justaque & fallendi nesciâ staterâ omnium sententias expendere; tandem Majores nostros & hic & illic turpissimè lapsos persensi: plusque unis Pennij meisque oculis, quam illorum omnium verbis attribui. Dicite enim mihi bona fide, Ecquid felle vel agarico amarius, mari salsius, fermento acrius, aceto ipso acidius, igne calidius, congelata nive simplicius atque frigidius? Generari tamen ex his singulis vermes certum est; & ex historiæ sequela satis patebit: pari ratione vermiculos lapidibus innasci, non siccitas, soliditas, frigiditas, non caloris humorisve inopia prohibet: neque illud admisero [illegible]. Haud enim solum ubi humor materiam subministrat, atque calor humorem manifestè concoquit, animalia procreantur; sed ibi etiam (ne Deum cancellis claudere videamur)

videamur) ubi nihil horum adesse oculis cernimus, imo ubi planè abesse cogitamus. Pyrigoni in flammis, Oripæ in congelatissimis nivibus generatio id satis stabilire possit: quæ me ratio induxit, ut lapidum verminationi citiùs ascriberem. Quinetiam molitores dum lapides suos versatiles usu nimio lævigatos stilo excavant, Vermes ibidem natos sæpe reperiunt, ut Pennij frater testatus est. Retulit mihi Fœlix Platerus, dignissimus Medicorum Basiliensium Antistes, se in centro magni lapidis serra divisi, vivum Bufonem à natura inditum reperisse: quale quid optimus ille Zuingerus de Scorpio meminit. Quæ sane horridiora visa fuissent & longissima a fide, nisi idem in lapidicina Gulielmi Caii Leicestrinensis nobilis contigisse scirem. Nec sane Philosophia & ratio huic adversatur opinioni, quum terræ omnium parenti omnigenus calor, omnigenus humor, spiritus item insit omnigenus, & ferè omnium (utor Archiatri verbo) plena esse omnia videntur. Neque sanè video cur magis in animalibus lapides, quam in lapidibus animalia nasci queant atque ut nobis metallicos spiritus facile tribuo, ita illis animales concedere, salvâ veritatis lege, non timeo. Habent enim & illi invisibiles & tacitos meatus, nervos, venas, & sinus: quibus alienum humorem, aliena semina, & peregrinos spiritus vel attrahunt, vel saltem vi illatos admittunt. Memorant quidam medullam spinæ humanæ putrefactam, serpentem longe venenatissimum producere. Ex cineribus vermium vermes renasci author Cardanus. Scorpios ex ocymo inter parietes sepulto, præter Plinium multi referunt scriptores. Lapides in aere genitos nemo non videt: imo vitulos, sanguinem, & saxa depluisse, Bonus Ferrariensis repetere non erubescit. Quæ licet asperiora videntur quam ut æmulentur veritatem, tamen neque temerè audeo negare, neque nostram de lapidaribus vermiculis sententiam unquam imminuent. Cujus rei ratio si tam altè posita videatur, ut nihil sit æquè difficile atq; eam indagando pervestigare: cogitetis veritatem tam altis quoque tenebris esse reconditam, ut vix seris tandem annis prodiderit; nec unquam in his rerum generationibus (quarum solus sibi Deus est conscius) nisi per conjecturas, similitudines, proportiones, collationes, observationes, semetipsam ostendat. Ludit enim hic Deus, ut nos ludat homunciones, strabis oculis non creatricem duntaxat officinam intueri ausos, sed etiam rationem operam anquirere, rimari, tentare, imo quidem imitari neutiquam veritos. Utinam vel Salmonis fato, vel Salomonis consilio admoniti, ad sobrietatem sapere disceremus: illa enim ad cognitionem rerum via est unica, & sola omnium (quod sciam) salutaris.

CAP. XIX

De Vermibus vegetabilium hexapodis, & primum de Arboreis.

Vegetabilium Vermes sunt vel arborei, vel Fruticarij, vel leguminarij, vel frumentarij, vel Herbarij. Arborei, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores & fructus exedunt, de quibus ordine dicemus. Ligniperdes, sive [illegible], multi deprehenduntur; nam qui in virentibus crescentibusque truncis inasciuntur, [illegible]; qui in aridis & in exuccis, *Enxyla*; qui in solidis & siccis, *Thripes*; qui in lignis calidioribus, *Termites*; qui in cæsa materia, *Cossi*: qui in navium tabulis, propriè *Teredines* dicuntur. [illegible] forte [illegible] nomen sumpserunt; mordent enim & mandunt vivas arbores, adeo ut sæpe ad earum radices magna pulveris

pulverisvis, quasi serratione facta, conspiciatur: Caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exercere & contrahere pro libitu potest. Pedes habet in posteriore parte caudam versùs, sicut Cossi in pectore; reliquum corpus tunica arenosa tegitur, quasi putamine; quâ exuti moriuntur, ut cochleæ testis nudatæ.

Tempore a natura constituto, in thecam aureliæ similem obdurescunt, sed quæ bestiola pennata inde proveniat, nondum animadvertimus. Cosso longe major ob nimiam edacitatem, & minus delicatus. Picimartij, aliæque lignipetæ aves, rostro virentes arbores percutiunt, & sono concavitates investigantes, eo loci perforant & pertundunt, donec ad mordellas istas pervenerint, ipsasque deglutiverint. Valde enim delectantur hoc cibi genere, ejusque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbore insumunt. [illegible] in ligno surdo reperitur, & pumicoso, quod ne baculo quidem percussum sonum edit, cerastæ Theophrasti, & pityocampæ Medicorum valde cognatus, nisi quod tres tantum utrinque pedes consecutus sit. Virosum illi & pertinacem odorem, & vim valde septicam tribuit Gesnerus. [illegible] a terendo dicti videntur, vulgares satis vermiculi ac frequentes, parvi, corpusculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro insulcatis, pedibus sex juxta collum tenuissimis, exilibus, & cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo avellanæ nucis structura corporis persimiles, sed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, sed albicantibus duntaxat (qualia sunt Albuini, Coryli, Betulæ, Cinamomi, Platani) innascuntur: quæ jam arida solidaque perterebrant, & absorptâ humiditate cariem inferunt. Omitto hic Plinij, Hesichij, Theophrasti, Plutarchi de Thripis significatione altercationes; quorum alij tam raro, tamen indiligenter verborum proprietatem observant, ut in eo describendo obscuri; vel potius nulli videantur. Antiqui lignis [illegible] sulcatis, & Lacones inprimis (teste Hesichio) pro sigillis utebantur; unde Lucianus in [illegible] Vermiculari quippe processu varias characterum herbarum, animaliumque formas exculpunt, & divinam illam Phidiæ, Praxitelis, Myrmecidis, Bupali, Sophronisci, Anthermi, Glyphicam fere superant. Dactyliographi cujusdam Galenus meminit, lib. 17. de usu part. cap. 1. qui in annuli cujusdam pala Phaetonta cum curru equisque præcipitatum, graphicè per omnia repræsentavit, non sine magna artis admiratione. Verùm Thrips neque stylo neque ferro instructus, molli admodum dente, ligna solidissima effingit, & miras quandoque rerum omnium imagines, solâ naturâ duce efformat. Ubi ligna Solis nimio calore torrefacta fuerint, vermem quidem procreant & nutriunt, *Termitem*, qui (Servio authore) ex ipsa medulla genitus, matrem tantum absumit, osseamque & corticeam substantiam non attingit. Ingratum sane animalculum, tantoque alijs vermibus deterius, quanto cordi arborum & vitali ipsi fonti perniciosius; vivunt enim aliquando cute & ossibus spoliatæ: atqui medulla absorpta, statim pereunt, nec mederi tanto valet vulneri natura. Corporis effigie Cossos referunt, sunt autem minores multo, & non parum molliores. *Cossi* nomen a *Kis* Græco vocabulo fortè deductum est, quasi ligni Curculionem dicere velis; [illegible] : inquit Philosophus. Ab Anglis *Timberwormes* appellantur, quoniam non nisi cæsæ materiæ plerunque insunt, & ad ædificandum destinatæ. Rugosi admodum sunt corporis, unde & consules quidam Romani Cossi vocabantur. Majores Cossi ferè

Termes

Cossus

ferè minimum digitum crassi videntur, & tres digitos transversos longitudine adæquant; colore albicante, erucis majoribus fere similes: quare a Plinio prægrandes Cosses dicuntur; pedes utrinque tres, non procul a capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis constat, versus caudam semper minoribus & pellucidis; caput crassiusculum, colore fusco, ac parvum, forcipatum, acutum, & quasi mucronatum, colore nigro, duæ in fronte laminæ; juxta os sunt exiguæ quasi setæ aculeatæ, singuli annuli in lateribus, singulis punctis rubentibus modice cavis notantur: tardigradum valde est animal, & motus vix perceptibilis; qua de causa ventriosos & desides. Cossos appellat Festus. Oculos habet parvos valde, dorsum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obesuli videntur & valde molles, lignis noviter sed intempestivè cæsis innascuntur; si vero diutius resecta fuerint, plurimamque humiditatem amiserint, minores oriuntur Cossi, magnitudine solum à majoribus diversi. Veteres in Ponto & Phrygia (ut Plinius & Hieronymus tradunt) ijs quasi delicatiori cibo vesci solebant, atque eum in usum farina saginabant, ut Vermiculi quoque altiles fierent. In medicum etiam usum veniunt Plinio teste: sanant enim ulcera, lac augent, nomas illiti percurant; id quod Albertus quoque confirmat. *Teredines* capite ad portionem grandissimo, rodunt dentibus, perforantque robora, vel sono teste. Hæ tantum in mari sentiuntur (Theophrasto teste) nec aliam putant teredinem propriè dici: Horum alios tam longos in navibus Venetorum, quæ diu in Alexandriæ portubus constiterant, repertos meminimus, ut cubitum longitudine, pollicem crassitudine æquarent. Quales etiam inclytus ille Franciscus Drakus, alter quasi Maris Neptunus, in nave sua orbivaga (carie jam pene spongiosa) domum reduxit. Vidimus alias Teredines unciam longas, vermi farinario persimiles. His corpus teres, caput ex luteo splendente, parum rubens, os forcipatum, à cujus quasi labris parvæ spinulæ nascuntur; pedes utrinque terni, incisuræ corporis undecim, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilutè livescit cum splendore; quo majores fiunt, eò ex phæniceo obscurius splendent; quo verò minores, eo intentius albicant. Itali Byssam, Hispani ab edulio Bromam vocant: exedit enim naves, & perforat; unde Aristophanes in Equitibus triremem exesam, loquentem, introducit his verbis, [illegible]. Sic etiam Ovidius 1. De Ponto: *Estur ut occulta vitiata teredine navis.* Teredines non naves tantum, sed & ædium trabes infestare (pace Pennij dixerim) ex Homeri Scholiaste (Odyss. λ) constat, cujus hæc sunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut brutorum sermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in carcerem conjectus est. Vbi cum intellexerat ex Teredinum colloquio, parum superesse de trabe, efferri se jussit, ne illa decidente vitam finiret. Atque dum a viro & muliere sublimis factus efferretur, domo corruente, uterque reversus perijt. Patet id etiam ex Comicorum Latinorum facilè principe, quum Philolachen adolescentem his loquentem verbis introducit;

Atque illud sæpe fit: tempestas venit,
Teredo ædes ingreditur, & vermis malus.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri, &c.

Bis tres in putridis arborum truncis reperti fuerant.

Hunc inveni juxta radicem [illegible] arbo[illegible] [illegible] lumbricis terrestribus, continuo eos mordens atque exugens, donec eos dederit exsuccos.

Magnis hi præsertim nocent arboribus, nempe Quercui, pyris, malis, castaneis,

neis, larici, Iuglandibus, fagis, mespilis, ulmis & latifolijs Salicibus: in quibus immaturè cæsis & plantatis, pinguedo quædam mollis & mala oritur (albumen & alburnum fabris lignarijs dictum) omnium Teredinum seges & fomentum. Quò sicciores, amariores, oleosiores, atque duriores sunt arbores, eò magis a Teredine liberæ creduntur: tamen aliquando cupresso, juglandi, Guajaco, & Tiliæ, Ebeno etiam ipsi, vim facit. Modus autem generationis ipsorum in lignis hujusmodi est. Plerique innascuntur, non foris se inferunt, depascuntque sua principia, ut ex quibus constant, ex ijsdem constare pergant. Materialis causa & conjuncta, est dulcis & alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici intestinorum nascuntur. Putrescit autem dulcis ille humor duplici de causa, Dyscrasia scilicet, vel continui solutione: per Dyscrasiam qualitas corrumpitur; per vulnera vero, non tantum innatus effluit, & se effundit humor, sed alienus quoque per pluvias caliginesque illatus putredinem efficit. In vetulis, cariosis, & siccatis per ætatem arboribus, maximi sunt vermiculi; tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyscrasia calorque & humor peregrinus magis augentur: quemadmodum & senes plerumque dira scabies, & syrones acarique crebrius infestant. Sub Luna exposita ligna citius vermiculantur, ob nimiam aëris humiditatem; sub sole autem calidiore, ob nimium ardorem. Qui vero innascuntur, hi omni tempore generantur; [illegible] autem, & ex semine culicum, muscarumve natis, ver potissimum atque æstas amica sunt: hyeme enim conglaciati pereunt. Cælum quoque & solum magnam vim habent, ligna quippe Hibernica rarius putrescunt, ex Soli vi[illegible]; quemadmodum & Arabica, ex cæli. Nunc particulares describemus.

Eorum vermium qui in *Ficis* existunt, alij ex ipsis nascuntur arboribus: [illegible] alius item paritur, qui vocatur Cerastes. Quum enim vermium magna pars specie formáve inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est, quod in alia arbore fructúve nati, translati in aliud genus servari nequeunt. Cerasten autem & in olea nasci, & in fico parere asseverant. Habet itaque & ficus suos vermes, & illos quoque emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in Cerasten figurantur, sonumque edunt parvuli stridoris. Sypontinus duo illi cornua in capite assignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut semetipsum circumagere possit, [illegible], aliud animalculum progignit, & unam speciem in aliam (erucarum more) transmutat.

Et Sorbus arbor infestatur vermiculis rufis, pilosis atque ita emoritur. Mespilus item in Senecta vermes tales procreat, sed grandiores quàm in alijs arboribus, ut Theophrastus refert. *Alburnus* vermen profert Thripem, ex quo Culices deinceps vel phalænarum species nascuntur, [illegible] Hesichio, quia Pyros sylvestres acriter infestant. Vermiculus in Esculo arbore (Galbus à Suetonio dictus) miræ est exilitatis; unde qui primus Sulpitiorum Galbæ cognomen tulit, à summa gracilitate ita vocatus est. Carabum Platanus producit, (testibus Hesichio & Aristotele) vermem cancris marinis similem, sed sex tantum pedibus donatum. [illegible] Hesichij hoc modo noscitur: (Theophrasto authore) ligni Cinnamomi ramulos binum digitorum longitudine abscindunt; recentesque bovinis tergoribus insuunt, tum exinde lignis putrescentibus vermiculos nasci aiunt, qui lignum corrodunt, corticem nullatenus tangunt ob acrimoniam. [illegible] hoc in ædibus Pennij visum est, a vermiculo erosum quod cinerei fuit coloris; non valde durum, insipidum prorsus, & inodorum, contra quam Lusitani aliquot mercatores, & medicastri simplicium magnam, affirmant. *Rauci* vermes Quercus radici innascuntur, ijsque nocent. Olea (inquit Plinius) male ponitur, ubi quercus effossa fuerat: nam relicti in quercus radicibus *Rauci* vermes,

mes, ad oleæ radices transeunt, atque eas infestant. *Ioannes de Choul*, idem asserit. Corticarij vermes, pauci à veteribus numerantur, præter Scolopendras Iulos & Scorpiunculares illas Tineas, quarum naturam capite de Scorpijs expressimus. Hos Germani *Clopt* vocant, pulicis non multum excedentes magnitudinem, rubri coloris, decempedes, in lignis ædibusque pineis Moschovitarum frequentes; interdiu ligni uligine inter corticem exudante vescuntur, noctu prodeambulant, & si in dormientes homines inciderint, morsu dolorifico sanguinem exugunt. Folia arborum & flores depascunt vermiculi Syrones dicti, quorum crassities quantilla sit ex eo cogitare possumus, quod inter folij tenuissimi membranas fodiendo serpit, salvâ utraque epidermide. Post aceti lumbricos: (inquit Ioach. Camerarius) nullum vermiculum vidi adeo compressum. Cuniculi, quos agit, subtilissimas aliquando lineas & fibras referunt; folia cerasi & mali maculata plurimum lædunt, atque post satietatem excidunt, & videntur ex multis seminibus peponum secundum latum conglutinatis formam, nisi quod longe sint minores. Ab his emortuis aliud prodit insectulum, veluti & hi ab alio. Syronibus persimiles ἄκαρι, quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quam caseo & cera genitos, *Mites*, id est Minutulos sive atomos appellant; a Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris cumulare videntur. Acarus autem ipse globosum, album, teres, & pediculo simile est animalculum; tam nullius fere substantiæ, ut inter digitos pollicemque fortissime compressus, ob exilitatem lædi sentirive nequeat. Antigonus eum & Aristoteles Διὸς ταμίαν vocarunt, *id est*, Iovis promum; eam forte ob causam, quod crassissima vini dolia rostro perforat. Et sane nisi Iovis ei aliquid inesset aut divinæ virtutis, quomodo tantæ vires in tam pusillo & pænè nullo corpusculo cernerentur? In fagi quoque folijs tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles. Fructus etiam arborum (ut Theophrastus loquitur) est σκωληκόβρωτος: etiam cum adhuc crudus est, ut in Sorbis, Mespilis, pyris, malisque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes [illegible] vocatos patitur: unde haud contemnenda pestis Theophrasto dicitur, quæ non solum succum & oleum absorbet, sed etiam nuclei tam duri ossa exedit. In gallis perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipsa intima medulla geniti; è quibus postea muscarum & culicum quorundam genus oriri, Valerandus Doures Pharmacopœus Lugdunensis author est. In Quercus item glande & pomis illis fungosis; vermes aliquando nascuntur; eoque anno famem & annonæ caritatem Astrologi præsagiunt. Nucibus avellanis vermes inesse notius est, quam ut de ijs contendam: præsertim æstate humida, & vento ex austro flante. Mirum est quod Ringelbergius lib. experiment. scribit, Hos vermes lacte ovillo ad Serpentis magnitudinem enutriri posse. Cardanus tamen idem confirmat, modumque nutricationis, 7. de rerum var. ostendit. Vermiculi in ficubus arefactis similes ijs qui in avellanis nascuntur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, sed minores. Conos cedri vermibus esse obnoxios comperi (inquit Bellonius) quemadmodum & pineos. Cicindelam fæmineam crassitie referunt, digitum transversum longi, capite formicæ, sed magis compresso; incisuris duodenis; pedes juxta caput utrinque tres, antennæ circulares binæ, venter crassus, cauda mucronata. In præduris quoque & lignosis Opuli pericarpijs, semen inest latiusculum & sæpe vermiculis exesum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nullus denique fructus nominari possit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipsum aliquando Manna, (ut Poetæ fingunt, Deorum; ut Scriptura asserit, Dei filiorum cibus) putredinem & vermem admisit, quum, præter Iehovæ mandatum in crastinum reponeretur.

CAP.

CAP. XX.

De Vermibus Fructuum leguminum, frumentorum, Vitis, Herbarum.

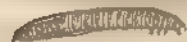
IN Salice humiliori (præsertim quando gallæ tuberculosæ erumpunt) nonnunquam quasi rosæ inveniuntur, quæ vermibus scatent, uti etiam in lentisci folijs accidit. Ilicis (inquit Quinqueranus) duo genera: alterum arborescens, alterum frutex exiguus; sesquipedali proceritate. Lætissimè viret, folijs lævore præfulgidis, spinarum vallo ambitis numeroso, stolone assurgit in modum rosarij: a nostris Fagi appellationem sortitur, quamvis nullam fagi imaginem repræsentet. Provenit locis planis quidem, sed in altitudinem evectis, exilibus & sitientibus collibus, sed infæcundis. Vere medio rorati imbribus frutices, Coccum hoc modo ordiuntur. Vbi imus scirpus se in duo brachia sortitur, in horum medio primum omnium increscit rotundum quiddam magnitudine & colore pisi; hoc Matrem vocant, quod ex eo cætera grana producuntur. Matres porro habet ut plurimum quinque quælibet cespitum familia, quæ ineunte æstate æstuque minutissimorum vermiculorum catervam profundunt, fatiscuntque in summitate. In animalia prorepit nova soboles colore candida, pro se quisque in sublime. At ubicunque vermiculi vel germinantis surculi axellis occurrerint, decident, & incrementis aucti Milij magnitudine fiunt. Inde liberius adolescentibus, albus color in cinericium transit, jamq; non animali sed Pisum rursus apparent. Tuncque ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fœta: dum asportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui citra vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus solatus: in granorum vero quæ adhuc eorum partem retinet, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent. Cæterum, quum primum tempestivitas adest, in lintea præcipitati Soli exponuntur. Tum libato colore statim prorepunt, atque aufugere nituntur; sed a custode, qui continuus assidet, concussu lintei in medium eousque rejiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totoque mox triduo, odoris suavitate ac gratia, ut non Cibetæ, non Moscho, non Ambræ, sed ne Citriorum quidem floribus concesserit. Si quæ vero grana legentis effugerint sedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt.

Observatum est uno anno ex campo lapideo, in Arelatensi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æstimatum. Hæc Quinqueranus. Similis Cocci parandi ratio etiamnum meo tempore (inquit Carolus Clusius) in Gallia Narbonensi, atque etiam in Hispania observabatur. Areas enim sub dio habent ad id destinatas eminente aliquantulum margine, quibus linteo panno instratis Coccum effundunt, custodibus cum bacillis summo fervore Solis perpetuò assidentibus, & extrema lintei concutientibus; ut vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellant. Verum Petrus Bellonius li. 1. observat. ca. 17. aliam præparandi Cocci rationem refert.

Cocci baphicæ (inquit) proventus in Creta magnus est: Pastores & pueri eam colligunt. Invenitur mense Iunio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere quæ glandem fert, sine pediculo inhærens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifoliæ; pastores ferulam sinistra gestant, qua ramos deprimunt & inclinant. Dextra falcem putatoriam, qua ramulos demetunt; a

Z quibus

quibus vesiculas rotundas exigui Pisi magnitudine auferunt, quâ parte ligno adhæserant apertas & hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lende minoribus, qui per hiatum istum effugiunt, & vesiculam vacuam relinquunt. Pueri Coccum jam collectum ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde ea summis digitis leniter prehendendo in pilas efformat, ovi gallinacei magnitudine: Etenim si nimium comprimeret, tota in succum resolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera, unum pulpæ, alterum vesicularum; & quoniam pulpa inficiendo magis utilis est, ejus pretium quadruplo majus quàm vesicularum. Vermes quoque exiles è croceo rubentes in summis Iuniperi surculis conspexit Gesnerus. In Cynosbati, sive rosæ sylvestris spong... vermic..li nascuntur albicantes, ex quibus Aristoteles Cantharidas provenire scribit. Post duos menses (inquit Gesnerus) in hypocausto servata spongia magnum numerum vermiculorum viventium effudit. Spina item, & Sentis, Rosa, Erica, Genista, Colutea, Rubus Idæus, Myrtilus, Capparis, uva crispa, Carpinus, Oxyacantha, ligustrum, vitex, glycirrhiza, omnis denique frutex & suffrutex à vermibus exeditur: neque Ricinus ipse (Ionæ, divino illi vati, n..ni..m exæstuanti umbram præbens) ab hac peste legitur immunis. Sunt item Cerealia dona, *Legumina* (utor Philosophi verbo [illegible]: sed qu..modo id eveniat, incertum est. An quoties diffundi nequit humor ob æstum & l...lorem, ut Theophrastus innuere videtur? An potius dicendum a sicco humorem appeti, humorem autem illud refugere tanquam adversari..n..? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrumpit naturalem cum calorem tum humorem intus contentum? Sane eo modo putredinem induci, morbidissima Æthiopia testis est. Fabas depascitur vermiculus, Midas Theophrasto, Hesichio [illegible] vocatus. [illegible] vermiculus leguminaris dicitur, sed præcipuè in Pisis versans, & ab erosione nomen obtinens: qualis etiam in cicere, posteaqvam pluvijs ab eo elota fuerit salsugo; ut præter Hesiodi Scholiasten Phavorinus & Theophrastus statuunt; leguminibus dulcioribus sæpe innascuntur, tum ob alimenti aptitudinem, & elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes citò generant, generatosq; nutriunt & signant. *Frumentarij Vermes*, in genere [illegible] dicuntur; qui tritici, siliginis, panici, avenæ, orizæ, milij, & Secalis radicibus, stipulis, calamis, spinisque victitant. Eorum alij amylo vescuntur frumento, ut *Farinarij* alij integro & mola nondum confracto, ut *Curculiones*. Farinarios Angli, *Meale-wormes* appellant, teredini similes, sepedes, capite parvo & spadiceo, corpore anuloso, & pro farinæ diversitate vario colore: proba enim & albissima farina, albos generat; vetustior flavos; macra & furfurib..s ...mixta etiam fuscos. Cardanus eos Blattas frumentarias vocitat, sed (ut sæpe fit) incogitanter. Furfure nutriti mirum est in quantam excrescunt multitudinem, & ex decem, trecentos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis fere tempore inveniuntur: hi enim ex furfuribus, aceto & axungia mixturam faciunt, unde copiosissimè nascuntur.

Integri frumenti, sive tosti (ut in βύνη Aetij quam *Mault* Angli, cervisiæ matrem, appellant) sive crudi, strages Curculio: Sic enim rectissimè meus Comicus, etsi Virgilius atq; Varro Gurgulionem & Curgulionem scribant. Κὶς Græcis dicitur, Anglis Pope, *Bowde*, *Weevill*, & *Wibill*, quasi Birostrum dicas, quum sit tamen reipsa animal trirostrum. Triticum præcipuè, sed etiam alia quæcunque vastat frumenta; præter cassam tenuemque membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum Vates; *populatq; ingentem farris acervum, Gurgulio*. Ad Scarabei minuti faciem formatus, rostrum habet sibi peculiare,

..l..., & trifurcum. Corpus alijs nigrum, alijs suffuscum, alijs & majoribus subviride, cujus mediū isthmus coarctat. Bestiolæ tanta est siccitas, ut primo quoq; tactu levissimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierū spatio, antequa examina faciunt apes. Nascuntur, inquit Theophrastus, ex alia grani parte; quod vero reliquum est, pro cibo utuntur. rustici nostri [illegible] hoc animal in parietū rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habent, unde per procreationem nova soboles. Tria de his bestiolis mira memorant.

Primum quod licet ab initio paucæ fuerint, brevi in infinitam sobolem propagantur. Secundo, quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac amplius fere sine cibo vivunt. Tertio, si una cum hordeo vel tritico per triduum submergantur, tandem exemptæ reviviscunt. Sylvardus noster (diligens naturæ observator) Curculionis propagationem ita describit: Quum Formicæ aristæ culmen excederint, ascendit curculio, et per exiguum illud foramen ovum unum vel alterum (rarissimè tertium) deponit, magnitudine fermè grani milij; oblongum, fulvum, liquidæ materiæ & fulvæ plenum: ex quo deinceps novus prodit Curculio. Datur in hoc insectulo uterque sexus; siquidem coeunt antequā hanc injuriam inferunt. Petrus Comestor ex fabarum corruptione provenire affirmat, cui præter Gullerinū de conchis nemo subscribit, ne Curculionē cum Mida male confunderent. Præter vulgo notum hunc Curculionem, Ioach. Camerarius é Germanorū horreis duos ad Pennium alios misit, ventre longe turgidiore; quorum unus subcineritij, alter viridis coloris. Est etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam erostris, quem forte Plinius Scarabei frumentarij nomine subintellexit. Huc etiam bestiolā quandam ..tero in horreis versantem, pedibus sex incedentē, antennis duabus brevibus iter tentantem, medio dorso & lateribus maculosā, reliquo corpore nigram, quam ideo curculionē macularū voco. Haud multū frugibus incommodū animalculum, quia fere solitarium & perraro duo simul uno in horreo inveniuntur. Circa *Lentzburg* oppidum Germaniæ in agris reperitur Insectum, quod alij *Vi..pe..*, nonnulli *Korne worme*, quidam *Kornevele* appellant. Dicitur esse adeo venenosum & noxium, ut agricolæ aratro relicto obvium illud persequantur & interficiant. Ex rubro parvo nigricat, inter segetes habitans & grana comedens. Vermes in vitibus nati Cocci illos vermiculos æmulantur, quales in Pimpinellæ radicibus colligi putat, imo pertinacius instar Brassavolus. Inter *Herbas* tam medicas quam culinarias, violæ, raphanus, ruta, ocymum, aliæque permultæ vermibus infestantur. Violarum vermes minutissimi conspiciuntur & nigri, celeri repentes cursu; ut Iacobus Garetus, Pharmacopola diligentissimus, & Simplicium cognitione inter paucos celebris, observavit. E radice Cinaræ prodit vermis hexapus, eruciformis, albicans, capite ex nigro rubescente. Cinaræ radices qua rodit, nigras reddit; ac tandem interire facit; tales item Raphanus producit. Referunt (inquit Cardanus) vermem in rutæ folijs inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitudinem non parvam enutriri. Vermiculus filius roris, Ocymique hospes; corpore fere erecto, posterioribus pedibus hæret, dum prioribus locum captet. Ex arundine Saccharina, saccharum paratur, omnium quidem salium dulcissimus, &, (ut vulgus medicorum existimat) putredinis omnino expers. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in Saccharo pusillum vermem, longum, pulicis colore, & (si rostrum adimas) Curculioni persimilem nasci asseveramus; & Saccharinum propterea merito dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit. Videtur etiam rara admodum generatio ejus Insecti quod Germani (utor Camerarij verbis) *Mayen wormlen* appellant. Quippe mense Maio sæpe cadunt rores insalubriores, qui si in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, *Hoppen* dicta. Eorum aliquot inter millia unum interdum videris alijs longe majorem

(quamvis ipse pediculum obesiorem vix superat) cui lutei circa ventrem circuli, dorsum striatum, cauda satis protensa, color maximam partem corporis subniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos sui gregis sigillatim devorat, semper a proximo incipiens. Bombycum instar cutim mutat, demum ubi totus fere perlucet, deposita ultima tunica, capite & pedibus per gluten quoddam tenue folio affigitur, atque ita emoritur. Hunc *Vermem lupularium* vocare quid impediat? In Alphodeli caule vermis gignitur [illegible] cum herba florere incipit; ex hujus scapulis alæ sensim excrescunt, atque tum volucris factus, lares deserit. In Persicariæ siliquosæ & Cardui Sylvestris geniculis extuberantibus, vermiculi nascuntur albicantes, ut in floribus Pseudocacaliæ purpurascentibus sublutei, in Pimpinellæ radice miniati. Apio fæminæ vermes lanuginosos; in Fungis, & Brassica, graciles nigricantesque; in Acori radice albidos sæpe vidimus. In radice Enulæ sive Helenij virentis & crescentis, vermis albus decem vel undecim articulis conspicuus oritur, ad pennæ anserinæ crassitiem, capite parvo & nigro, pedibus sex brevissimis, & colore anthracino. Indorum reges (Aeliano teste) in planta quadam vermem repertum, igneque tostum, secundis mensis adhibent, & pro cibo suavissimo blandissimoque laudant. In Dypsaci capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo, pedibus sex nigricantibus, incisuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam spongiosam depascitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Mensis octobris initio, facile invenitur, quamvis Marcellus in Dioscoridem, insigni sane audaciâ, id denegat. Hic est ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Galedracon vocat Xenocrates plantam leucanthemo similem (inquit Plinius) Caule ferulaceo, alto spinosoque capite, & oviformi: in hoc unà cum ætate vermiculos nasci tradunt, in dolore dentium perutiles.

In radicibus Carlinæ (quæ planta in excelsis Sabaudiæ montibus luxuriat) vermiculus reperitur, in quibusdam nascens, in alijs adolescens, in plurimis alatus & avolare paratus. Albus est, in aliquot divisus articulos, oculis nigris conspicuus. Animalculi in potenti herba geniti usus in re Medica forsan eximius est: cujus curiosis secretorum naturæ indagatoribus disquisitio committatur.

CAP. XXI.

De usu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum perdendorum ratione.

VErmes in lapidibus genitos (de quibus egimus) illos nimirum qui magnitudine syrones exprimunt, una cum lapide ipso contusos in pulverem, ulceribus conferre putant nonnulli. Hos etiam ex aquæ cyathis tribus tritos & exhibitos, findere ac per urinam ejicere calculos Marcellus testatur. Ligna solidiora Thripum dentibus exculpta, pro sigillis adhibebant veteres, idque Herculi inventum defert antiquitas. In annosis arboribus vermes rubelli nascuntur, de quibus ita Serenus;

Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, & tepidos infunde dolenti
Auri, &c.

Cui etiam medicamento Galenus ex Apollonio subscribit. Vermes in cavis putridisq; nati arboribus, ulcera recondita & universa ulcerum symptomata, vitiaque in capite persanant; combusti item & cum anetho sicco pari pondere triti,

triti, carcinomata curant. *Marcellus.* *Aëtius* vermes lignorum tres unguento contra Elephantiasin, adjicit, quod non nisi juramento taciturnitatis interposito a medico quodam didicit. Caries vero horum dentibus inducta, quum sine morsu exiccat, ad varia est utilis. Contra eminentias, fissuras, ficulque ani, Gal. Eupor. 3. Cap. 7. hujusmodi pulverem commendat. ℞. auripigmenti fissi ℥ iij, cariei é quercino ligno concussæ ℥ iiij. fiat pulvis subtilissimus. Locum dentium affectum, primùm pueri ephebi lotio tepido foveto, & postea hoc pulvere aspergito. Cossi vero non solùm Ponti Phrygiæq; incolis alimento, atque in delicijs sunt (ut Germanis caseorum intestina atque Syrones) sed sanant item ulcera, lac augent, atque nomas, Plinio teste, combusti curant. Dypsaci vermis, *Cavis Dentibus* inditus mirè prodest. *Plinius.* In folliculo collo & brachijs appensus, *Quartanis febribus* remedio esse fertur. *Dioscorides.* Samuel Quickelbergius, doctus juvenis; in epistola quadam ad D. Gesnerum scripta, hæc verba habet: Senex (inquit) quidam mihi herbas colligenti obviam venit, dum in capite Dipsaci vermiculum investigarem, & dixit; O te fælicem juvenem, si occultas hujus bestiolæ virtutes, quæ & multæ & maximæ sunt, certò scires. Rogatus autem ut eas mihi aperiret, obticuit; nullisque eò precibus adduci sese permisit. Erucas Brassicarias ejus solo contactu cadere morique Plinius asserit. Galedraconis vermes (quam plantam cum Dipsaco confundunt quidam) pyxide conditos, adalligatosque cum pane brachio ejusdem lateris, cujus dens dolet, *mire* dolorem tollere, inquit Xenocrates. Cynosbati vermes somnum provocant, & ideo Germani nonnulli *Schlafforts* appellant: imponuntur vivi (impari semper numero) [illegible], easq; ex [illegible] Quickelbergius testatur. Vermiculus in Carduo herba inventus, phænicio illigatus, colloq; suspensus, *dolori dentium* medetur. *Marcellus.* In Pimpinellæ radice vermes qui inveniuntur, purpuream colorem reddunt incomparabilem (inquit Gesnerus;) ita ut mirer nihil de ipsis veteres attulisse. Vermiculi omnes in spinosis herbis reperti, si quid cibi hæreat in faucium isthmis, protinus infantibus mederi tradunt. Plinius. Brassicæ vermiculis sæpe dentem vitiosum confrica, & à paucis diebus ultrò excidet. Farinarij vermes ad Melanocephalas, & Philomelas capiendas nutriendasq; nati videntur, nec est illis hyeme cibus salubrior; purgant siquidem, calefaciunt, & unà nutriunt, tenui vitæ fomite donatas. De cocci vermium utilitate jam antea est dictum. Brasavolus idem de vitium vermibus affirmat, sed quàm rectè alij viderint; verùm non solùm tincturâ commodi, sed etiam in medicina necessarij, siquidem astringunt & siccant, sine morsu abstergunt, incarnant, epiphoras ex sanguine columbino sanant, oculis suffusis opitulantur, dysenteriam curant, difficili partui & collapsis viribus medentur, Melancholiam, timorem, epilepsiam auferunt; provocant urinam & menses, vulvam calfaciunt, solvunt aquam & choleram, cordis palpitationem sedant, eoq; nomine confectionem Alkermes ingrediuntur, eique basim substernunt. *Dioscor. Avic. Kiranides.* Taceo quàm Herbarum arborumque vermiculis avidè pascuntur passeres, pici Martij, gallinæ, rusticulæ, gallinago, pardus, merula, corydalus, ficedula, junco, aliæque aves permultæ, quæ nobis aut medicamento aut cibo esse solent. Nunc quia commoda cùm incommodis Deus admiscuit, tum ut nostram prophylacticam prudentiam excitet, tum ut pœnæ peccatis debitæ persolvantur, quomodo utrunque averti possit paucis ostendam. Ionas Ricini sub umbra refocillatus, tutum esse beatumque, tanto præsertim in æstu, existimavit. Verùm hanc Deus verme immisso abstulit, ut ejus & patientiam tentaret, & fragilitatem demonstraret. Eboracensis quidam Episcopus cognomento Grejus (ut nostri referunt annales) cum in maxima annonæ caritate omnis generis frumento abundaret, tamen pauperculis commeatum

meatum

meatum prece pretioque petentibus denegavit. Paulo post horrea ipsius frugum plenissima, Curculionibus ita erant exhausta, ut ne unum quidem tritici hordeive granum integrum superesset: juxta illud Salomonis dictum, Qui comprimit triticum execrabitur eum populus, benedictio autem incumbit capiti venundantis. Sic etiam Deus, ut pigrum patrem familias foris evocet, in ipsius hortum & agros tineam immittit atque vermem; tum ut illi desidiam hoc pacto excutiat, tum ut præsidia remediaque oblata in usum revocet, qualia a Majoribus plurima traduntur. Cæterum cum ea Cato, Vitruvius, Plinius, Palladius, Theophrastus, Columella, Varro, Virgilius, multiq; rei rusticæ principes abundè expresserint, nos hic gustum eorum tantum præbemus, quorum illi atque alij plenum haustum. Ne ligna a vermibus exedantur, ferantur novilunio, atque interlunio cædantur. Cedria quoque ungantur, & amurca sæpius madefiant: serventur etiam ejusmodi in tecto, ubique neque solis nimio calori, nec imbrium violentiæ exponantur. Ne arbores vermiculationem patiantur, earum radices ante primam plantationem illinantur, & postea cum humana urina & aceti fortissimi parte tertia humectentur. Quidam Scyllam cum lupinis diu macerant, ac loca vermiculantia irrorant, vel spongia liquorem exprimunt, vel arboris truncum illinunt, ad madorem usque, & foraminibus bitumen cum oleo mixtum infundunt. Alij vivam calcem aspergunt, alij amurcam & veterem urinam adlubent, alij suillum stercus vel caninū cum urina asini radicibus prius ablaqueatis affundunt. Democritus terra lem... (forte rubricam synopicam voluit) cum aqua trita obli... docuit, ... vo æreo bestiola extracta, plagi fimo bubulo obducunt. Vermes ... internam medullam sectantur, quibus (illæso cortice) detractis, ac in proximo combustis, reliquos perire proditum est. Prodest etiam fel taurinum & amurcam sæpe radicibus affundere: Scyllam, rutam, absynthium juxta plantare; mulierem menstruantem sæpe transire, falces putatorias oleo Cantharideo inungere, macrum aridumque solum vitare. His medijs mala medica, Persica, Armeniaca, Cydonia, pyra, denique poma, oleæ & Quercus, aliæque arbores diutissimè vivunt incolumes, & vermiculationis fere omnino expertes. Cinis Ficubus appositus, vermiculationem arcet; salis enim vim habet, sed leviorem. Ficuum semina vel grana à vermiculis non erodentur si in eadem fossa Italici lentisci, vel Terebinthi talea posita fuerit. Quod vites attinet, ampeliten terram verno tempore aqua diluere, ac germinantium vitium radices tum inungere jubet Aetius. Si etiam hircino adipe, vel ranarum sanguine falcem putatoriam, vel cotem ipsam illeveris, vermiculi non innascuntur. Vitis lachrimam cum sarmentorum cinere mixtam, ac cum vino radici appositam, idem præstare scribit Africanus. Fimi item bubuli, cornu cervini, anguium caprarum, radicum lilij, scobis eboris, pilorum muliebrium suffitu enecantur. Pæonia herba vel perfoliata inter vites plantatæ, vermiculos arcent. Sunt qui assam fœtidam & succum Cyreniacum cum oleo coquunt, ac truncos arborum (à radice incipientes) inungunt, aut allio trito vites illinunt. Semina quæ terræ sunt mandanda serventur in testudinis corio; vel menta inter olera serenda, & ervum præcipuè. Cupressi folia contrita si admiscueris, valdè conferet. *Aggregator.* Palladius omnia semina à vermiculis libera fore pronunciat, si paulo ante sationem sylvestris cucumeris succo fuerint imbibita. Lupinorum semina ante sationem condi in fumo vel loco calido jubet Plinius, quoniam in humido vermiculi umbilicū ejus in sterilitatem castrant. Varro cæpam, quæ cum sale aut aceto sata est, vermiculis non infestari asserit. Semina denique omnium olerum aizoi succo ante sationem madefacta, vermes non admittunt. Contra curculiones, certissimam frumenti pestem, parietes luto ex argilla alba pilisque mixto, tam foris quam intus obli-

nire bonum est. Alij cucumeris asinini fructus & folia per biduum macerant in aqua calcis, & cum arena subigunt in luti formam, atque eo internas partes granarij obducunt; etsi Plinius calcem frumentis inimicissimam scribat. Quidam calci pecorum urinam adjiciunt, alij absinthij, Sedi majoris, lupulorumve succum. Nec desunt qui amurcam, halecum garum, & Conizæ decoctam solo affundant. Strabo Chalcidicam admiscet; alij sæpius ventilando frumentum à Curculionibus integrum servari asserunt: Sed hoc Columella verum esse pernegat. Cato lib. De re rustica lutum cum amurca factum commendat, atque eo granarium loricari consulit. Eodem fere modo Varro utitur, sed laudat etiam argillam ex amurca, acere, & frumento mixtam. Angli nostri varijs eos modis fallunt atque disperdunt. Quidam in medio acervo ollas cupreas aquâ calidâ semiplenas sic collocant, ut frumentum fere suprema earum labra attingat: hoc enim pacto curculiones capi vel arceri autumant.

Quidam sacco magno formicas cum Myrmecio sua tota includunt, ac in angulo granarij postea effundunt: decem deinde dierum spacio formicæ curculiones omnes interficiunt; quibus consumptis, cubilia repetentes auferunt & exportant. Solent etiam Gallinarum pullos parvos ibidem emittere, qui citò curculiones omnes depascuntur. Nonnulli salsuginem alliatam aspergunt, ... sambuci flores, absinthium, rutam, nigellæ semen, ... juglandis folia, Satureiam, lavendulam, abrotanum, psyllium, anagyriden, aceto scillitico incocta: Naporum semine (dulcedinis gratia) mire delectantur: adeo ut præ eo frumentum deserant, atque ejus esu distenti medij crepent. Hæc utcunque alijs ... videbuntur, tamen medicis & Philosophis convenire probat Hippocrates (epistola ad Cratevam,) non solum in describendis, colligendis, reponendis, ... artem tenere, sed etiam in præservandis, præparandis, ac ab insito vel illato veneno putredineque & verme perpurgandis.

CAP. XXII.

De Animalium vermibus hexapodis, & primum de pediculis hominum.

Quum hominem inter animantia Imperium & monarchiam Deus dederit, ab ipso hoc principium ducemus; primo ætatis tempore quum integer vitæ scelerisque purus degeret, putredini & corruptioni nulli obnoxius, at vero ubi plani illius improbissimi artibus seductus, parem cum Deo scientiam superbè affectaret, humiliavit eum Deus varijs morbis, vermibusque & lumbricis; imo quidem pediculis, syronibus, tineis, termitibus, minutissimisque lendibus & acaris subjecit. Norunt Acastus, Alcmæon, Phericides, Pharo Ægyptiorum Rex, Cassander Antipatri filius, Democratus, Calisthenes, Olynthius, Scylla dictator, atque illud Eloquentiæ flumen Herodes, rem ita habere atque scribo, qui morbo pediculari contabescentes; medicamentis & balneis frustra adhibitis, miserè interierunt. Quinetiam Platonem altiùs forte quàm par est, & cum aliorum fastidio sapientem, hoc vilissimo morbo sublatum quidam scribunt; unde proverbium natum, *Pedunis Platonis.* Taceo Henricum secundum tyrannum crudelissimum, & Theodorum Arrianismi propugnatorem, Vandalorum Reges: mitto Arnulphum Imperatorem, mollissimum cinædum ... Cæsarem, turpissimum mœchum, qui etiam à pediculis consump...

minimè contemptissimum animalculum satis virium (deo jubente) habere sa- tis senserant, in peccatoribus perdendis; & (cum Pharaone) etiam hic Dei digitum agnoscere erant coacti.

Nomen.

Pediculum Hebræi Kinim, & Chinnam. Græci [illegible]. Itali *Pidocchio*. Hispani *Piecio*. Galli *Pou*. Germani *Luss*. Angli *Lowse* appellant. Latinis *Pes dicitur*, ut ex Plauto legimus in Curcul. *Perinde est ingenium nostrum, atque musca, culices, pedesque, pulicesque; odio, malo, & molestiæ omnibus, bono autem usui estis nulli*. Et Livius, *Gladiolo pulicesne, an Cimices, an pedes, responde*. Et Lucilius, *ubi me videt, caput scabit, pedes legit*, inquit Festus. Fœdum sane animal, & cauponis, castrisque magis notus, quam gratus hospes. Vilitatem ejus Achilles Iliad. 1. exprimit his verbis; [illegible]; *non pluris eum facio atque pediculum*, quale apud Anglos de pauperrimo natum proverbium, *Pediculo non valet*. Sunt autem qui homines infestant, vel mansueti vel feri: illos Anglice *Lyse*, hos ex Cancri forma, quam referunt, *Crab-lyse* dicimus: Boreales Angli *Pert-lowse, id est*, petulantem pediculum; utrumque genus, certissimum miseriæ symbolum, & inevitabile quandoque Dei flagellum. Mansueti [illegible], minores atque rubentes conspiciuntur, ex phlegmate albicantes, ex melancholia & adustis humoribus nigricantes: é mixtis varij, ut Petrus Gregorius, lib. 33. notavit. Inter digitos leviter fricati quadranguli videntur, & pulicibus paulo duriores, unde etiam utriusque facile de utroque capto discrimen haberi possit. In capite nati majores, longiores, nigriores & velociores videntur; in reliquo corpore magis obesi, ventriosi, tardi, obscure albidi, & nigricantibus lineis insigniti. Sunt qui alatos pediculos mense Maio se vidisse constanter asserunt, ijdemque Acridophagos, Libyæ populum (ex largiore locustarum esu) ubi quadragesimum annum excesserint, interire, Diodorus Siculus 4. Antiquitatum libro diserte affirmat. Agatharcides hujusmodi pediculorum meminit, sed [illegible] facit, *id est*, Ricinis similes.

Differentiæ, & Descriptio.

Feri mentum præcipuè palpebrasque, & densiùs vestitam pubem, nec non inguina & axillas occupant, compressiore corpore, sed acutiore rostro, magisque atque reliqui mordentes & minus titillantes. Ricini enim modo rostro altè penetrant in cutem, adeò ut vix cum capitis jacturâ possint avelli, tarde item vagantur, sed diro satis morsu sibi locum excavant, ibique consident affixi. Latinis quibusdam Cicer, alijs ricini humani, alijs vulturini pediculi dicuntur. Aristoteles [illegible] appellat, hist. anim. lib. 5. cap. 31. duriorem mansuetо, quodque difficiliùs a loco quem mordet removetur. Galli nostri (inquit Loubertus) Morpiones & Pattas, Germani *Feultz leuss* vocant. Gordonius Pessolatas habentes cutem firmissimè, vel cuticulam suo morsu penetrantes, aridiorem sortiuntur materiam, qualis est semi assata, unde tenius turgidum, sed pressiores videntur Arabicè *Alcarad, Guardon, Fava*, & cum articulo Algaardam & Alfaed nominantur, ut Ingrassias notavit. Motes item & Immores dicuntur in Synonimis Cont. Rhasis: quos Itali Piatolos sicuti Chatullos faciunt, & Albenzoar platulas. Ex humoribus, carne, adipe, sudoribusque corruptis ortum habent omnes pediculi; & pro loci humorisque natura longe differunt. Nam ex sanguine humano geniti, sanguine aliorum animalium illiti intereant. Imo in hominum capitibus nati, in reliquo corpore vix atque non diu vivunt. Sic etiam in pube nati feri pediculi, capitis regionem colentes animam efflant. Ex carne putrefacta qui proveniunt, quales in male curatis ulceribus sæpius scatent, cutis excrementis neutiquam aluntur; (Inquit Hieron. Mercurialis, lib. 1. cap. 7. De morb. cut.)

Causæ. Phthiriasis generatio.

Circa hujus morbi generationem variæ sunt authorum sententiæ. Aristoteles 5. hist. anim. cap. 31. arbitratur pediculos gigni ex carne corrupta; quo in loco tria affirmat.

mat. Primum quod ijs, quibus innascuntur pediculi, prius fiunt pustulæ quædam in cute, quas si quis expungat, apparent pediculi. Deinde non fieri hoc malum nisi in præhumidis corporibus, vel à morbo diuturniore eóque humido vexatis. Denique aves pisces & quadrupedia omnia laborare hoc morbi genere, solo Asino excepto. Prima assertio mihi non placet, tum quod in cute capitis nascuntur plurimum pediculi, ubi minima est carnis portio; tum si nascerentur ex carne tantum corrupta, puerorum tenellorum capita (in quibus tam frequenter visuntur) adeo destituerentur carne, ut tota fere consumeretur. Quinetiam in Atrophia Hectica & marasmo plerunque abundant, ubi omnis caro ita eliquata est, atque exucca, ut nullus remaneat locus pediculorum generationi. Theophrastus diversam ab Aristotele habet sententiam, affirmans pediculos oriri ex sanguine corrupto & putrefacto: id quod Hieron. Mercurialis loco prius citato infringere his ratiunculis contendit. Primum quia in febribus a sanguine putrescente natis, nullus apparet pediculorum proventus. Secundò quia si fierent à sanguine, aliqui saltem apparerent coloris rubri atque sanguinei, cum orta suis attestantur principijs; sed nulli tales videntur; Ergo, &c. Quo sanè in loco principia duo petere videtur vir alioquin eruditissimus. Nam in puerorum nostrorum capitibus ruberrimi & miniati pediculi creberrimè reperiuntur, & é Synocho putrida convalescentibus similes item nonnulli mixtique coloris plurimi conspiciuntur. Galenus 1. De comp. medic. sec. loc. cap. 7. & Avicenna lib. 4. fen. 7. tract. 5. cap. 26. aliam eorum causam recensent, & Mercurialis judicio, omnium verissimam. Nempe ex calidis excrementis tertiæ & ultimæ concoctionis putrefactis, non acribus, non pravis. Quorum sententia ut rectè intelligatur, sciendum est; ubi sanguis in substantiam membrorum convertitur, multa excrementorum genera produci, quorum alia dissolvuntur per insensibilem transpirationem, alia per sudorem, alia convertuntur in sordem, alia vero in cute retinentur. Quæ in cute supremâ retinentur, furfurationem faciunt; si in profundâ cute retinentur, aut sunt prava, aut acria, ophiasin pariunt. Si autem neque acria fuerint nec prava, pediculos ibidem gignunt. Cæterum quum in deploratè tabidis, quibus humorum acrimonia vel pilorum exest radices, diffluere sæpenumero pediculos animadverterimus, quidni ex acribus item humoribus (pace illorum senserim) initium capiant atque deducant? Scaliger pediculos ex putridis humoribus non oriri, ex eo probare tentat; quod herbæ é semine sine putrefactione excrescunt: alterari siquidem principium sentit, corrumpi autem non credit. Sed cum venia dixerim, aut Scaligerum aut Apostolum falli necesse est. Sic enim Paulus, 1. Cor. 15. οὐ ὃ σπείρεις ἐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ: Non vivificit (inquit) nisi mortuum fuerit. Si autem mors corruptio dicenda sit, ut Philosophi statuunt, sanè fraudi sibi fiat Scaligeri opinio, & (salvis amicitiæ legibus) à nobis non immeritò rejecta. Atqui ex thymo epithymum, ex arboribus nonnullis viscum oritur, etiam sanis & putredini nondum subjectis. Verum respondeo, magis differre pediculos ab eo (unde oriuntur) principio, quam thymum ab epithymo, arbores à visco. Sunt hæc enim ejusdem generis, & quasi ex materiæ utilis abundantia protruduntur, atque medulla ipsa arboris viscum nutritur. Constat autem, pediculos sanis in corporibus non omnino, vel admodum raro nasci; contra, copiam eorum adesse cachecticis, Tabidis, purulentis, ichorosis & quibus non adeps solum & sanguis, sed caro item & cutis fuerit corrupta. Sudant persæpe sani homines, sed pediculis carent, neque enim ex omni sudore gignuntur, sed ex putrido, eoque amaritudinis experte: ubi vero amarescere inceperit, (ut in moribundis, atque ictericis videmus) stationem deserunt, & ex corpore in pulvinaria subdita se conferunt. Non tamen semper aliò se subducunt

Lib. 2. de plant. cap. 2.

cunt in mortuis, aliquando (ut libitinarij affirmant) circa os ventriculi, & sub mento juxta asperam arteriam etiamnum hærent; quæ loca caloris nativi plenissima ubi semel petierint, non contemnendum vicinæ mortis indicium est. Multum ad eorum generationem facit item complexio, regio, & cultus. Quibusdam enim plurimi, nonnullis pauciores, quibusdam quacunque in Orbis plaga omnino nulli innascuntur. Scribit Oviedus, lib. Navig. cap. 82 In India occidentali Christianis ne in capite quidem pediculos innasci; quum tamen incolæ valde sint (ut Plauti verbo utar) pedicosi. Animadverterunt etiam nostrates iter maris Indici ingressi, ubi Asores Insulas à tergo reliquerint, pediculos confestim omnes tabescere; atque ubi eas reviserint, iterum innumeros alios subito oriri. Rationem puto (ut hic Pennium adjuvem hæsitantem,) caloris inter Tropicos exuperantiam, quæ non illis solum alimentum sed & elementum quodammodo exugit. Vespucius de insula D. Thomæ testatur, nigros ibi homines pediculis scatere, albos illo tædio non affici. Cultum corporis quod attinet: Pediculorum causâ Hibernia infamis audit, adeo ut tota illa insula diffluere ipsis credatur. Cæterum per gentis sorditiem atque mundi muliebris inopiam id accidisse palam est, quod Angli corporis colendi studiosiores, frequenti indusiorum lotione mutationeque, pestem illam (post tot annorum ibidem facta hospitia) evitarunt. Hinc videas castra & ergastula pediculorum quoque plenissima, putrefacto scilicet in ijsdem semper vestibus sudore, unde subministrata materia ortum, calore medi[illegible]te, ducunt. Sic qui Diætæ negligentiores ingluvie & [illegible], vi peras que, raphanos, ocymum, caricas, xyloaloen, apium hortense, dactylosque ingurgitant, putrefactis postea humoribus, inter cutem pediculos pariunt, ut Diodorus in Empiricis, Simon Sethi, Aetius, atque Plinius affirmant. Dioscorides tamen ex esu viperarum pediculos nasci, [illegible] à veritate longissimam esse dicit. Lana ovis a lupo occisæ pediculos gignit, si vestis ex ea sudore madeat quod sane Aristotelis Plinijque commentum sit; attamen experientia quemlibet docuerit, pannos equino adipe inunctos quàm citissime illud efficere. Aelianus asserit eum pediculorum multitudine affectum fore, quem oleo inunxeris, in quo Stellio sit suffocatus. Contra horrendum hunc affectum, quem *φθειρίασιν* vocant Græci, varij varia remedia excogitarunt.

Præventio & Curatio.

Hyberni Islandique homines (apud quos frequens hoc pediculorum malum, & per æstatem volans perhibetur) subuculis croco infectis vestiri novimus, ut pediculos arceant, optimo sane cum successu, sed post sex menses, [illegible] indusia iterum abluunt, & croco noviter inficiunt. Antigonus vero in Synag. histor. Paradox. ubi primum pustulæ seu vesiculæ exiguæ in corpore [illegible] ruerint, perforari eas jubet, & pediculos eximi: sin vero integra [illegible]tur, Vniversalem illam Phthiriasim superventuram, qua Alcmæonem Physicum & Pherecydem Syrum interijsse perhibent.

Curatio Phthiriasis generalis.

Bonum illum Venetum Anconæ (de quo antea mentionem feci) generali Phthriasi laborantem, Amatus Lusitanus percuravit hoc pacto. Primum per venæ sectionem & medicamentorum purgantium usum, putridos & corruptos humores, mali fomites ejecit, non semel tantum, sed bis autem. Postea topicis remedijs applicatis, brevi ab hâc ferâ lue liber est factus. Habent autem Topica medicamenta in hunc modum. ℞. lupin. amar. pug. ij, sem. staphidis agr. pug. ij. in aceto acerrimo fiat decoct. q. s. Quo aceto universum corpus a capite ad pedes usque lavetur, ac posteà abstersum & exiccatum linimento sequenti illinatur. ℞. Staph. agriæ partes duas; sandarachæ Græcorum

Græcorum partem unam. Nitri finissimi partem mediam: in aceto acerrimo cum oleo raphanino omnia accuratissime pista misceantur, & ex his fiat inunctio: quibus brevi assecutus est Amatus scopum suum, nec amplius in eandem fœdationem æger devenit. Amat. Lusit. cent. 3. curat. 58. Herodes (ut Iosephus & Aegesippus testantur) ubi hanc magnam fœditatem sua nimiâ superbia divinitus contraxerat, transjordanicas thermas & lacum asphaltiten adijt, satis alioquin in hoc morbo profligando salutares: Sed illa tempestate quum Deus arrogantissimum Monarcham vilissimo animalculo punire [illegible] animo statuerat, neutiquam valentes. Si totum corpus pediculis scateat, generalem cacochymiam denotat; quare primum secta vena catharticum propinare suaserim pro humoris natura; postea ad specifica veniendum, & cum loco affecto congruentia. Dioscorid. interna hujusmodi præscribit. ℞. allium cum origani decocto, bibat per tres dies. *Aliud.* Coriandrum cum origano tritum bibat æger. Exterius mel inungi jubet. Commendat item alumen ex aqua, & Betæ decoctum, hederæ succum & lacrimam cum melle, picem liquidam cum alumine. Minium sinopicum cum aceto inunctum, nitrum cum terra Samia & oleo. *Alia externa Pediculos enecantia* ex Plinio. Staphidis agriæ semina corticibus abjectis trita, corpus à pthiriasi liberant; melius autem admixta cum Græcorum Sandaracha, Sinapi, allium, cum aceto & nitro ad idem valent. Oleum raphaninum morbum pedicularem longa ægritudine contractum tollit. Sileris semen in oleo tritum, hysopus oleo subactus, Cedria, lacrymæ odoriferæ, succus uvæ Tamineæ. ℥. staphidis agriæ, cum aceto cocta, vestes eo morbo liberant. Confert item veratrum cum oleo vel lacte illitum. *Interna ex Plinio.* Senecta anguium trita & bibita tridui spacio corpus à pthiriasi facit immune. Sinapios semen vel Myricæ semen epotum valde prodest: prosunt quoque aqua ex raphani folijs, ligustri baccarum succus, Plantago, allium, elaterium, & cedri lachyma. *Nonus* oxylapathi radicem cum oleo tritam & inunctam laudat, priusque abluto corpore cum decocto lupinorum, medicamentum ex Sandaracha Græcorum, nitro, & herba pediculari præscribit. *Oribasio* probatur Helxines succus diu infricatus, vel nitrum cum uva Taminea in balneo. *Rhasis* Berberis folia, gummi hederæ, corrigiolam majorem, & aquam marinam præfert. *Avicenna* argentum vivum cum oleo rosaceo non male effert, & Staphidem sylvestrem cum arsenico. *Haly abbas* purgari corpus, deinde euchymis cibari, ablui à sordibus, sæpe mutari etiam vestes imperat: tum argentum vivum cum staphide agria tritum cum oleo seminis carthami accipit, atque eo corpus mane ac vesperi balneatum inungit. Præscribit item hujusmod. medicament. ℞. Aristolochiam longam, tere cum folijs pini, & argento vivo, ac cum oleo lupinorum, q. s. fiat unguentum. Eo, nocte ungatur corpus, mane aquá calidâ lavetur, postea decoctione Aluminis, vel Absinthij Santonici, aut Artemisiæ abstergatur. *Aliud.* ℞. Aristol. rot. & longam, Sandaracham Græcorum, *id est*, Arsenicum rubrum: & cum oleo de Ben. fiat unguentum, quo vesperi ungatur corpus, & mane cum furfure & farina fabarum confricetur. *Aliud.* ℞. costi amari, Cardamomi, fellis taurini; tere cum oleo pistaceorum, ungatur eo corpus, & mane cum aqua decoctionis furfuris macri vel hordei lavetur. *Constantinus* argento vivo cum cinere, lithargiro, aceto, & oleo mixtis utitur, in calidis complexionibus: in frigidis autem succum pini, aquam marinam, staphidem, nitrum, arsenicum, atque oleum cnici adhibet. *Ioannes de rupe scissa* argentum vivum cum aqua ardente, & staphidis sylvestris pulvere commiscet, cingulumque ex eo parat, quod circa nudos lumbos gestatum pediculos enecat. Serenus, Abinzoar, Amatus Lusitanus, Matthiolus, Hildegardis, Ioannes Vigo, alijque alia præscribunt remedia, sed pleraque

raque ex his fontibus. Plura qui velit remedia contra Phthiriasin, Paulum Aegin. consulat, lib. 3, cap. 3. Galen lib. 1. de compos. med. sec. loc. & Gulielmum de Saliceto, lib. 1. cap. 48. Novi quendam (inquit Pennius) qui Nosocomij præfectus cum esset, phthiriasin isto modo curavit: Virgis betuleis ægros nova pelle vestivit, quæ vibicibus superinducta pediculos postea non admisit; nova sane medendi ratio, & otiosis argonautis desidique gregi aptissima. Amatus Lusitanus (ni male memini) pauperi cuidam foramen in dorsi cute vi ulceris factum recenset, ex quo magna quotidie pediculorum copia emersit; inter cutem carnemque proculdubio geniti fuerunt, & postea unguento ex staphidesylvestri, hydrargyro, pipere, & larido, convaluit. Rulandus balsamum sulphuris cunctis prefert, nec injuriâ, remedijs.

Feros Pediculos primum evelli magna cum diligentia debere, scribit Aetius; tunc aqua marina tepida locus fovendus: cautè tamen (si in palpebris hæserint) ne oculos offendas: tandem hunc pulverem applicato. R. Aluminis scissi ℈ij. staph. agr. obol. j. piper. ob. ij. æris usti ʒj. myrrhæ, ob. ij. lap. scissi, ob. ij. ß. Misy torrefacti ʒj. terito, & sicco utere: tunc in balnea ducantur, ac eorum caput discutientibus & corroborantibus calfacito, corpusque totum lava, & demum contrica. Nostrates pediculis evulsis loca sapone nigro fortissimo optime inungunt, et si corpus fuerit calidius, argento vivo cum pulpa pomi dulcis excepto, eos illinunt, certo experimento. Palpebras sæpe ita infestant, teste Celso, ut oculis deinde exulceratis visus aciem obtundant, tum hydrargyrum depuratum cum absinthij comis & axungia veteri incorpora: nihil enim citius & certius medetur, modò cum cautione fiat. R. item aloes ℥j. cerussæ, olibani, ana ʒ. v. laridi, q. s. fiat unguentum: huic quidam hydrargyrum atque sulphur non male admiscent. Hic autem notandum, si tetri pediculi barbæ, palpebrarum, pectinisque & perinæi regiones densiùs occupaverint; radendos esse primum pilos omnes, statim à purgatione universali; & deinde Topica prædicta adhibenda. fella omnia, præsertim tauri, vituli, perdicis & caponis, cum succo centaurij, & hydrargyro, præstantissima habentur. Lixivium e cineribus myricæ pediculos perdit. Vulturis vivi exemptá medullam cum vino bibitam, Rhasis atque Albertus ante omnia commendant. Varignana utitur lacte volubilis majoris & sisimbrio, & Cicla, & lotione mellis; sed præcipuè effert hoc medicamentum. R. staphisagriæ ℥ij. vini phialas iiij. setarum porcinarum, ℥ij. Hydrarg. purgati ℥j. bulliant & decocto corpus undiq; lavetur. Vini fecem, succum genistæ, Lixivium senæ, acorum, cassiam, pyrethrum, Marinellus alijque plurimi faciunt. Gilbertus autem Anglicus, coctam styracem & sanguisugas simul comburit, é quibus cum porcino sanguine optimum parari unguentum author est.

Usus pediculorum. Fæda ista animalcula, & majore odio quam canis aut vipera à delicacioribus habita nepotulis, & gaudio ægrotantibus, & nonnunquam medelæ sunt. Quippe qui longo putridoque morbo diu laborant, his pediculi in capite nati solutionem morbi prædicunt. Signum enim est exhalantis, & à centro ad superficiem evolantis. Constat item experientia, Arquatos duodecim pediculis contusis & ex vino haustis curari. Mendicis & precario viventibus cum butyro eos sæpe exhibuit Pennius, atque ita desperatos nonnullos valetudini restituit. Quidam in dysuria pediculos vivos & grandes, cóli immittere solent, ut titillatione urinam prolectent: quod argumentum de Cimicibus Alexander Benedictus narrat. Ubi viscosi humores oculos læserint, quidam pediculis impositis eos expurgant, qui tanquam hormini sylvestris semina huc illucque reptantes, lemas colligunt, atque ijs involuti postea excidunt. Vescuntur item ipsis, quid dicam Simiæ? Cercopitheci? imo homines in Ponto φθειροτρώγες faciunt Herodotus atque Strabo; (quibus Arianus in Periplo consentit.)

sentit.)

sentit.) idemque de provinciæ Cuenensis apud Indos occidentales incolis narrant Hispani. Tam avidè quoque eos venantur & expetunt, ut ne vix quidem Hispanorum mancipia ab eorum esu coerceri possint. Nec mirum sane ijs pediculos cibum præbere, qui equos, asinos, feles, cossos, & (quod majus est) homines crudos devorant. Verùm quia ociosa est provincia, pedes legere, mulieribus demandatur; quæ ferè solæ eo funguntur officio, & propterea pedilegæ à Strabone appellantur. Horum item Serenus alium usum memoravit, dum de ijs sic cecinit,

Noxia corporibus quædam de corpore nostro
Produxit Natura, volens abrumpere somnos
Sensibus, & monitis vigiles inducere curas.

Vide caput de Lendinibus inter ἄπτα Insecta, Cap. 35.

CAP. XXIII.
De Pediculis Brutorum & Plantarum.

NOn Solum in homines ob Protoplasti scelus, sed in Bruta item serpsit hæc lues. Verùm ut inter illos pueri magis quàm juvenes, viri quàm fœminæ, ægroti quàm sani, inculti quàm mundi pediculis abundant; ita etiam inter animalia reliqua se habet. Solus Asinus ab hoc morbo immunis perhibetur, non quia Christus in eo equitavit (ut Stulti somniant;) sed quia rarenter sudat ob tardum motum; vel Antipathia quadam peculiari fuerit ab Altissimo donatus. Leo, magnanimū sane animal, & Brutorum princeps; tamen à pediculis palpebras infestantibus adeo affligitur, ut unguibus, & scalpturâ nihil proficientibus, in rabiem sæpè agatur, si Plinio credendum sit. Equi, generosissimi illius quadrupedis, quis non pediculos vidit, & lendes rubentibus capitibus, reliquo corpore obscurius albicante conspicuos? Boum & vitulorum nigri sunt, & in macris magni multique, pediculis porcorum fere similes, sed breviores, & paulo crassiores.

Porcorum pediculi forma illis respondent; sunt autem adeo grandes & duri, ut vix digitis interimantur. Hi Urij ab urendo dicuntur, ut Albertus libro. 4. Caput. 205. testatus est. Canes quamvis rariùs, aliquando tamen pediculantur. Sunt autem eorum pediculi parvi, lentiginosi, capite albicante, reliquo corpore ex cærulo livente vel nigricante, ut in Canibus Melitæis primum vidi. Pediculi ovium minuti valde, quibus capita rubent, corpora candicant. Caprini ab his parum differunt. Cervus ubi cornua abjicere intentarit, insigni palpebrarum pruritu angitur, à pediculis capiti concoloribus exorto. Olorum, Gallinarum, Anserum, Columbarum, Coturnicum, Phasianorum, Perdicum & accipitrum, aliarumque avium pediculi, cui non ex Gesneri de Avibus historia propriaque experientia noti sunt? Satis item omnium Brutorum pediculationis curas Palladius, Columella, Paxanus, Varro, alijque veterinariæ Principes ostenderunt; adeo ut nec nobis ijs insistere gloriosum, nec vobis fructuosum fuerit. Quid Avicenna lib. 4. fen. 6. tract. 5. per pediculum vulturis sibi voluerit, equidem conjicere nequeo, & hic Oedipi alicuius operam valde imploro. Scarabeos pilularios à pediculis proprijs occidi, supra lib. primo meminimus. Salmones item pisces, macilentiores præsertim, sub branchijs sæpenumero pediculis scatentes vidit Plinius. Reperiuntur item in plantis, nempe Abrotano, Absinthio, Nymphæ floribus, & potissimum in Aquilegiæ folijs, mense Iunio, ob singularem (ut inquit Gesnerus) ejus dulcedinem. Pediculares autem plantas nonnullas dici legimus, vel quia ijs adversantur, ut staphis; vel quia generant pediculos, ut Fistularia Dodonæi; vel quia scatent pediculis, ut Aquilegia; vel ob summam

mam

mam vilitatem, ut pruni majusculi fructus, quos pediculariοs inde dictos Ruellius testatur.

Cap. XXIIII.

De Syronibus, Acaris, Tineisque animalium.

Syronem Antiquitati ignotum fuisse, Tho: à Veiga falsò memorat: nam ipsum [illegible] Aristoteles vocat, 5. histor. animal. cap. 32. Syrones item dici videntur, [illegible], quia tractim sub cute repunt. Animalculũ est omnium minutissimum, solens innasci caseo & ceræ inveteratis, & cuti item humanæ. [illegible], teste Polluce & Suida, exiguum illud dicitur, quod ab exiguitate non possumus [illegible], id est, dividere. Latine Pedicelli, Gallice des Cirons, Taurini Sciros, Vascones Brigantes vocant. Anglicè *Mites*, in caseo, folijs, ligno arido, atque cera: sed in homine *Wheale-wormes* dicuntur, & Germanis Seuren. Syrones (inquit Abinzoar) Assoalat & Assoab dicti, sunt pedicilli subter manuum cturumque & pedum cutem serpentes, & pustulas ibidem excitantes aquâ plenas: tam parva animalcula, ut vix visu perspicaci discerni valeant. Et Gabucinus; Ad nostra tempora quoddam supplicij genus indomita fœditate pervenit, in manibus exilis quidam pedicellus, lente minor, sub cute serpit. Et Ioan. Phil. Ingrassias ex Abenzoar, ita eos perbelle describit: Excoriata cute ubi minimus ille jonthus varulusve cujusdam sudaminis instar apparet, exeunt animalcula viva, tam parvuncula, ut vix possint videri. Et Ioubertus, Sunt Syrones dicti omnium minimi, semper sub epidermide latentes, sub qua serpunt (talparum ritu) illam erodendo & molestissimum excitando pruritum. Ex ficciore quam Morpiones materiâ sunt, quæ lentoris inopiâ ferè in atomos discinditur. Nascuntur sæpe in capite, & pilorum radices exedunt, quos Græci [illegible], Tineas peculiari nomine appellant. Syronibus nulla expressa forma (ut rectè Scaliger notavit) præterquam globi: vix oculis capitur magnitudo tam pusilla, ut non atomis constare ipsum, sed unum esse ex atomis Epicurus dixerit. Ita sub cute habitat, ut actis cuniculis pruritum maximum loco ingeneret; præcipue manibus, vel alijs partibus affectis & igni admotis. Extractus acu & super ungue positus, movet se, si Solis etiam calore adjuvetur. Altero ungue pressus, haud sine sono crepat, aqueumq; virus reddit: colore est albicante, capite excepto; propius intuenti nigricat, vel nigro parum rubet. Mirum est quomodo tam pusilla bestiola nullis quasi pedibus incedens, tam longos sub cuticula sulcos peragat. Hoc obiter est observandum, Syrones istos non in ipsis pustulis, sed prope habitare. Illorum quippe proprium est non longe residere ab humore aqueo in vesiculâ vel pustula collecto: quo absumpto vel exiccato, brevi omnes intereunt. Vnde colligimus, quemadmodum ex sero putrefacto oriantur, sic eodem vicissim sustentantur. Horum nullus antiquorum meminit præter Abinzoar, qui morbum hunc vidit, & curationem ejus rectè instituit. Neque Syrones isti sunt de pediculorum genere, ut Ioannes Langius ex Aristotele videtur asserere. Nam illi extra cutem vivunt, hi vero non: neque revera Aristoteles ullo quod sciam scripto inter pediculos Acaros numeravit.

Quam gravis sit morbus, & vel ipsâ cum phthiriasi comparandus, novit nobilis quædã Angla sexagenaria, Penruddoci Equitis aurati lectissima fæmina: Quæ ante annos decẽ ex nimia lactis caprini ingurgitatione (timebat sibi enim de phthisi) toto corpore his Acaris offendebatur; quæ noctu diuq; oculis, Lubijs,

bijs, gingivis, plantis pedum, capite, naso, alijsque cunctis partibus misere laniata, vitam aliquandiu duxit molestam atque insomnem, sed tandem invitis remedijs aucto malo, & carne etiam tota depasta, diem obijt. Illud non prætereundum; Quò diligentius & sæpius astantium muliercularum acubus effoderentur, eo majorem successisse sobolem, & quando carnem etiam erroserant, magnitudine eos insigniori apparuisse. Hinc discant elati cordis homunculi, non se vermes duntaxat esse, sed vermiculorum pabulum; atque illius Imperatoris potentiam timeamus, qui tam contemptibili exercitu, superbiam, arrogantiam, elegantiam, formæque dignitatem omnem confundat, & victoriam de strenuissimo hoste insignem reportare possit. Syrones intra oculos generari forte quibusdam impossibile videtur: Sed id fieri vidimus, & ex epistola. D. Le Ieune regij Chirurgi ad Iacobum Gullemæum, olim factum esse accepimus, cujus hæc sunt verba: Scias (inquit) quod in membrana conjunctiva, sive albo oculi (ut vulgo loquuntur) Syrones quidam majusculi, vagis hic illic reptatiunculis ex morsibus tantum excitant pruritum, ut abstinere quin confrices haud possis. Ego hoc in casu remedijs usus sum à Majoribus contra phthiriasin præscriptis, sed sine ulla utilitate. Tunc amici ad ægrotam fæminam quandam miserunt, quæ coram acu argentea adeo dextre & nullo cum dolore Syrones extraxit, ut mihi miraculo esset. Et sane nisi proprijs luminibus gradientes bestiolas vidissem, Syrones ibidem ortos fuisse nunquam credidissem quidem. Moriuntur humido destituti alimento, & maris æmulo: vel medicamentis contrarijs perimuntur. Hos peculiariter vulgus acicula extrahit, (Germani vocant *Seuren graben*.) Sed quum non simul tollatur causa eorum Fomes, perseverat affectio. Itaque præstat unguento vel fotu eos occidere, quo simul tollatur pruritus ille infestissimus. Maxime [illegible] Syrones interimens est acetum salsum. *Laur. Ioubert.* Vini sublimati lotione omnino tolli, *Io. Arden.* Anglorum Chirurgus olim doctissimus, scripto reliquit. Quod certe a ratione non abhorret. Nam exiccat, penetrat, putredini resistit, ac sua calida acrimonia omnes enecat. *Abinzoar* lib. 2. cap. 19. Tract. 7. sequentia præscribit. Primùm corpus cum infusione sem. cnici & urticæ purga: deinde exterius cum oleo amigd. amar. vel ricini, & succo foliorum Persici inungito. Pro cibo perdices cum pauco aceto coctas, & panem fermentatum dato. Abstineat ab omni fructuum genere (avellanis demptis) præcipue ficubus, uvis, jujubis, & pomis. Corpus cum carne sive pulpa melonum, vel seminum ipsorum mucilagine sæpius fricato. Si vero corpus fuerit carnosum, fricetur cum succo foliorum Persici. *Plinius* hoc in malo carnem bubulam, porcinam, anserinam, & legumina omnia interdicit.

Erotis lib. de pass. mul. sic scribit; Frumentum cum vino distemperatum, olibani pulvere adjecto, locis affectis emplastri modo applicatum, Syrones ubicunque perdit, maxime in malis & fronte. *Aliud*. R. salis commun. saponis nig. sulphuris vivi, ana; incorporentur cum aceto scyllitico, & eo loco illinantur. *Aliud* ad Syrones faciei, quos Rosæ Anglicanæ author *Barrones* vocat. R. lapathij acuti, olibani, dracontij, ossis sæpiæ, ana; fiat pulvis, & ter in hebdomada fricato loca verminosa, prius tamen facie lotâ decocto furfuris, & in die Sabbathi faciẽ lava cum albumine ovi & amylo, ac deinde cum aqua fluviatili sæpius lava, sive amylo. *Alexander Petronius Trajanus* hoc remediũ maxime laudat: Linteum nimirum tenue in lanuginem abrasum, quo mollius fiat & tenacius adhæreat. Hoc parti affectæ alligato, mox ovi tosti albumen induratum calidum, & in laminas latiusculas divisum impone, & linteum aliud crassius superliga, ita ut per aliquot horas quiescat. Deinde omnibus ablatis, interius linteum pedicellis plenum reperies, quod hoc modo probatur. Excutias ipsum,

ſum ſupra ignem, & crepitantes ſyrunculos facile auribus percipies. *Ad Trichobrotos & Tineas* in capitibus puerorum frequentes, ac minutiſſima foramina ibidem dolantes, *Alexius* iſtud remedium magni facit: R. olibani, axungiæ, aprugnæ, q. ſ. bulliant in vaſe terreo vitreato, & fiat unguentum. *Aliud*: aluminis uſti pulverem aſpergito, ac linteum ſupraponito. *Aliud non inefficax*. Sulphur vivum in pulvererem redige, cum aceto roſaceo vel ſcyllitico, vel etiam aqua roſacea incorpora, & linteo ſuperinductum alliga per 24. horas. *Aliud expertiſſimum*: R. ſucci limonum, & aquæ vitæ, ana; ſalis uſti. q. ſ. miſce ac ſæpius inunge. *Aliud Hildegardis*: Deſpumationem aeris, *id eſt*, telas illas quaſi araneorum autumno ſparſas, applicato, & ſyrones tineaſque omnes certo perimit. Pulverem quoque apum in alueari mortuorum, locis affectis aſperge, & morientur: præſertim ſi cum vino ſublimato, vel aceto ſcyllitico fuerit admixtus. *Aliud*. Panis ſiliginei micas adhuc calidas ſæpius alliga; calore ſiquidem peribunt. Semen in abiete ſumma creſcens in cineres redactum, & aſperſum, valde conducit. Interim item nuclei oxyacanthæ pulveriſati ac loco affecto applicati, Syrones tollunt. *Ioannes Vigo* iſta contra ſyrones ubicunque natos præſcribit: Omnia (inquit) amara contra ipſos faciunt; radantur primum loca affecta, ut medicamenta citius penetrent. Oleum vitrioli caute & leviter effuſum eos potenter occidit. Argentum vivum cum ſapone Gallico & pauco auripigmento, & aceto Scyllitico, cum aloe, plurimum confert. *Ad Syrones dentium*. Sunt qui vermes in dentibus natos Syrones vocant, quos in chordarum ramenta & ſeminis hyoſcyami fumo ore excepto procidiſſe affirmant. Quamquam illa ramenta vermes eſſe merito negem. Syrones tamen putridis dentibus innaſci, lippis & tonſoribus notiſſimum. *Ad Syrones venenatos*. Morbus Boum Abynzoari dicitur, inter cutem carnemque vermiculatio quædam venenata; quæ tumorem non parvum excitat, juglandis magnitudine, in quo Syro vermis (venenatus ille quidem, licet exiguus) latitat. Hic morbus neglectus occidit, curationem inſtituit hoc modo: Locus ſtatim cauterio actuali comburendus; tum applica lintea raſa cum farina hordei & aqua dulci. Sedato ex ambuſtione dolore, unguento Agrippæ & oleo roſaceo, tumor conſidet: tum ablue locum cum aqua mellis, & pulverem roſarum aſpergito: & incarnativis demum adhibitis, ulcus claude. Si vero cauterium & ferrum reſpuat, R. farinæ lupinorum, fuliginis, piperis, radicis ſcaræ, ana; omnibus tritis & cum Alchitram madefactis, dimidiam teſtæ nucis partem ijs repleto, & loco affecto apponito; maneatq; tamdiu, donec vis medicamenti ad vermem pervenerit. Sed diligenter cavendum, ne loci affecti pars aliqua extra teſtam nuda relinquatur. *Nigua* beſtiola (ut Thevetus comminiſcitur) Indos occidentales valde vexat; inſectum (inquit) hominum manibus infeſtiſſimum, pulice longè minus, ſed in pulvere ut pulex
De Ley. natus; quo ſane errore captum *Lireum* cum Theveto delirare non puduit. Oviedus vero inter cutem & carnes generari eos affirmat: ſed potiſſimum ſub unguibus digitorum naſci: quo loco ubi ſeſe inſinuaverunt, tumorem piſi magnitudine cum pruritu maximo concitant, atque tanquam lendes multiplicant. Si vero non opportune extrahatur hæc beſtiola unà cum ſuo fœtu, paucis diebus pruritus in dolorem cedit vehementem, morbique violentiâ ægri pereunt. In Accipitrum Falconumque corporibus ſub pennarum radice vermis naſcitur, *Trocta* dictus; eum Syronem, Tineam aut Acarum eſſe, ex Alberti codice dubitare deſijmus, apud quem illius morbi medelam fuſius legeris. Quinetiam in urinis nonnullarum prægnantium, ut Bonaceiolus refert, Syrones quidam exigui & rubelli apparent, quod infallibile conceptionis argumentum ponit. Dermeſtes inſectum eſt pelles conſumens, unde à pellibus nomen eſt adeptum: & pro pellium ratione colorem mutat. Nam pilorum co-

lorem

lorem plerunque ſequitur, pulicem magnitudine æquans, & ſex pedes roſtrumque forcipatum oſtendens. Tinea item veſtes conſumit: præſertim laneas: vor x valde animalculum & ex pſychis, (ut diximus) procreatum.

CAP. XXV
De Cimice.

KO·ει Græcorum, Latinis *Cimex* dicitur. Hebræi *Piſchpeſch* à Scrutatione vocant. Scrutatur enim animalia dormientia, ut eorum ſanguine ſe repleat. *Κόρις* dictam vult Iſidorus & Cimicem, à Cori herba, quam latini Cimicariam vocant; quæ (ut ingenuè fatear) nobis incognita, niſi ſit Atriplicis ſylveſtris ſpecies illa humilis & fætidiſſima, quæ juxta muros & aggeres naſcens, obſcæno nomine Vulvaria dici ſolet. Et enim Matthioli Coris bene olet, & cum Cimicaria proinde non convenit. Arabibus & Barbaris *Alcarad*, *Deboliar*, *Feſafes*, *Coroda*, & *Corab* dicitur. Germanicè *Wantlauſz*, Anglicè *Wall-lowſe*. Saxonicè *Wantzen*, *id eſt*, Pediculus parietum. Brabantij item non male, *Wuegluys*, ſive ſpondarum pediculum. Hiſpani *Chimeſas*. Itali *Cimice*. Galli *Punaiſe* nominant. Sunt autem Cimices vel domeſtici atque impennes, vel pennati & ſylveſtres. De his antea diximus libro primo: nunc de domeſticis agemus.

Domeſticus hic, faſtidiendum naturâ animal, ut Plinij verbis utar, ſimilis fere Ricino, eſt enim corpore rhomboide, colore nigro, parum rubente. Pedes habet juxta collum breves, utrinque tres; dorſumque & ventrem inciſuris notatum: cutis apprime tenera, ut vel leviſſimo contactu crepet media, fætoremque maxime abhominandum expret. Noctu acriter mordendo ex hominum corporibus ſanguinem exugit in vitæ ſuſtentationem. Lucem enim (Blattarum modo) non perfert, eaque naſcente in rimas lectorum parietumque ſe recipit. Poſt morſum veſtigia purpuraſcentia cum dolore pruriginoſo tumida relinquunt. Generantur, ſecundùm Ariſtotelis ſententiam, ex humore per ſumma corporum animalium exudante, lib. 5. ca. 31. Hiſt. Sed ſine dubio ex humoribus alijs circa lectos putreſcentibus, & è lignis paulatim exudantibus, oriuntur: propagantur item coitu, ut in agro Aurelianenſi Pennius olim animadvertit. Nam dum Phytognomices ſtudio Natali Caperoni comitem ſe daret, ut ramulum arboris truncaret, gladium diſtringere tentavit. Quum autem per rubiginem id ægrius præſtaret, vaginam ſecare neceſſum habuit, in qua Cimices adultos plurimos, ac juniores non paucos, cum magno ovorum dilutius albicantium numero comperit. Generantur etiam in Gallinarum caveis, Scaligero teſte; ſed in Coturnicum caveis brevi tempore infinitè multiplicantur. In abiegnis lectis frequentes ſunt, maximeque palea inveteraſcente. Inter chartaceos quoque libros gignuntur: Ludovicus Vives parietes alabaſtro obductos cimicibus procreandis aptiſſimos in Dialog. arbitratur. Vulgo jactatum eſt (inquit Ioſ. Scaliger) è Cimicibus contritis Cimices oriri, quod vix veriſimile exiſtimem. Carthuſianos Cimicibus nunquam vexari, fingit ſubtilitatum fictor Cardanus: cauſam adferens, quod à carnibus abſtinent. Toloſati lectuli (utor Scaligeri reſponſo) carnes non eſitant, & nihilominus ea peſte ſunt infames. Munditiem potius frequentemque lectulorum & culcitrarum lotionem pro cauſa attuliſſet, quàm quum Galli, Germani &

Itali

Itali minus curant, patiunt magis hanc pestem; Angli autem munditiei & cultus studiosissimi; rariùs ijs laborant. Anno 1583. dum hæc Pennius scriptitaret, Mortlacum Tamesin adjacentem viculum, magna festinatione accersebatur ad duas Nobiles, magno metu ex Cimicum vestigijs percussas, & quid nescio contagionis valde veritas. Tandem re cognitâ, ac bestiolis captis, risu timorem omnem excussit. Contra istos nocturnæ quietis hostes Deus noster misericors, remedia nobis suggessit, ex antiquis novissimisque scriptoribus haurienda: quibus in usum productis, vel arcere ipsos, vel necare etiam possimus. Fumo enim stercoris bovini, pilorum equinorum, hirundinum, Scolopendræ, sulphuris, vitrioli, arsenici, æruginis, xyloaloes, bdellij, filicis, spatulæ fœtidæ, Aristolochiæ, clematites, myrti, cumini, lupinorum, corrigiolæ, nigellæ, cupressi, interficiuntur; ut ex Aetio, Rhasi, Florentino, Didymo & Cardano videre est. Præstat autem cortinis circa lectum expansis fumum ita includere, ne qua expiret. Parantur item eum in finem unguenta, illitiones, & embrochationes, ex felle bubulo, hircino, erinaceo, vitulino, caprino, asinino, cucumere, hæderæ folijs, citro, icthyocolla, amurca, fimo bovis & aceto acri, sulphure vivo, scylla, capparibus, staphide sylvestri, absinthio, passo, calce, argento vivo, lauro, sapone nigro, halicacabo, succo árantiorum, limonum, &c. de quibus Varronem, Palladium, Arnoldum, Didymum & alios consule. Prophylactica quod attinet, Canabis vel Halicacabi fructus juxta lectum positi vel suspensi, cimices fugant. Democritus ait, cornu cervinum, vel leporis pedes circa lecti fulcra pendentes, idem præstare: quod etiam auriculæ vulpis alius tribuit. Feces butyri cocti, projectæ ubi sunt Cimices, satietate eos disruptos mirifice perdunt. Forte hæc est illa pinguedo de qua Cardanus his verbis: Sciebam olim, sed jam oblitus sum, (inquit) Pinguedinem, quæ ligneo orbi superlita cimices omnes (ceu epode facta) ad se alliciebat, ita ut vix lignum videri potuerit. Referunt obulum lecto substratum, Cimices pellere. Quidam linteum frigida madefactum appendunt, atque ita activa frigiditate eos repellunt. Oleum per se, aut cum atramento sutorio, vel cum felle taurino, vel decoctum chamæleontis nigri, Cimices fugat. Amarissima denique omnia & fortiori odore prædita, Cimicibus proculdubio adversantur: gravem autem odorem eos profligare, rubentium pellium copia (inquit Olaus Magnus) loco aliquo coacervata ostendit. Hos supra modum multiplicatos pestem præsagire asserit Alexander Benedictus. Significat enim vel humorum, vel aëris, vel utriusque magnam putrefactionem. Bacchus ad inferos descensurus, apud lepidissimum Græcorum Comicum, eas sibi dari caupones in itinere precabatur Iovem, in quibus paucissimi essent Cimices. Tamen concordia illa rerum & repugnantia (inquit Plinius) quæ totam, duce natura, replet medicinam, nihil non ex aliqua parte homini conducibile produxit, adeoque quod Comicus ille Deus infestum putavit, humana quidem posteritas salutare sensit. Acri sane facultate præditi sunt Cimices, suum tamen in medicina locum obtinent. Nam cum sanguine testudinis sumpti *Serpentum morsibus* medentur. Odore eorum *Epilepsia* ex uteri suffocatione orta discutitur. Ovo, ceræ, aut fabæ inclusi atque devorati, *Vomica & quartanis febribus* (ex Plinio, Dioscoride, Galeno, Marcello, Aetio, Actuario istud) auxiliantur. Ex aceto poti, vel etiam suffiti, *Sanguisugas tenaciùs adhærentes* facile removent. *Tertianis* item febribus conferre, Quinti Sereni carmina illa ostendunt:

Usus.

Allia non pudeat terno cum Cimice trita
Et diluta mero, medijs haurire diebus.
Præterea tritus Cimex potatur in ovo,
Horridus attactu, sed gustu commodus apte.

Gesnerus

Gesnerus huic experimento in schedis fidem facit, facto in plebe viliori & rustica semel atque iterum periclo. *Lethargo correptis* septenos in cyatho aquæ dabant veteres, annis puerilibus quatuor; *Plinius*: cui consentit Serenus his versibus,

Quidam dira jubent: septeno cimice trito,
Ut vicientur aqua, cyathusque bibatur eodem:
Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.

Qui etiam Hæmorrhagiam narium Cimicis odore solo sisti, olim cecinit. Quidam *oculos hebetiores ex cataracta factos* sanant, illis tritis in sale & lacte mulorum. Quidam aures dolentes melle Cimicario inungunt, magno cum salutis fructu. Vomitum quoque cohibent, Marcello teste, remediumque expertum asserit, si in ovo sorbili Cimex contritus a jejuno rem ignorante sorbeatur. Eos *contra aspidis, Vipera, atque omnium serpentum venena* facere, inde probare vult Plinius, quod Gallinæ ijs vescentes, a talium animalium ictu peritant illæsæ. Ad stranguriam & calculum pellendum, Cimices contritos laudat Aetius. Vegetius hoc in casu, unum Cimicem in aurem, alterum in meatum penis imponit, & leni locorum fricatione; urinam statim reddi affirmat: quod remedium videtur ex Herode in Hippiatricis mutuatus. Gal. Eup 5. Cimices non solum urinam provocare asserit, sed etiam per novem dierum spatium epotos, eandem involuntarie labentem pueris sistere. Hos ex vino, jusculo, vel aqua calida bibitos, *Calculo laborantes* mirifice juvare Valarandus Douvres Insulanus, Pharmacopœus Lugdunensis doctissimus, sæpe retulit. Cineres ipsorum idonea cum decoctione per clysterem injectos in *calculo* item pellendo, recentiores mirè celebrant. Contritis & colis meatui illitis, procinus *Urinam provocat* Marcellus. Sunt (inquit Gesnerus) qui in *Colico dolore* Cimices quatuor vivos ex vino mane bibendos præscribunt, & jejunium duarum horarum postea injungunt, totidemque duabus ante cœnam horis propinant; & sic die sequente, donec duodecim cimices devoraverint: fastidiendum hercle remedium, sed nec novum in desperato illo dolore, & præsentaneum. Functium urbis Tigurinæ prætorem, ejusque aliquot nepotes secundo haustu liberavit, fereque ad Encomium Cimicis scribendum excitavit. *Externos quod spectat morbos*: si pilas radicitus evellas, & locum affectum sanguine Cimicum illinas, siccarique permittas; ex Galeni, Aetij, & Noni sententia nunquam renascentur. Cum Anserino adipe & Cimicibus perunctis mammis; dolores minuere, molas uteri erumpere, Scabiem matricis sedari, narrat Plinius. Cornelius Gemma in appendice operis Cosmocrit. mentionem facit mulieris, in cujus calvaria aperta, magna Cimicum multitudo erat reperta.

CAP. XXVI.

De Ricino & Reduvio.

Ricinus vulgo Græcorum [illegible], Hesichio [illegible], Suidæ [illegible], alijs [illegible]. Sypontinus non rectè [illegible] vocat, quum alis careat. Arabibus, *Alcharad, Alfesuses, Alhalem*, ut Bellunensis refert. Ferlini etiamnum hodie (inquit Hermolaus Barb.) ut ex Didymo Zelonore accepimus, Ricinos [illegible] appellant. Latine Ricinus dicitur, quia Ricini plantæ semina imitatur. Gaza Reduvium vocat; Albertus non nusquam *Tiacam* appellat. Albertus item Vincentius, & Guillerinus de Conchis, *Engulam* nominant. *Cicam* primùm dictam reor, (inquit Scaliger) quia

quia [illegible] idem cum Crotone est. Italis *Zeva*. Germanis *Holtzbock*. Gallis *Plata*, ob corporis compressionem. Anglis *Woodteek* vocatur. Quidam Ricinum & Reduvium isto modo, rectissime quidem, distinguunt.

Ricinus Insectum est parvum, æstate ineunte in pascuis inter gramina & in sylvis inter folia nascens ex putri quodam humore: compresso valde & plano ad tactum corpore, cute admodum tenaci, figura corporis rhomboide, colore nigro cũ quodam splendore, aut ex fusco obscurè nigricante; posteaquam vero animali cuipiam adhæserit, & capite cuti infixo sanguinem hauserit, brevi grandescit turgetque, ac temporis progressu ferè fit globosus: sex habet pedes collo affixos, rostellum illi acutum, sed breve: nec prolem gignit, nec ab alijs animalibus gignitur, atque in eo à cunctis differt Insectis, quod cibo affatim repletur, excrementi tamen exitum non habet, unde forte Hetruscis *Cæca* dicitur. Materiales ergo Philosophi cum Aphrodisæo omnia à manifestis Elementorum facultatibus ducentes, perpendant diligenter, ad quem materiæ hic defectum, vel confusionem confugerint. Si comminiscantur Naturæ defuisse subulam, qua illi podicem terebraret, sibilis excipi merentur. Quinpotius Paracelsicum illud hic videant atque agnoscant, tum ex corporibus spiritus, tum ex spiritibus corpora fieri posse. Plinius Ricinum turpe animal appellat, cujus saginæ finis (ut epulonibus accidit) mors ipsa; nam paucis diebus satietate nimia dehiscit. Tamen & famem quoque fortiter perfert per septiduum. Vix assentior Scaligero, qui eum in hominis barba & inguine nasci credit, quia victus causa ibi affixus tenaciter inhæret; quamvis Eustathium & Hesichium patrocinantes habet his verbis, [Greek illegible]. Haud enim ex animalibus gignitur Ricinus, sed ex putrida foliorum graminumque materia, ut antea retulimus, atque ut Aristoteles affirmat, Histor. 5. cap. 19. [Greek illegible]. Forte per Ricinum pediculum cancriformem intellexit Scaliger, vel Reduvium forte humanum: nascuntur enim ambo in barba & inguine; nec nisi magna cum difficultate avelli possunt: Boves valde vexat, & homines, sed præcipuè latrantium animalium cætum. Ovibus etiam & capris molestos esse Ricinos testatur Cato, similitudine corporum deceptus. Nam ovium ille Pediculus Reduvius dici debet (nostri *Sheep-lowse* appellant) inter quem & Ricinum variæ & differentes notæ. Nam Reduvio rostellum longius, corpus vero etiam à maxima repletione nunquam ita distentum, quin semper compressum, nunquam globosum videatur: hujus item pedes obscurè rubent; dorsum cineritio est colore, tribus minutissimis punctis nigricantibus distinctum, & ad cordis figuram effigiatum. Caput non semper, imo rarius cuti infigitur; nam non nisi per vices sanguinem exugit, & excrementa inde genita per anum exprimit: quæ lanam viridi ita tingunt colore, ut vix calido lixivio, ne dum frigidæ cedat tinctura. In vellere detonso annum integrum vivunt Reduvij; Ricini solo sanguine aluntur & calente animali. Sint igitur ejusdem generis cum Catone; at differre eos maximè veritas affirmat. *Saços* est animal parvum; tuberibus Leprosorum non dissimilis, inquit Albertus. An Ricinum eo intelligat, an Asetum, dubitat Gesnerus. Ricinum potius arbitror, tum à tuberum orbiculari forma, tum à sublivido colore argumento facto. Amurca optimè depurata, & vini fortioris fecibus cum decocto lupinorum addita, inunctione oves tonsas liberat a reduvijs; tum per biduum triduumve sudent; tandem aqua maris laventur. *Cato*. Anglicani opiliones pice liquida & sevo ovillo eas illinunt vellere nudatas, vel radicem acori tundunt, & in aqua elixant, & tepida decoctione corpus fomentant. Nonnulli Cedria tantùm utuntur. Alijs etiam in usu est radix Mandragoræ; cavendum autem ne à pecore gustetur, ob stuporis, quem inducit

ducit summum periculum. Alij Cyperi radicem coquunt, eaque decocta oves abluunt. *Diophanes* in *Geopon.* Contra canum Ricinos, eorum aures oleo nucum avellanarum & amygd. amararum illinere jubent veteres; id experientia remedium confirmat. Quinetiam teste Nemesiano,

Ungere profuerit, tepidoque ostendere Soli
Auriculas, Ricinos candenti & pellere cultro

Rhasis contra canum *Ascharden*, sive Ricinos, ablutionem commendat, ex vino, aceto, Cymino, & aqua salsa. Theonmæstius & Cato ex amaris nucibus contritis oleum parant, eoque digitos & aures feminaque ipa inungunt. Eos cedria necat. *Dioscorides*. Columella avelli Ricinos a bobus canibusque vetat, ne loci exulcerentur, atque picem liquidam cum lardo mirè effert. Succo item utriusque Chamæleontis perimuntur, Plinio authore. Sanguinem Ricinorum ulcera expurgare, eosque vino infusos ebrietatem statim inducere narrat Albertus. Laudantur quoque ad ani Fistulæ curam à Sereno, cum dicit; *Usus*

Obscænos si ponè locos nova vulnera carpent,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
At si jam veteri succedit Fistula morbo;
Mustelæ cinere immisso curabitur ulcus,
Sanguine seu Ricini quem bos gestaverit ante.

Igni sacro Ricini quoque sanguis auxiliatur: tradunt item Ricinum ex aure sinistra canis avulsum, omnes dolores sedare adalligatum, ut Plinius ex Nigidio scripsit. Asserit item, mulieris lumbis ejus sanguine perunctis, tædium veneris supervenire. Hircorum Ricini 9. vel 10. ex vino hausti menses sistunt, Dioscoride testante. Sanguine Ricini à cane fæmina adempti palpebras illinito, pilis prius evulsis (inquit Gal. simpl. 10. cap. 5.) & nunquam renascentur. Sic etiam Avicenna & Plinius; sed ex aliorum fide. Dionysius Milesius ad pilos pungentes & senticosos tale psilotrum præscribit: Leporem marinum in novo vase fictili comburito, ac cinerem cum Ricinorum sanguine in corneâ pyxide servato; utere, pilis prius evulsis. Reduviorum pulveris drachmam cum semisse in potu exhibitam, Icteritiam citò & certissimè curare, Angli multi experientiâ docti satis noverunt.

CAP. XXVII.

De Tinea vestivora.

P*Ennius* hujus insecti historiam orsurus, Tineam [Greek illegible] facit. Nempe Hieracij pediculos apud Albertum; vermiculos ligniperdos apud Plautum; favorum pestem apud Virgilium; ulcera capitis manantia, & vestium more exesa apud Plinium significat: unde forte Claudianus, *Miserante, turpes —— exedêre caput tineæ.* Gaza [Greek illegible] Tineas transtulit, nullo plane judicio, ut in Erucarum historia annotavimus. Vexant & tineæ semina ficorum, inquit Plinius, vermiculos in ipsis ficubus ortos, unde [Greek illegible] veniunt, intelligens. Niphus Scorpiolum libros depascentem (de quo inter Scorpiones egimus) Tineam appellat. [Greek illegible] autem & [Greek illegible], si quis propriè loquatur, [Greek illegible]: *id est*, vermiculus vestium. Latinè Tinea dicitur, Isidoro interprete, à tenendo: pertinaciter quippe inhæret vestibus, nec facilè locum mutat. Gallis *Teigne*. Hispanis *Tina*. Italis *Tignola*. Illyricè *Mel*. Polonice *Mol*. Anglice *Moth* vocatur. Hæbrei sua lingua *Hhásch* & *Sas* nomen

nomen dederunt, ut ex Iobi lib. cap. 13. & Esaiæ 51. apparet. Vermiculus est parvus, colore ex livido albescente, cui Phalænæ minima illa species, noctu ad lucernas advolans, ortum debet. Reperiuntur item quidam argento illitæ, quas Angli, *Silver-moths*. Belgæ *Schieter*, appellant, à motus velocitate. Hanc Niphus Scorpium librorum magno errore constituit. Est item Tinea quædam pendula, vel tunicata (inquit Plinius:) tunicam suam sensim attrahens, ut cochleæ testam; quâ spoliata statim expirat: si verò nimium excreverit tunica, in chrysalidem abit, ex quâ Phalæna quædam exigua stato tempore erumpit. Hæc species filo appensa in ædibus pendula aliquandiu manet, antequam in aureliam mutatur. Caput huic nigricans & exiguum; reliquum corpus obscurè ex fusco albicat. Theca ejus oblonga, ex aranea ferè composita, non omnino teres, sed leviter compressa, & utrâque in extremitate nonnihil hirsuta. Phalænæ inde natæ, summis ædibus per pedes adhærent, donec corrupto ac putrefacto corpore iterum nascuntur: putrescente jam corpore, alisque & pedibus ultro cadentibus, filo per caudam sese suspendunt. Tandem Thecam acquirunt, ac in hanc Tineæ speciem vertuntur. Habet quoque Germania & Helvetia Tineam ruffo colore, capite crassiusculo, corpore caudam versus sensim extenuato. Ventris color splendidior, subflavus, & instar Serici villosi mollis. Tenera admodum bestiola, præcipuè illa deargentata, & quæ solo tactu conteritur. Unde regius ille Psaltes Psa. 39. Quum in reprehensionibus castigaveris quempiam, dissolves eum sicut Tineam. Et Iobus cap. 40. certissimum improborum exitum amplificans: Conterentur (inquit) antequam Tinea. Omnes Tineæ in sepedum grege numerantur; oriunturque in vestibus tam lanarijs quam pelliceis, à pulvere & situ non expurgatis: eoque magis, si araneus una includatur, ut Aristoteles scripsit: siquidem hic humorem illis insitum absorbet atque exiccat. Cavendum igitur, ne cum crasso ac humido aëre complicentur vestes atque pulverulentæ reponantur. Quidam, ut Tineas vitent, vestes calido sole ventilant: quod nostræ mulieres severè vetantes, in umbra ventoque rabido algente rem peragunt. Solis enim radios Tineis amicos; umbram ventumque procellosum, inimicos sentiunt. Hi vermes ubi sensim sine sensu extimam panni faciem depasti fuerint, interiora inde absumunt, mediaque substantia ita sese insinuant, ut ne diligentissime quærentibus satis pateant. Antiqui in Tineis perdendis expertissimi erant. Nam Servij Tullij vestes duravere ad Sejani exitum, ea diligentia vestipicorum curatæ, ut nec ipsæ difluerent per ætatem, nec Tineam per incuriam admitterent. Qui pannos laneos vendunt, Ispidæ avis pellem (nostrates *Kings-fisher* appellant) cum pannis una convolvunt, vel in officina suspendunt, quasi secreta quadam antipathia Tineis adversam. Odore suffituque Sabinæ, lupulorum, dactylosæ, absinthij, rorismarini, polij-panacis, anisi, helichysi, mali assyrij, corticis citri (nam hic ferè solus Citriorum usus apud veteres) Myrti maricosi, cedri, cupressi, calamenthæ, sulphuris, plumarum molliorum, præclarè abiguntur atque necantur. Libri in monumento Numæ reperti, Cedria illiti scribuntur, ideoque salvi à Tineis supra quingentos triginta & quinque annos creduntur, Teste Plinio. Ossa *Bergersterts* (bestiam ignoro) in pulverem redacta, & cum vestibus sparsa, Tineas profligat, si Hildegardi fides habenda: Cantharides medijs ædibus suspensas idem facere, narrat Rhasis; qui etiam refert, Vestes pelli leonis involutas, tutas esse a Tineis. Quidam linteum lixivio fortissimo madefaciunt, ac sine expressione in sole siccant; quo involutas vestes, à Tineis non erodi affirmant. Vestiarium amurca aspergi, Cato præcipit. Mirum est quod Plinius refert, vestem feretro suppositam vel cadaveri instratam, semper à Tinearum injurijs esse immunem. Ditior populi sors (*Custragula*

vestu

vestu, Blattarum & Tinearum epula, putrescit in arca, ut Horatius cecinit) vestes æstate diligenter inspici curant, & ex arcis sublatas, loco admodum perflatili ventilant: deinde ex lobis milij Indici, vel ex setis porcinis, aut musco scopario, vel etiam ex absinthio factis virgulis, pulverem discutiunt. Antiquitus bovina caudâ id facere solebant, de qua ita Martialis,

Sordida si flavo fuerit tibi pulvere vestis,
Colligit hunc tenui verbere cauda bovis.

Nec desunt lautiores mercatores, qui arcas è cedro & cupresso confici curant; & ex origano, absinthio, Iride, mali citrij cortice, myrto, pulverem paratum ponunt cum vestibus, ijsque remedijs lanivorum hoc pecus longè arcent.

De Tineis lignarijs, librarijs, cuticularibus, fructivoris, ante scripsimus, inter Vermes hexapodos. Nunc quod huic addam capiti non habeo: nisi ut Divites adhorter, thesaurum ibi deponere; ubi neque Tineæ vestes arrodere, nec rubigo argentum depopulari possit. Mittant item infinitum illum Vestium multarum luxum, cujus ecquem alium speremus finem, ut Lyrici verbis utar; *Quam nigras Blattas tineasque ut pascat inertes?* Si homo (inquit Calvinus) de muliere natus, [illegible], & tanquam putredo veterascens, se veluti vestem esse quotidie cogitaret quam exedit tinea: sanè superbia positâ, rubore suffunderetur, ac ad pedes Omnipotentis supplex caderet.

CAP. XXVIII.

De Pulice.

Ψύλλα Latinè Pulex dicitur, quasi pulvis, vel pulveris filius, Isidoro teste. Hispanis *Pulga*, Italis, *Pulice*, Gallis *Puce*, Anglis *Flea*, Germanis à fugæ celeritate, *Floch* vocatur. Non minima pestis Pulices, præsertim cum majori numero dormientes perturbant, & tum fessis tum ægris molestiam exhibent, periculo sese liberant saltu & fuga, primaque luce è lecto sese subducunt. Omnibus infesti sunt, sed præcipuè (ut lascivus poeta cecinit) teneris puellis, quarum agiles & saliva quasi invisatos digitos vix fugiunt. Sunt autem communes, vel Rariores. Communes, parva sunt animalcula, pediculorum magnitudine, molliore tamen corpore, dorso gibboso, & ferè porcino: color eorum nigricat, cum splendore; pectus venterque ex nigro flavent. In catellis candidis dilutiores sunt, in ruffis fulvidiores, in nigris nigriores, atque in alijs. Naturæ miraculum ex hoc advertas velim, quòd posteriora cruscula ventrem versus retro flectuntur, anteriora verò ad pectus, quadrupedum more, ut in cunctis pæne insectis usuvenit, quibus quatuor tantum pedes dedit Natura. Eum forte in finem sic disponuntur Pulicum juncturæ, ut facilius inter longiores lodicum lanas plicasque se à prosequentibus abscondant. Extremæ tibiæ bifidæ, uncatæ, acutæ, & quasi corneæ videntur; non solum ut certius scandant sublima, sed etiam ut glabræ cati, alijsque rebus firmius insideant atque inhæreant. Caput illis exiguum, os non forcipatum habent sed torosum: collum brevisculum, cui Marcus quidam Anglus (subtili omni opera peritissimus) catenam auream, digiti longitudinis, una cum sera & clavi tanto adaptavit ingenio, atque eâ subtilitate, ut facilè à pulice incedente traherentur; nec tamen pulex, catena, sera & clavis, grani pondus simul excederent. Accepimus item a fide dignis, pulicem sic catena alligatum, currum aureum perfectè omnibus suis numeris absolutum, nullo negotio traxisse; id quod & artificis industriam, & suas ipsius vi-

res

res multùm commendat. Proboscidis mucro paulò est rigidior, ut cutem faciliùs penetret. Cava sit necessitas postulat, ut sanguinem exugat, & intus transvehat; teneriora loca petunt, duriora promuscide non attingunt. Duabus minutissimis antennis è fronte natis, tum viam explorant, tum de objectorum natura atque duritie judicant. A morsu, locum rubicunda macula notatum dimittunt, & veluti suæ virtutis signum erigunt. Tempestate pluviosa nimiùm mordaces sunt, omnemque tunc corporis locum audaciusculi oberrant. Intestinum unum habent minutissimum, & implicatum; quod pro cibi quantitate vel relaxatur, vel contrahitur. Minores, strigosiores, jejuniores, acriùs pungunt; pinguiores lubentiùs ludunt, & titillant: oculos habere verisimile est, tum quòd suos eligunt recessus, tum quòd appetente luce sese subducunt. Carni putri vel mortuæ non insident. Morbo regio laborantes ob succi amaritudinem; morituros ob ejusdem corruptionem & fœtorem neutiquam violant. Omni hora hominibus canibusque molestæ sunt; sed noctis quàm diei de lectum habent majorem. Quamvis permolesti sint nobis, tamen neque fœtent, ut Cimices, nec habenti ignominiam pariunt, ut pediculi. Pigras tantùm puniunt familias; nam à tersis admodum ædibus longè discedunt. Quum de suo capite comitia haberi intelligunt, & appropinquantem digitum præsentiunt, dicto citiùs fugâ suæ consulunt saluti, & horsum prorsum saltando hostem ludunt. Horum dum aucupes mensurare saltum curiosulè dant operam, (ut Aristophanes loquitur) λῆρον λῆρεῖν. Manè à pastu in lodices villosas se penetrant, vel parietibus hærent, vel in scirpis & pulvere sese abscondunt: quo Gallinis, columbis, alijsque avibus, nec non hominibus, canibus, talpæ, & muribus parant insidias, atque prætereuntes vexant. Venatores nostri vulpem ijs etiam scatere affirmant, & modum quo liberatur haud illepidum narrant E vepribus nimirum pugillos aliquot lanæ decerpit, convolutamque ore mordicus tenet. Posteà flumen gelidissimum sensim intrat, & unciatim sese immergens, ubi omnes pulices suffocationis periculo ad caput migrasse, atque inde in lanam perfugij spe repsisse intelligit, eam suis hostibus onustam cum latratu expuit, atque ita lætus salvusque ab eorum vulneribus terram repetit.

Ortus illorum primus ex pulvere, præcipue urina capræ aut hominis præmadefacto. Inter canis pilos etiam ex humore succido putrescente nascuntur, Scaligero teste: minima certe putredine gignuntur, sedemque sui ortus obtinent sordes aridas. Martyr, Decadum navigatoriarum author, scripsit, in Perienna Indorum regione, guttas sudoris è mancipiorum corporibus cadentes, illico in pulices converti. Quædam regiones ita illis infestæ, ut nec importati alantur ibi omnino, nec generentur, ut in territorio Sigelucensi Tesethore. Contrà, Heæ civitas maritima (nisi Ioannes Leo nos fallit) ex caprarum abundantia pulicum feracissima est, sicut etiam & Dedè. In Hispaniola pulices reperiuntur, sed nec multi, nec magni; morsus autem diritate longè nostris molestiores: loca calida & sole illustrata amant. Verno tempore abundant, initio hyemis moriuntur, frigoris impatientissimi. Coeunt mare fœminam conscendente, ut muscæ; tumque unà gradiuntur, saliunt & quiescunt. Diu in coitu hærent; ægrè admodum divulsi. Statim à coitu gravida fœmina obesior videtur, ovorum plena; quæ licèt in ventre oblonga, minutissima, numerosissima, & candida videantur, exclusa tamen, repente nigricant, ac in puliculos abeunt (si Pennio nihil negandum) mordacissimos. Pulices non ova sed lendes parere, Philoponus in lib. de generat. asserit, atque idem velle Niphus videtur. Quòd vero id crepitu quùm premuntur probare contendunt, nihil eorum opinionem confirmat; nam ova etiam sub ungue non sine sonitu franguntur. Aristoteles ex ijs, sive ovis, sive lendibus, sive vermiculis, aliud animal generari non sentit, cui ego lubens subscriberem, nisi naturam

turam nihil nullo fine producere existimarem. *Rariores* illi pulices videntur quos juxta Niguam fluvium parit India, ut ex Theveto accepimus. Pedum potissimùm molliores partes sub unguibus invadunt, morsuque venenato; post quatriduum tumorem pisi cicerisue magnitudine excitant, & fœtum lendibus candidis similem; qui nisi omnes citissimè eximantur, locusque affectus calidis cineribus uratur, membri fiet jactura; ut Numidicis mancipijs sæpe contigit. Ipse item in provincià Peruvianà huic malo obnoxius, non nisi frequenti in flumine ablutione, valetudinem recuperavit.

De Pulicello ita scriptum liquit Cardanus: India occidentalis mittit é pulicum genere Niguam, pestem quandam atrocem. Minus est pulice multo hoc animal, quod homini adhærens adeò lancinat, ut pedes quibusdam, alijs etiam manus excidant. Inventum auxilium, si locus oleo perungatur, novaculaque radatur. Ad quem ita Scaliger respondet: Niguæ narratio tua mutila est, non inutilis, si philologiam spectes; addemus ea quæ abs te omissa sunt. Lib. 9. subtil. Exerc. 99. n. [illegible] ad Card. 3.

Pulicellus est rostro acutissimo: pedes potissimùm invadit, (rarò partes alias,) non ingredientium tantum, sed & cubantium quoque. Ideò in sublimi cubant Indi. Frequentissimè partem illam quæ subest unguibus lancinant, quarta die crescere tumor incipit, tum ad eam turgent magnitudinem ut pisum superet. Tumor fœtus est lendinibus candidis: quibus extractis, calidos imponunt cineres. Non multo aliter Benzo: Pestiferis insectis maximè infestantur Indi. Inter alia Niguę, magnitudine pulicis, citrà ullum sensum in cutem & carnem & ungues præsertim pedum sese immergunt, aluntur que in pulvere. Sæpe enim accidit, ut nullus ex ijs dolor sentiatur, donec in magnitudinem cicerum aut lentium excreverint: ac tum cum ingenti lendium copia fructicante, acuta ut spinâ ægrè evelluntur: atque id mox cineribus calidis sanatur. Porrò Numidiæ mancipia, quæ Hispani in familijs habent, calceis quia destituuntur, ea pestis pervicacissimè infestat: tantaque copia pedes eorum appetit, ut nullâ curâ præterquam ferro aut igne arceri queant: itaque multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati superfuere. Intereunt Pulices a nimio frigore, & propterea algidiore hyeme disparent: vel vi occiduntur à nobis, atque canis canem non minus gratè expulicat, quàm mutuò scabunt. Suppeditat item benignissima natura integram remediorum syluam, ut quorum vestigia nos falliunt saltusq; ludunt, eos aliquando tamen perdamus, & corpora ab illorum ictibus salva servemus. Dedit enim nobis caules, ebuli folia, filicem, anchusæ radicem, pulegij flores, rutam, colocynthidem, rubum, Oleandrum, mentam, mentastrum, lupulum, rapi semen, cuminum, staphidem agriam, psyllium, conizam, crocum, coriandrum, chelidoniam, Siliquam, cicerem sylvestrem, persicariam, Sinapi, lupinos, radicem Chamæleæ, hellebori, folia populi nigræ, lauri, juglandis; quorum oleis, aut succis decoctis, irrorato pavimento, vel suffitibus domo infectâ, fugantur pulices, & plerunque intereunt. Supra omnia equæ urinæ feces, aut aqua maris laudantur, aspersæ; & cornu cervini ustio valdè confert. Sanguis hirci in fovea vel pelvi depositus, omnes pulices ad se allicit; uti etiam lignum adipe ericij, cuniculi, simiæ, ursi, tauri aut vulpis illitum. Aqua decoctionis arsenici aut sublimati aspersa, certo experimento pulices necat. Calx viva cum hellebori albi succo commixta, idem præstat. Lampyris in media domo posita, fugat pulices. Herba pulicaria in civitate Chairi pulverizatur, & circa lectos pulvis spargitur, cujus odore stupefacti pulices non mordent. Si pulex in aurem irrepserit, Oleum infundito, cui aceti vel rutæ succi parum fuerit admixtum. Oleum spicæ, petræ, terebinthi plurimum auxiliatur. Hæc remedia ex Apsyrto, Varrone, Columella, Galeno, Aetio, Palladio, Avicenna, Rhasi, Kiramide, Guilielmo,

In Navig. hist.

lielmo,

lielmo, Placentino, Ioannitio, Bellunensi, Hermolao Barb. atque Plinio petita sufficiant. Barbari autem (teste Lerio) ne à pulicibus mordeantur, oleo quodam crassiore & rubro, è fructibus expresso, sese illinunt, quos illi, *Coureg.* appellant. Petrus Gallissardus, Cælius Chalcagninus & Tzetzes, Encomium Pulicis scripsisse perhibentur; in quod incidisse animus nobis fuit, non fortuna.

Cap. XXIX.

De Apodis sive Depedibus Insectis: Ac primum de Terræ Intestinis.

D*Epedum Insectorum terrestrium* quædam in ipsa nascuntur; Quædam in animalibus & Plantis. Vermes terræ Lumbrici Plauto & Columellæ, forte à lubricitate appellantur. Terræ quoque Intestina vocantur, tum quod in ipsis terræ visceribus ortum habent, tum quod compressi (animalium intestinorum modo) excrementa [illegible], tum quia illorum formam & figuram repræsentant. Hos Græci [illegible] Hetrusci, Siracusi [illegible] vocant. Anglis, [illegible], *Earthwormes.* Gallis *Vers de terre*, Italis *Lumbrichi*, Hispanis, *Lombr[illegible]*, Germanis [illegible] *[illegible]*; Arabibus, [illegible] dicantur. Manardus scribit, lib. 2. ep. 4. *[illegible] ovifontos* olim vocatos. Lumbrici autem terrestres vel majores sunt, vel minores. Sunt autem *Majores*, vermes oblongi, similes ferè ijs teretibus qui intestinis hominū innascuntur, semipedē longi, imo extenti pedē æquant; color ijs carneus dilutus, & maximam partem omnes annulo circa collū, vel potius torque crassiusculo ornati, in quo sanguis paucus continetur; oculis carent, ut omne lumbricorum genus. Ex terra putrefacta primùm nascuntur, eadem deinceps nutriuntur, & in terram postremò resoluuntur. Quos in foraminis margine aggerulos crispantes cernis, excrementa esse conjector; nam in ipsis nihil præter terram reperimus, cujus succo alimentario exhausto, reliquam partem ceu inutile pondus pro foribus ejiciunt; quibus, ne pluviæ illabantur præsidio sunt. Nocte, præsertim pluviosa, libenter coeunt, & adrorum usque cohærent: in venere non complicantur, ut Serpentes; sed lateribus arctè conjunctis mutuo adhærescunt, spumosam quandam salivam inter coeundum emittentes. Mediam corporis partem, posteriorem scilicet (etiam in venere) intra cavernas retinent, neque unquam sic conglutinantur, quin levissimo terræ motu divisi sese subducant. Tempore pluvioso magis albicant, nisi dum coeunt: tum enim præcipuè rubent. Aprilis medio lumbricum fœminam dissecui (inquit Gesnerus) latus crassum. Intra carnem per totum corpus receptaculum quoddam descendit, annulatum, membrana tenui donatum: dissecanti odor gravis occurrit. In hoc continetur terra ab ijs ingesta. Ova autem supra receptaculū, proxima ori, multa simul congesta albicant. *Minores*, clarioris doctrinæ gratiâ, *Ascarides* cum Georgio Agricola vocamus: in sterquilinijs & sub lapidū aggere frequentes. Horum alij rubri (quos *Duggs* vocamus) à piscatoribus desiderati, alij sublividi; alij caudâ flavefactâ, *Yellowtailes* appellati; quidam etiam torquati & pingues; quidam non torquati & graciles, quos mares puto. Autumno potissimum hi generantur ob humiditatis paucitatem, ut Aristoteles videtur asseverare. Utrumque genus diu in aqua vivit, sed tandem alimenti inopia commoriuntur. Tractu & pulsu quodam deloco in locum moventur; neque enim propriè volutari à Philosopho dicuntur. Degunt majores in terræ visceribus, maximè ubi aer liber est, atque hominum

hominum subinde fit concursus. Manè dum in cavernas sese receperint fores, sudo aere, egestâ ferrâ muniunt; pluvioso, festucâ intus attractâ obstruunt. Plerumque terrâ, sed avidissime micâ panis triticei, non fermentati, vescuntur; ut ex nostro Turnero (teste fide dignissimo) sæpè accepimus & vidimus. Hyemis frigidioris impetu, atque nimia æstatis siccitate multi pereunt. Quinetiam fossione, factoque terræ motu, & infuso succi medicati liquore (qualis juglandium, canabis, & lixivij) foris expelluntur, atque ita à piscatoribus colliguntur. Conducit item hortos (quos miserrimè populantur) nocte intempesta atque illuni tacite intrare, & Vulcani in cornu gestati beneficio coeuntibus obrepere. Sic enim unâ nocte millia eorum aliquot intercipi atque occidi possunt. Varij contemptissimi hujus animalculi usus commemorantur: imò vix aliquod simplex tribuit natura, cui contra plures morbos tantæ virtutes. Etenim lumbrici terrestres molliunt, glutinant, dolorem sedant, terrestrique suâ & aquaticâ simul humiditate temperamentum parti affectæ conciliant. Puluis lumbricorum ita paratur: Majores lumbricos terræ musco per aliquod tempus volvi sinito, quo se glutinoso illo lentore exterius adhærente liberent. Deinde posteriorem partem, caudam versus, comprimito, ut excrementis ejectis puri reddantur. Tum in vasculum cum vino albo & pauco sale conjicito, ac modicè eos digitis constringendo, primum illud vinum abjicito. Novum affunde, atque post ablutionem vermium, ejus quoque nonnihil aufferto. Haud enim totum abjiciendum est (ut quidam volunt) donec omnino clarum evadit; nam lenta & glutinatoria illa facultas unà amitteretur. Hoc modo parati, sensim in furno exiccandi sunt, donec tacta in pulverem teri possint: Tum tritus, cribroque projectus pulvis (odore autem coagulum aut caseum referet) remotiùs ab igne in vase vitreo servandus. Aliàs præstabit lumbricos dissectos in vino salito enecare, atque illinc mortuos eximere atque purgare. Hic pulvis cum succo calendulæ *Epilepsiam*; cum vino mulso, *Hydropem*; cum vino albo & myrrha Troglodítica, *Icterum*; cum sapa, hydromelite, aut vino, *Calculum, ulcus renum, atque vesicæ* curat. Dantur autem drachmæ pondere. Ex aquæ cyathis tribus internos abscessus rumpunt, ac ad excretionem deducunt, si septem aut novem numero in pulverem fuerint radacti. Sistunt quoque Diarrhæam, sterilitatem abigunt, gravidis secundas retardatas expellunt, Ischiadicum dolorem leniunt, hepar aperiunt, febres tertianas solvunt, omnes intestinorum lumbricos necant atque ejiciunt, ex liquoribus aut decoctis appropriatis. Decoctum item vermium terrestrium ex succo sanguinariæ aut symphyti bibitum diabeti convenit, præcipuè si unà etiam per clysterem infundatur. Clyster item ex eorum decocto injectus, hæmorrhoidum dolorem mirè tollit. Quidam, ubi sanguinis concreti suspicio est, decoctum lumbricorum magno fructu propinant. Ad aurium vitia vel deplorata, adipe anseris decocti infundantur. Ad dentium dolores in oleo decocti, infusique auriculæ cujus è parte doleat, ut Plinius testatur, præstant levamentum: vel si in contrariam aurem instillentur, ut docet Dioscorides. *Hactenus de Lumbricis intra corpus exhibitis* ex Dioscoridis, Galeni, Aetij, Aeginetæ, Myrepsi, Plinij, Vularisque experientiæ testimonio. Exteriùs item adhibiti, atque triti, vulnera & nervos præcisos glutinant, & septem dierum spatio consolidant; itaque in melle servandos Democritus censet. Cinis cum oleo veteri putrida ulcera expurgat, eorumq; duriores margines, cum pice liquida & Simblio melle (asserente Plinio) absumit: Dioscorides Siculum mel, Simblicum vocari dicit. Quidam Chirurgus jam apud Anglos non incelebris, ex terræ vermibus & melle linimentum parat, quo turundam illitam, & alumine subtilissimè pulverisato conspersam, Fistulæ indit; atque callum sine dolore excesum extrahit, ulcusque occludit. Cinis eorum *infus*[illegible] item extrahit;

Vim. [illegible]

extrahit; & ex oleo rosaceo impositus *Pernionibus* medetur. *Marcellus.*

Dissectus vulnere nervus, (inquit Serenus) *Profuerit terræ lumbricos indere tritos, Queis vetus & rancens sociari axungia debet.* Marcellus Empiricus cineri lumbricorum atque axungiæ Senecionem adjicit, & tenera buxi cacumina cum olibano. Ex his tritis Emplastrum conficit, nervisque præcisis vel dolentibus apponit. Ossibus confractis, horum & sylvestris muris pulveres commixtos, emplastrique formâ cum oleo rosaceo adhibitos, valde conferre docet Plinius.

In Equorum tam nervorum quam articulorum dolorem sedantibus medicamentis, Russius, Absyrtus, Didymus, magnum Lumbricorum numerum accumulant: unde colligit Cardanus, ijs omnes dolores posse levari. Mundella contractiones nervorum sanari affirmat, ubi ex oleo chamomelino vermibus his prægnante illiti fuerunt. Idem narrat Marcellus de melle (uti dicam) lumbricato. Podagræ proculdubio (inquit Aetius) in oleo cocti, cum pauca cera, singulari sunt remedio. Idem quoque Marcellus; sed etiam aliquando mel admiscet. Vigo ad juncturarum dolores ex his & ranis Emplastrum componit, quibus viperarum etiam adipem adjungit.

Ad dolores juncturarum, ℞. Cineris lumbric. ℥iij. olei rosac. vel vulpini. q. s. misce. fiat unguentum. *Aliud præstantissimum*: ℞. medullæ cruris vituli, olei rosf. completi & antiqui ℥iij. Lumbricorum mundatorum cum vino & sale ℥ij. bulliant in balneo Mariæ ad mucilaginis consistentiam. Hac cervicem & scapulas & locos dolentes inungito; nam mirè prodest. Plinius. Eos cum melle illinit, atque inde malagma confectum imponit Marcellus. In *membri alicujus extenuatione & atrophia,* lumbricos mundatos, in phialam indere oportet optimè lutatam, ne quid expiret, & in clibanum tepidum vel balneum reponere. Inde in lentum quendam humorem resolventur, *Ad paralysin membrorum* expertissimum & mirabile remedium: ℞. cinerum lumbricorum tenerorum ℔. iij. Zingib. galang. ana ℥iij. cum melle despumato; incorporentur, & fiat unguentum. Hoc tribus noctibus continuis inunge patientem, ligando fortissimè brachia supra ventrem vel stomachum: tum bene cooperiatur, & à frigore caveat. *Iacobus de Parma.* *Ad canitiem arcendam* oleo huic cineri admixto utuntur mulieres dum caput pectunt, Plinio Authore; cui subscribit Serenus his versibus,

Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo,
Et juvenem præstant redivivo flore capillum:

Dentium dolori quomodo medentur, anteà diximus. Quin porrò cinis illitus dentes integros juvat, & putridis injectus facilè eos, imò vel molarem cadere cogit: præsertim dente priùs scarificato, & pulvere satis repleto atque asperso. *Aetius.* Gal. 5. sec. loc. idem fere ex Archigine habet. Prosunt & cum mori radice in aceto Scyllitico cocti, ita ut colluantur dentes, *Auribus purulentis* cum oleo infusi valde conducunt ex Galeni sententia: inflammationes earundem mulcent cum rosaceo cocti. Aetius.

Si verò obtusus sensus remoratur in aure, }
Lumbricos terræ, sebumque ex ansere rauco } *Serenus.*
Excoque: sic veterem possis depellere morbum. }

Myrepsus lumbricos cum exigua terræ parte, unde desumpti sunt, terit, subigit, ac illinit *ad aures contusas.* Marcellus terit cum rosaceo, Celsus cum oleo olivarum. Faventinus *in aurium doloribus oleo lumbricorum partes* inungit extimas, atque etiam internis ipsum instillat. Marcellus porra, non plantata sed sata, impari numero cum lumbricis totidem teri jubet, & in oleo optimo decoqui ad tertias: hoc deinceps oleum auribus inditum, earum primis doloribus, ac hebetudini valde auxiliari profitetur.

Fissuras

Fissuras aurium manuum ac pedum, oleo lumbricato curat Albuzor. *Ad antiquum capitis dolorem,* ex thure, castoreo, & cum aceto [illegible] præclare conferunt. Galenus ad [illegible]em hujusmodi in Euporistis parat remedium. ℞. vermes terrestres numero 15. grana totidem piperis, aceti, q. s. misce, atque illine. *Aliud.* ℞. Vermes terrest. muscerdæ, piperis albi, myrrhæ, ana ℥ss. tere ac subige cum aceto, locumque *Hemicrania* læsum illinito. [illegible] repsus illos vermes impares esse vult, utque sinistrâ tantum manu [illegible] superstitiosè injungit. Si vis explorare (inquit Marcellus) utrum tumor in collo apparens, *Struma* sit necne; lumbricum vivum, cuicunque eorum apponi curato; qui (si struma sit) in terram convertetur lumbricus; sin minus, integer manebit atque illæsus, idem Plinius. Lumbrici terrestres nobile illud Emplastrum Arnoldi [illegible] ex pelle arietis, & sanguine [illegible], *Contra rupturam* ingrediuntur; eoque ad *Enterocelen, & epiplocelen* sanandum laudat Holleriu. *Calculum* quoque minuunt, tum intus sumpti, tum in unguento pectini crassius illiti. *Gal. Mulierum quod mala attinet,* Collo alligati partum retinent, femori contra appositi, eundem & secundas educunt: attrahunt nempe potenter, ubicunque vivi applicantur. *Plin. Collectiones mammarum* vermes terreni per se impositi curant; nam concoquunt, a[illegible], extrahunt, & ad cicatricem perducunt. *Alex Bened.* Sic Myrepsus ex ijs con[illegible]sis Emplastrum componit. *Mammis induratis ac inflammatis,* terræ intestina cum malis cotoneis apponito, vel cum polenta; Aetius. Si autem post partum mulieribus mammæ intumescunt, atque (ut Sereni verbis utar,)

———*Clausas penitus dolor angit acerbus,*
Lumbricis terræ turgentes unge Corymbos.

Etenim mammarum suppurationes & abscessus concoquunt, coctosque evacuant & persanant. *Ad ignem sacrum* Indi (narrante Carolo Clusio) ex Lumbricis terrestribus unguentum ita conficiunt: ℞. Lumbricos terra exemptos, eosque Mazæ folijs vel polline nutrito aliquandiu; ac pingues redditos, in fictili vase (semper despumando) coquito; colatos deinde rursus percoquito ad Emplastri ferè consistentiam, quod rectè paratum lutei erit coloris. Hujus partem aliquam in aqua rosacea stillatitia dissolve, locumque affectum ablue bis in die. Præstantissimum sane remedium (inquit Clusius) & experientiâ longissima corroboratum. Plinius eos ex aceto idem præstare affirmat: Qui etiam (unà cum Aetio & Myrepso) mirabile auxilium esse dicit, Lumbricos tritos ac Scorpionum plagæ impositos; nam & dolorem (inquit) confestim sedat, & tumoris malignitatem corrigit.

Oleum Lumbricorum ad varios utile esse morbos nemo non novit: & secundum veteres ita paratur. ℞ Vermium terrest. lib. ss. olei rosf omphac. l. ij. vini fragrantis albi, ℥ij. bulliant in balneo ad vini consumptionem. Hoc nervos relaxatos, & contractos, & stupidos, & affectos, & infrigidatos curat omnes fere mitigat dolores, & calculum minuit pectinis Lumbi [illegible] inunctione. Verum in ejus præparatione, quisque suam sequitur sententiam. Quidam enim ante olei additionem, lavant eos & purgant vino albo; quidam omnino nec lavant, nec terram exprimunt, & vinum odoratum potius fundent, ut citius penetret. Alij simplici oleo utuntur, non rosacco; alij vicissim chamæmelino. Coquendi item varios modos ostendunt. Nam hic in clibano, ille in balneo, alter in fimo rem digerit. & quidam flores chamæmeli & anethi ad dolores mitigandos; quidam hypericonis flores ad vulnera glutinanda; alter limaces; alter cocleas, pro suo quisque animo ad[illegible]. Aquam quoque mirabilem ex Lumbricis parat Bartapaliæ author, fol. 254, in vulneribus morbisque externis & internis plurimis perutilem. *Ad Lumbricos*

bricos Equorum ac boum, Lumbricos terrestres vivos naribus infundit Pelagonius, quamvis cornu eos in stomachum transferre longè præstaret. Cineres Lumbricorum tritos cum carne calida accipitri dare Tardinus præcipit, cum alvum exonerare nequeunt. Sunt item cibo Talpis, ijsque fodientibus mira festinatione erumpunt e terra. Sues (ut Varro scribit) limum turbant, terramque rostro effodiunt, ut ijs vescantur. Albertus bufones, Bellonius Lacertos, Tarentinus paguros marinos; experientia ranas, anguillas, fundulos, Cyprinos, rochas, truttas, darcas & tineas, Lumbricos avidissimè devorare satis testantur; ... quoque Aristotelis, avis species, Vannellus a quibusdam dicta, nec non gallinæ, & tota cornicum natio ijs vescuntur. Parum illi autem prudentes piscatores, qui Lumbricos succis medicatis exire cogunt; quippe amarulentiores factos pisces respuunt; contra vero, si per diem integrum in farina triticea cum pauco melle jacuerint, & tunc hamis affigantur, vel ipsa quidem ambrosia magis sapiunt. Nec contemnendam quoque utilitatem ex ijs capere possumus, eò quod pluvias imminentes nobis præsagiunt, subita e terra eruptione. Si autem pridiana vespera latuerint, crastinam serenitatem promittunt. Quidam ferrum ad chalybis duritiem fingunt hoc modo. ℞. Vermium terrest. partes duas, rad. raphani partem unam; contundantur, & alembico destilletur aqua: vel accipe aquæ Lumbricorum stillatitiæ, ℔. iij. succi raphani l. j. misce: ferrum sæpius hac aqua extinctum in eadem maneat per decem dies, ac valde indurescet. *Aliud.* ℞. Lumbr. terrest. l. ij. succi raphani l. j. destillentur in alembico lento igne: & in hâc aquâ destillata tempera ferrum. Item; Acedulæ, cicutæ fœtidæ, & Aristolochiæ rot. succus pari mensurâ extrahatur, & in illo chalybs multoties distemperetur. Succus quoque Cyclaminis idem præstare creditur; authore magistro Fakenham Medico insigni. *Aliud.* ℞. Sanguinis hirci, cui adde parum salis communis; olla vitreata & bene lutata sepeliantur in terra per dies 30. Tum sanguinem in balneo destilla, & liquorem destillatum aquæ Lumbricorum adjungito pari mensura. *Aliud.* ℞. aquæ Lumbricorum, raporum, radicum malorum arborum, ana; separatim destillatarum æquam mensuram misce, ac ferrum in ea aqua extinguito, ut dictum est. *Anonymus Gallus.*

CAP. XXX.

De Animalium Lumbricis.

Nomen. LUmbricos à lumbis dictos putat Isidorus. Nam & Lumbos ventrem appellant veteres, & χορίδας apud Hesichium & Suidam, *Lumbricis laborantes*, quidam interpretantur. Sed rectius à Lumbricis terrestribus quos naturâ & formâ referunt, nomen sumpserunt. Cornelius Celsus eos vermes, Plinius Interraneorum animalia vocat. Apud Græcos ἕλμινθες, λίμινθες, ἕλμιες, ἕλμιγγες, ἔφλοι, & (cum ad magnitudinem non vulgarem pervenerint) θηρία dicuntur, ut ex Æliano apparet, lib. 9. cap. 33. Advertendum est differentiam esse apud scriptores latinos, inter vermes & vermina, seu verminationem: quia vermes propriè sunt animalia; vermina autem & verminationes dicuntur tormina intestinorum: quemadmodum præter Celsum, Serenum, Plinium, Seneca Epistola 97. testatur. Verùm Arabes *Emicar*, Sylvaticus *Elsngen*, Germani *Spulworme*, *Bauchworm*, Angli *Gutt-worme*, Illyrici *Sskrkawka*, vocabulo difficilis pronunciationis vocitant. *Descriptio.* Est autem Lumbricus animal insectum, depes, in corpore animalium natum, variè lædens operationes. Dixi *Animal*, ut Lumbricos

bricos illos latos *Tænias* dictos excluderem, qui licet substantia sint adnata intestinis, & animalis formam repræsentant: non propriè tamen pro animalibus haberi possunt; ut Hippocr. 1. de morbis rectè affirmat: dixi *Insectum*, tum quia annuloso sunt corpore, tum quia veteres inter serpentes illos non numerant, nec classe aliqua peculiari hactenus donarunt. Dixi *Depes*, ut a pedalibus vermibus distinguerem. Dixi *in corpore animalium natum*, quia non solum in intestinis gignuntur, sed etiam in singulis partibus carnosis; imò in corde ipso, ut in historia patebit. Neque homines duntaxat ijs vexantur, sed & equi, boves, vituli, canes, porci, accipitres, atque totum animalium perfectorum genus. Dixi, *Variè lædens actiones*, quoniam ab ijs dolores, tabes, convulsiones, epilepsiæ, phrenitides, variaque alia mala sequuntur; præsertim si vel magni substantia vel numero plures excreverint. Sunt autem isti omnes Lumbrici vel in viventibus membris nati, vel in mortuis. Viventium vermes triplices videntur; στρογγύλοι, σικυώδεις, ἀσκαρίδες: quos Latini Teretes, Cucurbitinos, & Moritores jure appellant: quales in intestinis animalium sæpe nascuntur. Neque ibi solum, sed etiam in alijs vasis atque visceribus: quâ de re apud veteres scriptores maximam controversiam invenio. Nam Gal. 1. de loc. aff. cap. 5. certos morbos, certis partibus alligat; ut Lumbricos intestinis, calculum renibus & vesicæ. Verum ipse cum plurimis alijs Academicis vidi calculum instar ovi columbini, per alvum excretum Cantabrigiæ a Doctore *Larkino*, Regio medicinæ ibidem professore, qui dolore col. & Atrophia diu afflictus, calculum quem dixi, forma & magnitudine, ceu molestissimum ani partum, tandem enitebatur. Idem Montuus & Benivenius se vidisse, scripto affirmant. Qui etiam uno clystere Nobilis Leonardi fœminæ lectissimæ injecto, triginta quinque calculos, a Mespili seminibus non abludentes, uno tempore (anno 1583.) eduxi. Pedemontani, Arculani, Guainerij, Tralliani, Benivenij & Montui fidem multi in dubium vocant, quod (præter Galeni sententiam) in capite, pulmonibus, venis majoribus, folliculo bilis, sub lingua, in juncturis, alvo, calculos se non semel conspicatos esse literis prodiderunt. Cæterùm cùm experientia quotidiana illos purgat mendacij, Græcum Græca fide dixisse, hos autem rem verissimam narrasse confiteri debemus.

Meminisse sane potuit Galenus, Hippocratem epid. 5. sect. 12. non temere affirmasse, Ex mulieris utero manibus obstetricis expressum esse lapidem asperum, magnitudine verticilli fusi. Quæ sane præmittere visum est, ne dum Lumbricos cunctis penè partibus innasci, ex aliorum fide, nostrisque oculis, asseveramus aut rem novam, aut falsam dixisse existimemur. In Hemicraniæ vehementissimo dolore raro apparent vermes; aliquando tamen id fieri docet Hollerius lib. 1. cap. 1. Morbum hunc Poloni *Stowny roback*; Germani *Hauptwurm* appellant, fuitque olim in Germania & Hungaria frequens, atque omnes eo correpti in phrenesin vel maniam inciderant; mortuisque dissecto cerebro, vermiculus inventus est. Tunc medici allium cum vino sublimato exhibuerant, semel aut bis in die, quod quicunque biberant, convaluerant; alij vero omnes perierant. Philippus Shotus quinque famulos suos eo morbo affectos ita curavit; ut quidam in Epistola ad Gesnerum scripsit. Vermes in cerebro sæpius conspici, Thomas à Vega, com. in cap. 5. lib. de loc. aff. Galeni, & Balthasar Conradinus cap 10. de febre Hungarica testantur. Cornelius quoque Gemma in appendice operis Cosmocrit. de Hæmitritæo pestilentiali differens, mulierem in civitate quadam Mosæ fluvio adjacente, vehementissimo & diuturno capitis dolore correptam memorat; qua posteà expirante, cerebrum dissectum fuit, atque inibi maxima putredinis vis vermiumque copia reperta. Dignoscitur ista affectio, authore

thore Rhaſe, ex corroſione proræ capitis interna, doloreque vehementiſſimo, & ferè ad inſaniam ducente. Curatur per ſternutationes, & ſuccos vermes necantes naribus injectos, Rhaſis, lib. 1. cap. 9. Qui vero quotannis in cervorum, & aliquando caprarum, ovium & arietum (præcipue pinguium) cerebro inveniuntur vermes; venatoribus, & lanionibus notiores, quam ut à me deſcribi debeant. Sunt autem Eulis maximis (Alexand. Benedicto, & Matthiolo referentibus) æquales, ejuſdemque cum illis formæ. Horum quoque Theophraſtus meminit, Hiſt. lib. cap. 53. & Aleander Trallianus, lib. 1. cap. 15. Ferunt Democratem Athenienſem in adoleſcentia morbo Comitiali laborantem, oraculum Apollinis conſuluiſſe, Pythiamque reſpondiſſe his verbis.

> [illegible]
> [illegible]
> [illegible]

id eſt, *Longum de grege tolle capellæ vertice vermem*
Rurs amatricis, & ovis de tergore circum
Multivago vermi pecoris de fronte revulſo.

Quo reſponſo nonnihil anxius redditus adoleſcens, Theognoſtum Democratium adijt nonageſimum octavum jam agentem, qui oraculi ſenſum explicaret. Huic Theognoſtus, nihil planius dici poſſe memorans. Se enim longa experientia in caprarum oviumque capitibus vermes vidiſſe, qui pelle nigra ovis involuti colloque appenſi, morbum Comitialem mirè tollerent. Scribunt quidam (teſte Plinio) Eulas duas in capite Phalangij lanuginoſi reperiri, qui vermes cervina pelle incluſi, & ante Solis ortum mulieribus alligati, conceptum prohibent. *De abdominis vermibus*; Fæmina quædam mihi notiſſima (inquit Pennius,) ſe vidiſſe retulit quoſdam teretes ex ventre per umbilicum non ſemel tantum prodeuntes.

Aures item vermium ſepè locum eſſe ſtatuunt Antiqui, contra quos hujuſmodi remedia propoſuerunt: ℞. radicis cucum. Aſini ſuccum, & ſucci ſalviæ nobilis, ſive latifoliæ, tantundem, miſce, & auribus infunde, Gal. lib. 3. ſec. loc. ubi Andromachi auricularias compoſitiones numerans, hanc Pritanidis & Harpali valde cõmendat. ℞. Opij ob. ij. myrrhæ, nardi, croci, ana ob. iij. æris uſti, ob. v. aluminis ſciſſi & rotundi, ana, 31. veratri nigri ℨij: excipe paſſo vel roſaceo, & auribus applica. Lib. Eupor. ſecundo, locuſtam aurium vermes necare ſcribit & pomum odoratum ferè perforatum auri adhiberi jubet, quoniam exibit vermis odoris dulcedine illectus. Plinius Cyperi radicem in aqua coctam valde laudat, & urinam pueri impubis, & ſuccum canabis, rutæ, rubi, & capparis fructus, infuſum. Varia denique remedia ex Columella, Vegetio, Marcello Empyrico, Tralliano, Vigone, Tarai. o, & Arabum familia depromere poſſitis, quibus hic ſuperſedere viſum eſt, & ad alia tranſire. Monardus cuidam narium Polypo laboranti ſuccum Tabaci injici curavit: quo perpurgato ulcere, vermiculos multos ejecit: gignuntur ergo etiam in naribus (invitis Gabucini argumentis) non duntaxat ex alijs partibus ejiciuntur. Sub lingua lumbricos naſci bubulci nõrunt, & canis Lytta (cujus vermis geſtationem, rabidi canis morſum arcere tradit Plinius) ſatis convincit, imò ſub linguis hominum eos ſe vidiſſe prodit Valeriolus. Pectus ipſum & pulmones a lumbricis tutos non eſſe, multorum experientia ſatis conſtat. Teſtor Antonium Benevenium, Benedictum Renium, Manardlam, & Antonium Siculum; qui eos non excreatione aut vomitu, ſed tuſſi ejectos viderant. Scribit etiam Alſaravius, capite de tuſſi, fieri aliquando tuſſim ex animalculis in cannis pulmonum & cavitate pectoris generatis; quæ muſcilionibus haud majora cum ſint, tamen ubi de loco in locum migrant, tuſſis

tuſſis oritur, ſicuti quieſcentibus viciſſim ipſis, ſedatur. Horum quoque mentionem facit Abynzoar Abhomeron. lib. 1. tract. 11. cap. 3. affirmans antiquos Medicos idem vidiſſe & ſcripſiſſe. In jecore & liene, Albertus & Gentilis; in fellis veſicula vermes Platerus vidit. Quare utcunque Galenus, vel Avicenna, ex perpetui pulmonum motu, cordis vicinitate, alijſque frivolis argumentis hoc convellere ſtatuunt, tamen ſenſibus cedere debere rationem (phyſicis præſertim in rebus,) nemo non dixerit. Nobilis quædam mulier Faventis (inquit Hyeronimus Gabucinus, commentario de Lumbricis, cui magnam hujus hiſtoriæ partem debemus) quum ſtomacho graviſſimè diuque laboraret, durioris tandem pituitæ globum ejecit; quo diſſecto, veluti carnis fruſtum comparuit, in quo vermis; mulier convaluit, quam veneficio affectam vicini putarant. *De Vermibus Renum & veſicæ:* Putreſcentibus renibus aut veſicæ muſculo, vermiculi ſæpè ejiciuntur, de quibus has ex Pennio hiſtorias exſcribere placuit. Fæmina triginta ſex annos nata, ab apoſtemate renum vehementer doluit atque intabuit: tandem vermiculos ejecit, digitum tranſverſum longos, quos in hypoſtaſi urinæ primus repperi, anno 1582. Randulphus Medicus Londinenſis, eruditus & pius, cum nep... cujuſdam cadaver diſſectum intueretur, in morbido rene altero, rugoſo illo quidem & putrido, vermen juſtæ longitudinis invenit. Timotheus Brightus, peritus ſanè Medicus, & cui ob Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ epitomen multum debemus, ſtudioſum quendam Academicum, dum Cantabrigiæ degeret, Vermem ſeſquiunciam longum eminxiſſe vidit ... more, ſed & multis pedibus & citiſſimus donatus. Aloyſius Mundella, Medecin. Dialogo 4. Argenterius cap. de veſic. morb. Rundoletius libro de dign. morb. cap. 17. Scoliaſtes Hollerij lib. de morb. int. cap. de veſicæ ... (ut Levinum, Cardanum, & propriam meam experientiam taceam) ſatis teſtantur, Hujuſmodi quoque animalcula veſicæ innaſci. Ex utero vermes Aſcaridibus ſimiles prodijſſe non nos ſoli Francofurti in Germana muliere, anno 80 vidimus, ſed Aloyſius idem Epiſtola ad Geſnerum; & Hippoc. 2. de m. mulier, & Avenzoar lib. 1. tract. 2. confirmant. Kiranides in mulæ matrice vermem reperiri ſcribit, qui alligatus mulieri, ſterilem reddat. In India regionibuſque ſupra Ægyptum animantes quædam vivæ Lumbricorum formam præferentes (Dracontia vulgò) in brachijs, cruribus, ſuris, atque alijs muſculoſis partibus conſiſtunt, in puerulis item in latebris coeunt ſub cute, aperteque moventur: deinde ubi perennarint diutius, in extremitate aliqua Dracontij locus ſuppuratur, & aperta cute foras progreditur Dracontij caput. Paulus, lib. 4. cap 59. Soranus concedit quidem id, ſed animalia eſſe dubitat. Oriuntur quoque in ſanguine ipſo animalia lumbriciformia, exeſura corpus, veluti ſcribit Plinius, Hiſt. 26. cap. 13. Plutarchus, 8. Sympoſi: q. ſcribit, Ephebum quendam Athenienſem lumbricos una cum ſemine rejeciſſe. Ex inguinibus & naribus Ægineta proijſſe vidit, ut lib. 4. teſtatur, cui Benivennius, cap. centeſimo ſubſcribit

Naſcuntur item ſub ungulis ovium (teſte Columella;) quales etiam nos vidimus ſub unguibus panaritio laborantium. *Atque de viventium corporum Lumbricis hactenus.* Qui vero in mortuis putridiſue membris (ſive id morbi, ſive Chirurgiæ vitio contigit) naſcuntur, Latino nomine carentes, Græcis [illegible] dicuntur; ut ex Hippocrate apparet: Angli *Maggots* appellant. Cælius Eulas Latinè etiam dici voluit, mutuata à Græcis nomenclatura. De his ordine decemus. Primum autem de Lumbricis Inteſtinorum, quorum deſcriptiones, Cauſæ, ſigna, ſymptomata, curationéſque explicatæ, multum cæterorum hiſtoriæ lucis afferent.

CAP.

Cap. XXXI.

De Lumbricorum Intestinorum descriptione.

LUmbricorum qui in intestinis procreantur tria esse genera, suprà fuit commonstratum: quid autem eorum quodque sit, operæpretium fuerit explicare. *στρογγύλαι* sive Teretes lumbrici primam constituunt differentiam, eamque omnibus perspicuam, quod sanè alijs frequentiores sunt: ita nuncupati, quod reverà teretes atque rotundi appareant, non absimiles vermibus, qui in fætunticetis nascuntur, quos Græcos *γῆς ἔντερα* id est, terræ intestina dixisse, antea memoravimus. His, ut cuiq; vermium generi, nulli sunt oculi, & longitudo palmaris, vel paulo maior. Tamen Benivennius cap. 2. Fabrum quendam unà cum crassiore pituita lumbricum teretem vomitu expulisse affirmat, longitudine ferè sesquipedali, satis planum, rubro capite, levi, & pisi magnitudinem non excedente: cæterum illi corpus lanugine quadam confectum, cauda item lunata. Romæ item anno 1543. quidam ætate jam ingravescente constitutus, quum multis diebus (historiam Gabucinus narrat) maximis torminibus discruciaretur, lumbricum tandem aluo deposuit nigrum, pilisque refertum, longitudine pedum quinque, magnitudine qualis est arundo. Vidi etiam qui palmæ longitudinem non excederet, rotundis omninò persimilem, nisi quod dorsum habebat lanuginosum;& pilis rubris veluti consitum: quo idoneis medicamentis evacuato incolumis quidam juvenis evasit. Canonicus quidam Antonianus (Hieronymo Montuo asserente) viridem lumbricum ejecit, sed brevi tempore à propulsa fera diem obijt. Maximam tamen partem leves sunt, non hirti; palmares non pedales; utraque extremitate mucronatâ & veluti rostratâ. Eatenus etiam à terrestribus differunt, quod nec torquem nec cingulum ullum gestant. Colores quod attinet, vidimus nonnullos, rubros, flavos, nigros, & ex parte albos vel fulvos. Virides rariùs se objiciunt, verùm & tales viderat Montuus. *Σικυώδεις* dicuntur vermes illi palpitantes, & cucurbitæ semina repræsentantes, de quibus inter Gabucinum & Mercurialem magna lis. Etenim ille cum de lato lumbrico infinitis Cucurbitinis pelliculâ interclusis constante agit, sic loquitur: Ego vero (inquit) nihil aliud latum lumbricum esse existimo, quam secundùm Hippocratem, veluti abrasionem intestinorum albam, tota complectentem intestina, intra quam cucurbitæ semini similes animantes procreantur: quæ tunc excerni videatur, quùm illa tota excernitur; frequenter autem per partes: quæ si in excretione frangantur, tum licet intueri illos lumbricos cucumeris semini simillimos seorsim excretos; interdum plures simul complicatos, interdum pauciores. Si quis vero totam illam portionem viderit, sciat non abrasionem illam tæniformem, sed cucumeri similes animantes intra ipsam, vivere. Hunc ego lumbricum, latum dictum, miræ olim longitudinis palpitantem conspexi, & motu sese locali commoventem, quem mulier quædam in febre quotidiana egessit: quumque illum summopere suspicerem, ejusque motus causam vestigarem, ecce tibi alter paucis ab illis diebus, qui lati lumbrici portionem effatu dignam excrevisse dixit, quam veluti miram nobis ostensurus, incredibili sui cùm desiderio monstravit. Hæc autem portio sese commovebat, quo factum est, ut avidius motus ipsius causam perquirerem. Diligentissimè tandem examinans, per ejus totam cavitatem cucumeris similium animantium seriem conspexi, quæ ex ea veluti è quodam lectulo prodibant interdum unum, interdum duo simul complicata; plerumque quatuor, pluresve: atque eam abrasionis partem, quæ vacua ab hujusmodi

jusmodi [illegible] portionis animalculis erat, nullo pacto moveri, imo subsidere. [illegible] factum est, ut latum lumbricum nil aliud esse existimem, ac mucos inter [illegible] genitos, vel mucosam pituitam intestinorum frigiditate addensatam [illegible] modo intestina introrsum ambientem, quam mulieres assidentes lectulum lumbricorum vocant. Ex qua mucosa materia cucurbitæ similes animalia [illegible] conceptus more producuntur, qui à secunda nuncupata membrana [illegible] primùm e semine genita, undiquaque contegitur. *Hæc Gabucinus* [illegible] jus sententiæ suffragatur Avicennas Fen. 16. tract. 5. cap. 2. his verbis: Cu[illegible] & lati lumbrici progignuntur ex ipsis viscositatibus fixis in su[illegible] intestinorum, quas comprehendit panniculus mucosus velans eas, [illegible] ipsi generentur ex eo, & [illegible]. Idem & clarus Antonius Benivennius Florentinus in Com. de mirandis in [illegible] cap. 87 testatur, qui in Avinonis thermis, quæ sunt in agro Senensi, mulierem vidisse scribit continuis septem diebus aquâ epotâ complures cucurbitinos ejicientem: qui usque adeo inter sese dum alter alteri mordicus inhæreret, jungebantur, ut cum [illegible] quatuor cubitorum longitudinem excederent, unum tamen corpus, unum duntaxat lumbricum existimares. Ioannes Bibliopegus Basiliensis dum in ea Academia sub Zuingero Plateroque præceptoribus, anno 1579. medicinæ incumberem) ejusmodi latum lumbricum decem ulnas longum de[illegible] omni doloris sensu, & non multis antè annis similem quoque excreverat. Constabat autem ex multis Cucurbitinis; absque quibus fuisset, expers motus, sensusque, ex animalium numero jure esset exclusus. Platerus talem lumbricum exiccatum habet octodecim ulnarum longitudine, quem ego vidi. Lumbricum scribit Plinius ab ægro rejectum ad longitudinem trecentorum pedum. Quare quicquid Mercurialis contrà objicit lib. 3. de morb. puer. cap. 7. approbante rem ipsam experientiâ, fundamento caret. *Verùm* [illegible], Fieri non posse, ut animal aliquod tot fætus edat, quot apparent seminibus Cucurbitæ similes. Deinde; Nequaquam locum intestinorum capacem esse tot fætuum. Tertio, Fieri id violenti exitus figuratione, quia inter excundum confractus, in ea minima segmenta cucurbitina dividitur. Atque hinc potest colligi, nugas esse quas comminiscuntur Arabes de lumbricis cucurbitinis, quandoquidem nulli sunt tales. Quid audio doctissime Hieronyme? Te tantis con[illegible], longa experientiâ instructum, propriæ imaginationi ita applaudere, ut rem sensibus obviam, nostris, Gabucini, Benevenij, Arabumque oculis manifestam, negare audeas? Et, Nullum animal tot fætus edat cucurbitinos? quid [illegible] quum una puella, sumpto ad lumbricos necandos medicamento, sept[illegible] (teste Gabucino) ac septem teretes supra centum [illegible] ut omittam quæ de horum admiranda multitudine Benevenius vir probatæ fidei (cap. 85.) commemorat. Quod vero loci incapacitatem obtrudis, id si pro argumento objicis, lepidè erras.

Etenim intestina non solum quot sunt in cucurbita, sed ipsam quoque cucurbitam præparatam suscipiant. Ludis autem non lædis Avicennam & Arabes ultima objectione, quandoquidem in dissectis cadaveribus cucurbitini vermes tænia involuti conspecti fuerunt, non igitur ex ani violenta expulsione, vel mòdo excretionis, cucurbitinam formam assumpserint; ut tu vel maliciosè fingis, vel potiùs imperitè credis. Concludo igitur cum Gabucino, Cucurbitinos & esse lumbricos, & latum lumbricum Tæniam dictum, non revera esse lumbricum, imo ne animal quidam; sed [illegible], ut Hippocrates vocat, hujusmodi Cucurbitinis loricatim positis repletum. Ascarides *ἀπὸ τοῦ ἀσκαρίζειν* nomen obtinent: quoniam ijs affectos mordicatione & pruritu valde exercent. Alij ab *ἀσκαρίζω, Moveo*, derivant. Iumentarij veteribus dicebantur, quia rarius in hominibus, sæpiùs autem in equis, canibus, gallinaceis,

linaceis, boumque genere apparent. Imò tam infrequenter olim homines vexabant, ut Hippocrati Celſoque ejus ſectatori aut ignoti aut mentione indigni viderentur, qua de cauſa ſiluerunt eorum hiſtoriam, quum de reliquis lumbricis tuſe dicerent. Sunt autem teretibus lumbricis ſimiles, ſed & breviores decuplo (raro enim unciam excedunt) & pro qualicunque ſua longitudine craſſiores in extremo longaone & ani fibulæ initio reperiuntur, vehementem horum locorum pruritum excitantes. Galenus in lib. de linguis Hippocratis ſcribit, Aſcaridas vocatos eſſe à Coo ſene [illegible], *id eſt*, longos lumbricos; quam nobis difficultatem facile ſuperat Mercurialis, quum pro [illegible] legendum rectè monuerit. Quinetiam licet, pro ratione craſſitiei & latitudinis, longi videntur; ſunt tamen, factâ ad teretes comparatione, breves ducendi. Horum atque teretum varij, pro materiæ cibi vel coquentis caloris differentia, colores: Cucurbitini verò ſemper. Vnde ego conjicerem hos ſolos, è ſola pituita, illos ex omnibus humoribus recrementiſq; originem habere. Prodeunt perſæpe magno ſimul numero, & ante excretionem valde pungunt.

CAP. XXXII.

De Lumbricorum inteſtinorum ortu.

M*ateriale*m Lumbricorum cauſam Ariſtoteles lib. 5. gen. & Hippocrates ante eum, 4. morb. ſtercus ponunt. Oribaſius lib. 3. aph. 30. atque eum magiſtrum ſecutus Montanus, ex omni humorum genere gigni animalia inteſtinorum exiſtimarunt. Quos dum hallucinatos putat Mercurialis, pleno ipſe meridie cæcutivit. Sed argumenta ejus examinemus. Non fieri è ſanguine compertum eſt (inquit,) quia ſanguis nunquam ad tantam putrefactionem provenit, ut ex eo gignantur animalia. Tum etiam ex Alèxandri Tralliani ſententia in venis animalia naſci non poſſe affirmat. Verùm, primo argumento experientia nervos præcidit; ſecundum Rhaſis, Loppij, Plinijque auctoritas ſatis jugulat. Non etiam gigni poſſunt ex humore melancholico, quia frigidus & ſiccus; non ex flava bile, quoniam amareſcit: amaris autem rebus non nutriuntur, ſed interimuntur hæc animantia. Cui opinioni licèt Ariſtotelem, Hippocratem, Galenum. 4. ſimpl. med. Aeginetam, lib. 4. cap. 27. patrocinantes inducit; quid tam tamen exile ac iſti omnes? Norunt enim lanij in oviũ ſplene, melancholici humoris fonte; & in boum felle, bilioſi & Aloetici illius ſucci receptaculo; innumeros aliquando viſos eſſe lumbricos Neque ſane video cur minus ex bile flava vermes, quam in abſinthio; ex melancholia quàm in lapidibus; ex ſanguine, quam in ſaccharo naſcantur. Cæterum niſi ex illis oriuntur, cui tandem materiæ debent principium? Reſpondet Patavinus Medicus: *Remanet igitur, ut duntaxat generari poßint ex pituita cruda*: quam ſcilicet vel nimia ciborum optimorum quantitas per caloris inopiam; vel malorum quantitas corrupta per depravationem peperit. Quæ licet ſententia Galeno, Aeginetæ, Aetio, Avenzoari, Avicennæ, Columellæ, Celſo, Alexandro, noſtroque imprimis Mercuriali vehementer placet: rectius tamen Hippocrates mea ſententia, qui non ſecus animalia in Microcoſmo gigni, ac majori in mundo exiſtimavit: Sicut igitur habet in ſe terra omnigenum humorem, calorem, ſpiritum, ut naſcentia nutrire poſſit [illegible]. Quinetiam quum hæc animalia terræ illa inteſtina per omnia repræſentent; iiſdem ſanè principijs utraque frui nemo ſanæ mentis negàrit. Quæ terræ pituita ineſt? gignit tamen paritque teretes, cucurbitinos,

curbitinos, aſcaridas, omniſque generis Lumbricos, imò optima tepidiſſimaque terra ijs abundat: tantum abeſt, ut ex crudis corruptiſque tantum humoribus originem ducant. Nonne etiam ab hominibus ſanis atque valentulis Lumbricos dejectos quotidie videmus? Equidem novi Francofurti ad Mœnum Flandram quandam, quæ ab ineunte ætate ad quadrageſimum uſque annum Teretes diurnè aliquot ejecit, citra ſalutis diſpendium: neque unquam ab ijs male habuit. Concludimus igitur ex omni corporis humore crudiuſculo naſci poſſe Lumbricos; non ſolum ex pituita minus concocta vel corrupta. Formalis cauſa à calore pendet interno, blando, miti, benigno, animante & vivifico: in quo illa fictrix Caleodea Naturæ vis (utor Avicennæ verbo) ignis ſecreti gradibus colores illinit, formamque latam cucurbitinam, (& aliquando lacerti, bufonis, bruci, erucæ, anguis, anguillæ, ut in hiſtorijs legimus;) ludens ſuperinducit. Hæc guſtum tactumque & motum ſubminiſtrat: hæc illam ſugendi vim, quâ ſuccos inteſtinis illapſos avidè atque validè prolectant. Abſque iſto fuiſſet, calor alter ille [illegible] materiam forte putrefactione alteratam diſponeret; nunquam autem animalis ei formam & ſchema conferret. Non enim quia inteſtina teretia, Teretes propterea Lumbrici procreantur, ut quidam ſomniant: ſed externa forma ab interna pendet, ſpiritusque de animæ ipſius ſinu depromptus, ſine cælatore aut fabro ſpecies effingit. Qui ſpiritus, efficiens cauſa mediata eſt; Deus autem ipſe [illegible] hic rebuſque alijs habendus: in quo, ut nos, ita Lumbrici, mov[illegible], [illegible], atque ſenti[illegible]

[illegible] cauſa uſum monſtrat: qui Dei omnipotentiam & Naturæ Majeſtatem, tum utriuſque ſingularem in homines providentiam curamque declarat. Vſus. Colligantur quippe in nobis putridæ ſuperfluæ & excrementitiæ nonnullæ partes, quas benignior naturæ manus in Lumbricos vertens, corpora depurat; quemadmodum pediculis à longo morbo ſcatere, inter bonæ valetudinis ſigna habemus: abſumunt item multas in hominum corporibus humiditates, & niſi certum numerum tranſierint (tunc enim alimentares depaſcunt ſuccos) [illegible] maximo ſunt commodo. Tantum abeſt, ut per ſe inter morbos, vel ca[illegible]s morborum à Medicis cenſeri debeant. Inter concauſas, locum tantùm & Regionem refero. Nam licet pueris magis quam adultis, fæminis quam viris; peſtilenti tempeſtate quam ſalubri, autumno quam Vere; malæ quam exactæ diætæ hominibus frequentius accidant; tamen unamquamque ætatem, ſexum, conditionem, tempeſtatem, diætam, comitantur; ne aliquis ab ijs fuerit tali privilegio immunis. Locis duntaxat & Regionibus immunitas quædam conceditur, pro quorum naturâ, in his multi, in illis nulli vermes naſcuntur. Siquidem Lumbrici non omnes inteſtinorum partem quamcunque occupant; ſed Teretes duntaxat in gracilibus; Aſcarides in longaone tantùm; Cucurbitini in omnibus ſoli procreantur. Sunt item Theophraſto, Plinioque teſtibus (lib. hiſt. pl. 9. cap. 2. lib. nat. hiſt. 27. cap. 13.) gentium & Regionum differentiæ non mediocres: nam lati, ſeu Cucurbitini Lumbrici, Ægypti, Arabiæ, Syriæ, ac Ciliciæ populis familiares: è diverſo, Thraciæ, Phrygiæ incolis ignoti; imò quum eodem confinio Bœotij cum Athenienſibus copulentur, illi frequentiſſime laborant Lumbricis, hi quaſi privilegio donati eos non ſentiunt. Quæ ſanè ille ſolus mirabitur, aut cum figmentis ponet, qui terrarum naturas pro ſitu ſyderum, ventorum natura, ac glebæ ipſius conditione variari neſcit. Amnis (referente Ariſtotele lib. de nat. anim. cap. 28.) in Cephalenia inſulam dirimit, cujus circa alterum latus eſt Cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Prodoſelenâ via interjacet, cujus ex una parte Cattus gignitur, in altera gigni non poteſt. Terræ Bœoticæ in Orchomenio lacu talpæ habentur multæ; at in Lebadio vicino, nullæ ſunt;

 neque

neque aliunde portatæ terram confodiunt. In Ithaca insula lepores vivere nequeunt, nec in Sicilia formicæ equestres, nec in Cyrenensi agro ranæ vocales, nec in Hibernia (ut novimus) aliquod venenatum genus. cujus rei argumentum solus is dixerit, qui sine basi terram medio cœlo suspendit. Neque enim mihi ille oculus, quo hoc videam; nec animus ut intellectu majora unquam affectem. ——*Vos isthoc Delia proles,*

Queis solium sedemq́; Iovis scandisse libido est.

Cap. XXXIII.

De S[illegible] & curatione Lumbricorum ex Gabucino.

L[illegible] igitur notas, ab ijs qui Teretes vocantur exorsi, dicamus; tum quia frequentiùs hi pueros vexant, tum quod sæviora inferunt symptomata; de quibus Paulus hoc pacto scribit. Sequuntur autem eos qui Teretes Lumbricos continent, ventris & intes[illegible] morsus; tussis cum exigua sâtietate irritans & molesta, [illegible] alij dormientes saliant, & absque ratione [illegible] [illegible] surgunt, ac rursus sopiuntur; arteriarum cursus inæquales, [illegible] ordine, quæ cum extremorū partium frigidione tertiam, [illegible] [illegible] [illegible] essionem sine ratione habet. Pueri supervacuè mandunt, & linguam exerunt; dentibus strident, connivent oculis, [illegible] [illegible] irascuntur: malæ per exigua intervalla modò rubent, [illegible] [illegible] vero ad ventriculum procurrunt, nauseam, morsus, & inappetentiam faciunt; & si cibum capere ægrotantes coguntur, vix deglutiunt; & si quid accepêre, revomunt: multas quoque venter ciborum corruptiones excernit, & instar tympani inflatur: reliquum corpus non ex ratione macrescit, [illegible], neque evacuatione modica suborta. Hæc autem eveniunt, dum animalia per intestina serpunt roduntque: febris autem calor vapores [illegible] pravos transmittit, ex putrida in ventriculo collecta humiditate [illegible] exhalantes. Hæc Paulus. Aetius vero in hunc modum, ex Herodoto: Cæterùm (inquit) hoc malo affectos incredibilis morsus stomachi ac ventris comitatur, tussiculæque tenuissimæ ac frequenter irritantes, quum tamen [illegible] omno tremunt, & præter naturam exurgunt: quidam vero [illegible] foràs exerunt, oculosque claudunt, ac taciturni sunt, excitantesque molestè ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeuntes. Quidam autem oculos sanguine suffusos habent, & pulsum inæqualem, obscurum, deficientem, ac recurrentem: quibusdam etiam appetitus dejectio accidit: Pueris [illegible] super dum dormiunt, manducatio linguæ; cui accedit conformatio oris in modum lactentium ac cibum accipientium: verùm hæc pauco tempore, & per intervalla fiunt. Aliqui vero [illegible] præter rationem & cum clamore exurgunt, citoque rursus collabuntur. Aliqui etiam dentibus stridunt: quod contingere verisimile est animantibus cibum attrahentibus, mordentibusque ventriculum ac intestina. Iam vero & ad stomachum quosdam processisse constat, [illegible] ac mortium causas fuisse. Sæpe etiam per sese sursum rejectantur; aliquando vero cum pituitoso quopiam humore. Quidam etiam infantes neglecti motu destituuntur, ac refrigerantur; atque instar eorum qui animo linquuntur, tenuem quendam ac frigidum humorem exudant, & ut plurimum [illegible]. Contingit autem aliquando faciem fieri rubicundam, maxime circa malas; verùm color hic rursus in pallorem solito majorem transit. Alij autem instar delirantium peregrina verba loquuntur in somnis; alij

alij decubitum transmutant, continuè dormientes, angoreque vexantur, atque ex loco ad locum sese vicissim projectant: verùm paucos omnino ex his plorare constat; plerique enim in mentis inopia ac taciturnitate degunt. Porro qui a Lumbricis rotundis infestantur, etiam cibum aversantur; & si quid acceperint, revomunt, aut nauseabundi vix deglutire possunt: febres enim in eos cum vehementi extremarum partium refrigeratione irruunt. Quibusdam autem venter ad tympani modum inflatur. Hæc Aetius. Quas vero ex Hippocratis tertia notas recenset, hæ sunt. Lumbrici circa alvum his signis deprehenduntur. Si somnolenti sint, non permittente morbo; & extremæ partes frigidæ, & cordis morsus; urinæ conturbatæ; & lingua humectatur. Item qui animantibus in ventriculo abundant, sputo replentur. & si tenuis quispiam prodierit Lumbriculus, amplius non spuunt. Quicunque igitur in ore ventriculi Lumbricos habent, ferè in totum ipsos vomitu rejectant; quibus vero in intestinis existunt, ipsos infernè excernunt. Omnes autem nauseabundi sunt, vomuntque quæcunque acceperunt. His qui punguntur similes sunt, totoque corpore contrahuntur, ac repentè acervatimq́; moventur, & tormina accidunt interaneorumque dolores. Evaporationes ad caput delatæ, vertigines inducunt. Quin & victus ratio, quæ præcessit, ostendet tibi Lumbricorum generationem, & reliqua. Hæ igitur sunt Teretum Lubricorum notæ; quæ tamen non in omnibus sunt omnes quærendæ (veluti inquit Paulus:) sed quædam ac potiores. Poterant & multa ex neotericis huc conferri, nisi quæ dicunt, ab ijs omnia & magis ab Avicenna desumpsissent.

Latarum tæniarum notas has Paulus scribit. Abundant interdum in non febricitantibus, interdum febricitantibus, in longis morbis superveniunt, morsus stomacho inferentes, appetitumque ad cibos intemperatum. Escam etenim ita devorant, ut aliâ opus sit: quæ nisi præsto adsit, morsus inferunt vehementes: tenuitas corporis cum imbecillitate, quadamque inæqualitate contingit. Infallacissimum vero indicium est, quod cum alui excrementis corpuscula quædam cucurbitæ seminibus similia excernuntur. Hæc Paulus: à quo non dissentit Aetius, nisi quod quos ventriculo inferunt morsus, dicit esse continuos, atque appetitum ad escam inexplebilem. & quod cibi assumpti celeriter in excrementa commutantur. Consequitur affectos corporis imbecillitas cum tarditate, assiduusque famis sensus: quod enim vivificatum est in intestinis, ubi recens exhibitum cibum consumpsit, postea ipsa solida corpora arrodit. Minimè vero fallax signum erit, si cum recrementis quædam cucurbitæ semini similia excernuntur. Quas verò Hippocrates notas recenset, Hæ sunt. Scribit enim ad hunc modum. Species autem alia hujus est, quæ veluti ramenta alba intestinorum exit, quæ has notas habet. Nam veluti cucumeris semen dejicit, quumque jejunus est, jecur petit, vexatque, spuitque multum: quandoque non: quadoque cum vehementer jecur vexat, vocem intercipit, multumque spuit, postea sistitur: & intestinorum maximus interdum dolor innascitur, quandoque scapulæ dolitant, illicque sistitur: quandoque hæc latæ tæniæ signa dantur. Qui hanc bestiolam habet, semper ferme validus est, cum verò debilitatur, vix sustinet, reficiturvè. Tænia enim earum rerum quæ ventriculum intrant, partem aliquam sumit: qui si curatur, sanescit; sin minus, tænia quidem sponte non exit, nec perimit, sed consenescit, & quæ sequuntur. Ascarides vero imâ aluo, circa quam consistere diximus, vehementem pruritum inferunt ferè semper, veluti Paulus & Aetius scripsere; & animæ quandoque, uti ferunt, defectionem. Id enim nominis notatio indicat: assiduè enim commoti, animal continuò extimulant, & exercent. Qui ab his cruciantur, præcordiorum gravitatem, ac dorsi persentiscunt. Horum notæ ex recrementorum potissimum graveolentia

Latorum signa.

Ascarides.

tia famuntur. Qui Lumbricis tentantur, ijs initio oculi translucent statim, genæ livescunt, noctu frigido sudore profluunt, ora pallent, saliunt in somno: die febris magis accenditur, lingua labiaque aresiunt, oris fætor plurimum adest, facies pallet, nauseæ crebrique vomitus adsunt, cibos aversantur, dentibus strident, nocte præsertim; linguam exerunt (nam & commanducare videntur:) expergescentibus irascuntur; aliena verba loquuntur, lethargi interdum fiunt, præterquam quod paleas colligunt, capitisque dolorem patiuntur: in somno clamant; increscente morbo cor supra modum palpitat, vox intersecatur, arteriarum pulsus imbecilles fiunt: quandoque supremo cruciatu distensionibus comitialiter ore spumante torquentur, venter veluti tympanicis intenditur: tum intercessiones, tormina, vel colici dolores cum fluore alvi lyenterico quam plurimum sentiuntur, alvus interdum supprimitur, excrementaque dura egerit. Hactenus Lumbricorum notæ; eorundem præ-

Prognostica. sagia prosequamur. Prognostica vero, quantum ad aliorum morborum curationem ægrotantiumque conditionem cognoscendam conferunt, quum omnes, tum vel maxime Hippocrates in Prognost. abundè demonstravit; qui in primi libri initio de prudenti medico prodidit: præsertim enim hic prædicens coram ægro præsentia præterita ac futura, quæque ægrotantes omittunt, enarrant, creditur agnoscere ægri conditionem: atque hinc fit, ut homines audeant magis sese concredere medico. Quoniam vero difficile admodum est hujusmodi præsentire, nisi quis artificiosa utatur conjectura; (voco artificiosam conjecturam, quæ propè ad veritatem accesserit:) hanc verò quis difficilè consequi valeat, nisi vires omnium quæ in arte sunt didicerit, memoriæ mandaverit, atque diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercuerit. Res vero cognoscentur hòc pacto. Si quis supponens esse aliquam vitalem virtutem, summopere curet, ut agnoscat ejus ita in robore, veluti ut in imbecillitate dispositionem: ubi vero in his exercitatus fuerit, studeat deinceps, omnes morborum tam in magnitudine quàm etiam in more differentias, & posthac futuri status præcognitionem perdiscere. Vbi vero hæc omnia didicerit, tunc sese exerceat in comprehendenda per exquisitam conjecturam tam morbi magnitudine, quàm ægrotantis robore, & quanto hoc tempore possint perdurare: Multum vero ad hoc illum juvabit in operibus exercitatio. Priùs vero quam ea omnia, quæ diximus, diligenter didicerit, nihil ægrotos intuendo proficiet. Hac igitur methodo Medicinam profitentes, nunquam ullam calumniam subibunt, neque curando, neque præsagiendo: id quod celeberrimis quibusdam medicis interdum accidisse ferunt. Hinc itaque colligi potest, cur alijs alij fortunatiores medici adjudicantur, & quam mendax, quicunq; is fuerit, qui Medicum fortunatum oportere esse dixerit: quod quam absurdum dictu fuerit, Erasistratus olim, & Galenus demonstravere: Medicum dicentes tum mente exercitatum in omnibus, tum diligentem, tum etiam naturâ prudentem esse debere: ut omnibus inter se collatis, unam prædictionis summam, quæ & sibi & laboranti sit ex usu, valeat comparare. Tanta enim prædictionis vis existit, ut semper vel magna ex parte præsagia eveniant, ubi ipse qui curat, medicus optimus est, & æger nihil deliquit. Quoniam vero, ut constat, ex prognosticis Medicus immortalitatem ferè consequetur, tum maximè ex ijs quæ ad hunc spectant affectum, gloriam sibi comparabit, ægrotantibus, qui plurimùm pueri sunt, nescientibus, vel verbum quidem morbi eos affligentis exponere. Cum igitur huic affectui summopere necessaria præsagia sint: quæcunque de ijs veteres dixere, huc conferre non cunctabor. Paulus ergo Galeni maximus æmulator, de his ad hunc scribit modum; Circa febrium initia geniti, subsistentiam habent ex subjecta corruptione: circa consistendi vigorem, ex morbi malignitate: circa declinationem, omninò ad

ad melius proficiunt. Ait enim Hippocr. Bonum est Lumbricos teretes exire, ad crisim eunte morbo. Aetius verò ex Herodoti medici sententia ad hunc modum: Lumbrici in febribus & absque febribus fiunt, multitudine, magnitudine, colore, & tempore invicem differentes. Circa enim morbi principia geniti, substantiam ex subjecta recipiunt corruptione: circa consistendi vigorem, ex morbi malignitate; circa declinationem, ex transmutatione ad melius, qui & celeriter excernuntur, naturâ eos ad exteriora [illegible] secus atque cætera excrementa propellente. Deteriores verò sunt majores minoribus, multi paucis, rubri albis, & viventes mortuis. His neoterici addunt: incipientibus acutis morbis, si Lumbrici teretes vivi dejiciuntur, pestilentes morbos indicant; inclinantibus autem mortui, malum quoque augurium faciunt, inter utrumque tempus quoquo modo appareant malo est. Ob id fortasse, quod febris insequens Lumbricos, semper malum sit; Quia Lumbricorum materiam absumit. Accidit etiam, quod Lumbrici ex febre inflamemantur, & incalescant, contorquenturque ac moventur; ut eo magis Lumbricis affectos molestent & afficiant. Addunt præterea experimento constare, Lumbricos esse in ventre, si manè pueris supra ventriculi osculo frigida spargitur: nam in unum congregabuntur locum. Lumbrici sanguine conspersi de ecti malum: intestinorum enim noxam valde magnam indicant, eorundem vomitu dejectio, malum; si quidem ventriculum vitiatis humoribus refertum indicat. Frequens puellorum anhelitus ac frigidus, tumescente adhuc corpore, læthale, sequenti enim die mortem denunciant. Si ægrotantium oculi aliquantisper compressi, assidentium digitis non clauduntur; mors proxima est. Sunt qui, Alsaharavij fortasse authoritate persuasi, dicunt, ascaridibus infestatos brevioris vitæ fore. Scrupus verò non mediocris superest dissolvendus, quo enodato, finem ijs quæ ad prognostica ex Lumbricis sumenda spectant, imponam. Aetius viventes mortuis deteriores Lumbricos suprà paulo dixit. Rhasis verò, atque ipsum sequutus Avicenna, oppositum sentiunt, mortuis vivos simpliciter præferentes. In qua quæstione, ut alios mittam, illud mihi dicendum videtur, firmius semper esse judicium quod ex mortuis sumitur, at quos necesse sit expelli, nec suapte sponte exire. Hippocr. nihilominus sequor, qui quodam in loco [illegible] (inquit) [illegible] id est, ventrium abundantiæ perturbationem ferunt, veluti possidone, & Lumbrici qualia generant. Quibus verbis nos monet, ut diligentius consideremus, qualia Lumbrici generant symptomata, quandoquidem si citra aliqua [illegible] egrediuntur, bonum protendunt. Sed & clariùs alibi per hæc verba: [illegible] Lumbricos verò teretes idoneum est exire cum excrementis, morbo in judicationem eunte. Ita ut per hoc intelligamus, si alio dejiciantur tempore; Symptomatis potius fieri ratione, quam naturæ vi, & propterea vel corruptionem, vel malignitatem indicare, veluti Paulus & Aetius distinxere.

Quoniam autem Lumbricorum curativam methodum rectè moliri non possumus, nisi in quo vagantur venter rectè habeat: neque hic, nisi universum corpus: hoc vero victus ratio optimè disponat; ea imprimis est optime instituenda, ut sine qua frustra in tuenda reparandaque valetudine tentantur auxilia. Hæc enim tam præclara & ferè potior Medicinæ pars est, ut admirabilis ille Cous, Celsus, Galenus, Plinius & veteres medici omnes, nunquam illam satis laudare potuerint. Ea Asclepiadi olim tanto fuit in pretio, ut [illegible] Curatio [illegible], id est, curativam per medicamenta methodum, penè omnem sustulerit, ad hanc ut sese totum converteret: consistit autem hoc non solum in quantitate, qualitateque cibi ac potus, sed & omnibus his quæ (velimus nolimus)

nobis

nobis occurrunt; veluti somno atque vigilia, motu & quiete, tum corporis totius tum singularum partium abundantia & inanitione, animique affectibus, præcipue vero in ambiente nos aere, qui non solum extrinsecus semper adhæret, sed in intima corporis nostri penetralia, per inspirationem continuò adigitur. Quod igitur ad ea, quæ assumuntur, attinet, veluti satis per se nota, non exequerer, nemo enim est qui nesciat, maligna pravique succi, & varia edulia, maloque ordine sumpta, cruditates, & Crapulas, maximum corporibus nostris & animis detrimentum afferre, nisi quod multa quæ alijs affectibus noxia sunt ciborum genera, his utilia conspicimus. Ea igitur veluti *παρέργως, id est,* præter institutum attingemus, si prius quæ Paulus scribit subjunxerimus: Escæ patientium lumbricos sint boni succi, quæ facile diducantur, atque ad membra transeant, nec causam foveant, nec vires comminuant.

Quamobrem, vinum concedimus aquosum, cibumque crebrò exhibemus tum propter id, tum etiam ne lumbrici morsus inferant. Si adsit ventris profluvium, indicio est multos gigni cibo non distributo, miscendaque eo casu sunt sorbitionibus vel pyra vel cotonea. Iuvat mirandum in modum deuterius panis addito aniso, fæniculo, vel sale subactus, vel qui *συγκομιστός*, i. medius inter furfuraceum & similagineum nuncupatur; ita dictus, quòd in eum *συγκομίζεται*, congeritur simul furfur, utriculi, & simila. Nominant autem eundem panem *αὐτόπυρον*, quoniam [illegible] totum ipsum triticum, nulla sui dempta parte in panificum cedit. Oportet autem & triticum ipsum ex quo farina sumitur, ex illis esse quæ generosa dicuntur: quædam enim ex his multum furfuris continent, quæ ignobilia nominant; quædam vero siliginem, quæ, veluti diximus, generosa vocant. Vinum autem quod aquosum quidem est, cæterum leviter adstringit, idoneum censetur. Aviculæ item montanæ esui dantur, & sylvestris pullus columbaceus, senecio viridis, ac hirci barbula, jus ciceris atri, & brasicæ, capparis, colymbadesque commanducatæ; & cum Synapi, (modò febris non adsit) cætera sumant obsonia; acetosa itèm atque oleosa laudantur. Panicum quoque (quod mel frugum Diocles appellavit) durantissimum; siquidem inter fruges existimantur halyca insuper in myxorum decocto, & ptisana cum multo oleo Omphacino; lupini præterea, nasturcium, beta, menta, apium, raphanus, muria quoque commanducata, juvant. Pueris in potu ante omnem cibum myxorum decoctum admixtâ mentâ exhibendum: Lac summopere damnatur, veluti pisces & legumina, & quicquid frigidæ crassæque materiæ fuerit, ac seræ concoctionis. Panis verò non fermentatus lumbriculos gignit (is enim nemini prorsus est accommodus) & omnia humida, & quæ facilè intus vitiantur.

In omni autem Lumbricorum genere abstinentia maxime prodest, qua eorum generatio prohibetur. at quum infestant, ex quo cibo sed frequenti utendum. qui maximè convenit, cum lacerasse desinunt. Qui vero Ascaridibus infestantur, cibis boni succi uti debent, & qui facillime concoquantur: ne scilicet illorum vires ad rectum intestinum pertingant. Namque nutrimenti idonea pro eorum generatione materia consumitur. Hactenus qui assumuntur cibi ac potus. Reliqua verò quinque genera, quæ non usquequaq; sunt manifesta, summa etiam cum brevitate pertractabimus, à somno exorsi. Is brevis admodum non sit, nimisve longus: nocturnus potiùs quàm diurnus, duabus (quod minimum est) horis à cibo. Longa præterea ocia lædunt, exercitium prandium præcedat, quies sequetur, nec quilibet motus exercitiũ putandus, sed ille tantùm per quem respiratio permutatur; nisi fortè sumpto adversus lumbricos medicamento; tunc enim equitatione opus est, aut cursu, quibus corpus concutiatur: siquidem faciliùs emittuntur acri exercitatione aut labore; hæc vero difficile à pueris observantur. Danda porrò est opera, ut alvus bis eat; quod si non sponte fiat, molli balano, vel clysmate aliquo citanda

tanda ex ijs confecto, quæ in hisce affectibus ex usu esse solent. Animæ omnes affectus, quicunque sint, omnino sunt fugiendi; veluti rixæ, iræ, tristitiæ, majoresque curæ & cogitationes, mæstitiæ, timores, invidiæ, & id genus reliquæ perturbationes, potissimumque à cibo. Siquidem alterant, atque à naturali statu corpus avertunt. Frigora vitent, Aquilones; nec nudis obambulent pedibus. Aer verò, ut nos semper ambit, ita eligi pro arbitrio nequit: est enim interdum præsidium; causa interdum vel faciens vel fovens; præsidium quidem certè in præsentiâ erit, si modicè calidus ac siccus fuerit, purusq; & clarus & tranquillus: morbum præcipue fovebit, quando frigidus valdè, vel humidus & austro vel aquilone commotus, vel nimio calore vires dissolvens; qui tunc arte in hunc modum parabitur, si in cubiculis ex juniperi, citri arboris, ac persicæ lignis ignis succendatur, alijsq; id genus lumbricis adversantibus. Suffimentis etiam adhibitis ex absynthij coma, persicæ arboris folijs, citrij mali corticibus, punicæ arboris radicibus, una cum filice atque hedera. Illud verò inprimis confert, quod ex myrrha & aloe paratur. Aliud quod & animæ defectæ lumbricorum vitio succurrit: Ambaris denariûm pondo duûm, moschij denarij pondo unius, gummi arabici denarium pondo quatuor, rosarum, santalorum, caryophyllorum, cypri, thuris, singulorum denariûm pondo tantundem. Galliæ moschatæ, quam vocant, denariûm pondo sex, agallochi in carbonem conversi denariûm pondo viginti, carbonum è palmitibus vitis extinctorum quod satis est, rosaceo aceto excipiuntur.

Lumbrici vehementioribus præsidijs adeò sæpè irritantur, ut ad convulsiones, animi deliquia, interitumque pueros demum perducant. Non igitur temerè neque utcunque sunt ea exhibenda. Quoniam vero diversis qualitatibus medicamenta ad lumbricos vel enecandos vel educendos idonea creduntur, ideo in universum excalfacientia, exiccantia, incidentia, acria, amara, salsa acidaque, atque attenuantia præsidia medentur. Aut enim per acredinem occidendo, aut per amarorem subducendo, aut ad expulsionem invitando, aut per consequentem ad ea quæ exhibentur lubricitatem, efficacia cognoscuntur. Extrahuntur autem simul, ut verisimile est, per sorbitiones vias lubricas facientes, aut etiam per innominatam aliquam efficacem qualitatem. Sunt ex refrigerantibus quædam, quæ peculiariter lumbricos pellunt; quædam occulta quadam vi, veluti cervini cornu ramenta. Sed quæ lumbricos necant inprimis sunt exhibenda, quoniam quoad vivunt, occasionem nocendi semper habent. Siquidem difficulter pelluntur; & cum interfecti fuerint, protinus aluo per glandes extrudendi; alioqui tetro virulentoque vapore cerebrum afficiunt & corpus pariter inflammant, appetitumque & concoctionem oblædunt. Quoniam verò lumbrici plurimùm pueris obveniunt, qui difficulter tractari possunt, non reticendam censui miram (veluti Paulus appellat) methodum, per quam & aloe pueris & sorbitiones per os injiciuntur. Instrumentum quoddam coquinarium, quod *ζωμήρυσιν* vocant, supinis ipsis detentis ori imponitur; & per clysteridion validum habens *αὐλίσκον*, invitis aloe quanto magis fieri potest, intimiùs ore eorum distento impellitur: cujus meminit Pollux, non tamen quale sit edocet. Cæterum quicquid sit Zomerysis, duo præcipue per ipsam consequimur; & quod proclivis fit descensus, & quod proclivis fit descensus, & quod amaror degluttiendæ rei non persentitur; altero vero instrumento, quod clysteridion idem Paulus appellat, violenta fit impulsio. Concurrentibus autem simul natura & vi velocissimus fit motus, re gravi inferiora petente, & ab eodem vehementissime impulsa. Aliud quoque Paulus instrumentum describit, per quod liquores ano subjiciuntur, multis pervium foraminibus, quales ab utero Metrenchytæ nuncupantur. Aetius verò clarius his verbis: Ad quam rem corneam fistulam undequaque perforatam apparare oportet, circa fundum amplam, ac loci magnitudini

Catholica curatio lumbricorum.

nitudini convenientem quam ultra adstrictiorem ani partem indita in cedria impleminis, ita at cedriæ in mulsio palam tum per amplitudinem, tum per transversi [illegible] quaqua contingat. Cæterum quando ignota nobis sunt hæc instrumenta, quam medicamenta ad lumbricos vel necandos vel educendos [illegible], pueri nares comprimito, ósque subinde dulci aliquo colluito vel acri; ac epoto medicamento lumbricos necante, ventriculus acacia, hypocysthide, cum vino fovendus est. Idem præstat & rhus obsoniorum, & anetum, & capparis in cibo. Quæ necant, cum dulci commodè dantur lacte aut melle, Oxymelitève aut syrupo quem vocant acetoso. Quidam triduano potu pueros priùs satiant, mox medicamenta exhibent. Infundunt & eadem dulcia, ut ea animalia ad inferna detrahant. Si vero venter fluat, necesse est ut lumbrici tantum necentur: motus enim ventris eos dejicit. Quum verò appetentia fuerit oblæsa, cum alvo soluta; Lumbrici tantùm amaris sunt necandi, quæ stypsi quadam sunt prædita, veluti inter calida absinthium, abrotonum, & centonicum: ex frigidis malicorium, acacia, plantaginis succus, portulaca, atque ejusmodi cætera.

Simplicia [illegible]

Ex calidis, nasturcij semen omnes ventris lumbricos excutit, contritum ex aceto, vel vino potum: efficacius addito mentastro; aluum tamen turbat. Lupini farina cum melle delincta aut in posca pota, & cum taurino felle extrinsecus umbilico illita eosdem abigit. Ipsi quoque macerati & [illegible] amaritate esitati idem possunt: decoctum insuper ipsorum idem [illegible]us præstat cum ruta & pipere potum. Absinthium marinum per sese, aut cum Oryza coctum, [illegible] neorum animalia addito melle pernecat; magisque cum [illegible] facit. Abrotanum idem præstat, nimirum quum sit amarum. Item Cardamomum eosdem interficit. Hyssopi præterea decoctum epotum, aut ejus herba cum melle delincta; Ascarides & Lumbricos cum sale & melle epot. Calamintha necat: nec secus cruda coctaúe si esitatur, vel si ejus succus aut infundatur, aut potetur. Thymi prætereà decoctum; veluti & Ruta fervefacta ex oleo & pota, eosdem exigit. Vinum item cedrites, & cedria ipsa: Omphacinum oleum largius præsertim potum; nam & pro infantibus ad hos usus ita immaturum exprimitur. Oenanthino idem effectus, qui Omphacino: contra enim ventris animalia laudatissimum est. Melimela, præterquam quod ventrem molliunt, animalia expellunt: quod qua facultate præstent, (dulcia quum sint, mellisque sapore, à quo nomen sumpserunt, quæ potius éa alere deberent:) Ex eo colligitur, quod fortasse dejectam hoc cibo aluum, ea etiam sequuntur; & quæ alioquin hæsissent, impetu excrementorum quasi in torrente pisces, qui largiore per æstatem imbre abundaverit, rapiuntur; ac deorsum feruntur. Ventrem enim ea mala mollire, inquit Dioscorides lib. 1. cap. de Melimela. Brassicæ item semen, ejus præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum lumbricos omnes pellit; quanto ea scilicet temperatura siccior est, & magis agrestis. Idem facit cicinum oleum epotum. Myrrha etiam sua amaritate tum necat, tum ejicit. Hellenij decoctum; Scylla ex aceto & melle sumpta, priùs tamen assata sit oportet: alioquin interaneis maximè noxia censetur. Dant & ad omnes in aceto mulso radicis corticem capparis. Heliotropij parvi herbam suam cum semine potam, adjecto nitro, hyssopo, nasturcio, & aqua, latas, teretesque tænias excutere, Dioscorides lib. 4 cap. 1. scripsit. Paulus verò pro nasturcio, nisi vitium in eo sit, cardamomum connumerat, lib. 7. cap. 1. Erucæ semen ex vino, corpori innascentes bestiolas omnes arcet. Terreni vermes 7. aut 5. è passo poti, Lumbricorum genus omne depellunt. Amygdalæ amaræ, oleumque prodest. Agaricus cum melle, sed molestè purgat; est enim ob levitatem ac fluxionem, quam facit stomacho, noxius. Styrax cum Terebinthina resina devoratus: Aloe ex frigida aut lacte

pota

pota, eadem, si decocto melli admista bibatur, sine molestia educit. Tithymali semen, ejusque succus circa guttulas 5. cum caricis aut palmulis mistus, Viticis folia, polypodium, Chamepythis, centaureum minus ex aceto tritum atque epotum. Item ejusdem radicis pondus denarij unius cum cyathis tribus vini potum, juvat. Marrubium cum Absynthio & lupino pari pondere in aqua mulsa coctum, & cum vino bis aut ter appositum, omnia ventris animalia pernecat. Costus ob amaritatem, quæ illi inest, Lumbricos pellit ex aqua. Dioscord. verò lib. 1. latas ventris tænias tantùm pellere ex aqua & melle scriptum reliquit: quem locum interpretatus Marcellus, Verbum illud (& melle) veluti suppositítium expunxit hac ratione, quòd contrarium, nec respondere lumbricorum curationi videretur. Excitantur. n. inquit, & aluntur dulcibus, non pelluntur lumbrici ventris; nisi forte mel ideo addi opportet, ut suavitate ejus decepti, lumbricis admistum Costum, utpote amarum, copiosiùs haurirent; non aliter quam in curandis pueris fit, quibus amaræ potiones aut virosæ, dulci sapore & jucundo aliquo odoramento circumlitæ porriguntur. In qua re veluti in scyrpo nodum quærere videtur (ut in Comœdia legitur,) à quo tamen alienum omninò esse testatur. Sive n. in Dioscoridis contextu mellis vox legatur, sive non legatur, (siquidem id pro comperto nondum mihi est, nec Ruellius apposuit) sat est amara medicamenta (qualia sunt costus & id genus reliqua) semper ferè Dioscoridem, Plinium, Galenum, & alios lumbricis curandis cum dulcibus, potissimumque melle mulsave, aut Oxymelite, eâdem quam Marcellus inquit lib. 4. cap. 57. ratione commiscere; quam Paulus his verbis addidit: Quoniam verò nonnulli subinde amaras potiones veluti ingratas respuunt, ex ijs, quæ modo comprehensa sunt, dabuntur non manifesto amara, i. aliquo dulci commista; veluti suprà paulo ipse dicebat, omnia hæc medicamenta cum melle Oxymelitevè esse propinanda: sive (ut inquit Lucretius) ut improvida illa ætas ludificetur, vel potiùs ut tali à gustu recreata valescat; pueri. n. quam plurimum lumbricis obnoxij sunt. Nihil igitur obstat quin mellis vox addi debeat, Marcello præsertim ipso in antiquis quibusdam exemplaribus legi attestante. Cantharis similiter levigata, & cum bryoniæ radice pota, lumbricos educit, Galeno authore lib. de compos. Theriaces. Ex frigidis, succus auriculæ muris cum Zytho, singulorum cyathus unus. Senesio. —— Comestus, plantaginis succus, in aluo præsertim soluta, de cochleari, vel de ligula datus potui, ipsaque herba tusa umbilico apposita: Coriandri semen cum mali punici succo, & oleo, animalia interaneorum perdit, vel cum passo potum. Calida item beta cocta, atque cum allio crudo sumpta, nitrosa, quâ prædita est facultate eosdem educit; noxij tamen succi est. Punicum malum contusum ex tribus vini heminis decoctum ad heminam, lumbricos pellit, ac tormina ejus etiam radicis succus victoriati pondere eosdem necat. Idem rhus facit Syriacus, atque atriplicis semen. Addunt neoterici, experimento constare dormituris acetum acerrimum epotum lumbricos educere. Inter ea verò, quæ plurimum valent, est corallina nuncupata, quę trita ac melli Oxymelitève commixta, mulsavè pota, mirandum in modum Lumbricos vel necat, vel seminecatos educit. Hæc verò à Corallij similitudine, dum utrumque in aqua est, nomen accipiens, & quæ a sexaginta ferè annis hactenus ad ejiciendos ventre Lumbricos magni usus esse cœpit, lib. 4. à Dioscoride & Galeno (ni fallor) [illegible], id est, Muscus marinus dicta: cui si ijdem peculiarem adversus Lumbricos facultatem non attribuerunt, qualem in corallina, quam vocant, conspicimus, non propterea putarim aliud esse Dioscor. & Galeni [illegible], ab hac nostra corallina. Siquidem simplicium medicamentorum singulas vires veteres non cognoverunt; vera etenim cujusque natura nonnisi medico effectu prænosci potest.

Simplicia frigida contra lumbricos

Opus

Opus ingens occultumque divinitatis, ex quo nullum reperiri majus possit. Plurima etiam inveniuntur hodiè, quæ apud majores nostros non fuere inventa, nec mirum, quando eas agrestes literarumque prorsus ignari experiuntur; utpote qui inter illas soli vivant: prætereà securitas quærendi obviâ medicorum turbâ; multis etiam inventis nomina desunt; accedit ratio inventionis anceps, quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias (ut inquit Plinius) lib. 25. cap. 2.) Deus. Turpissima vero causa raritatis, quòd etiam qui sciunt demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit, quod tradiderint alijs. Invidi quidem certè perinde atque illi, qui aut supprimunt veterum monumenta, aut omninò demoliuntur; quod quidem eò committunt, ut quæ in ijs scripta sunt, sibi ea attribuant, aut si præclari quid tradiderint, qui alienas opiniones scripserunt, illud pereat. Si qui vero sint, qui fieri non posse contendunt, ut eos latuerit, vim hanc Lumbricos educendi musco inesse marino, ijs responsum velim, priscos simplicium medicamentorum vires, quascunque noverunt, scriptis non mandasse. Si quidem multa Socratis ac Pythagoræ placita sciuntur, quæ tamen ex eorum libris, quos nullos scripsere, non habentur. Plato etiam quum tot reliquerit libros, præter tamen literis prodita, alia etiam hominis placita autumant ejus discipuli, quæ non retulit in scripta. Nec illud βρύον ubicunque natum (veluti ferunt) æqualem habet facultatem; sed certis quibusdam Italiæ locis hoc expiscantur pharmacopolæ, quod sub corallinæ nomine venditant. Sed hoc satis: illud potius perscrutandum, quum corallina salsum obtineat saporem, cur Dioscorides, Plinius, Galenus & alij, refrigerandi vim illi tribuunt: quando notum est omnia salsa calida esse ac terrea, amaris haud dissimilia, quæ calida sunt. An quod marina aqua salsa cum sit, plurimum tamen habet in se potabilis aquæ, (Quod & ab Aristotele fuit olim satis demonstratum:) per quam minus calida existit? An etiam, quod multum terræ in se continet; atque ob id siccior est ac spissior? Quæ verò in mari proveniunt, ejusdem cum ipso facultatis esse necesse est. Ex eo igitur quod muscus marinus in mari provenit, spissandi vim illi tribuunt Dioscorides, & alij: quæ vero multum in se continet aquæ potui idoneæ, & quà terreæ facultatis est, ea refrigerat. Omnes demum quos Lumbrici male habent, Ichneumonis pili (murem Indicum vocant) authore Paulo suffitu juvant.

Simplicia. Seorsim. Lumbricos. Teretes. Ascarides Latos educentia.

Teretes ventris Lumbricos sedi succus in vino potus, è ventre pellit. Absynthites vinum epotum idem munus præstat. Heliotropij majoris herba suo cum semine pota, addito nitro, hyssopo, nasturcio, & aqua, eosdem ejicit. Filicis fœminæ radix cum vini ℥iij. epota, Teretes, latasque ventris tænias excutit; veluti Ruellius, Marcellusque, Dioscoridem interpretari unà contendunt. Galenus vero non teretes, sed Ascarides unà cum latis interficere eandem scripsit; ita namque lib. Therapeut. methodi, cap. decimo quarto ait. At Teretes quidem Absynthium interimere potest, latæ vehementiora præsidia poscunt, quale Filix est; adhuc autem, & quæ ἀσκαρὶς Græce dicitur. In hanc sententiam Theopstrastus venit, qui filicem fœminam utilem ait contra interaneorum animalia lata melle subactam, & contra tenuia in vino dulci; ita namque Græce loquitur. Ἡ δὲ θηλύπτερις χρήσιμος πρὸς τὰς ἕλμινθας τάς τε πλατείας καὶ τὰς λεπτάς, πρὸς μὲν τὰς πλατείας ἀναληφθεῖσα μέλιτι, πρὸς δὲ τὰς λεπτὰς ἐν οἴνῳ γλυκεῖ. Filix verò fœmina utilis existit ad elminthas, & latos & tenues; ad latos quidem subigimus melle, ad tenues verò in vino dulci exhibemus. Constat verò Ascarides tenues, & esse, & dici Lumbricos. Præterea Galenus, lib. de simpl. medicam. facult. 8. similem huic fœminæ vim tribuit, qualem mascula sortita est. Illam vero latas tantummodo tænias interficere & non Teretes, scribit Plinius, lib. hist. 27. cap. 9. ad hæc utramque (tam scilicet marem quàm

quam fœminam,) intestinorum animalia pellere, ex ijs tænias cum melle, cætera in vino dulci, triduo pota; nec Teretes, nec Ascarides excludens. Galenus verò uno in loco & Teretes & Ascarides excludi: alibi vero Ascarides una cum latis interficere scribit. Quid igitur, in tanta authorum varietate sententiarum, dicendum? An quod Filix fœmina omnia intestinorum animalia ejicit [illegible] facultate masculæ ei tradit Galenus; potissimum vero latas tænias, secundo ab hoc loco Ascarides, quæ quum ima insideant alvo, validius præsidium, quale Filix est, exposcunt, ut ejus vis illuc usque perveniat. Quum vero latas & Ascarides, de quibus minus videtur, ejiciat pellatque, & alteræ complectantur intestina, alteræ longissime absint à ventriculo, facilius multo teretes, qui in superioribus decumbunt intestinis, occidet. Non igitur Galenus secum pugnabit, quando satis sibi esse debet, ut latas pernecet; quas si interimit, facilius Ascarides; facillime omnium teretes [illegible]. Plinius vero, ut qui optime id nosset, cætera (id est, & teretes & Ascarides) pellere ait. Quod autem ita ait, liquet ex Paulo; lib. 7. ca. 58. qui in curativa methodo quum latorum, tum teretum Lumbricorum, filices me[illegible]; quam tamen proprè latos excutere omnes una convenere. Id ipsum Avicennas, 16. Tertij tract. 5. cap. 4. clarissime ostendit his verbis: Et medicinæ quæ interfic[illegible] Ascarides validiores sunt ijs quæ interficiunt longos; & quæ Ascarides & rotundos occidunt, long[illegible] Gith seu melanth[illegible] n comestum, sed & [illegible] cus, vel perur[illegible] bilico, eosdem educit. Quo loco advertend[illegible] Marcellus, qui latos Lumbricos pellere, non teretes, contra quam R[illegible] est in[illegible] quod an recte à Marcello factum fuerit, aliorum [illegible] Galenum Ruellio suffraga[illegible], qui Lumbricos tantum [illegible]. Quod vero Lumbrici teretes tantum significent [illegible] prædictum fuit. Ruellio Paulus uni & Aetius suffragantur; qui [illegible] curativa methodo sæpe melanthij commeminere: in latarum tæn[illegible] nunquam. Sandonicum per sese aut cum Oryza cocta [illegible] ddito melle pernecat. Contritum urticæ semen, Brassicævè, a[illegible] cumini, cum aqua; vel mentha cum eadem, vel hysopus cum aqua mulsa; vel nasturcij semen cum aceto contritum, eosdem necat. Ex Celso lib. 4 cap. 17. Oribasius lib. ad Ennapium filium, Calaminthan, Cardamomum, lupinum, pulveremque ex ijs factum in potu, aut cum melle in Electuario, aut in posca potui datum, sufficientia ad occidendum teretes Lumbricos scripsit. Persicæ item mali folia ac germina contrita, superque umbilicum posita, idem possunt, veluti & men[illegible] epota ac acetosa. Portul[illegible] cocta, tereos succus, aut myxorum decoctum, myxavè ipsa cocta atque esitata, idonea sunt. Cornu prætereà cervini cinis ad eosdem efficax quam maximè creditur, ejus præsertim (ut inquit Solinus) quod dextra cervini capitis parte enatum est. Hoc verò pacto uritur; Contusum cervinum cornu crudo fictili luto circumlito, & in furnum indito, uritur; donec albescat. Scribonius verò Largus cap. 141. hoc pacto ipsum exhibet. Cornu (inquit) cervinum limatum lima lignaria quantum 4. vel 5. cochlearia ex aquæ myxorum coctorum, cyathis tribus pridiè maceratum, deinde tritum & datum aquâ exiguâ adjectâ. Bovis talus ustus, cum lacte potus, Lumbricos teretes educit, Gal. authore. Latas autem ventris tænias, Costus ex aqua pellit. Gal. de com. Ther. ad Pis. Cardamomum, allium esitatum, Filicis fœminæ *folia* cum melle in eclegmate sumpta. Masculæ verò radix easdem excutit sumptis ℥iij. ex aqua mulsa; melius si cum scammonij aut veratri nigri totidem obolis detur. Chamæleonis item albæ radix acetabuli mensura epota, in quem usum bibitur cum vino austero & Origani decocto. Nuces juglandes largius esitatæ,

tatæ, radicis mori cortex decoctus in aqua & potus, præterquam quod alvum reſoluit, latas etiam tænias excutit; radicum præterea punicæ decoctum, eaſdem pellit & enecat. Idem poteſt & malicorij decoctum epotum. Anchuſæ radix acetabuli menſura cum hyſopo, & Cardamomo epota, eaſdem pellit. Ruellius, Dioſcoridis interpres, Paulum ſequutus videtur, qui cum hyſopo, & Cardomomo: Marcellus cum hyſopo & naſturcio potam latas pellere tænias dicunt; id quod ſuperius de heliotropio dictum fuit. Galenum lib. 6. de ſimp. fac. hoc loco ſequutus videtur Marcellus, qui Oxybaphi menſura ad eaſdem idoneam eſſe cum hyſopo & naſturcio potam ſcribit. Aſcarides verò cedria pernecat, & calamintha, injecto per clyſterem ejus ſucco aut epoto. Abſynthij decoctum oleo admiſto per clyſterem injectum, minoris autem centaurei decoctum cum nitro ac melle, idem munus præſtat, aut curcubitæ ſylveſtris cnicive, ſi prius acri muria rectum inteſtinum vacuatum fuerit. Filicis fæminæ radix cum vini tribus drachmis triduo pota, Aſcarides excutit. Axungia quoque vetus ano immiſſa, quam maximè prodeſt.

Teretum Lumbricorum curatio ex Paulo præcipue & Aetio.

Febres plurimum comitari teretes Lumbricos, quum Paulus & Aetius teſtantur, tum quotidiana nos docet experientia. Quum igitur febris ..., interdum febris & lumbricorum curam habere convenit, interdum parum de febre ſolliciti, lumbricos è ventre eximere connitemur: plerique enim negligentes, ab ipſis comeſti & convulſi interiere; nec deſunt qui per inguina exeuntes vidiſſe teſtantur. Cæterum occiſos nos omnes prius educemus, occidemus autem amaris uſi potiſſimum medicamentis. Quum ergo febris ac lumbricorum communis ſit curatio, ſimpliciora conveniunt præſidia, veluti ubi eſt ambigua affectio, mitioribus eſt utendum. Siquidem acrioribus auxilijs febris exacuitur, ſi falſam ceperimus ſuſpicionem; ſtabili vero dignotione exiſtente, temporibus morbi attendendum. Circa enim primos dies, multoque magis, ſi juxta vigorem totius morbi apparuerint, acrioribus inſiſtendum remedijs. Eos vero qui declinante morbo apparent, mitius curabimus: atque eo magis, ſi viſcerum inflammationes ac tenſiones affuerint. Veluti recte Hippocr. lib. aph. 1. cap. 24. In acutis, inquit, morbis rarò, & in principijs, medicinis purgantibus uti oportet, & hoc cum præmeditatione faciendum. Hi namque plurimum turgent & agitantur; veluti ſæpiſſime viſum eſt, ideoque circa eorum initia morborum utiliter contingit acrioribus uti; illud vero multa cum cautione ac præmeditatione faciendum. Vt prius ſcilicet diligenter examinemus, an æger illa poſſit ferre præſidia, & an recte paratus ad eadem ſit ſuſcipienda, atque rectumne judicium ex eorum exhibitione expectare valeamus. Neque n. periculum minimum, in acuto morbo, qualis eſt Lumbricorum affectus, uti acrioribus medicamentis, quum id genus omnia ſint potentiâ calida. His igitur qui phlegmonas ac tenſiones patiuntur, cataplaſmata exhibeantur ex lini ſemine, craſſiore lupini farina pari menſura commiſta, vel etiam humida fomenta ex oleo chamæmelino, vino, abſynthij coma, & aloe, præcordijs accommodentur; ubi vero modicæ febres moleſtant, pueris ante omnem cibum myxorum decoctum potui dabitur: vel ipſa myxa eſui cum menta offerentur. Hæc n. Lumbricis affectos maxime juvant, vel (ut inquit Serapion) quod illi dulcedine hærent, vel quod præ lentore ab ijs avelli non poſſunt, fit ut cum illis exeant. Viſcoſa. n. adeò ſunt myxa, ut ex ipſis in Syria (veluti aiunt) probatiſſimum id viſcum paretur, quod Damaſcenum vocant. Ex hoc igitur quod ſuo lentore lumbricos dejiciunt, ſi ventriculum infeſtant, ſupernè exhibenda myxa ſunt; ſi vero in ventre atque inteſtinis fuerint, per inferna ejiciemus. Eis verò, qui ad integram ætatem pervenerunt, efficaciora quoque præſidia optima ſunt: qualia abſynthij aut abrotani

abrotani cremor, vel mali punicæ acidæ radicis vis ad tertias redactum. Dantur & terni aloes lotæ ſcrupuli, quod remedium laudatiſſimum exiſtit in validioribus: illota quoque aloe utimur; utriſque verò etiam ſi febricitant, & ſi trimeſtres tantùm infantes ſint. Vermes terreni cum epſemate (ſapam dicunt) confidenter exhibeantur. Si vero ſapam non admittunt, cum hydromelite, aut, ut lubet, præbere poſſis, nihil veritus, neque vilitate contempta, quinque vel ſeptem dato. Quod ſi nuda non ſit ſuſpicio, ſed certa lumbricorum deprehenſio, & curatio propria eis convenit; tunc cataplaſmata ex lupinorum farina in mulſa decocta imponenda, quibus aliquando etiam bryoniæ radix adjicienda. Vmbilicus interim taurina bile impleatur, aut melanthio cum lacte muliebri contrito, aut abſynthio, aut abrotano, aut bryonia, pinguibus caricis admiſtis. Spina verò univerſa ex medulla cervina perungatur. Superior interim venter cærato integatur, ex abſynthio, oleoque cyprino apparato. Alvo etiam adſtrictæ glans immittenda, præſertim pueris; quæ ſi nihil profecerit, clyſter adhibendus, morbi vigore remittente, ex abſynthij, aut abrotani, aut centaurij decocto cum melle ac nitro. Subducere verò conabimur eos per ſorbitiones, vias lubricas facientes; quales ſunt oleum omphacinum, cujus paulatim duo cochlearia abſorbeantur; quà, n. amarum eſt, Lumbricos necat, quà lubricum, detrahens, ipſos cum ſtercore reddit. Præparationes verò ex oleo ſemper augebimus; multæ namque commoditatis exiſtunt. Prodeunt autem lumbrici quidam adhuc vivi, verum vertigine affecti, ac ſi ita dicere lubeat, ſemineces; plurimi verò mortui unà cum ſtercore evacuantur. Naſcuntur verò & in alvi profluvio lumbrici; eos, fluorem inſpiſſando, & concoctionem tum per cibos, tum per cataplaſma in melius permutando, curare oportet. Quantum, n. fluor invaleſcit, tantum & lumbricorum augetur generatio, viciſſimque fluore ceſſante, lumbrici ... : quare diligenter conabimur, ut alvus adſtringatur, ... ciatur. Conjicienda itaque in Cataplaſmata alias ad fluxiones ſiſtendas donea ea, quæ ad lumbricos valere dicta ſunt, & quæ fluores non committunt; Veluti eſt abſynthium, abrotonum, ſandonicum; item malicorium, acacia, hypocyſthis, balauſtia, & ejuſcemodi reliqua cum cruda hordeacea farina. Cerata quoque imponenda ex his parantur. Vtendum etiam ſorbitionibus, inter quas reliquis omnibus plantaginis ſuccus præfertur, ipſaque arida plantago: ex æquo, n. utrique fluori inquam, & lumbricis efficax eſt. Mali præterea punici vinum ſuo cum cortice expreſſum, mirundum juvat in modum. Ad nauſeas vero ex lumbricis obortas, ſtomachique morſus ſalis mica in ore detenta deglutitaque & liquefacta, mirifice prodeſt, acredo, n. (ut apparet) eos ſtatim infra ſubſiſtere cogit. Si vero ab ijſdem cauſis ſingultus infeſtat, catapotia ſuccurrunt quæ habent ſuccum haſtulæ regiæ, abſynthij, ſantonici, ſiſymbrij, ſcordij, ſingulorum denarium pondo quatuor coquuntur ad mellis craſſitudinem, dein aloes pollinis denarium pondo quinquaginta additur, omniaque in catapotia excipiuntur quorum denarij pondus devoratur; hæc, n. ſingultum ſedant, lumbricoſque interficiunt. At ſi ex febre, vel lumbricorum tetris vaporibus, fumidiſve medicaminibus (qualia plurimum ſunt, quæ adverſum ipſos exhibentur) caput petunt, ita ut cum dolore maximopere afficiatur; tunc ſynciput cum fronte ac temporibus, roſaceo efficaciſſime illinitur, vel acaciæ ſucco, vel hypocyſthidis admiſto. Alij fermentum cum croci momento & aceto, imponunt illitis his ipſis partibus nam ſomno intempeſtivo, & cæteris perverſis affectibus medetur. — Inter eos vero quos vocant Syropos, qui ex abſynthio vel calamintha, vel marrubio fiunt, commendantur alius hoc modo faciendus. Succi mentæ, helenij radicis, abſynthij, rutæque, purgati. n. tollitur abjecto ſedimento ſingulorum heminæ

Compoſita interna ad Lumbricos necandos & extirpandos medicamenta.

Dd pondo

pondo semissis. Succi sereos, & graminis, cujusque cyathi pondo septem: in ijs
cervinum cornu torrefactum, rhus, portulacæ semen, ac balaustia infundun-
tur, & percolato decocto sacchato, vel Attico melle purissimo excipiuntur.
Alius. Abrotani, calaminthæ denarium pondo octo, mentastri, radicis helenij
recentis denarium pondo sex, ex aquâ ad tertias discoquito: datur id decocti
cum syropo absynthiæ, vel oxymelite scyllino. Absynthites item vinum ad
hos usus maxime commendatur; variè autem conficitur: nonnulli, n. in mu-
sti metretam, Celticæ nardi drachmas quadraginta illigatas linteo demittunt,
& post quadraginta dies transfundunt. Alij vero in viginti sextarios musti li-
bram absynthij conjiciunt, & piceæ resinæ sextantem, postque dies decem
vinum colo diffusum recondunt. Syropus ad lumbricos cum febre ac sympto-
matibus. Radicum graminis denariûm pondo sexdecim, seminis portulacæ,
acidæ lapathi, utriusque denariûm pondo octo, myxaria decem, coquuntur
ad tertias, his adduntur succi mali punici ac medici, viniúe omphacini, sin-
gulorum cyathi pondo unius ac semissis, succi chicorij hortensis tantundem,
sacchari pretiosioris, q. s. in syropum componito: hujus semissem infanti-
bus, pueris integram unciam innoxie exhibebis. Zulapium, quod lumbricis
affectus succurrit. Dictamni Cretensis, gentianæ, zaduræ, costi Arabici, de-
narij pondo unius: seminum brassicæ, anethi, sandonici, portulacæ, singulo-
rum tantundem; aquarum mentæ, absinthij, graminis, singularum pondo
heminam: fervefacito ad tertias, ~~& percolato, his addito~~ sacchari puri[illegible]
denariûm pondo viginti. At in febre radicis graminis, siliginis, hor[illegible], sin-
gulorum denariûm pondo quindecim, ex aqua decoctum datur largâ port[illegible]-
ne. Aliud efficacissimum pariter, ac suave. Aquæ stillatitiæ oxalidis, [illegible]-
ceæ, graminis, intybi hortensis, buglossi, succi punici mali, singulorum
pondo heminam; seminum portulacæ, attriplicis, rhois, citri mali, singulo-
rum denariûm pondo trium: seminum coriandri, myrthi baccarum, sylve-
stris apij, singulorum denariûm pondo duûm: seminum acidæ lapathi, bras-
sicæ, cumini, singulorum pondo tantundem: rosárum rubrarum, heptaphyl-
li (quam tormentillam vocant,) oxyacanthæ (berberim dicunt,) singulo-
rum denariûm pondo duorum: balaustij denariûm pondo tantundem: cornu
cervini cineris denariûm pondo 5. dictamni albi Cretensis, denarium pondo
octo, corticum è radice mori delibratorum, radicum filicis, singulorum de-
na[illegible] pondo duûm. Myxa decem numero, coralliorum rubrorum dena-
rij pondo unius, sacchari purissimi. q. s. ut Zulapion conficito. Quod verò
omnium quæ diximus, præsens remedium existit, id est, quod vulgo ab offi-
cinis Diaturpethiam nuncupatur, cum rheo potissimum Barbarico, â drach-
mis tribus inde devoratum. Quod cum diutino experimento comprobatum
fuerit, rationem etiam habet amplissimam, ut cunctis alijs medicamentis præ-
ponatur. Dulcedine namque antidoti illecti pueri, libenter devorant; rheo
verò barbarico lumbrici occiduntur, ac membra roborantur. Turpetho illo-
rum sedes expellitur, reliqua verò non solùm gratiam præstant, sed & inno-
xium reddunt, ita fit, ut jucundissimum, innoxium, validissimumque una exi-
stat: conficiunt verò hoc pacto. Santalorum alborum, ac rubrorum, viola-
rum, zinziberis, singulorum denariûm pondo duûm; anisi, cinamomi, croci,
mastiches chiæ, singulorum denarij pondo unius; myrthithæ, quam officinæ
Turpenten vocant, denariûm pondo octo, rhei barbarici denariûm pondo
decem: scammonij de more parati denariûm pondo 4. Sacchari purissimi de-
nariûm pondo centum nonaginta, quo cum omnia excipiuntur, orbiculique
fiunt (τροχίσκους Græci ab efformationis figura vocant) quorum quisque iij.
prendat: ubi usus necessitas fuerit, alter devorabitur ad commemoratum
affectum. Alia Antidotus. Rhei barbarici, croci, scammonij, sandonici, di-
ctamni

ctamni Cretensis, singulorum denariûm pondo duorum, sacchari delecti de-
narium pondo octoginta; aqua graminis excipiuntur, pastillique finguntur,
hujus denarij pondus innoxiè exhibetur infantibus, aqua graminis dissolutum;
pulvis quo utor efficax est, & pulvisculus ita paratus. Rhei barbarici, agari-
ci, Scordij, singulorum denariûm pondo duorum. Musci marini denariûm
pondo quatuor, sandonici seminis, ac portulacæ, singulorum denariûm pon-
do duûm, aloes illotæ, denariûm pondo 6. hic scrupuli pondere, vel obulorum
duorum, vino exceptus, pueris innoxiè exhibetur. Interdum & hæc omnia
tusa cribrataque & cum absynthij mentævè succo in catapocia finguntur, de-
glutiendaque præbentur, quorum tria desumi possunt. *Alia* ad idem, alte-
rius authoris. Cornu cervini usti, centaurij minoris, mentæ, pulegij, sisym-
bri, absynthij, sandonici, scordij, lupinorum, singulorum denariûm pondo
4. omnia in tenuissimum pollinem redigito, & cum lacte, aceto, aut oxyme-
lite, aut utcunque utitor. *Alia*. Neotericorum experta. Rhei barbarici,
coriandri, seminum ocymi, arnoglossi, sydiæ, careos, rhois, singulorum
denariûm pondo duûm, seminis attractylidis (quam Carduum benedictum
vocant) cornu cervini ramentorum, atque eboris, singulorum denariûm
pondo octo. Corticum e radice mori delibratorum, seminum brassicæ, ci-
trij mali, corticum salicis, singulorum denariûm pondo 6. seminum portula-
cæ, dictamni Cretensis, denarium pondo 4. unionum, corralliorum rubro-
rum, singulorum denariûm pondo duorum; arida lævigantur: hujus integra
drachma, vel duæ cum vino hyeme & non febricantibus; cum oxycrato
æstate vel febricantibus innoxiè dabitur. Antidotus lumbricos interficiens,
febrem comminuens; & quæ cardiacis subvenit, seminum sandonici, musci
marini, seminis apij sylvestris, cornu cervini deusti ad albedinem usque, singu-
lorum pondo æquas portiones, omnia triduo in aceto infundito, in quo hæc
prius ferveant, seminum portulacæ, Oxalidos, rhois, coriandri, brassicæ ac
myrrhæ parum; dein siccantur, ijsque adduntur seminum malorum aureo-
rum partes duæ, citrij mali pars una, saccharo vino punici mali dissoluto ex-
cipiuntur, pastillique finguntur; quibus nonnihil cinamomi & moschi nuncu-
pati addi potest. Quoniam vero sæpissime extrinsecus adhibita medicamen-
ta lumbricorum curationi plurimum contulisse visum fuit, consentaneum ra-
tioni videtur, ut eorum compositionem subscribamus. His enim non solum
corpora tuemur, verum & lumbricos necitradimus, enecatosque depellimus. *Composita medicamenta externa contra Lumbricos*
Illud igitur satisfaciet quod habet: Lupinorum farinæ, centaurij minoris, fo-
liorum mali persicæ, ac prassij, cum posca contrita ac ventri imposita. *Aliud*
Experimento Neotericorum constat, centaureum minus oleo è nucleis per-
sici mali fervefactum, umbilicoque illitum, lumbricos pelli & educi. *Aliud*.
Hordeaceum panem torrefacito & aceto infundito, mox exprimito, & in fo-
liorum persici mali succo rursus infundito, calidum cum linteolo ventri impo-
nito. Alij farinam lupinorum, abrotonum, & taurinum fel admiscent. Aliter lu-
pinorum farinæ, centaurij minoris singulorum denariûm pondo 4. aloes, tauri-
næ bilis, cujusque obolos 4. cum absynthij succo excepta imponuntur infanti-
bus. *Aliud*. Absynthij, melanthij, cornu cervini cineris, singulorum pares por-
tiones melle commiscentur ac illinuntur. *Aliud* ventriculo benefaciens, lum-
bricos interficiens, & ad alui fluorem idoneum, Absynthij, mentæ, rosarum,
sandonici, lupinorum farinæ, singulorum denariûm pondus octo. Panis tor-
refacti, acetoque acerrimo infusi denariûm pondo 4. fellis taurini denariûm
pondo 16. nardi montani machyros (galliæ quam vocant moshcatæ) caryo-
phyllorum, calami odorati, nucis myristicæ, galangæ, careos, singulorum
denarium pondo 12. hypocystidis, acaciæ, rhois, cujusque denariûm pon-
do 4. oleo myrrheo, menthæ succô, ac cerâ quoad fuerit satis excipiuntur; si fe-

bris non adsit, umbilicus ac fæmen cum melle illinitur, in calido affectu cum lacte, mox aloes paulum superspargitur; miro siquidem modo lumbricos interficit, utiliter etiam inunguntur nares theriaca ex aceto. *Ceratum ad Lumbricos ex Paulo.* Aloes, Absynthij, lupinorum farinæ, seryphi, melanthij, singulorum scrupuli sex: ceræ uncia & semissis, chamæmelini olei q. s. felle tau[illegible] arida levigantur. Aliud ex Aetio. Lupinorum farinæ, absynthij farinæ, hordeaceæ tenuissimæ, cujusq; denarium pondo 7. taurini fellis denariũ pondo 8. Scobis cornu cervini denariũ pondo 4. ceræ denariûm pondo 26. olei deuterij denariûm pondo 12. *Aliud* Expertum: aloes semissis, croci ob. ij. succi citrij mali, drachmæ totidem, vino albo & odore excepta, cordi applicantur. *Aliud* Expertum: taurinæ bilis denariûm pondo 30. thuris delecti pōdo 128. aquæ ardentis (ut vocant) heminas duas; omnia chymicorum more stillato, & vitreo vase ac cera operto, adversato quod emanat, quumq; res exigit, utitor. Aliud Efficacissimum, lumbricos interficiens & ejiciens. Absynthij, gentianæ, minoris centaurij, corticum è radice mori delibratorum, lauri baccarũ demptis nucleis, corticum radicis punicæ arboris, radicis fraxinæ delibratæ singulorum denariûm pondo 16. Sampsuci denarium pondo 14. abrotani; aloes, myrrhæ, agarici, singulorum denarium pondo 12. dictamni Cretensis, scordij, sabinæ, singulorum denarium pondo 8. Polij montani, radicum graminis, singulorum denarium pondo 10. stæchadis, chamædryos, chamepitios, seminis citri mali, singulorum denarium pondo 6. Cornu cervini cineris, sa[illegible] denarium pondo 4. colocynthidis seminis denarium pondo duũm, fellis t[illegible] rini denarium pondo 24. aceti acerrimi heminam ac cyathos 3. olei omph[a]cini amari congium ac heminas sex in tenuissimum pollinem arida levigantur, diebusq; decem unà commiscētur; die undecima duplici in vase ferveant, quo acetum usque absumatur: his refrigeratis additur olei laurini hemina, amygd. amar. nucleorum persici mali, singulorum tusorum denarium pondo viginti quatuor: hæc omnia in modum prædictum vitreo in vase abscondita stillantur. Aliud etiam præstantissimum & expertum. Persici mali nucleorum, allij, vermium terrestrium aceto lotorum, singulorum denariûm pondo 24. gentianæ, dictamni Cretensis, radicum graminis, ac pæoniæ, corticis è radice mori delibrati, singulorum denarium pondo 52. croci, Calami odorati, caryophyllorum, aloes, calbanes, colocynthidis, zinziberis, nucis myristicæ, cassiæ, piperis longi, olibani, carpobalsami, corallij rubri, singulorum denarium pondo 8. Theriaces optimæ denarium pondo 12. mentæ, absynthij, abrotani, minoris centaurei, foliorum persici mali, porri capitati, pulegij; calaminthæ, plantaginis, rutæ, marrubij nigri, foliorum lauri, salviæ, majoranæ, betonicæ, scordij, corticum mali medici & è punicæ arboris radice delibratorum, singulorum denarium pondo, 16. Seminum sylvestris apij, portulacæ, raphani, brassicæ, sandonici, plantaginis, porri capitati, musci marini, apij sativi (petroselinum vocant) singulorum denarium pondo 12. aceti acerrimi, cotoneorum succi, singulorum pondo heminam; olei mastichini, nardini, bituminis liquidi (petrocheum vocant) olei laurini, singulorum denarium pondo 16. Olei antiquissimi, aut Omphacini, heminas 8. levigantur arida, unaque commiscentur, atque vitreo in vase sub equino per mensem fimo sepeliuntur, demum duplici in vase fervent ad tertias, refrigerataque percolant[ur], validaque prius expressione peracta, vitreo in vase, quod emanat ad usus adservatur: hoc verò pacto utitor; tempora primum deinde nares, postmodum colli vertebræ, 4. loco jugulum, postea pulsus arteriarum qui in brachiali existit; stomachus deinde perungatur: voco autem in præsentia sto[m]achum ventriculi osculum, sumpto improprie stomachi vocabulo cum propriè gulam significet: quo loco neotericorum medicorum erratum

tum non est omittendum, qui in affectibus oris ventriculi, dorso è regione ejus præsidia apponunt, quod cùm Galeno, tum rationi pugnare videtur, tertio ac decimo de morb. cur. libro. quem tamen locum malè (ni fallor) Thomas Linacer est interpretatus, vir alioqui doctissimus, & interpretandis authoribus exercitatissimus; sive quod codex ille græcus mendosus fuerat, sive aliam ob causam. Rationi præterea consentaneum videtur, ut in oris ventriculi affectibus anteriùs præsidia apponantur, sub ea statim rotunda cartilagine, quam χόνδρον ξιφοειδῆ, *id est*, mucronatum vel ensiformem appellant. Ex hoc, n. loco ventris osculum cataplasmatum ceratorum vires facillimè suscipit, utpote nullis munitum ossibus, quibus plurimis iisque validissimis stomachus propriè dictus, *id est*, gula, veluti septo quodam contegitur: anterius enim pectoris ossa, dorsum posterius habet. Verùm hæc præter institutum dicta sunt. Inter aliam vero unius loci perfusionem atque alterius alteram, tantisper quiescendum, quoad quis 40. passuum iter perageret. His igitur locis perfusis, majori demum interposito spatio, renes, & umbilicus foveantur. Adeo vero tria hæc proximè dicta præsidia præsentanea sunt, ut pueri nisi jam mors propè sit, solo harum partium fotu ab orco revocentur.

Quæ lata tænia nuncupatur, his qui febre carent abundat, ac in l[o]ngis ac diutinis morbis enascitur; hujus curativa methodus eadem, quæ & teretum existit. Siquidem potus amari & acres ex usu maxime sunt, & allij esitatio, vel calaminthæ, vel dictamni, vel pulegij; per triduum, n. allium plurimum edendum, & [illegible] mollis. Secundum hoc Macedonicæ filicis aridæ [illegible] & [illegible] denarium pondo 8. cum melle quantum quis voluerit, [illegible]: post [illegible] 4. danda aloes est, & scammonij, singulorum victoriatumenti [illegible] aqua mulsæ cyathis 4. Cum cœperit desurgere, aqua calida supponatur, dabitur autem & potui aqua in qua lupinum aut cortex mori decoctus [illegible] additum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, [illegible] paulum, vel etiam post allij esitationem quam diximus, vomat, [illegible] mali punici radiculas colligat, quantum manu comprehendat, easque contusas in aquæ [illegible] sextarijs decoquat, donec tertia pars supersit, hinc adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat; interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat, aut aquæ vel muriæ duræ sic adjectæ; tam decidat subjecta aqua calida in pelvi, velut dictum est; dabuntur autem in potu & vermes terren[i], siquidem illi quam maxime prosunt. Propriè autem ad ipsas facit myoso[t]os succus, binûm cyathorum mensura cum Zythi uno cyatho potus, celerrimè namque latas tænias educit. Præbibere vero hoc medicamentum oportet quod sequitur, neque ijs qui lumbricis vexantur inutile censetur, si febre potissimum caruerint. Ex Paulo. Habet autem nitri rubri, piperis, cardamomi, singulorum pares portiones; hæc omnia commisceto, & cochlearij mensura cum vino exhibeto aut aqua calente; confestim namque eas educit. Aliud Pauli Eclegma. Piperis, baccarum lauri puratum, cumini Æthiopici, mastiches Chiæ, æquales partes; mellis q. s. Datur cochleare unum manè dormituris: si vero id efficacius facere velis, nitri quoque parem portionem adjicies. Aliud ejusdem. Ptereos acetabulum, nitri denarium pondo duûm, datur cum cochleari aquæ, evacuatione prius peractâ, satius fuerit si etiam scammonij momentum assumat. Aliud ejusdem & Aetij. Corticum radicis punici mali acidi in suprema parte delibratorum, piperis, singulorum denarium pondo 4. cardamomi, denarium pondo 6. marrubij denarium pondo duûm, mellis purissimi, q. s. da ex eo cochleare post allij commestionem vel porri. Verum ut ex toto affectus discutiatur, theriacem quoque exhibeto; ad hunc, n. usum Galenus summopere commendat. Aliud ex Oribasio, quod ipse ex magistrorum experimento, & modo, longo probato jam usu in ijs

Latorum lumbricorum curatio [illegible], Oribasio, Paulo & Aetio.

Victoriatus nummi species, [illegible]

ijs semper utitur. Habet scammonij scrupulum unum, Euphorbij tantundem ac semissem, combustarum pennarum pulveris scrupulum unum, nitri pensi siliquam unam, in mulsa passove dabis bibendum. Salubrius autem continget, si ante allia vel cætera acria comedat. Item alterius authoris Emplastrum ad omnes potissimumq; tænias, lupinos, lauri bacchas puras, fel taurinum supermittes, & pones ad umbilicũ, & fascia alligabis die unâ ac nocte, aut certe duabus vel tribus. Ad latas alterius authoris: abrotani, cornu cervini rasuræ, coccognidij & sesami, singulorum denarij pōdo unius, cardomomi triobolum; dabis cum oxymelite bibere. Aliud ad easdem. Gummi Arabici denarij pondo unius, ptereos denarium pondo trium, cardamomi denarij pondo unius, nitri denarium pondo trium, dabis in hydromelite aut Cizico. Item ad eas[illegible] dem Antidotus Diapterion, ptereos denarium pondo 8. scammonij, [illegible]thij, cardamomi, salis nitri, singulorum denarium pondo duûm; dabis in oxymelite aut Cizico, addes autem polypodij denarium pondo 4. Pueros atque eos qui ad integram ætatem pervenerunt, Ascarides vexare dictum est. Pueri vero assidue ad egerendum irritantur, atque ut plurimum ab excretione melius habent; qui vero ad integram ætatem pervenerunt, causarum molestiam inferentium animadvertentes, digitos ano immittunt, ac procedentes educunt, quin & litoreis calculis sole perustis aut ignitis lapidibus fovendo mordaces pruritus leniunt. Verum quidam præ pusillanimitate nihil horum auxiliorum admittunt, minime tamen malum negligere oportet; non. n. præsidijs facile cedunt, nec facile excernuntur, nisi gravioribus medicamentis. Pueri igitur ex melle glandibus cum salis momento vel nitri aut acri muria sunt evacrandi; aut absynthij decocto oleo admisto validiorem quoque solutionem esse convenit; à qua ubi projecerint excrementa, affectus locus, *id est*, longano illinendus; simplicibus quidem, acacia, hypocisthidis rhoisque succo, cum alumine liquido vel nitro; compositis vero, veluti Andronis pastillo & sphragide polydiæ inscripta, & lanâ succidâ, & quæ his similia existunt: coacta. n. ab adstringentibus caro validior fit, aptitudinemq; ad animantium generationem admittit, atque Ascaridas ipsas excludit. Andronis verò pastillus hoc habet modo. Cytinorum denarium pondo decem, gallæ denarium pondo 8. myrrhæ denarium pondo 4. Aristolochiæ longæ, tantundem atramenti sutorij, croci, aluminis scissi, crocomagmatis, myseos, thuris, singulorum denarium pondo duûm, lævigantur in vino adstringente, vel aceto: polydiæ vero sphragis ita habet. Aluminis fissi denarium pondo trium, thuris denarium pondo 4. myrrhæ tantundem, vel denarium pondo octo. Calcanthi denarij pondo duum. Cytinorum denarium pondo 12. bilis taurini denarium pondo 6. Aloes denarium pondo 8. vino austero excipiuntur: qui vero ex lana succida constit, ita habet: lanæ succidæ denarium pondo 40. Scobis plumbi, squammæ bituminis, singulorum denarium pondo 10. Aluminis fissi rotundi, malicorij, gallæ, myseos, chalcitheos, thuris, singulorum denarium pondo 5. myrrhæ denarium pondo duum, amurcæ heminas 8. Provectiores verò ætate itidem vacuandi acrioribus & calidioribus medicamentis diapicram compositis, oleoque cum vino copiosissime adjecto, & alijs infusis, qualia sunt muria, centaurij decoctum cum nitro ac melle, aut colocynthis, aut Chamæleontis, Anchusæve aut lupinorum; deinde cedria ijs infundenda, postea quiescendum; sæpe eandem curationis methodum repetentes, carnem preterea salitam pinguedine derasa sublongam & rotundam formabimus, eamque adstrictiori ani parte intrudemus, ligamentoque adhibito, quamdiu possint sustinere inditam sinemus; deinde solvemus, prædictaque iterum infundemus; atque hoc sæpe præsidium repetemus.

De

Cap. XXXIV.

De Lumbricis extra Intestina nascentibus, & præsertim de Eulis

Ut in capite, cerebro, pulmonibus, hepate, liene, vesica, venis, musculisque vivi oriuntur Lumbrici, ex ijsdem quibus intestinales causis proveniunt, & ijsdem pereunt remedijs. Eulæ verò Hippocraticæ, ab Anglis *Magots & Gentels* dictæ, sunt Vermes depedes, Ascaridibus non dissimiles, sed breviores nonnihil, & pro longitudine crassiores. Hos in morticinijs putridisque carnibus natos nemo non vidit, & in mortuis quandoque membris chirurgorum incuria: cum scilicet medicamentum applicant, quod cum vulnere aut ulcere computrescit. Hippocrates vocat [illegible]: à Suida [illegible]: à Lucretio sæva vermina dicuntur: [illegible] juxta Plutarchum [illegible]. Horum mentionem facit Homerus [illegible]. Vermes ex putrilagine ortos, in auribus, longe minores, quam qui in ulceribus, Eulas item vocari scribit Cælius; quos Latinè scribentes impropriè *blattas* aurium appellant, quum nec figurâ nec formâ nec notâ aliâ aliqua consentiant. Vermiculi denique e muscarum ovis in carnibus æstate orti (Angli *Fly-blowes*, Germani *Maden* vocant) ut Camerarius notavit, [illegible] sentia, quæ verò in carne porcina & lardo Eulæ gignuntur, peculiari nomine a Festo & Perotto *Tarmi* vocantur. Eulæ autem vel caudatæ sunt, vel caudæ expertes; Gallinæ utrisque vescuntur, & aliæ forte aves. *Ut mulier concipiat*, Hippocrates caudatorum tres quatuorve portiones cum Origano & rosaceo tritas accipit, ori matricis apponit, primo de morb. mulier. Alio item loco ejusdem lib. capita horum vermium cum secundina mulieris & alumine Aegyptiaco ac anserino adipe dilata, in lana apponi jusserat

Ferunt Democratem Atheniensem, quum adolescens esset, & morbo comitiali teneretur, ad Delphos profectum Deumque rogasse, quid ei comitiali morbo laboranti consuleret, ac Pythiam respondisse:

> [illegible]
> [illegible]
> [illegible]
> *Longum de grege tolle capellæ vertice vermem*
> *Ruris amatricis, & ovis de tergore circum*
> *[illegible] vermis pecoris de fronte revulso.*

Democrates cum hæc audisset, Theognostum Democratium nonagesimum annum jam agentem adijt, qui miratus Dei providentiam, dubium oraculum expedivit. Gregariarum inquit caprarum caput naturaliter malis vermibus juxta cerebri basim plenum efficitur, ac sternutamentis animali obortis multi vermes in nares capræ [illegible], oportet [illegible] veste substrata, ne terram attingant, illos excipere, unum, vel tres & indutum pelle nigræ ovis tenero collo alligare; atque hoc ait morbo naturaliter adversari. *Contra Eulas in ulceribus & vulneribus tam hominum quam cæterorum animalium natas, hæc faciunt.* Primum expurga locos affectos, ranarum felle, succo chelidoniæ, aqua marina vel nitrosa, mellis decocto, absynthio, marrubio, folijs persici, erigerone, succo betæ cum vino; deinde ad necandos vermes piper, sal nitrũ vel aluminia in pulverem redactam, veratrum, hyoscyamum, aristolochiam rotundam vitriolum aspergito, vel succo calamenthæ fluviatilis vel centaurei decocto, vel porri & prassij succo ulcera sæpius lavato, buglossam Ioannes Agricola præscribit. Aristolochiam cum melle Plinius effert. Succum chelidoniæ

domæ Paracelsus laudat. Montanus ante omnia nitrum commendat. Vegetius [illegible] pattes lavari, imo [illegible] jubet. [illegible] vermes [illegible] contractos [illegible] affirmat. Aetius [illegible] recentem [illegible], cum [illegible] mixta adhibet, laudatque jejuni hominis saliva [illegible]. Hildegardis [illegible], [illegible] testam, [illegible] alveario [illegible], [illegible] pulverem redigi, atque eum ulceribus inspergit. [illegible] aceto acerrimo contemperatam applicat. [illegible] succo [illegible] vermiculantes, [illegible], inquit [illegible]. Q[illegible] Hipp[illegible], nemo finivit. Quidam [illegible] agreste, Quidam Argentum vertunt. Gesnerus Anagallidem intelligit, quæ acri & nitrosa sua facultate (ut betæ) omnes vermes enecat.

CAP. XXXV.
De Lendibus.

Nomen, descriptio. LEndes Græci [illegible] — & [illegible], Itali *Lendine*, Hispani *Liende*. Germani *Niß*. Angli *Nits*. Illyrici guida, appellitant. Sunt autem minuta quædam animalcula albicantia, Syronibus (si pedes haberent) quam simillima, sed duplo fere minora; corpore item oblongiusculo, ex quibus nihil aliud gigni posse Aristoteles testatur. Inter ungues compressi cum sonitu moriuntur, non solum in hominum capillis & ciliis, sed etiam boum & equorum macilentiorum crinibus scatent; pedum expertes tam pertinaciter nihilominus adhærent, ut eadem opera totum pilum qua illos auferas.

Ortus. Has Trotula [illegible], non inepte dixit, nam ut cocci [illegible] herbarum, sic istæ capillorum succo victitant, eosque depascunt. Philosophus ex pediculorum coitu provenire eos affirmat, quorum proinde ova dicuntur. Sunt autem Iosmi[illegible] florum apud nos crescentis similia. Nam sicut ille flores profert seminis expertes, sic pediculi ova pariunt effœta. Moriuntur aut alimenti inopia, aut pec-

Interitus. tinis densioris usu, aut medicamentorum vi: qualia veteres neoterici[que] medici multa præscribunt. Plinius alumen cum aceto, vel acetum cum felle vitulino miscet, & lacte item caprino eas tolli affirmat. Laudat item nitrum cum Samia terra illitum, & scobem cornu cervini cum vino epotam. Abynzoar cum centaurea minore & Albutrum capillos inungere præscribit. Sulphur in aceto tollit lendes, uti quoque oleum cum lixivio illitum. Marcellus stercus suillum cum vino & succo rosarum mixtum, mellis item cum sale armeniaco inunctionem, sed præsertim oleum raphani cum fortissimo lixivio variè prædicat. Hildegardis ex dactylorum ossibus lixivium parat, quo cum oleo radiculæ mixto lendes enecat. Ardenus sublimati hydrargyri parum cum vino ardente miscet: atque etiam dicit. Si caput primum ovo gallinaceo, deinde cyclamini succo, vel aqua marina irrigetur, nunquam renascituras esse lendes. Gilbertus Anglicus fel cujuscunque animalis, uti etiam amara, mundificativa, & aromatica, cum succo calendulæ mirè effert.

CAP. XXXVI.
De Aurelys & Teredine Depede.

Nomen, descriptio. AVrelia Latinorum, Græcorum [illegible] est, ab aureo qui in plurimis conspicitur colore nomen sortita. Neque os illi, neque aliud [illegible] manifestum membrum, nec excrementa reddit, nec concoquit, nec movet nisi ab alio mota & violata. Quod Plinius scribit Chrysallidem esse duro corpore,

pore, id puto respectu erucæ intelligendum esse. Sed quod adjungit, ad Aranei tactum movere, quamvis hoc verum esse experientia novimus, tamen vereor ne verba illa ex Philosopho male transtulerit. [illegible] & [illegible], id est, *Tactu moventur, & araneosis poris sunt obductæ.* Nihil [illegible] Aristoteles de transcurrente araneo, [illegible] Plinius videtur. Hanc non solum ex Insectorum, sed etiam ex animalium numero Aristoteles excludit, atque erucarum quasi ova statuit. Cæterum quid hic cum ovo communionis? illud alio animali deponitur, [illegible] vitæ & motus. Aurelia a nullo deponitur, sed ab uno in aliud transformatur; veterem in quam faciem mutando, aliam induit, & vitam motumque non in potentia sed actu retinet. Quod vero nec vescitur nec augetur, id vitam non aufert, quum nec glires tota hyeme cibantur. Vita quidem ejus [illegible] illum [illegible] nonnihil exprimit, quo homines nec planè vigilantes nec dormientes obscurius vivunt moventque. Verum scripsisse hoc philosophum conjicio, ut illud suum axioma ratum faceret credulæ posteritati, Insecta omnia vel vermes ponere vel ova. Verba ejus sic habent; [illegible]. Nihilominus ovum non esse Aureliam satis ex prædictis patet, estque revera eruca in hanc, atque hujus in papilionem transmutatio quædam dicenda, non generatio. Hæc eo a nobis [illegible] dicta sunt, ut qui Aristotelem pro Deo colunt, hominem fuisse cum meminerint, & humanis lapsibus obnoxium. Aureliarum duo genera [illegible], aliæ vellere cooper- Species.
tas, alias glabras, utrasque varij coloris, & nunc auro illitas, nunc (quæ vere Chrysallides) [illegible] auro vacuas. Ortum habent ex eru- Ortus.
carum interitu, quæ ut sensim & per certa dierum intervalla contabescunt, ita sensim crusta quotidiè magis magisque indurascente in aureliam transformantur. His vicissim proximo vere vel autumno sensim exanimatis, provolat papilio simili metamorphosi prognata. Quibus humano generi usibus in- Interitus. Usus.
serviunt equidem nescio. Satis scio quàm Aristotelis ingenium mirifica transmutatione torquent, & Dei interminatam potentiam nobis commendant.

Teredinem depedem solus Georgius Agricola nobis proponit, quem ab æneo colore *Kupfer Wurm* appellat. Serpit (inquit) quia & pennis caret & pedibus. Crassitudo ipsi quasi parvæ anserinæ pennæ, longitudo scolopendræ; teres est, sub lignis putridis natus, & plerumque juxta scolopendram inventus: hujus iconem inter scolopendras sitam facile videris.

CAP. XXXVII.
De Aquaticis Insectis depedibus, & primum de Squilla.

AQuatica omnia Insecta vel [illegible], vel [illegible] esse supra diximus. Pedatorum alia sex pedibus natant, ut Locusta, Squilla, Scorpius palustris, Notonectam & pediculus marinus. Alia quaternis; alia pluribus; de quibus sigillatim agemus. Squilla insectum a Squilla pisce parum differt, nisi quod & breviores multo antennas, & colorem magis spadiceum vel terrestrem potius obtinuit. Horum alii, testa fragili obducuntur, alij plani sunt & nudi. Testacei in vivariis præsertum degunt, arundinum vel gladioli radicibus adhærentes: colore sunt subflavo; nonnunquam autem albicante atque cinereo. Sex tantùm pedibus incedunt, reliquis hic appendices pinnarum munere funguntur. Nudi, vel molles sunt vel crustaceimolles figura hæc satis monstrat, modo caput spadiceum, reliquum vero corpus

pus obsoleto cinere tinctum imaginemur. Crustaceorum genera omnia articulata sunt, sed alijs globosi articuli, alijs alij: globosi effigies graphicè hic repræsentatur, si ipsam leviori spadiceo mollius attigeris. Talis primi & secūdi non globosi color: tertia autem species dorso nigricat, ventre fusco: at omnibus os forcipatū & appositi pertinax. Quartus prioribus tribus pedibus se movet, cæteris appendiculis pro remis utitur. Collum illi & antennæ forcipesque minio dilutius illitæ; corpus fuscum, vel magis cinereum. Quinto caput longe nigerrimum; corpus planè malicorio simile. Sextus ἀνάλογος videtur, eâ quam vides formâ & colore cinereo. His omnibus oculi duri, picei, membrana vitri modo perlucida obducti, qui non minus continuo moventur, quam quadrupedum aures. Assultant illi protinus, ut Squillæ pisces, in coitu, & ubi licentia audacia crevit, implent fœmellam. Hoc tempus speculatus index morsu levi significat: illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit: coeunt enim ore, cancrorum more & locustarum. Quem vero in medicina usum sortiuntur, nequeo ex scriptoribus vel Empyricis ullis, quibus vel ignoti Squillæ vel despecti videntur, recensere. Id tamen constat, mense Aprili & Maio, nihil ad pisces inescandos utilius haberi posse.

Cap. XXXVIII.

De Locusta, Scorpio, Notonecto, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo, & Pediculo aquaticis.

Locusta Insectum Locustam piscem imitatur, cum nec ipse caro sit dicendus nec piscis. Formam videtis. Colorem habet pallentem cum virore. Scorpiorum palustrium tria vidimus atque habemus genera; quorum primus nigricat nonnihil, reliqui arenam candicantem referunt. Notonecta dicimus Insecta quædam aquatica, quæ non ventre ut alia, sed spinâ innatant; à quibus ho-

mines

mines hyptionecticen, *id est*, supinè natandi peritiam didicisse verisimile

est. Horum alijs oculi, Scapulæ, corpusque nigricant; alijs virescunt, alijs pyropum, alijs picem referunt: rarò enim duos ejusdem videris coloris; tam variè in ipsorum ornatu lusit natura. *Cicadæ aquatici* formam descriptam retinent. Verum nigerrimi illis oculi & corpori cinereus color. *Anthreno* fuscum ubique corpus, oculis piceis exceptis, *Forficulæ* idem fere color, sed magis saturus; carere oculis videtur, sed intus conditis cernit atque dijudicat objecta. *Lacerta* varij coloris est, & piscatorum gaudet intuitu: circa rupes Britannicas non infrequens, ubi piscibus insidias parat. *Corculus* cordis effigiem, pedibus capiteque demptis, scitè exprimit; ocellos habet perexiguos & nigros, tibias item sex concolores, duobus quoque digitis donatas. Pediculus marinus Insectum est Balneis cetorumque generi infestum, quos mordendo titillandoque ita in furorem agit, ut se in arenas projicere aridumque petere cogantur. De horum usu nihil novimus, sed posteritatem ad ipsum investigandum seriò hortamur.

Cap.

CAP. XXXIX.

De Pulice sive Asello & Scolopendra marinis.

PUlex sive *Asellus marinus* squillam molliorem refert, nisi quod quatuor tantum pedibus (pace Gesneri dixerim) donatur, & frequentibus longisque saltibus se liberat, à numero pedum. Asellus dicitur a saltu, Aristotelis pulex: à dorso gibboso, Scrofula nuncupatur: color illi lividus cum nigredine. Longitudo fluviatilium, digitum transversum: latitudo, semidigitum non superat; marinorum major dimensio, qui littore refluente, & in aquis dulcibus sæpe conspicitur. Venatoribus item spectatoribusque mirum agilitatis præbet exemplum.

Scolopendra marina, alia grisei coloris, alia rubicundioris cernitur. Hæc longior & macilenta, illa brevior & crassior; utramque vidi anno 1578. in Ostrearum areis. Non, n. in profundo maris (ut Gesnerus autumat) sed in limosis stagnis, ubi ostreæ saginantur, latent, ibique generantur & vivunt. De his piscatores monuit Numenius, quum diceret,

Id spectato circo, stupidum divertere par est
Iulidã, letiferamque simul tetram Scolopendram.

Sunt autem (Aristotele teste) terrestribus minores, formâ vero non dispares. Ex ijs Nonus Medicus psylotrum hujusmodi confectum, cap. 43. multis laudat. ℞. thuris, atramenti sutorij, ana ℥ij. Scolopend. marin. ℥iij. Omnia ad lævorem trita, cùm calcis pulvere commisceantur, & evulsis primum pilis locos inungito.

CAP. XL.

De Insectis aquaticis Depedibus, ac primùm de *Oripe*.

N*Ivem, aquam esse* longâ in aëre sublimatione spumifactam, nemo Philosophorum rectè sentientium inficias iverit. In hac vermes procreantur, Græcis ἴρπες dicti. De his Aristoteles aliquid scripsit, quam historiam breviter perstringam. In nive gignuntur hirti vermes, torpidi, & difficulter moventur, quare inter depedes censeo; à nive remoti, illicò pereunt, ut Pyrigoni ab igne dijuncti. Cum nive vetustiore & rubescente ipsi etiam rubescunt, in nupera autem reperti, candescunt. Notum (inquit) est, non magis nivem putrescere atque ignem; imo putrescere haud possunt; tamen in utrisque generantur animalia, & in utrisque etiam nutriuntur. Eustathio Scholiastæ Homeri neutiquam assentior, quod nives ruborem è minio contrahere affirmat, quia loca illa sunt μιλτώδη, unde ex miniatis vaporibus elevatis rubedinem additam existimat. Sanè nonnullis in locis ita se habere non denego. Cæterum in locis minio destitutis nivem rubescere (etiam invito interprete,) concedendum est. Horum Strabo mentionem facit his verbis: In Charzena & Cambicina Regione, & Caucaseis montibus vicinis, bestiolæ quædam altis nivibus gignuntur, quas Apollonides σκώληκας, Theophanes ἴρπας, *id est*, Convolvulos montanos transfert, Teredinibus majoribus similes. Earum generationem æquè mirabilem sentio atque pyrigoni; facilius tamen in nive quàm in igne gignuntur animalia, quia in nive aëris, terræ spiritusque multum inest, quæ ignis affatim absumit. His si calor Solis accesserit, fimum conficiunt (utor Scaligeri verbis) omnium lætaminum multò excellentissimum. Copiosè item in Carinthia generantur (ut *Ioach. Vadianus* refert.) sed rem admirabilem Strabo in com. in Pompon. Mel. adjungit, cum illos aqua optima repleri asserit, quam, rupta tunicâ vel cute, viatores accipiunt, factâque levi expressione hauriunt. Salubris enim est, & in fontium turbatione (quæ copiosa in nive fit) persalutaris.

CAP. XLI.

De Hirudine.

H*Irudo* sive Sanguisuga, Græcis βδέλλα, Hebræis, *halukah* Gallis *Sangsue*. Italis *Sansuga*. Hispanis *Sanguisuela* Germanis *Ein Egel so das Blut sauget* Anglis *Horseleech* vocatur. Sunt autem vermes aquatici, sanguinis animalium sitientissimi, eoque sese affatim etiam ad animæ expirationẽ nonnunquam replentes. Harum aliæ alvo sunt imperforatâ, aliæ perviâ; quarum hic vobis effigies repræsentamus. Perforatas Europa vix novit: Americanis & Indis celebriores. Imperforatæ quibusvis obviæ, quæ sanguine distentæ cutem suam, ceu cancellatis quibusdam fibris textam, exprimunt. Colore aliæ sunt vario, aliæ viridante, piceo & fusco, sed veneni expertes; solæ spadiceæ & castaneæ corticem repræsentantes. Generantur in stagnis potissimùm, ubi jumenta aquari solent; nam ab eorum pedibus terra sordesque ablutæ, in fundum decidunt; ut taceam stercoris ibidem subsidentiam, ex quo vitali calore non destituto animalia item gignuntur. Natæ semel, sanguinem avidissime sitiunt; ac propterea in ipso stagni vestibulo quasi in insidijs latent, ut equos, boves, Elephantosque vulnerent, quamprimum, [illegible] intrant. Elephanto tam molestæ scribuntur a Plinio, ut eorum titillante in promuscide suctione in rabiem agatur: quod mirificam Insectorum potentiam plane demonstrat. Quid, n. Elephanto majus? quid Hirudine verme contemptibilius? tamen illius moles ingeniumque hujus cedit virtuti, vel potius concedit. Cruore maximam vescuntur partem, & sanguine bestiarum: nihilominus restagnantibus quoque aquarum sordibus, per alimenti inopiam se replent. Plinius eas vere evanescere scribit, lib. 9. cap. 51. nos autem illam tempestatem earum generationi esse gratissimam videmus. Nec sane video cur hyemis inclementiam [illegible] non perferant: imò illud pro comperto habemus, emori hirudines

dines tempore hyemali, nisi cautè in aqua tepida, & uberrimè sanguine enutriantur. Hirudines si quis deglutierit, alij muriam, quidam nivem superbibere suadent. Asclepiades autem primum os colluere, mollemque spongiam frigida madefactam faucibus immittere, ut Hirudo spongiæ insiliens extrahatur. Postea lentis succum exhibet, & cervicem extrinsecus emplastris refrigerantibus operire docet. Apollonius autem cognomento Mus, acetum acerrimum propinabat cum muria; qui vero nivem dabant, cam calefaciebant, & dissoluta utebantur; cibumque & potum ad subducendam alvum opportunè exhibebant, ut hirudinem ejicerent: sæpenumero, n. aiunt, una cum excrementis ipsas deferri, Gal. lib. 2. de Antidotis. Plinij temporibus maleficij studio illas nefarij & scelesti homines hostibus clam propinabant; sed ruta cum aceto, vel solum ipsis butyrum, (ut alijs exulcerantibus venenis) præsentaneo fuit remedio. lib. 20. cap. 13. & lib. 28 cap. 10. Usus earum in medicina non unicus conspicitur. Nonnulli enim (Galenum loquentem affero lib. de differentib. sanguinis detrahendi modis, tract. 10.) captas Hirudines includunt, easque variè accommodant: ubi, n. mitescunt, facile cuti admoventur; quæ verò captæ fuerint, per diem asservandæ, exiguoque sanguine alendæ; atque ita fit, ut quicquid virulentum contineant, cito exprimant. Quando autem ijs uti opus est, ea pars, cui Hirudines admovebis, nitro prius fricanda, inungendaque, unguibusve ipsis scalpenda, ut hoc pacto avidiùs adhærescant. Oportet etiam eas ipsas in tepidam aquam, quæ vase lato & mundo contineatur, infundere; mox spongiâ comprehensas mucore & sordibus manu purgare, atque ita admovere. Ubi vero admotæ fuerint, ne ea pars cui inhærent frigescat, oleum tepidum superinfundes; si autem manibus aut pedibus affigendæ sunt, in aquam, in quam Hirudines injectæ sunt, immergantur: si verò non firmiter hæserint, earum caudæ forcipe incidendæ sunt: namque ubi ita sanguis effluxerit ab attrahendo non desistant, donec cinere aut sale os earum aspergatur. Postquam autem exciderint, quod relinqui ab ijs venenosum solet, cucurbitula exhauriendum est; vel si id minime fiat, fotu per spongiam adhibito utendum. Quod si inde cruentæ lacrymulæ adhuc effluxerint, farinam cuminumque adhibeto, lanamque subinde modico oleo madentem alligato. Cæterum si manare sanguis non desinat, linteolum aceto madefactum, gallamve combustam, vel spongiam in liquidâ anteà picem immissam, mox crematam imponito. Illud quoque compertũ habere oportet, Hirudines sanguinem illum attrahere, qui carni adjunctus est, non qui in imo corpore continetur. Earũ vero usus pro cucurbitulis esse solet. Præterea removendæ tum sunt, quum dimidiâ sanguinis partem extraxerint. Quin etiam prohibendum, ne sanguis eousque effluat, quousque sit satis: siquidem pars ipsa frigescit, tum ob ipsas hirudines naturâ frigidas, tum quoq; ob aerem ambientem. *Hæc Galenus.* Cardanus non nitro sed lacte illinire locum admonet, ut promptius adhæreant, & comprimere Hirudinem jubet, ut dum ulcisci velit, venam perforet, lib. 7. de rer. var. cap. 28. Quanto Dionysio, Heracleotæ Tyranno auxilio fuerint, historiæ testantur; quod, belluæ magis quam hominis simulacrum, immenso abdomine mortuum, vermes diù anteà exedissent, nisi hirudinibus utrique lateri admotis, nonnullam humorum molem quotidie evacuasset. Longum hîc esset recensere omnes Melancholicos & Amentes, qui, ani hæmorrhoidibus harum rostello apertis, convaluerint. Nequeo item omittere Nobilem Ricardum Caundisium, Thomæ illius inclyti Cosmo-nautæ patruum doctissimum, quem podagra multis annis excruciatum menstrua hæmorrhoidum inferiorum per hirudines apertio perfectè curavit, adeò ut nunc magna totius Aulæ admiratione sanus solusque sine adminiculo incedat, & valentulus doloreque vacuus senium perferat. *Hirudines* etiam podici affixæ humores in universos articulos à toto corpore irruentes

adeò

adeò mire revellunt, ut ipsos dolores illico; & tanquam incantamento demulceant. Quod utique Lugduni experti sumus in excellenti musico Koloto: qui quidem præ doloris sævitiâ & continuis vigilijs in ardentem febrem cum delirio inciderat, vigente Cane, quo tempore purgationes esse difficiles ait Hippocrates. Adeò enim inde remedium est, ut alteri cuicunque præferendum sit: nam evacuant à toto corpore absque ulla molestiâ, & virium jacturâ. Iac. Aubert. exercit. 50. progymnasm. Fernel. Abdit. Godfridus à Lenami, Venetus, vir illustris, justa veràque amicitiâ mihi junctus, dixit se vidisse Arthriticum a doloribus suis securum multos annos vixisse admota hirudine parti dolenti. Eadem suadent Matth. de Grad. & Sanavarola Iacob. Dournet. Apolog. lib cap. 3. Hirudinum item cinere cum styrace cocto, Phthiriasin omnem curari narrat Gilbertus Anglicus. Neque vivæ solum nobis sunt usui, sed mortuæ quoque & exustæ. Nam ut Plinius refert, lib. 32. cap. 7. capillum denigrant sanguisugæ, quæ in nigro vino diebus sexaginta computruere. Alij in aceti sextarijs duobus sanguisugarum sextarium in vase plumbeo jubent putrescere, totidem diebus; mox illini in sole. Sornatius tantam hoc medicamentum vim habere tradit, ut nisi oleum ore contineant qui capillos tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Meges psylothrum palpebrarum in aceto enectas putrescentes ranas scripsit; sed sanguisugarum cinis ex aceto illitus idem efficit.

CAP. XLII.

De Lumbricis Aquaticis.

IN *aquis* tàm marinis quàm dulcibus Lumbrici magni atque parvi ex putredine oriuntur, æstate præsertim, terrestribus similes, sed nodo vel torque illo collari non donati: asperiores item sunt longè & magis strigosi: in sabulo plerumque degunt, terramque è cavernis ejiciunt, Terrestrium more. In aquis dulcibus stagnantibus & non profundis genus Lumbricorum saturatè rubentium reperitur, qui à formâ Teredinem depedem referunt, sed capita habent majora. Cauda ijs bifurca, quâ se firmant ac sustentant, dum capite elevato locum invenerint, ubi reliquum figant corpus, tum supra limum ac saxa incedunt, & vibratili quodam modo sese arcuatim promovent. Oculato & calido per æstatem coelo emergunt, magno simul numero, sed limo vel leviter tremente sese statim subducunt. Angli *Sommer-wormes* vocant, quia vel æstate tantùm comparent vel hyeme pereunt. In mari mediterraneo Lumbricus teres, anguis majoris magnitudine & colore reperitur, sed sine capite & cauda, ut Weckerus notat; aliquando ad viginti pedum longitudinem accedit. Quis horum usus aut Natura fuerit, nondum accepimus

Ee 3

cepimus, sed ab alijs speramus lucem, quæ utrumque monstret. Illud autem constat, Lumbricos istos in piscium capturâ escæ loco servire, præsertim parvos illos & rubidos, quos Piscatores eum in finem sedulò venantur. Aquaticos autem dicimus quia sicut Lumbrici terrestres in aqua haud diu vivunt, ita etiam Aquatici in arida positi, citò intereunt: illi videlicet aëris, hi verò humiditatis penuriâ laborantes.

FINIS.

Errata Corrigenda.

Prior numerus paginum: Posterior lineam denotat.

PAg. 19. lin. 43. *Demortius* pro *demortuis*, p. 26. in margine. *Colligite* pro *colligitur*. ib. lin. 46. *mentemque* pro *mentemque*, p. 30. l. 28. *munito* pro *munito*, p. 37. l. 21. *Misetur* pro *misceatur*. p. 38 l. 2 *Jus* pro *Jur*, ib. *ab* pro *ideo*, ib. 41, *mirium* pro *mirum*, 42 l. ultima, *ἀπόδεια* pro *ἀποδεῖσα*, p. 46. l. 19. in margine. *Visum* pro *sexus*. p. 47. l. 1. Ibi deest integra linea, quam sic supplebis. *Etiam melle & quicquid hic conditur. Vespæ [illegible] teste Plinio, e sylvestribus præsertim, &c.* p. 52. l. 9. *Oceulatatè* pro *Occultatum*. p. 53. l. 13. [illegible] pro [illegible], p. 64 l. 20. *tenenes* pro *tenet*, p. 85 l. 29 *absepti* pro *absorpti*, p. 86. l. 19 [illegible] pro *femoris*, ib. l. 31 *Nonus* pro *nonus*, p. 88. l. 1. *papilionem* pro *papilionum*. p. 89. l. 11 [illegible] pro [illegible]. p. 93 l. 43 [illegible] pro *distinctas*, p. 95 l. ult. *subluto* pro *sublutea*, p. 109 l. 4. [illegible] pro [illegible], p. 104. l. 2 [illegible], *emilla* pro *ova multa edidit femella* p. 113 l. 8. *jugeru* pro *fulgeru*. p. 116. l 34 *non ledit* pro *non ledit*, ib l. 43. *hede* pro *hoc mota*, 125. l. 35 *parere* pro *parare*, p. 127 l. 13 *cidarum* pro *cicadarum*. ib l. 46 *magnas* pro *magnae*. p. 133. l. 17 *paxillo* pro *pauxillo*, p. 139 l 5 *alatam* pro *alatum*, p 141. l. 20. *Calidissimus* pro *calidissima*, p. 143 l. 7. *medicenam* pro *medianam*, p 148. l. 22 *Post* pro *quos*, p. 149 l 28 [illegible] pro [illegible] p. 160. 34 [illegible] pro *devorat*, p. 162. l. 33 *Vescetur* pro *vescuntur*, p. 164. l 10. *sex quibusque pedes* pro *quisque*, ib l. 12 *seb* pro *sub*, p. 205 l. ult. *ne* pro *neque*, p. 167. l. 28. *testatur* pro *testantur*. p. 172. l 28. *scorpio alatas* pro *scorpios alatos*, p. 173 l. 43. [illegible] pro *φιλοπονίαν*, p 179 l. 11. *cum* pro *cum*, p 205 l. 41 *brachio* pro *brachia*, p. 209 l 36 *fumatur* pro *fumantur* p. 212. l. 30. *am* pro *iam*, p. 220 l. 23. [illegible] pro [illegible], ib l. 59 *solecum* pro *scolecum*, p. 222. l. 19. *cribro* pro *cribro*, ib. l 37. *festione* pro *sectione*, p. 223 l. 21. *Scorpiedem* pro *Scorpoidem*, p. 230. l. 32 *Crabone* pro *Crabrone*, p. 241. l 36. *al* pro *ad*, p. 251 l 23 [illegible] pro *ex*, [illegible], ibid l 51. *usque* pro *eisque nocent*, p. 255 l. 40. *quo rodit* pro *quas rodit*, p. 259. l. 4 *abs absynthio* pro *alis*, p. 269. l. 24 *expiet* pro *expiret*, p. 282. l 37. *interraneorum* pro *interaneorum*, p. 297. l. 46. *quidam* pro *quidem*, p. 314. l. 41. *petrecheum* pro *petroleum*, p. 321. l. 33. *balneis* pro *balanis*.

Recensui hunc Tractatum, cui titulus est Insectorum, sive minimorum animalium Theatrum; *unà cum Epistolâ ad Generosum virum* D. Gulielmi Paddy *Equitem auratum, & Archiatrum Regium; in quibus nihil reperio, quo minùs cum utilitate publicâ imprimantur, ità tamen, ut si non intra septem menses proximè sequentes typis mandentur, hæc licentia sit omnino irrita.*

Ex ædibus Lambithanis
4. Decem. 1633.

Guliel. Bray.

Vermes in tubulis delitescentes Rondeletij.

Physalus.

Oestrus sive Asilus aquaticus.

Hydrocantharus major Anglicus ὑδροκάνθαρος nostras

Ad Caput 23. viz. de Hydrocantharo, lib. 1.

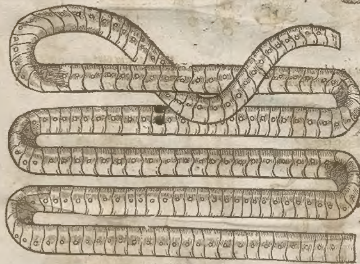
Hydrocantharus à D. Iano Antonio Sarraceno missus Genevâ, 1578.

Hippocampus.

Mantis species, referend. ad pag. 118. 119.

Phalangium Imperati, Aranei venenati, genus pictum, Lib.28.pag.787.ad Cap.12. Lib.1.de phalangijs, pag.218.

Ad Cap.14.Lib.2.pag.233.lin.14.

Ad Caput de Scarabeis minoribus 12.lib.1.

Ad Caput 10.lib.1.pag.294.de Scorpijs terrestribus.

Hic est tertius cantharus, descriptus, pag.149.line.7.

FINIS.

collationné

10

367